

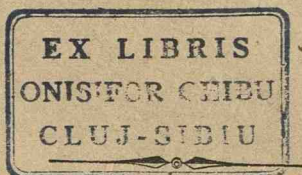
40 78 434/10
I. NĂDEJDE

ISTORIEA

Limbei și literaturii române

*cu probe de limbă, de ortografie și grafie
din toate veacurile, precum și cu bucăți literare alese, înce-
pându din cele mai vechi timpuri până astăzi.*

Pentru cursul superior liceal.

IAȘI
Editura librăriei școlilor Frații Șaraga
1886.

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București

Cota.....5635

224/18

B. C. U. "Carol I" - Bucuresti

C201802504

Tóte exemplarele vorú fi iscălite de autoriú și de editori.

3278949

IAȘI
TIPO-LITOGRAFIEA H. GOLDNER, STR. PRIMĂRIEI.
1886.

PREFAȚĂ

Amă alcătuită acestă cursă de *istoria limbei și literaturii române* pentru a corespunde în totulă programulă care prevede asemenea studiu în clasa a VII liceală, deși până acuma nu există nici o carte pentru istoria limbei, ci tóte numai pentru istoria literaturii. Mai reu: neîdestulătóarele noțiuní de istoria limbei presarate ici și colo prin unele cărți ca *Istoria limbei și literaturii române* a d-lui A. Densușeanu orí ca a d-lui V. A. Ureche sîntă cu desăvârșire greșite.

Pe lîngă noțiunile despre limbă și literatură amă dată câte-va noțiuní în privința alfabetelor și ortografilor întrebuintate de Români în cursulă veacurilor. Amă avută plană să dau

II

și modele de grafie, dar purtarea câtoru-va ómeni a totu puternici în țara acésta m'a descurăjatú pe mine și nu atâta pe mine câtú pe editoriú care nu mai avú tragere de inimă să facă multe cheltueli, vëdëndú că d-lú Bianu s'a grăbitú a-mi desaprobà cartea fără să fi fostú măcar poftitú de ministru, fără să fi vëdutú cartea gata, și fără să fi cetitú mai multú de șapte file de la începutú !

Amú avutú și altú scopú scoțindú acéstă carte, a nume amú vrutú să dau elevilorú din licee o chrestomatie în cari să aibă bucăți din autori vechi și deci m'amú gânditú că d-ni profesori vorú puteà recomanda acéstă carte în tóte clasele în cari programulú cere să se facă lecturá și analiză din autori vechi.

Inainte de a încheià trebuie să spunú că m'amú servitú fórte multú de volum. I-iú din chrestomatia cea mare a d-luí Dr. Gaster și de »Literatura populară« totú a d-luí Gaster. M'amú folositú de scrierile lui Lambriorú și de ale lui Miklasich, etc. La istoria literaturéi m'amú folositú, pentru date, de cartea d-luí Ar. Densușeanu.

Amú încredere în publiculú doritoriú de a cu-

III

nósce starea de a-đi a sciinței în privința istoriei limbei române și socotă că va trăi și această carte ca multe altele, chiar dacă va avea nenorocirea de a fi desaprobată de ómenii d-lui Sturza.

Ioan Nădejde.

1887 Sept. în 20. Iași.

PARTEA I.

ISTORIEA LIMBEI ROMÂNE

1. Trebuința de a învăța câtu de adâncu limba română.

Multu timpu nu se învăța romănesce de câtu în școlile primare ; în gimnasiu și licee limba română ieră lipită lûngă cea latină, în faptu înse profesorii de latinesce nu-și dedeau vre-o ostenelă cu studiarea limbei năstre. Acuma de unu șirū de ani s'a pusū în programe și limba română, dar nu s'a datu studiulu desvoltarea ce i se cuvine, dacă vroimū ca ómenii culți de la noi să vorbescă și să scrie romănesce, fără greșeli. Urmându ideile lui Lambrior amū căutatū să mergū mai departe pe calea deschisă de dînsulū și, pentru acestū scopū, după cursulū mieū de Gramatică, amū hotărîtu a lucră și cartea de față. In adevărū, studiulū abstractū alū gramaticei nu pôte da deprinderea de a vorbi și scrie curatū o limbă, trebuie modele literare din tóte veacurile. Punēndū înnaintea școlarilorū modele din trecutū, avemū de gândū să-i facem să le placă mai multū a luà cuvinte plastice din autorii vechi ori din poporū de câtū să împlă limba cu cuvinte neînțelese, cu trébă și fără trébă.

Póte óre fi mai mare nedreptate pentru limba romănescă de câtu cea ce i se face acuma? Limba grécă veche se crede așa de folositóre în câtu se dau în cursul superioru alu liceelorú note asupra dialectului doricu și ionicu; pe când pentru limba română mai nu se aude vorbindu-se de dialectulú macedoneanú ori de celú istrianú! Programulú clasei a VII-ea cere *istoria limbei și literaturéi române*, acéstă istorie, fie ori câtu de prescurtatá, presupune cunoștinți destulú de adânci în istoria sunetelorú (fonetică), în istoria formelorú gramaticale (etimologie), în istoria construcțiilorú (sintaxá). Apói studiarea producțiilorú literare nu se póte face fără cunoșcințele mai susú citate și fără cunoșcința ortografiei chirilice. Tóte aceste cunoșcinți arú trebui predate în clasele superióre alături cu retorica și poetica. Lambrior așa a și înțelesú programulú și așa a și făcutú cursurile. Pentru asemenea cursú cartea acésta iese numai de câtu trebuitóre.

II. Unde se mai află acuma Români?

Nația română nu locuesce numai în România, ci și di'ncolò de hotarele acestei țeri.

Așa în Austria se află Români în Bucovina; iear slavisați, deși păstrândú, cum vomú vedea, cuvinte romănesci, se mai află în Galiția și chiar în Moravia. În Ungaria se află mulțime de Români, în Transilvania, Maramureșú, Crișiana, Temișana și Banatú. Totú în Austro-Ungaria se află și Români din Istria, în apropiere de Triest și Fiume.

În Busiea se află mulți Români în Besarabia și un număr mai mic în guvernământul Kersonu dincolo de Nistru, nu departe de Odesa, și în guvernământul Iekaterinoslav.

Peste Dunărea se află Români în Bulgaria de a lungul graniței ie nordice, apoi în Serbia. Acești Români de pe lângă Dunărea vorbesc ca și cei din Dacia Traiană. Mai spre sud se află mare număr în Macedonia, Tesalia, Albania și Epiru, precum și într'o mică regiune la sud de Tatar-Bazargiu.

Se înțelege că am vorbit de regiunile în cari se află Români în majoritate ori cel puțin în foarte mare număr.

În total numărul poporului românesc se poate socoti, fără greș, ce-vă peste 10,000,000 de suflete.

III. Dialectele limbei române de a-și.

Deși se totu dice că limba română n'ar fi avându dialecte, cercetările mai adânci au arătat că dialecte sînt, nu prea tare deosebite ie drept, și a nume trei la număr.

Încercările de până acuma de a împărți limba română în dialecte întemeiate pe localități, n'a reușit, pentru că de pildă în Dacia lui Traianu aflăm acuma două dialecte, iar în Istria și Macedonia etc. nu aflăm dialecte în totul deosebite de cele de pe la noi. Deosebirea se șterge și mai tare dacă facem cercetări în trecut, de vreme ce aflăm dovezi că în Dacia Traiană a ființat un dialectu înrudit de aproape cu cel din Istria...

Noi vomă împărți dialectele romănesci după caractere fonetice :

1). Dialectulă cu labialele neschimbate înainte de *i* vechiă și cu *n* vechiă, între vocale, neprefăcută în *nr* ori *r* : *pieptă, piele, lupă, picioră* ; *bună, lună, ómenă* etc... Acesta iese dialectulă care a ajunsă limbă literară romănescă și care iese domnitoriă în Dacia Traiană, chiar în acele părți în cari poporul vorbește în altă dialectă.

2). Dialectulă cu labialele schimbate înainte de *i* și cu *n* vechiă, între vocale, netrecută în *r* : *cheptă* ori *pcheptă* ; *ghină, gină, jină, țină (vină)* etc. Acestă dialectă se vorbește în Macedonia, Tesalia, Epiră, Albania ; iar la nordă la Româniă din Moldova, Basarabia, Bucovina, Kersonă și Dobrogea ; apoi în partea resăritenă a Transilvaniei, în țara Făgărașului ; etc în județele Prahova, Râmnicul-Sărată, Ialomița, Buzeu ; și alături cu întâiulă dialectă în tótă Muntenia și în tótă Transilvania. Din Dacia Traiana nu putemă cită altă provincie în care să-lă fi căutată în zădară de câtă Bănatulă.

3). Dialectulă cu neprefacerea labialeloră, dar cu prefacerea lui *n* în *nr* ori *r* : *lură, bură, pieptă* etc. Acestă dialectă se vorbește în Istria. Mai de multă se vorbea în partea nordică a Transilvaniei și a Moldovei. Cele mai vechi urme din acéstă vorbire le aflămă în Moldova în întâiea jumătate a veacului ală cinci-spredecelea. Pe la începutulă veacului ală XVI-lea iese încă mulți Români de aceștia în Moldova, dacă ne vomă luă

pe *Apostolul* aflatu la Voronețu de Dl Crețu și pe *Psaltirea de la Șcheea*, amândouă scrise în acestu dialectu. In Transilvania, în regiunea Măhaciului, ierau Români de aceștia până pe la începutul veacului alu XVII-lea (Popa Grigorie mortu la 1619). A-đi nu mai sîntu în Dacia Traiană ómeni cari să întrebuinteze acestu dialectu, avemu numai câte-và remășiți. La Macedoneni de abiea se cunoscú urme neîndoielnice de existența acestu graiú.

Deci în Dacia Traiană se póte dovedí existența tuturor acestorú trei dialecte, deși a-đi domnește ca limbă literară numai celú cu labiale păstrate și fără prefacerea lui *n* în *r*. In Istria domnește celú cu *n* în *r* și urme din astelalte sîntu fórté puține. In Macedonia domnesce dialectulú cu labialele schimbate și cu *n* neprefacutu și urmele din cestelalte sîntu orí fórté slabe orí chiar lipsescú de totú.

IV. Fenomene fonetice comune dialectelorú romănesci.

Sub nume de dialecte înțelegemú, cum am mai spusú, pe cele trei caracterisate în cap. III. In adevêrú deși cunóscemú subdialecte în năuntrulú acestora și deși nu ne lipsescú urme din alte dialecte mai vechi, aceste trei sîntu cele de căpetenie.

Legile prefacerilorú le presupunemú cunoscute, de aceea aice le vomú înșirà numai pe scurtú.

A. *Vocalele.*

1. *Vocalele accentuate.*

a). *A* accentuatú urmatú de *n* simplu orí de *n* plus

alta consónă, precum și de *mp*, *mb*, s'a prefăcută în *ж*,
adeacă în sunetul care, după ortografia Academiei, se
arată prin â, ê, î, û. — Legea acésta a fost formulată
și dovedită sciințifică de reposatul Lambrior și se în-
tinde asupra tuturor cuvintelor latinescî, moștenite
din latina populară, precum și asupra unui mică nu-
măr de cuvinte slave. Prefacerea ieră desăvârșită în
jumătatea I-a a veacului alu decelea, dovadă *τοῦ ἱγγεῶ,*
tu ingerū, în *Constantinū Porphyrogenitulū*, care a
scrisū în timpul acela. Totū o dată fenomenul nu s'a
întâmpatū în latina populară, de vreme ce nu-lū gă-
simū în nici una din celelalte limbî romanice; și, fiindū
că îlu aflămū în câte-va cuvinte slave, trebuie să înche-
emū că prefacerea s'a începutū după năvalirea Slavilorū
în peninsula Balcanică, adeacă după veaculū alū VI-lea.
Deși s'arū părea că fenomenul acesta a remasū necu-
noscutū Românilorū din Macedonia, Tesalia etc. pen-
tru că la dînșii se dice acuma *cântū* și nu *cântū*;
totu-și forme ca *creștinū*, *inimă* etc. ne dovedescū nu
numai ca prefacerea s'a întâmpatū la dînșii, dar că
acelū *ă* făcutū din *a* a trecut, după legi cunoscute, în
i: *ânemă*=*inimă*, *creștîanū*=*creștiinū*=*creștinū*. Apoi
astă-đi avemū dovedī sigure că între Români din Mac-
donia sîntū și de cei ce rostescū în *pâne*, *măcū* etc,
unū *ă* întocmai ca și noi. (Veđi Tașcu Iliescu de la
Crușova: „Ascăparea ali Dince“ publicată mai la vale.)
b). A accentuatū urmatū de *m* s'a prefăcutū în *ă*
când nu se află în silaba următoare *e* sau *i*. Acésta lege
se aplică numai la cuvintele de origină veche latină și

ieste cunoscută numai în limba română : *laudamo* = *lăudăm*, *clamo* = *cliămu* = *cliemă* = *chiemă* etc.

c). Prefacerea lui *e* deschisă și accentuată în *ie* ieste nu numai comună tuturor Românilor, ci și tuturor limbilor romanice (*pēdem* = *pied*, *decem* = *dieci* etc).

d). Prefacerea lui *e* accentuată și închisă în *æ*, când iară precedată de labiale și neurmată în silaba a doua de *e* ori *ï*, ieste de asemenea comună tuturor Românilor. Deși a-și se țice la Macedonenii *cuvintu*, *vintu*, totu-și la Bitolia se țice și *fănū* = *foenum* = *fînū* (ierbă uscată) și deci trebuie să presupunem că formele *cuvintu* etc. s'au formată prin înriurirea înmulțitelor și în generală a rudelor ce aveau vocala *i*. Deci se va fi țisă *cuvēntu*, *cuvinte* și apoi *cuvintu*, *cuvinte*. I. Maiorescu ne spune că la Istrieni se află alătura și forma organică și cea analogică. Prefacerea ieste specială românescă, nu o cunoscă alte limbi romanice.

e). Prefacerea lui *e* în *i* cândă ieră accentuată și urmată *n*, *mp*, *mb*, ieste de asemenea comună la tustrele dialectele. Ie dreptă că întâlnim în manuscripte și tipărituri vechi (v. XVI, XVII și XVIII) din Dacia Traiană forme ca *mormente*, *cuvente*, *împenge* etc; dar aceste forme sîntă nepotrivite cu majoritatea celorlalte și totă o dată însoțite și de forme corecte ca *morminte* etc. Unele din acestea se potă explică prin înriurirea formelor înrudite, înse cu *e* neaccentuată cum ieste de pildă : *împenge* sub înriurirea lui *împengea*; *cuvente* sub a lui *cuventare*, *cuventându* etc; *dente* sub a lui *dențatū* etc. Altele, multă mai puține, dacă voră fi fi-

indă, potă fi remășiți din dialecte multă mai vechi. *De aceste explicații trebuie să se fie samă la analizele texturilor ce vomă dà mă la vale.*

Prefacerea lui *e* în *i* ieste specială romănescă, o găsimă la mulțime de elemente slave : *sfenți* = *sfinți* etc.

f). Prefacerea lui *e* accentuată în *é* (*ea*), când în silaba următoare se află *ă* ori *e*, ieste de asemenea cunoscută tuturoră Romăniloră. La Istrieni și la alți Romăni a suferită prefaceri cari au mascat'o, dar se potă găsi dovedi că în trecută o cunosceaă cu toții.

g). Prefacerea lui *o* deschisă și accentuată în *uo* a avută locă nu numai în tôte dialectele romănesci, dar chiar și în tôte limbele romanice, deci își are începutulă în latina populară.

h). Prefacerea lui *o* accentuată urmată de *n*, *mp*, *mb* în *u* ieste comună tuturoră Romăniloră, înse ieste specială romănescă. Exemplele de *o* acc. păstrată în aceste condiții, în texturi din Dacia Traiană, se explică prin analogii ori prin remășiți din dialecte vechi, mórte-

i). Prefacerea lui *o* acc. în *ó* (*oa*) se află a-đi atâtă la Romăni din Dacia Traiană, câtă și la cei din peninsula balcanică, numai la Romăni din Istria lipsesce. Dar limba celoră din Istria îmfașoză fenomene fonetice cari, cum vom vedea mai departe, dovedesă că și la dînșii a fostă o dinióră prefacerea acésta și apoi s'a pierdută. De altă-feliu și prefacerea lui *e* în *é* (*ea*) a suferită în dialectulă loră aprópe acela-și fenomenă de re-întórcere la *e* ; numai acolò a mai ramasă *ea* ori *a* făcută din *e*, unde aă fostă îndeplinite nisce condiții fo-

netice particulare. Aşa de pildă în *şapte*, *a*, dovedeşte prefacerea veche a lui *e* în *ea* şi *a* s'a păstrat pentru că *ie=i* din *şieapte*, *şiapte* se absorbise încă de pe vremea pe când fiinţa prefacerea în totă întregimea. Când a venit vremea înlocuirii grupei *ea* prin *e*, firesce că în *şapte* n'avea de unde să se reducă, de vreme ce se rostea *a* şi nu *ea*.— *Pefacerea lui o acc. în oa iese fenomenū specificū românescū.*

j). O finalū accentuatū s'a prefăcutū în *ă* la toţi Românii : *lucrò=lucră*, etc. Prefacerea iese specială românescă, limbele romanice n'o au.

k). *U* scurtū latinū clasicū ieră îmfaşosatū prin *o* în limba poporului romanū. Se înţelege deci că fenomenul iese comunū tuturorū dialectelorū românesci şi tuturorū limbelorū romanice.

l). Prefacerea lui *ă* în *i* când în silaba cealaltă urmă *e* ori *i* (*ânte=inte*) iese de asemenea comună tuturorū dialectelorū române.

m). Prefacerea lui *ă* precedatū de *i* în *i* s'a întâmplatū de asemenea înainte de despărţirea dialectelorū. Ce-va ca *creştianū* ori *apropiândū* nu se află în nici unū dialectū românescū.

n). Prefacerea lui *ă* în *u*, când în silaba următoare se află *u*, s'a întâmplatū înainte de desfacerea limbei în dialecte, de vreme ce în toate aflămū forme ca *umblu=âmblu*, *ânghiū=unghiū*, etc. Deosebirea iese numai în privinţa stărei de echilibru adusă de lupta între formele înrudite şi avëndū unele *u* altele *ă*. De pildă din *âmblu*, *âmbli*, *âmbă* a trebuitū să se facă : *umblu*.

âmbli ori *imbli*, *âmbălă*. Apoi la unii forma cu *u* a reușită a înlocui pe celelalte și s'a ajunsă la *umblu*, *umbli*, *umblă*; la alții di'mpotrivă s'a ajunsă la *âmblu*, *âmbli*, *âmbălă*. Totu-și chiar dialecte cu *âmblu* (Moldova) au *ungheriū*, de unde iese că au avută și *unghiū*=*ânghiū*=*anglo*=*angulo*...

o). Prefacerea lui *ă* acc., precedatū de *i*, în *e* iese ieară-și fenomenū comunū românescū : *cliāmū*=*cliemū*.

2. *Vocalele neaccentuate.*

a). Prefacerea lui *a* finalū neaccentuatū în *e* iese comună : *costa*=*coste*, *barba*=*barbe*. Fenomenulū iese necunoscutū celealalte limbi romanice.

b) Prefacerea lui *a* finalū neacc, în *ă* iese ieară-și comună: *barbam*=*barbă* și lipsește în alte limbi romanice.

c). Prefacerea lui *a* neacc. din corpul cuvintelorū în *ă* iese de asemenea comună; deși în unele dialecte s'au produsū în urmă nisce reîntineriri aparente ale lui *a* vechiū. Așa *barbatū* de la Moldoveni se scie că n'are unū *a* neacc. primitivū, ci că ie făcutū din *ă*: *barbatū*=*bărbatū*; întocmai ca *sacatū* din *secatū*=*secatū* ori *pacatū* din *pecatū*=*pecatū*, în cari aflămū *a* în locū de *ă* făcutū din *e*.

d). *a* neacc. începătoriū în *ă*, când ieră urmatū de *n*, *mp*, *m̄b*, iese fenomenū comunū : *angusto*=*ângustū* (scrisū după Academie, *îngustū*) etc.

e). *e* începătoriū neacc. în *a* de asemenea : *ericiū*=*ariciū*.

f). Prefacerea lui *ă* în *i* iese comună, deși se găsescū în luptă formele nouă cu cele vechi : *demănêță* și *deminêță* etc.

g). Prefacerea lui *ă* neacc. precedatū de *i* în *e* ieste fenomenū comunū : *mănie* din *măniă* etc.

h). Prefacerea lui *o* neaccentuatū în *u* : *porcelo* = *purcelū* etc. s'a întâmplatū înnainte de despărțirea limbii în dialecte și o aflămū pretutiudenea. Forme ca *dormimū*, *purcariū*, *îmfloritū* etc. nu sîntū păstrate din vechiū, ci formațiuni analogice produse prin înriurirea familiei cuvintelorū. Pretutindenea aflăm înse în texturi mai vechi și chiar în vorba poporului : *durmimū*, *purcariū*, *îmfloritū* etc...

3. Grupe de vocale.

Nu vorbimū de câtū de *uă* ori *uě*. Această grupă s'a făcutū ori de *bam*, *vam*, *be*, *ve*, ori din *llam*, prin prefacerea lui *b* în *v*, a lui *v* și a lui *ll* în *u* și prin trecerea lui *a* urmatū de *m* și a lui *e* precedatū de *u* în *ă* ori *ě* : *hăbemo*, *abemo*, *avemo*, *auemo*, *auěmu* ; *nobe* (nobis), *nove*, *noue*, *nouě* ; *ova*, *ove*, *oue*, *ouě* ; *habebām* *avea*., *avéuă*, *avea* ; *stellam*, *stéuă*, *stea*, etc...

După *a* accentuatū, fie acelu *a* primitivū, fie din grupa *ea* făcută din *e* accentuatū, s'a pierdutū grupa *uă*, *uě* : *ăuěmū* = *amū*, *avéuă* = *avea*, *steauă* = *stea*., După *o* și după alte vocale s'a păstratū : *ouě*, *nouě*, *vouě* etc....

Nu cercetăm aice prin ce fase a trecutū *uă*, *uě*, înnainte de a cădea de totū.

În privința acestei prefaceri sîntū óre-și cari neînțelegeri. Așa de pildă Lambrior socotea că formele *steao*, *ıțeao* de la Macedoneni sîntū formele vechi păstrate până în ziua de a-đi. Noi nu putemū primi această părere, fiindū că chiar și la Macedoneni nu întălnimū

grupă *uă=ō* de câtū la substantive femeesci și nu la verbe, la pronume etc. La acestea o aflămū în tocmai ca la noi, adecă dispărută: *īea* nu *īeauă*, *spunea* nu *spuneauă*, *noi aveamū* (imperf. indicat. pers. I-a înmulțitū) și nu, *noi aveauămū* etc... Trebuie deci să admitemū că și la Macedonenī s'a dīsū mai întâiū *stea*, *iīea* și că mai apoi sub înrūirerea formelor articulate *steaua*, *iīeaua* s'au făcutū formele actuale *steauă*, *iīeauă*.... Totū ast-feliū și la Istrieni, deosebire că la aceștia analogia pomenită la Macedonenī n'a lucratū de câtū fōrte puținū.

Din cele spuse urmēzā că la toți Romāniū, înainte de despărțirea dialectelorū, s'a întâmplatū cāderea grupei *uă*, în împrejurările ce amū amintitū mai susū. Cum că pierderea grupei s'a întâmplatū în lăuntrulū limbei romāne se înțelege de la sine, o dată ce scimū că chiar prefacerile cari au datū nascere grupei sīntū specialū romānesci.

B. *Consónele*,

1. *Consónele simple*.

a). *D, t, s* s'au prefăcutū în *đ, ț, ș* când ierau urmate de *i* vechiū latinū (*i* clasicū) ori de grupa *ie* făcutū din *e* deschisū și accentuatū: *dico=đicū*, *dico=đieū*; *toti—toți*, *texo=tieso*, *țiesū*, *țesū*; *vesica=beșică*, *septem=siepte*, *șiepte*, *șiēpte* etc.

Prefacerea ieste specială Romānilorū, în franțusesce, spaniolesce, italianesce nu o aflămū.— Totū o dată ieste di'ntre cele mai vechi schimbări fonetice romāne, de vreme n'o găsimū de câtū în elementele latine ale limbei, nici

chiar în cuvinte slave n'o aflăm. Deci fenomenul s'a petrecut înaintea de venirea Slavilor în contact cu România.

b). Prefacerea lui *d* urmată de *i* plus *o* accentuată în *gio* și a lui *t*, urmată de aceeași grupă, în *cio*, iese un fenomen comun tuturor dialectelor românești, ba chiar de pe celelalte limbi romanice se vede că se începuse din latina populară.

În Moldova avem *rătungioră p. rotundiolo*, *limpejioră p. limpediolo* etc.

În Muntenia această grupă *gio* a trecut în *jo*: *rotunjoră*, *limpejoră*. Totu astăzi felii s'a întâmplat cu *giune* din *răpegiune* = *răpejune*, forma cu *giune* s'a păstrat în Moldova etc. Totu așa iese la România din peninsula balcanică.

Pentru *t* aducem următoarele: *λαρταρζιονία* (citită după Miklosich *iertăciunia*) din lat. *libertationem*. Acestu exemplu iese dela România din Macedonia etc. La noi în tota Dacia lui Traianu avem totu *ciune*, *ciosă*: *iertăciune* etc. În Istria acestu *ce* se rostește, după I. Maiorescu, mai ca la noi, după alții ca unu feliu de *ț*. Se pare înse că se va fi rostind mijlociu între *ce* și *ț*.

Orî cumu, neținându samă de schimbările întâmplate după despărțirea grupelor dialectale, în toate dialectele la începutu a fostu cunoscută prefacerea citată aici.

c). Prefacerea lui *l* simplu, între două vocale, dacă a doua nu iese *i* plus altă vocală, în *r*, iese comună tuturor dialectelor române și totu o dată specialu românească. Iată exemple de la așa numiții Macedo-români:

μέρου (*meru*)=*melo* (*malum*, clas), *πούριζε* (*purife*)=*pulece* (*pulicem*, clas), *σάρε* (*sare*)=*sale* (*salem*) etc.

Ietă și de la Istrieni : *mer*, *sare púreț*, etc.

La noi în Daciaa lui Traianū legea ieste de asemenea aplicată fără abateri : *móră*=*mola* (*m*), *sare*=*sale* (*m*), *měrũ*, *parũ*=*palo* (*palus*) etc.

d). Prefacerea lui *l* începătoriū urmatū de *i* simplu ori de *i* plus vocală, precum și a lui *l*, între vocale, urmatū de *i* plus vocală, în *l* muiatū, a avutū locū în tóte dialectele romănesci și la Româniū din Macedonia s'a păstratū până a-đi, de asemenea în Istria, afară de câte-vă casuri cari au altă explicare. În Daciaa lui Traianū *l* muiatū a suferitū o schimbare mai nouă, a trecutū în *i* consonantū. Acéstă prefacere ieste fórte veche, o putemū dovedi încă de pe la 1320. Într'unū documentū din Transilvania, la acéstă dată, aflămū *Ompoița* în locū de *Ompolița*, cum arū trebui după *Ompoly* din care numele acesta ie derivatū.— Urme de *l* încă păstratū avemū din veaculū alū XII-lea și alū XIII-lea etc. Formele *ultare* (*ulitare*)=*oblitare* din Coressi, și din manuscrisulū de la Voronețū, sîntū de asemenea nisce arhaisme în locū de *uitare*. Remășiți cu *l* muiatū mai sîntū în cuvintele duse de Romîni în Galiția etc. Le vomu cită mai josū.

e). Prefacerea lui *n* între două vocale, când a doua ieră *i* plus vocală, în *n* muiatū, ieste comună tuturorū dialectelorū române ; chiar și în Daciaa Traiană se mai află locuri pe unde totū se rostese *n* muiatū și unde deertina străbătutū prefacerea lui în *i* consonantū. Așa

de pildă în Banat și Hațegu (acolea după D-nii Ar. Densușianu și Hâjdău) se dice : *gruniū*, *vinie* (vița de vie) etc... Și cuvinte cu *n* muiatū dar ne pierdutū se află în Galiția etc. la Români ceī slavisaiți.

f). Di'ntre prefacerile labialelorū numai câte-va di'ntre ale lui *b* și di'ntre ale lui *v* sîntū comune tuturorū dialectelorū.

Așa *b* se păstréză neschimbatū în acelea-și împrejurrări : Din *cubium* latinescū avemū în Dacia Traiană *cuibū*, la Macedonenī *cuibu*, la Istrieni *kuyib* (ex. din cercetările lui Miklosich).

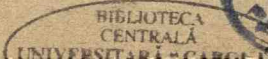
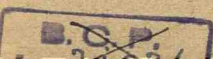
La toți Români *b* trece în *v* în acelea-și condiții. Păstrarea lui *v* făcutū din *b* în unele forme ale verbului *a avea* o aflămū de asemenea la toți Români. In probele de limbă vomū aduce exemple și de la Istrieni, caci numai asupra lorū potū fi ore-cari îndoieli.

Prefacerea lui *v* făcutū din *b*, câtū și a celui latinescū, în *u* se face ieră-și de o potrivă la toți.

Despre grupa *uă*, *uě*, din *be* sau *ve*, din *bam* sau *vam*, vomū spune că a avutū aceea-și sōrtă ca *uă* din *ellam*, (Veđi grupă *uă* mai sus la vocale).

Acele câte-vă exemple de înlocuirea cătorū-vă *v* începatori, prin *b*, (*berbeces=vervecem*, *beșică=vesicam*, *bětrānū=veterano*) se cunoscū în tōte dialectele române, se înțelege, dacā s'a păstratū și cuvîntulū în chestie. Fenomenulū ieste cunoscutū încă din latina populară.

g). Prefacerea lui *k* urmatū de *e* ori *i* în *v* (ce) ieste unū fenomenū comunū tuturorū dialectelorū românesci. Sub forma acēstă îlu aflămū și a-đi în tōta Dacia Tra-

iană, la câte-și trele dialectele ce se vorbesc în regiunea acésta. La Românii din Macedonia sunetul *ce* (ч) a suferit altă prefacere, a trecut în *ț* (ц); la Istrieni după unii se rostesc *ce* după alții *ț*, de admisă iese înse că se va fi rostind o formă mijlocie între ч și ц. Cum că la Macedonenii s'a schimbat *ce* în *țe*, vedem de pe următoarele: cuvântul slav *cereap* la dînșii s'a prefăcut în *țireap* (Miklosich) de asemenea din *ciuplescu* (cuv. slav) s'a făcut *țuplescu*, totu așa din *cióră* s'a făcut *țóră*... Nu se pôte dice că Macedonenii neavînd sunetul ч voru fi înlocuit sunetul slav prin cel mai vecin di'ntre ale lor, căci au și ieși pe ч în finalele *ciune cior*, cum am arătat.

Prefacerea acésta a lui κ în *ce* o aflăm în toate limbile romanice, se înțelege, sub forme mai mult sau mai puțin deosebite. Cu toate acestea se pôte dovedi că nu s'a întâmplat încă din latina populară, ci în deosebii pentru fie-care limbă, cel puțin în limba română s'a întâmplat după căderea lui *u* din grupa *qu* în formelele *quid*, *quero*, în cari sunetul κ a trecut în *ce*, *ce*, *ceru*, lucru ce nu s'ar fi întâmplat dacă prefacerea ar fi avut loc înainte de căderea lui *u*. Cu toate acestea, cuvântul franțuzesc *qui*, italianesc *che*, ori *quelo* etc. ne arată că *u* ori n'a cădută nici a-și ori că, deși a cădută, a cădută prea târziu pentru prefacerea lui κ în *ce* etc. Totu o dată înse prefacerea ne întâmplându-se de cât cu elementele latine, urmăz că prefacerea ieră gata înainte de amestecul cu Slavii. Acésta ieră și părerea lui Lambrior.

h). Prefacerea lui *r* în *ge*, (*ϣ*) ieste comună tuturor Românilor, la cei din Macedonia a trecut *ge* în *dz*. Despre vechimea fenomenului, câtă și despre vechimea relativă a formelor cu *dz* și *ge*, putem spune cele discuse despre *κ*. Deci di'ntru'ntâiu s'a întâmplată prefacerea lui *r* în (*ϣ*) la toți Românii înainte de despărțirea dialectelor și apoi la unii *ge* a trecut într'unu feliu de *dz*.

i). Prefacerea lui *κ* urmată de *i* plus altă vocală în ț o găsim la toți Românii ; cuvântul *laț* din *laqueum* (pop. *laquio*) ne dovedesce că și această prefacere s'a început după căderea lui *u*, adecă după ce din *laquio* s'a făcut *lakio*... în aceea-și vreme cu prefacerea cuvintelor *glaciam* (*glakiam*), *faciam* (*fakiam*), etc. în *ghiată*, *față*.

j). Prefacerea lui *j* (*i* consónă) latină în *ge* ieste mai veche de câtă despărțirea dialectelor. Trecerea lui *ge* făcută din *i* consónă în *j* s'a întâmplată în Dacia lui Traian și acolea numai în dialectul cu labialele păstrate și cu *n* neprefăcut în *r*, adecă în dialectul care a ajunsă acuma limbă literară. În dialectul de la Măhaci câtă și în Moldova la popor se zice : *giură*, *giugă*, nu *jugă*, ori *jură*.

2. Grupe de consóne.

a). Despre *cl* și *gl* scimă că prefacerea lui *l* în *l* muiată ieste comună tuturor dialectelor romănesci. Findu-că schimbarea s'a întâmplată și în elementul slav *glogŭ=ghiógă*, urméză că din grupele *cl*, *gl* s'a întâmplată în lăuntrul limbei romăne și anume după ame-

steclul cu Slavii. Astă-đi aflăm grupel sub formel lorul vechi la Macedoneni și la Istrieni. În Daciea lui Traianul *l* muiatul s'a înlocuit prin *i* consună în tóte trele dialectele : La Românil slavisați de prin Galiția Moravia etc. se află grupa acésta păstrată : *clag* ori *glag* = *cliag* = *chiag*.

În întâiea jumătate a veacului alul XV-lea aflăm în documente contemporane cuvinte cu *cl* și *gl* și anume în Moldova (Ureacle, Uneleat) în Transilvania *Sclauoy* (unul genetivul în *y* ca și în *Raduly*, documentulul ieste scrisul latinesce) care ieste cuvântulul *Sclauo*, cetitul, cum vomul vedea la probele de limbă, *șcliau*, adecă *Slavul* ori mai bine *Bulgarul*. A-đi se đice *șchiau*. În Muntenia *Glureani*, nume de satul care a-đi arul fi *Ghiurenul* ori *Ghirenul*. Decul cum đicu și la Românil de aice au fostul grupel *cl*, *gl*, cum isul astă-đi la Macedoneni și Istrieni.

b). Prefacerea grupel *tl* în *cl* ieste comună.

c). Prefacerel lui *ll* în cea mai mare parte comune. Și anume trecerea lui *ll* în *l* simplu și în *u* sântul vechi și comune. Totul comună ieste și prefacerea lui *l* simplu făcutul din celul duplu în *l* muiatul. Căderea ori mai bine prefacerea acestul din urmă *l* în *i* consonantul ieste cunoscută numai în Daciea lui Traianul.

d). Prefacerel grupelor *lv* în *lb* ; *rv* în *rb* ; *br* în *vr*, *ur* ; a lui *pt* ; ale lui *qu* (*cv*), ale lui *gu* (*gv*) ; a lui *ns*, *rs* ; ale lui *ct*, *st*, *sc*, *gn*, *x* (*cs*) sântul tóte comune. Parte sântul chiar din latina populară, cum ieste reducerea lui *x* la *s* în *disi p. dixi*.

V. Fenomenele fonetice comune între limba română și celelalte limbi romanice.

În No. din urmă amû însemnatû în trecetû cari din prefacerile comune celorû trei dialecte de căpetenie sîntû totû o dată întâmpate încă din lătina populară.

Aice amû putea să ne înșelămû ușorû, dacă n'amû urmări cu luare aminte istoria prefacerilorû, în tôte limbele romanice, de vreme ce acela-și fenomenû pôte să se fi petrecutû într'unû timpû într'o limbă și mai târziu în alta sau în altele. Pentru mai bună lamurire să luămû unû exemplu. Italienii dicû *chiaro*, *ghiaccia*, *inchinare* etc. adecă au prefăcutû grupele *cl* și *gl* întocmai ca Româniî din Dacia lui Traianû. Luându-se cine-va numai de pe faptulû cum se arată a-đi, fără a mai lungi cercetările, arû fi în stare să credă că fenomenulû citatû s'a petrecutû în aceea-și vreme la Români și la Italieni, încă pe când provinciile romanisate din părțile resăritene ale Europei ierau în neîntreruptă legătură cu Italia. Dar cercetândû istoria limbei române, chiar în Dacia lui Traianû și prin împrejurimî găsimû că prin jumătatea întâia a veacului alû XV-lea grupele *cl* și *gl* nu pierduseră încă pe *l*, nici în Moldova (dovadă formele *Ureacle*, *Uncliat* în documentele slavone din acea vreme), nici în Transilvania (dovadă forma *Sclauoy* (Șcliau) într'unû documentû latinescû de acolo), nici în Muntenia (dovadă *glureani* p. *ghirenă* cum s'arû dice astă-đi). Tôte aceste exemple le vomû publică mai la vale când vomû arăta ce probe de limbă

amă putut culege din veacurile trecute. Totu în acestu feliu ne arată cuvîntul *cliag* de la Români în Galizia, Moravia etc... Aşa dară fără a mai alerga la Macedonenii şi la Istrieni, cari cum ieste cunoscutu, au grupele păstrate, aflăm cum că fenomenul n'are nemicu de împărţitu cu celu italianesc. Totu acesta se mai vede de pe aceea că s'a întâmplatu şi în câte-va elemente slavone, ba chiar şi maghiare pôte.

Prin urmare nu-i de ajunsă să vedem unu fenomenu foneticu în mai multe limbi romanice ori chiar în toate pentru a ne crede în dreptu să tragemu încheere ca a avutu începutu din latina populară.

Altu lucru de care trebuie de asemenea ținută samă ieste că limba latină populară nu se vorbea totu în acelaşi chipu în toate părţile pe unde ierau popore romanisate. Nu numai că ieste de cređutu, dar chiar putemu dovedi că limba romană vorbită în peninsula balcanică se deosebea prin câte-va particularităţi de cea vorbită în Galia şi în Spania chiar, înainte de năvălirea Slavoru, adică înainte de véculu alu VI-lea.

Di'ntre aceste fenomene unele se voru fi întinsu într'o parte a lumii romane şi altele în alta, aşă ne putemu explica feliurite înrudiri între limbile cari s'au dezvoltatu în apropiere unele de altele.

A. *Vocalele.*

Di'ntre mulţimea de prefaceri suferite de vocale şi comune celoru trei dialecte române, numai următoarele se află în toate limbele romanice.

a). Prefacerea lui *e* deschisă şi accentuată în *ie* ;

dar chiar și în acésta totu iese deosebirea că la noi s'a prefăcutu în *ie* și acelu *e* care corespundea cu *e* scurtu acc. urmatu de două consóne.

b). Prefacerea lui *o* deschisă și accentuată în *uo* iese de asemenea comună tuturor limbelor romane.

Notă. Prefacerea lui *e* în *ie* nu se află în limba portughesă, dar înrudirea ieii cu spaniola care are prefacerea foarte bine dezvoltată, ne dă dreptu să credem că a avut'o și iea și a pierdut'o, după cum a pierdut și limba româna toate urmele trecerei lui *o* în *uo*.

B. *Consóne.*

Di'ntre prefacerile consónelor simple sîntu începute din latina populară următoarele :

a). Prefacerea lui *d* urmatu *i* plus *o* accentuată, precum și a lui *t* în aceleași condiții.

b). Căderea lui *v* cuprinsu între vocale, când a doua ieră *i*: *laudai* din *laudavi*.

c). Prefacerea lui *c* (κ) și *g* (γ) înainte de *e* și *i* în *ce* (ϕ) și *ge* (ψ) iese îndoielnică. Lambrior credea că fenomenul s'a petrecut în românesce în deosebi de celelalte limbi romane. În adevăr cum să ne explicăm altu-feliu, dice ielū, că s'a făcutu *ce* și *ge* din *que* și *gue* în *quero*=*ceru*, *sangue*,=*sânge* etc., când vedem și a-đi în italianesce grupa *que* păstrată cu *u* rostitu și când în franțusesce de pildă din *que* rostitu *kue* a ieșitu *que* (rostitu franțusesce) și nu *ce* (franț.) ca în *ciel*, *cire*, *cercle*? Trebuie deci de admisu că prefacerea lui κ și γ în ϕ și ψ s'a întâmplatu la noi după căderea lui *u* din grupele *qu* și *gu*, cădere specială lim-

bei române sau celú puținú întâmplată la noi în deosebi.

d). Prefacerea lui *i* consónă în *ge* (*ʝ*) pare a fi de asemenea un fenomenú cunoscutú tuturorú limbelorú romanice, deci fórte vechiú.

e). Di'ntre prefacerile grupelorú trebuie să fie unele și mune, dar ie greu de alesú cari. Póte să fie de pildă a lui *gn* în *mn*, a lui *x* în *s* etc.

VI. Prefaceri mai vechi de câtú amesteculú cu Slavii.

Afară de cele înșirate în capitolulú din urmă și cari dacú sîntú comune tuturorú limbilor romanice, firesce nu potú să fie de câtú mai vechi de câtú venirea Slavorú voiú înșiră urmátorele :

A. *Vocale.*

a). Prefacerea lui *a* acc. urmatú de *m* în *ă*; de vreme ce nu aflămú nici unú cuvîntú slavú cu asemenea prefacere.

b). Prefacerea lui *a* finalú urmatú de *m* în *ă*.

c). Prefacerea lui *a* finalú neurmatú de *m* în *e*.

B. *Consóne*

a). Prefacerea lui *b* în *v* și a lui *v* (fie celú făcutú din *b*, fie originarú) în *u*, precum și cáderea lui *u* ieșitú din *v* și din grupele *gue* și *que*.

b). Prefacerea lui *k* și *r* innainte de *e* ori *i* în *v* și *ʝ* și anume atátú a lui *k* și *r* originari câtú și a celorú ce ieraú în latinesce combinați în grupele *qu* ori *gu*.

c). Prefacerea lui *t*, *d*, *s*, urmați de *i* vechiú latinú (ori din grupa *ie*) în *ț*, *đ*, *ș*.

d). Prefacerea lui *l* simplu între vocale în *r*.*)

e). Prefacerea grupei *gu* (*gv*) în *gb*, *b* (*lengvam-lengbă-lembă, limbă*); a lui *qu* (*cv*) în *cp*, *p* (*acvam-acpă apă*); a lui *gn* în *mn* (*legno-lemno, lemnă*); a lui *ct* în *pt* (*lacte-lapte*); a lui *cs* în unele cuvinte în *ps* (*coxa-cópsă*); a lui *ll* în *l*; *lv*, *rv* în *lb*, *rb* (*cervo-cerbă, alviam-albie*); etc.....

Tóte aceste prefaceri le socotimă mai vechi de câtă venirea Slaviloră pentru că nu le întâlnimă în elemente slave. Bine înțelesă facemă abstracție de finale, la declinări și conjugări, căci acolò nu avemă a face cu prefaceri fonetice, ci cu fenomene de analogie. Așă dacă tóte cuvintele romănesci sfârșite în *dă*, *tă*, *să* aveau la înmulțitū o formă în *đi*, *fi*, *și*, se înțelege că și elementele slave, și în generalū elementele străine, vorū avea asemenea înmulțite urmândū modelului datū de cuvintele vechi.

VII. Fenomene fonetice mai nouă de câtă venirea Slaviloră.

Tóte celelalte fenomene citate în urmă la No. IV sîntă mai nouă de câtă venirea Slaviloră și de aceea se află și cuvinte de acéstă origină cu asemenea prefaceri. În gramatică, vorbindū de fonetică, amū datū pretutindeni exemple slavice, pe unde ierau cunoscute. Avemū de spusū că elementele slavice n'au întratū numai într'o

*) Lambrior citéză unū exemplu de asemenea prefacere într'unū cuvîntū slavū *mile* care ar fi datū romănesce *mire*, dar *mire* ie albauesū.

vreme mărginită în romănesce, ci în curs de peste 1000 de ani, nu numai di'ntr'o limbă slavică, și nu numai înainte de desfacerea limbei române în dialecte și reslătirea poporului nostru în lume. Ietă pentru ce putem găsi la ori-ce lege cuvinte slave cari se supună prefacerii și altele cari nu se supună. Așă cuvintele *smen-tana, jupanu, stana*,,,, se supună prefacerii lui *a* acc. urmată de *n, mp, mb* în *â*, deci au intrat în romănesce înainte de începutul prefacerii ; altele multă mai multe, nu, precum : *blană, hrană, rană, sanie, diha-vie*, sufiptele *ană (munteană etc.), mană*, etc.

Acestă faptă iese de mare folosă, căci putem găsi cuvinte cari au intrat între două prefaceri și deci scimă care di'ntr'însele iese mai veche, de pildă cuvântul *clipi* a dat în dialectul moldovenesc *clichi*, deci prefacerea grupei *cli* în *cli* cu *l* muiat se trecuse, când a intrat cuvântul *clipi* în limbă și de aceea grupa *cli* a ramas neatinsă ; nu se trecuse înse, ori chiar nici nu începuse, evoluția care a dus silaba *pi* la *chi*, în dialectului pomenit, de vreme ce vedem că s'a îndeplinit și în acestă cuvânt. De asemenea *straniă* a intrat în limbă prea târziu pentru a suferi prefacerea lui *an* în *ân*, dar la timp pentru a preface pe *n* în *n* muiat, și deci în unele dialecte a ajuns la *straiă*.

Din aceste câte-vă exemple pot să se încredințeze cei ce studiază cartea noastră că se pôte întruchipă o istorie a prefacerilor fonetice suferite de limba romănesca în timpul vieții sale de peste o mie de ani.

VIII. Câte-va încheerî asupra istoriei limbei române

Dacă vomû căută să aședămû după vechime elementele cari au formatû limba română, vomû afla următorulû șirû.

1). *Elementulû latinû* adusû în peninsula balcanică și în Dacia Traiană prin cucerire. Acestû elementû suferă cele mai numeroșe prefaceri. Pentru a ne convinge cine-vă despre unele cuvinte nelatine că sîntû moștenite de la popoarele romanisate⁷(Iliri, Traci), trebuie înnainte de tôte să nu ne înșire cuvinte cari să nu fi suferitû tôte prefacerile speciale limbei române. De pildă n'amû putea crede că se póte ca vorba *ciobanû* (fără *an=ân*) să fie tracă ori dacă, remasă la noi de la popoare romanisate de acéstă origină. Amû vedutû că elementulû latinû a suferitû unû șirû de prefaceri mai vechi de câtû înriurirea slavă.

2). *Elementulû grecû vechiû* iese fôrte puținû numerosû în limba nóstră, totu-și se vede că au întratû cuvinte de acéstă origină înnainte de amesteculû cu Slavii (*baseleca=băsérecă=beserecă*) și altele celû puținû o dată cu acestû faptû (*manio=mâniû, manganio=mângâiû, spanòs=spânû*).

3). *Elementulû slavû* a trebuitû să între de prin véculû alû VI-lea. Schimbările petrecute în limbă de la începutulû amesteculû sîntû, cum amû vedutû, multe, dar totû sîntû și fenomene nu puțin petrecute înnainte de venirea Slavilorû. De pe chipulû cum sîntû tratate aceste elemente, vedem că Dacii ori Tracii nu vorbeau

slavonesce, căci, amū avea cuvinte slave cu tóte prefacerile suferite de elementul latinū, lucru ce nu s'a întâmplatū.

4). Cercetândū prefacerile fonetice comune celorū trei dialecte, amū vedutū că între acestea ieste și trecerea lui *a* în *â*, ba chiar amū vedutū că totū comune sîntū și unele prefaceri ale aceluī *â* făcutū din *a*, precum și nisce prefaceri fonetice (ca a lui *n* în *n* muiatū) mai nouē de câtū trecerea lui *a* în *â*. Pentru a hotărî deci cam pe când ajunsese limba la fasa după care a începutū formarea dialectelorū ne ajunge să scimū vechimea prefacerii lui *a* în *â*. Acéstă prefacere nu póte să fi începutū de câtū celū mai de timpuriu prin veaculū alū VII-lea, căci de la venirea Slavilorū și până la întrarea multorū cuvinte de ale lorū în romănesce trebuie să fi trecutū măcar o sută de ani. Prefacerea o găsimū gata de totū în jumătatea întâiea a veaculū alū X-lea, de vreme ce *Constantinū Porphyrogenitulū* pune în gura unui caraghiozū de la curtea din Constantinopoli cuvintele *τοῦ ἴγγεσ*, cari nu potū fi în altă limbă romanică, de vreme ce înger are pe *l* prefăcutū în *r* și pe *a*, în *â* arētatū de Grecūprin *l*. Dacă aflămū $a = \hat{a}$ în veaculū alū X-lea, nu urmēză firesce că tocmai atunci se prefăcuse, și nu de mai înainte. Dar faptulū că *an* a trecutū la *ân* prin fasa *on* nasalū, care-fasă pare a fi ființatū în limbă prin veaculū alū IX-lea, când s'a născocitū alfabetulū chirilicū și amū luatū noi semnulū lui *on* nasalū, *Ѡ*, și mai pe urmă l'amū cetitū *ân* după ce *on* a trecutū în *ân*, faptulū acesta, dīcū, ne îndémnă

a crede că prefacerea trebuie să fi fost gata pe la sfârșitul veacului al IX-lea. Mai punându măcar un veac pentru prefacerea lui *â* în *i* și *u* și pentru a lui *n* în *n* muiată, ajungem la încheere, că pe la 1000 încă nu se începuseră dialectele. Pe atunci limba noastră nu ieră nici în forma macedoneană, nici în cea istriană ori voronețeană, ci seamănă mai multă cu dialectul fără prefacerea labialelor și fără a lui *n* în *r*. Se înțelege că lipseau încă prefacerile ce a suferit acest dialect de atunci în cóce. Vom vedea mai departe pe larg prefacerile amintite, putem înse nota în trecetă câte-va : nu ieră schimbarea grupelor *cl*, *gl* în *ch*, *gh*, nici a lui *l* muiată în *i* consónă, nici cãderea lui *n* muiată nici prefacerea lui *e* în *ě* etc..

Vedem decî cum cercetãrile asupra foneticeî spulberã pãrerile celor ce-și închipue cã limba romãnã ierã gata formatã în veacul al III-lea dupã Hristosul (cercãndu sã explice astu-feliu înrudirea între limba macedoneanã și a nôstrã), ori în al VI-lea la venirea Slavilor (presupunere fãcutã totu cu scopul de a explica înrudirea pomenitã). Cum vedem chiar pe la 1000 încă nu se formase nici unul din dialectele de a-dî.

IX. Terile romanisate în resãritul Europei

Astã-dî, cum amu spusu, se aflã Romãni, fie și slavi-sași, la miédã-nópte pãnã în Moravia, la miédã-dî pãnã în insulele grecesci, la apus pãnã lîngã marea Adriaticã în împrejurimile Triestului, spre resãritu pãnã

în guvernămîntul Iecaterinoslavu. În mase mari, îndeșiți se află în Dacia Traiană și în Macedonia, Tesalia, Epiru. Unde s'a dezvoltat deci poporul și limba și de unde și cum s'a împrăștiat pe atîta întindere de pămînt? Sîntu în acéstă privință multe neînțelegeri, le vom luă la cercetare în curîndu, acumina se vedemă mai întăiu ce popore și ce țeri din aceste regiuni au fostu romanisate *).

1). *Pannonia* (Pannonia) se mărginea la miédă-nópte și resăritu cu Dunărea, la apusu se întindea până la *mons Cetius* (Wiener Wald) și Alpii norici, la miédă-di până la Alpii Iulici și peste Sava. Poporul vechi fusese de rasă ilirică, dar ierau și Celți amestecați pri'n-tre dînsulu, precum Scordiscii de lîngă Sava de josu. Țara a fostu supusă între 35 înnainte de Hr. și 9 după Hr., începută de Augustu și sfârșită de Tiberiu. Sub domnia romană Pannonia fu între cele mai înfloritore provincii, mai alesu în partea-i de la miédă-di. S'au aflatu multime de ruine romane: case cu părăți de marmură, cu podéla de mosaicu, teatre, băi, etc; chiar pe vremea lui Constantinu celu Mare ieră renumită prin bogății și adesea ședeau acolò împérații. Orașe mai însemnate ierau: *Emona*, unde ieste acumă Laibachul; *Siscia*, capitala Scordisciloru; *Sabaria* (Stein am Anger) *Petovio*

*) Amănuntele ce urméză sîntu după „*Die Ausbreitung der lateinischen Sprache*“ über Italien und die Provinzen des Römischen Reiches. vom D-r. Alexander Budinszky, Profesor an der Universität Czernowitz, Berlin Verlag von Wilhelm Hertz 1881.

(Pettau) ; *Scarabantia* (Oedenburg) ; *Vindobona* (Wien) ; *Carnutum* (lîngă Haimburg) ; *Bregetio* (Uj—Szöny) ; *Aquincum* (Alt—Ofen) ; *Sopianae* (Fünfkirchen) ; *Mursa* (Esseg) ; *Cibalis* (Vinkovze) ; *Sirmium* lîngă Sava, capitala Panoniei (în jurul Mitrovitzei de a-đi sîntu ruinele). Romanii prinseseră tari rădăcini acolo, viața romană se dezvoltase ; mulți barbari se romanisaseră, ie-rau școli însemnate. Limba latină iera cunoscută încă înainte de cucerire (avem dovedă de la 170 înainte de Hr.) După cucerire limba latină iera limba țerei în partea sudică, și celu puțin în orașe, la nordu. Unu episcopu de la Petovio, Victorinus, a scrisu în a doua jumătate a veacului alu III-lea latinesce, deși ielu iera grecu din nascere, dar se vede că pentru a fi cetitū în Panonia. Mulți împerați au fostu de locu din această provincie : Aurelianu, Probus, Maximianu, Valentinianu I-đu și Gratianu. Panonia a fost dată Huniloru de Teodosiu alu III-lea pe la mijlocul veacului alu V-lea, după mórtea lui Atila trecu sub Ostgoți, Longobarđi apoi sub Avari etc.

2). *Ilirica sau Dalmația*. Sub acestu nume se înțelegeau țerile numite acuma Dalmația, Herzegovina ; cea mai mare parte din Bosnia, părți din Croația și Albania împreună cu insulele dalmatine. Locuitorii ierau Iliri, rude cu Tracii ; triburile de pe lîngă mare ierau mai civilisate de cătu celelalte. Romanii purtară 200 de ani războe cu dînșii, până îi supuseră. Inceputul a fostu la 229—228 înainte de Hristosu. Iliricul fū prefăcutu în provincie romană pe la 59 înain

te de Hristosū, dar supusū de totū a fostū tocmai la 9 după Hristosū. De la timpulū lui Augustū în cōce numele obișnuitū alū provinției ierā Delmatia (*Δελματία*). Coloniī romane ieraū: *Jadera*, *Salona*, *Narona*, *Epidaurus* și *Aequum*. Salona ierā în jumătate cātū Constantinopoli, lîngă dînsa se află vestitulū palatū alū lui Dioclețianū. Alte orașe mai ierau *Skodra*, lîngă laculū Scutari (*Labeatis-palus*), capitala unei părți din Dalmația. La hotarulū despre Macedonia ierā *Lissus*. În acéstă țară au adusū Romaniī multe coloniī, mai alesū în părțile de pe lîngă țermulū mării. Pe lîngă orașele citate s'au mai întemeiatū *Rhizinium*, *Acruvium*, *Butua*, *Olcinium* etc. Const. Porphyrogenitulū spune că Dioclețianū a adusū mulțime de coloniī din Roma și că popórele acelea se numeau *Romani* până pe vremea sa, în jum. întâiea a veaculū alū X-lea.

3). *Macedonia și Tracia*. Provinția romană *Macedonia* cuprindea, pe lîngă regatulū Macedoniei, Tesalicia și o parte din cōsta ilirică între Dalmația și Epirū; se întindea deci de la marea Egee până la cea Adriatică, se mărginea la apusū și sudū cu Epirulū și cu Ahaicia, la resăritū cu Tracia și la nordū cu Iliriculū (Dalmația) și cu Mesiea. Dîncolò de fluviulū Nestus începea *Tracia*, care ierā mărginită cu munții Haemus și Rhodopus și cu marea Egee, Propontida și marea Négră (pontus Euxinus). Locuitorii ierau mai multū de neamū tracū, ca și popórele de la nordulū Balcanilorū și alū Dunărei. În Macedonia pe lîngă Traciī mai ierau și Iliriī, poporū înruditū cu cei di'ntăiū. Iliriī nu

locuiau numai lângă marea Adriatică ci și în partea resăritenă. Mai erau și Celți. Pe lângă còstele Traciei dar mai ales în Macedonia erau și destui Greci. Macedonia a fost prefăcută în provincie romană la 146 înainte de Hristos. În Traciea erau mai însemnați *Bessi*, popor traci din munții Rhodop. Traciea fu prefăcută în provincie romană la 46 după Hristos. La sud de Balcani erau următoarele provincii tracice : *Europa* (unde se află Constantinopoli), *Thracia*, *Haemimontus*, *Rhodopa*. Colonii romane erau în Macedonia : *Dyrrhachium*, *Pella*, *Philippi*, *Bullis*, *Dium* și *Cassandria*. În Traciea : *Apros*, *Debeltus*, *Flaviopolis*, *Philippopolis*. Municipii erau în Macedonia pe vremea lui Plinius *Denda* și *Stobi*, orașu stobodă ieră *Thessalonike* ; în Traciea erau orașe slobode : *Abdera* și *Byzantium*.

Di'ntre locuitorii acestor provincii s'au romanisat cei ce nu fuseseră grecisati, deci poporele barbare, ca *Bessi* și alte neamuri trace și ilirice. Limbile vechi totu se mai vorbeau și până prin veacul alu patrulea prin împrejurimile Adrianopolului, de vreme ce în povestirea muceniei lui Filipu, episcopu de la Heracleas, se pomenesce de unu locu numitu *Gestityrum* în limba părintească, iar latinesce *locus possessorum*. Sub înriurirea întocmirilor militare romane, romanisarea barbarilor merse iute. Se află inscripții pe cari cetimă nume latine curate purtate de Besi, sîntu și nume în parte latine și în parte barbare : *Valens Bititralis*, *Petronius Disacentus*, etc. de asemenea mai aflăm și de cei

ce aveau nume în amândouă limbile : *Tauzix Biti* disu și *Rufus*, .ec

Strămutarea capitalei la Constantinopolî avu mare înriurire asupra romanisărei țărilor vecine, căci Constantinu se silise chiar de la începutu să facă din noua sa capitală unu orașu latinu. Limba latină ieră limba curței și a guvernului, constituțiile imperiale au fostu date latinesce și judecata se dădea totu în acéstă limbă. Clădirile publice, monedele și monumentele purtau inscripții latine; părțile orașului și locurile cele mai însemnate aveau nume ieară-și latine. Chiar în veaculū alū VI-lea limba latină ieră domnitore. Sub Heraclios (610—641) fu alungată din cercurile oficiale ale statului.

4). *Mesia și Dacia*. Mesia, țara di'ntre Balcani și Dunărea, fu cucerită la 29 înaintea de Hristosū. Mesia tu împărțită în douē : *Moesia superior* și *inferior*. Granița între amândouē ieră riulū *Ciabrus* (Tzibritza); la apusulū lui se întindea Moesia superior până la Drinū, iear la resăritū Moesia inferior până la pontulū Euxinū. Orașele mai de frunte ale Moesiei superiōre de la apusū la resăritū ieraū : *Singidunum*, în apropiere de Belgradulū Serbiei, *Viminacium* (Kustolatz), *Ratiaria* (Arcer), *Naissus* (Nișū în Serbia), loculū nascerei lui Constantinū celū Mare. În Mesia de josū ierau : *Oescus*, *Nicopolis* (zidită de Traianū spre amintire de biruință asupra Dacilorū), *Marcianopolis*, *Novae* sau *Ad Novas*, *Durostorum* (Silistra), *Troesmis* și *Noviodunum*, *Odessus* (Varna), *Dionysiopolis*, *Tomi*, *Calatis*. În Mesia locueau Geții, poporū tracū, se înțelege că a fost roma-

nisați. Ca dovadă putem aduce faptul că în veacul alu patrulea episcopii de la Durostorum și Remesiana au scrisu latinesce, deci credincioșii supuși lorū trebuie să fi înțelesu și vorbitu acéstă limbă ; de asemenea în veacul alu V-lea episcopii de la Marcianopolis corespundeau cu sinodulū de la Calcedon și cu împërații bizantini totu latinesce. Totu din regiunile Mesiei sîntu cuvintele romanice „torna, torna fratre“, despre cari unu scriitoriu bizantinū spune că ierau în limba locului și altulū în limba părintescă a soldațilorū, cum s'arū prinde în limba maternă. Firesce că vorbele facu parte din limba romană vorbită prin veacul alu VI-lea (579) în Mesiea, Traciea și Macedonia.

Dacia a fostu prefăcută în provincie romană la 107 după Hristosū. După supunere a fostu împărțită în *Dacia superior* la apusū și *Dacia inferior* la resăritū. Mai târziu o aflămū împărțită în trei: *Porolissensis* la nordu; *Apulensis* la S-V. și *Malvensis* la S-O, dar nu se scie siguru unde ieră colonia *Malva*, pôte în Olteniea dea-dī.

Dacia ieră locuită de Daci și de Geți, popore de neamū tracū și a statu sub Romani timpū de 170 de ani. Aurelianū a strămutatū o parte din locuitori peste Dunărea și a întemeiatū acolò *Dacia ripensis* cu capitala *Ratiaria* și *Dacia mediterranea* cu cap. *Sardica* (Sofia de a-dī). Pe la 386 partea sudică din acéstă provincie din urmă fū numită Dardania (cu cap. *Scupi*), și regiunea d'între Dunărea și Marea neğră fū numită *Scythia* (cap. *Tomī*). Astū-feliū ierau în veaculū alu IV-lea șese provincii între Balcani și Dunărea: *Scythia*, *Moe-*

sia inferior, Moesia superior, Dacia ripensis, Dacia mediterranea și Dardania.

Traianu a adusū multīme de colonii în Dacia și în scurtu timpū vieța romană se desvoltase fōrte tare. De pe inscripțiile și ruinele aflate, vedemū că Romanii prinseseră adânci rădâcini acolo. Și în Dacia avem dovedī despre romanisarea popōrelorū supuse. Chiar la părăsirea Daciei trebuie să fi remasū elementū romanisatū pe aceste locuri. Cum că poporulū de josū așteptă pe barbari cu bucurie, ca pe nisce mântuitori, ieste deplinū doveditu, nu numai pentru Dacia ci și pentru totū imperiulū romanū.

Între orașele Daciei vomū cită : *Sarmizegetusa* capitala ; *Apulum* (Karlsburg) locū însemnatū militarū, *Potaissa* (Turda), *Napoca* (Clujulū, Klausenburg,) *Porolissum*, cea mai nordică din coloniile romane (Mojgrad) *Tibiscum* (Karansebes), *Tsierna*, *Drobetae*, (lūngă *T. Severinū*), *Ad Mediam* cu băi renumite (unde vine a-dī Mehadiea). Se lucrau mine de metale și de sare, ierau multīme de bresle (colegii) de meseriași etc.

5). Și *Grecia* a fostū prefăcută în provincie romană, dar Grecii n'au pututū fi romanisați, nici cei din Grecia, nici cei din alte părți ale peninsulei balcanice, ba chiar barbarii cari suferiseră influința grēcă au păstratū limba elenă.

Incheere. Din tōte regiunile trecute sub ochii noștrii amū vedutū cum s'au romanisatū mai cu samă douē popōre mari : Ilirii și Tracii. Di'ntre Iliri unii s'au romanisatū de totū, alții, deși au suferitū mare înriurire

din partea limbei romane, totu au ramasu cu limba loru veche, anume stramoşii Albanejiloru ori Schipetariloru de a-di. Di'ntre Traci scimu ca parte din *Bessi* vorbeau totu in limba loru pana in veaculu alu cincilea. Aşa dar innainte de navalirea barbariloru aprópe tota parte nordica a peninsulei balcanice, sau mai bine tota peninsula (afara de Greci ori grecisaţi şi de triburile muntene ale Iliriloru), impreuna cu locuitorii Daciei şi ai Panoniei ierau romanisaţi. Navalirile Huniloru, Germaniloru şi Slaviloru au pututu impinge in coce şi in colo poporul romanisatu, dar nu l'au nemicitu ori asimilatu pretutindenea. O parte din acestu poporu romanu şi-a pastratu limba, a suferitu puternica inriurire şi amestecare cu Slavii, dar a evoluatu şi s'a prefacutu in Romaniu de a-di, iear limba loru in limba romana.

X. Dialectulu cu *n* prefacutu in *r*.

Voiu cerceta acestu dialectu in modulü urmatoriu: Voiu areta fenomenele ce are dialectulu vorbitu acuma in Istria, pe urma voiu cerceta dialectulu din Apostolulu de la Voroneţu şi in sfarsitu pe celu din scrierile lui popa Grigore. De asemenea voiu areta cele mai vechi urme de asemenea dialectu atatü la noi catu şi pe aiurea.

1. *Limba Romanieloru din Istria....* Amu studiatu dialectulu din lucrarea lui *I. Maiorescu*, dar mai alesu din scrierile forte insemnate publicate de Dl. Fr. Miklosich.

Amu spusu in urma ce fenomene fonetice sintu co-

mune tuturor dialectelor romănesci, acumă înse tre-bue să dovedescă unele afirmări făcute acolò.

A. *Vocalele.*

a). Pentru prefacerea lui *a* în *â* înaintea de *n*, *mp*, *mb*, avemă de spusă că deși a-đi, pe câtă se pare, nuse mai aude sunetulă nostru *ɤ*, totu-și se pòte dovedi că a existatū. În adevărū Istrieniū au cuvintele *glînde* și *îirime*, dar *glinde* presupune formele : *gliânde*, *gliinde*, *glîinde*, adecă prefacerea lui *a* în *â* și apoi a lui *â* în *i* din pricina lui *i* precedentū. De asemenea *irime* = *inimă* presupune forma *ânemă* și trecerea acestui *â* în *i*, din pricina lui *e* din silaba următore.

Pe urmă în adunarea de cuvinte făcută de dl. *Theodor Gartner* și publicată în scrierea lui Miklosich, vedemă că sunetulă *â* în mulțime de cuvinte a fost înlocuită prin unū sunetū pe care îl însamnă d-sa prin *e* cu unū unghiū deschisū spre stânga pusū dedesubtū. Acestū sunetū nu-lū vedemă mai nici o dată în locū de vre unū *ă* vechiū ci ori a înlocuită pe *â* alū nostru, ori în grupe de sunete între cari *â* arū fi fostū la loculū lui. Despre sunetulū însemnatū de Dl. Gartner prin *e*, cu unghiulū deschisū la stânga dedesuptū, ne dă acestū îmvețatū următoreă explicare: „neaccentuatū, ieste mai deschisū de câtū *e* mutū franțusescū (și din acéstă pricină se observă câte-va șovăiri în notarea lui); accentuatū, și mai deschisū, pentru mine așă de greu de descrisū exactū ca și dacoromănesculū *ɤ*, cu care corespunde etimologicesce“. Pe câtū se vede nu pòte fi departe de *â* alū nostru, de vreme ce samănă cu *ă* dar nu-î *ă*. Apoi I. Maiorescu ca-

re fiindu Românu avea urechea deprinsă a deosebi pe *ă* de *â*, ne spune într'unu locu că, Istrieniî în locu de *ripă* ori *ripă* rostescū *îrpă* cu unū *î* (ж) la începutu și D-lu Gartner însamnă pe acestū *î* cu *e* alū d-sale. Deci dacā sunetulū pomenitū nu-î ж, dar nici tocmai deosebitū de dînsulū nu pôte fi.

Ietă lista cuvintelorū în cari se află acestū sunetū, ieu îlu însemnū cu *â* : *ân*, *âm*... (prep. *în*) ; *ântru*, *cât*, *sâr* (sănătosū făcutū din *sanus* pop. *sano*), *pânza*, *lāre*, (lână), *pāre* (pāne), *sânze* (sānge), *plânze* (plānge), *mār* (mānā) ;... *ârpe* (ripā), *ârd* (rid) ;. . Îlū mai aflāmū în cuvinte de origină slavă, germană etc : *ștācle* (steclă), *spegāl* (oglinďă), *zārne*, *dupāl* etc... Numai în câte-va locuri îlu vedemū ținēndū loculū unuī *ă* neaccentuatū, precum în *cāmeșe*, *cārbur* (cārbune)... dar afarā de ce-va greșeli, cum le mărturisese în su-și culegetoriulū, amū putea să ne folosimū și de mărturiile celorlalți cercetători cari ne dau *carbure* ori chiar *cārbure* și *cāmeșă*, de altū-feliū ieste cunoscută înriurirea ce are *c* asupra lui *ă*, în *căștigū*, *cārnațū* etc pe cari le preface în *căștigū*, *cārnațū* și deci s'arū fi pututū întāmplā acestu fenomenū și la Istrieni. Unū lucru ieste ușorū de vedutū că D-lu Gartner a pututū deosebi fērte bine sunetulū căruia la noi îi corespunde *â* de celū căruia îi corespunde *ă*. Așā de pildā în finala substantivelorū și adiectivelorū femeesci cari la noi sîntū în *ă*, la Istrieni se găsește unū sunetū pe care-lū însamnă prin *e* dedesuptū cu unū unghiū deschisū la drēpta. Pe cānd, cum amū spusū, în locū de *â* făcutū din *a* începētoriū urmatū

de *n*, *mp*, *mb*, pe câtă și în loculă celui din *a* accentuată urmată de *n*, *mp*, *mb* a auđită altă sunetă și l'a însemnată, cum amă spusă, prin celălaltă e.

Di *Antonio Ive* a însemnată pe *ă* ca și noi cu *ă* : *ămna* (ămblă), *marâncu* (mânâncă), *muncându*, *când*, *plânge*, *cânta*, etc... I. Maiorescu l'a însemnată destulă de desă cu *ă* ori *î*.

b). Prefacerea lui *a* acc. urmată de *m* în *ă* trebuie să fi fostă și în dialectulă istriiană, dovadă *cliem*, *kliem*, care nu se pôte explică din *clamo* de câtă prin fazele următore : *clamo*, *cliamo*, *cliămu*, *cliemu*, *cliem* și în sfârșită la noi *chiemă*. Nu se pôte dice că *a* va fi trecută în *e* din pricina lui *i*, pentru că *cliar* fiindă în aceea-și împrejurări și-a păstrată pe *a*. *Ive* și *Gartner* ne spună că se dice *cuvintam*, *cuvintan*. I. Maiorescu pune *cuvintăm* și *cuvintam*, în câtă nu scii ce să cređi. Se pare înse că I. Maiorescu a căutată prea adese ori să apropie dialectulă Istriiană de ale năstre și prin urmare admitemă că și acestă *ă* a fostă înlocuită prin *a*.

c). Despte prefacerea lui *e* de chisă și accentuată în *ie* ajunge să dămă câte-vă exemple : *miel*, *miare*, *șed*, *șapte*, *șarpe*, *șase*. Adese ori în locă de *ie* cu *i* consonată aflămă la Istrieni *lie* : *pliept*, *flier*, *mliare*, *mlic* (mai vechiă *mliel* și apoi *l* finală precedată de *e* acc., s'a pierdută), etc. Cum vedemă asemenea înlocuire s'a făcută mai numai asupra lui *ie* precedată de labiale și iese o particularitate a acestui dialectă.

d). Prefacerea lui *e* înșchisă, acc. precedată de labiale, urmată de *n*, în *ă*, când în silaba următore nu

ieră *i* ori *e*, s'a întâmplat de bună samă și la Istrieni, deși la *Gartner* și *Ive* nu aflăm nici o urmă. Dreptu iese că I. Maiorescu pune *cuvîntu*, dar cum amu mai spusu iese supusū îndoelei, cu atâta mai multu cu câtu se întălesc deosebiri între textulu Itinerariulu și între vocabulariū și cu câtu n'a priveghiatu însuși autoriulu tipărire. Cum că prefacerea trebue să fi existatū ne luăm de pe celelalte dialecte și de pe faptulū că Istrieniū au o mulțime de prefaceri fonetice de ale lui *e* cunoscute și dovedite ca mai noue de câtu a-cesta. Așă de pildă au prefacerea lui *e* în *i* a lui *e* în *ea*. Astă-dî sub înriurirea formelor înrudite găsimū *i* în locu de *i* : *fir* p. *firū* sub înriurirea înmulțitulu vechiū *fire* (fine pentru fene); *viră* p. *viră* sub a lui *vire* p. *vine*, *vene*; *vindū*, sub a lui *vindî* etc.

e). Prefacerea lui *e* în *i* există cum se vede din exemplele citate pentru numărulu precedentu.

f). Prefacerea lui *e* în *ea*, când ieră *e* ori *ă* în silaba următoare, I. Maiorescu spune că a găsit'o și la vremea călătoriei lui, dar se pare că a datū dovadă de prea multă bună vrointă luându dreptū *ea* unū *e* foarte deschisū. Cum că prefacerea a fostū în adevărū și că numai în vremurile din urmă a fostū înlocuitū *ea* prin *e* deschisū se vede de pe exemplele următoare : *șarpe*, *șapte*, *șase*, *țale* (cele), *țaptir* (din pieaptene, chiaptene, chiaptir, ciaptir, țaptir),... în cari se vede unū *a* făcutū negreșitū din *ea*, deci se dovedesce prefacerea lui *e* acc. urmatū de *e* în *ea*. Sîntū exemple și pentru prefacerea înainte de *ă* vechiū : *iarbe* (cu *e* deschisū fă-

cutū din *ă*), *iarne* (idem), *iape* (idem). Pe acestū *ea* în alte exemple îlū aflămū înlocuitū prin acel *-și e* deschisū care a luatū și loculū lui *ă* finalū. Astū-feliū aflămū *fete* (p. feată) etc. Se vede înse că se va fi ro-stindū acestū *e* fôrte aprópe de *ea* de vreme ce îlū vedemū în unele studii (Ive, Miklosich) însemnatū prin *ae, ai : fueta, vraime* și de vreme ce I. Maiorescu l'a luatū dreptū *ea*.

g). Prefacerea lui *o* deschisū și acc. în *uo* fiindū din latina populară trebuie să fi existatū.

h). Prefacerea lui *o* acc. urmatū de *n, mp, mb* în *u* ieste cunoscută, iétă exemple : *bur* (din *buono, bonu*) *fund* (fondo), *munte* (monte) la *Jeiune, pur* (pono, punū), *frunte* (fronte) etc.

i). Prefacerea lui *o* accentuatū în *oa*, nu se află la Istrieni, toți învetații cari au cercetatū limba la fața locului mărturisescū. Cum că prefacerea a fostū într'o vreme cunoscută și la dînșii seimū întâiū de pe faptulū că au avutū, cum amū vedutū, prefacerea lui *o* în *ea*, ale cărei pricini fiziologice sîntū întocmai acelea-și ca ale lui *o* în *oa*. Pe urmă până la unū punctū cuvîntulū *foară*, p. *fară, afară* care vine din *aforă*.

j). Prefacerea lui *o* accentuatū în *ă* nu se pôte dovedi fiindū-că Istrienii n'au trecutulū simplu, și la *său* au avutū locū felurite analogii.

k). Se înțelege că pentru *u* scurtă din latina clasică totū *o* au avutū și Istrienii.

l). Prefacerea lui *ă* în *i* când ieră în silaba următoare *i* ori *e* se dovedesce prin exemplele : *derinte*=*den*

inte, den ânte ; *îirime* p. *âremă, ânemă* ; etc.

m). Pentru prefacerea lui *â* acc. în *i* din pricină că *ieră* precedatū de *i* avemū : *glîinde* din *gliânde, gliande*.

n). Pentru prefacerea lui *â* în *u* aflămū la I. Maiorescu *unflu* p. *âmflu*.

o). Prefacerea lui *ă* acc. precedatū de *i* în *e* amū vedut'o la *clîem=cliămū*.

2. *Vocale neaccentuate.*

a). Prefacerea lui *a* finalū în *e* o aflămū : *capre, bure* (fem. înm.), *plire* (fem. înm.), *ole* (fem. înm. de la *olă*), *ape* (în. de la *apă*), etc.

b). Prefacerea lui *a* finalū urmatū din vechime de *m*, s'a prefăcutū și la dînșii în *ă*. I. Maiorescu ne spune că îlu au pe acestū *ă* și acuma, după *Gartner* *ă* finalū s'a înlocuitū prin *e* deschisū. Nu s'arū putea presupune că *e* deschisū de la asemenea cuvinte ne îmfașozază unū *e* vechiū, adecă pe acela care a fostū la casulū subiectū, pentru că asemenea *e*, cum se vede de la exemplele aduse mai sus nu-sū însemnați cu unghiū de desubtū. De asemenea nu-sū însemnați nici acei *e* cari vinū din *e* de la acusativulū declinărei a III-a, de vreme ce avemū *căre, șarpe* etc. cu *e* de altă natură. Așă dar chiar dacă nu vorū fi avëndū acuma Istrieni *ă* finalū, sunetulū în care s'a prefăcutū ne dă dovadă că l'au avutū înnainte vreme.

c). Prefacerea lui *a* neaccentuatū în *ă* astă-đi nu se cunoșce, numai I. Maiorescu o pune în unele cuvinte, dar neregulatū. Totu-și forme ca *cherbune* și *cherbur* (acestū din urmă cu *e*, cu unghiulū întorsū la drépta). De

asemenea și în *chemese* (*e* celū di'ntăiu), mai multū încă *pe-mint* și *berbaț* (citatū încă din veacurile trecute, cum vomă vedea) dovedescū că au avut și Istrieniū prefacerea, dar că sub înriurirea limbei croatice și italiene, precum și a analogiilor s'au desvătă de dînsulū și l'au înlocuitū cele mai de multe ori prin *a* : *marità*, *mațirà* (acestū din urmă pôte sub înriurirea formelorū cu *a* acc. *mațir* (macin) etc). În câte-vă cuvinte, cele citate susū, s'a păstrată pentru *ă* unū sunetū asemănătorū cu celū ce a înlocuitū pe *â*, dar după spusele lui Gartner totu-și ce-vă deosebitū de vreme ce ieră neaccentuatū.

d). Cum că *a* începătorū, neaccentuatū s'a prefăcutū în *â* când ieră urmatū de *n*, *mp*, *mb* avemū exemple : *âmflat*, *ânmețà*=*învățà*, *ângust*. Se înțelege că și acestū *â* s'a înlocuitū prin acela-și *e*.

e). Prefacerea lui *e* începătorū și neaccentuatū, s'a întemplatū, dovadă chiar formele : *ânmețà* (*envețare*.... *anvețà*, *ânvețà*).

f). Despre prefacerea lui *â* neaccentuatū în *i* când în silaba următoare iera *i* ori *e* nu avemū exemple sigure, dar ținendū samă de a lui *â* accentuatū putemū să o admitemū.

g). Prefacerea lui *ă* neacc. precedatū de *i* în *e*, o au, dovadă : *ureclie* și nu *ureclă* etc.

h). Trecerea lui *o* neaccentuatū în *u* : *purtăm*, *purtàn* (pers. I a înm. pres. indicativ), *murì* etc.

3. Grupe de vocale.

Cum că *uă*, *uě* a cădută și la dînșii avemū doveđi destule : *am*=*avemu*, *auěmu* ; *ste* (cu *e* deschisū) pentru *steauă* ; *ia* pron. femeescū p. *ieauă*, etc. La u-

nele cuvinte ca *neu* se află unŭ *u* scurtŭ pentru *uă*, dar avemŭ a face cu unŭ fenomenŭ de analogie, care cum seimŭ s'a desăvârșitŭ așa de regulatŭ la Macedoneni în câtŭ mulți s'au înșelatŭ și au luatŭ formele *steauă*, *verzeauă*, dreptŭ primitive. Faptulŭ că la Istrieni, după toți autorii se dice *ste*, sprijină părerea mea că grupa *uă* a cădută chiar și la substantivele femeesci înainte de formarea dialectelorŭ.

B. *Consónele.*

1). *Consónele simple.*

a). Cum că prefacerea lui *d*, *t*, *s* în *đ*, *ť*, *š* s'a întâmplatŭ la Istrieni după aceleași legi ca la Macedoneni și ca la noi, dovedescŭ exemplele următoare : pentru *t* : *cuțit*, *suptir*, *ție*, *țese* ; pe urmă înmulțitele substantivelorŭ și adiectivelorŭ bărbătesci, *frați*, *alți*; apoi în flexiunea verbului : *uți* (uți) etc. Pentru *d* voiŭ da ieră-și câte-vă : *zic*, *auzi* (avzi), *zi*, *vinzi*, *verze*, etc., pe urmă în flexiune etc ; pentru *s*, de asemenea avemŭ : *și*, *roișu*, *așa*, *așavă*, *șarpe*, (exemplele, după *Antonio Ive*, strinse la Berdo). Se află exemple și în I. Maiorescu, după spusele lui Miklosich se vede înse că în parte s'a pierdutŭ acelu *š* în contactŭ cu Slavii etc.

b). *d* urmatŭ de *i* plus *o* a trecutŭ în *ge* și la dînșii, dar a-đi îlŭ găsimŭ sub formă de *j* ori *z* : *jos* și *zos*, etc; *t* urmatŭ de *i* plus *o* a trecutŭ prin *c* și a ajunsŭ acuma la *ț* sau celŭ puținŭ pe aprópe : *fețior*.

c). Pentru trecerea lui *l* simplu între două vocale în *r*, ietă exemple : *baserike*, *buric*, *gure*, *mer*, *pureț*, *sare*, *secare*, *tare*, etc...

d). Pentru prefacerea lui *l* și *n* în *l* și *n* muiatū, vom ū da exemplele : *folie, galire, țepur, lin, liure* (aiure), *muliere, taliā.* etc ; *cuniū* (cuiū), *ținiū,* etc..

e). Prefacerile lui *b* sîntū cunoscute, cum se pōte vedea din exemplele următore : *cuīb ; avut, avea ; iarne cal, seu ;* etc. Cum vedemū *b* se păstrézā, se prefacă în *v* și *v* astū-feliū produsū se păstrézā ori se pierde în acelea-și împrejurări ca și la noi. Acolō unde întālimū acuma vre-unū *v* care pare păstratū deși la noi iese pierdutū avemū a face cu o intercalare de *v*, dovadă *stevu = steanū* în care *v* n'are de unde sā fie moștenitū, totū intercalatū trebuie deci sā fie în *iuve = ibi, cuvet = cot* etc.

f). Prefacerile lui *v* latinescū sîntū acelea-și ca în limba literară, adecā trece în *u*, care în unele împrejurări remāne, iar în altele se pierde etc : *pemint, viu, oia, beter = vetero, cuvint,* etc.

g). Prefacerea lui *κ* în *χ* și a lui *γ* în *ψ* a fostū cunoscutā Istrienilorū, de cātū acuma *χ* a trecutū înspre *ț* și *ψ* a ajunsū *z* ori chiar și *j* une ori : *tațā = tăcea, țer = ceriū, țetate = cetate ; sânze, plânze,* etc.

h). *c* urmatū de *i* plus altā vocalā a trecutū și la dînșii în *ț* : *gliățe, ațe.*

i). Consóna *j*, *i* consónā, a trecutū și la dînșii în *ψ*, dar mai apoi și acestū *ge* a trecutū în *z* și *j* : *zucā,* și *jucat, zurā, zurife* (junice = juncā), *zutā* și *jutā* (ajutā).

2). Grupele de Consóne.

a). *cl, gl* s'au muiatū dar *l* s'a păstratū până a-đi : *gliățe, cliem* etc.

b). *tl* a trecutū în *cl*.

e). *l* s'a simplificatū, a trecutū în *u* și în *l* muiatū ca la toți Români : *galina*, *vale*, *stevu* p. *stevă* = *steauă*.

d). Pentru *lv*, *rv*, *rs* și *ns* punemū exemplele : *terbițe*, *albire* (*albină* = *alvina* lat) ; *zos* și *jos* pentru *dior-sum*, *diorsū* ;....

e). Pentru grupele *br*, *pt*, *qu*, *gu*, *ct*, *st*, *sc*, *qu*, *x*, vorū slujī următorele exemple : *caota*, *apă*, *lapte*, *știu*, *peștiū*, *lemnă* etc...

*

Di'ntre prefacerile cunoscute pe la noi le lipsescū deci lorū următorele : *e* în *ě* după labiale și după *s*, *ș*, *ț*, *z*, *j* ; a lui *i* după *s*, *ș*, *ț*, *z*, *j*, *r* ; prefacerea lui *l* muiatū și a lui *n* muiatū în *i* consónă ; etc.

*

Prefaceri prin care se deosebesce dialectulū istrianiū.

Putemū face douē grupe : prefaceri suferite de sunetele ieșite după legile ce au lucratū înnainte de nasce-reā dialectelorū și prefaceri suferite de sunete cari până atunci remăsaserā ne atinse. Acéstā deosebire o facemū pentru că de grupa întâiea amū vorbitū în urmă și deci n'avemū nevoie să ne mai întórcemū asupra ieī. Așā amū vorbitū de prefacerile speciale istriene suferite de : *ă*, *ă*, *ɳ*, *ɥ*, *ea*, *oa*.

Di'ntre prefacerile sau fenomenele fonetice specialū istriene și cari nu-sū o urmare a unorū schimbări începute încă din perioda când nu ierau dialecte voiū citā :

a). Trecerea lui *n* vechiū în *r* când se află între vocale. Ieste de luatū aminte că asemenea prefacere o suferē *n* din elementele latine și *n* din câte-vā cuvinte

grece și slave. Pe urmă mai trebuie de ținută samă că nu o suferă *n* muiatū, ceea ce dovedește că *n* avuse timpulū de a se muiă înainte de începerea trecerei lui *n* în *r*; că prefacerea s'a începutū după trecerea uī *an* în *ân* se dovedește prin cuvinte ca *mâr* (mânu=manus), *lără* (lână=lanam); căci a trebuitū să treacă di'ntru'ntă u *a* în *â* și apoi *n* în *r*, altū-feliū *r* n'arū fi mai prefăcutū pe *a* în *â*. Cum că prefacerea s'a întâmplatū chiar după desăvârșirea prefacerei lui *a* în *â* se vede de pe aceea că trecerea lui *n* în *r* iese mai nouă de câtū a lui *n* în *n* muiatū (dovadă *ținiū* și nu *țiriū*=*teneo*, formă care arată că pe vremea prefacerei lui *n* în *r* acestū *n* de aceea se rostea altū-feliū de câtū celū din *lână* etc. adică se muiase) care la rândulū iei iese mai nouă de câtū a lui *a* în *â* (dovadă *straniu* care dă *straiū* și nu dă *strâiu* și totū o dată formele *întâiū*, *mâiū*... în cari *a* n'arū fi trecutū în *â*, dacă *n* nu s'arū fi rostitū în aceste cuvinte, la vremea prefacerei lui *â* în *ă*, întocmai ca *n* din *lanam*, *romano* etc). Ietă acuma și unū numărū de exemple istriene: *bur* (bunū), *dumireke*, *fari-re*, *galire*, *țirima*, *lâra*, *pâr* (până), *mire* (mine), *pâre*, *mâriu* (mâniū grec), *smântără* (smântână slav.) etc.

b). Prefacerea nu destulū de generală a grupei *al* urmată de consone în *oa*: *oab*=*alb*, *coad*=*cald*, *oat*=*alt*, etc.. Pierderea lui *l* în asemenea împrejurări iese însemnată și de alți cercetători nu numai de I. Maiorescu. Dar înlocuirea multorū *a* prin unū o foarte deschisū se întâmplă și fără *l*: *oasirū*=*asinū* etc.....

c). Prefacerea lui *l* de la articolulū bă bătescū sin-

guritū în *u* care se contopese cu celū din finala substantivului; *om* nearticulatū, *omu* articulatū pentru *omul*. Pierderea lui *l* s'a întâmplatū și după *e* accentuatū în *vișe*, pentru *vișel*, *ie* pentru *iel* etc. -

d). Grupa *au* s'a prefăcutū în *av*: *cavtà* p. *caută*, *avđi* p. *auđi* etc.

e). La înmulțitulū bărbătescū articulatū se mai observă că articolulū *li* s'a redusū la *i*: *omiri* nu *omirili* cu *l* muiatū. Nu pôte fi vorba înse de o prefacere adevărată, fonetică, căci atunci s'arū fi întâmplatū și cu alți *l* muiati. Pôte fi ori o înriurire analogică a singularului: *lupu* forma articulată a lui *lup*, cerea și pentru înmulțit *lupi*, ca pluralū de la *lupu*, să fie forma articulată față cu *lupi* înmulțitulū lui *lup*. Pôte iera-și să se fi pierdutū *l* pentru că iera între doi *i* *).

*) Dialectulū istriianū nu iese cu totul lipsitū de forme cari dovedescū că alături cu Români de cei ce păstrau labiale și prefăceau pe *n* în *r* au mai venitū și de ceialalți. Astū-feliū nu numai I. Maiorescu, dar chiar toți cercetătorii ne dau pe lîngă *pliept* și *clieptū* ba chiar *chĭept*, căci *l* în aceste forme iese întroducere nouă. Mai iese cuvîntulū *ciaptir* sau *șaptir* pentru *pieupten*, care trebuie să fi trecutū prin *chiapten* spre a ajunge la *ciaptir* și *șaptir*. Chiar și pentru alte labiale sîntū exemple: *lierm* și *ghierm*, *ierm* pentru *vierme*; *vipt* p. *viptū*, etc... Prin urmare au venitū prin Istria sau într'acolo și Români cu labialele schimbate, ori celū puținū au trăitū strămoșii Istrienilorū amestecați cu asemenea ómeni.—Unii din cei ceau cercetatū istoria Istrienilorū au aflatū la dișii și cuvinte cu *n* vechiū netrecutū în *r*: *plină*, alături cu *pliră*; de

Probe de limbă pentru dialectul Istriianu.

Se pare că vorba cea mai veche din acestu dialectu va fi fiindū de la anulū 1114: „*Mercatores Romarii.* *). Ce-vă mai târziu găsimū pomenitū numele *Moroulahi* (1150) **) adecă *Morlacī* sau *Morovlahi* cum le diceau de bună samă și Românilorū din Istria. Numele *Morlachi* și *Morlacci* se întâlnește de multe ori în veaculū alū XIV-lea, alū XV-lea, alū XVI-lea, și alū XVII-lea. Le mai dicū *Chichi* și *Cici* precum și curatū *Valahi*, *Vlahi*. La anulū 1357 găsimū la Ragusa cuv. *brença* explicatū prin *caseus valachiscus*, deci *brânză*. La anulū 1465 aflămū în insula *Veglia* unū popă vlahū ori murlacū numitū: *Mikul*, deci cu *m* neschimbatū.

Ireneo della Croce în „*Historia delle città de Trieste*“ tipărită la Veneția la 1698, lib. IV. c. VII pag. 334, spune că prin Istria locuesce unū poporū înruditū cu Valahii și care are limba sa, chiar citéză cuvinte ro-

asemenea *Ireneo della Croce* (veđi mai departe) pe lūngă *Rumeri*=*Rumări*, *ura*=*ună*, dă *puine* (pâne) nu *pâre* și *vin* nu *vir*. Deci Români cu *n* neprefăcutū în *r* au trăitū multe sute de ani între Istrieni. Maiorecu ne spune că a aflatū la *Schitazza*, *gălină* etc.

- *) In canon. 23 alū sinodului de la Compostella. Citația amū luat'o de la dl Ar. Densușianu (Ist. limbei și literaturēi române pag. 30, nota 22) care trimete la Du Cange, la vorba *Romarius*. *Cu greu ne arū veni a crede că-ī vorba de Români*, la Compostella.
- **) Latini, qui illo tempore Romani vocabantur, modo vero Moroulahi, hoc est Nigri Latini vocantur. (Presbyter Diocleas). Citația din Fr. Miklosich. *Wanderungen der Rumunen* 1879.

mănesci, din cari noi alegem pe următoarele : *Rumeri* (de bună samă p. *Rumâri*, ne avându pe *á*, italianul ũ l'a însemnatũ prin *e*). *ambla cu domno*, *ambla cu draco*, *bou*, *berbaz* (pentru bărbați, căci *z* se cetesce ț și l'a pusũ neavându cum însemnă altũ-feliũ pe *ă*), *cargna* (carnea cu art), *cassa*, *cass* (sigurũ caș), *copră* (capră), *flie ma* (filie mea=fieea mea), *fizori ma* (*ma* trebuie să fie greșală), *matre* (mamă, forțe curiosũ, căci de altũ-feliũ nu-lũ aflămũ la alți Români. Dar de ce să nu fi fostũ?), *mugliera* (muirea, cu *gl=l* muiatũ), *patre* (tată, aceea-și observație ca și la *matre*), *puine* (*păine*, dovadă de existența lui *á* pe care l'a însemnatũ prin *u* cum facũ și a-đi străinii și totũ o dată de existența unorũ cuvinte fără *n=r*), *sorore* (cas. regimũ), *vino* (nu *vir* cum se đice acuma), *ura ova* (una oia *)

Români au fostũ și în insula Veglia și anume de pe la 1450—1480, când i-a adusũ acolò grafulũ Ivan Frankopan și i-a aședatũ în satele Dubacinița și Polița. Acuma nu se mai vorbesce pe acolò romănesce, celũ de pe urmă Românũ care ținea minte câte-vă rugăciuni și cã părinții lui vorbeau romănesce a muritũ la 1875—1876, dar canoniculũ Pacici a scrisũ de la acelu *Mate Baicici*, câte-vă probe de limbă. Ietă-le : **).

*) Ioan Maiorescu. *Itinerariu în Istria și vocabular istriano-român* pag. 6.

**). Ortografia amũ schimbat'o păstrându altũ-feliũ tóte ceaia chiar și greșelele cele mai vėđute. Numai pentru *ă*, *á* amũ lăsatũ cum a scrisũ culegătorulũ ori Miklosich din cartea căruiea le luămũ și pe acestea.

Ciaciu nostru carle ști en cer, neca se spunè volia a te cum en cer așa și pre pemint. Pera nostre saca zè de nam astez. Odprostè nam dujan, ca și noi odprostim a lu nostri dujnicî. Neca nu na tu vezi en napastovanie, neca na zbaveșt de zvaka slabè! Amen.

*Io pozdravlesc tire, Maria, care ști plîire de milost Domnu cu tire, tu ști sricîne entru mulier, și tu ști blagoslovite, i plod di la te utrobe, Isus. Posvetite Maria, maîa lu Isukerst, roghè za noi greșnicî acmo î chend ci aiste ure vrormo morî Amen. *).*

Următorele doue bucăți sîntu de la *Pietro Vollarich* **).

*) Cuv. *ciaciu* iese p. *ciaciul* adecă iese articulatù. Acesta câtù și formele *tsatse*, *ciace* (voc.) sîntù de origină slavă și însamnă *tată*. In *carle* lipsesce unù e între *r* și *l*, se vede că nu se aude biue. Cuv. *spunè* = *arète* de le *expono*, *spunù* n'are $n=r$ și în privința înțelesului se potrivește cu latinesce, cu macedonesce și cu limba românuă veche. In locù de *te* trebue să fi fostù pôte *tea* și apoi *ea* s'a înlocuitù prin *e*. *Saca* însamnă fie-care și iese cuv. italianù. In locù de *dă nă* orî *dă a noi* vedemù *de* (p. *dă*) și *nam* cuv. slavù; cum se vede în celelalte probe de limbă au și *nă* și *a noi*. *Odprostè* = *îertă*, cuv. slavù. *Dujan*, *Dujnicî* însamnă *greșeli* și *greșiți* și sîntù cuv. slave. *Napastovanie* = *năpaste*, cuv. slav. *zbaveșt* p. *zbavești* cuv. slavù, îlù avemù și noi *izbăvescî*. *Zvaka* totù una cu *saca*. *Slabe* = *reu*, cuv. slavù. *Pozdravlesc* cuv. slavù = *salntù*, *milost* = *milă*, cuv. slavù. *Sricîne* = *fericită*, cuv. slavù, *utrobe* = pânțece slav. *Blagoslovite*, *plod*, *posvetite* (sfințită), *greșnicî*, cuvinte slave ușorù de înțelesù, căci le avemù măcar rădăcinile.

**) La aceste doue bucăți amù păstratù ortografia, ss se cetesce ș, *gl* = *l* muiatù, *ç* = *ce*, *â* și *ă* sîntù ca în totù de auna neregulatù însemnate.

Çage nostru, kirle esti in çer ; neka se sveta numele tev ; neka venire kragliestvo to ; neka fiè vogliata, kassi ieste in çer, assa si prepemint ; pire nostre de ssa-ka zi da ne astez, si las ne delgule, kassi noi lessam al delśniça nostri ; si nu lessaj in ne nepasta ; nego ne osloboda de rev. Assa si fi.

Sora Maria, pliena de milosti, domnu ku tire ; blagoslovit est tu intra mulierle, si blagoslovitui ploda della utroba ta, Isus ; sora Maria, maia lo domno, roghè za noï akmoçe, si in vraime de mortea nostru. Assa si fi. *).

Acest „tatălū nostru“ ce urméză ieste publicatū de Ascoli în *Studj Critici*, ieu îlū copiezi după Miklosich.

Ciace nostru, carle štī en cer ; svetija-se te lume (sau lumele tev) ; veriija tā kraliestvo (sau krailiestvo tā) ; fia volja tā, ca și en cer așa și en (sau pre) pemint. Pēra nostra de saca zi dā a noi àstez (sau asteze), și perdunā na (sau perdunā a noi, sau lāss ā noi) nostri dug (sau nostre dugure), cā și noi lassam lu nostri

*) . Asupra acestorū douē rugăciunī voiū notā numai cele nenotate în urmă : *Kirle* trebuie să fie greșală. *neka*=ca=pentru ca. *Sveta*=sfintască. *Venire* ieste fără *n=r*, pōte ie greșală. *Kragliestvo*=crăiea, domniea, cuv. slav. *Kassi*=ca și. *Pire*=pāre, dovedesce că a fostū acolea unū ā. *Delgule*, pōte delgure, greșelele, slav. *Delsniça* greșitū trebuie *delsniçi*=greșiți. *Maia*=mama. *Nostru p. nostra* ieste greșitū. Nu trebuie de uitatū că nu scieau bine romānesce nici culegătorii nici cei de la cai se culegea.

*duznicî ; și nu na (sau noi) zepeljei en napast, mă zbave noi de rev. *) . **).*

Dămă acuma ună șiră de proverbe și de fraze culese de Antonio Ive la Brdo.

Amna cu domnu
A saera voi maere amenat durmi
Basaerika nostra-i mika, ali mușata.
Ciasta damarața va fi mușata vraema ; ier, a fost ploia.
Tota apa fakut-a gliața.

Îmblă cu domnulă
De sară voiă merge târ- diu la dormitū
Besereca noastră-i mică, dar frumoșă
Astă deminéța va fi frumoșă vreme ; ierī a fost plóie
Tótă apa s'a făcutū ghiața.

*) . In această bucațică vedemă pe Ascoli însemnându pe *ă* sau pe sunetulă ce se va fi făcută la Istrieni dintr'insulă prin ună *e* chirilică resturnatū *ə*, decī ilă deosebesce de alți *e* ; de asemenea vedemă mulți *ă* finali însemnați cu *ă*. Se înțelege că pe *ce*, Ascoli il însamnă altă-feliū de câtū noi, adecă prin *e* cu ună unghiū cu vârfulū înjosū pusū de a-supra, ca ună circumflexū resturnatū.

**). La Ascoli vedemă ună semnă specială pentru *ă* în : *ən=în, pəra=pâne*. In *verija=verița=venie*, dacă în adevărū *a culesū* forma și n'a închipuit'o după analogia dialectulă, atuncī trebue să fi căpētātū *n=r* numai sub înriurirea celoralalte forme ale verbulă ; căci alte ezemple arată că *n* muiatū nu se preface în *r*. Mulți *ă* finali sîntū arētați prin *ă* : *dă, perdună* cuv. *perdună* ieste italienscū. Ună faptă caracteristică : *fie-care di'ntre culegători a a găsitū măi alesū cuvinte din limba ce o cunoscă măi bine, adecă unī italianescī, alți slave*. I. Maiorescu a găsitū romānescī Cercetările nu s'au făcutū destulū de metodicū. *Zepeljei=împinge* cuv. slavū.

Ce ai făcut ieri, după
cira?
Cerusa-ikada; foku ar-
de varik pre ognisce . . .
Cestă vîr ie bur
Kavta, ke m'a kazût en
pre vale.
Karburu de laēmna-î bur
și forte
Kuvintat-am de nostri
afări pira zace ure; după
maēs am durmî, din ke
fostmo trudni.
Ku lîmele lu domnu
potzi maēre iuva ver . . .
Kând saēm bol, kliemu
mediku; kând saēm za mu-
rî, kliemu preotu.
Mnîelu suje oîa
Nu pok durmî, ke puri-
ci me marânku
Saēm betēr: am șapte
zace și șapte aniî
Vetzi kuvintă vlaško cu
mire?
Voî potetzi maēre en ren-
ce, se vetzi.
Vraēme trekuta, nazat
nu vire
Asteze mire, *) märe tzie.
Bate fieru, pira-î kad.
Beter brek nu latra pre
lura
Ciace și maîa marânku

Ce ai făcutu ieri după
cină
Cenușa-i caldă; foculū
arde tare pe vatră.
Acestū vinū ie bunū. . . .
Caută, că mi-a cădutu
josū
Cărbunele de lemnū îi
bunū și tare
Amū vorbitū de treburile
nōstre până la dece ceasuri a-
poi amū mersū să dormimū,
pentru că amū fost trudiți.
Cu numele domnului poți
merge unde vreî.
Când îsū bolnavū, chiemū
doftorulū; când îsū pe mu-
ritū, chiemū preotulū . . .
Mielulū suge oēa.
Nu potū dormi, că pure-
cii mē mânâncă
Îsū bătrânū: amū șapte
deci și șapte de ani.
Veți vorbî romănesce cu
mine.
Voî puteți merge înnain-
te, dacă vreți.
Vremea trecută nu vine
înapoi
Astă-đi mie, mâne ție.
Bate fierulū, până-i caldū.
Cânele bătrânū nu latră
la lună
Tata și mama mânâncă

*) De bună samă greșală, trebuie să fi fostū *mie*. For-
ma ieste la Istrieni.

*krèkele, și lu feciori legu
dintzi*

*Cea mai kativa kola de
lu voz skripaē*

*Celii ce n'aru oklii, pi-
cior(e)le li portu*

*De ka muri ver face pa-
mete*

*Domnu nu va plati sâm-
beta*

*Dupa lu guadagnu, fa-
ce spesile*

*(E)ntreba ostaru, se are
bur vir*

*Galiira betera face bura
jema*

*Glasu lu asiru nu ma-
ere en ceru*

*Gura-i iama : mai mun-
ce li se daē, mai mun ma-
rânka*

*Hvale mara, ali tzire te
la pemint*

*Karle crede en Domnu,
Domnu'ljuta*

*Karle-i sgorit de apa
kada, are frika și de race.*

*Karle se (e)rde când ie
tirer, plânge, când ie be-
tér*

*Karle spaēla kapu lu a-
siru, plierde apa și sa-
vunu (saifa)*

*Kând nu vire de irima,
nu se pote kânta*

*Limba trage, iuva din-
tele dore*

.....și fecioriloru strepe.
descu dintzi.

Cea mai rea rôtă a ca-
rului scârție

Pe cei ce n'au ochi pi-
cióarele îi pórtă.

Dacă vei muri, fă po-
mene.

Domnulū nu va plati,
sâmbăta.

După câștigū, fă cheltu-
elile.

Întreba pe crâșmariū de
are vinū bunū.

Găina bătrână face zamă
bună.

Glasulū asinului nu mer-
ge în ceriū.

Gura-i prăpastie : mai
multū i se dă, mai multū
mânâncă.

Laudă marea, dar ține
te pe pămîntū.

Carele crede în Domnulū,
Domnulū îlū ajută

Carele-i friptū de apă
caldă, are frică și de rece.

Carele rîde când ie tē-
nerū, plânge, când ie bă-
trânū.

Carele spală capulū mă-
gariului, pierde apa și so-
ponulū

Când nu vine de la ini-
mă, nu se póte cânta

Limba trage, unde dóre
dintele

Lu beteri svétzi nu se
prinde svicele.

Lu darveitu kalu nu se
kavta dintzi

Mai bire àsteze ovu ne-
go mâre galiira

Mai mun se vaede cu
patru oklii nego ku dož.

Miliar (de) lu anzi nu
va zia de ier.

Muliera lu tatu nu (e)rde
vavik.

Nu pure picioru en ce-
rușe, ke pote foku en nu-
tru fi și sgori te.

Nu pure pégula en bar-
ka lu altzi.

Nu zakliide ușa când ie
porku skapat.

Pineși și veră mai pu-
țin nego se kredaē.

Roba (de) lu altzi rano
a saē se face propadi.

Tote kole un sku sâre.

Zi-m ku cire maēri, și
voi spure, cire iești *).

Sfinților bătrâni nu se
apriudū luminari.

Calului dăruitu nu se cau-
ta dintzi.

Mai bine astă-đi oulū de
câtū mâne găina.

Mai multū se vede cu
patru ochi de câtū cu 2.

O mie de ani nu prețu-
escū đia de ieri.

Muierea hoțului nu ride
totdeauna.

Nu pune piciorulū în ce-
nușă, că póte fi focū în
nuntru și să te frigă

Nu pune smólă în barca
altora

Nu închide ușa când îi
scăpatū porculū

Banii și credința mai pu-
țin de cât se crede.

Straiulū altuia ușorū fa-
ce a se prăpadi alū său.

Tóte rótele nu-sū sanátóse.

Đi-mi cu cine mergi (im-
bli) și voiū spune cine iești.

*) Asupra proverbelorū strinse de *Ive* avemū de obser-
vatū : *amenat* se află sub forma *amēnatū* = târđiu
și în Apostolulū de la Voronețū. *Ali* ie cuvintū slavū
și iusamnă *dar*, *dară*, *înse*. *Vavik* orī *vavek* ieste
cuv. slavū și însamnă *totū-deaună*, *pururea*. *Afari*
ieste cuv. italianū însamnă *treburī*. *Pira* = *până*,
pînă. *Fostmo* = *fost'amū*. *Trudni* = *trudiți*, cuv.
slavū. *Maēre* = *merge*, forma fără *g* se află și în Da-
ciea Traiană de pildă prin *Bucovina*; *iuva* = *uade*
cuv. latinū, probabilū din *ibi*, *ibe*, *ive*, *iue*, *iue* a-
poi cu intercalarea lui *v*, *iuvă*. *Nu pok* = *nu potū*

Acuma urméză o povestire tradusă în dialectul i-strianu, după cercetările lui *Th. Gartner* :

Trèi Frats *)

*O vote' fost a trèi frats
doi orb, si ur n'a vejùt, și
tséști trèi frats mes a n
loù ; vut a trèi pukse : do
sparte și ure' vâr de kanè-*

Trei Frați

O dată fost'au trei frați :
doi orbi și unul nu vedea,
și cești trei frați mers'au
la vânatù ; avut'autrei pusei
douë sparte și una fâr de

poc iese o formă analogică făcută după *tac, tași*, etc. *Ke-că. Vașco*=romănesce slav., *rence*=rentie înainte=in *ante* insamnă *innainte*, *se vetzi*=dacă *vreși*, deci *se* în înțelesul vechi de *dacă* întocmai ca și latină. *Betér*=bêtrânū. *dacă* arū sta accentul pe penultimă *bêter* atunci arū putea fi din *veterum p. vetere*, dar se dice *betêra* etc. deci pare a fi din *betârnū, betârr, betér*. *Nazat*=înapoi, cuv. slav. *Brek*=câne,.... au și *câre*. *Kativa*=rea cuv. italiană. *Kola*=rôtâ, cuv. slavă, *voz*=cară, cuv. slav. *pamete*=pomană slav. *Guadagnu*=câștigă cuv. ital. *spesile*=cheltuelele, cuv. ital. *ostaru*=crișmarinlă, hangiulă, cuv. ital. *Iama*=prăpastie cuv. slav. *Mun p. munt* din *mult* are prefacerea lui *lt* în *nt*, ca și în *cealalant*=*cealalalt* la Moldoveni. *Hvale*=fălesce, laudă, cuv. slav. *Sgorit*=friptă, cuv. slav. *savunu*=soponă, cuv. ital. *svetzi*=sfinți, cuv. slav. *svicele*=luminări, cuv. slav. *Nego*=de cătă. *Miliar*=o mie, cuv. ital. *tatu*=boță cuv. slav. *Pégula*=smolă cuv. ital. *Zaklîde*=închide, verbulă latină *klîde* compusă cu prepoz. slavă *za*. *Pineși*=banși și *vera*=credință sîntă slave. *Roba*=straiū ital. *Rano*=degrabă cuv. slav. *sku* pentru *escu*=sîntă ca și la Macedoneni.

*) *vote'*=dată, cuv. ital. *volta*, *loù*=vânătoare, cuv. slavă. *kanèle'*=țevie ital. *kuj*=fir, cuv. slav. *slamé*=paie slav. *peç*=côjă slav.

le', ciapè'it a trèi lyèpur; doi ly a skapat, si ur n'a potut katsà, tórnu nazat; vèdu o màre uşe si batu k'ur kuj de slamè. tsela tse n'a fost le zitse: (tsire mè're kolò? — yely ziku: „smo trèi frats: doi orb şi ur, nu vè'de, àren trèi pùkse, do sparte si ure' càr de kanèlè'; mes an n loũ; ciapè'it au trei lyepur: doi a skapat, si ur n'an potut katsà“ tsela tse, n'a fost le zitse): „yo'm trèi ole: do sparte si ure' varde funt: døykve, zitse, talyàtsme, murkàtsme, beyètsme skùpà“ tàlye, maràrke, vavik folele pràz'en. si yo, karl 'am fost kolò — nu my a vru'da ni ur kuş, si ku ur peç rkapm'a (fakut sede'*)).

tavă. prins'au 3 iepuri; doi i-au scăpată, şi pe unulă n'au putută vâna, se-întornă înapoi; vèdu o mare uşă şi bătă cu'un firă de paie, cela ce n'a fost-le zice: „cine împlă acolò? — ieî zicū: sîntemū trei fraţi: doi orbî şi unulă nu vede, avemū trei puscî, doue sparte şi una fără de tavă; mers'amū la vânată, prins'amū trei iepuri: pe doi i-amū scăpată, şi pe unulă nu l'amū putută vâna. Cela ce n'a fost le dîse: „ieū amū trei ôle: doue sparte şi una făr de fundū: deū, dîce, să tăiemū, să mân-cămū, să bemū în preună. Taie, mânâncă, totū pân-tecele deşertă. Şi ieū, carele am fostă acolò—nu au vrută a'mî da nici ună obucătică şi cu o cójă în capū m'au (făcută să şedū).

Ietă şi câte-va observaţii gramaticale făcute totū de Th. Gartner :

„Art. nehotărită : un=ur, o (plur. ùri, ùre). Gene-

*) In privința ortografiei lui Th. Gartner iese de notatū : ts=ț, e'=unū e cu unghiū deschisū spre drepta-de desuptū, y=i consónă, r=n înnainte de guturale, 'e=eu e cu unghiū deschisū spre stânga dedesuptū, a'=a cu accentū şi cu doue puncte dedesuptū, accentele pe o orî e nu însamnă că trebue de cetitū oa orî ea, ci arata loculū accentului, j=j (ж).

tivulū și dativulū se arată de regulă totū unū feliū, și, anume prin *lu* ori *a lu*: *a lu òmu* ori *lu òmu*, *a lu òmiri* ori *lu omiri*, *a lu kase'* ori *lu kase'*, *a lu mulye'rele* ori *lu mulye'rele* etc. Altū-feliū ieste la pron. pers. și la art. nehotăritū; acolò mai ieste o formă pentru genetivū, anume cu *de*. Deci, *a* (ori fără *a*) *lu ur pork* (*alŭrpork*) „a unui porcū” și „unui porcū”, *de ur pork* „a unui porcū”; totū astū-feliū (*a*) *lu o kase'* G. și D., *de o case'* numai G., de asemenea (*a*) *lu uri pork* (ori *ports*) și *de uri pork*.

„Înțelesū de ablativū are *dila*.

„*kàsa lu tsătse* = *kàsa lu me tsătse* = *casa tătălui mieū*;
Breku *) *i mare*, = *vàka i mare* = *o vake' mare* = *bre-*

*) *brek* = câne, *breku* = cânele, *breg* și *brets* = câni, *bretsi* = câni. Deci la singurită numai o formă nearticulată și la înmulțită două. Una din acestea a avutū din vechiū *i alta u*, decī amū fi avutū: *lupu* p. sing. și *lupi*, *lupu* p. înmulțită. Totū așa ieste și la a treia. Numai dialectulū istriianū a moștenitū până a-đi la unele substantive bărbătescī și forma veche a reg. și pe a subiectulū la înm. nearticulatū. Intre cuvintele de orig. latină voiū cita *pork* care are la înm. *pork* și *ports* și presupune pentru vechime: *porcu* sing. și *porci*, *porcu* p. înmulțită. In vechime formă *porci* a fostū numai subiectū și *porcu* pentru celelalte cazuri, pentru regimū. Chiar și a-đi întâlrimū, pe câtū se pare *pork* ca înmulțită numai la Gen. și Dat. nŭ și la nom. care pare a fi *ports*. Dovadă povestea lui *Th. Gartner* și exemplele adunate de *Ive*. S'arū părea decī cu putință ca să se fi păstratū la Istrieni o urmă de declinarea cu două cazuri la înm. bărbătescī. Chiar forma articolulū *lu* p. înm. la gen. și dat. se explică din *los*, casulū regimū, pentru subiectū

ku mare—vaka mare—vaka mare, bretsî mar—brekurle mar—dòî breg mar—dòî brets mar—breku ab (ab==alb, pluralu înse alb).—urbrek ab—brètsî alb—brekurle alb—tsèsta om 'éi tsâtse (tsatse—tată) (adecă are fetsòr)—svaki (svaki==fie care) fetsòr àre un tsâtse—noştri tsàtsî z bur—iò 'm ur frate—iò'n doi fràts—iò ly am zis. Vocativu fetsòru ! mulj'ra ! (decî articulate) la tată (tsâtse) o formă deosebită : ciace.

Mai dămă şi câte-va din frazele culese de I. Maioreşcu :

Când veri esi d'oancea foara preste codru subito veri vedé Berdo==Când vei ieşi de acoloa afară peste munte în dată vei vedea Berdo.

Bura coale, Domnu cu voi. Când veţi mai viri la noi==Buna cale, Domnu cu D-vóstră. Când veţi mai veni la noi.

Când va viri prevtu neca spura predica in limba nostră==Când va veni preotulu ca să spue predica în limba nóstră.

Cesti tireri nu cuvinta, că s'au (s'av) însuratū după afară, după cari nu sciu cuvintà (i et î promiscue) ; au sveştiatu limba, şi se sputescu cu noi ca noi cuvintăm in ceasta limba.==Ceşti tineri nu vorbescū, că s'au

a fostū *li*. Substantivele femeesci primescū art. bărbătescū la G. şi D.; dar după I. Maioreşcu sîntū şi de acei Istrieni cari declină fem. articulate numai cu art. în urmă : *mulierleî* etc... Se mai vede că subst. bărbătescū câtū şi cele fem. ieau fórte desū şi art. în urmă şi înainte la G. şi D : *a lu omu* ieste egalū cu *a lu omulu*. altū-feliū arū fi *a lu om*.

însurată după străine, după de cele cari nu știu vorbi; s'au desvătătu de limbă, și se sfădescu cu noi pentru că noi vorbimū în acéstă limbă.

Noi acățămū pesciu cu udița și cu mreția și cu oscile cu 5 și cu 7 dinți—Noi prindemū pescele cu udița și cu mreția și cu oscile cu 5 și cu 7 dinți.

Oscile-s facute de fieru și-su lungi de ur clafter, și damu cu ele in pesciu cându-lu vedemu—Oscile-sū făcute de fierū și-sū lungi de unū clafterū, și dămū cu ele în pesce când îlū vedemū.

Liepuru lovimu cu pusia—Pe iepure îlū vânămu cu pușca.

Mi-î drag te vedé sār—Mi-i dragū a te vedea sāmătosū *).

XI. Dialectulū cu **n** în **r** în Dacia Traiană

a). *Urme din veaculū alū XV-lea.*

D-lū Hâjdău a descoperitū asemenea urme în hrisóve moldovenesci din acelu veacū. Se înțelege că hrisóvele sîntū scrise slavonesce, numai numele proprii de ómeni ori de locuri precum și alte cuvinte romănesci au scăpatū într'însele.

Cea mai veche urmă cunoscută ieste de la 1445, „**ЖАМЪРЪ**“ numele unui omū despre care se spune că

*) In privința celorū culese de I. Maiorescu și în a ortografieī, trebuie de luatū bine sama: întâiū pentru că însu-și autoriulū se contradice și alū doilea pentru că nu s'a tipăritū lucrarea cu o ortografie fonetică și întocmai cum le-a auditū.

trăea mai de de multă, deci putemă dice că proba de limbă se apropie de începutul veacului ală XV-lea. Cuvîntulă arū fi *Geamēnū* în dialectulă celū cu *n* neprefăcutū în *r*. În acestū cuvîntū vedemū prefacerea lui *e* acc. în *ea*, când în silaba următoare fusese unū *e* și totū, o dată prefacerea lui *e* neacc,—precedatū de labiale și neurmatū în silaba ce vine după dînsulū de *e* ori de *i*,—în *ě*. Dacă vedemū pe *ge* scrisū cu *ж* nu trebuie să credemū că se rostea chiar așa, alte documente mai nouē din acestū dialectū ne dovedescū că dialectulă ce studiemū n'avea *ж* nici pentru *i* consónă latinescū, nu tocmai pentru *у* făcutū din *r*. *).

La anulū 1453 a aflatū douē cuvinte: Цамърѣ și Фынтырѣми, adecă *Geamērū* și *Fântâreali*. Ie vorba totū de acela-și *Geamērū* și cum vedemū sunetulū de la începutū ieste scrisū cu *у*. **).

La anulū 1489 trăea în Moldova de susū în părțile ce vinū peste Prutū în Besarabia, nu departe de Huși, unū omū căruia îi diceau Богѣ Рсмърѣма. Cuvîntulă *Romârula* ie la genetivū, de acea slavonesce i s'a pusū finala *а*.

Despre cuvîntulă *Romârū* vedemū că ieste tocmai numele ce-și dădeau Româniī din Istria după *Ireneo della Croce*, deosebire numai că sunetulū *ă* l'a însemnatū scriitorulū slavonū prin *з*, iar *Ireneo* prin *e*.

*) Cuvîntulă l'a citatū dl Hâjdău într'o notă la pagina 256 a *Istoriei critice*.

**) Aceste cuvinte scōse din documente nepubi cate le citēză dl Hâjdău în studiulū ce face asupra scrierilorū mähăcene în vol. II din „Cuvente den bētrānī“.

b). *Urme din veaculū alū XVI-lea, jumătatea întâiea.*

Cam de pe la 1525 avemū o carte destulū de mare, scrisă în acestū dialectū, cunoscută sub numele de „Codicile Voronețeanū“ sau de „Manuscriptulū de la Voronețū“. Cartea iese scrisă de mână pe hârtie și-i unū „Apostolū“; a fostū aflată de d-lū profesorū *Crețu* la mănăstirea Voronețū în Bucovina. De pe marca de fabrică a hârtiei se vede că a fost scrisă cam pe la anulū însemnatū mai susū. Apostolulū iese tradusū din slavonesce și se pare a fi o copie de pe o traducere făcută celū puținū în jumătatea întâiea a veaculū alū XV-lea. Pentru a sprijini această părere ne întemeemū pe forma $\kappa\kappa\mu\zeta$ $\text{ce} = \text{chiamă se} = \text{chiamă se}$, care nu se potrivește cu textulū celălaltū, în care pretutindenea grupa *cl* cu *l* muiatū a trecutū în *ch*. Cum seimū în tōtă Dacia lui Traianū găsimū această grupă, până în întâiea jumătatea veaculū alū XV-lea, ietă de ce amū pune data cărței de pe care a copiatū celū ce a scrisū codicile Voronețeanū în acelū timpū. Formele *ultă* și *ultătorii* cari se întâlnescū în acestū Apostolū se potrivescū întocmai cu *ută* alū Istrienilorū, care după regula lorū specială și-a pierdutū pe *l*. Aceste forme ale verbulū trebuie deci să facă parte din dialectulū cu $n=r$ și păstrarea lui *l* se explică prin aceea că *i* va fi cădūtū din vechi timpuri. Totū din acestū dialectū va fi întratū *ultă* și în manuscriptele de pe cari s'au tipăritū scrierile dise ale lui *Coressi*.

Bucata ce urmază amū ales'o anume ca să cuprindă

formele : *cliamă se, uită și ultătoriu*. Totu pentru începutul veacului alu XV-lea vorbesce forma *me* la pronumele personalu, în locu de *mě* cum o vedem în alte scrieri mai noue. Dicum că forma *me* ne trimete cătră începutul veacului alu XV-lea pentru că din acea vreme avem : **ЖСМЕТАТЕ** în locu de **ЖСМЪТАТЕ**. De altu-feliu limba Apostolului a fostu înnoită în câtu nu pôte sluji de câtu ca probă de limbă pentru începutul veacului alu XVI-lea.

Publicăm aice doue capitole din codicele Voronețeanu după textulu tipăritu de D-lu *Sbiera* *). Amintim numai de o psaltire care a fostu în biblioteca d-lui Sturza de la Șcheea, și care psaltire se află acuma la Academia română în Bucuresci. Acéstă scriere ieste mai mare de câtu Apostolul, care de alt-feliu nici nu-i întregu.

Din faptul că ierau cărți beserecesci scrise în dialectul cu *n=r* (și anume întrebuintate de bună samă de vreme ce au însemnări pentru a se scî când să se cetescă o parte ore care di'ntr'însele) urméză că Români cu acestu dialectu trebuie să fi trăit în număr mare, să fi alcătuit sate întregi în Moldova de susu, celu puțin, căci n'am putea crede că preoții ceteau ómeniloru, într'unu dialectu care dacă nu s'ar fi vorbitu trebuia să se pară caraghioz.

*) *Codicele Voronețeanu* cu un vocabulariu și studiu asupra lui de Ion al lui *G. Sbiera*. Cernăuți, 1885.

(Pag. 64, Codicelē Voronețeanū).

Шифистоуамоу пре еми деспоу соу дспз т р е и з и л е с о у н с е . л н т р њ і е
 р с а л и м њ д і . л к і е с а р і а . ш и с п о у с е р з л о у н а р х і е р е и и , ш и . л н т р њ і о у д е
 и л о р њ с п р е п а в е л њ . ш и р о у г а е л њ ч е р ѣ к о у . л р з т а т е с п р е л о у . с е л т р е
 л н ц х е л о у л н т р њ і е р с а л и м њ . х и к л е ш и н г з ф з ч а с е л њ о у ч и н г з е л њ п р е
 к а л е . л а р з ф и с т о у з и с е с е с т р з ж о у т а с к з п а в е л њ . л н т р њ і к і е с а р і а . л н с
 о у ш к о у р о у н д њ в р ѣ с е і а с з ш и ч е і а ч е с з н т њ т а р и . л н т р њ в о н ц и ч е . а д
 о у л р з с е ш и ч е е д е в з р б а т о у л њ а ч е с т а с е г р з і а с к з с п р і . л н с њ . ш и л з к
 о у и . л н т р њ і ш і і м а и м о у л т е д е з ѣ ч е з и л е . д ѣ ч и д е щ і . л н с е . л н т р њ і к і
 е с а р і а . ш и д е м з р ѣ ц а ш е з њ с п р е ц і о д е к а р е . д ѣ з і с е с е а д њ к з п a в e
 л о у . а д њ с њ ф о у е л о у , д е ч е і а ч е с т а д і . л н т р њ і е р s а л и м њ ч е с e a d њ p a c e і o y
 д e i . в и н e м o y л т e ш и ш и н г р з и a d њ ч ѣ c п р e п a в e л њ ч ѣ л e ч e н o y л e п o y т a
 л н п e н ц e . р з c п o y н з н d њ e л o y к з н e ч e . л т р њ л ѣ ц і o y д e і a c k z n e ч e . л
 т р њ б x c ѣ р e k z n e ч e . л т р њ к і e c a p і o y ч e в a г р e ш і ю . ш и ф и c т o y в р ѣ і o y д e
 и л o r њ k o y . л н р з т a т e c e ц њ њ r њ і a c k z . р з c п o y н c e л o y п a в e л њ ш и и з і c e в e p
 и . л н т р њ і e p s a l i m њ c e c o y и , ш и a k o л o ц і o д e ц њ d e p e n t њ a ч ѣ c т a c e i m
 д e л a м e . л p e . з i c e п a в e л њ . л ц і o d e k a p ѣ л o y к і e c a p і o c z n t o y c т z n d њ o w
 л и c e k a d e ц і o d e c њ a п p e e m i . e і o y д e n i . л т р њ n e m и k z н o y и w e i n d њ i o k a
 ш и т o y в і . л p e щ і и . c e a m o y . л т р њ n e d e p e n t a т e ф и ч і o ч e в a д o c т o и н и k z
 л o p ц і e i . н o y м e л ѣ п z d њ e a m o y p и . л a р з c e н o y т a c т e n e m и k z ч e a ч e ц і
 њ c п p e m e . л p e k л e в e т e c k o y . n e m и k z н o y м e п o a т e a ч e л o p a d a . к і e c a p і o
 к і e m и , a т o y н e , ф и c т o y . л т p e в z c e k o y c в ѣ т н и ч і и . ш и р z c п o y н c e
 к і e c a p і o c п p e ц і ч и . к з т p z k e c a p і o c e m e p ц и . д e т p e k o y p z w a p e k a p e
 з и л e : л y p и п a . л n z p a т њ , ш и в e p н и k і e . д e ш і n c e p z c e . л т p њ k і e c a
 p і a k o y m њ c e c z p њ c т e ф и c т o y . ш и k a m o y л т e з и л e п p e в z n d и a ч і e . д ѣ

чифистоу спосу селоу лпзратоу чееде павелоу. оу лбзрбатоу циче
варекарелефоу глаоу тастелзсатоу де филикоу. деелоу декафоу л
трсіерсалимь. и вирзархїерениши вхтрх лрїи, іоудееци черзндс
спрїлсоупзрх. шикхтрхенрх споу лншс. кзноу ензравоу лсрим
лбни лсрсед бвршмоу спреперире. лн тепх лрхноу клеветничїи
вина лтрэф бцепоуреи ворс. локоу де фелел бтоу пре ем бце де гре
шл лзцю де цс. едека се доу рархена чич л не чоу шпест ллзноу лзфе
чу, дем хр бцаши вшю спрецю де каре. шинешоу се доу кх в зрба
тоу лс деелоу стх трхрх клеветничїи, шинешоу рзвинхноу адс серх
дечемипзр бмїе лтреваре варекар бде асакредї лнцх лнтотс кнп
оу лсав бкхтрхелоу. шиде варекаре іс мортоу. е павелс споу лрех
тастевїоу [сфш цоїеи] Шино мепречеп беоу де а част а чк реред б
чїи грхню сем бргх лтрсіерсалимь. шиде колосе цю дечесе де а част
б. елоу павелс ши шсвегї лтоу се фїе. лтрсїїоу тс лс коу ратоу лсн,
порхнчїю. селв бгїепх лрхвоу тремителакесарю. шинс е агрїпс
кхтрх фистсвр бр бкши е оу лнсоу мисе лсвоу. е лсвс едем х лр бцх
доу зилс вериелоу. шиде до лс дем х лр бца в е лре агрїпа, шиверни
кїе коу моу лтс гх лндшши лнтрарх лтрсаскоу лтаре. коу мн шїи
шикоу нх рочицїи чет а цїеи шиде ка в с е фистс лдс серх павелс. д б
чнзисе фистоу агрїпо лпзратс. шито цикх цїадоу в е лрїтоу кснон
бзрбаци. веде цїа ч е ст а прї лтрселс то ат х моу лцїм лїоу ден лорс
сспзрарх ме. лтрсіерсалимь шїа чича. шис трї гхндс кзноу ісе ка
де вїоу лфїе лоу маїмоу лтоу. ееоу лнцелешоу кхнаоу фаптоу нече
оуравнх коу мс се фїе до ст оїнїкоу морцїеи. шилсоу шїцїїа ч е ст
та кл б мх сев х та хоу лс шїю де ка ю се тремїцселоу. д б чнї деелоу л
лс оу ч е с е скрїоу на моу. до лноу мїоу, шиде шселоу лрїнчїа в о лс
трх. маїврх тос лтретїре агрїпо лпзрате. шиде ка лнтревар б

ФОУАМОУЧЕСКРІЕВИТ'ѢЦЕМІПАРЕТРЕМИЦЪ.ЛНД8ФОУГЛ8Л8ЕНОУЧЕС
 ЗНТОУВИНЕСПРЕ.ЛС8АСЕМНО.

(Pag. 110, *Codicele Voronețeanu*).

Зборѣскатремѣтереалсііаков8. [міеркоурі
 лласхп] д е л а і і а к о в 8 з б о р ѣ с к а т р е м ѣ т е р е І а к о в 8
 алоуднзешнаднлоуіісхшсерб8. адоауспрзѣчен'ѣмоурелелолу
 ;сраильсевоук8ресе. шитодатзбоукоурі.лсеавецифраціімїен. кзн
 д8.лтр8нзпасти.лнтоукипоуакздеци. ціінд8кзиспитакоуав
 оастрзкреді.лнцзфачеребдареіарз.ребдар'ѣлоукр8десфрзшнтоу
 есизх. сефицисфрзшициши.лтоуолтрєци. нече.лтр8оуралн
 псици. іарзсенецііредевоилпситоуіастедемжндрїесечарздела
 днзевчелачедзт8тоурор8, прост8шинепоносл8инд8шидасева
 лоуі. сечарзкоукреді.лнцзнемикзгзндінд8секзчелачесегзнд'ѣ
 ціеас'ѣмз.лрзсеоундеенмарїен, де взнтоулепздатзшивзнтоу
 рзнд8се. сеноуипаеумоулачел8нкзпреем'ѣщечеваделаднзеоу.
 кзвзрватоула8коудоаукоуцетеноуіастеашезатоу.лтроукаилеса
 ле. д'ѣчиселаоудесефрателечеласмеритоула8.лтр8.лрзлцимаса.
 ечєіабогаціи.лтр8смеренїаса. кзам8коумоуефроар'ѣербилор8че
 траче, декастрзлоучесоарелекоузз8хчулс'ѣкзгарва. шифроа
 р'ѣенкаде. шидоулачфр8мс'ѣцеаф'ѣцєен, енпїареашашнбога
 ціи.лтроу.лблетелесалеवेशеск8феричедебзрватоу8челачер'ѣ
 бдзхзпасти. кзчелачевафинзпзстоуінтоу. преемивакоуроурз
 девицз. ч'ѣчєшцїороуідноула8челорачєубеск8уелолу. шинимєнз
 пзстоуінтоусенютрзїаскзкзделаднзеоунзпзстоуінтоу8сзнтоу.
 кзднзє8амоуноуєнзпзствиториур'ѣлелороуноуєнзпзстоуіацієни
 мї.лрилечєчї.лрескоуиспит'ѣщєседелесалепохтиртрасоушипри

лхститоу. д'бчипохта.лчепзндзнащесепзкатоу. шидекасес
 фрзшащепзкатоулазнащемоарта, ноувзблззнирецифраціиміен
 чеадрацин. тоатздар'бкоу.лрзшитотоудароуладесфрзш'итоу
 десоусѣасте, деші.лсоуделататзлаоумирилорс. шиделалелоуна
 іастескі.лваре. саоуадаоуцер'боу.лврелорс. вроуамоушинзкс
 нзкоуксвзнтоулачелад'бдвзроула. афиниді.лтрс.лтзюврбра
 дезидирилелоуи. [сфш міер] Д'бчифраціиміенчеадрацин, се
 фіетотоушмоуласк'урундаооузи. шиазмзнатоуагрзишиамз
 натоу.лтрс.лмзніе. кзмзніамоувзркатоулаидерептаталоуидн
 зеоуноулоукр'бзз д'бчипзрзшцитоатзспоуркзчюр'б. ширзмз
 шицелереоулоуи. лнтрзблзнд'бцепреемициностовоула. ксвзнто
 челащеполтеспзсисоуфлетелевоастрефицифзкзторикоувзнтоу
 лсноунаманаскоултзтори. коуцетзндс.лтрссі.лрекоумѣастелс
 жоултзторюласкоувзнтоулаши, еноуфзкзторюачелалс'блмзрзсєвз
 рбатоулавичелоуіачешисокот'лщєфацафирієисале.лтрс.лглиндз.
 сокотишисі.лрешиседоуче. шиащєшноултзкоумсєра. іарзчела
 чєсєп'л'бк'л.лтрс.л'бчедесфрзш'ітоушислободзлзкоуіащє. ачела
 ноуіастелскоултзторюшиноултзтоторю(!). чєфзкзторюлакроу
 лшичеллферикатоу.лтрс.лфачирилесалефива. десенєці.лрєпарєи
 жреді.лчосоуафи.лтрс.лвои. нє.лфрзржндзшилимбасачєблззн'б
 щє.лрємаса. ачелоуіа.стєдєшартзкрєді.лнца. єкрєді.лнцакоу
 ратзшинєспркатзделаднєстатзлачаастєсєч'брцєтєсзр
 ачїишинєздоушлє. лтрс.лскрзвіалорс. шинєспоуркатоусєшифєр
 'бскзсі.лрєделоумє. [сфзш цои]

Observații. Dacă observăm acestă dialectă, găsimă
 într'insulă mai întăiă tôte fenomenele fonetice comune
 celoră trei dialecte romănesci, adecă pe cele despre ca-

ri amă spusă că trebuie să se fi întâmplatū înnainte de despărțirea Românilorū în trei grupe deosebite.

Aice ne vine mai ușorū de doveditū, de vreme ce fenomenele nu-sū mascate ca la Istrieni prin o evoluție specială și sub o înnfirire străină așa de tare în cătū chiar organizarea năuntrică a limbei a fostū zdruncinată. Așa găsimū în codicele de la Voronețū : prefacerea lui *a* în *ă* : $\text{APEM}\Sigma$ = *ăremă* = *ănemă*, $\text{KPE}\Psi\text{I.APE}$ = *creștinre* = *creștini* (decī unū cuvintū în care *a* a trecutū în *ă* apoi *ă* după *i* în *i*) ; prefacerea lui *a* acc. urmatū de *m* în *ă* : *lucrămu* etc ; prefacerea lui *e* în *ie*, a lui *e* în *i* ; a lui *e* în *i* înnainte de *n*, *mp*, *mb* : *argintu* etc. (despre formele ca *menre*, *împenge* amă spusū în urmă că trebuie să fie pricinuite prin analogii) ; a lui *e* în *ea* când în silaba următoare ieră *ă* ori *e* ; a lui *o* în *u* ; a lui *o* în *oa* (faptū care întăresce presupunerea noastră în privința Istrienilor) ; a lui *o* acc. fin. în *ă* ; prefacerea lui *ă* în *i* după *i* ; a lui *ă* în *u* ; a lui *ă* acc. în *e* după *i*. Arū fi de prisosū chiar să mai lungimū însirarea atātū în privința vocalelorū neaccentuate cătū și în a consónelorū.

Să trecemū mai bine la deosebiri. Din fenomenele speciale Istrienilorū aflămū la celū ce a scrisū codicele Voronețeanū numai prefacerea lui *n* vechiū în *r* : $\text{A}\Delta\text{OYPA}$ = *aduna*, $\text{A}\text{PH}\text{P}\Sigma$ = *arină* = *năsipū*, $\text{B}\text{I.APE}$ = *binre* = *bine*, KOY.APKTATE = *bunrătate* = *bunătate*, $\text{KOWTE\PYKOP}\text{K}$ = *bootegiurea* = *botegiunea*, CI.APE = *cinre* = *cine*, $\text{AEM}\Sigma.\text{APK}\Psi\Sigma$ = *demânreață*, $\text{AENPEOY}\text{P}\Sigma$ = *depreură* = *depreună* (di' *mpreună*), PYPEAE = *giunele* ; $\text{PE.AP}\text{S.AKIEAE}$ = *genrunchiele* = *genunchele*,

ЦЕ.ЛРЪРЪК=genrurea=genunea (oceanul), ЛНТЪРЪКРЕК=înturearecu=întunearecu, ЛНЦЕЛЕПЧЮРЪК=înțelepciurea=înțelepciunea, ЛРЕЛЪ=ârelu=ânelu (inel), МАРЦИРЕ=margire=margine, НОУМЕРЕ=numere=numene (înm. dele *nume*), ВАМЕРН=оameri=оameni, ПРЕТЪТІ.ЛНДИРЪК=pretutindirea=pretutîndenea, РОУШИРЪКЪЕ=rușireze=rușineze, СТРИРЪ=striiru=striinu (străinu), ССНІ.ЛНРАРЕЦИ=suspınrareți=suspınareți, ОУРЪЛЪ=urulu=unulu, ВЕРЕРІ=vereri=veneri, ВЕРИРЪЛЪ=verirulu=veninulu.

Totă ce amă dîsă la Istrieni despre vechimea acestei prefaceri se potrivește întocmai și acolo; prefacerea iese mai nouă de cătă a lui *a* în *ă* și de cătă a lui *ă* în *î* (din grupa *ia*) de asemenea mai nouă de cătă trecerea lui *n* în *n* muiatū. Și la acești români prefacerea a avută locū în elementele latine și cele cîte-va cuvinte slave ori grece întrate din vechiū. Celelalte mai nouă au remasū neprefăcute la Istrieni ca și la cei de pe la noi.

Cum că Români cu acestū graiū au fostū amestecați cu de cei ce aveau *n* păstratū se scie, de aceea ie firescū lucru să întălnimū, chiar și în manuscriptulū de la Voronețū : КОУНОСКЪ, СТЪЗМИНАРЕ, etc..

Despre cuvîntul *анс* nu trebuie să ne mierămū că-lă aflămū cu *n* neprefăcutū în *r*, pricina pôte fi că *n* de acolo fusese dublu, totū *an* au și Istrieni. De asemenea găsimū atătū la Istrieni cătă și în Apostolū *puținū* nu *puțiru*.

O deosebire între acestū graiū și celū Istrieanū iese că se află în locū de *r* făcutū din *n*, adesea *nr* (nr ori *лр*).

La Istrieni amă arătată ce fenomene nouă s'au petrecut la dinșii, di'ntre acelea numai trecerea lui *n* în *r* iese comună și graiului din codicele Voronețeană.

De altă-feliă în acestă codice nu aflămă următoarele fenomene observate la Istrieni :

a). Sunetul *ч* n'a trecut în *ț* nici o dată în graiul Codicelui, nici *щ* făcută din *r* în *z*. Exemple sînt destule chiar în bucata pusă aici. La Istrieni prefăcerea s'a făcută multă mai tare de cătă la Macedoneni, căci s'a prefăcută și *ce* din *ciune*, *cios*, *cior* în *ț* ; pe de altă parte se pare că nu s'a produsă ună *ț* destulă de asemănătoriă cu *ț* făcută din *t*.

b). *щ* făcută din *j* (*i* consónă) ori din *d* urmată de *i* + *o* acc. nu s'a schimbată în graiul Voronețeană ; pe cînd la Istrieni, a trecută în *z* și *j* (*ж*).

c). *L* nu s'a pierdută în *albu*, *altu* etc.

d). Grupele *ea* și *oa* nu s'au redusă la *e* și *o*.

e). Sunetul *â*, *î* cătă și *ă* s'au păstrată neschimbate n'au suferită prefăcerile studiate la Istrieni.

f). Apostolulă are *ѕ* (*dz*) și *ѕ* ori *з* (*z*).

g). Dialectulă din Apostolă are pe *u* finală păstrată aprăpe totă deauna.

Dar pe de altă parte dialectulă Istrianiă a păstrată unele sunete mai arhaice de cătă Apostolulă.

a). Grupele *cl*, *gl* s'au păstrată la Istrieni, în Apostolulă găsită la Voronețu le aflămă schimbate în *ch* și *gh* (cu excepția de *κλκμzε*) ; dar dacă ne-amă sui numai până în jumătatea întâia a veacului ală XV-lea de bună samă și la cei de pe la noi grupele ară fi ca la Istrieni.

b). Sunetele *l* și *n* muiate, la Istrieni s'au păstrat, în Apostolul *l* s'a pierdut (afară de în *ultà*) și *n* de asemenea afară din câte-va forme : ЛНТЗНИ, ЧНСНЮ, ЛНТЗНА, ЦИЛНІЕТОЛРЕ, НЕСНСННІЛАССЕ, etc.

c). Prefacerea lui *e* precedată de labiale în *ě* o aflăm în exemplele citate din veacul al XV-lea (1445 și 1453) precum și în Apostolul. La Istrieni nu există. În Apostolul numai pronumele personalul *me* nu se află putem dice nici o dată sub forma *mě*.

Față cu limba literară de a-đi iese de observat că în Apostolul prefacerea lui *e* în *ě* după *s*, *ș*, *ț*, *z*, *đ* lipsește aproape de tot și puținele locuri unde o aflăm se pot explică prin înriurirea altui dialectul românesc. În adevăr se vede ușor că în Apostolul nu-i organică prefacerea, de vreme ce se întâlnește așa fără nici o regulă statornică și rar de tot. Pe urmă în Apostolul lipsesc cu desăvârșire înmulțitele cu *ă* acc. de la substantivele femeesci cu *a* acc. la singuritul. Așa *lumân-rare* (luminare) are la înm. *lumân-rari* și nu *lumân-rări* de asemenea *cetate* are *cetați*, *bunrătate*, *bunrătați*, *cale* are *cați*, *întrebare* are *întreări*. Noi scim înse-că fenomenul s'a întâmplat în puterea unor analogii și anume în dialectul cel care avea prefacerea lui *e* în *ě* după *s*, *ș*, *ț*, *đ*, *z*. În manuscriptul de la Voroneț neexistând prefacerea lui *e*, n'avea de unde să se întâmple analogia. Alte particularități ale dialectului se vor vedea la analisisa bucăței. Mai notez încă că dialectul n'are de asemenea de cât une ori prefacerea lui *i* în *î* după *ș*, *ț*, *z*.; deci că nu s'a întâmplat într'insul.

3). *Scrierile lui Popa Grigorie de la Măhaciū.*

Acestū scriitoriu a trăitū la Măhaciū în Transilvaniaa în vecinătatea oraşului Turda între anii 1580—1619. Amū reproduşū aice ca probe de limbă trei bucăţi : una de pe la 1580—1583 unū fragmentū di'ntr'o rugăciune pentru scosū draciū, alta de pe la 1600 „Cuvîntū despre viēta şi mórtea lui Avram, cum a venitū arhanghelulū sã ūea sufletulū lui, şi în sfîrşitū o predică scrişă la 1619, cea de pe urmă din scrierile cunoscute ale acestui popă. D-l Hâjdău, în studiulū ce face asupra acestui dialectū, ne spune că Româniū au venitū la Măhaciū de prin veaculū alū XV-lea şi în parte pôte chiar pe la începutulū veaculū alū XVI-lea. Prin începutulū veaculū alū XVII-lea încă totū se vorbea dialectulū cu $n=r$, acuma n'a remasū acolò pe locū nici o urmă. Graiulū lui popa Grigore iese multū mai tare amestecatū cu forme din dialectele celelalte douē. Astū-feliū în câtū chiar de pe compararea între graiulū din Apostolulū de la Voroneţū, cu celū de la Măhaciū se pôte scôte încheere că trebuie sã fie mai vechiū celū di'ntăiū. Pentru a nu repeti în zădarū cele spuse la Istrieni câtū şi la Apostolulū de la Voroneţū voiū înşirã numai deosebiriile între aceste douē graiuri :

a). *u* finalū iese multū mai adese scurtatū de câtū la Voroneţū.

b). Prefacerea lui *e* în *ě* după *s*, *ţ*, *đ* etc. multū mai dėsă.

c). Substantivele femeesci cu *a* acc. la singurită facū înmulţitulū celū sfârşitū în *i*, cu *ă* în loculū lui *a*

de la singurită : ЧЕТЪЦИ (pag. 53 „Cuv. din bătrâni“ vol. II) în „Повѣста сфинтее Дюүмиречи“. În legenda lui Avraam aflăm *kaile nu căile*. Dar numărul înmulțitelor de acestu felii fiindu foarte puțină numerosu în texturile mähăcene, nu ne putemă face idee lămurită câtu de întinsă va fi fostu fenomenulă acesta ; totu-și *cetăți* și încă altele câte-vă față cu unu singuru exemplu cu *a* păstratū, ne dovedescū că înriurirea dialectului nu *n* păstratū dar cu labialele schimbate iera multū mai complectă la sfârșitulū veacului al XVI-lea și începutulū veacului alū XVII-lea de câtū fusese la începutulū veacului alū XVI-lea.

d). Prefacerea lui *i* după *s*, *t*, *d* etc. în *i* se află mai desū în texturile mähăcene. Și acestă prefacere cum vomū vedea ieste totū din dialectulū cu labialele schimbate înaintea de *i*.

Dămū aice câte-vă bucăți, cele pomenite mai susū.

FRAGMENT.

.....ХУМ. ШИ МисаХУМ. ШИ ЯВеднаг. вПрескС-те ДІАВОЛЕ.
 КС ЧЕЛЕ ДВА ЛСМИРИ. ЧЕ-С ФЪКСТЪС ДОМНА. СВАРЕЛЕ ЗИЛЕИ.
 ШИ ЛСРА НОПЦІЕН. СЪ НАБИ ПСТЪРЕ А СТРИКА НЕМИКЪ Л
 КРЕЦИРИ. вПрескС-те ДІАВОЛЕ СЪТАНС. КС ХЕРОВИМІИ ШИ КС
 СЕРАФИМІИ ЛСИ ІС. ХС. ШИ КЪНТАРЪ НЕТЪКЪТЬ. ШИ КС ДА
 НОСТРЪ ГЛАС. СЪ НЕ ФІЕ ДЕ ФОЛСЪС. ШИ ДЕ ИСПОВЕДАНІЕ. ШИ
 АКОУМ ШИ ПСРЪРЪ. ШИ Л ВЕЧІЕ ДЕ ВЪКС АМИН.

помѣни ги дше рабѣ вжіе Григоріе вѣ вставленіе грѣ-
хѣм. вѣ црство небснн.*)

Cuvînt despre viața și mórtea lui Avram, cum a venit arhanghelul să ție sufletul lui.

Кзндѣ тремѣсе домноул архаггль Михаилъ. кзтрѣ Я-
врам. ши кзѣ бокоріе. сѣ га софлетол. юбиторюлши ла
васпеци Яврам. ши днцинсе архаггль соуптѣ кодрс.***) ши
фѣ ка оѣ кзлзторю. ши авѣ Яврам поспрѣ****) лѣѣе фѣрѣ
вспе. сѣ но мѣрѣнче. ши лтр'ача врѣмѣ. лкисе врѣжма-
шоул. тоате канле.*) сѣ нѣ мѣргѣ васпе. ла; каса лѣи
Яврам. ши фѣрѣ. е биле де но мѣлѣж. немикѣ. ши грѣи
фѣюлши сѣс. лѣи Ісакѣ ши ешимѣ доарѣ врем вѣдѣ.***)
оѣндева | врѣ шмс. сѣ-лѣ адѣчемѣ елѣ ла каса новстрѣ. кѣ
амѣ лпоцинѣ-се софлетол мѣсѣ л мере. ши еширѣ. ши
вѣсѣрѣ. архаггль Михаилъ ка ѣ кѣлѣторю вспе. ши лтре-
барѣ елѣ. де оѣнде еѣе. архаггль вѣнсе де сосѣ сѣмтѣ.****)
Яврам вѣнсе вѣжмѣ сѣ прѣлѣвимѣ. архаггль вѣнсе. марѣ

*) D-lă Hăjdău explică „хѣм ши Мисахѣм“ сѣ: „prin Sidrah“, „prin Misah“ și ne spune că formele din textă sîntă ablativе slavice păstrate fără schimbare. Bucata țieste o parte din o rugăciune pentru scosă draci.

***) кодрс = munte.

****) Din greșală, trebuie să fie *porurea*.

*) КАИЛЕ nu КЗИЛЕ ne arată forma veche, cum ară fi fostă în manuscriptul de la Voronețu.

***) *vrem vedea* = ană vedea.

****) сѣмтѣ = sîntă = sintu.

ТРЕБЖ*) АМС. ШИ ОУСТЕНИТС СЗМТЪ. ВИСЕ Яврам сз юбещи
 домнол тЪ. архаггль висе славЪ сзмть пичодреле мж дорЪ.
 ШИ ВИСЕ Яврам лши ИсакЪ фїюлши сзЪ. до-те ак сь. ШИ
 адЪ калълЪ. сз дъчемЪ честЪ w | спе ко нои. архаггль висе
 но оустени фечорЪл. че блжмЪ кзтимирЪ.***) грзиндЪ мѣрсерь.
 кзтрЪ оу.л арбъре. ШИ ЛкирЪ-се пзрж ла пжмжнтЪ. ШИ
 грзи сфнтъ. сфнтъ. сфнтъ. грзацие праведникълши. Яврам
 ли пжрѣ кз дерептЪ елЪ се Лкирь лемнЪл. ШИ грзи пжн-
 рж ачиа но цїа чире мѣрце. кЪ нж.лсЪ. ШИ Лтрарь Л касл
 лши Яврам. тремѣсе Яврам ИсакЪ сз адокж. оу.л вервѣче.
 ШИ ВИСЕ. ШИ ВИСЕ Сарееи. адЪ лжоуторюл ШИ лЪ успеле
 ачестол пичодреле, кз асте оустениТС. ШИ лЪл лжоуто-
 рюл, ШИ-и спжлж пичодреле. ШИ вЪвЪ кз фзрж пелицж
 асте. ШИ ВИСЕ лши Яврам. ачесте пичодре но-соу де шм.
 че сзмтЪ де чен треи че пердорь Содо | молЪ ШИ ГоморЪл.
 лтонче ИсакЪ висе кЪ мжние. w кзче кЪ фокъл арсе ШИ
 кзче успеле. че асте дела ЛпжратЪл черюлши. ИсакЪ фѣче
 мж.лкаре. Лр ачела час архаггль се досе Л церое****) р'ансъл
 солелши. кзндо се адора. Лнцерїи. ШИ се Лкирь домнолши.
 грзи домне Яврам вл сз дѣ мїе карне де вервѣче. де сз

*) ТРЕБЖ=treabă ne arată că nu trebuie să punemă mare
 temeiă pe челе din fragmentulă de маї susă pentru
 a admite că ea treccuse în e cândă ieră e în silaba
 următóre.

**) кзтимирЪ=câtinelă=încetişoră.

***) Se pare că trebuie церое, cum a și presupusă D-lă
 Hăjdău și cum s'a și aflată în „Manuscriptulă de la
 Voronețu“ церсѣ și la Dosotheiu ценсне=oceană,
 mare.

мѣрзникъ че ми вичи. домноуа виче лши че ци ва поре л-
 раинте мѣрѣ. лкѣ. иарѣшь деши. лнсе лѣерѣл. ши афлѣ
 маса гата. ши мѣ. лкѣ Аврам. кѣ лѣерѣл. ши гѣтѣ патѣ
 де вспеци. ши се колкарѣ. ши л мѣавѣноапте сколѣ-се л-
 сакѣ. ди. л патѣл сѣоу. ши стѣтѣ лраинтѣ оушиен касеен.
 грѣи кѣ глас маре. пѣринте пѣрин | те. дешкиде сѣ сѣрѣтѣ.
 фрѣмсециле фѣцїен тале. кѣ де акомѣ ници дирнѣрѣ. но
 те воу ведѣ. лѣши мѣмѣса кѣрсе ши дешкисе. ши ла л-
 врам лтрѣ. ши лѣ сѣрѣта ши пѣнѣѣ. виче Аврам снѣ-
 ре-ми фѣтѣл мѣес. че пѣнѣн. Исакѣ виче. пѣринте пѣ-
 ринте. оу. л виче вѣѣю. авѣ кѣрѣрѣ л капѣ. ка солреле.
 ши-ми w лѣа вѣспеле ачеста, вѣѣ пѣринте ачеста лсте
 лѣерѣл. ши е тремесѣ сѣ те а. ши лѣ стринѣ л враще.
 ши лѣ сѣрѣта. ши амарѣ пѣнѣ. Аврам лкѣ пѣнѣ. л-
 ѣерѣл лкѣ пѣнѣ. Сара лкѣ пѣнѣ. лѣкрѣмиле лѣерѣ-
 лши але се фѣче пѣетри фѣрѣ прецѣ. Аврам виче домне.
 сполре-ми чире еци тѣ. архѣггѣ виче еоу сѣмтѣ архѣггѣ |
 михѣл. ши сѣмтѣ тремесѣ. сѣ лѣ софлетѣл тѣѣ. Аврам
 виче домне сѣ фѣс дѣсѣ кѣ трѣпѣл. ла домнѣл домне.
 атонче лѣѣерѣл сѣи л черю. ши кѣ фрикѣ грѣи кѣтрѣ дом-
 ноуа. ши-и порѣнчи домнол. сѣ а Аврам кѣ трѣпѣл. ши
 дѣсе елѣ. лѣѣерѣл л черю. ши мѣрсе Аврам. кѣтрѣ прѣ-
 столѣ. ши се рѣгѣ домнолши. ши фѣ дѣс ла прѣстолѣл
 хѣрѣвимилорс. акѣлѣ амѣ мира-се. тоате силеле черюлши.
 де Аврам. ши виче домнол. кѣтрѣ лѣерѣ до-те кѣ юбито-
 рюл мѣес кѣ Аврам сѣ вѣѣ тоате фѣптѣра. ши фѣе лши
 кѣ ва грѣи лша. ши пѣрѣѣсерѣ. ши вѣѣ оу wмѣ лтрѣл

скаоуѣс лралтс. шиѣжндс лтрс блжлѣира раюлси. кс
 мвлатж фржмстѣце. лтрс оу час. воукоура-се допж ач | ѣ
 моултс пажнѣ. ши лтрѣбж ѡврам лѣрѣла ѡисе долмне.
 челре касте ачеста wms че аша фаче. архаггль ѡисе ачест-
 та-и фжкотс лтзи ѡдам. амс кзндс вѣде софлетеле.
 дерѣпте. трекзндс л раю атонче се весе[лѣ]ше. кзндс
 вѣде софлетеле грешницилорс. трекзндс л мслкж. атончи
 врзтос пажнѣ. ши ѡисе w феце мїен ксмс в'аци сзвль-
 знитс.... |

Frați Dragi.....

Фраци драци аскотаци сфнта ѡевглїе че сз грзаше
 домниелсрс властре де бине сокотици ши лваци аменте
 че грзаше домнезес. —

домноу їс хс аша ѡисе сз роугзмс-не, ѡевглїе. лтрз лн-
 трс челарюль тзс ши лнкиде оуша та. тазкованїе че се
 ѡиче лцелѣѣере аша ѡиче. се те лнкиѡи лнтр'зрема та.
 де тоате ксѣетеле лсмїен дешартѣ. еуглїе. ѡиче рвагь-те
 татзлси ден черю л фсришс ши татель тзс ва ведѣ л
 фсришс да-ва цїе лаве. ачѣ ѡиче. ши домнезес ва ведѣ
 лрема та фзрь де хиклешсгс. ши да-ва цїе л ведѣрѣ
 тсгсрорс. еуглїе. рвагзндс-вѣ. сз нс грзици рзс ка алте
 лимби паре-ле амс кз лнтрс мслте ксвен | те але лорс
 лсзници ворс фи. нс вѣ асемзрареци лорс. аша ѡиче нс кс
 зрема сз ксѣеци алте. е кс лимба се грзеци гзндиндс л-
 тр'ауре. ка чел фзцаринвїи. кз нс вере добзнди. еуглїе.
 ши татзль вострс че в'арз трѣбѡи лннте лкж де чершо-

ТСА ВОСТРЪ. ЦИ ДОМНЕЗЕС ИРИМА ТА ШИ ЛНЦЕЛЪЦЕ ТОЛТЕ
 КЪЦЕТЕЛЕ ТАЛЕ. ШИ ВЪДЕ ТОЛТЕ ФЪЦЪРИЛЕ ТАЛЕ. ШИ ПЛЕКА-
 ТСА ТЪЗ. АНТЕ ЛНКЪ ДЕ КЪВЪНТСА ТЪЗ. ЕУГЛІЕ. ЗИЧЕ. АША
 АМЪ СЪ ВЪ РЪГАЦИ ВОИ. ВОИ БОТЕЗАЦІИ ЧЕ СЕЦИ Л НОМЕЛЕ
 ТАТЪЛШИ ШИ ФІЮЛШИ ШИ ДХОУЛШИ СФИТЬ, СЪ ЛНЦЕЛЪЦЕЦИ
 ЧЕ ГЪЦИЦИ. ШИ ЧИРЕ КЕМАЦИ. ЛНТРС АЦЮТОРИОЛЬ ТЪЗ. | ДЕ
 НЪ КЪ ИРИМА СЕ НЪ СОКОТЕЦИ КА ЧЕЛ ЛНТЪРЕКАЦІИ. ЧЕЕ ЧЕ
 АЪ ЛНТЪРЕКАТЪ ДЪПЪ ЧАСТА АМЕ ДЕПАРТЪ ДЕ НЪ ВОРЪ СЕ
 ЛНЦЕЛЪГЪ ВИ.РРЕЛЕ СЪЗ. ЕУГЛІЕ. ЗИЧЕ. ТАТЬЛЬ НОСТРЪ ЧЕЛ ЧЕ
 ЕЦИ Л ЧЕРЮРЕ. А ЧЕ ШИ(?) ЛНЦЕЛЕПЪСРЪКЪ СЪФЛЕТЪЛШИ, ШИ Л
 ИРЕМА СЕ ЛРАЛЦИ АСЪПЪРЪ ДЕ ЧЕРЮ. КЪ ДОМНЕЗЕС. ЕЛЪ АЪ
 ФАПЪ ЧЕРЮЛЪ ШИ ПЪ[МЪ]НТЪЛЪ. ВЪЗЪСТЕЛЕ ТОЛТЕ ШЪ НЕВЪ-
 ЗЪСТЕЛЕ. ЕЛЪ ЦЪКЪ ДАТЪ ТРЪПЪ. ДИ.ЛТР'О ФЪРЪНЕМИКЪ. ЕЛЪ
 ЦЪКЪ ДАТЪ ВЪРЪСТЕ. ЕЛЪ ЦЪКЪ ДАТЪ ВКІИ. ШИ МЪРЪ. ШИ
 ПИЧОАРЕ. СПРЕ СИЛА АШИ СТА | И Л ПЪРЪЗНИЧИТА АШИ СЕ ЛЪБИ
 ЛН ЛЪЦЪКЪ АШИ. КЪ ЕЛЪ ЦЪКЪ ДАТЪ ВІАЦА ШИ ЗИЛЕ КЪ САМЪ.
 ШИ ЧАС ДЕ МОРТЕ. ШИ ЛВІЕРЕ ДЕ.Л МОРТЕ. ШИ ЛТРЕ ЕЛЪ СЪ
 СТАИ КЪ ПЕЛИЦА ШИ КЪ СОФЛЕТЪ СЪ ДЛИ РЪСПЪНСЪ. ДЕ ЧЪКИ
 АЪКРАТЪ КЪ ПЕЛИЦА, НЕЧЕ КЪ ОУ КИПЪ НЪ ПОЦИ ТРЪЧЕ ДЪ А-
 ЧЪ. ТАТЪЛ ЗИЧЕ. ФІИ ВЪРЪ, КА ЗИСЕ ЕЛЪ ДЕ СЕ ФІИ ФІЮЛЪ
 АШИ ДЕ СЕ ЛПАИ КЪВЪНТЪЛ АШИ ШИ ФЪГЪДЪШИТА ТА. ЧЕ СЕ
 ЗИЧЕ БОУТЕЦЮРЪКЪ ТА. ДЕ СЕ ДОБЪЗНДЕЦИ ИЧИНА ЛН ЧЕРЮ ШИ
 ДЪЛАЦА РАЮЛШИ. ШИ КАСА ТАТЪЛШИ ТЪЗ. СЕ ТЕ ВЪРЪЖМАШЪЛ.
 ЛНШАЛЬ КЪ ТОТЪ | МЕНЪСЪОСЪЛ ТАТЪ-И Е ДРАКЪЛ. ДЕЧЕ СЕ
 ТЕ РЪПЪСЕРЕ ДЕЛА ТАТЪЛ ТЪЗ ДЕ.Л ЧЕРЮ ДЪЧЕ-ТЕ-ВЕРИ КЪ ЕЛЪ.
 Л ФОКЪЛ НЕСТИНСЪ. ШИ ЛНТРС'НТЪСРЪКЪРЕКЪЛ ДЪ АФАРЪ ЛН-
 ТРС ВІЕРМІИ НЕАДЪСРМИЦИ. ЮВ Е СКЪРЪЧКАРЪКЪ ДИИЦИЛОРЪ. ШИ

пъзницере к8 амар8. ши тоатъ м8лка. кз ел8 к8 пзкат8а
 лнтре ши гзмвостѣе wм8а. лнтре пзха мзндрїа. тр8фа.
 лзкомїе вецїа ревнирѣ. лѣнѣ. форт8шаго. ши допз
 ачѣа тоатъ недерепгатѣ. кз н8 гржеци татъа мїес
 че татъа ностр8. дерепче | тоци сфинци л8и се ци фїе
 фраци дела 8н татъа фечори мзд8ларе л8н хс. ел8 нї-и
 кап8а ностр8 е л8н хс. кап8а і-е 8е8а8. еуглїе. 8иче. се
 сфенцѣскз-се н8меле тъ8. ачѣ 8ичѣ. фъ н8и сфинци сз
 слзвѣскз-се к8 нон. н8меле славеи тале. кз нтр8 ел8 бов-
 те8ат8-м'ам8. се сфинцѣскз-се лн с8флетеле ноастр8. ши
 лнтр8 бовтѣюрѣ ноастрз к8 але ноастрѣ 88ре л8кр8ре
 сз прослзвѣскз-се н8меле славеи тале. н8 лъса нон се фим
 рзи се н8 се wкзрѣскз слзвнт8а н8меле тъ8 | к8 нон че
 се л88де. н8меле ст8 ал тъ8 спре нон крецирїи. w фери-
 кат8 пзринте че дре фечори ка ачел че се л88де лн слзвз
 к8 ен н8меле л8и :—еуглїе, сз вїле лпзрзциа та. лпз-
 рзциа грзаше а доав велрета к8 славь маре. чѣрем8 се
 вїле дх8а л8и ши мнл8и лнтр'зремиле ноастр8 се п8тем8
 фаче пре вол л8и. к8 сфѣт8 88р8. де к8 88[к8]рїе се а-
 щептѣмь велрета л8и. ши лвїерѣ морцилор8 ши 88де-
 ц8а. нздзинд8-не спѣ мнла славеи л8и. ши спре слзжва
 ноастрз. еуглїе. ши се фїе вол та ка [ш] | и л черю ши
 пре пжмзнт8 :—к8м8 л черю лѣрїи вол та фак8. ши
 лпфеурз сзнт8 аша ши нон деспре пжмзнт8 вол та се
 фачем8. домне8е8 маре-и ши лпфеурз к8 тоци сѣенци
 тзи сз фїим8. еуглїе. пзлрѣ ноастрз сзциwасз дз-w
 ноав астзви. сацї8 грзаше чѣ че асте. фирѣ ноастрз че

Е ВИШ А ФИ ТЪРИЕ АСТЪВИ КСВЪИТЪЛА ЛШИ ДОМНЕЗЕС. А
 ТА-И КЪШИГА ДЕ МЪЛРЕ. ПЕМИЦА ЛШИ ХС. АСТЕ ПЪЛРЕ СТА-
 ТЪТЪЛАШИ НОСТРЪС. ШИ ТРЕЗВИТЪЛАШИ НОСТРЪС, ШИ СФТЪЛА ШИ
 ЛСМИРАТЪЛА. | СЪИЦЕЛЕ ЛШИ ХС. СПРЕ СПЕНІЕ НОАВ, ШИ СПРЕ
 ВІАЦА ДЕ ВЪЧИ. РЪГЪМС-ВЪ. АСТЪВИ ФЪРЪ УСЪИДЪ СЪ НЕ
 КЪМЕРЕКСЪМС, КЪ СТА ГЕЛИЦА ЛШИ ШИ КЪРАТЪЛА СЪИЦЕЛЕ ЛШИ
 СЕ ФИМС ГАТА КЪ ДОАВРЪ ПЪЛРЪ МЪЛРЕ ВРЕМС ТРЪЧЕ ДЕ
 ЛЪМЕ КЪ ЗИСЕ ДОМНОУА Л ТОАТЕ ВРЪМИ СЪ ФИМЪ ГАТА.
 ЕУГЛІЕ ШИ ЛАСЪ НОАВ ГРЕШАЛЕЛЕ НОАСТРЕ КА ШИ НОИ ЛЪ-
 СЪМЪ ГРЕШИЦИЛЪРЪС НОЩРИ. ДЕРЕПЧЕ ШИ ДЪИЖ КОУТЕЦЮРЕ
 ГРЕШИМЪ ШИ ДОПЪ ФЪГЪ[ДЪ]ИТЪ НЕ РЪГЪМ СЕ ЛАСЕ НОАВ
 МАИ ВЪРТОСЪ АРАТЪ НОАВ КА ВРЕМС РЪВЪДЪТОРИ СЪ ФИМС.
 КЪ АША ВА ЛЪСА ЕЛЪ НОАВ КА НОИ ВРЕМС | ЛЪСА ВИНОВАЦИ-
 ЛЪРЪС НОЩРИ. СЕ ПОМЕНИРЕМС РЕЪ НЪ ВА ЛЪСА НОАВ. СЕ ДЪ-
 ДЕРЕМС РЪЪ ДЕРЕПЪТЪ РЪЪ НЪ ВА ЛЪСА. АША НІ-И ЗИСЪ НОАВ
 ДЕ ДОМНЕЗЕС. КА ВРЕМС ФАЧЕ НОИ ВЕЧИРИЛОРЪС НОЩРИ. АША
 ШИ ЕЛЪ ВА ФАЧЕ НОАВ НЕТРЕКСЪТЪ. ЕУГЛІЕ. НЪ НЕ ДЪЧЕ НОИ
 ЛЪ НЪПАСТИ. НЕТАРЕ СЕМЪ НОИ КЪ ВОЛ-НЕ ЛЪ ИСПИТИ. КЪ ИС-
 ПИТЕЛЕ СЪИТЪ АЛЕ ЕИ НОАСТРЕ КРЕДИЦЕ СЪ АВЕМЪ РЪВЪДАРЕ.
 ДЕ СЕ НЕ РЪГЪМЪ КЪИДЪ ВРЕМС КЪДЪ КЪ ДЪЛЪ ИСПИТЕ СЕ НЪ
 ЛЪИЦИЦИ ФИМС. ДЕ НЪПАСТИ. ЧЕ КЪ АЦЮТОРЮА ЛШИ ДОМНЕ |
 ЗЕС РЪВЪДАРЕ СЕ АВЕМЪ ШИ ЛЪКРЪ ДЕСЕСФЪРШИТЪ СЕ ПРІИМИ-
 МЪ. КЪ ЧЕЛА ЧЕ-ЛЪ ЛЪВЕНЧЕ ИСПИТА КАДЕ ЛЪ НЪПАСТЕ. ШИ ЛЪ-
 ГИЦИТЪ ВА ФИ ЛЪТЪС ІАДЪ. Е ЧЕЛА ЧЕ ВА КЪДЪ ШИ-ЛЪ ВА
 ТРЪЧЕ КЪ АЦЮТОРЮА ЛШИ ДОМНЕЗЕС КЪ РЪВЪДАРЪ ШИ ДЕ ВА
 ТРЪЧЕ ДОСТОИНИКЪ-И. ШИ КЪРЪРЪ ДЕ СЛАВЪ. ЧЕ-И ГЪТИТЪ ДЕ
 ДОМНЕЗЕС ЧЕЛОРЪ ЧЕ ЛЪАЪ ЮБИТЪ ЕЛЪ. ЕУГЛІЕ. ХИКАЪИНА ЛЪ

Дракъа че къ хиншигъа сзъ къзъа деа черю. ши скоасе
Адам лгзи ммс деа раю. ши Юда дела хс. ши амци
мваци де нс циче | се не избзвѣскъ нон де маме[ри] хи-
клѣне къ ен нс н'аръ фаче нолв ничи си рзъ. че хиклѣ-
нолв брзжмашлв рздикъ мамери спре нон ши фаче не-
вое лоръ ши нолв. ка рздикъ шарпеле ши лтръ л елв ши
прилзсти Евва. ши Евва лшелз Адам. ши къзърз де
вс. лрзтатѣ лви домнезес. ши ен ши змелв. ши рздикъ
спре лмсши хс. хиклѣнелъ ши лтръ л Фарисей. ши л-
шеларь Юуда | спре перирѣ са. ши амци мваци деептачѣ
нс де мамери не ргзмс се не избзвѣскъ. че де хиклѣ-
нелв брзжмашлв че тоци не зментѣши. де се нс лъ фз-
гздшимс елв лтръ немикъ. ши ни се каде се лс блзсте-
мзмс елв къ къ[взнтълв] лви домнезес. къ а та лсте
лпзрзциа ши сила. ши слава л велѣа вѣкълви аминь. л-
ралцз нон личѣ лн дзрнире сз авемс оуповзинцз таре.
къ лмпзратъа а тотъ лсте. татзлъ ностръ деа черю
ши | нстѣрникъ ши слзвитъ. де се сповзимъ къ крединцз
таре негъндиндъ-не ши се цим къ хиклѣнелв времс л-
венче ши брзжмашлв къ сила татзлви ностръ. ши не
вемс прослзви къ елв. лпон къндъ еа велѣри лн слава са
елв ва да кънши дспз лкрълв лви л велѣа вѣкълви. а-
минь :—пис попъ Григоріе ди Мзхачю. влѣт. з. р. къ.
вт. рожво а. х. ѡі. мсца. май. і. днь. аминь.

4). *Urme din veaculŭ alŭ XVII-tea.*

La începutulŭ veaculŭ alŭ XVII-lea (1600—1619) a
mai scrisŭ încă popa Grigorie la Mahaciŭ. Din Mol-

dova nu cunoscemū vre o scriere mai lungă în acestă dialectū în veaculū alū XVII-lea, dar sîntū urme păstrate în scrierile lui Varlaamū și în ale lui Dosoteiū și anume urme de cele ce s'au pierdutū în limba de a-đi, alături cu de cele ce s'au păstratū.

D-lū Hâjdău citéză din Cazaniaea lui Varlaamū mitropolitulū Moldovei forma *numere*=*numene* înmultitū de la *nume* și venindū regulatū din latinesce (*nomina pop. nomena*). Ietă și frazele citate : *дѣ 4 фечорѣ ши нсмереле лорѣ сзмтѣ ачастѣ* (part. II la fōea 111 verso) și : *ноу-и нстинцз а ле споуне ноумереле тстсборѣ* (part. 1 la f. 197 verso). *).

Noi amū găsitū acestū înmultitū și în viețile sfinților de Dosoteiū : „*Стрѣнне нсмере не повестѣцѣ каѣле нсчзиснѣ ꙗ вѣкса нострс*“ (f. 77). Totū în Dosoteiū amū găsitū *nimere*=*nimene*, cum nu se mai đice a-đi nici pre la noi. A-đi auzimū *nimărui* și *nimēnuī*, dar *nimere* nu. De asemenea atătū la Dosoteiū câtū și în acte din veaculū alū XVII-lea amū aflatū *tutinderca* și *pretutinderea* p. *pretutindenea*.

5). *Urme în limba de a-đi.*

Cuvinte cu acestă prefacere a lui *n* în *r* nu-sū multe. Ietă cele întrebuintate în Moldova : *amerințū* și *amenințū*, *căruntū* (cănuntū nu cunoscemū), *mēruntū* *mērūntaie*, *mērūnțelū* (dar și mēnuntū, mēnuntaie și mēnūntelū), *pără*, *păr*, *păra* (dar și *pănă*), *rērunchiū*. (*renunchiū* nu se află), *feréstă*, *feréstră* (nu se aude nici

*) Cuv. din betrâni P. II. Pag. 13.

o dată *fenéstră*), *părinică* (nici o dată *părinică*), *nimăru* și *nimănu*, *pângări* (nici o dată a *pângări*), *sângeră* (nici o dată *sângeră*), *sângeră* (ună copac, la Munteni), *rândurică* (și *rândunică*).

În Transilvania se află de asemenea urme. Nu putem spune dacă se află toate cele înșirate în Moldova, dar vorbindu despre I. Maiorescu care dice în Itinerariu: „Mutarea lui *n* în *r* nu era pentru mine nimic nou, sciind marea aplecare a bravilor noștri Mocani ori Moți de a usa această permutare, care e usată și în Moldova, deși nu așa de des“. D-lă Hâjdău spune că: „pe a locurea în munți se dice *iremă* sau *dumirecă*, totu-și ce-va ca *bură* nu se pomenesce“... Totu așa, ba chiar mai hotărîtoriu spune Slavici: „Afară de acestea rostescă pe *n* între *i* și *e* ca *r*: *bire* în locu de *line*“. Se vede deci că la Moți, în munții apuseni, se va fi păstratu mai multă obiceiulă vechiă; dar nu credemă să fie așa de respânditu pe câtă spune D-lă Slavici, măcar că și celelalte două cuvinte citate de D-lă Hâjdău se potrivescă cu legea pusă de D-lă Slavici: *iremă*, *dumirecă*, *bire*.....tote trele au *n* între *i* și *e* trecutū în *r*. Cum vomă vedea înse, se dovedesce că în munții apuseni au locuită cele trei feliori de Români și fie-care dialectu a lăsatū urme.

După spusa d-lui Crețu la Munteni urmele de asemenea prefacere a lui *n* sîntū și mai puține de câtă aiurea. Totu-și au și iei $n=r$ la unele cuvinte în cari noi avemă *n*: *moșoroiu* nu *moșunoiu*, *viezure* în legă-

tură cu *vizunie*. Forme ca *măruntă*, *căruntă*, *pângără* sîntu și la dînșii.

Acéstă prefacere au dus'o Româniî până în Moravia și Ucraina, de vreme ce aflăm pe acolò *putiră* (*putină* în Moravia și *jurep* (junep=juniper în Ucraina).

La Macedonenî înșiră Miklosich patru exemple, să le vedem :

Αἰνυτοῦρα (lăndură) la Kavaliotis, la Daniel și la Boiagi, la Atanasescu iese *răndură*. Acestu cuvîntu iese înse luatū de la Albanejî.

Μαρμύριον și *μαρμύριον* (mărmintu=mormîntu) nu-î sigurū pentru că pôte fi din *monumentum* ori din *morimentum* p. *monumentum*. Forma *morimentum* se află în înscricțiî după spusele d-lui Tocilescu, și noi amū explica-o ca o etimologie populară, s'a pusū în legătură cu verbulu *a muri*.

Virin lu, *τενβιρίνη*, *νβιρίνα*, *νβεράρα*, *inverini*, *inverinatu*, *inverinată* vine în adevărū din *venenum*, *venenare* etc. dar n'are pe amândoi *n* trecuți în *r* și deci pôte fi o disimilare pentru a împiedecă douē silabe una după alta cu *n*.

Βίργου (virguru) feciôră la Kavaliotis, dar cuvîntulū pare a fi albanesū și în adevărū nu se pôte explică nici din *virgo* nici din *virginem*, chiar finala *u* iese fôrte suspectă.

Deci nu remâne nici unū exemplu sigurū de prefacerea lui *n* în *r* la Româniî din Macedonia. De aice nu urméză înse că nu-sū, cercetările asupra lorū sîntu fôrte neîndestulătore ; ori-cum multe nu potū fi.

XI. Dialectulă cu labialele schimbate și cu *n* păstratū.

Fenomene fonetice speciale acestui dialectū și comune tuturorū celorū ce-lū vorbescū curatū sîntū următoarele, bine înțelesū înșirămū pe cele mai de frunte.

a). Consóna *p* a trecutū în *ch* înnainte de *i* vechiū latinescū, înnainte de *i* din grupa *ie* (făcută din *e* deschisū) și înnainte de mulți *i* slavī, înnainte de *i* făcutū din *e* acc. urmatū de *n* nu s'a schimbatū. De aice urméză că *e* în asemenea împrejurări n'a ajunsū la *i* curatū de câtū după ce evoluția grupei *pi* se începuse. Între *pi* și *chi* a fostū fasa *pchi*, care se mai află încă și acuma în unele locuri în Dacia Traiană, formele *lupchī*, *copchiř*, *căpchietū*,... sîntū întrebuintate în Moldova de susū, ba chiar nici nu se aude altū-feliū, de pildă : *luchī*, *cochiř*, *căchietū*. Deși în alte cuvinte se află *pi=chi* : *pochī*, *grochī*, *scăchī*, *chilă* (pilă), etc.

La Macedonenī aflămū numai *pi=chi*, *pchi* nu se cunoșce. Acestū *chi* înse a trecutū în câte-va cuvinte în *ci* : *picior=chicior=cicior*.

Ietă câte-va exemple de la Româniī din Macedonia : *κιάπτине* (pieptene), *χέπτου* (pieptū), *με νχιάντικου* (mē 'npiedeecū), *κεάλε*, *κιάλε* (piele), *σέ κισέτζη* (să pisezi), *σκαρχινου* (scarchinū), *σπίκου* (spieū), *σπίνου* (spinū), *κέρου* (pierū), *κιάτρα* (piétră), *κίνου* (pinū, arbure), *λουζη* (lupi), *σχορζι* (seumpi), etc. (luate din Miklosich).

Ietă de la Moldovenī : cheptinī, chept, mă'nchedic, cheli, să chisăz, scarchin, schic, schin, cher, chiatrī, lupchī, seunchī, etc.

Exemple din alte regiuni se voru vedea la probele de limbă ce voiū da mai încolò.

b). Consóna *b*, în acelea-și condiții ca *p*, s'a prefăcutū în *gh*, forma mijlocie *bghi* se aude în munții di'n-tre Moldova și Transilvania și pe aiurea încă : *bghine*, *albghină*, etc.

Exemple de la Macedonenī : *alghi*; *γκηγε* (*ghine*); *χέρκη* *p.* *χέργκη*, *herghi*, *παρουγκι λλι*=*părungil'i* (cu *l* muiațū)=*porumbii*, *ghileală*, (cuv. slav. *bileală*). etc.

Ietă și de la Moldovenī : *alghie*, *alghină*, *ghini*, *hulughă*, *porunghă*, *porunghiță*, *frányhii* (*p.* *frâmbie*, sub forma populară a trecutū și în limba literară etc), etc.

c). Consóna *f*, în acelea-și condiții ca *p* și *b*, a trecutū în *hi*, *ci*, formă mijlocie *fh* se găsește pe unele locuri :

La Macedonenī aflămū numai *hi* : *hiu* (*fiu*=*sîntu*, pres. indic. de la *a fi*), *χήγκου*=*higu*=*figū*=*înfingū*, *χιλλίου*=*hiliu*=*fiiu*, *χιάρπε*=*hiarbe*=*fierbe*, *χιάρε*=*fiiare*=*fiere*, *χέρροι*=*heru*=*fierū*, etc.

În Moldova de susū aflămū *hi* din *fi* trecutū în *ci*, în Moldova de josū aflămū forma mai veche *hi* : *cică*=*hică*=*fică*, *a ci*=*a hi*=*a fi*, *cerbi*=*herbi*=*fierbe*, *ceri*=*heri*=*fiere*, etc...

d). Consóna *v* în acelea-și împrejurări a trecutū în *γi*, *gi* (*ψι*), *ghi* la unele locuri și în *ji*.

La Macedonenī ieste numai *vi*=*γi* (Acestū *γi* se rostese ca *γi* din gréca de a-dī, dar adese ori *γ* se aude numai ca unū *ī* (consónă) *γi*=*ī*). Ietă și exemple macedonene : *ϊπτu*, *γiπτοy*, *γiπτοy λου*=*vīptū*, *hrană* ;

vinghiț, γιγγιτζ, γινγιτζ, *vinăiți*, *ghighinți*=*vinginti*. Corectă ar fi fostă *gidzintți* ori cu metatesă *gindziți* și chiar așa trebuie să fi fostă într'o vreme, γιννιε, *vin'ie* =*vie*=*vinea* : *vinu*, γήνου, =*vinu* ; *visu*, γήσου =*visu*; etc.

Ietă și moldovenesci : *gin*, γιν =*vinu* (*vinum*) ; *gițal*, *ghitâl*, *jitâl*=*vitelû* ; *gis*, *jis*, *gis*=*visu* ; *gină*, *jină*=*vină* etc....

e). Consóna *m* în acelea-și împrejurări a trecut într'ună *n* muiată pe care-lu vomu însemnă cu *n'*. Se află și forma *mn'i* pentru *mi*.

Exemple macedonene : δουρνιση =*durn'iri* =*durmire* ; λουνινε =*lun'ină*=*lumină* ; νιελου =*n'elu*=*mielû* ; νιαρε și νιέρε =*n'iare* și *n'iere*=*miere* ; νερχουρια =*n'ercuria*=*miercurea* ; νιχλου =*n'ielu*=*miculû* ; etc

Exemple moldovenesci : *a dorn'i*, *lun'inî*, *n'el n'eri*, *n'ercuri*, *n'ic*, *pon'i* (în m. de la *pom*), *n'iros* (*mirosû*). *n'ilă* (*milă slav*). etc.

Dialectulă l'amă numitû după prefacerea labialelorû și după păstrarea lui *n*, dar pe lângă aceste două caractere, căcă punemû față în față dialectulă macedoneanû cu celû vorbitû de poporû în Moldova, mai aflămû și următóarele :

f). După *s*, *t*, *z*, *r*, trece *e* în *ě*. Exemple de la Macedonenî : *itělu* (*vitelû*), *dumnidzěu*, *dzěti* (*decî*), *rěu*, *arěmănu*, *sě* (conjuncția făcută din *se*, care iese alături cu *se*) forma *sě* o găsimû în „*Ascăparea ali Dince di mân'ile turțestî*“ traducere făcută de D-lu *Tașcu Iliescu* (în subdialectulă de la *Crușova*). Dovada că fûnomenulă a fostû fôrte puternicû iese că la Macedonenî

aflămū regulatū *ă* la înmulțitele în *î* a substantivelor fem. cu *a* acc. la singurită : *bălți* etc.

Faptulū că se află și forme cu *e* neschimbatū arată eă prefacerea acésta ieste mai nouă de câtū a labialelorū și că nu s'a întinsū la toți. La Moldoveni înse s'a întinsū și astă-đi o aflămū fôrte rigurosū aplicată. S'a întinsū și asupra lui *e* acc. tăcutū din *ea* când în silaba următore fusese *e* : *șapte*, *șapte*, *șepti* etc.. La Macedoneni avemū *șiapte*, *șiarpe* ; decī la despărțirea Moldovenilorū de Macedoneni điceau și unii și alții *șapte* și formele au evoluatū deosebitū. Exemple de acestū fenomenū la Moldoveni vomū da în probele de limbă.

g). Prefacerea lui *i* în *î* după *s*, *ș*, *ț*, *z*, *r*. Exemple Macedonene : *đi*, *đille*, *đicea*, *suptîre*, *arîslu* (risulū), *arîđi*, *avđiră* (auđiră), [Până aice sîntū exemple din „Ascăparea ali Dince“] ; *kățānu*=cățīnu=catinus ; *tānușă*=țīnușă=cennșă ; *αρραυτο*=arădu=aridu=ridu ; *arīu*=riu ; *sburī*=sburi=vorbi ; *στρογγυ*=strīngū=stringū ; *auđlă*=auđi ; *ță*=țī=ți ; *șă*=șī=și. Ca și la prefacerea lui *e* după aceste consóne trebue de însemnatū că se află în luptă forme cu prefacerea eu de cele fără dīnsa.

h). Sunetul *υ* făcutū din *đi* + voc. orī din *i* consónă s'a păstratū la Macedoneni ca și la Moldoveni : *giuratū* etc. De asemenea din *đi* s'a făcutū *dz* ca și la Moldoveni și s'a păstratū.

Exemple Moldovenesci : *sīngur*, *sīnt* ; *șī*, *pășī* ; *țīn*, *țī* (tibi) ; *dzīc*, *dzī*, *ăudzī* ; *rīd*, *rīpă*, *rīu* ; *slujī*, *prăjī* ; etc.

Despre fenomenele comune tuturor dialectelor amu vorbitu la No. Acuma voiu însemnà pe scurtu ce prefaceri speciale dialectului Macedoneanu au suferitu sunetele formate în vremea când toti Româniî trãeau la unu locu.

a). Sunetulu *â* făcutu din *a* acc. urmatu de *n*, *mp*, *mb*; precum și de *a* începătoriu neacc. (fie acelu *a* moștenitu din latina vulgară, fie făcutu în romănesce din *e* începătoriu) s'a păstratu la unii Macedoneni, la alții sub înriurirea cuvintelor din aceea-și familie, dar cu *a* neacc. s'au înlocuitu formele cu *ă* prin cele cu *ã*.

b). Sunetulu *ê* făcutu din *e* precedatu de labiale și urmatu de *n*, s'a păstratu une locuri trecëndu în *ă*; dar de altu-feliu s'a înlocuitu prin *i* sub înriurirea cuvintelor din aceea-și familie.

c). Prefacerea lui *a* în *e*, când avea înaintea *e* ori *i* și în urmă acelea-și vocale, n'o găsimu de câtu forteru în probele de limbă ce avemu până acuma (*vrięęę* și *vriăęę* (miere) etc. și cine scie de nu-su greșeli! De la o domnișoră din Macedonia amu auditu și forme cu *ia* și cu *e*.

d). *U* finalu neaccentuatu se păstréză după douë consone: *domnu*, *corbu*, etc. Nu se cere ca să fie *l, r* precedate de altă consonă, ca la noi.

e). Sunetulu *ч* făcutu din *c* (*k*) înaintea de *i* ori *e* a trecutü în *ц* (*t*), deși se află doveđi și de rostirea veche: *cenușă* (după Dlū Caragiani an. II „Convorbiri literare“) pe lüngă *șenușă* cum dicu alții. Sunetulu *ч* făcutu în *tiolo*, *tione*, *tiosu* (cioru, ciune, ciosu) s'a pă-

stratū după Miklosich și după alții; dar D-lu Caragiani (totu acolò „C. L.“) ne dă *fițori p. ficiori*.

f). Sunetul *u* făcutu din *ge, gi* s'a prefăcutu în *đ*: *dzinere=ginere* etc.

g). *cl, gl, l* muiatū, *n* muiatū s'au păstratū la Macedonenī neschimbate până a-đi: *unghiu*; *asclie=așchie*; *ουρέλλε=ureclie=ureche*; *κλήννι=clieni=chiemi*; *κλήμου=cliemu=chemu*; *κλιαέ=cliae=chee*; *σε γκλιννα=se'nclină=se'nehină*; *σε γκλιακα=se'ncliağă=se'nchiagă*; *δζενούκλιου=dzenueliu=genunchiu*; *γκλήμου=gliemu=ghemu*; *ούγκλι λε=ungli le=unghile* etc. *aliurea, aliu* (usturoiū, aiū), *dispoalīe=despoaie*, *χιλλιον=hiliu=fiiū*; *γκαλλιν λε=găliin le=găini le*; *ίλλε=ilie=īie* (o parte a trupului *ilia*); *λλιαου=liau=īeau*; *λιșoru=lișorū=ușorū* și *iușorū* (Coressi, Apostolū, Dosoteiū etc. XVI și XVII), *λλινου=līinu=īinu=inū*; *μέλλιον=meliu=meiū*; etc.—*ban'ie=baie*; *άντανιου=ántăiū ori întăiū*; *γίννιε=īin'ie=vie* (vinea); *γκροίννιου=grunn'iu=gruiū=bărbie*; *καλκαριου=calcăn'iu=căl-căiū ori călcăiū*; *καπιτιννιου=căpitin'iu* (și căpităn'iu) =căpetăiū și căpetăiū; *ραράννιε=răn'ie=râe*; *στράννε=străn'e=straie*

h). Nici *r* muiatū nu cade: *cheri* etc.

i). Grupa *uă, uě* a căđutū o dată la toți Românii. A-đi inse aflămū la Macedonenī *steauă* etc. Amū explicatū în urmă de ce admitemū că forma acésta ieste pricinuită prin analogie și nu cea veche (vedī pag.).

j). La lipirea articolului se vede că substantivele în *ă*, pierđu pe *ă*: *omă, om lu*, ieste de observatū și că art.

are forma *lu* ; după cele în *u* întregu art. ie *lū* și *u* de la subst. nu piere: *Corbu lū*. La înm : *oamen' li, socrilī*. Amū doveditū aiurea că și acolea formele vechi ierau *omulu oamenili* și că pierderea lui *u* și *i* ieste unū fenomenū de analogie. De ajunsū de doveditoriū ieste faptulū căderei lui *u* finalū fórte târđiu, cum dovedescū textele din veaculū alū XVI-lea, căderea s'a întâmplatū multū după lipirea articolului, de vreme ce lipirea ie comunā tuturorū dialectelorū. iear căderea nu.

k). Grupa *au* se rostese *av* : *alavdu*.

l). Grupa *rn* se preface în *rr* : *așterru = așternu*.

m). În multe cuvinte, s'a pierdutū *n* : *măcu = măncu*, etc.

Mai multe lămuriri vorū da textele înse-și
Probe de limbă din dialectulū macedoneanū.

1). *Veaculū alū XVIII-lea*.

Din acestū veacū din anulū 1770 avemū *Πρωτοπει-
για* lui Th. A. Kavalliotis tipăritā la Veneția. Din
cartea originară nu se cunósce acuma nici unū exem-
plarū, Miklosich a copiatū cele 1070 de cuvinte din o
seriere a lui Thunmann întitulatā „Cercetări asupra i-
storiei popórelorū orientale europene. Partea I-a. Lip-
sea 1774.” Thunmann avuse unū exemplarū din cartea
lui Kavalliotis.

Voiū înșirā unū numărū de cuvinte, înse cu litere la-
tine nu cu grecesci cum sîntū în Kavalliotis, ortogra-
fia voiū pune-o cu totulū foneticā, după pronunția ad-
misā de Miklosich.

Avdu (audū), *avinare* (vânare), *agru* (ogorū, *agru* se

găsesce și în scrierile din veaculă ală XVI-lea de la noi, *aeri* (ieră), *adzi* (a-đi), *azboru* (sboră), *acađu* (prindă), *acođ*, *acu*, *alavđu* (laudă), *alegu* (alegă), *alichescu* (lipescă), *al'iu* (aiă), *albu*, *aluptu* (luptă), *altu*, *amare* (marea), *amarru*, *amănătoru* (leneșă), *amănătoriă*, *amvălire*, *amu* (amă), *analtu* (naltă), *anu*, *adapu*, *agiungu*, *agiunu*, *aoă* (aice), *aiă* (pómă din *uvam* prin *ia*, *ia* ; se află și în cărțile năstre cele vechi), *aumbră*, *aușatecu* (betrânețe), *aușu* (betrănă), [*aușu* trebuie să vie din ună *avusius* derivată din *avus*], *apă*, *apusu* (umilită, totă de la *apunere*), *ară* (arie), *ariciu* (din *cio* (kio) au în acestă cuv. *cio* întocmai ca la noi, deși după *brađu*, *lađu* ne-amă fi așteptată la *ariđu*), *arachiu* (răpescă), *arămănu* (remănă), *arrăđu* (ridă), *arrătime* (recime, recelă), *aricliu* (renunchiă, forma se explică din *renicliu*, *arenicliu*, *arnicliu*, *aricliu* ; *renichiă* de la Munteni vine totă din *renicliu*, iar *rerunchiă* din *renunclu*), *arroamigu* (rumegă), *arrucu* (aruncă), *asiară* (a sară), *astingu* (stingă), *ași* (așă), *așterru* (din *așternu*), *ațelu* (acelă), *agiutu*, *atumția* (atuncia), *ahătu* (cătă), *ahtare* (atare), *vatămu* (vătămă), *vegl'iu* (vegheză), *vel'iu* (vechiă), *vedu* (vədă), *veduă* (vədăvă), *verdzu* (curechiă, varďă), *versu* (vərsă), *viargă*, *viarde*, *vină* (vənă), *vintu* (vintă), *viținu* (vecină), *voă* (voiă, fărte ciudată ; ară fi fostă de așteptată *voliă*), *vriare* (iubire, totă cuvintulă nostru *vrere*), *țermu* (vierme), *vinghiți* (douăzeci), *vinu* (vină), *vițălu* (vițelu), *gălină*, *gliemu*, *glietă* (ghiață), *grăndine* (grindină), *grănu* (grău), *greață* (greutate), *grumadzu*, *eu* (ieă), *escu* (sântă), *inemă*, *iarră*

(iérnă), *il'ie* (ie, ilia), *iu* (unde, din lat. *ibi*), *calu*, *căpu*, (*capete*), *castravețu*, *cașu*, *călcăn'iu*, *cămiașă*, *căne*, *cându*, *cântecu*, *căpcestru*, *căpitin'iu* (*căpêtăiu*), *cărbune*, *cătu* (*cătü*), *cătușă* (*mâță*) *chele* (piele), *cheptu*, *cheru* (pierü în înțelesü de pierdü se află și *cherdut*), *chiale* (piele), *chiaptine* (pieptene), *chiatră* (piétră), *chicu* (picü), *chinu* (pinü), *chisedzu* (pisezü), *cliemu* (chiemü), *cliae* (chee), *clopotu*, *coapsă*, *cochilu* (copilü), *cuibu*, *cucuviao*, *cumparare*, *curcubetă*, *curună* (coronă, eunună), *curundu*, *lacrămă*, *lațu*, *lână*, *lemnü*, *liagănu*, *lingu*, *limbă*, *lingură*, *linte*, *l'iepure*, *l'iau* (ieau), *linu* (inü), *lun'inedzu*, *lupu*, *lutu*, *mascuru*, *madzäre* (mazere), *mațenu* (macinü), *măcu* (mâncü), *mână*, *măne*, *mănică*, *mândzu*, *măduă* (mêduvă), *mărmintu* (mormîntü), *mel'iu* (meiü), *merinde* (apusulü), *meru*, *mesu* (lună de țile), *miasticu* (mestecü), *minu* (mînü), *minciune* (minciună), *minte*, *mbetare* (îmbetare), *boguțil'ie* (bogăție), *moarte*, *mol'iu*, *mul'iare*, *mumă*, *munte*, *mustață*, *barbă*, *batu*, *bărbatu*. *băsiarică*, *beșică*, *biau*, *mpiaticu* (punü petecü), *boate*, *bou*, *bunu*, *budză*, *burete*, *bute*, *brață* (cotü de măsură), *broască*, *brumă*, *nao*, (nouă), *naodzăti* (nouë-deci), *nasturu*, *nău* (nou), *năuntru*, *năpoi*, *nvernare* (înveninare, întristare) *nvețu* (învețü), *nghiosu* (îngiosü), *necu* (în-nădușü), *nelu* (inelü), *niao* (nea, omëtü), *nică* (încă), *ncărșil'iatu* (încărciiatü, crețü), *ncl'idu*, *n'iare* (miere), *n'ielu* (mielü), *n'icu* (micü), *n'icșoru* (mieșorü, ușorü), *numeru* (numărü și umărü), *dau* (douë), *dezn'irdătoru*, *denănte* (di'nnainte), *deriaptă*, *dzacu*, *dzațe* (dece), *dze-nucl'iu*, *dzicu*, *dzinere*, *giocu*, *gione* (june), *dzuă*, *giu-*

n'apine (juniperu), *giudicu*, *ngiuru* (suduiu), *di'muțani*, *dinte*, *dispol'iatu*, *domnu*, *doi*, *doru* (durere), *me ducu* (mă ducū), *dulțe*, *dumnedză*, *dracu*, *drămă* (ramū), *ntrebu*, *dizvescu* (desbraeū), *ocliu*, *omu*, *oaspe*, *umplu*, *umtu*; *ună*, *ungl'u*, *un'ida* (omidă), *unflu*, *urecl'e*, *urdzică*, *ușă*, *pal'iu*, *patu* (pățescū, patū), *patru*, *păngănescu* (păngărescū), *păne*, *pândză*, *pântecu*, *pădure*, *păunu*, *părumbu*, *peană*, *peapine*, *pecurariu*, *pedestru*, *peducl'iu*, *peru* (pērū de animalū), *pescu* (pesce), *peturiel'e* (potârniche), *plăngu*, *plecu*, *porcu*, *poarcă*, *potu* (potū, verb), *pulbere*, *purife*, *puținu*, *putridzăscu*, *preimnare*, *preftu* (preutū), *rao* (rouă), *radză*, *reoare* (recóre), *rusu* (póte rusu) (roșū), *rrăn'ie* (râie), *rrădățină*, *rrău*, *roșiu*, *sămtu* (sântū, sfintū), *sănătate*, *sănătosu*, *săndze*, *seu*, (sebum), *septămână*, *seăminu* (seamēnū), *semnu*, *siațere* (secer-), *singuru*, *sinu*, *scamnu* (scaunū), *scaperu* (scapērū, fulgerū), *scarchinu* (scarpinū), *schicu* (spicū), *schinu* (spinū), *scuchiu* (scupū, șchiupū la Dosoteiū), *scriu*, *sugl'ițare*, *sumsoară* (subsuóră), *snfrândzțiao* (sprincēnă, la Dosofteiū se află *sufrâncealele* pe lîngă *sprincenele*), *spelu*, *spindzuru*, *spunu* (arētū), *stăngă*, *stiao*, *strămbu*, *străngu*, *stringu*, *stricoru*, *strimtu*, *șaedzătsi* (șese-deci, *săidzăcī* la Moldoveni), *șao*, *șapte*, *șapedzățī*, *șarpe*, *șase*, *ședu*, *șueru*, *știu*, *șturruțedzu* (p. *șturnutedzu*, strănutū), *șapu*, *ciarcu*, *șasu* (p. *șăsu*) (țesū), *șănu* (ținū), *șănușă* (cenușă), *șeară* (ceară, luminare), *șeriașă* (ceresă), *șeru* (ceriū), *șiru* (ciurū), *șiapă* (cépă), *șivă* (nemică), *șingu* (cingū, în-cingū), *șinī* (cină), *șinevă* (nime), *șindzățī* (cindăci

cinci-deci), *ținți* (cinci), *țiriapu* (țestū de coptū pâne, p. *ciriapū*), *țitate* (cetate), *cicioru* (piciorū), *țuplescu* (cioplescū), *torru* (tornū), *favru* (faurū), *fao* (faba, bobū), *fărină* (făină), *fetu*, *fiată*, *frănu*, *frimitu* (frămîntū), *herbu* (fierbū), *hertură* (fiertură), *hiavră* (febris), *hiare* (fiere), *hil'ie* (fie), *hil'iu* (fiu).

Di'ntre bucățile publicate de Kavalliotis, Thunmann a publicatū numai frasa următore :

*χριστος ντε μόρτζη νασταςή κου μόρτε, μόρτεα καλ-
κάνντου σσα μαρμιντατορλωρου χαρζή μπανα χάρισμα.*

Adecă : *Hristos de morți năstăsî, cu morte morte
călcându, și mărmințătorloru hărzî bană harismă* *).

Iear tradusū cuvîntū după cuvîntū : Hristosū din morți înviē, cu mórte mórtea călcându, și celorū din morminte hărzî viēță dăruire. **)

Voiū dă acuma câte-va bucăți din „*Εισαγωγική διδασκαλία*“ a lui Daniel. Miklosich a publicatū bucățile după ediția a II-a, de la 1802 ; dar ediția întâiea după Leake, care a avutū unū exemplarū di'nt'r'însa, fără titlu înse, pare a fi fostū tipărită pe la 1760 sau 1770 și alcătuită mai di'nnainte. Decī atătū scrierea lui Kavalliotis cātū și a lui Daniel ne potū sluji ca probe de limbă din mijloculū veacului trecutū.

Pentru ca să-și facă idee cetitorii despre ortografia lui Daniel voiū reproduce o bucată chiar cu literele

*) *năstăsî*=înviē ie cuv. grecescū ; *hărzî* și *harismă* de asemenea.

**) Ieste de notatū *șâ*=*și* în Kavalliotis la frasă, deși între cuvinte pune *și*. Cunoscea decī prefacea, dar se ferea.

grecesci față în față cu transcripția fonetică făcută după cercetările lui Miklosich.

Τουμνίζιόν φέτιζε τζέρ-
ρον, λοκλον, σοάρλε, λουννα,
στιαλλε, σση ταποία ουρση
αμάρια, πάλτζηλλε, ράουρρε,
σση σκοάσιρα πέσκηλλι,
ουχέλληλε. ναπόη τζήσε, σση
ισσηρε τε σουπρα προ λο-
κον τουτζη άρπουρλλι, σση
έστα λόκλον μπλήνον τε
λιάμνε, τε κουπάτζον, τε
φάκον, τε σάλτζε, τε πλόν-
πον, τε κυπηριτζον, τε κή-
νι. σση άλτε σε άφλε τρου
πατουρε, άλτε σουντου τρου
μουντζη, τρου πάτε σση,
τρου άλτε λόκουρη, ναπόη
νισκουρε λιλυτζηλλε, έρχιλλε,
βεάρτζηλλε. ουριτζήσλε, σση
τοάτε σε φέτζερα τρα όμνλου.

Dumnidzäu fețe țerru, lo-
clu, soarle, lunna, stialle
și dapoia urdzi amaria, băl-
ille, răurre, și scoasiră pe-
skilli, uhellile, năpoi dzise
și işire de supra pre locu
tuți arburlli, și estă loclu
plinu de liamne, de salțe,
de plupu, de chipiridzu,
de chinni, și alte se afle
tru padure, alte suntu tru
munți, tru pate și tru alte
locuri, năpoinisecure liliđile,
erghille, veardzille, urdzisle
și toate se fețeră tra omnlu.

Observații. Cum vedemă Daniel a însemnată cu *τζ* pe *t* și chiar pe *d*, măcar că putea să-lă însemne pe acesta cu *ζ*. Pricina ieste că ieră *d* rostită aspru, ca *dz*. Cu *σσ* a însemnată pe *s*, cu *α* pe *ă*, pe *λλ* l'a pusă și pentru *l* muiată și aiurea unde nu s'arū fi covenitū, totū astū-feliū a făcutū cu *νν*. Pe *b* l'a scrisū une-ori cu *π* alte ori cu *μπ*, *η* se cetește *i*; dar de ce l'a întrebuințatū când avea pe *i*? Pe *d* l'a însemnatū în tótă bucata cu *τ*, nu putea să-lū scrie cu *δ* care se cetește în grecesce mai de grabă ca *d*. Kavalliotis punea adesea *ντ* pentru *d*. Sunetulū *g* (*r*) l'a însemnatū prin *κ*.

Ietă și câte-va explicări asupra unor cuvinte : *loclu*, *locu* însamnă *pămîntu* nu *locu* ca la noi ; *peskilli* unu înm. analogicū de la *pescu*, însamnă *peștiș* (pescii) ; *u-hellile*, grecesce, însamnă *pișcari* (tipari) ; *chipiridzu* = chiparosū ; *tru* însamnă *întru* ; *pate* însamnă *câmpu* ; *lilidzile*, florile ; *veardzille*, buruenele ; *omnlu* iese curiosū căci are *mn*, trebuie să fie în legătură cu forma regimū *omene*, care va fi pututū să se înlocuască prin *omenu* ca și *pește* prin *pescu* și din *omenu*, *ominnu*, *ominulu*, *omnlu* s'arū putea înțelege. Pentru pierderea lui *i* între *m* și *n* ne pôte aduce dovadă și *diminiață* în loc de *diminiată* (vedī în urmă lista cuvintelor din Kavalliotis). Forma *omnu*, *omenu* putea înse fi produsă sub înriurirea înmulțitului *oamenī*.

Bucățele următore le punū cu litere latine.

— Annu și est-annu poamille se fêteră iuțidò tru tute părțille, ma scumpete mare statū tru iiptu, și plāngu niți și mari, că lă este foame, și nu au cu țī se cumpara, și nițli ficiori strigă pānu n țeru, că cavtă hrană, și nu la da ținivă. *)

— Avemu dao inni și suntū pline de aună, ma nica nu agiumsiră, și va se așteptu puțenă zāmāne, pān se ajungă ghine, și atumția cara se ndulțiască, va se

*) *tute* = tôte ; *părțile* ca și *bălțile* în cealaltă bucată au *a* acc. înlocuitū prin *ă* ; *iuțidò* = pretutindene ; *statū* ca și *la*, *da*, *cūmpara* din greșală n'au *ă*, de vreme ce se află și cu *ă* ; *īiptu* = viptū = hrană ; *niți* = miți = micī ; *lă dă* = *los dat*, *lă* iese făcutū din *lo* și se întrebuintază la hărbătescū, pentru fem. iese *le*.

molliu sesenga și busle, tra se le umezesc pân de supra, și cara se hiârba patrudziți de dzile, va se arucu protlu iinu tru unnă bute. *)

— Cu driapta mână se acați aelu și foarfica, și cu stenga se țenni scafa, tra se tori iinu și răchie. **)

— Dremma a trandafillui arre schinni, ma scoate mușatu pommu, și anurziaște ghine. de linnu și de cânipă esu țuchi, ma rrămânne allante spăstrită. ***)

— Se te nvești cu veste tinnisite, și se arupsire iuvă, se le mpetiți cu hire sănătoase. *)

— Topoara disica liamnille, și nòcupa dinnică dzada bucăți bucăți, și șiara șiruiăște pòtana, și coarda talle omlu, și miclu cuțutu talle unglile. **)

*) Agiumsîră=ajunseră în înțelesu de se còpseră ; zămane=vreme, cuv. ie turcescù ; cara=când, se-senga=cupă, cuv. slavù ; arucu=aruncù, cu pierderea lui n înainte de c întocmai ca în măcu p. mănçù etc ; protlu=întăiulù, cuv. grecescù.

**) acați=să ții, să apucî ; tori=torni ; răchie=rachiu.

***) Dremmă și drămă (la Kav). arată că în limba română amù avutù rămă din rama p. ramus, în dremmă e stă p. ă ca și în alte locuri ; trandafillui=trandafilului, trandafirului ; ma=dar, cuv. grecescù ; pommu=fructù, rodù ; anurziaște=amirosește, amirose ; țuchi=câlți de la inù și de la cânepă, spăstrită=curată.

*) tinnisite=timisite=frumóse, alese, cuv. grec ; și se arupsire iuvă=și de s'arù rupe unde-vă. Despre formele ca arupsire se va vorbi mai departe.

**) Topoara=securea, cuv. slav ; disica=despică [Să fie p. dischică ori cum vrea Miklosich din disséco ? Din disséco arù ieși dèsecu, disicu și ă nu se va fi

— A[i]stă noapte vidzui unu iisu urutu, canda eramu ligatu cu funni și cu curèlli, și me trãdzia de denapoi și de denente doi arakki, tra se me aruca tru unu trapu, și eu me zie scãpai, ma tora, ți me sculai de somnu, pèrri se scoalã pre trupu a nneu, și me lo hiavra *).

— Ni bilbilli, lendurã veara cãntã mușatu, cuclu ma trei meși arre boațe și apoia pãvsiaște : pãrunghilli suntu spãstriți... și peturicelia cãndu șeade tru cãfase cãntã ghine, și va se o avde duniaia. schiponnia asboare analtu, și țane arãpitile tease, uliulesli primaveara iinu, și cara chicãsescu iara, fugu tru anatolie. patile rosile suntu grialle, și ma multele orri ședu tru apã, harabèilli suntu nniți, și colai se acațe. corbulu este laiu, ma dzundzunar u și mirimaga iuțidò intrã, znie factu. furnica multu cupusiaște și adunã serme, tra se

prefãcutũ în *ie* și decĩ nici *s* în *ș*; așa din *judeco* (pop. p. *judico*) avemũ *giudec*, *judec* fãrã *d=d*], dar acuma fiindũ *disica* trebuie sã presupunemũ o strãmutare de accentũ sub ãnriurirea ãnmuțitului și a altorũ verbe] *Nòcupa*=toporulũ ; *dinnica*=dimecã, (moldovenesce *dun'icã* p. *dumicã*) ; *dzada*=bradũ cuv. albanesũ ; *șiarã*=fierãstrãulũ, din lat. *serra* fòrte regulatũ *sierã*, *șierã* ; *șiruiãște* unũ derivatũ dela *șiarã* ; *pòtana*=bãrna ; *coarda*=sabiea, cuvintũ slav ; *cuțutu* ca și *urutu* sãntũ din *cuțitu*, *uritu*.

*) *Aistã* orĩ *astã*, *urutu* p. *uritu* ; *canda*=ca și *cãnd*, *denente*=den ãnte, deninte ; *tra*=pentru ca, *trapu*=groapã, cuv. slavũ, *șie*=iuțalã, *tora*=acuma.

harniască, cându este reoare și arățime, mulița măcă vestile și strannille. *)

— Lingura, cățanile se le țani late ghine, și vasile a tale se le ai tru loclu a loru, tra se le cavți și se le affi, și cându se herghi tru oală și tru tendzere vără ghelă, se hii aproape se o ai tru căștigă, tra se faca nostima, ma tannira și cuțutile și se hibă spăstrită de-
nientia a ta. **)

*) Despre acestă *ni* zice Miklosich că pôte fi greșală, *νι πιλιπύλλη* pentru *μιλιμπύλλη*, însămnă privighitorii, cuv. turcesc; *lendură*=rândunele; *cuclu*=cucul; *meși*=luni, lat; *boate*=vóce, lat; *păvsiaște*=încetéză, cuv. grec; *spăstriți*=curați, *căfase*=cușcă, grecesce; *duniaia*=lumea turcesce; *schiponnia*=vulturul, cuv. albanes; *arâpitele*=aripele; *tease*=tinse part. de la *a tinde*; *uliulesli*=cocostârcii p. *uliuleți-l'i*; *chicăsescu*=simt, făcut din *picăsescu*, cuv. grec ori albanes; *iara p.iarra*=iarna. *Anatolie*=resărită, Anatolia; *patile*=gânscele; *rosile*=rețele, cuv. albanes; *harabeilli*=vrăbiile, cuv. ieste făcut tot din *vrabiile*. ca și ală nostru; *colai*=așor, se află la Turci, Bulgari și Albaneji; *laiu*=negru; *dzundzunar*=gândacul; *mirimaga*=paignul; *znic*=pagubi din grecește Ζηνικα, să se observe că ieste z móle nu dz; *cupusiaște*=muncesce, cuv. grec; *serme*=fărmături, grecește; *arățime*=recelă, lat; *mulița*=moliea, cuv. slav; *vestile*, *straile* (lat. *vestis*).

**) *Cățani*=străchină, lat; *late*=spelate, cuv. lat. cu înțelesul vechi; *tendzere*=tingire, turcesce *tengere*. Ară fi decă o dovadă de trecerea unui *ge* (Ϸ) în *dz* în cuvinte turcesce. Așă dar se complectéză dovedile cum că Macedonenii au avut ca și noi Ϸ și Ϸ din *g(r)* și *c(k)* și că Ϸ z trecut în *dz*, iar Ϸ în

— Unu, doi, trei, patru, ținți, șiase, șiapte, optu, nao, dzațe, usprădzate, daosprădzate, treisprădzate, pasprădzate, țisprădzate, șiasprădzate, șiaptesprădzate, optusprădzate, naosprădzate, iiniit, usprăiniit, doisprăiniit, treisprăiniit, pasprăiniit, țisprăiniit, șiasprăiniit, șiaptesprăiniit, optusprăiniit, naosprăiniit, treiziți, patruziți, ținziți, șiaedziți, șiapedziți, optudziți, naodziți; suta, dao sute, trei sute..... ună mnile, dao mnilli, și numiri cătu vrei păn la miliunia. *)

— Cătușa aguniaste șioariți, și li maca măcăt, se asă de tru guvă, așițe picuraru vliaghe cupia de luchi, și tru turêște șiade cu ocli desfapți, tra se iină zamân-

ț. Amă arêtatū în urmă cum că sîntū cuvinte slave *cioplescū, cireapū* cari la Macedonenī s'au prefăcutū în *țuplescu, țiriapu*; acuma *tengere* turcescū trecîndū în *tendzere* ne dovedesce și trecerea lui *u* în *dz*, ba chiar vedemū că trecerea s'a întâmplatū după venirea Turcilorū. Nu se pôte đice că Macedonenī neavîndū *ge* au înlocuitū sunetulū străinū prin *dz*, căci au avutū totū deauna *gione, agiungă* etc. *Vără*=vre o. *Ghelă*--măncare, cuv. albanesū. *Căștigă*=îngrijire, totū verbulū *castigare*, numai înțelesulū substantivulū macedoneanū ie mai deosebitū ce-va. *Tannira* totū vasele.

*) Pe lîngă *dziți*=*decī* se află și *dzăți* cum amă citatū în urmă la Kavalliotis. *Miliunia*=milionū iese luatū de la Grecī. Ieste de observatū că numărea între *decī* o facū totū cu *spră*, adecă facū întocmai ca noi între *dece* și *două-decī*. Despre *înriți*=*vinginti* amă mai vorbitū, iese o remășiță prețiosă din vechile numiri romanice pentru *decī*. Trebuie de observatū cătū de bine samănă formele ca *șiaedziți* cu formele nōstre *șaiđeci* ori *șaiđaci*.

nia, se le mulgă oille, și laptele se lu neliagă cașu. *)

— Am cându ai cicioarele umflate, se adunni smelți și căoe, și se le disiiți pre nâmisă, și se le badzi de supra pre cicioare. **)

— Roșliu veștiu fațe tra tinniri și vinitlu este tră călugări, și tră călgărițe. și vinităliclu este tră nvia-ste, și viardile tră turți, și alante bòi umziescu la toți; ma tră paște se porți albe strannie, și se avinni tru rugu llièpuri, tru se măți. ***)

*) *Cătușă*=mița, noi avem *cotoiū* (muntenesce) și *cătușnicū* o plantă. *Maca* trebuie să fi uitatū autoriulū a pune *α* în locū de *α* cum i s'a întâmplatū și aiurea. *Măcăt*=*ma cătu*=în dată ori nu mai de *cātu* cum dicū Muntenii în înțelesū de îndată; *asă*=*iasă, iesū*. *Guvă*=bortă, gaură. *Așițe*=ași ce=astū-feliū. *picuraru*=pēcurariulū=ciobanulū, păstoriulū. *Ie de observatū că* *dicie picuraru* și nu *picuraru*. *Vliaghe*, metatesă p. *viagle* veghează. *Turēște*=stână. *Desfați*=deschiși, verbulū *a desface* are la dînșii înțelesū de *a deschide*. *Zamannia*=timpū, cuv. turcescū. *Le* acus. fem. înmulțitū, pentru bărbătescū au *lă*, dar întrebuintează și *li* (*li macă*=ii mânăncă).

**) *Am*=dar, cuv. grecescū; *Smelți*=melci, culbeci; căoe (*καφε*)=brósce țestóse, *disiiți*=despicii. *Namisă*=în a misă, pre 'n a misă prin mijlocū, și *misă* ie cuv. grecescū; *Badz*=bagi cu înțelesū de a pune; la noi în *bagă samă*, bagă are de asemenea înțelesū de pune.

***) *Veștiu*=straiū, haină. *Fațe*=face, cu înțelesū de se potrivește. *Vinitalichlu* derivatū de la *vinitu* (vînatū însamnă *vînatū*, iear *vinitlu*, albastru) *bòi*=boiele, cuv. turcescū. *Umziescu*=se potriveșcū, cuv. grecescū. *Rugu* în înțelesū de luncă, pădurice.

— Ma te ntrebu, iu fuși, iu chiruși, iu te ascumséși iu te priimnași *)

— Tora viniți, se țanimu órille și se dzinuclermu la dumnidzâu si se lu pälăcrasimu, se lomu de la nesu llirtăciunnia a amartielor, și se amintămu paradislă a-șițe se hibă **)

2). *Probe de limbă diu veaculă ală XIX-lea.*

Dămă aice câte-vă exemple din scrierea lui *Πωζα*, tipărită la Pesta în anulă 1809. câtă și din cea de la 1808. Ortografia este a autoriului și anume chiar cu litere latine. Aceste probe le scotă parte din cercetările lui Miklosich, iar parte de a dreptulă de pe cartea cea de la 1808.

agudescu (lovescū) ; *alb* ; *amarja* (marea) ; *asternu* ; *essu* ; *atuncja* : *vine* (verb.) ; *ieo* (*γίεο*=*ie*u pron. pers) ; *caschu* (cașū) ; *kiaptene* ; *glyetzu* (ghiață) ; *lyinu* (inū) ; *locu* ; *măcu* (mâncū) ; *mesch* (*μέσχ*)=*meși*, luni ; *muli-*

*) *Iu*=unde, la înțelesū se potrivește cu *ubi*, dar foneticesece nu pôte fi de câtă din *ibi*. *Chiruși* neregulatū, arū trebui *chiriși* p. pieriși. *Priimnași* compusū din *pre* și *imnași*=*âmbლაși*—*âmlაში*, *âmnași*.

**) *țanimu*=*ținemū*, decī *i* după *ț* trecutū în *î*, care apoi s'a înlocuitū la unii prin *ă*. *Orlle*=mătăniile cele înșirate, după Miklosich este *orile* plurală de la *órá*=dată. *Dzinuclermu* formă curiosă, se află și *Leake*, Miklosich crede cu dreptū cuvîntū că ie în locū de *dzinuclèmu*. *Pălăcarsimu*=rugămū, cuv. grecescū. *Amartielor*=greșelelorū, cuv. grecescū. *Amintămu*=câștigămū. *Hibă*=fie, formă făcută după analogia cu *aibă*.

are ; *buricu* ; *nelu* (inelu) ; *nica* (acum, încă) ; *nyizza* noapte (miedă-nópte, miedulü nopței) ; *nsuratu* ; *ntregu* ; *umplu* ; *ureklya* ; *uscatu* ; *patu* (pățescü) ; *pane* ; *perlyi* (perii) ; *pescu* (pesce) ; *rao* (rouă) ; *septamana* ; *seminu* (samănü, de pildă grâu etc) ; *fuldzirare* ; *scandura* ; *scumpu* ; *subzere* (supțire) ; *stialle* ; *shedz n prostu* (stăi !) ; *dziadzite* ; *ciara* (céră, cetitü țiară) ; *dzinere* (ginere) ; *forfica* ; *frengu* (frângü) ; *fronte* (frunte, în alte autori *fremtia*, *fronte*, *frânte*) ; *cherbu* (fierbü) ; *cherru* (fierü) ; *chilya* (fiică). *)

Cele ce urméză le-amü luatü din cartea de la 1808, se înțelege că punü numai pe cele ce lipsescü în lista precedentă ori au măcar vre-o deosebire : *farina*, *ursu*, *spuma*, *nepotu*, *sandze*, *avdu*, *acu*, *munte*, *linte*, *dinte*, *minte*, *mut*, *tusse*, *portu* (verb). *bou*. *jarba*, *lazzu*, (lațü), *adzutu* (ajutü), *vicinu*, *bârba*, *lingu*, *dulce*, *porcu*, *scriu*, *limba*, *umplu*, *pruna*, *arbore*, *arcu*, *lacryma*, *cina*, *dau* (verb). *siate*, *foame*, *unu*, *afoura*, *stiu*, *fiamina*, (femea, cuv. ieste adevăratü din *femina* pop. *femenu*, cu acc. antepenultimă și cu *e* de după *f* lungü), *cu-trubur*

*) Ortografia latinéscă a lui Roza se caracterisază prin următoarele însușiri :

Pe *i* începătoriü îlü lepădă ; pe *ă* altü-feliü nu-lü însamnă de locü. Pe *ș* îlü însamnă prin *sch* după Nemți; pe *đ* prin *dz*, *zz*; pe *đ* din *ų* cu *dz*; pe *h* din *fi* prin *ch*; pe *ț* îlü însamnă prin *tz* ori cu *c* înainte de *i*, cu *zz* ori chiar cu *z* ca Nemții; *j*=*ž*; *y* îlü pune pentru a arëta pe *l* muiatü *ly*; pe *ea* și *oa* le arată prin *ia*, *oa*. Pe *v* îlü însamnă cu *ts*: *aritsu* (ariciü) ; iear pe *ų* prin *dzs*: *adzutu* (agiutu). Pe *șt* prin *st* (stiu);

(turbure), *dzua* (diuă), *sudoare*, *umbra*, *inima*, *fumu*, *depinu* (scoborü în acestü înțelesü îlû avemü noi numai în expresiea : *vaca depune*, adecă scobóră, lasă în josü ugerulü), *oclyu*, *fazza*, *perlyi*, *sinu*, *ciapa*, *mollyu*, *pulbere*, *lau* (spelü), *madua* (mäduvă), *furiga* (furnică=furrigă), *arrupu*, *tzarra* (țară, pămîntü), *arrakiu* (rîpescü), *numa* (nume), *martata* (p. măritată), *numta* (nuntă), *kyelia*, *splina*, *palmunele* (plămâele), *unflu*, *sozzu*, *alliu* (usturriü, aiü), *cane*, *schiarpe*, *starutetzu*, (stârnutü), *calcanyu*, *lunyina*, *grandine*, *favru*, *kerdu* (pierdü), *dispolyu*, *sufrancialle sprincene*), *beshica*, *orzu*, *capestru*, *rudzina*, *vedue* (văduvü), *nyikschor* (mieșorü în înțelesü de ușorü), *fiata*, *arrucu*.

Ietă acuma câte ce-va din Gramatica lui *Mihailü Boiagi* tipărită la 1813 la Viena. Exemplele le ieu din citatele lui *Miklosich* și cu ortografia lorü.

Azá, *astázu*, *astazu* ; *alavdare* ; *amanatului* (târđiu) ; *luplu arichi unâ oae*=lupulü răpi o óe ; *ashice* (așite) =asà ; *atuncea* ; *ahátu*, *ahtántu*, *atátu ahtantu*=atátu ; *ahtare*=atare ; *vataamámu*=vătămámu ; *depre verigá*=jurü în prejur ; *veargá* ; *jino* (iino)=vin'o, *guvá*=bortă ; *gushá*=gușă în înțelesü de gütü ; *unu graçu di orzu*=unü graunțü de orzü ; *cu greacă*=cu greutate, se află cuvîntulü cu acestü înțelesü primitivü și în texturi de la noi (de pildă în Apostolulü de la Voronețü) ; *greaiu lu*=graiulü ; *grumaç lu*=grumazulü ; *zburescu*=vorbescü ; *cljemu* (eliemu=chiemü) ; *shă da cu di a lagá*=fuge, alérgă ; *oará ce lae*=ceasulü celü reu (negru) ;

marguri=margineni ; *) *piatică*=peteca ; *nirairea*=mânia, ieste din *înreire*, *înreire* ; *ingljinericu* (ingliinericu=glumețu) ; *in cotu*=în deșertu, *cotu* cuv. albanesū ; *no*=nu ; *unâ*=o ; *panzâ*=*panzi*=pânză de la corăbii ; *preftu*=preutū ; *seara*=sară. séră ; *surpâ-te*=cară-te ; *spinuzurai*=spânzurăi ; *di în stanga*=di în stânga ; *shcurta*=scurta ; *luplu cazu in csarcu*=lupulū cădū în țarcū, în lațū ; *vâ tornaci*=vâ înturnați ; *fomea*=fómea ; *azguneashte*=izgonesce ; *las' ajbâ' elu*=lasă să aibă ielū, aibă ielū ; *știbă*=să scie, analogie cu *aibă* ; *lasi hibă*=să fie, *acaçă*=iea, apucă ; *aushu*=moșū ; *arucă*=aruncă ; *au, auce* (aice) ; *verunu* (vre unulū) ; *eshi*=ieși ; *este, e*=ieste, ie ; *se acumtinâ di plangu*=încetă de plânsū ; *curâ*=curge, cură ; *lanzidu*=bolnavū : *macâtu*=îndată ; *mintea, mintescu eu apa cu veargâ*=mișcū apa cu varga ; *bisericâ* (întocmai ca la noi, fără ea) ; *va si jinâ niheamă pre averiga*=orū să vină puținū pe încunjurū ; *ningâ elu*=lângă ielū ; *tru oară*=îndată ; *oaâ*=ouē ; *pântik-lu*=pântecele ; *pane*=pâne ; *picuraru*=păstorulū ; *stranje*=straie, haine ; *dipusu curuna di in capu*=lepădă corona din capū ; *zuâ*=diuā ; *dimaneacă* ; *fârâ*=fără ; afoară ; **) *alavdacsune*=(lău-

*) Trebuie să fi remasū în romănesce din *margo*, *marginem* pentru N. *margu* și p. A. *marginene*. La noi s'a pierdutū *margu*, la Macedonenī s'au păstratū amândouē și lui *margu* i s'a făcutū pluralulū *marguri* ; iear *mardzene* a remasū ca femeescū și cu înmulțitulū regulatū *mardzenī*.

**) Gramatica lui Boiagi cuprinde texturi macedonene scrise cu litere latine, cu ortografia păstrată în exem-

dare); *ljertacsune* (iertăciune); *mencsunâ* (minciună); *tucsine* (tăniune aprins); *j'oc lu*; *j'oni le*, *j'ocur*, *j'udicu*, *j'udeçu*, *j'uru*; *ashternarâ* (aşternură); *peshti*; *eshi*, *escu*, *este*, *himu*, *hici*, *suntu*.

Ietă și o istorioară din Boiagi :

Di cumu face omulu : afla.

plele de susă. Regulele le-a scrisă grecesce și nemșesce. Ietă ce vedemă în privința ortografiei :

Cu *â* însamnă sunetul *ă*; pe câtă se vede din exemple înse nu pune *â* p. *ă* de câtă la sfârșitul cuvintelor : *oarâ*, *ningâ*, *oaâ*, *jinâ*, etc. Rare ori însamnă cu *â* pe *ă* accentuată din lăuntrulă cuvintului : *pântiklu*, *fârâ*. ... De cele mai multe ori găsimă pe *ă* acc. urmată de *n* neînsemnată : *pane*, *plangu*, *lanzidu*, etc. De asemenea pe *ă* neacc. din trupulă cuvintelor îlă scrie cu *a* curatū : *cazu*, *vatamămu*, etc... Pe *î* începătoriă îlă însamnă une-ori cu *i* : *in cotu* etc. alte ori cu *a* ori chiar de feliū. Diftongii *ea* și *oa* îi scrie cu *ea* și *oa*.

Pe *u* scurtă și pe *i* scurtă îi însamnă prin *u* și *i* întregi. *capu*, *eshi* etc.

Pe *ș* îlă însamnă prin : *sh* : *eshi*, *gushâ*, etc. Pe *ț* îlă însamnă prin *c* înaintea de *i* ori *e* : *vinici*, *ashice* etc ; prin *ç* înaintea de *a*, *o*, *u* : *dimaneacă* : *c* fără semnă înaintea de *a*, *o*, *u* se cetesce ca și la noi *k* : *curâ*, *capu*, *cotu*. Pe *dz*, *đ*, *z* le însamnă cu *z* simplu : *azâ* etc. Deci totă cu *z* scrie și pe *z* făcută din *ұ* (*lanzidu*) ; pe *ч* îlă însamnă cu *cs* : *csarcu*, *alavdacsune*, etc. Prin *j* însamnă pe *i* consónă, deci, nu trebuie de cetitū ca la noi ж.

Pe *ұ* îlă însamnă prin *j* cu ună feliū de circumflexă deasupra : *j'oc lu*, *j'udeçu* etc. Pe *ște*, *ști*, *sce*, *sci* le arată prin *shte*, *shti* ; *ashternarâ*, *peshti* etc.

Trei furi acaçarâ unu negucitoru care avea mulci piguni cu elu shâ cara lji loarâ shâ lji imparcirâ njiza elji pri j'umitate. Ma, cara nu avea mancatâ dao zile ceva, lji lo mare foame shi neci unu nu vrea si se duca in citate si cumparâ trâ mancare. Ashi arucarâ shcurta care si se ducâ... Shi cara cazu pri cama njiklu, tr'oarâ shâ lo calea. Acolo in imna lji cade in coru aistă minduire : hute, me tu ai ma a treia parte, di ci lomu, nu era multu ma gjinesi aveai shi al ante dao parci ? Cu aista minduire lja di aruca farmacu tru gjelâ. Pânu era aistu in citate, shi al anci doi in padure shâ sburerâ si vatâmâ soçlu cando si se toarna, shi se shâ imparta partea a lui njizâ elji. Cara vine aistu cu gjelile infarmacate, lu aputrushirâ al anci doi, shi cara lu omurârâ, ashternarâ measa shi shezurâ si mancâ cu pace, ma dupa j'umitate di sate era shi elji tru lumea al antâ. *).

Trecemû acuma la probele de limbă publicate de d-l Caragiani în „Convorbiri literare“ an. II 1869.

Cântecul lui Dailiani

Lai Dailiani, lai fundă mare ! De ce nu treci prin pazare, Se aude și-tine'nă hăbare,	O Dailiani, o canafu mare, De ce nu treci prin piéta, Să aude și tu o veste
--	--

*) *piguni*=banî ; *mancatâ*, Macedoneniî punu participulă femeescû la timpurile compuse ; *shcurta*=sorti ; *cama njiklu*, superlativû de la *micû* ; *coru*=inimă, gândû ; *aputrushirâ*=trântiră ; *sate*=ceasû. Despre ortografie amû pus'o totû cea obișnuită de Boiagi.

'Nă hăbare de te doare ?

Lăiați desperă muliare,

O băgară pri mulare,
Și o litiră in Velestinū
Cu fețiórlu preste sinū.

Lai Coráci ce ve hrănease,

Acelu Dailiani cu leși
Turceasce

Spúneți lui Dailiani se
însară

Pên'merinde, pên de seară
De la Turci seme ascapă
Cu fețiórlu se me-arapă.

Lai Dailiani, lai fundă
mare !

Nu te inclină trâ muliare ;

Multe mulieri sunū și
neveaste

Ma Dailiani unu easte,
Și trâ Greci și trâ Români.

Se-li aperă de pângâni. *)

O veste ce are să-ți aducă durere !

Pe sârmana-ți desperată
muiere

O puseră pe unū catârū,
Și-o porniră la Velestinū,
Cu copilulū la sinū.

O corbi negri, pe cari
vă hrănesce

Acelū Dailiani cu leșuri
turcesci,

Spuneti lui Dailiani să
sară,

Pân merinde, pân de sară
De la Turci să mă ascapă,
Cu feciorlu să mă râpescă.

O Dailiani, o canafū
mare !

Nute'nchină pentru muliere ;

Multe mulieri sîntū și
neveste,

Dar Dailiani unul ieste,
Și pentru Greci și pentru
Români

Să-i apere de pângâni.

*) Dlu Caragiani ne spune că *lai*, *a lai*, *o lai* se întrebuițază la strigări sau plângeri, pentru bărbați pentru femei sîntū : *leà*, *a leà*, *la* și la înm. fem. *le*, *alé* : *lea soro* ! *le surori*, *la mumă*....

Pazare=bazar, cuv. turcescū. *Mulare*=catârū, cuv. lat. *Coraci*=corbi, grecesce.

D-lū Caragiani a scrisū pe *ț* făcutū din *ce*, *ci* cu *e* în : *treci*, *ce*, *Turci*, *Greci* etc. Din ortografia

Bucata următoare amă luat'o din *Félibrige*. Maintenance de Languedoc. 1882 mai Montpellier.

ASCĂPAREA ALI DINCE

DI MAN'ILE TURÇESCI

I. *Sub dialectulū de la Cruşova din Macedonia.*

- 1 Măritară Dincea m'ică, ş'di muşutéta lliéi,
Toți gion'i-lli uă climară „lilicea lumi-lliei”.
Di multu m'ică Dincea ş'minută çî erà,
Sé'si légă duvaleta ş' sé'nvéscă nu scià.
- 5 Bărbat-su, gione tiner şi multu muşutie,
Adaşa-dî dimnéta 'şi se duse la bătic.

D-sale urmează că pe acolò de unde cunoşce *D-sa* dialectulū se află şi *ă* şi *â*, de vreme ce zice la pag. 356: Sunetele *â*, *ă*, *ê*, *ë* nu sunt așa dese la Rumelioți; așa cine-va poate auzi pe la ei: *cand*, *ca-ne*, *pane*, *vedu*, *vindu*, *vina*, în locū de *când*, *pă-ne*, *căne*, *vêdu*, *vëndu*, *vëna*. Totū astū-feliū arū urmà din modulū cum scrie *D-sa*, *pên*, *pângânî*, *Românî*, *trâ*... Totū din citația făcută vedemū că se află şi forme cu *a* curatū *cané* etc.

În privința lui *v* *D-sa* ne spune că se aude în *ce-nuşă*, *ciocu*, *căciula*, *ciomagu*...dar în *fețior* pune *ț*, deși alții spunū că se dice *ficior*; credemū că vorū fi fiindū amândouē formele. Mai ietă câte-va cuvinte şi construcții ce culegū din cele de ce poesii ale d-lui Caragiani: *dóili se'ne luămū*—amândoi să ne luămū; *a mumelor s'nu le spunemū*—mumelorū sa nu le spunemū; *cleaia*; *betërnele*—bătrânele; *scamnulu*—secriiulū; *cheptū*, *merū*, *sun p. escu*, *orî suntu*; *Iu te ceaî* (*iu te țeaî*—*iu te duțeaî*); *căpetâniū*, *grîțli alū Nica*—grăți-i lui Nică.

Luni își făcîră numpta, și marță dipărtō,
Ș'a lumi-lliei lilice s'elli crēcă uă alässō.

După șapte an'i de dille a casă 'și se turnō.

- 10 — „Tae! tae!“bătū pi ușe,—„Mullière, moi, disfă!“
Mumă-sa illi se spuse :—„Dincea nu iēste aŭa,
„Am pitricut'ua, 'ntre apă, ș'n'ar sē vhină,“ 'lli dîcea,
„Nēsă Turçi-lli m'i uă luară—Și iu uă dussiră?“
—„Nu sciū, n'ua vidui, ma, cum m'i spusiră,
- 15 Çin' sprēçi de dille calle, și pōte mai diparte,
„Uă luară ș'ua tricură d'amare înaparte !
—„Va 'm'i fac ună căiche subțire ca pergam,
„Și va s'me duc s'ua castu, tu trup sufflit pîn'am
„S'allag amarea tōtă, loc-lu a tutulor,
- 20 „S'ua ved nica 'nă ōră, i cama ghine s'mor!“
Iel, de ațea minută, tu căiche intrō,
Și șapte an'i de dille, tu amare innō.
S'dusse tu multe locuri, și mulți întrebō,
Ma di la vēr-'nu n'aflō ș'çiva nu învițō.
- 25 După șapte an'i de dille aggiumse tu un loc ;
Acolo eră sultan-lu turçescu din Maroc.
Avnanghia de palate stătū, și s'minduiă.
Ș'pi tu firidī-le tōte, iel lai-lu ma 'și muntriă.
Açi aflō 'nă mōșe, în calle iu 'și șidea,
- 30 Și s'appruchiē de nēsă, 'ntribând'ua 'lli dîcea :
—„Çi iēste cula aistă, și aistu palat ?
—„E palat-lu a sultanlui, lai gione mărāt“
—„Și cum se eliamă fēta çi iēste 'nellis 'aclo,
Çi sunt șapte an'i de dille sultan-lu çi uă lo ?
- 35 „Macō m'i 'ntregħi ti dissă și ti numa a lliei,

„Nëssă uă clliamă Dince, lilicea loc-lui llii“.

— „Tu palat-lu turçescu, cum s'intru cum s'm'alini ?

— „I ca dervis turçescu, i çiritor creștin“.

Se învescù tu stran'ie, se féçe çiritor,

40 Și fõrã fricã intrõ tu a palat-lui ubor

Iel scõse bóçe adilliosã și cu mare dor :

— „Dați m'i ti numa 'l Dumniçeu aggiutor !“

Husmechiara luõ pâne a órfân-lui s'elli da.

— „Dã 'lli tine, Dince, aistui om, cu mâna ta

45 „Eleimosine, cõ par' cõ 'i di tu hõra ta.

— „Cai póte tea sã scibã cõ e dit hõra mea,

„Când nu pot ni pu'i-lli s'asbõrã pîn'auã,

„Nafõrã mași de lãnduri, altu dit hõra mea ?“

— „Disi m'ascultì, fãtã, dauã sbõrã s'eti grescu :

50 „Disi cõ vhin'i cu minã, s'alași loc-lu turçescu ?

Moi Dafce, husmechiarã, bagã mësã s'mãcãmũ,

„Și órfân-lu aistu cu noi va s'el çinãmũ.“

Pi mësã pînã furã, pâne pînã mãcã,

Ali Dince aris-lu din gurã nu'lli pãpsea.

55 — „Di cai ti aridi așice, di cai iti șupuredi.

„Voiũ sã te'ntreb, a Dõmnã, spune' m'i, ași' m'i bãneði

— „Ieũ nu 'm'i arid di tine, cõ hiĩ bãrbat-lu a m'ieũ ;

„Ma di hilliu sultan-lui çì trẽmburã ti ieũ!“

Fugirã dit palatu, pit culã ielli tricurã,

60 Și galbine scularã cãt doi-lli puturã ;

Se dusserã tu ahure, iu ierã cai—lli legați,

Ș'alépsirã mãi gion'i-lli, mã' tiniri, mã' mușãți.

Iel acãtõ duriũ-lu, și açel albul iea ;

Imnãnda-lui 'ncãlare, ca luna lumbrisea.

- 65 Aggiumsiră la 'mare ; când vré s'discalicá,
Avđiră ună bóce ; sultan-lu 'lli aviná.
— „Sultan-lu nē aviná, sultan-lu iéste aúá !
Sultan-lu tot strigându, a gione-lui đícea :
— „Amalama či 'm'i luași, amarea uă afumà,
- 70 Cai-lli či 'm'i arăchiși, loc-lu 'l cutrimburà.
„Cu vhin, cu pâne caldă, șépte an'i féta hrănií,
„Tu sirmă ș'tu atlaze ieū uă armătusií,
„Și nor di hilliū tu minte aveam sē uă făceam ;
„S'erá s'ua agguingérem, cap-lu vré sē 'llí tálliam!
- 75 — „Cara cu vhin, cu pâne, nēsă uă hrăniși,
„Cara tu atlaze ș' sirmă, uă armătusiși,
„Ș'cara aveai tu minte a hilli-tui tea s'lli uă dai,
„A mea mulliére 'iéra, și ieū iérá' m'i uă luai *)!

*) *Observări* la „*Ascăparea ali Dince*“. In privința fonetică iese de observatú că D-lú Tașcu Ilescu spune lámuritú că la Crușova iese *ă* și *â* întocmai ca la noi, bine înțelesú ie vorba de *ă* și *â* făcuți din *a*. In bucata acésta iese însemnatú : 'ntribând'ua, mắcămú, pâne, imnándalui etc. Totú pe *î* ilú mai vedemú facutú din *î* dupá *đ*, *ț* etc. : *đi*, *đille*, *subțire* etc. Pe *ț* facutú din *e*, ilú însamnă prin *ç* ; pe *ea* și *oa* prin *é* și *ó*. Pe *γ* facutú din *v* l'a însemnatú prin *vh*. Vedemú că une locuri însamnă pe *l* muiatú cu *ll* : *clliamă*, *lumí-llieí*, *mulliére*, 'ncllis, *Turci-lli* ; dar adese-orí *ll* iese pusú fără nici o nevoie : *đille*, *calle*, etc. Pe *n* muiatú noi l'amú însemnatú cu *n'*, neavéndú semnulú celú pusú de D-lú Tașcu Ilescu. Pentru sunetulú *g* găsimú la *gione* unú simplu *g*, se vede că pentru că ierá începătoriú ; de vreme ce în lăuntrulú cuvintelorú vedemú c'a pusú *gg* : *agguingérem*, *aggiumse*, *aggiutor* etc. Pe *z* facutú din *u* (vechiú *r*) l'a însemnatú prin *g* simplu :

Ietă și traducerea :

Măritară pe Dincea mică și de frumuseța iei
Toți tinerii o numiră „floarea lumei“.

Dincea de mică foarte și de mărunță ce ieră,
Să-și lege îmbrobodéla și să se'mbrace nu sciea
Bărbatu-su, voinică tânăr și foarte frumos,
Adoua și deminéță și se duse la bătalie.

Luni își făcură nunta și marți plecă,
Și-a lumei flóre să-și crească o lăsă.

După șapte ani de zile a casă i se 'nturnă.

—„Tac, tac ! bătù la ușă,—Femeea mea, deschide !“

Mumă-sa se arătă :—„Dincea nu-î aice,

„Am trimes'o la apă și n'are să mai vie“ îi dicea

„Pe dinsa Turciî mi o luară !—Și unde o duseră ?

—„Nu știu, n'o văzuî, dar, cum îmi spuseră

„Cinci-spre-dece zile cale și pôte mai departe,

„O luară și-o trecură de mare'n ceea parte !“

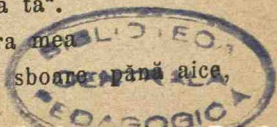
„—O să-mî facù unù caică subțire ca pergamentul.

„Și o să mă ducù s'o-catù, în trupù sufletù până amù,

aggiungérem, fugiră. Grupa *u*, a însemnat'o căud prin *sc* (*scibă, sciă*), când prin *st* (*créstin*); căci, din nefericire, D-lù Iliescu, a găsitù cu cale să păstreze ortografia etimologică și în proze de limbă. Pe *n'* făcutù din *m* l'amù însemnatù cu *m'* ieră-și vroidù a nu ne abate de la ortografia autoriului, când nu ne lipseau semnele.

În privința formelor de totù felii ce se potù afla în acéstă bucată nu voiù stărui de câtù asupra câtor-vă : „cîn'spreçi“ (rândulù 15) o aflămù foarte înrudită cu *cinsprece* alù Moldovenilorù, numai în privința prefacerea lui *c* în *ț* ieste deosebirea.

„S'alergü marea tötă, loculü tuturorü,
„S'o vödü încă o dată, sau mai bine să morü.
Ielü, din acea minuntă, în caicü întră,
Şi şapte anî de ñile, pe mare îmbă,
Se duse în multe locuri, şi mulţi întrebă,
Dar de la nici unulü nu află şi cevà nu descoperi.
După şapte anî de ñile ajunse într'unü locü ;
Acolò ierà sultanulü turcescü din Maroc,
In faţa palatelorü stätü, şi gîndea,
Şi prin tôte fereştile se uità ielü săraculü :
Acì află o babă, în cale unde şedea,
Şi se apropie de dînsa, întrebând'o îi ñicea :
— „Ce ieste turnulü acesta, şi acestü palatü ?
— „Ii palatulü sultanulü, sårmane tînerü întristatü.“
— „Şi cum se chiamă fata' ce ieste închisă acolò ?
„Sîntü şapte anî de zile sultanulü de când o luă ?
— „Fiind-că mă întrebî de dînsa şi de numele iei
„Pe dînsa o chiamă Dince, „firóea locului iei“.
— „In palatulü turcescü, cum să intru, cum să më suiü ?
„Sau ca derviş turcü, orî ca cerşitoriü creştinü.“
Se îmbracă cu straie, se făcù cerşitoriü,
Şi fără frică întră în a palatulü curte.
Ielü scóse glasü duiosü şi cu mare dorü :
— „Daţi-mî pentru numele lui Dumnezeu, ajutoriü !“
Sluga luă pâne, săraculü să o dea.
— „Dă-i tu Dince, acestü om, cu mâna ta
„Pomană că pare că-î din ţara ta“.
„Cine póte să scie că-î din ţara mea
„Când nu potü nici päserile să sboarne până aice,

„Afară de rândunele, altulă din țara mea ?
— „Fiind că mă ascuți, fată, două vorbe să-ți grăescă
„Vii cu mine, să părăsești pământul turcesc ?“
— „Dafcea mea, slugă, pune masă să mâncăm,
„Și pe săraculă acesta cu noi o să-lă ospetăm.“
Câtă fură la masă, câtă mâncară pâne,
Dincei risulă de pe gură nu-î încetă.
— „De cine ridi așa, de cine îți bați jocă,
„Voiă să te întrebă, Dómnă, spune-mi așa să-mi trăescă
— „Ieu nu ridă de tine, că iești bărbatulă meu ;
„Dar de fiulă sultanulă care tremură pentru mine !
Fugiră din palată, prin turnă trecură,
Și galbeni lăară cât amândoi putură,
Se duseră în grajdulă unde ierau caii legați,
Își aleseră pe cei mai tari, mai tineri, mai frumoși,
Ielă lăă pe murgulă, și pe cel albă iea ;
Imblândă călare, ca luna strălucea,
Ajunseră la mare, când vroeau să descălece,
Auđiră un glasă, sultanulă îi vâna,
— „Sultanulă ne vânéză, Sultanulă ieste aice !“
Sultanulă totă strigândă, voiniculă (tînărulă) dicea :
— „Aurulă ce-mi luăși, marea o poleia ;
„Caii ce-mi răpiși pământulă cutremurau.
„Cu vină, cu pâne caldă, șapte ană hrăniă fata,
„In mătasă și în satină o îmbrăcăi,
„Și noră de fiu aveamă în minte să o facemă ;
„Dacă o ajungeamă, i-ași fi tăiat capulă!...“
„Dacă pe dinsa o hrăniși cu pîne,
„Dacă în satină și mătasă o îmbrăcăși,

„Și dacă avea-î în minte fiu-tu să-î o dai,
„A mea femee ierà, și ieu ieară mi-o luaî !....

Dialectulă cu labialele schimbate în Dacia Traiană.

Se deosebesce de celă macedoneană prin următoarele particularități :

- a) Sunetele ν și μ nu le-a prefăcută în ν și ς .
- b) Grupele *cl*, *gl* și *l* muiatū le-a prefăcută în *ch*, *gh* și *i* consónă. Totū în *i* consónă a schimbatū pe *n* muiatū.
- c) Pe *a* accentuatū precedatū de *e* sau *i* și urmatū de acelea-și vocale l'a prefăcută în *e*.
- d) Pe *e* atātū accentuatū câtū șineaccentuatū l'a prefăcutū în *ě* după labiale, dacă în silaba următoare nu ieră *i* sau *e* : *fětū*, *invětū*, *měrū*, etc. *)

*) Acéstă prefacere nu iese chiar de totū străină Macedonenilorū. Ca dovadă aducū formele : *măduă* din *médulla*.

La Kavalliotis *μαρτουά*, la Daniel *μαρτουά* la Roza *madua* (aice *a* neacc. ie pusū pentru *ă*, de s'arū fi auzitū *e* pusea *e*). În privința accentului, îl vedemū la K. și la D. pe penultimă, la noi iese se dice : *měduă*, *měduvă* și *měduhă*, accentuate pe antepenultimă. Care-î forma corectă ? Dacă ne luămū de pe franțusesce, trebuie să dicemū că iese bine pusū accentulū pe penultimă ; în adevărū numai din *medulla* póte ieși *moëlle*. Decī la noi trebuie să fie schimbare de accentū. Totū o dată din *mědulla* precepemū de ce *ě* nu s'a prefăcutū în *ie* și *m* în *n'* la Macedonenī și la Moldovenī. Orī-cum *măduă* ne arată prefacerea lui *e* în *ă* după *m*. Altū exemplu arū fi *vătămare* dacă vine cuvintulū de la *victimare* (popularū *vectemare*). Despre *văr'nu*, *vărna*,

e) Pe *i* făcută din *e* precedată de labiale și urmată de *n*, când nu ieră *i* sau *e* în silaba următoare, l'au păstrată împotriva înriurii familiei cuvintelor : *cuvîntu* și nu *cuvintu* sub înriurirea formei *cuvinte*.

f) Pe *â*, l'au păstrată Moldovenii, ba chiar prin analogie l'au vârită și la locuri unde nu se produsese organică : *cântămă* nu *cântăm* etc. Dar la Crușova, se vorbește ca și în Moldova, după spusele d-lui Tașcu Iliescu.

g) La Moldoveni n'au luerată analogii la formele *stea*, *vergea* și deci se află și a-*â* sub această formă ; nu s'au produsă formele : *steauă* *vergeauă* etc.

Urme din acestă dialectă în Dacia Traiană.

Aceste urme le notezu din cuvintele culese din documentele slave, latine, maghiare.

Veaculă ală XIV-lea.

În revistă *Trausilvania* an. IV aflămă într'ună document de la 1372 (despre țara *Făgărașului*) cuvîntulă *Sârkanj* ară putea deci fi pentru *Șiarcheani*, cu atâta mai multă cu cătă totă cam pe acolo se află satulă *Șerpeni*. Dacă numele de mai susă ție românescă ară fi di'ntre cele mai vechi urme din dialectulă ce studiemă.

vărtute nu sîntemă sigură că nu voră fi din *vrnu*, *vrtute*. Mai țieste cuvîntulă *ovăz* = *ovēsă* care se rostese ca *ă* după spusele unei domnișore din Macedonia. Dar aceste prefaceri sîntă ca nisce remășiți di'ntr'ună dialectă învinsă ; țiear forme ca *betărni*, *picurariū* nu dau locă la analogii din pricina căora să se fi înlocnită *ă* prin *e* ori *i*.

Între boerii trimeși de Mircea celū mare în Polonia ieră unulū *Heriŭki* (*Hericzski* și *Hericki*) credemū ca *Herescu*, deci $f=h$, *Ficrescu*=*Herescu*.

Veaculū alū XV-lea.

În „*Transilvani'a*“ an. V. aflămū la anulū 1453 *Sorbul* adecă *Șerbulū*, cu *ě* arĕtatū în alfabetulū maghiarū prin *o*. (Pe la *Hațegă*).

La 1467 găsimū „*Rosenara villa walachikalis*“ ; *roșenara* p. *rēșinara*. (Transilvania).

Înr'unū docum. an. 1453 (Tr. an V.) cetim *Hacsadse*=*Hătĕgelū* cu $e=ĕ$ după *ț*.

Înr'unū documentū moldovenescū de la 1448 aflămū *ГЕРЕСТЪНИ* p. *Heresteani*, *Fieresteani* deci $f=h$. (Arh. Ist. 1. 1. 153)

Înr'unū documentū din Moldova 1487, (R. p. Ist. și Arh. an. I p. 369) vedemū numele *РѢЦЕША* p. *Rețeș-a*.

Înr'unū documentū citatū de D-lū Sbiera, *) anul 1489 Moldova, vedemū „*Skare* Porkolap von Novograd“, *skare* ie pōte pentru *СЪКАРЕ* ori Neamțulū care a tradus documentulū a săritū peste *e* ; în tōte celelalte documente de la Ștefanū celū Mare întălnimū numai *Sekare*.

În altū documentū de la 1491 citatū totū acolō de D-lū Sbiera, cetimū *Nikot* în locu de *Mikot* cum arată altele.

În documentele moldovenesci publicate de Wickenhauser **) cetimū la anulū 1473 *Săngurenii*, la 1488 *Schărbănestie* p. *Sințurenii* și *Serbănești*.

*) *Codicele Voroneșeanū* Cernăuți 1885.

**) Dar stămū la îndoelă de a transcr.sū D-lū Wickenhauser exactū numele.

Veaculū alū XVI-lea.

În cele mai vechi manuscripte și tipărituri din acestu veacū întâlnimū forme cari nu se potū înțelege de câtū ca luate din dialectulū cu labialele schimbate.

1) Astū-feliū găsimū în Apostolulū de la Voronețu:

СѢНТС, СѢНТС și **СѢМТС** pentru persóna I-a sing. și a III înm. de la prez. Indic. de la verbulū a fi. Sune-tulū *î* ieste făcutū în aceste forme din *i* după *s*: *sintu* = *sintu*. Fenomenulū cum amū mai spusū a avutū locū întâiū în dialectulū cu lab alele schimbate. Ieste de notatū că altā formā *sintu* de pildā nici nu se întâl-nesc în Apostolulū se aflā înse, **сѣмтсѣс** = singurū; **сѣмре** = sinre, sine etc.

сѣмрс = sinru = sinū; de asemenea exemplu de trece-rea lui *i* după *s* în *î*.

сѣмѣнѣ (înse *semența*) = sēmēnța din *semența*; **сѣп-тѣмѣнѣ** = sēptēmāna; **пѣсѣрилѣс** = paserilorū; **сѣрѣчѣи** = seracii; **пѣсѣ** = înse: **пѣсѣе**; adică prefacerea lui *e* du-pă *s* în *ě*; fenomenū totū din dialectulū cu labialele schimbate. Cum că n'avemū a face cu fenomene produ-se în dialectulū cu *n* în *r*, vedemū de pe aceea că a-lături cu acestea întâlnimū: *sen-ěnā*, *semuā*, *semu*, *sefi secā*, *searā*, *se* (pron), *se* (conj) și altele cari pu a-ratā nici o urmă de trecerea lui *e* în *ě*.

рѣдика (nici o dată cu *n*) = ridicā, **рѣмѣшицѣле** = remā-șițele, **рѣспѣндеѣе** = respundere, **рѣсѣри** = resări, **арѣтс** = a-retu; **лѣкѣмѣлѣци** = **лѣкрѣмѣци** = lacremați; deci preface-rea lui *i* după *r* în *î* și a lui *e* în *ě*. Deși la cele mai

multe cuvinte se păstrează *i* și *e* după *r* : рѣсѣ, рѣсѣ, (totu deauna) рѣсѣнѣсѣ, рѣсѣдѣе, (totu deauna) рѣсѣи оморѣ, о-кѣрѣ. рѣсѣнѣсѣнѣсѣ=respunzându, трѣмѣцѣлѣнѣсѣ=tremi-țindu : etc.

2) În documente aflăm :

La 1515 într'o însemnare scrisă slavonească pe o evanghelie slavonă (Melh. R. p. Ist. și Arh. V. f. 1. an. III p. 142) ; сѣрѣчѣнѣцѣи=*serăcinesci*.

La 1520 (doc. de la Ștefanu Vodă fotografiatu pl. VII, vol. IV. an. II Rev. p. Ist. și Arh.) : сѣсѣиѣнѣа=*Secuian-a* derivatū de la *Secuiu*.

În Wickenhauser (loc. cit.) aflăm la anulū 1577 *Să-răcinesție* p. *Serăcinesci* și *Korlăzăl* și la anulū 1587 de trei ori *Korlăzăl* (p. Corlățelū).

În catastihulū averei mănăstirei Galata (Iasi) 1588 a-
flăm сѣ (conj.), сѣ (pron), карѣ (*care* pluralū de la carū), сѣнѣсѣ, сѣкарѣ (presupune *săcară* din *secară*),

Într'o notiță pe o carte, Galați 1571 aflăm : сѣ (pron. și conj), дѣмнѣсѣсѣ=dumnedeu.

Într'unū zapisū de vîndare din județulū Tecuciū, anulū 1577, cetimū : сѣи хѣ=*să-i fie*, сѣ се цѣе=*să se sci*.

În altū zapisū de la 1581 (jud. Bacău) : сѣи=decī,
сѣ=să, сѣ сѣ цѣе.

Într'o sentența, jud. Bârladū, 1588 : сѣ цѣе.

Într'unū actū de la 1591 Troțușū, cetimū : сѣи=decī.

Totū la 1591 într'unū actū de la Petru Șchiopolū (Rev. p. Ist. și A. T. IV an. II pag. 602) : ѡгѣхѣи p. Agafiea.

3) Să vedemū ce vomū află în manuscripte munteneŝi ŝi în acte.

Într'unū fragmentū de textū biblicū scrisū în Oltenia pe la 1560 aflămū amestecate următóarele forme din dialectulū cu labialele schimbate : **сѣ** (să), **ѣи** (fi), **цара** (pentru a ajunge la țara trebuie șirulū țeară, țeară, țară), **сѣлѣтиче** (selbatece), **оурѣ** (urî cu *ri=ri*), **сѣрѣжтовр** (serbători), **сѣрѣжтодрѣ** (serbătórea), **рѣмѣнѣ** (remănea), **рѣдика** (ridică), **сѣнтѣ** (sintū p. sintu).

Ietă ŝi din Evangheliarului scrisū de Radu de la Mănăstiresci (jud. Teleormanū), la 1574 ŝi copiatū în parte de D-lū Hăjdău de la *British Museum* Londra : **сѣ** **лѣсе** **лѣ** (să (se) o lase iea) ; **рѣсѣритѣ** (resăritū), **сѣ** **ѣи** **ѣюл** (să (dacă) iești fiul), **рѣюлѣ** (reului), **рѣсрѣле** (riurele), **пѣсрѣле** (paserile), **сѣнтѣ** (sintū p. sintū), **сѣмѣнѣ** (semînță), **цѣнѣарѣи** (țînțarii), **шѣрѣи** (șerprii), **сѣрѣкѣ** (seracă), **сѣнтѣмѣ** (sintemū).

Să trecemū la cuvintele ce se potū culege din documente munteneŝi :

Într'unū document de la 1549 (jud. Mehedinți) : **Бѣжорѣи** = Bujoreŝi (satū) ; în unulū de la 1556 Tîrgoviște : **ѣотарѣлорѣ** = hotarilorū ; la 1579 Bucureŝi : **ѣотарѣлѣ** ; în altulū de la Bucureŝi 1593 : **цѣрѣмѣрѣле** = termurele. *)

Într'unū documentū de la 1546 (Arh. I. Tom. 1. p. 1. pag. 49), din Tîrgoviște aflămū : **Кѣпѣцѣнѣи** =

*) Aceste documente sîntū inedite, d-lū Hăjdău a publicatū în „Cuv. din Bětrâni“ t. I. cuvinte romăneŝi ce se află semănate în texturi slave.

Căpăținenii și totu acela-și nume scrisu și Кзпзцз-
неніи *).

Totu acestu nume se întâlnește într'unu documentu de
la 1586, București (Arh. Ist. T. 1, p. 1, pag. 67), кз-
пзцзненіи.

În „Columna lui Traianu“ an. I.

1570 *chotaryle* (ХОТАРЪЛЕ); 1572 *Urytzilor* (УРЪЦИЛОР. **)

În documentele lui Hurmuzachi tip. de Academie a-
flămū :

Într'unu documentu făcutu la Alba Iulia, la anulū
1595 se pomenescū ómenī din Muntenia cu prefaceri
fonetece curioșe la nume : *Iafreneja* (p. Iefremiea) ar-
chi-episcopo, *Nitre* (p. Mitre cum îlu aflămū în alte do-
cumente. Mitre iese scurtare din Dumitru, Dmitru,
Dmitre). *Viztér* (visteriū p. vistiariū), *k'utzér* (p. ciuci-
ariū), *Bojeri* (p. Boiari).

În altu documentu de la 1599 scrisū unghurece în
Tîrgoviște : *Iephtinia* (p. Ieftimiea). ***)

La 1595 aflămū iear *Nytre*.

În „Cuvinte din Bătrâni“ T. I. aflămū :

Bistrița 1573 : сь сь цїе; Distr. Mușcelū 1583—1585 ;
сз-л8 цїе și сз-л8 цїе, лсз (p. înse), сзнт8 (sîntu, sin-

*) Aceste cuvinte arată totū o dată prefacerea lui *a* în
e : căpățineni p. căpățineanī.

**) D-lū Hâjdău a transcrișū slovele chirilice prin litere
latine, în parantesū amū pusū slovele.

***) În acesta găsimū : *Demeter* (totū acelū de mai sus
Nitre). *Kluchyar* (cluciar), *viztier* (p. vistiariū);
Boeri (p. Boiari), СДЕМІЕ, ДСМИТРС, КЛЧ'КР, ВИ-
СТИАР.

tu). CZ (conj.) fără excepție, ca pronume înse numai CE. Tirgu-Jiu 1591 ; CZC ЦІЕ, PZMAC, CZW *) ; Distr. Dâmbovița 1595 : ЛНСЗ, CZ ФІЕ ; Distr. Prahova 1596 : CZ CZ ЦІЕ, CZ BA AЛЕЦЕ ; CZC ЦІЕ, PZMAC ; Districtul Vâlcea 1597 : CZ CE ; jud. Mehedinți 1599 : CZC ЦІЕ, CZ NS BA ФИ, КЗРЦИЛЕ (căci n'arū fi pututū fi forma acésta fără țară, țeri ; greșală, greșeli etc) ; Ilfovū înainte de 1600 CZ CE, CZ ФІЕ, ШЗ (ieste și ши) AMS ПSC, CE BA CK8M. CZ П, CZ ЛТС (sintū), Mușelū pe la 1600 : CZ ФИА, CZC ЦІА.

4) Transilvania.

Psaltirea lui Coressi 1577 Sas-Sebeș : CZ P8MPEMЬ, PZДЕШЬ (ride-și), CZНТЬ (sintū), OYPAШИ, PZ8MЬ (reulū), ПАСКРЖЛЕ, КЗРЖРИЛЕ, МЗРІЕН, ЧЕТЖЦИЛЕ, PZДИКЪ CZPAK8MИ, ПАСКРЪ, PZOY, PZMЖИИЦЕЛЕ, ИЗВОАРЖЛЕ, CZ CE, OYPAЖТОPIИ, CZMЖИЦА, PZMAC8MЬ, OKPЖPE (ocărire), CZHЬ (sinū), CZ AШЬ M'KPE (de ași merge), PЖЗЖ (ridă), PZDE ШИ (își ride), PZMЖИИЦЕ, AMЗPЖТЬ, APЖТАТАИ (artaet'ai), ЛAKPЖMELE (lacrimelle), PZEDЬ ШИ PZEDAЮ, PЖЧ'CKKЖ (recéscă), CZPЖЖТОPIAИ (p. serbatoriulū), CZHTEMЬ, PZ8PEЛOPЬ (riurilorū), ЛНСЖ (înse), PZCЖPHT8MЬ, ШЕЗHНДЬ (din ședindū), PZC8HНДЬ, OKPЖШИ, CZPACHOPЬ, ШЕЗHНДЬ, ЦЗPЖHЗ, (terinā), BЗЗHНДЬ (vedindū din vediando, vediândū, vedindu, vedindu), CZK8PI, CZPЖЖTOAP'K, MIШЬA8MЬ (mișelulū), ШЗP8MЬ (șerbulū), ЛBPЖTOШЖ-CE (învârtoșe-se p. învârtoșese), CZ CE ЛBPЖTOAШЖ (să se învratoșe). La exemplulū

*) Lr CZC, PZMAC și CZW din urmă țera aruncată deasupra rîndului.

precedentă putea fi vorbă de înriurirea celorla lalte verbe de la conj. I-a, căci mai toate au *ă* la a III-a pers. sing. la trecutul simplu *). Aice înse iese a III-a pers. sing. de la pres. conjunctivului și avem deci numai de câtă prefacerea lui *e* în *ě* după *ș*), *рЗСРЕ* (riure), *ДЕШКИЗАНДЪ* (p. deschidindă), *цара, цЗРЖЕН* (țara, țerei), *ЖЛОУИРЕ* (p. *jeluire* căci are și *jeluită* pag. 297), *цЗРЖЛЕ ЛОРЬ, КАРЖЛЕ* (carele), *ЛГРЗШЖСЕ, ЛТИНЗАНДЪ, КОУРЖРЪК* (subst. făcută de la inf. *cúrere* = a curge), *ЛРЗЖАНДЪ, РЗШИНЖ*.

Cum că prefacerile înșirate nu-să organice în dialectul psaltirei se vede ușor: pentru că n'au locă la toate cuvintele ce împlinescă condițiile. ba chiar același cuvintă are când o formă când alta. Așă se află de câte-va ori *шЗРКОУЛЬ* dar mai adesea *ШЕРКОУЛЬ*, găsimă *ц'ЪРЖ* și *цАРЖ*, găsimă de regulă *ЛВРЖТОШЖСЕ* dar o singură dată dămă de *ЛВРЖТОШЕСЕ*, găsimă totă-deauna *СЖНТЬ* dar de asemenea regulată *СЖНГСРЪ* etc. găsimă fără excepție *СЗМЖНЦЪ* dar *СЕМЖНАРЖ, ДЕШЕРТЬ, ШЕЗСРЖ*. Ușoră se vede că formele de mai susă cuprindă prefaceri străne grainului, cum se va vedea și mai departe din bucața ce vomă da, casurile în care se află prefacerea, nu-să de bună samă nici la 10 % din totalitatea cuvintelor ce îndeplineau condițiile.

Mai iese de observată că în psaltire afară de ur-

*) Cum că *ЛВРЖТОШЖСЕ* ie la trecută ne dovedesce afară de *o* nu *oa*, însăși frasa : „*СРЕ МИНЕ ЛВРЖТОШЖСЕ МЖНІА ТА, ШИ ТОЛТЕ ОУНДЕЛЕ ТАЛЕ ПЛЕКАШИ СРЕ МИНЕ*“ pag. 239 v. 12 și 13.

mătorele exemple, la tóte substantivele femeesci cu *a* acc. la singurită, se află *ă* la înmulțitulă în *i* : *кoумън-дари* (se află înse și *кoумъндзри*), *афоумари*, *каиле* (se află mai desă *кзиле*), *дариле*, *пачеле* (р. *пачиле*), totă a-colea vine și *каларѣи* nu *кзларѣи*. Tóte celelalte sute de înmulțite au pe *з* și cu tóte acestea acestă fenomenă de analogie n'a luată nascere nici în dialectulă cu *n=r* (cum vedemă în manuscriptulă de la Voroneț), nici în celă cu labialele și cu *n* păstrate, de vreme ce acestă din urmă dialectă nu cunósce prefacerea lui *e* în *ě* după *s*, *ș*, *ț*, *з*, *ж*.

Totă din dialectulă cu labialele schimbate sîntă și formele : *цoуде* (pag. 433), *лкoунцюрарж*, *лкoунгюрарж*. După tóte celelalte exemple vedemă că s'ară fi cuvenită aice *ж* în locă de *ц* : *жoудечѣи*, *жoунчи*, *жoсь*, *жoу-рзмжнтъ* etc.

Deci se constată următorele fenomene particulare dialectului ce studiemă, întrate până la ună punctă în limba literară a lui Coressi ori a celoră ce au trădusă psaltirea : *e* în *ě*, după *s*, *ș*, *з*, *ț*, *ж*, *р* și fenomenulă analogică de la înmulțitulă substantivului femeescă ; prefacerea lui *i* în *î*, după *s*, *з*, *ț*, *р* ; câte-vă casuri de *ц* neprefăcută în *ж*.

Totă din Transilvania avemă *texturile bogofmilice* publicate de D-lă Hăjdău în „*Cuvente den bătrăni*“. tomul II. Aceste texturi sîntă copiate înaintea de 1580 și unele din iele potă fi chiar mai vechi de cât 1550.

КΟΥВЗНТ8А СВТ8А8И ПАВЕЛ АПСА ДѢ ЕШНРѢ С8ФЛЕТЕЛОР *)
(înnainte de 1550).

сз **) (conj), рзспшд8, сз (pron), сзнт8 (verb), рзк-
дарѢ, четъци, стрзмвзтъци. рзспшсж (chiar la finala
e=ë, respunse), окържле, аржтаці.

Cugetări la óra morței (cam pe la 1550) : сѢрж, се-
рж, сз (pron). се (pron), съ (conj), мжнкжрилe, (синт8),
сзрачини, сзксре (взшнд8 și невзшнд8), (серакс), (сетос8),
(пасери), (сека), рзсреле, сзрафїмни (serafimii), рзсжритъ,
сзнин8 (seninü), рзс8 (risu), (синт8), рз8 (reu), коморз-
ле (p. comórele), чзтъціен, комодаржле, (синт8), лакрж-
миле, рзда (ride inf), (пачиле), сзптжмжнж, цързна, рз-
дика. Și în acésta avemü з și ъ, ѱ p. ж literarü și е
p. Ѣ atâtü cândü urma e câtü și cândü urma ä, dar
neregulatü. De asemenea o p. oa, dar totü neregulatü.
Amü pusü în parantesü forme cu i ori e păstrați ca să
vădescü mai bine amesteculü dialectelorü.

Din Rugăciunea sfintului Sisinü în potrive dracului
(totü cam pe la 1550) :

тзтарзи, рзсзрит, сз (conj), (синт8), лакржми.

*) Cum că acéstä traducere s'a făcutü în jumătatea în-
tăiea a veacului alü XVI-lea, ne dovedesce D-lü
Hăjdău prin forma rugăciunei „Tatălü nostru“ deose-
bită de cea din catihismulü de la 1560 (veđi Cuv.
d. bătrăni t. II pag. 414). Acestü cuvîntü ilü pu-
nemü și noi mai la vale în întregime.

**) Se află și pronumele се, deasemenea синт8. In acé-
stä bucată mai avemü ѱ p. j latinü și ъ, з, apoi de
mulțime de ori е p. Ѣ cândü în silaba următóre
iera e,

Din *Călătoria Maicei Domnului la Iadū* (totu de pe la anulū 1550) :

съ (conj), съ (pron), (се8 pron. pentru cz8 ieste o greșală ; s'a feritū de z după c și de aceia l'a înlocuitū și unde nu se cuvenea, z din cz8 ie făcutū din o lat. *suus, soo*), рзсзрнт8, (серафимии), czнт8, (синт8), (редече), (желши), рздикж, лзкржмз, рзспнсе, czрафимии, рж8 (riu), рз8 (reu), окзржтории, аржт8, мерсз (merse), рз8 (riu), дсърж, жжлширз, (д8мнезез de nenumērate ori), (синт8 mai desū multū de cātū czнт8), (ридикж), рзбдд, висж (dise), дециисж (descinse=se coborī). *)

Ietā acuma din „ЛТРЕВАРЪКРЕЦИНЪСКЖ“ (tipăritā la 1560, Brașovū, cunoscutā după o copie făcutā de popa Grigorie la 1607) :

рзспнсь, czнтъ, cz (conj), czрбъзж, ржоу (reu), лсж, шздъ (ședea), (pronumele се). De altū-feliū textulū ie fōrte aprōpe de limba nōstrā literarā.

Din *legenda sf. Vineri* (pe la 1580) totū în volumul lui popa Grigorie. Bucata a copiat'o ielū, neamestecāndu-și de cāt rarū de totū dialectulū său. Dlū Hâjdău aduce ôre-cari doveđi cā textulū copiatū a fostū scrisū pe lūngă Brașovū : cz (conj), поуцжрь (puseră), гзндисж (gāndi-se), чьтзциле, мирз-сь, czнтъ (sintū), рзспн-

*) De 56 de ori синт8 și numai de 9 ori czнт8. Despre aceste texturi de 1550 am spusū cā-sū copiate de cine-vā înnainte de 1580. N'arū fi lucru cu neputință ca formele culese de noi să le fi vāritū copietoriulū. Ori cum celū ce a scrisū se ferea de aceste forme și une loçuri le-a pusū numai din nebăgare de samă.

СЕ, РЪГЪ-СК, АРЖТАРА, ЛЪПЪГЪ-СК, ЦОСЪ, (СЕЪ=grăsimе de vacă), ЛАКРЪМИЛЕ РЪЪ (reu).

Ietă ce amă culesă din texturile Măhăcene (1580—1619). Amă culesă din tôte pentru că popa Grigorie n'a vorbită altă-feliă în cei 19 ani din veaculă ală XVII-lea.

ЛЪЖ, РЪДИКА, СЪ (conj și pron, dar și СЕ dese ori), ДЪМНЪЪЪЪ. (dumneđeu), ВИСЪ (dise), СЪМЪЪ (sîntu), РЪЪ-РЕЛЕ (riurile), ОЦЪТ (oțet), СЪРПИ (р. ШЕРПИ), (СЪЪРА), ПАСЪРЫ (paseri), РЪЪДА, (СЕКА-ВОЮ), (МЪЛЦЕСКОУ), ЛАКРЪМИ, (ДОМНЕ-ЪЪЪ), (ОУРИТЪ), (СЕРАФІМІИ), (НЕСТИНСЛА), ЧЕТЪЦИ. (Acestea din *Legenda Duminecei*).

СЪ (conj), СЪ СЕ, (ШЕРБИ), СЕЪ, (ДЕЦЕПТА), СЪ СЕ-Ъ, СЪ СЪ, СЪ НЪ СЕ, (МИШЕИИ), (ВИЦЕЛЪ), (СТИЛЪСЕ), (АМЪРИ-СЕ), (СТРИГЪ), АМЪРЪ СЕ ШИ СЕ ДЪШЕРТЪ ; АМЪРИ-СЕ ШИ ФЪ БАТЪОКСЪРЪ ; ДЪМНЕЪЪЪ. (Din încercări de traducere din slavonese pe la 1600. Bucata nu-i scrisă tótă de popa Grigorie).

СЪ (pron), СЪ (conj), СЕ (pron), СЕ (conj.) etc. ДОМНЕ-ЪЪЪ, (АСЕМЪРАЕЦИ), (СЕЦИ), РЪСПНЪСЪ, (НЕСТИНСЪ), РЪИ (rei), (ОКЪРЪСКЪ), СЪНЪЪ (verb), РЪЪДАРЪЪ, РЪДИКЪ, (ОУРИМЪ), (O predică 1619. Mai adese se de câtă să).

СЪ, СЪ (amândouă conj). СЕРАФІМІИ (frag. dintr'o conjurație împotriva draciloră, 1883).

СЪ (conj), КАИЛЕ, СЪНЪЪ (sîntă), СЕ (pron), (СТРИНЪЕ), ЛАКРЪМИЛЕ, ШИЪЖНЪЪ, (Legenda lui Avraam, înainte de 1600). Mai totă deauna СЪ conj. și СЕ pronume.

ЛЪСЪ, СПЪСЪНІЕ. ДЕРЪСЪ-НЕ (derese-ne) ЛАКРЪМИ, СТРИНЪЪ, (Fragmentă liturgică pe la 1600, de altă măhăceană).

ржспнлсз (respunsü), (дсмнезес), пзржле, оуржте, сзнтк, мжлнкжриле, (зес), рзоу, (reu), (поутрежоуне), аржндоду-и, рзшинж, лшзлжчюниле (O predică pe la 1600, scrisă nu de popa Grigorie).

Din *Tetraevanghelulü* tipăritü la Braşovü pe la 1562, (семжнж), (семенцеле), пасжриле, сз се, рзспнсе, сжмжнцж, сзнтк (сечерзторїи), (сечержчюн'к), негсцжторю, рзни (reiï), рзспоунде, ржспнсе, (сет'вс), (се conj). рзди-кж, ржде-врр, оурж, рзс (reu), ржзжторилвр, лсж, (доумнезес), (стригж), сз ласж (să lase). (Acestü tetraevanghelü nu-ï tradusü de Coressi). *)

Din *Praxiulü* tipăritü la Braşovü pe la 1570 ; сз (сингсрк), сзнтк, (дсмнезес), оптз сз =trebuie să, (с'кма), лдржтк, лшзлжторю, рзедаре, оуржмж, рзоу (reu), (*mulțemită*), *să* (conj), (singurü), *însă*, *urîtü*, (semü). (După articolulü d-lui Gr. Crețu Rev. p. Ist. Arh. și Fil. an. III. vol. V. fasc. I).

Din *Evanghelia cu tâlcu* (Omiliariulü I-iü) de la 1579 —1580, Braşovü : сз (conj), сз (dacă), оурж, (пасериле), (сеци), стржнцемж, (стрика), стржнцер'к, сзнтк, вморжрз, рзспнск, сзрел (serbá), пзржмж, сзрех'тодаре, рзс (reu), сзптжмжнж, сзрачилвр, (стрикаци), сзнтемж, мжл-кжри. **)

Din *Evanghelia cu învțătură* de Coressi, Braşovü 1581 :

сз (dacă), сз (să), сннтк, вкзржре, вжнжтжциле, (кв-

*) Texturile din *Chrestomatica* d-lui Gaster T. I și din *Cartea de cetire* a lui A. Lambrior.

**) Totü de acolò.

ржциторю), аржтарѣ, ржспоунде, (стригж), ржчѣскж, рж8 (reu), рждикж-ле, лвзцжндж, оурж, ржбда, лсж, скнтж, сзрвѣзж, цара.

Din *Paliea* de la Orăștie 1582 :

арж (are), (сѣрж), сз (сопј), (стрингж-се), сзмжнцж, пасжри, сз (pron), пасирилорж, пасжриле, пасериле, се (pron). сзмтж, оморжрж, сзнтж, цжрмсрилe (țermurile), ацюн-гжндж, цюдека, рзмжнѣ, рждикат, ацюторюлк, цос, вз-сжндж, кзрци, цзржени, (жсдекареци), ржсжритж, ржоулоуи (riului), лкснцюрж, (рислси), (рис), ржслси, (сингсрз), цзрмсреле. Ie de însemnată că жсдекареци s'a întâl- nită numai în epilogă, în textă iese џ. Se înțelege că nu putemă uită că și dialectulă cu *n* păstrată și cu labialele neschimbate a avută џ din *j* latină și apoi џ a trecută în ж. Vedemă з și ѓ, dar nu regulată.

Deci atâtă în tipăriturile din *Transilvania* 1560—1582, câtă și în texturile *bogomilice* (1550—1580) precumă și în cele *Măhăcene* (1580—1619) aflămă urme destule din dialectulă cu labialele schimbate.

Veaculă ală XVII-lea.

1). *Moldova*. Începemă întâiă cu manuscriptele și cu cărțile tipărite, pe urmă vomă cerceta și documentele.

Într'ună manuscriptă di'nainte de 1618 și intitulată *Cuvint pentru curăție* : *)

*) Se află în bibl. centrală Bucuresei No. 296 și loî ilă cercetămă după bucățile pulicate de d-lă Gaster în *Chrestomatie* tomul I. pagina 45—53. Cum că ie moldovenescă vedemă de pe џ netrecută în ж, etc.

сз (conj). (СИМТ8), сз сз (conj. și pron.) Д8МНЕЗ8 și Д'М'З8, ЛНКСЗ, (înse), Х'Е (fie), сз н8 се, Ц8ДЕК Р88, О-КЖРЦИ, Х'Е, (СИМТЕЦИ=sîneteți), (ЛШЕЛАРЕЦИ), НЕСТРЗЛ-ГЗТОР (stringătoriu), ХИ, (АМИЗЕ8, АЦЮТОР'БСКЖ, СИМТ8 (sîntü), (Ф'Е КАРЕЛН), ЦЮР8ИТ, ЛШАЛЖ, АРЖТА, ХИМ (fimü), (Ф'Е ЧИНЕ), ЛШ'БЛЕ, СЗМЖНЦА, ПЕТР'БЧЕ ЛТР'З(Н)С8 (fără lă la urmă), (ШЕРЬК8Л'), ЛМ8ЛКЦАСКЖ, ЧЕТЬЦИЛЕ, ЛПРЕЦЮР8Л, 8РЖЦИ, РЖСП8Н88, РЗБДАР'Б, НКСЖЛИНЧ'И(А), П8ТРЕЦ8НЕ, ПРИ-ЛСЗРЖ (prinseră), ХИЦИ (fiți).

b) În *Pravila scrisă de mâna lui Evstratie logofătulă*, înainte de 1632 probabilă chiar în șfertulă întâiu ală veacului : *)

(ЛНЦЕЛЕП'ИИ), сз (conj), АМН8ЗЕЩ', (СИМТК), РЗСП8НДЕ Д'МН8З8. сз (pron), АРЖТАТК, ЦЮДЕЦ8ЛК, СЖМТК, СЗМТК, РЗСЗРИТ8Л8И, АРЖТЗНДК, СЗНГ8Р', АЦЮНГЖНДК, (ФИР'Б), ВЗ-8ЖНДК, АРЖТАТК, А88ЖНДК, 8ЗСЗ, АРЕТЕ, ЛСЗТАЦИ.

Din *Carte românească de învățătură....de Varlaamü Mitropolitulă* tip. Iași 1643 : РЖСП8НДЕ, ХИ, ЦЮДЕЦ, сз (conj), сзк8РЕ, сзНГЮРК, АМЗ88, Х'Е, Х'Е-ЧЕ, РЗДИКАСЕ, РЖ8-ТАТ'Б. АРЖТА, ВМОРЖЧЮНА, ЛСЖ, сз (pron), АМЖРЦИ, ЧЕ-ТЖЦЕН, ЛАКРЖМИЛЕ ; МОХОРЖЦ'ИЦЕ, РЗКОР'БИЦЕ, Х'Е, сз сз, сзМТ', сз А8СЖ (se duse), РЖДИКАЦИ, СЗЧЕРА (secera), СЕ-ЧЕРАЦИ (зиле) (Chr. d-lui Gaster).

Din ШАПТЕ ТАИНЕ А БЕС'БРЕЧ'ИИ..... ІАШ 1645. De Varlaamü. Д'М'З88, ВДОАРЗЛОР, РЗСАРЕ, АЦ8НЦЕ, БЗИЛЕ,

*) Acestă manuscriptă a fostă descrisă întâiu de Cipariu în *Principia delimbă și de scriptură* (Blasiu 1866) apoi de d-lă I. Bianu în *Columna lui Traianü* (an. 1882 Apr. Maiü) care a dată și căte-va fețe de textă.

сѢНТЪ (sîntŭ), сѢМНѢЛЪ, (парци), рѢС, ѢЗКЪНДЪ (dicendŭ).
 СЛАБАТЕКЪ, ХІАРЪ, (ПАСЕРЕ), ХЕРЪ (fierŭ), БѢНЪТЪЦИ, (ѢНКЪ),
 (сѢМНЕ), сѢРАЧІИ, СТЪРНЪКЪ, (НЕЛЦЕЛЕГЪТОРІИ), ЦЮДЕЦЪСЛЪИ,
 (СТІНСЪ) (Chr. d-lui Gaster).

Din Carte românească de învățatură..... 1646. Tradusă de *Evstratie fostŭ logofetŭ*. tip. Iași.

сѢМТЪ (sîntŭ), ЛПЪРЦИНДЪ-СЪ, СЪ РЪШКИРЪ (se respiră
 =se rëshiră, rëshiră, rëshchiră), ГЪСЪСЪ (găsescŭ), БЪКЪ-
 РЪНДЪ-СЪ, АРЪТЪТЪКЪ, ЛЪСЪТАЦЪ (însetați), ЦЪРЪИ (țere), ИЪ-
 ВОАРЪЛОРЪ, ЦАРА, ЛЪСЪТАЦЪ, ВЪЪНДЪ, ЦЪРЪ, ЦЪДЕЧЕ, СЪМЪ-
 НАТЪ СЪМЪНЦА, СЪМЪНЪТЪРІИ, (СТРИЧЕ), СЪ СЪ, ЦОС, СЪМТЪ,
 ЛЪШЪЛЪЧЮНЕ (înselăciune), ГРЕШАЛЪ (p. greșală), АРЪТЪНДЪ,
 ВЪКЪРЪ, (СТРИКАЦІИ), (ФИРА), (РРА), РЪС, ЛЪТРЕБЪРИ.

Din СТЪРНЦЕРЕ НВАЛЪ de *Pavelŭ Ștefănesculŭ* gramaticŭ
 Manuscriptŭ de pe la 1650. (Se află la bibl. centr. No. 10).

ДМНЪЪСЪ, СТЪРНЦЕРЕ, ЗЫДИРЪКЪ, (ЗИДИТЪ), (ЛМЪСЦИТЪ), РЪ-
 СТЪЦИЛЕ, РЪМАСЪ (remase perf), ЦЮДЕКЪТОРІИ, (ЦИНСТЪ),
 РЪС, РЪМЛЕНЕЦИ, АШЕЪАТЪ, (Л)ПЪРЪЦЪТЪ, СЪ (conj), РЪС-
 ПНЕСЪРИ, (ГРИШАЛЕЛОРЪ), АРЪТЪНДЪ, (РЪКЛЕ), СЪ РЪМЪКЪЖЪ (să
 urmeze), (ѢНС), (ШЕРЪИИ), БИСЪ (dise), ѢСЪ (dise), СЪН-
 ГЪРЪ, СЪРЪГЪЩЕ (sirguesce), ПЪКЪНСЪРЪ. (ЖЕЛИРЪ), КЪ ФЪКЪЛИИ
 АПРИНСЪ А МЪНЪ (cu faclii aprinse în mână), ВЪЪНДЪ,
 ПОГОРЪНДЪ, БИСЪРЪ (diseră), ВЪОАРЪЛЕ. АШЪЪАТЪ (aședatŭ),
 ПЪЪЦЦИ, ДЪНСЪЛЕ (dînsele), ХИ, СЪНТЪ, РЪСЪРИТЪЛЪ, БИСЪ (dise).
 ЛЪВЪЦАСЪ (învățase), ШЪПТЕЪЪЧИ, РЪСЪПА (răsipa), (Л-
 ПЪРЪЦІА), БОЛЪВЪНДЪ-СЪ, СЪНТЪ, ТРИМСЪ (tremese), ТЕМ-
 НИЦЪЛЕ (temnițele), РЪДИКАРЪ, ВЪМОРЪТЪ, ЦЪРІИ, ЦЪРЪИ, ЛЪ-
 ТОАРЪСЪРЪ (întórseră), ЦЪРЪИ, ЦЮДЪЦЪ; ЛЪТОПИСЪЦИ, (lea-
 topiseți). (Chr. Gaster).

Din *Paraclisulū slavono-romānū* scrisū de Rafailū de la Dragomirna. (Manuscriptulū se află la bibl. din Praga Dl Gr. Tocilescu l'a comunicatū d-lui Gaster), anulū ieste 1661 :

сз (pron.) лсз, киксп(и), (poate, *chipuri*, *picuri*), сз, сз, стелеле, сз (pron), дмнэзоу, шзрби, сзнтем, шзрзби (şerbi), рхспоунде, сзнтоу, (греш'клз), шзрбз (analogie cu шзрбз, arū trebui să fie шарбз), (шербзл), (ш'бсе), (сочт), (шл(е)ле), сз сз. (дешептс), рхспннде, ши (totū deauna), сзмтоу, лакрзми, пззхскоу, сзрчилвр, слоужхскоу, цороур(и), вецлици-вз (*veseliți-vă*), месзрзтате (*meseretate=serăcie*), арзтат, адам стрзмошс нострс (Adamū strămoşulū nostru), доумнэзоу, (мерце), сз погорз, (se pogori), мзрсз (*merse*), стзнсоу, (*stinsu*), сколсз (*scóse*), м'крсз (*merse*), амзрж (*amări*), лвисз (*învisе=învie*), фсцши (*fuseși*), батцоксрит (*batjocoritū*), фсцш, лвисзрз, (цин'бре). (Chr. d-lui Gaster).

Din *Letopiseşulū țerei romăneşti și a țerei Moldovei*. (Ms. bibl. centr. No. 20). 1650—1675 :

цзри, рздикатс-с'ас, погорзндс-сз, царз, ацюн'жнд, цвс, дмнэзс, сз (pron). сз (conj). рзбда, фзкксз (*făcuse*), ацюнс, цзрзи, ацюториндс-л, лешзкс, арзтат, рхспннс, погорж, рсцци', рсцсцз, хотзржт, рзс, фзкксз, сзкши (*secui*), мзциме, стрзмтоаре (*strimțore*), амецисз (*amețise*), рзмасцрз (*remaseră*), (сингср).

лцзлес, цзрзи, извоарз, (*izvóre*), хотарз (*hotare*), (синтс), зисз (*disе*), цюдекатз, сзрчи, сзмзнзтсрл (*semănătura*), цзрзи.

Di'nt'r'o copie de la 1710 făcută după *Letopiseşulū te-*

rei Moldovei de pe la 1670 alu lui *Miron Costin* (Ms. la bibl. centr. No. 24).

црзи, оурѣисѣм (urdisem), лѣзмнате, (синтѣ), лѣ-
тописецѣ (leatorisete), вм (vomū), хи, царѣ, пѣстии-сѣ
(pustii-se), фѣисѣ (fugiseră), дмнѣсѣ, аѣсторюл, сѣмѣ-
нѣтоара, (лѣелеѣ), хира (fira), ѣудеѣле, пѣрѣѣе, цѣ-
ран, хѣ, вѣѣнѣсѣ-сѣ, сѣптѣмѣна, стѣнѣере, рѣспѣсѣсѣ,
рѣстѣцѣ, рѣдикат, ѣсмѣтатѣ, рѣмѣна, сѣмѣнѣтѣрѣ, лѣсѣ,
сѣ (pron).

Din *Molitvăniculă lui Dosofteiu* (1679—1680): ѣнѣ,
ѣжѣ, оѣнѣ (unse), дѣсѣмѣ, цѣю (tîiū = tînū), сѣ цѣ-лѣ,
лѣрѣмѣ, сѣ цѣ лѣ оѣнѣ, мѣлѣмѣ (mulțimea), сѣнт
(sintū), ѣжѣ, сѣнѣсѣр, ѣжѣсѣ, (стѣнѣ), грѣшалѣ, рѣѣдѣре,
кѣрѣѣѣи (curățesci-îi = îi curățesci), лѣмпѣѣѣи (îi
limpețesci).

Din *Psaltirea* în proză a lui *Dosofteiu* (1680).

ѣудѣѣл, дѣмнѣсѣсѣ, (ѣнѣсѣрѣ), (грѣсѣмѣ), (пѣсѣрѣ), сѣр-
ѣѣѣе, пѣѣѣи (împuțiti), рѣмѣшиѣеле, арѣтѣ, ѣжѣлѣ, рѣ-
сѣнѣ (reului), (ѣѣ) ѣжѣсѣ, шѣрѣѣл, аѣторѣю, пѣрѣсѣ. (pă-
răsi), лѣѣлѣѣе (înțelege), лѣторѣсѣшѣ (întorsésși), ѣжѣшѣ
(diși = disei), ѣжѣсѣрѣ, (dișera), пѣсѣрѣ, (puseră), вѣсѣши-
мѣ (mă vruseși), (стѣнѣѣѣи), сѣ ѣудѣѣе, поѣорѣлѣ, (ши),
ѣѣѣѣ, сѣмѣнѣѣ, стѣнѣнѣнѣдѣ, лѣѣлѣпѣѣнѣлѣр (înțelep-
ciunilor), лѣѣнѣсѣрѣ (încinșeră), лѣѣлѣпѣтѣл кѣ лѣѣлѣп-
ѣнѣѣ сѣ, (ѣѣѣѣ), флѣмѣнѣѣѣ (flămândii).

Din *Вѣѣа ши пѣтрѣѣѣ свѣнѣѣлѣрѣ... Dosofteiu*, tip.
Iași 1682, publicămŭ despre cei șapte tineri din vre-
mea lui *Dechie* bucata întregă, ca să se vadă mai bine
înriurirea dialectului cu labialele schimbate.

(*Viețile sfinților de Dosofteiu pag. 76*).

И чещя свиць ера л възлелемпзратсави Декіе шинамдъ
 враме сзсзсфзтсаскж, лпзрцжрж авара лвр ла мишен.
 шинтратж лтropheцкерж. ши сзрсгарж ави Амнэзс сзлеа
 сфатле, ши сзнсфіе даць премжна ави Декіе, ши авашъ
 авдерж ла Амнэзс свнтеле сфатле. Ирж Декіе лпзратъ
 вени л сфесъ шінтревжндси, сзи авле сзи сил'сскж ла и-
 домі сзжрзтваскж, ши авличиндале демоарте тримисж де
 астспж гсра Пещерій. Ши трекжндъ тов де ав д'втсиче
 пжжж лвозлеле жпзратсави Феодосіе челави микъ хинсав
 свнтави Іванъ Златосеть. Скорниндсж вересж гср ла ми
 де ав авпзрзцжний сале. Ксав сзнсфіе лвіере морцжлор.
 Ши възжндъ свнтъ лпзрат тсрвсржндъ иритичій свнта
 Бесарикж а ави Амнэзс, кзера кзсщць мсавъ шидин е-
 пскпї лтрачав ерасж. ши сзмира ксавбафаче. Дечи дез-
 ерзкжндсж дин ханнемпзрзтець шимбрзкжндсж кс Зв-
 авзс сзксавж прецвс рсгжндъ кс Лакрзмі пре авствсав
 Амнэзс. Ши Амнэзс нстрекс Лакрзмили ави, че авсфо-
 лосжтсви австжндъ лкипъ ка авеста. Савсав че ера стз-
 пжнь локсави оунде ера Пещера чаастспатж кс автрочій
 фзкжндсш Кошарж шилвр ла Стжжж, ши нецїиндъ; ржн-
 тсна пїетриле дела Пещерж : шинснетсав Пїетрилор сзде-
 цептарж свнцїи шимвисзрж, ниче л'ккж жигниц депстр-
 усне ниче ханнеле лвр. Чекствтсав проаспецъ ка д'есарж
 ксавкаць. ши аврж стзтсрж авсворови дегрижа ави Декіе
 кзї кзвта сзї мснчаскж. Ши авжж Мазимилїан, фра-
 цжлвр, деневвр ксавба принде, сзстзвм взрвзтащє ши сз

ИСНЕДЪМ ЧИНСТА КРЕДИНЦІЙ НОДСТРЕ. ИРЪТЪ ФРАТЕ ІАМВЛИХЕ,
 ПАСЪ ДЕСМПЪРЪ ПЪНЕ, ШИ СЪАИ МАИМЪЛТЪ КЪСАРЪ КЪМ-
 ПЪРАШЪ ПЪЦЪНЪ ШИ НЕКЪАКЪМЪ ФЪЛЪМЪНЪ. ШИ ЧАРЪ ДЕ-
 ВЪЛИЧАЦЕ ЧЕВЪЧЕ ДЕНОН ДЕКІЕ ШИ ДЪКАМАРСЪ ІАМВЛИХЪ ЛА
 ТРЪГЪ ВАДЕ КРЪЧЕ ЛАПОАРТЪ ШИСЪ МИРЪ. ВЪСЪ ШИ ПРИН-
 ТРАТЕ ЛЪКЪРІ СВНТЪ СЪМНЪ. ШИ КАСЕЛЕ ШИ ЗИДЮРИЛЕ
 СКИМБАТЕ, ШИ ВАМЕНІЙ СКИМБАЦЪ ЖИПЪРА КЪДОАРЪ ВИСАЪ,
 САЪ БЪИГЪАЦЕ. ЧЕ ПЕНТРАЧАА ТОТЪШ МАРЪ ЛА ЧЕА ЧЕ ВЪНДЪ
 ПИТЪ ШИ КЪМПЪРЪ, ШИ ДЪКЪДАДЕ БАНИЙ ГРЪВІА СЪСЪН-
 ТОАРЪ МАИДЕСЪРЪГЪ. ШИ ВЪВЪНДЪ КЪІ УГЛИНДЕСКЪ БАНИЙ ШІЙ
 ДАЪ ШИЛА АМЦЪІ МИРЪНДЪСЪ, ШИ КЪЦЕТЪНДЪ КЪСЪ БАНИЙ ДЕ
 ВРОКОМОАРЪ АФЛАТЪ. КЪНОСКЪНДЪСЪ ДИНСКРИПТЪРЪ. ВЪ
 СЪМФРИКОШЕ ШИ ІСЪСТА СЪГРЪІАСЪ, ДЕФРИКЪ КЪЦЕТЪНДЪ
 КЪМЪ КЪНОСКЪРЪ ШИЛВОРЪЧЕ ЛАМЪРАТЪМЪ ДЕКІЕ. ШИ ДАЧІА
 КЪСЪ РЪГЪНДЪСІСЪ, ДЪМНЪВОАСТЪРЪ ЛЪСАЦЪМЪ. ЛЪАТАЦЪ
 БАНИЙ ЛЪАЦИВЪ ШИПЪИНА ШИ МЪЛЪСАЦЪ СЪМПЪРЪСЪ КЪЛА.
 ИРЪ ЕИ ФАЧЕРЪ, ЛЪСОЦЪЦЕНЕ ШИПРЕНОЙ ЛАКОМОАРЪ ЧАЙ А-
 ФЛАТЪ; САЪ ТЕВОМДА ДЕВЕЙ МЪРИ. ШИВЪВЪНДЪМЪ ЛЪГЪНДЪРІ,
 ЖИПЪСЪРЪ ШЛЕГЪТЪРЪ ЛЪРЪМАЪ. ШИЛТРАСЪРЪ ЛА МАИМА-
 РЕЛЕ УРАШЪАШІ, ШИ ДЪКЪМЪ ВЪСЪ ФАЧЕ, СПЪНЕНЕ У ТИНИРЕ-
 ЛЪЛЕ КЪМЪ АИГЪСЪТЪ КОМОАРА. ШИ КЪТЪ АСТЕ. ШИИЧЕЛОКЪ,
 ИРЪ СВНТЪ РЪСПЪНСЪ. КЪ НАМЪ АФЛАТЪ НИЧЕ ДЪНЪВАРЪ
 КОМОАРЪ. ЧЕ АЧЕЦІАМИС ДЕЛА ПЪРИНЦЪ, ШИ МЪМИРЪ ЧЕМЪГЪСЪ
 АЧАСТА. ШИАНДИПАТЪМЪ ЖІ ВЪСЪ. ДАРЪ ДЕ ШНДЕ ЕЦЪ. ШИ
 ВЪСЪ. ДАЧИА СЪНТЪ ДЕН АЧЕСТЪ ВЪФЕСЪМЪ. ШИ ВЪСЪ АНОИ-
 ПАТЪМЪ, ДАРЪ ШНДЕ ШИ ЧИНЕСЪ ПЪРИНЦІЙ ТЪІ, СЪВІЕ СЪТЕ
 АДЕВЕРЪВЕ ШИ СЪТЕ КЪРАДЕМЪ. ИРЪ СВНТЪ ФАЧЕ, МИСКЪТА-

рїи Татзль, ши маикзма. ши кстарїи мис оункїи, ши
 мошэмїес кстареле. ши андипатзль фаче. Стреине нзмере
 непзвестець кариле нсчпснь лвѣкзл нострс Ши Іамвлих
 фаче, дарз дѣкавзспю кздерептзль ши нзмж крадець,
 нсцїс чевои спсне алтж. атснче андипатзль фаче Не-
 трлвникзле, ванїи тзї Стригж декжндь асте фзкст т ши
 маивине де ай ; Динзжлеле лшї Дефїе, ши тс тинерель фї-
 индь, Силець сзне амзцець, ниче де к де ай нс ець.
 атснче Іамвлих кзвжндь лпичареле лшї пажнжндь сзрзга
 дзмнѣвоастрж мзрвг сзмспснець оундеї лпзратзль Де-
 кїе кз ера лича лтрачест ораш. ей фачерж. лтрачаств
 времї нс асте Декїе. парз лсфвств лвѣчїи чеї деде-
 мзлть ши Іамвлих фаче. Кзпенграчал дмнѣвоастрж взми-
 рать Чеблзмац кзмине шивоюдрзтавж Соцжиле мале оун-
 десжнтел лтропещерж. шивецкснодцїе кввинтеле мале кзс
 дирлпте. кзес цїс кзасарж амфсцит дефрика лшн Декїе,
 ши вениндь сзкэмпзрь пжине амвзвств кзмьавлрат Де-
 кїе лтрачаств Четате. Ши дѣкавжсж ашл, Маринь
 епскпль лсвжндь фаче кзтрз андипатзль, Сокотескь ес кзї
 тжмплатж шминсне лтрачаств псвасте. Че іамблаць кз
 джнсль сзмасцель Сзведемь. ши дѣкамарсзрж, лтрж
 нанте Іамвлих, дачїи Епкпль шикзстжндь надирѣпта пар-
 те диннвнтрс лаше, взвс оун секрїаш лкзат, ши пече-
 тавить кз в печець де арцинть. Карл лспссь Рсїинь ши
 Февдорь Крецинї фїиндь. ши тримишь дедекїе сзастсне
 Пещера, ши Скрїндь поваста Свнцилор, шинзмиле лтабле
 деплзмь, ши четиндь твць сзмнснарж. ши лтржндь л-

нонтръль Пещерїи, афларъ пре Свнціи. ши кзъсрж ла пи-
чореле лор. ши шезжндъ жї лтреварж. Ирж Свнціиле
сале, спсчсрж лтжї десине, апої держндсрїле лви Декїе.
ши сзмира тоць ши сзвїа пре Дмнзъс. ши сзргсирж
лмпзратъль деїдадерж цїре Ши лплждсчмпзратъль
Феодосїе дебкксіе. Сзргси десосж, шинтржндъ ла Свнць
кзъс ла пичореле, ши кс Лакрзміле салемпзратъль лсвда
Свнтеле пичореле, Свнтъль лпзратъ, пї исз веселїа Сфатъль
дебкксіе маре, кз їас асклатат Дмнзъс рсга, ши їас а-
рзтат д'кзвзъст кс шкїи сзи лвлрж морцжлвр. ши ашл
врровиндъ лмпзратъль кс Свнціи ши кс епскпїи ши кс ко-
ерїме, Свнціи пїксржндъ десомнь пржвиндшї тоць ксм
дормитарж їарш Рзпзвсарж кзтрж Дмнзъс. атснчемпз-
ратъль ддде ханне сксмпе. ши арцїнтъ ши асръ мслтъ,
сзфакж з Секрїе сзпсе Трспсрїле Свнцілвр. Ирж Свнції
вжсзржмпзратъль лвис, Ласзнемпзрате пре пзмжнтъ сун-
де вдатъ лвисзъмь. ши фзкжндсж маре сзевр. лмпзра-
тъль псж Свнції ла пзмжнтъ ксъмь ерантжї, прексъмь жї
порснчїрж лвиск. ши фзкжндъ Празникъ кс вкксіе, ддде
мслтж милостенїе лсзсрачъ ши прегоць врзшанїї ефес-
лви жї Чїстї кс дарсрї. Шїслоковж ши пре Епскпїї че
ера лкїшъ прїн темнице Карїї мзртсрїсїа Свнта лїїере,
ши сзфаче вбецїникъ празникъ кс д'квалома, мслцжмїндъ
лшї Дмнзъс. ши прослзвиндъ.

Ietă în scurtă o caracterizare a limbei lui Dosofteu,
câtă privesce înriurirea dialectului ce studiem:

1) Se află *pretutindenea* acelă ȳ care la Munteni

s'a prefăcutū în ж : ѱМЕ, ѱСКЗРЕИ (înm. de la ѱСКЗРЕА, vechiulū casū subiectū), ѱѱЕНХ (postesce), преѱРЬ, ѱѱ-торю, ѱѱГЪМІ, ѱѱМЪТАТЕ, ѱѱРЪМЪНТЬ, ѱѱсь, etc.

2) *E* iese prefăcutū în *ě* după *r*, *s*, *ț*, *dz*, *z*, (după *ș* și *ж* se păstrează, dar nu pentru că nu se află în poporū, dovadă texturile cealalte din cari amū scosū exemple mai susū) : ДѢМНЕВЪС, ЛВИСЖ (învise), ОУНСЖ (unse), СЖКЪ (secū), ЦЗРАНЬ, РЗС, ПѢРЧАСЖ, (purcese), СЖЧЬ (seci), ЦЗРЬ (țeri), ПЗЪЗСКЬ, etc. Pentru *e* în *ě* după *ș* și *j*, avemū ШАРБЪ care presupune ШЕАРБЪ=ШЖАРБЪ=ШАРБЪ ; ДЕШАРТЪ, СЛЖАСКЪ etc.

3) *I* după *j*, *r*, *s*, *ț*, *dz* îlū are trecutū în *i* (ж, з), chiar și după *j* se află câte-va exemple БЕТЕЖЖЦЛОРЬ, (betejițilorū) ; ѱЖС, ѱЖНЖ (dînă), ЦЖНСРЖ (ținură), ЛПЗРЦЖЕИ, ЛПЗРАЦЖИ ; РЖС, РЖСЬ etc. După *ș* nu amū aflatū nici o dată *i*=*î*.

4) Prefacerea lui *f* înnainte de *i* în *h* : ХИКЖ (fiică), ХИНЬ (finū), ХЕРВИНТЕ, ХЕРБЪТОДРЕ, ХЕРИ, ХІАРЖ, etc. Cum că și cealalte prefaceri ale labialelorū înnainte de *i* ie-rau cunoscute ie sigurū, vomū vedea de pe alte texturi ; Dosofteiū îmse se ferea de dînsele. Chiar în psaltirea în versuri ne aducemū aminte că amū găsitū кичорь p. *pi-ciorū*.

Notă. Numai ѱ nu ie în lupta cu ж. la cealalte fenomene (2,3,4,) se află în luptă forme din amândoué dialectele.

Din *Divanulū lumei*, alcătuitū de Dim. C. Cantemirū și publicatū la 1698 în Iași :

ЦЮДЕЦСЛЬ, (ЦЦЕЛЕПТЪСЛЬ), (СИНТЬ) СЖНТЬ, Д'М'НЪВЪС, (ЦЮ),

ЛЦЗЛЕПТЪЛЪ, РЪБДАРЕ, ФРЪМСЪЦЕЛЕ, РЪШКИРЪНДЪС-СЪ (resfi-
rânduse), ЛЪОГЪЦЪСЪКЪ, РЪЪ, СЪРЪЧІЕ, ЦЪР', ЦЪСЪКЪ, ЛЪСЪ, РЪ-
МЪНЕ, ЦЪРЪНЪЗЪ, ЦЪРЪНЪЗЪ, АЪЮНЪГЪ, СЪНЪГЪРЪ, ФЪКЪСЪСЪ (făcuse),
ЦЪРЪВИТЪ, ВЪЪЪНДЪЛЕ, РЪЪЪ (rîdū), СЪРЪНЪСОАРЕ, СЪ СЪ, ЛЪШЪ-
ЛЪТОАРЕ, ШЪСЪР', СЪКЪСЪРЪ, Ъ'КЪСТРЕЛЕ, ЖЪПЪРЪЦЪНДЪ, (СЪНЪГЪРЪ),
(ЛЪЦЕЛЕПЪЧІОНЕ), ЛЪЦЪЛЕПЪЧІОНЕ, ПЪРЪСЪСЪКЪ, КЪВІАСЪ ДЕСЪФЪТЪР'
(deci *cuviosē* la *înm. fem.*) ВІСЪ (dise), СЪКЪРІЮ (secrîiū),
ДЪНЪСЪЛЕ (dînsele), ФІАРЪЛЕ (fierele), ТЪРЪГЪСЪРИЛЕ Ч'КЛЕ НО-
РОДОАСЪ, ЪМЦІЛЕ Ч'КЛЕ ЛАТЕ А ЧЕТЪЦИАВЪРЪ, ПОАМЕЛЕ А НО-
МИЛОРЪ АЧЕЛОРА, ЛЪМЪЛЪЦЪСЪКЪ, (ШЕСЪР'), АРЪТА, АСЪМЪНАТЬ,
РЪПЕЦИОНЕ, НЕСТЪНЪСЪЛЪ, ФІИ А ВАМЕНИАВЪРЪ, АЛЪРЪ М'КЛЕ КЪ-
ВІНТЕ, ХІРЕШЪ (fireshū), СЪМІНЦІЛЕ, СЛЪЖЪСЪКЪ. ЦЮГЪ, ЦЮРЪ,
ХІРЕША СЛЪ ФИРИАСКА, ПЪРІНЦАСЪКЪ (р. *parîntească* = *părin-
tească*), СЪПЪТЪМЪНЪЗЪ, АШАЪЗЪ (р. *așeadză* = *așeadză*), ЪЪЪ,
ЦОАКЪ, (ДЪРЪРЪ) ПІЕРЪЪНДЪ, ЦЪРЪНЪЗЪ, РЪМЪЖНЕ, СЪМНЪЗЪ, ЛЕ-
ШЪСЪКЪ, (НЕГЪСЪЦИТОРЮ), ЛЪЦЪЛАЦЕ, РЪСАРЪ, ЦЮМЪТЪТЕ, СЪО-
ЦЪНДЪ, (ЛЪМЪПЪРЪЦІА), (ВІСЕ), ИЪВОАРЪЛЕ, ЛАКЪРЪМИ, ЛЪСЪМНАТЬ,
САРЪЖЪ, ГРЕШАЛА, ЛЪЪЪСТРАТЬ, ВЪНТЬ СЪМЪНАРЪЖЪ ШИ ВІВОРЪ
СЪЧЕРАРЪЖЪ, КАРЪЛЕ, ПАСЪРИЛОРЪ, ИМАСЪВА (se va *imá*, se va
mânji), ТЪТЪАРЪЛЪРЪ.

Din *Istoria ieroglică* a lui Dim. Cantemirū nu voiū
cîtă de cătū cuvîntulū *chezi* pentru *piezē*, înmulțitū de
la *piază*, și anume pentru că ne dovedește prefacerea
lui *p* în *ch*. Se întelege că ieră prefacerea și în alte
cuvinte dar de acelea a reușitū să se ferească.

Incheere. În limba lui D. Cantemirū aflămū următó-
rele fenomene din dialectulū cu labialele schimbate: *e*
în *ě* după *s*, *ș*, *ț*, *đ*, *r*, *j*; *i* în *î* după *s*, *ț*, *đ*, *r*; *f* în-
nainte de *i* în *h* (dar numai în *hireșū*, *hireșie*) și *p* în

ch (dar numai în *chezî*) Chiar și la *e* și *i* după consó-
nele citate se află în luptă amîndoué formele, cele cu *e*
și *i* păstratū cu celelalte. *Limba Țe maș ferită de for-
me populare de câtū a lui Dosofteiū.*

Totū la Moldova trebuie să punemū și *Dottrina chri-
stiana* a lui *Vito Pilutio*, tip. la Roma în 1677. În a-
cēsta aflămū „nice ine (p vine) della nime. Fiul ine
de la Tatul“. *Ine* pentru *vine* presupune forma populară
ȳine ori *ȳine* din *viene*, *viine*.

Molitvelnicū (c. 1650—1675. Ms. Acad. Rom. Chr.
Gaster pag. 228) :

ДВЗСЛ, СЖНГК, ЛПРЕЦСРЛ, РЗДИКАТ, РЗСАРЕ, СЖМНЛ, Л-
ДВЛЧИНДС-СЖ, АЦЮТWR, РЗС, М'КРСЖРЖ, ВЗВЗНДС-Л, (ЛНСЕ),
ВОТЕЖИИД), (ЛВЗЦИИД), СЖПТЗМЖИИ, ШЕВЖИИД, (НЕМУРШИ),
(АДСЖРЖ, (СПСЕРЖ), (СЖНТЕЦК, РЗСПШНННДК, СЖНГРК, АРЗ-
ТАРЕ, РЗМЖИИ, ЛСЗРАТ, ШЗВС, СЖ СЖ, ЦЗРЖИЖ, (СИРК).

Partea trei pentru mântuire păcătoșilorū (1692 Chr.
Gaster pag. 299) :

ДВЗС, МЕ (p. mea), ТРЗЦЕ (trăgea), МЖНТШИРЕ (p. mîn-
tuirea), АЦЮТОРЮЛ, (ВЕВС), ЦВС, СЗРАКА, ВОЕР, (ВЗЖИИД).
СТРЖГА.

Scrisóre de Invěțătură. (1692. Chr. Gaster pag. 304) :
ДВЗС, ПЖЦИНЕ (puține), СЖНГР, (СТРИКАТ), ЧЕРЕ (cerea),
СПСЗСК (spăsescu), АЦЮТWR, АЧЕСГЕ (acestua). РЖЕДРЕ,
СЖНТ, РЗС, ЛШЗЛЖЧЮНИЛЕ, РЖПАДСЛ, СТРЖГА, СЖХАСТРС, (se-
hastru), ДЕУСЖИ, РЗС, РЗСПШСЗ, РЗС, МАРСЖ (mérse), Л-
ЧЖЛ'КСЖ (înțelese), (КЖЖИИД), АДСЖМ.

Trecemū la documente moldovenesci totū din veaculū
alū XVII-lea.

e. 1600 : ЦЗГАНІ, ЦСДЕЦИМ ЦЗГАНСКИХ (doc. slav. A. I. 1. 1. 135).

1601 : *O inscripție slavonă pe cînda unei cruci* : CZKSL. (*Notițe istorice și arheologice* de părintele Melchisedec. 1885).

1601 : Tîrgoviște, dar scriitoriulū lui Simionū Movilă ^{ieră}, după D-lū Hâjdău, Moldovanū : CZ ХІЕ, ЦЗНСТ, ЦСПЗНСА (Col. lui Traianū an. VIII. noua serie Tom. II, pag. 369).

e. 1608 : ДСМНЗСЗС (doc. slav. Ar, I. 1. 1. 78).

1610 : ШЕПТЕЛНИ (doc. slav. A. I. III) se află în altele contemporane ШАПТЕЛНЧ (doc. slav. A. I. III 209).

1610 : ДСМНЗСЗС, ХОТЪРРЪМ, СРЕКЕНИ, CZKSL, ЦСРЪМ, CZ ХІЕ, ЗЪС, РЪДИКАТ, СЪМНАТ, ЦЪН, Ш'КПТЕ, ЦАРА, (doc. românesc. A. I. 1. 1. 22).

1611 Într'unū documentū slavonescū din acestū anū se pomenește de unū *Hilipū* (Filipū) care murise mai de demultū (Cronica Hușilorū, de ep. Melchisedecū pag. 42 în Apendice).

1612 : ВИЦЛА, CZMЗНАТ (Moldova de josū. Act. rom. A. I. 1. 1. 71).

e. 1615 : УСТАХІЕ (p. Ostafie), (Moldova de susū. Act. rom. Ar. I. 1. 1. 71).

1617 : CZKSL, ЦЗНСТ (act. rom. Arh. I. 1. 1. 13)

1619 : РЪЧЕЦИ, (ТРЕИЗЕЧИ). (Act. român. A. Ist. t. 1. p. 2. pag. 6).

1621 : CZ СЪ, ЦЮПЗНС CZС. ЦЗНСТЪЛСИ, CZ ХІЕ (Cernăuți Act. rom. Ar. I. t. III p. 215).

1621 : CZHT, (АМ ЛНЦЕЛЕС). (Arh. Ist. III, 216).

1622 : сз хіе, вор хи (Ар. Іа Cronica Huşilorü Melch. pag. 46).

1622 : прѣжзскѣмѣ. присѣчи, зѣчи, ме (р мѣ), вззѣнд, рѣмѣне (remănea), дѣмнезѣс, миклѣшѣнѣи și миклѣшени. (De acoloa urmѣză nu numai că a trecutе în e, ci că e după ș trecutе în ă și în asemenea împrejurări. Asemenea forme lipsescü prin cărțile citate în urmă), рѣсѣрит, миклѣшѣни (actü scrisü de Simonü Stroici fost висѣтар. R. р. А. I. și F. An. II vol. IV. р. 708). Lângă acestü actü ieste o mărturie adusă de Mărica fata lui Lupe Huru : мѣртѣрисѣскѣ, (прѣжескѣ) дѣмнезѣс.

1623 : пѣрѣт, (лѣнѣл прѣжескѣл), (ѣинѣтѣл), ѣудекат, ѣрѣи, рѣмѣс, (Арh. р. I. А. F. An. II. volumul IV. р. 711).

1627 : сѣкѣл, зѣкѣндѣс (dicēndü), ѣинѣт, рѣстатѣ, сѣ хіе, (doc. rom. de la Mironü Barnovschî Tom. I. р. 1. pag. 14).

1631 : ѣос, сѣмѣс (sintü) (A. I. 1. 1. 106).

1631 : шкѣи (deși trebuеа шкѣи=șchiai=Slavi), вѣстриѣи,

1634 : сѣмѣс, хи, ѣинѣтѣл, сѣнѣср (Арh. I. T. 1. 1. 72),

1642 : сѣрѣнѣс, ѣос, (синѣем), сѣмѣс, дрѣтат, (срѣклѣнѣлр), дѣмнезѣс, (тар дѣ ни са тѣмѣлѣ=iear de ne se va tâmplă, decі va=a), шѣрѣи (A. I. 1. 1. 24).

1642 : мѣртѣрисѣскѣ, сѣлит (silitü), ѣинѣтѣл, жѣжѣи (Jijiea), ва хи, патѣс зѣчи, лѣшѣдирѣк, Рѣвилѣѣе (Răvileșci, decі в=ѣ=г) печѣцѣлѣ, (Chr. d-lui Gaster T. I. pag. 102—103).

1644 : цзрїи, (цинст8л), (преж8р) прец8р, валїи=vale-
ieї), лн кап8 кичор8л8и (decī piciorū=chiciorū, p=ch, și
capu pentru capulū) ц8гастр8, ши лп8кз кичор8л (Actū
romānescū scrisū de Vasile Boțulū cātrā Vasile Lupulū,
se vorbește de hotārirea unui satū din ținutulū Neamțu-
lui). (A. I. T. 1. p. 1. pag. 87).

Satulū *Ghindăoanī* de lūngā târgulū Neamțului se
aflā încă de prin veaculū alū XVI-lea și alū XVII-lea,
sub nume de *Vindăoanī*. În *Notițe istorice și archeologice*
adunate de părintele Melchisedec, episcopulū Romanuii
1885. aflāmū acestū satū pomenitū la fața 36 sub numele
vechiū *Vindăoanī* (1646), iar la fața 37 (acela-și anū),
sub numele de *Indeani* de sigurū p. *īindăoanī*, *γindăoanī*.

1649 : елādїе непот8 ностр8 (р. непот8л ностр8), (фе-
чор8л) (A. I. 1. 1. 94).

1655 : жзл8ит, ззкзнд8 (dicēndū), стрзнгз. домнїи
м'кле, стрзнгз, врхи, есте. (A. I. III 281).

1655 : шептелич8, сзнт, пеще, шиптезчї, сзнтем (Ар.
la cron. Hușului Melh. pag. 72).

1656 : дрзг8цзск8л, шїлешеш (р. Hilișău prob. Fileșău).
аржтат, злписзле, рзсп8н8с (participiulū trecutū), сз хїе,
цїнст, сзменцїи, шш'крюл, ц8ре, ши вр мзрт8рїсї (Ar. I.
T. III pag. 230).

1656 : цзнст8л, цзнтз (tintā), сзнт8, цюрат, цюрз-
мзнт8л (A. I. III pag. 233).

1657 : сзменцїи, пзржт, (синт), а хи фвст, лор хї цї-
нст, вр цї, доузчї, (цїнтз), дрзг8цзск8л, цзржї.

1657 : шептелич, (с8лцар), ілїшзцї, (ж8рззмзнт), ц8ре,
(A. I. III 238).

1660 : дѢМНЕЗЪС, цързи, църі, въззнд. (симтѢ), (стриче). (А. I. 1. 1. 108).

1660 : кариле (bărb. sing.) сзменціе, дѢМНЕЗЪС (А. I. 1. 1. 108—109).

1666 презцци (А. I. 1. 1. 120).

1669 : Маесăн (А. I. 1. 1. 182).

1669 : чингжчі, сзи хіе (А. I. 1. 1. 140).

1672 : (сингсрі), цѡс, шѣксзгжчі, рзпичані (Ripiceanî) (Арh. I. 1. 1. 80).

1673 : хіе, църмѢрилѢ, цюдекзм, рзмас, цързи (Арh. I. 1. 1. 96).

1680 : мзртѢрисзск, цюмзтате, ашзгжт, хіе (Арh. I. 1. 1. 140)

1695 : (миѢс), сокрзме, хиюл, ѡнцилѢши (înțelesei, aice avemă într'o scrisore intimă l pers. veche : *înțeleși*), шесе, даторі (sing.) (дѢМНЕЗЪС), цзран, Іокшені, ѡторкѢ, мзртѢрисзскѢ, дѢМНЕЗЪС, стрзнциці, шептегжчі, рздика, сз сз (Ар. I. 1. 1. 62—63).

Sfârșitulă veaculuiă ală XVII-lea : одорз (odóre), сзрмз, цзсзтѢсрі месе,

2 *Muntenia* în veaculă ală XVII-lea.

Să vedemă întâiă manuscriptele și tipăriturile :

Cronica lui Moxa (1620), Oltenia.

РзкорескѢ. сзмзнатѢ, (дѢМНЕЗЪС), ѡсз, извоарзме, рзѢсз се, (пасерилѢ), рзѡтзци, (шасе), (шапте), сзнтѢ, рѢбда, шарпеле, (дскѢсерз), (пасери), (рзсфирарѢ), (четаци), (церрѢ), рѢдикѢ, (ѡмѢлѢ), цара, (жѢдѢце), рзсѢнсерѢ, рзмасе, (окзріа), цзри, четзци, сз (conj.) аржта, (пзррѢ), (жѢрарѢ), пзрѢ (pârî), стзнциа, ѡсз, сзмтѢ (sîntă),

(ШЕРЬ), СТРАЖИ, ЧЕТЪЦИ ШИ ЧЕТАЦИ, СЪРАЧИ, (ЖЕЛШИТ), СРЪТЪ, ЦЪРАНИ, (СТИНСЕ), (СЕМЪНА), РЪСХЫРАРЖ (mai susû amû vedutû рѣсфирарж), РЪСЪНА, ГРЕШАЛЖ, ЦЪРЪНЖ, ЛЪКРЪМИ, ЖЪЛЪА, ПЪРЪА (rârea), ЦАПЪНЖ (р. tĕrĕnă), САРЖ (р. sĕră) ТЪТЪРЪИ, СЪМЪНЦЪ, РЪДА (rîdea), ЦЪРИНЖ, ХОТЪРЪЛЕ, СЪЛЪАТЕКЪ, ОМОРИ, ЦЪРАЛЪКЖ, РЪЗЪИМА, СРИ (urî), РЪСЪА (riulû), ПЪСЪРЪЕ (de altû-feliû numaî pasere cu e dură s), АРЪТЪ, ЦЪРИИИ, (КЪМАШЕ), (ШЕЗИНДЪ), ЛЪКРЪМОШИ, (МОАШЕ-СА), ЦЪРИ, (ЖЪМЪТАТЕ), РЪСЪРИТЬ, (КОРАКИЛОРЪ), ТЪТЪРЪСЪКЪ, (РЪ), (СТИЛЪЖ).

Unŭ lexiconŭ de pe la începutulŭ veaculŭ alŭ XVI-lea. D-lŭ Hâjdău l'a descrisŭ în „Col. lui Tra. an. VIII 1877“ și în „Cuv. din bĕtrâni T. 1“. D-sa dovedesce că ie făcutŭ de unŭ munteanŭ de pe cuvintele *barză, renichă, Banŭ* (în înțelesŭ de domnŭ). Cum că ie аșа se mai vede și de pe ѱ trecutŭ în ж în ЖЪДЕК, ЖЪНИЧЕ, ЦЪРЪ.

Iéta urme din dialectulŭ cu labialele schimbate : СЪЛЪАТЕКЪ, ХЪРЪБЕНЦЪЛЪ, pe lûngă *fierbinte, хĭтарѣ* (se află și фĭларе), ЖЪЦЪС р. жицю, РЪПЪ, ПАСЪРИЛЕ, МАЪРЪЕ (р. mazerē), СЪРЪЧЕСКЪ, СЪНГЪ, (ЦЪРЪ), ХЪАРЪ (fiĕră), (СЕКАРЪ), РЪШКИРЪ, РЪСЪИРЪ, РЪСЪМЪПЪРЪ, РЪСТАТЕ, СЪ (conj). СРЪРЕ, ЦЪРЪСЪРЕ, (ЦЕРАН).

Din *Molitvelniculŭ* mai vechiŭ de cătŭ 1633 (Ms. bibl. centr. No. 28 Chrest d-lui Gaster).

(АЪМЪНЪСЪЕА), (СЪРЪ), ДЪШЪРЪТЪЧЮНЕ, АЖЪТОРИА, ДЪШЪРТ, ПОГОРЪТЬ, (ФЪЕРЪ), СЪНТЬ ЦЪРЪНЪ, (ЖОУМЪТАЦАТЕ), (ЗИЛЕЛЕ), (СЕРАФИМЪИ), РЪС, (СТРИГ), (СЪМЪЛАРЪ), ЛЪШЪЛЪЧЮНЪ, ИЗВОАРЪ, ПАСЪРЕ, (МЕЦЪРЪШЪГЪ) АРЪТЪ, СЪРАЧИЛОРЪ, (АМЪСЪЦЪСЪКЪ), (ПЪРЪСЪСЪКЪ), СЪНГЕМЪ, АРЪТЪМЪ, (ОУМЪЛОУМЪ).

Din *Pravila* tip. Govora 1640.

(ДМННЗЕС), (пРЕОЦ'БСКА), СЪНТЬ, ЦАРА, СЪНТЕЦЬ, ЛСЪ, СЪ
СЕ, ВЪЗЪНДЬ, (СИНГРЬ), ВБОРКТЬ, (ДЕШЕРТЪЧЮНЕ), САРА, (ША-
СЕЛЕ), (МЪТЪШЪ), (ЖЪНГ'КЪТЪСЪН), (ШАРПЕ), (ЦЕСТОАСЪ), СЪЛ-
БАТЕЧЕ), СЪП'ТЪМЪНЪ.

La *Pravile dele Govore* 1640 (de aceea din tipări-
tura Academiei).

sara, стринс, neguțatorie, (ЖСКА), arătare, (amăruntul), ШАПТЕЛЕ, СЪНТЬ, ШЪЗЪ, РЪСПНСЕ, СЪРАЧИЛОР, (Ф'ЕР-
ТЪРЪ), СЪП'ТЪМЪНЪ, П'ЕРЪНДЪШ, ЖЪЛЪСИНЦЪ, РЪЗЪ, ЛЪШЛА-
ТЪ, РЪМЪНА, (ШАРПЕ), (ЦЕСТОАСЪ), СЪЛБАТЕЧЕ, РЪЧИ, ЛЪШАЛА,
ПЪРЬ, СЪВОАРЪ, РЪСЪРИТЪ, (СЕМНАТЬ), СРЬ, СЪ СЕ, ХОТАРЪ,
(ЦЕАРЪ), СЪНГРЪ, ПАСЪРИ, ГРЕШЪСЪКЪ, РЪСРИ (rîuri), РЪДИКЪ,
ЦЪЦА (țifa), РЪПАСЕ, ОМОРЪ (omori), ОКЪРЪ (ocări).

Din *Invățături preste toate dăilele* tipărită la Câmpulă-
Lungă 1642. (Tradusă de ieromonahul Melhisedecū).

СЪНТЬ, ЦЪРК'Ь ВЪЗЪНДЪЛЕ, АРЪТ, Л'ФОЛОСАСЪКЪ, СЪ (СОПЪ).
СЪ (ПРОП). СЪРАЧ'ИИ, (ЖЪДЕЧЕ), (ЛЪШАЛЕ), СЪЛБАТЕЧ'ИИ, Ц'АМ,
РЪМЪНЪ, СЪНТЕЦЪ, (ДМННЗЕС).

Din *Evanghelie învățătore* tip. la Govora 1642.

СЪ (СОПЪ). СЕ (ПРОП). РЪСЪРИТЪСЪН, (СЕЧЕТОС), (АЖЪТОРЮЛЪ),
(ДМННЗЕС), ЦЪРК'ЕН, (ГРИЖЕ sing). (МЪЛЦЕМЕСКЪ), ЛАКРЪМЕ,
(СТИНГЪ), ЦАРА, АРЪТАРЪ, ЦЪР(И), РЪСЪРИТЪСЪН, САРА, СИН-
ТЕМ, (Л'ВРЪТОШАРЪ, ПАСЪРЕ, УМОРЪЦ, СЛОВОЗАСЪКЪ, СЪ УЪЗРЪ.

Din *Evanghelie învățătore* tip. la monastirea Dealu-
lui 1644 :

(ДМННЗЕС), ЦАРА, СЕ НЪ РЪМЪНЕ (se nu rămâne), (АЖЪТО-
РЮЛЪ), АРЪТЪМЪ, (Л'ЦЕЛЕП'ТЪ), (СТРИКЪНДЪСЕ), СЪНТЬ, СЪ Л'М-
БЛЕ, РЪЗЪ, ВЪЗЪНДЪ, КЪЦИ ВЕЦИ (câți vă veți—câți vă îți.

căți vëti), (фиц), (грешалеле), арзици, (пстрежсн'к), (снн-тем), рзспснѣ. (Chr. d-lui Gaster pag. 109 t. I).

Din *Varlaamă și Ioasaf*. Ms. 1648 (tradusă de *Udriște Năsturelă* din Chr. d-lui Gaster).

Че сз вор, цара, че се кілмз, лкснціуратъ, (оумблз), хотарзле, (дмнзес), снсла, рзвда, арзт'з-се, шеззндъ, тримисъ (trimese), рзсзрнтсдсѣ, (ажсткндс-ѣ, стрнціе, рк-днкз, рзспснзкндъ, сзмьнціз, сннт, (семна), сннгср, (мсла-цемире), (сннгср).

Din *Indreptarea legei* tip. în Târgoviște 1652.

(Жос), (дмнзес), арзтар'к, (сннтъ, сзрак, рзднкъ, рз-слъ, дсмнзезециї, рзсзрнт, (стригат), (шапте), вззкндз арзт, нзвварзле, тримецьндз, дсмнзезециилвр, рзс, пз, ркле, де ва хи, іаръ де ва хи, лсз, стрннгъ, сзкоаръ, рзсзрїа, сзнгсри. (рзсфїра), (шапте), (жсне).

Din *Molitvelniculă slavono-română scrisă de Stoica* (manuscriptul alu d-lui Gaster), 1669 :

рзс (цюдсцсдсн), (жсдекъ), (жсдецсдк), (дсмнзес'), (пстере), (шапте-зече), шепте-зечъ, (лвзцетсра), сз (еснї), (цюдсцсд), дешзртъ, рзспсзї, лкрзми, арзта-рж, рзшкїрз, (дешертъ), сзнтъ, сзнгсръ, (шерсдсн), трї-мїсзрж, сз се, лнсзле (insele), д'ки хи фост диче, н'аре хи мортъ, вцзрж (оѣри), лкрзмъ, хи ва дмс ши дм-псцитъ, (мслацемецкс-цк), (дмпрецсръ), стрзгж, вннїсж (venise). Acestu manuscriptu nu scimũ unde va fi fostu scrisu, vedemũ cã are amestecatũ ц și ж, dar de pe з fără с sїntemũ de пãрere cã ie muntenescũ, totũ la acẽstã їnceere ne їmpїnge шапте. Ori cum lupta ie fõrte tare їntre dialecte.

Di'nr'unū *Tetraevanghelū* din 1650—1675 (pag. 194 T. I. Chr. d-luī Gaster):

(ЖДЕКЦИЙ), ПЖРЖТЬ, ШХЗЙ, СХНГК, ДМНЕЗХС, РЗДИКЪ, (СТРИГАТЬ), ВХЗХНДК, СЪ (conj).

Di'nr'unū *Prologū adecă viețile sfinților...* (Manuscriptū din 1675 Chr. d-luī Gaster).

СЪ (conj), СЪРЪ'КЪЗ, СЪ (pron). СЪРАЧІИ, (СЕМН8Л), (СЕ ЛМН8), (Д8МНЕЗЕ8), РЪБДА, (АЖ8НН), ВЪРЖТЬ, СЪ Н8 СЪ, (ЖОС), СТЪХНС, ГРЕШАЛЪ, (СТРИЧЕ), ВХЗХНД8, РЪ8. ШЕЗХНДК, ГРИЖА (grijiea), (ДЪШКИСЕ р. deșchise), (СТРИГХНД), (АЖ8ГЪ-МИ), (СИМЦИРЪ), СТЪХНСЕРЪ, ШЕЗХНД, СЪНТ, ЛА-КЪЗМЕ.

Din *Cheea înțelesului* tip. în București la 1678. Chr. d-luī Gaster pag. 236).

(ДМНЗЕ8), (ДЦ8ТОРЮА), СЪНТ, РЪ8ГЪЦИЛЕ, РЪДИКАТ, ЦЪРЖИ, СКОЦХНД8-СЕ, ПОГОРЪР'К, СЪ (pron), ВХЗХНД8-СЪ, СЪНТЕЦИ, СЪ СЪ, ЛЪСЪМНА, СЪНГ8РЪ, ШД'К, СЪНГ8РЪ,

Din *Apostolulū cu dumneđeu svintulū...* tip. la București 1683 (Chr. d-luī Gaster pag. 260):

(ШЕРВАНЪ), СЪ СЪ, ХІАРЕ (fiere), ВХЗХНДК, ЦЪРЖЙ, АРЖТАТ, АШХЗАТЬ, СЪНГК, (АЖ8НСК), РЪБДА, СЪНТЕМЪ, ДМНЕЗХС (numai așa), РЪШКИРАТ, (ДМНЕЗЕАСКА), РЪМХЙ.

Din *Bibliea* de la 1688 tip. București Radu Greceanu (Chr. d-luī Gaster t. I. pag. 279).

ШЪРВАНЪ, ДМНЗХС, (numai așa), СЪ (pron), (АЖ8ТОРЮ), СЪ СЪ, АРЖТАРЕ, (ЖДЕКАТЪ), РЪСН8НСЛ, Д8МНЕЗЕЕСК8Л8И, А8ЗХНДК, (НЕ8ЦИТОРЕСКЪ), (СТРИМТАР'К), САРЪ, ЗЫ (di subst) РЪСАРЪ, СЪМХНЗТОАРЕ СЪМХНЪ, АСЪМХНАРЕ, (СЕТЕЧЮНЕ), (СЕ8Л=seulū, grăsimea de vacă), АМЪРЖТЬ, АЦЦАТ (ațitatū),

пасзри, дешзларе (deşelare), жжганіи, ашззат', (жсгсз),
пзрзсінді (părăsindu), шзд'к.

(Într'o carte așa de însemnată și mare, 932 de pa-
gine trebuie să fie negreșită nenumărate alte urme, noi
amū scosū aice exemple numai din 6 fețe publicate de
d-lū Gaster).

Din acēstā biblie publicāmū acēstā bucatā pentru a
se vedea limba și ortografia acestei cārți care a fă-
cutū epocā în limbā și mai alesū în ortografie.

ДЕ ВЕЦИ ОУМЕЛА ДТРС ПОРСНЧИЛЕ М'КЛЕ ШИ ДВЗЦЗТС-
РИЛЕ М'КЛЕ ВЕЦИ ПЪЗИ ШИ ЛЕ ВЕЦИ ФАЧЕ ПРЕ ДЖНСЕЛЕ. ШИ
ВОЮ ДА ПЛОДЕ, ВОЛАВ Д ВР'КМ'К ЕИ, ШИ ПЗМЖНТСА ВА ДА
РОАДЕЛЕ ЛШЙ, ШИ Л'КМНЕЛЕ КЖМПИЛОР ВОР ДА РОАДА ЛОРЬ.
ШИ ВА АПСКА ТРЕИРИШСА, КСЛЕССА, ШИ КСЛЕССА ВА АПСКА
СЗМЖИЦА, ШИ ВЕЦИ МЖНКА ПЖИИ'К ВОАСТРЗ Д САЦ'С, ШИ
ВЕЦИ ЛОКШИ КС ДТЕМЕАРЕ ПРЕ ПЗМЖНТСА ВОСТРС, ШИ РЗ-
СБОУ НС ВА ТР'КЧЕ ПРЕ ПЗМЖНТСА ВОСТРС. ШИ ВОЮ ДА ПА-
ЧЕ Д ПЗМЖНТСА ВОСТРС, ШИ ВЕЦИ ДОРМИ, ШИ НС ВА ФИ
КАРЕЛЕ СЗ СИДЕ ПРЕ ВОЙ, ШИ ВОЮ П'ЛАДЕ Х'ЛАРЗ (р. fiere),
Р'КЛЕ ДЕН ПЗМЖНТСА ВОСТРС, ШИ РЗСБОУ НС ВА ТР'КЧЕ ПРЕ
ПЗМЖНТСА ВОСТРС. ШИ ВЕЦЬ ГОНИ ПРЕ ВРЗЖМШИИ ВОЦРИ,
ШИ ВА ГОНИ ДЕН ВЪЙ ЧИИЧИ ПРЕ W ССТ'З, ШИ W ССТ'З ДЕН
ВОИ ВОР ГОНИ З'КЧЕ М'ИИ, ШИ ВОР КЗД'К НЕПР'АТЕН'ИИ ВОЦТРИ
ДМИИТ'К ВОАСТРЗ ДЕ САБ'Е. ШИ ВОЮ КЗС'ТА ПРЕА ВЗИ, ШИ
ВОЮ ВА'ВИ ПРЕ ВОЙ, ШИ ВОЮ КР'КЦИЕ ПРЕ ВОЙ, ШИ ВОЮ ДМСА-
ЦИ ПРЕ ВОИ, ШИ ВОЮ ДТ'ХРИ ФХГЗДСИИЦА М'К КС ВОЙ. ШИ
ВЕЦИ МЖНКА ВЕКИ ШИ ВЕКЛЕ ВЕКЛОРЬ, ШИ ВЕКИ ДЕН ФАЦА

челорь нолѡ вѣци скоате. Ши вою пѣне фѣгѣдѣница мѣ
 дѣрѣ вой, ши нѣ ва оуѣх (игі), сѣфлетѣль мѣѣ пре вой.
 Ши вою оумѣла дѣрѣ вой, ши вою волаѡ дѣмѣзѣс, ши
 вой вѣци фи мѣе нороѡ. Ъс дѣмѣль дѣмѣзѣла востѣрѣ че
 вамь скось пре вой дѣн пѣмѣнтѣль Ѣгѣптѣлаѣи, фѣинѣ
 вой роки, ши амь зѣробить лѣгѣтѣра жѣгѣлаѣи востѣрѣ, ши
 вамь адѣсь пре вой кѣ фалѣ. Іѣрѣ де нѣ мѣ вѣци ас-
 кѣлаѣ, ниче вѣци фѣче порѣнчеле мѣкле дѣчѣстѣ. Че вѣци
 неаскѣлаѣ де дѣнчеле ши жѣдѣкѣцилор мѣкле се ва дѣрѣсѣ
 сѣфлетѣла востѣрѣ, ка вой сѣ нѣ фѣчеци тоате порѣнчили
 мѣкле, ка сѣ рѣципици фѣгѣдѣница мѣ. Ши еѣ вою фѣ-
 че аѣла волаѡ, ши вою пѣне пре вой мѣсѣ, ши рѣла ши
 гѣлѣнарѣк ѡрѣинѣ окѣиѡ воѣри ши сѣфлетѣль востѣрѣ то-
 пинѣ, ши вѣци сѣмѣна (р. semēnà), лѣзѣдарѣ семѣнѣциле
 воаѣтре, ши ле ворѣ мѣжѣка дѣпотѣрѣвѣничѣиѡ воѣри Ши вою
 дѣтѣри фѣаѣ мѣ прѣсте вой, ши вѣци кѣдѣкѣ нанѣтѣкѣ вѣрѣж-
 маѣилорѣ воѣри, ши ворѣ гони пре вой чѣла че гонѣскѣ пре вой,
 ши вѣци фѣѣци негонѣндѣ-вѣх нимѣнѣкѣ пре вой. Ши де нѣмѣ
 вѣци аскѣлаѣ ниче пѣнѣ дѣтѣратѣѣла, ши вою адаѡѣ а вѣ чер-
 та пре вой кѣ ранѣ де зѣ ори пѣнтѣрѣ пѣкѣтеле воаѣтре. Ши вою
 сѣрѣпа семѣѣѣла мѣжѣдрѣиѣиѡ воаѣтре, ши вою пѣне волаѡ че-
 рѣла ка де хѣѣр (fегѣ), ши пѣмѣнтѣль востѣрѣ ка де а-
 рамѣ. Ши ва фи лѣ дѣшѣрѣтѣ вѣртѣстѣкѣ воаѣтрѣ ши нѣ
 ва да пѣмѣнтѣль востѣрѣ сѣмѣжѣнѣца лѣи, ши лѣмѣнѣль ца-
 рѣнѣиѡ воаѣтре нѣ ва да роаѣла лѣи. Ши дѣнѣ аѣаѣла де
 вѣци мѣѣрѣѣ лѣ кѣѣмѣзѣиѣшь, ши нѣ вѣци вѣрѣкѣ сѣ мѣ ас-
 кѣлаѣци вою адаѡѣ волаѡ шапѣте ранѣ, дѣнѣ пѣкѣтеле

воастре. Ши вою тримете престе вой гадиниле ч'кле сзла-
ватиче (р. selbatece), але пзмжнтсгшй, ши вор мжнка
пре вой, ши вор топи добитоачеле воастре, ши пщини
вою фаче пре вой, ши пстїй вор фи кзиле воастре. Ши
к8 ач'кст'к де н8 вх веци педепси, че веци м'брце кзтре
мине л к8рмезишь. Вою м'брце ши е8 к8 вой к8 мж-
нїе лк8рмезишатъ, ши вою лоби ши е8 пре вой, де, з,
ври пентрс пзкателе воастре. Ши вою ад8че престе вой
савїе, избжндиндъ, избжнда фзгздвинцїй, ши веци ф8ци
л четзциле воастре, ши вою тримите моарте престе вой,
ши вх веци да л мжниле врзжмашилорь воцри. Ка сз
вх нзкзжзск8 (р. пācājeceй) пре вой к8 липсз де пжине,
ши вор коаче з'бче м8ери пжниле воастре, лтр8нь к8пторю,
ши вор да пжиниле воастре к8 к8мпзна, ши веци мжнка
ши н8 вх веци сзт8ра. Іарз де к8м веци ак8ата ниче
к8 ач'кст'к, че веци м'брце кзтрз мине л к8рмезишь.
Ши е8 вою мерце к8 вой к8 мжнїе лк8рмезишатъ, ши
вою черта ши е8 пре вой де шасе ври д8пз грешалеле
воастре. Ши веци мжнка тр8п8рилe фемюрилор воцри,
ши тр8п8рилe ф'ктелор воастре веци мжнка. Ши вою
пстїи стжпїи воцри, ши вою піарде ч'кле де лемн8 фз-
к8те де мжниле воастре, ши вою п8не маселе воастре
песте маселе возилор воцри, ши сз ва с8пзра с8флет8мь
міе8 воав. Ши вою п8не четзциле воастре пстїй, ши
вою пстїи сфинтеле воастре ши н8 вою мироси миросе-
нїа жхртвелорь воастре. Ши вою пстїи е8 пзмжнтсгш
востр8, ши сз ворь мира пентрс ель врзжмашїй воцри,

ЧЕА ЧЕ ЛЪКЪСЕСКЪ ПРЕ ЕЛЬ. ШИ ВОЮ СЪМЪНА ПРЕ ВОЙ Л
ЛИМБИ, ШИ ВА ТОПИ ПРЕ ВОЙ МЕРГЪНДЪ САВІА, ШИ ВА ФИ
ПЪМЪНТЪСЪ ВОСТРЪС ПЪСТІЮ, ШИ ЧЕТЪЦИЛЕ ВОАСТРЕ ВОР ФИ
ПЪСТІЙ.....РЪМЪШ, СТРИКА, СЕ ВОРЪ ТОПИ.....(Din *Cu-
vinte din bătrâni* t. I. pag. 6—12).

Din *Vięta prea cuviosului părintelui nostru Nifon de
Ananiaea ieromonahă*. Manuscriptă de la 1691, (Chr.
d-lui Gaster pag. 287—289).

(ДЪМНЕСЕС), ЦАРЪ, ДЪМНЪЗЪЛСКЪ, ШАЗЪ, (ДЪПРИНЪЗ), РЪС-
ПЪНСЕ, СЪНТ (ДЪШИНД), ШЪДЪКЪ, (АМЕРИНЦЪ), СЪ (pron.) АРЪ-
ТАТЪ, (СИНЪСР), (ЖЪДЕКА), (ДЪШНЪС), РЪСТЪЦ, (СЪКМЪ), ОУ-
РЪРЪ

Din *Mărgăritare adecă cuvinte de multe feluri*. tip.
în Bucuresei 1691 (Chr. d-lui Gaster T. I. pag. 290 :
(Radu Greceanu).

СЪВАИ (мăсар), ШЪРЪАН, СЪ (pron). СЪНТЪ, СЪ СЪ, ОКЪ-
РЪТОАРЕ, СЪРАКЪ, РЪСТАТЕ, РЪДАТ, ДМНЕСЪС, РЪС, РЪСРИ,
ЦЪРЪНЪ, РЪМЪНЪ, СЪВОАРЪ, (ЖЪДЕКАТЪ), ДЪШЪРТ, СЪНТЪ-
МЪНЪ, СЪНЪСР, РЪСРИ, ПРИСОСАЪ, СЪ АРЪТЪ, ЦАНЪ (р. țea-
рă), СЕ ВОР МЪНЧИ.

Din *Sfînta și dumneđiasca evanghelie eliněscă și ro-
măněscă* tip. la Bucuresei în 1693. (Chr. d-lui Gaster
pag. 307) :

АРЪТА, ДМЪНЪСКА, СЪ (pron). РЪСТАТЕ, ДМНЪСЪС, (СТРИ-
ГЪ), СЪНТЪ, СЪНТЪМЪНЪ, РЪСПЪНЪНДЪ, ШЪЗЪС, САРЪ.

Mineiulă ... tip. la Buzău în anulă 1698 (Chr. d-lui
Gaster pag. 319 T. I) : СЪ (pron), АР ХИ ФЪСТЪ, СТЪРН-
СЕРЪ, ДЪШКНЪНДЪ, ВЪЗЪНДЪ, (ДЪМНЕСЕС), ФІАРЪ (fier e

plur. de la fieru), ДМНЕСЪС, СЪРАЧІЙ, ЗЫЛЕ, ЗЫ, СЪМЪНЦА, (ЗЫЛЕ), (СТІНСЛА), РЪБДАРЕ.

Carte sau lumină de Maximu Peloponiseanulu tip. la Sneagovū, în 1699 (Chr. d-lui Gaster 328) :

ДЕЖГІННЪРІН (р. desbinărei. *Intăiea óră întălnimū pre-facerea lui b în gh : desbinū, dezghinū, dejghinū*). Se înțelege că numai se fereau de dînsa, dar necunoscută nu putea să fie mai alesū Moldovenilorū și în specialū lui Dosofteiu). СЪНТ, СЪНТ, (ЖСДЕЦСЛШИ), ЕСТЕ, РЖПСНДЕМК, СЪ (pron). СЪ (conj). РЪСЪРІТЪСЛШИ, (СІНГЪР), РЪС, АРЪТАТЪ, ЛЪСЪ, (АЖЪТЪРІМЪ), (ЖВИ), (СТРІЧЕ), (СЪРА), (СЕМН), (ШАСЕ).

Să cercetămū acuma și actele muntenești 1600. (Testamentū Budesci. jud. Ilfovū. Col. Tr. 1877 pag. 338).

СЪ СЕ, ТЪТЪРЪНЕ, СЛЪЖАСЪ. ШЪ АМС ПРС, (ШН), СЪЛНТЪ. c. 1600. (Zapisū de vîndare districtul Mușcel Col. Tr. 1877 pag. 359) : СЪ conj. și СЪ pron. De altū-feliū dialectulū cu labialele păstrate și cu *n* neprefăcutū. Vomū publică zapisulū ca probă de limbă pentru acestū dialectū).

1602 : (Brașovū, dar scrisū probabilū de unū munteanū, spune despre o danie făcută de Ionū Nicola voevodū fiulū lui Mihaiū Viteazulū) : ЦАРА, РЪПОСАТЪСЛШИ, ЦЪРЪЕН, СЪ (conj). (АДМНЕСЪС), СЪ СЕ, СЛЪЖАСЪ, ЦЕРЪЕН, (СТРІКА), СЪРАК, ПЪРЪШИ, СЪНТЕМ, СЪНТЬ, ЧЕТЪЦЕН. (*Tesaurū de Monumente istorice pentru Romăniea. T. I. fasc. XII. Bucur. 1863*).

1603 : (Coziea. Danie făcută de mama iui Mihaiū viteazulū) : РЪПОСАТЪСЛШИ, (ЦЪРА), ДЕШАРТЪ, (АЖЪНШЪ=а-

junsei), сѣрѣдѣ, цѣрѣдѣ, цѣрѣдѣ, (мѣлцемецькѣ), хотарѣдѣ, сѣдѣть, рѣдѣтъци, (пѣрѣдѣтъкъ), (дѣмнезѣс), (шерѣдѣн). (Testamentu de Mon. ist. pentru Româniã T. 1. fasc. XII. Bucuresti 1803).

1604 : (Vlașca. Zapisu de vîndare) : сѣ фѣе, (дѣ=de), (кѣрѣтожани), сѣ (pron). (зѣса) ; шѣрѣбань, шѣрѣбанѣ (iscălitură). (Col. Tr. 1877. pag. 396).

1606 : (Mircesci, jud. Vlașca) : сѣ сѣ, (шерѣво), сѣракѣ.

1606 : (Hotârniceire jud. Vâlcea) : мошѣдѣ, (жое).

1608 : (Berilesci, jud. Ilfovü) : сѣ сѣ, шѣ (și) (mai totu deauna), лѣсѣ, мошѣе, шѣ, шѣрѣбан, вѣзѣдѣ, сѣдѣтъ (сѣмнедѣ).

с. 1609 : (Berilesci județul Ilfovü) : сѣ (conj), сѣдѣтъ, вѣзѣдѣ.

1610 : Epitafulü lui Radu Buzescu. Chr. Gaster pag. 44. T. 1) : сѣдѣтъмѣдѣни, дѣшартѣ, (зѣ), (сѣ pron). сѣ (conj). сѣрѣчилор.

1620 : (Actü de înfrățire. Fără locü) : фѣрѣцѣтъ, нѣ-пѣрѣдѣнѣ, сѣ (conj), (лѣфѣрѣцѣдѣтъ), лѣнсѣ, сѣдѣтъ, (Арh. I. T. 1. 1. 139).

1622 : (Târgovisee) : (цѣрѣганѣдѣ), сѣ сѣ, хѣерѣ, шѣрѣбан, сѣдѣтъ, (Арh. I. T. 1. 1. 128).

1622 : (Brănesci) : воери, сѣ сѣ, вѣзѣдѣдѣ, (дѣмнезѣс), есте, (пѣ=pe), рѣпѣ (ripă), (жосѣ), дѣцѣтедѣ, шѣрѣбѣ (Арh. I. T. 1. 1. 21). (Pe lângă Târgoviște).

1626 : (T.-Jiu. Chr. Gaster) ; пѣрѣдѣтъ, сѣ (conj). сѣ (conj) (жѣдѣкат).

1627 : (Pietrariu. Арh. I. t. 1. 1. 14) : (жосѣ). (цѣкѣрѣ), фѣерѣци (Fieresci), (пѣетѣрѣр). (Pe lângă Târgoviște).

1629 : (Arh. I. t. 1. p. 1 pag. 15) : **СЗ СЕ**, **РЗМАС**,
ЛНСЗ.

1636 : (Zapis. Corbii de piétra. Muşcelü) : **СЗ** (**ПЗ** =
ре), (**П'КХТРЗ** = piatră). (Col. Tr. 1877. pag. 565).

1638 : (Chr. Gaster). **СЗ СЕ**, **СТЗНЖЗН**, **СЗНТ**, (**ЖОС**).

1638 : (Pe lângă Târgovişte. A. I. t. 1. p. 1. pag.
23) : **СЗ СЕ**, **СЗ** (pron). **ШЗЗС**, **ЛНСЗ**, (**ЖОС**).

1645 : (Docum. ineditü hârtie Mateiü Basarabü) : **СЗ СЗ**,
(**ПЗНЕ**), (**Ц'КРА**), (**МИРЦЕ**), (**ДМНЕСЕС**), **ДСМНСЗС** (de multe
ori), (**ЗИК**), **СЗ Х'Е**, (**С'КМА**), **ВА АЛ'КЦЕ ДСМНСЗС А ХИ**, **РЗ-**
ДИКАТ, **ЦЪРЗИ**, (**ФИ**), **СЗ Х'Е**. (Datü în Tîrgovişte p. mo-
nastirea Dobromira, de pe apa Dobromirulü în munţii
Soveja la Vrancea, care mon. a fostü ziditü de călu-
gärulü Partenie ajutatü de Mateiü Basarabü).

1649 : (Arh. I. t. 1. p. 1. pag. 107) : **РЗС**, **РЗСТАТЕ**
РЗПОВА, **СЗ** (conj). **АРМШЗИЛОР** (armăşeilorü), **СЗ СЕ**.

1650 : (Arh. I. t. 1. p. II pag. 26) : **ШЗРБАН**, **СЗНТК**,
РЗСЗРИТК, **СЗ СЗ**, **КАРЗ** (care înm. de la carü), **РЗПОСА-**
ТРАШН (Golesci).

1650 : (Chr. Gaster) : **МОШКІА**,

1650 : (Chr. Gaster) : **СЗ СЕ**.

1656 : (Arh. I. T. 1. p. 1. pag. 56) : **СЗРАК**, **ШЬ** (şi),
(**Д' = de**), **ЦАРЬ**, **ЖЬЛШИТ**, **ШЬ** (totü deauna аша), **ЧЕРШЬНД**,
ВЬЗЬНД.

1669 : (Tisména. Arh. I. t. 1. p. 1. pag. 96) : **ГРО-**
ШАНИ, **СЬ** (conj). **СЧ СЕ**, **ЛНСЬ**, (**ЖОС**).

1672 : (Chr. Gaster) : **ШКРБК**, **СК СЕ**, **СЬП'ТЪМЗНЬ**.

1679 : (Pe lângă Pitesci) : **Д'КЛЕНІ**, **СЬ** (conj). **ГЪЛШЗ-**
СКРА. (Arh. I. t. 1. p. 1. pag. 56).

1679 : (Arh. I. T. 1. p. 1. pag. 60) : сѢНТЕЦІ, (сѢМА)
КРЕСѢНД, сѢ (conj.) ЛШЬЗЛ.

1679 : (Arh. I. t. 1. p. 1. pag. 61) : сѢ сѢ, сѢ (pron),

1687 : (Testamentū Arh. I. t. 1. p. 1. pag. 62) : сѢ
сѢ, рѢМѢТОРІИ (rimătorii), сѢНТ, рѢМѢ, (ЖЕМѢТАТЕ), ЛШЬ,
(сѢМА) : сѢ ли сѢ, МОХОРЪТЪ.

Transilvania. și Banatulū veaculū alū XVII-lea.

Întăiū să vedemū cārțile tipărite și manuscriptele.

Dî'ntr'unū manuscriptū scrisū de popa Ionu de la
Sâmpietru. Transilvanieape la 1620. Columna lui Traianū
Nouă serie, an. IV 1883 pag. 322—329 și 445—456 :

ЧИРЕШЕЮ, сѢ (pron.) (ШЛЕЛЕ), (ЖСДЕЦЪ), (ЛВЦЕТСРЪ),
АЛГИНСШЕ (póte fi *albinușă*, numele s'arū potrivì la o a-
dunătură de pilde din multe scrieri vechi. Amū avea
decì *bi=ghi* surprinsū de la 1620 în Transilvania.

Sîntemū deplinū încredințați că fenomenulu ierà cu-
noscutū mai de de multū, dar se fereau : ДОУМНЕСЪС,
ЕРТЕ, СЪ (conj.) СЪЛКАТЕЧ(И), сѢ сѢ, ШЕЗѢНДЪ, МШЕРЕ, (ЗВИ-
ЕРЪ), ШТЕ (p. oastea), ДИМИНЕЦЪ (oste p. óstea și di-
minețā p. diminetā dovedescū că nu trebuie de pusū ma-
re temeiu pe ortografia acestui scriitoriū, celū puținū
cātū ie vorba de ea), ЛТОРЧЕ, ВОСТРЪ, (АЖОУНЦЕ), ЦАРЪ,
СЫМТЕЦИ, (СИМТЕМЪ), рѢС, рѢВѢТЪЦИ, РЕ (rea), (ШМЕНИ), рѢСЪ-
РИТЪ, рѢМАСЕМЪ, ВИСТИЕР, (ШАРПЕ), СЪМТЪ, (ШАДЕ=șede) *).

*) Cum că nu-î ierau necunoscute prefacerile lui e în ea și a lui o în oa, vedemū de pe exemplele următóre : ПИТА-
ТРЪ, ЧЕТАСКЪ, ОДИХНАСКЪ, ГРОАП', ГРОАПЕЛ', ЦАРЪ, ШАДЕ;
iear cum că scrieā pe ea și cu e vedemū de pe ШТЕ unde
e stā p. e + a și de asemenea din ШИВ p. ШИО vedemū că
punea w p. o + a, aiurea puneā și o simplu.

Noulă testamentă tipărită la Belgradă la 1648 :
 ЛФРЗМСЦАТЪЛШН, ДЪМНЕЪЗЪ, ВЪЗЪНДЪ, СЪНТЕМ, ЦАРА,
 (ЛЦЕЛЕГЪНДЪ), СЪ (conjunție), СЪ (pronume), МАРАМЪРЪ-
 ШЪЛШЙ, СЪНТ, ГРЕШАЛЕ, СЪ СЪ, ЦЪРЪЛЕ, (РЪСФИРАТЪ), ЦЪРЪ,
 ЦЮДЕЧЕ (ДЪМНЕЪЗЪ), АРЪ (are), ЛЪСЪ, (НОЛЪЗЕЧЪ), СЪНГЪРЪ,
 СЪМЪНЦА, РЪСАРЕ, СЪЧЕРЪТОРЪИ, АСЪМЪНА, ПАСЪРИЛЕ, САРА,
 ЗИСЪРЪ.

Din *Catihismulă* calvinescă tipărită cu litere latine la Alba Iulia, în anulă 1648. Traducătoriaulă ie *Stefană Fogarasi* : *acolova si viniyetor a dsudeka viji si morci*—acolo va și viniyetor etc ; *va și* ieste pentru *va fi, va hi, va ci, va și*. St. Fagarași iera bănățeană.

Dintr'ună *manuscriptă* aflătoria în biblioteca mănăstirei *sf. Neculaiă de la Brașovă* (1600—1650 în Chr. d-lui Gaster pag. 136 t. I):

СЪ (pron). АШЕ-И (аșa-і), ДЪЗЪ, СЪ (conj.) СЪРЪЧІЕ, СЪ-
 РАКЪ (seracă), СЪМТЕМЪ, АРЪТЪ, (ДЪМНЕЪЗЪ), ЗИСЪРЪ,
 (СИМТОУ=sîntă), АМЪБОУ, (АРЪКТЕ), (ДЪМНЕЪЗЕОУ), ДОУМНЕ-
 ЗЪОУ, ПЪЦИНЪ МЕНЪНЕ ВРЪХИ ФОСТЪ (puțină minune ară
 fi fostă), АРЪТЪ, КЪ ДЕ АРЕ ХИ, РЪШКИРЪ, РЪСПОУНСЪРЪ, ЕСТЕ,
 ЛАКРЪМИ, ЗЪОУ, WЦЪРЪ, РЪДИКАТЪ, ЦЪРЪНЪ, ВИШ (disei). (РЕИ),
 ПОУСЪРЪ, РЪСЪ (ris), ДОУСЪ, АЦЮТОРЮЛЬ, СЪМЪНАРЕЦИ, СЪН-
 ЦЕ, РЪМТАТЕ, (СИНГОУРЪ), РЪС, (ДЕШЕРТЪ), ЛЕМНЕ, МОРТЕ,
 ВРЕМЕ, АЧЪСТЪКЪ, ПОУТЪРЪКЪ.

Din *Psaltiră, ce se dice cântarea a fericitulă pro-
 rocă și împărată Davidă*...1651, tip la Belgradă :

ДЕШЪРТ, АРЪТЪМ, (СИНГЪРЪ), АМЪЗЪ, (ДЪМНЕЪЗЪ-Й), РЪ-
 СЪФЛАТЪ, СЪ (conj.) (ЪСА), РЪШКИРАЦИ, СЪ (pron.) ПЪТРЕ-

ЦЮНЕ, (БСКРЪЗ-СЕ), ЛКСИЦЮРАРА, РЪМЪЗНЕ, ЦЮДЕКЪРИЛЕ, ЛАС-ДЪ-СЪ, АСЪМЪНА СЪ-ВА, ПОГОРЪ. *).

Din *Geografia Ardealului*. c. 1660—1680 (Chr d-lui Gaster pag. 175 t. I): ЦАРА, СЪНТ, СЪ (pron.) (жос), МС-РЪШЪЛЪИ, РЪСЪРИТ, ШЪСЕЛЕ, ЦЪРЪИ, СЪКЪИ, СЪ СЕ, СЪ СЪ, СЪКАРЕ (secară), ХЕР, (ЩЕЛ).

Di'nt'r'unu' dictionariu' alcătuitu' de unu' Bănăţeanu' (de pe lîngă Lugoşu' pôte) însîramu' câte-va exemple cu ortografia loru', întocmai cum le-a publicatû D-lu' Hâjdău în Col. Traiană, seria nouă, an. IV (1883), pag. 406 etc. Dictionariulû, după d-lu' Hâjdău, ieste alcătuitu' în a doua jumătate a veacului alû XVII-lea: *adsung*, (a-

*) Din *Catehismulû calvinescû* ed. II tip. la 1656. (Noi reproducemû după ediţia Academiei şi a nume cu litere latine întocmai): *strănsără*, *rěu*, *săntu*, *sănteţi*, *ţiantîariulû* (ţinţariulû), *rěotăţi*, *ţinea*, *părăsăţi* (părăsiţi), *giudecară*, *sě* (conj.) *sě* (pron.) *sě sě*, *dumnezěu*. *îndesîertu* (îndesertû), *tiěrî* (ţeri), *sěmtemû*, *răbdare*, (simtemû), *rěspunsulû*, *sěngurû*, *sěinguru* (СЪЛНГЪРЪ), *arětămû*, *strěgă* (strigă), *însîlători* (înselători), *nestěnsû*, *înpărţitû*, *ósălorû* (óselorû), *păsîtû* (пашитъ), *atîatiatoare* (aţitătore), *sěnulû* (СЪНЪЛЪ), *omorără*, *semnulû*, *părăsiulû* (pîrişulû), *vězěndû*, *ţinea*, *mărturisěscu*, *lacrēmî*, *zăcěndû* (ЗЪКЪНДЪ=dicěndû), *giunghětû*, *asěmănări*, *vitělû* (vişelû=вицълъ), *rěde* (РЪДЕ=rîde), *rupsě* (rupse), *străcăciune* (stricăciune), *sěrbători*, *viarsě* (vearse, verse), *vězěndû*, *ţiu* (цю), *giugulû*, *jăluindû* (ЖЪЛЪИНДЪ=jeluindû), *frămsě* (frămse), *gresitû* (грешитъ), *tiěne* (цъне), *sěměntiă*, *aţite*.

Cum vedemû se află ѱ neprefăcutû în ж: unu' singurû feliû de z; e prefăcut în ě după s, ş, ț, z, j, r, și i în î după acelea-și consóne.

giungū), *agsun* (agiunū), *agsut* (agiutū), (*shasele*=șasele), (*shapte*=șapte), *ardzător*, *ashēdzat*, *argisēsĭk* (*argāsēsĭcū* =dubescū), *afurisēsĭk*.

Din *Așezămînturile vlădicăi Sava*, (manuscriptū Chr. Gaster pag. 217 t. I.) din anulū 1675 : (жсраци), дсмнеззеци, сзмнзтсѣі, сзмтс, еле, (дсмнеззес), сз сз, сз ; сз а попіе, се ва фаче, цюка, рзс, сзптзмзнз, (жсрзмзнт), лсз, цзри, попорені, лвече, цоі, се бее (conjunctione). сзрззториле, цоксріле, сзрззтсѣі,

Din *Faptele unui Săborū mare* totū din 1675 (Chr. d-lui Gaster pag. 219, t. I) : цзри, сзмнзтсри, дсмнеззс, взззндс, сзмтс, сьрззторі, стрзнгз, (попорані), срзчсне.

Din o carte de popa Ioanū din Vinți. *Diaconariu* 1680—1700. (Chr. d-lui Gaster) : сзнтъ, рзспсндере, дмнззаска, (зикъ), сз сз, зисжрж, лсемнпсж, рзсзрит, батцоксритъ, погоржтъ, стрзнссрж, стрзнсъ, цос. (În această carte avem regulatū s și z ca în Moldova, bine deosebiți, apoi ц р. ж din j latinescū).

Din *Sicriulū de aurū* de Popa Ioan din Vinți. Tip. în Sasșebes la 1683 (Chr. d-lui Gaster pag. 268) : дмнззс, цзрзй, сзксйлвр, дмзрзте, (мслцеми), дцстатъ, рздикзъмъ, цзрйй, взззнд, лсзмнпате, рзсзль, стрзнѣе, (прздасе), цюрзмзнтъ, зыкзнд, псцзнж, рзмзнз, погорзндъ, сзракслъ, лсзрж, сзмннцйей,

Din *Popa Ioan din Vinți. Cărare pre scurt pre faptele bune îndreptătore* 1685 tip. Belgradū (Chr. d-lui Gaster pag. 274 t. I).

дмнеззс, рзспснссл, лсж, сз (conj.) сзнт, рзстзц, сз (pron.) пзрзсзт, цюдецслй, ржс, самж, арзтаре, сз

СА, ЛИ СЖ ДЕШКИСЗРЖ, СЗРАЧИ, ОУРЗТЬ, ЛЦЮИЦЕ, РЗСЗПИ (răsipi), РЗМАСЬ, (РА), СЗЛА.

[În aceste două din urmă deși totu de ale lui Popa Ion, nu aflăm pe *з* ci numai pe *г*, dar *у* р. ж muntenescă și alte însușiri ale limbei sîntu la feliu. Póte să fie pricina tipografiei de la Belgradu, care nu va fi adusă și pe *з*. În cea di'ntăiu scriere (Diaconariulu de la 1680—1700) se află dar îe scrisă de mână].

Din Molitâvnicu izvoditū din slovenie pre limba rumănescă.... tip. la Belgradū la 1689. Talmăcitoriulu îe totū popa Ioan din Vinți : ШЛЕ, WЗРЕСКЪ, ДМНЕСЗС, СЗ (conj.) ne deosebitū de pronumele СЗ, СТРЗМТЖ, СЗНТ, СЗРАЧЬ, РЗБДАРЪ, ЛГОАРСЗРЖ, РЗСЬ, ЛАКРЗМИ, ЦЮДЕЧЕ, РЗС.

Să vedemū ce vomū putea culege din documente :

În *Monumente pentru istoria Făgărașului*, de D-lū N. Densușianū sîntū multe documente, iétă ce amū aflatū într'însele :

1613 : *Boer*; 1629 : *Boerul, Sarban* (cet. Șerban); 1630 : *Boiaronibus,, Boeronălem* ; 1630 : *Boerones* ; 1637 : *Sorban* (Șerban) ; 1677 : (Șerban) ; 1689 : (*Nadasd*)=Nădeajde, *Russor* (Riușor), *Serban* (Șerban), (*Bojaronatus*) ; 1694 : *Uretya* (*Urechia* nu *Ureachea*).

În Arh. I. t. 1. p. 1. pag 100 găsimū unū actū de la Dosofteiū vlădica din Belgradū, anulū 1627. Culegemū exemple după textulū reprodușu de D-lū Hăjdău cu litere latine : *Dumneđeu, să* (conj.) *sęptemăná, giucător, giurá, să sę, sę* (pron), *ręmas, slujască, sęrbătarea*.

În Arh. I. t. 1. p. 1. pag. 93 găsimū unū actū de la acela-și Dosofteiū, mitropolitulū Ardealului, an. 1627

publicată cu chirilice : ПЪНИ, СТЪНС, ЛЕШАСКЪ, ЦАРЪ.
(Partea aceasta ie scrisă de altulū cine-va, nu de mitropolitū. Acestū Dosofteiu ieră de locū din Moldova cum se vede din scrisórea citată).

Veaculū alū XVIII-lea.

Moldova cãrți și manuscripte.

Din Psaltirea scrisă de Ioan din Vasluiū la 1710 : АУСТЪ, ШИЛА, ХИЕ-ЧИНЕ, АМНЪЗЪ, АРЪТЪМ, (ФИЕ-ЧИНЕ), (РРА), ВИСТЕРЮЛ, ЛЕКСАШИ (dovadă că puneа е р. ea), СЪНЕ (sine) ; АМЪРЪТЪ, СЪ (pron. dar se află fórtе desū se), ИЗВОРЪЩЕ (izvoreaște=izvoreaște=izvoreaște), СЪ (conj.) РЪЗ, СЪРАКСАШИ, ЦАРА, МЕМИ (р. м'кле), ПЪКАТИЛИ МЕМИ (păcatele méle), ЛСЪ, (ВЕРМЕ), ЦЪНСРЪ, ЛЦЕЛЕЦИРЪ, СЪНТЕЦ, РЪБДА, САРА, СЪНТ, ЦОС, ПЪТРЕЦЮНЕИ, ЛНЦЮМЪТЪЦА, ПОГОРЪ-БА, ЦЪРЪНЪ. (Chr. d-lui Gaster p. I. pag. 363. Ms. se află la Bucuresci și ie de bună samă copie de pe o psaltire mai veche).

Din *Ceasorniculū Domnilorū* de N. Costinū, după unū Ms. din 1714 aflătoriū în bibl. din Iași (*Literatura populară* de Dr. M. Gaster Apendice : rău, să rădicăm, urám, răbdare, dzice (ШИЕ), răspunde, sântu (sintu), țări, înțálege, agonisăști, urmedzi, înțálepti, (greșaliū), alesă (inm. fem.) sálnicia, împregiurat, rădică, slobodzenia, zăbavă, nepedepsătū, sărăcești, îmbogățăști, răsăpá, lacrămile, împărțându, heare amară (fiere amară), sãménaturá (ajungu), (deșarte), sângur, agonesát, ficiorulăi, agonisăsc. părăsát, (singur), lipsát.

Din Cãrțulia mitropolitului Iacovū tip. în tipografia Mitropoliei din Iași la 1757 ; АМНЪЗЪ, СЪНТЕМЪ, СЪНТЪ,

арзтаре, сѣ се, ви сѣ = vi se, че сѣ фаче, грешалѣ, (рѣле), лѣзѣзѣтѣрѣ (cum se află mai totu deauna în toate texturile vechi, noi amu însemnatu înse unele locuri și forma *învățetură*), осѣвите, сѣлѣтечи, ѡкѣрѣнд, (преѡцѣскѣ), рѣмѣшицѣри, лѣсѣ, зѣскѣ, рѣсѣ, рѣсѣтѣцилѣрѣ, (крѣсѣтѣ), лѣшѣлѣчѣне (cartea de cetire a lui Lambrior pag. 197). (жѣдекатѣ). Cum vedem, are numai з, dar are ж pentru ѡ făcutu din j latinesc, deci se vede acea înriurare care a făcutu să nu se mai privescă literare forme ca *giudecată*, etc.

Di'nt'r'unu manuscriptu de la 1784 (scrisu la Suceava) citatu de d-lu Gaster în *Literatura populară* pag. 47: *desăme, țată, noapti, moarti, sânt, sălbatică fiară, păzând, gîos, părăsăt, lacrămă*, (pag. 320), *juchit* (p. jupitu), *răspunsă* (trecutul), *zăsă* (dise), *sângură, carti*.

Din БЛЕМЕНТИ АРИМЕТИЧЕ АРЗТАТЕ ФИРЕЦИ tip. la 1795 în tipografia Mitropoliei din Iași: есте, гречеѣе, (зѣкѣ), сѣнт, зѣкѣ, лѣчѣе де ла оѡнс (nu unul), лѣкѣетѣ, сѣнгѣрѣ, сѣне (sine), (шаселѣ), шасѣ, лѣпѣицѣзѣ, рѣмѣне (*remănea* infinitivul), стрѣнѣере, (жосѣ), зѣчина, ѡсѣтѣте, чѣелѣмѣй, рѣмасѣ (remase la trecutul simplu), ѡсѣ, лѣсѣлѣцѣшѣй, лѣелѣсѣю (*îuțelesei* trec. simplu), хѣрѣ (fieru). (Cuvîntulū îlu găsesci de mulțime de ori totu cu х) лѣсѣнѣе, (сѣсѣжѣѣе), лѣсѣнгѣ, (шѣпѣе), гѣсѣѣе, ѣѡскѣ, (сѣнгѣрѣ), лѣшѣзѣ, зѣскѣ, лѣсѣлѣѣѣе și лѣсѣлѣѣѣе, зѣхар și захѣрѣ, (жсѣтѣте).

Bucata următore o punu întrégă întâiu pentru limbă ortografie și arheologie, apoi pentru că bucata pusă de Lambrior la pagina 213 a cărței citate ie gre-

șită în multe locuri. Aice o tipărimă după unu exemplariu aprópe complectă, aflătoriu la editorii acesteї serierı. Autoriū ie *Amfilohie Hotinulū*.

Пентру мăсуриле care să обичнуескū în Geometria practica.

Тоате мѣсриле care сѣ обичнѣскѣ лѣтсѣ ачѣстѣ гевмѣтриѣ, де Козмомѣтриї, адекѣ : де мѣсрѣторїи лѣмїи, care еї лѣс изводитѣ ши лѣс датѣ ши ware care нѣме, ши сѣмне, ши мѣкарѣ де нѣсѣ ши обичнѣскѣ лѣтоате локѣриле тотѣ кѣ оунѣ ачѣлашѣ кипѣ ши мѣичѣю, дарѣ тарѣши де ачѣлашѣ нѣмирї, ши сѣмне сѣ сѣлѣскѣ.

Лѣчѣстѣлѣ де тоате мѣсриле есте оунѣ грѣшнѣ де врѣлѣ, нѣминдѣлѣ линїе плинѣ . 4. де ачѣсте линїи : ас грѣшнѣ, факѣ оунѣ дѣцѣть . 4, дѣцѣте факѣ оунѣ лѣть де мѣнѣ, кѣ трѣи лѣтсрї де мѣ жѣ ас 12- дѣцѣте факѣ оунѣ пичорѣ, кѣ ної нѣмимѣ шпалмѣ домнѣскѣ. кѣ 6-де ачѣсте пичорѣ ас палме факѣ пасѣ гевмѣтрикѣ.

Гевмѣтриї чѣї вѣкї фѣчѣ пасѣ де 5- пичорѣ, тарѣ лѣкѣм сѣ обичнѣцѣ де 6- дѣпѣ кѣм ши лѣчї лѣ ної лѣмолдѣва, кѣ сѣ фѣче де 6- палме домнѣцїи. кѣ 3- де ачѣцїи пѣши, факѣ шпрѣжинѣ де апарїжѣлѣшї лѣсѣ кѣ алѣрѣ мѣсрѣ де пичорѣ.

Ъстадїѣ, ас кѣмѣ зикѣ рѣсїи, вѣрѣстѣ, кѣспрїнде шѣстѣ должѣ зѣчї ши чинчї де пѣши.

Ъмнѣлѣ италїѣнѣскѣ кѣспрїнде 1000- де пѣши, врї 8-стадїи.

Ѓ лѣгъ кспринде 4000- де пашй, врй 32- де стадій.

Ѓ милъ немцаскъ, кспринде 5000- де пашй, ас 40- де стадій.

Осунъ градъ да меридіансавй, 'ас ачѣрксавй де аміа-
звзи, кспринде 25- де лѣгй, врй 200- де стадій.

Лмвалте, ши лмвалте кипсрй, мзсаръ ваменій лмвалте,
гарь ной сз кзстзъмь аносстре вбичеурй де аичѣ, ши сз
ведѣмь де сз потривѣскь кс а алтора.

Ши май лтжй вомь зиче пентрс пичорс парижсавй, кз
нска потривѣще ничй кс палма домнаскъ де аичѣ, ничй
кз пичорсав чѣль вѣкю аль ромій, фїиндъ кресквтъ де кжтъ
ачѣль вѣкю, кз сас мзрйть май кс доаж дѣцете, май
маре де кжтъ аль Ромій, кз мвалтз гжлчевире фзксрз
геммѣтрій, ши астрономій пентрс ачастз адацире, лкср-
кжндасе лтрс мзсрйле меридіансавй, лтрс кжтъ кз л-
чепзрз де невое акзста мзсрйле векй, днй поменирйле
авй беспесіанъ лпзратъ, ши дела алте сѣмне каре сас а-
флатъ, лтжй пичораре сзпате лпїатрз пела мормжнтсрй.
алдонле сзпате лфїеръ, ши спйже. алтрейле лмзсрйле де
локсрй, ши миле. ал патрале лмзсрйле пичорсавй че ас
лхсать вредниксавь Конціс фарнезїанс, пе зидсрйле дела
аса кврте л рома. ши афларз кз чѣ май драптз мзсрз
есте лмилйле романе, каре сас мзсрватъ де весписіанъ л-
пзратъ, лзсиндъ ши мзсвра пичорсавй сзпатъ л спйже,
ши кс ачастз мзсрз сз сазжѣскь Романій пзнз л зіва
де асгззй, каре мзсрз де пичоръ аиче ной нс пстѣмь
псне, не пстжндъ касз лкапз лтрачастз карте, гарь дспз

кѸмь сѸ афлѸ скрнѸ амь лѸать мѸсѸра де оуѸнѸ дѸѸеть,
кѸ пе лѸснѸ ва кѸноаѸе wrѸ чнѸе авон сѸ черчетѸе, тѸтѸ
мѸсѸра оуѸнѸ дѸѸеть, че сѸ афлѸ лѸмѸсѸра де пнчорѸлѸ
чѸлаѸ тнпѸрнтѸ л спнже, вѸспѸіанѸ лѸзратѸ кѸмь сѸ вѸде.

МѸсѸра де оуѸнѸ дѸѸеть дѸла
мѸсѸра пнчорѸлѸ вѸспѸіанѸ.

МѸсѸра де оуѸнѸ дѸѸеть амѸсѸрїѸ
де пнчорѸлѸ парнжнлорѸ,

дѸпѸ адеверннѸ че амь лѸать а
мѸсѸрїѸ де оуѸнѸ дѸѸеть дннѸ палма
домнѸскѸ амолдовїѸ сѸ афлѸ аша

КѸлї вѸзѸндѸ кѸ мѸсѸра де пнчорѸлѸ РомїѸ нѸ внѸе
де вѸотрнвл кѸ мѸсѸра пнчорѸлѸ де парнжн, намь лѸче-
тѸтѸ ачерчетѸ шн пѸнтрѸ палма домнѸскѸ че сѸ вѸннѸсѸ-
ѸѸе анчѸ лѸмолдова, шн лѸѸндѸ сама дѸпѸ кѸмь фѸче
норолѸлѸ мѸсѸрїѸ: афлѸндѸ шн пе вѸре карѸ фѸцѸ де мѸлѸ
лѸкредннѸтѸ, кѸмь арѸ мѸсѸра де палма домнѸскѸ драп-
тѸ, карѸ сѸ афлѸ лѸсемнѸтѸ пе фїѸрѸ лѸвїстїѸрна кѸрѸїѸ
домнѸцїѸ л ешї, шн лѸѸндѸ амь лѸзрѸнтѸ лѸдѸѸете дѸпѸ
вѸннѸѸю, л- 12-, шн афлѸндѸ мѸсѸра дѸѸетѸлѸ дѸпѸ
кѸмь сѸл дѸзтѸтѸ мѸлї сѸсѸ, ламь атокмѸтѸ кѸ а РомїѸ,
шн а парнжѸлѸ, шн дѸкѸтѸ а парнжѸлѸ внѸе мѸлї мнѸкѸ,
тѸрѸ кѸ а ромїѸ внѸе токма, кѸ естѸ вѸмннѸснѸ кѸмь сѸл
пѸзнтѸ лѸтрѸ ачѸстѸ цѸрѸ. вѸмѸсѸрѸ атѸтѸ де вѸѸе, по-

ТРИВИНДСЪЗ КЪ МЪСЪРИЛЕ ЛШЪ ВЕСПИСІАНЪ ЛПЪРАТЬ, КЪ А
 ПАРИЖЛШЪ ВИНЕ МЪРИТЪ АПРОПЕ КЪ ДОАЖ ДЪЦЕТЕ МАЙ МАРЕ
 ШИ ДЕКЪТЪ АЧАСТА, ШИ ДЕКЪТЪ АРОМІЙ.

Cum vedemă ă nu iese întrebuintătu pentru ea + e
 ei numai e, care iese și p. ea de la sfârșitū accentuatū
 și pentru ea + e; ȳ lupta cu ж; se află з și г dar a-
 mândoi moi și întrebuintați fără nici o noimă; шасе,
 шапте sîntū muntenisme ca și ж din жоск etc. Limba
 ie mai aprópe de cea literară de a-đi de cātu a lui Do-
 softeiū de pildă.

Din „*Deobște Gheografie*“ pusă de Lambrior, n'amū
 la ce reproduce, căci limba ie întocmai ca în Aritme-
 tică. Lambriorū a reprodușū întocmai bucățile din Ghe-
 ografie pentru că a avutū unū exemplarū în mână.

Di'ntr'unū manuscriptū intitulatū *Numa Pompilie alū
 doilea Craiū alū Rîmulū* *) din anulū 1795 fevr. 15 :
 французци (adv.) ЛЧЕНСЪЗ, ЖЪРЪМЪНТЪРИЛЕ (în textulū
 tip. ЖЪРЪМЪНТЪРИЛЕ), (ВЪЗИНД în manuscriptū și ВЪЗЪНД
 în text. tip.); РЪС, МЕРЪЕ (în ed. tip. МЪРЪЕ), ЛЖШГЪНД
 (tip. are ж), ПЪРЧЪДЕ (totū așa în tip.); РЪПИДЕ (tip. РЪ-
 ПЕДЕ), СИНГЪРЪ (tip. СЪНГЪРЪ), ЛАКЪРЪМИЛЕ, (СИНЪЕ în Ms.
 și СЪНЪЕ în tip.); ЛПРЕУЪРЪЛ, А СЪ АРЪТА, (ГРЕШАЛЕЛЕ),
 ОМОРЪТ, РЪМЪНЪК, РЪУТЪЦИЛЕ, (СЪМЪ), СЪНТ, ЛФРИКОШЪ-

*) Amū numai tom. II. Cartea a fostū prescrisă de *Alexandru Aftanasiu* dascalū în tirgulū Pietra. Spune că a fostū tradusū din franțuzesce de *Alexandru Bel-dimanū* paharniculū. Traducerea s'a tipăritū la 1820 în Iași, dar sîntū deosebiri între copia de la 1795 și între textulū ediției tipărite.

риле, сѣмне (сѣмне în tip.), жѣли, (шасе зечй), (дѣмне-зечй). Cum vedemû înriurirea muntenească se arată în acela-șifeliu ca în scrierile lui Amfilohie Hotinulû ; ba încă ж ieste de regulă întrebuintătu.

Să trecemû acuma la documente din veaculû alû XVII-lea din Moldova (Arh. Ist. t III) :

1703 : мѣртѣрицкѣ, рѣпѣсѣтѣли, цара, лѣшѣкѣ, жѣ-лѣндѣмѣ, ашѣзѣт, 1703 : ѣос ; 1706 : ашѣ ва хи ; 1708 : сѣлицѣ, стрѣнѣ, ар хи, зѣчѣ ; 1710 : ѣспѣнѣса, касѣлор, сѣнтѣ, ашѣзѣт, ѣос, стрѣчѣ ; 1707 : сѣнтѣ, фѣ-чорй, винит ; 1715 : мѣрѣзѣскѣл, дин сѣтѣ, мѣртѣрицкѣ дѣмнезѣс, ѣсрѣитѣ, цара, а хи=ва фѣ, дѣмнезѣс, мѣр-зѣскѣл ; O povestire de la încep. veaculû alû XVIII-lea : ѣос, дѣцитѣлѣ, рѣшѣскѣ, ашѣзѣт, шѣзѣндѣ, вѣкѣтили, жѣдѣкѣтѣ, ма сѣидѣ=мѣ ва ucide, стрѣнсѣ ; 1725 : Ми-хѣлѣ, жѣлѣит, арѣтѣт, сѣр хи лѣт, рѣмѣс ;

Din *Cronica Romanulûi* de episcopulû Melchisedecû scótemû : 1719 : сѣлѣбѣли, мали, сѣчи (înmulțitû de сѣ чѣ=е, ca și а în мали de vreme ce vedemû старостѣли), ѣрѣли, сѣ астрѣчѣ вѣсѣлѣ, карѣлѣ, подѣвои, лѣкрѣсѣ, ѣс-дѣка, на хи=пу ва фѣ. п'а фѣ ; 1725 : (дѣмнезѣс), зѣва, зѣкѣ, сѣрѣчѣи, аѣсторѣскѣ, дѣмнезѣс, ѣѣкори, (дѣшѣрѣте), (синѣсѣри), ѣюдѣсѣл, сѣ (conj.) (синѣсѣ), (бинѣшор), сѣ (pron.) хѣрѣл, (пѣнѣтра), рѣстѣзѣци, Din întăritura episcopulûi : ашѣзѣт.—1752 : ѣрѣцѣцѣлор (și ѣрѣцѣцилор), хѣтѣрѣчѣ, лѣвѣ (р. аѣѣаѣ), сѣмне, (дѣрѣте), сѣ (pron.) ѣсрѣл, рѣсѣчѣй, (пѣскѣ), хѣрѣл, 1751 : сѣ, are numai з, ea + e = e scrisû cu е, дѣмнезѣс, аѣсторѣндѣснѣ, ѣсѣмѣтѣте (și de regulă ѣ пу ж), пѣтрѣзѣчѣй, сѣкѣлѣй, дѣж, касѣ, сѣнт, рѣсѣмѣ-

звцилор, васз (vase), бисзричи, дѣмнеззѣ, херѣл, рѣмзе;
1756: лнск, чирте (în urmă iera хирте din фирте),
цѣмзтате, чинчиззчи, рѣмас; 1757: цзрѣи, дѣмнзззѣ,
сзлит, (дѣсторю), чинчиззчи, аѣсторинцеле, цара; 1760:
шепте, хирте де вѣе, цѣмзтате, сзнтѣ, арѣтат, зѣписз
(înм.) 1783: *smonit* p. *smomitü* *).

În privința acestui veacü vedemü că se urmëză cu
limba din veaculü trecutü, din formele poporane nu
străbate de câtü pretacerea lui *ea* în *e*; vedemü în a-
cestü veacü că începe a se obișnuî ж pentru y celü
vechiü, alte muntenisme le-amü pomenitü la loculü lorü.
Pe s îlu vedemü pierdëndu-se din scrisü totü în acestü
veacü, firesce totü sub înriurirea cãrților muntenesci.

Munteniea, veaculü alü XVIII-lea.

Cãrți și manuscripte.

1700: *Învëțăturî creștinescî...* tipărită la Sneagovü :
цара, (дѣсторюль), дѣмнеззѣ, сз (conj.) сзраксѣшъ, рѣс-
татѣ, сѣнтѣ, сз (pron.) лсз, (сѣрз), рѣмзне, (жоакз),
зы, лакрзме, сзнтѣ (Chr. d-lui Gaster pag. 340 t. I).

1700: *Floarea darurilorü...* tip. la Sneagovü: цара,
(дѣсторюл), дѣмнеззѣ, рѣс, пасзри, сз (conj.) (зисѣ), сз
(pron.) рѣмѣнѣ, афлз-се, маи вѣртось де кѣт nu mai
vãrtosü ca, вѣзѣндѣ (Chr. d-lui Gaster).

1703: *Noulü Testamentü* tipăritü în Bucuresci: сѣнт,
рѣсри, цзрѣи, сз (conj.) цара, сѣнѣл, сз (pron.) (дѣмне-

*) Până la acestü anü nu mi s'a întâmplatü a găsi în
Moldova $m=n$, se fereau tare de acëstä prefacere;
în Wickenhauser ieste *Nicot* p. *Micot* în veaculü alü
XV-lea, dar póte din greșala transcriitorului.

зес), асзмзнѣндс-не, сз сз, жсдеката, рзс, амнезес,
(лпексрсл), лсзмнать, рзмѣни, шапте, (зиле), (ажснсь)
*) (Chr. d-lui Gaster).

Di'nt'r'unu manuscriptu scrisu innaiute de 1705, a-
fatoriu la biblioteca centrala si a nume din partea in-
titulata : Iconie сирѣч (adeca pe slavonesce), картѣ лси Icon
лцзлентсл ; (Chr. d-lui Gaster) : цара, сзнт, всззле,
рзс, (лсе), 'рзспнсь, (ажснсь), рздѣ, пзрзрз, мзнкасз
=mancase, сз (conj.) сз (pron.) (пз=pe), Pentru mai
buna lamurire voiu tipari aice o fata din acesta Isopie-

Омсл неискодиторю.

Зант зисе ятз афлзндс прилеж сз батз пре Исуп ши
тар ли зисе ровсле дѣка фжкшш пз приатени миен ис-
кодиторю, дсте де-м адс ум неискодиторю. а дова зи ас
мерсз Исуп л тзргъ, ши кзстз лкваче ши лколѣ, л-
прежсрсл тзргслси, ши вазс пре си ум цзран шзззнд
сзнгср, фзр де лскрс, лтр'си лок де атзта врѣме сзн-
гср ши сз апропие Исуп, де дзнссл ши-и зисе, ка оуенси
ом прост : те кїамз стзп(з)нсл сз прзнззци кс дзнссл.
тар цзрансл мѣрсе неискодиторю, фїинд ум прост ; ши
лтрз л касз, ши шззс ла масз некїемат, кс лбрзкз-
менте цзрзнецп каре авѣ. Зант зисе кзтрз Исуп : чине
ясте ачеста ? Исуп зисе : ум неискодиторю. Зант шоп-
ти ла оурекиле жсп(з)нѣсей, ши-и зисе, сз нс се мзнїе

*) Din acesta voiu publică mai încolo o bucată pentru
că ie aprópe întocmai ca limba noastră literară de a-
cum.

ДЕ ЧЕ-Н ВА ГРЗИ, КЪ ВОЮ СЪ ФАК СЪ БАТ ПЕ ІСВН КЪ ВИНЪ ;
 ШИ ЗИСЕ ЗАНТ ЖСП(Ъ)Н'КЪСЕЙ : БАГЪЪ *) АПЪ Л ЛЕГИН ШИ
 МЕРЦИ ДЕ СПАЪ ПИЧОДРЕЛЕ ОАСПЕЛШЙ, ЦЪРАНСА ЗИСЕ : БИНЕ
 ВЕН ФЛЧЕ ЖСП(Ъ)НЕ, КЪ ДЕ АСТЪ-ВАРЪ НЪ МІ-АМ СПЪЛАТ ПИ-
 ЧВАРЕЛ(Е). ДСП'АЧ'КА АЪ ПЪС МАСЪ, ШИ АЪ ЛЧЕПЪТ АМЪИ-
 КА ФЪР ДЕ КЪЦИТЕ, ШИ НЕЛЪВІАТ, ТЪТ ДЕ W ПАРТЕ. МАИ
 ПРЕ ОУРМЪ АЪ ПЪС Л МАСЪ ПЪЗЧИНТЕ, ШИ АЪ ЗИС ЗАНТ,
 СЪ КІАМЕ ПЪЗЧИНТАРЮА СЪ-А БАТЪ, КЪ АЪ ФЪКЪТ ПЪЗЧИН-
 ТЕЛЕ Р'КЛЕ ; ІАР ПЪЗЧИНТЕЛЕ ЕРА БЪНЕ, НЪМАИ ЧИ ВР'К СЪ
 ВЪЗЪ ЧЕ ВА ЗИЧЕ ЦЪРАНСА. ЕА ЗИСЕ : БАТЕА, ЖСП(Ъ)НЕ, КЪ
 АЪ ФЪКЪТ ПЪЗЧИНТЕЛЕ СЪПЦИРИ, СЪ МЕ ФАКЪ МАИ ГРОА(Е).
 ШИ АЪ ЛЧЕПЪТ ЦЪРАНСА А МЕ ГЛЪМЪЪЗИ ЛН МЪНИ ШИ А МЕ
 МЪНКА. ШИ ІАР АЪ ЗИС ЗАНТ, СЪ ФАКЪ СЪВЦИЛЕ АФАРЪ ФОК
 МАРЕ, ШИ СЪ ДЕСПОДЕ ЖСП(Ъ)Н'КЪСА ШИ СЪ W БАЦЕ ЛН ФЪК
 СЪ W АРЪЪ ; ЦЪРАНСА АЪ ЗИС АЪИ ЗАНТ : МЪ РЪГ АЪМИ-
 ТАЛЕ ЖСП(Ъ)НЕ, АЦ'КПЪЪ СЪ МЪ АЪК ШИ ЕЪ СЪ-М АЪК
 МЪАР'К, ШИ СЪ МЕ АРЪИ ПРЕ АМЪНДЪАЪ, КЪ АША МІ СЕ КАДЕ
 (Chr. d-lui Gaster pag. 352 t. I).

Di'nt'r'unū Лизкиѡн 1705 Ms. (Chr. d-lui Gaster
 pag. 355) : МАЪЪРЕ, МЕСТ'КЪЪН (în Moldova totū în vea-
 culu alū XVIII-lea aflămū МЪСТАКЪН cum dicū a-dī
 Muntenii), ГЪТЪЮ (nu gutuiū), РЪШИНЪ, ПРЪИ СЪЛАТЕК,
 (ЖЪГЪСТРЪ), (ГРЕЪРІИ=greerī).

Din Анаологiон..... 1705 tip. la Râmnicū : ВЪЪЖНДЪ,
 (СИНЪРЪ), (АМНЕЪЕЪ), АРЪТА. (Limba aprópe literarā).

Din *Evangeliea* de la 1747, tipărită la mănăstirea

*) БАГЪЪ în același înțelesū ca la Macedonenī.

Hurezii lângă Râmnicu (în No. IV, 164 file): ДМНЕЗЕС
 iese și 3 dar se întrebuintază fără regulă, mai ales
 з, dar 3 lipsesce, ПСТЪРЕ (și de regulă ъ și pentru ea
 +e), conj. СЗ, nu se deosebesce de pronumele СЗ, СЖ-
 НСЛЪ, РЖСПННСЬ, СЖНТЬ, (ШАСЕ), СЖНТЕЦЙ, (СЪРЪ), ШЗЪСТЬ,
 ЗИСЪРЪ, АРЪТАТЬ, МЪРСЪРЪ, ЗИСЪ (dise), (ЖОЙ), СЪРЕЗ-
 ТОРЙ, НС ТЕ МИРА КЪЧИ ЗИШЪ ЦІЕ=nu te miera căci disei
 ție ; (ШАРПЕЛЕ), ПОГОРЪТЬ, СЪМНЪ, ШАСЪ, РЖДИКА, СЪПЪТЪ-
 МЖНЪ, (ШАСЕ), НСНС (p. nunulū), (ЖСДЕЧЕ), (НС ВЪ ТЪМЕ-
 РЕЦЙ)=nu vă temeți, ca în veaculū alū XVI și alū XVII-
 lea), ДЕШЪРТ, СЪМЖНЦА, СЪЧЕРИШЪ, (СЕЧЕРА), СТЪЖНЦЕ, (ЕЦИИ
 МАИ МАРЕ ДЕ КЪТЬ ПЪРИНТЕЛЕ), РЪСПННСАС (sing.) ХОТА-
 РЪЛЕ, САРЪ, (СЪРА), ЦЪНЦАРЮЛЬ, ХІЕРЪ, ЦЪРМСРЕ, ЛКЪНЪС-
 РАРЪ, ВЪНЪЗЪТОРЮ (p. vîndetoriū), РЖСЛЪ (riulū), ДОЖНЙ
 și ДОЖЕНИ, ШЕЗЖНДЪ, deși mai totū deauna ШЪЗЖНДЪ,
 ШЪРПЙ, ШЪСЪ, ЧЪЛЕ КОЦЪРОАСЪ, СЛЪЖЪЩ, (РАЪ verso), ГРИ-
 ЖЪЩЙ.—Cum vedemū se află cuvinte cu e în ě după
 r, s, ș, ț, z, j și a lui i în î după r, s, ț, z ; dar sîntū
 și cu e și i păstratū. *)

Din Psaltirea tipărită la București în anulū 1775.
 Limba samănă foarte bine cu cea din evanghelie : are
 pe ѣ făcutū din j latinescū prefăcutū în ж : ЖДЕКАТЪ,
 ЖЪРАТСАС ДМНЛЪ, ЛКЪНЪСРАТЬ, etc ; are numai z mōle

*) Di'nt'r'unū Ceaslovū muntenescū de pe la 1764, lip-
 sitū de titlu : 1) з și 3 fără regulă ; 3 se pune a-
 desea la începutū : ЗИЛЕ, ЗДРОВИ, dar și з și 3 sîntū
 moi, 3 lipsesce. 2) АЖЪТОРЮ, ЖДЕКАТЪ, 3) АЧЪЛЪ,
 ЕСТЕ. 4) НЕКЪЖЪСЬ, ЛДЪЛЧЪСЪС-СЕ, ДМНЕЗЕС, СЪЛ-
 БАТИКЪ, СЪ СЕ, ДЕШЪРТЪ, СЪРА, РЪПОСАЦЙ, 5) ХІАРЪЛЕ,
 6) ПОГОРЪ, СЖНТЬ, РЖЪ.

scrisă cu *з*: *дсмнезес*, *ашзгзмкнтслъ*, *зиѡа*, *ѡзере*. (Aceste însușiri sînt de cele ce au ajunsă literare; are *ѣ* p. *ea + e*; are pe *e* făcută *ѣ* după *s*, *з*, *ѣ*, *з*, *ж*, *р* (înse *дсмнезес* nicî o dată *дсмнеззс*): *ашзгзмкнтъ*, *шзгй*, *сзмкнцз*, *нзкзжзскъ*, *рзотате*, *рзспшсць*, *рзршкн* (nu *renichî*) *цзрйй*, *арзкторй* (p. arđetori), *ашзгзмкнтъ*; are pe *i = î* după *р*, *s*, *з*: *ржслъ*, *сжнт*, *шзгжндъ* (p. ședîndă din șediândo), ba și acestea numai cu greu se găsescă la *з*, aiurea afară de gerundii nicî n'amă putută afla; cu *i = î* după *р* sîntă destule (verbele în *ри*, *riu*, *ridicū* etc). cu *i* în *î* după *s* mai numai *сжнтъ*, *сжнтем*..... Amă aflată și *хйерк* dar *фтарзлѣ*. Pe urmă vedemă *șase*, *șade* etc. Și formele din dialectulă cu labialele schimbate stau în luptă cu cele din dialectulă cu labialele păstrate, ale căruia sîntă mai numerose. Chiar *сѣрз* ieste forma obișnuită nu *сарз*, deși de altă-feliū acolea ca și în tôte scrierile din veaculă alū XVII-lea și alū XVIII-lea, substantivele femeesci cu *a* acc. ia singurită au regulatū înmultitulă cu *ă* dacă ieau finala *i*. De la acestă limbă până la cea care a ajunsă literară depărta-rea nu-i mare.

Din *Часословк*..... tip. în Bucuresci, la Mitropolie în anulū 1777: *семне*, *дсмнезес* totū deauna, *цара*, *сзптзмкнз*, (*лцелѣпте*), *лѣнешслъ*, *жздека*, *грешзскъ*, *сжнтъ*, *шадѣ*, *ажшцѣмъ*, *рждикацй*, (*фларз*), *лжшцсратъ*, *лнзлцжндслъ* (p. înnălțindu-lă), *погоржтк*. În scurtă limba ca în Psaltirea de la 1775).

Transilvania, *Banatulă* etc. veaculă alū XVIII-lea. Din *Retorică* adecă învățătura și întocmirea frumoșei

cuvîntări. Tip. în Buda, dar scrisă în Sibiiu în 1797, cum se vede din prefața.

(зик), сзлватека, хїарз, жок, нс сз мзнїе, лсз, (фїе-рѣл), сз сз, арзтат, (вѣзе), (ашезат), лї дзрѣсз, рзб-дарѣ, сз арзтасз, жѣдекзторилор, арзжндѣсе, рѣде, w-браз, лзкрзма, дожзнеск. лсз, рзспѣнсрї, (репезѣнї), (синѣл), фѣрничї (р. furmicї), (чѣле), (стрикзчюне), хw-тзрѣтз, дѣмнезес, погорѣм, (сзѣжеск), рзмѣе, пасзри-лор, сзмѣнат, сзѣжаскз, извоарзле, чѣле зисе вѣнзтзцї, (цесѣтз), сжнѣр, сжнт, (депринзинд), лнцзлес, (стриѣе), (шасеспрезѣче), (асемзнарѣ), (лпзртзшаше), лжнѣе, (синѣрз), рзѣтзциле, ззфирї (zefirї), стржнѣ, сзчерат, рѣл, рзмзшицз, (арзиндѣсе), лкѣнѣрз, сзмзнат, пѣ-рѣле, рзсзрит, цзрїї, рзсѣне, хїарзалур, сфѣшничиле, чѣле лѣминоасз, пзлжн, „де ачел сз тѣме ши ли сз лкинз лѣмѣ, ка кѣм ар фи дѣмнезей, тарз пре ачещѣ лї де-фзимѣзз шї-ї батжоксрѣще ка пре неще жѣкзрїе (în m. de la жѣкзрѣ), але норокѣлї ши лепзджтѣрї але ва-менилур“ (pag. 62), (шапте), сз сз, сзрѣзтоаре, лшз-лзторюле, брацзле, лсзтат. Pentru a da idee mai de-săvârșită despre limba din acéstă carte, nu numai de urmele din dialectulú cu labialele schimbate, voiú ti-pări aice cap. 34 pag. 271.

Pentru blestem. (pag. 271).

Сз фаче блестѣмѣл, кжнд чинева не пѣтжнд кѣ флпта а пзгѣби пре врзжмаш, лл блѣстемз кѣ лимѣл, ши фї-инд кз тѣсте кѣ непѣтинцз, ка кѣ мѣнз ши кѣ фїер сзл пїарзз дин лѣме, лї пофтѣще дин инимз ши дин сѣ-

флет воале, сзрзчій, лнекаре, моарте, ши дспз ксм зиче пилда, w Иліадз де рзстзці, ши оун мвшрою де сзрзчіе.

Де ачастз Схимз трéвзе сз сз фер'ёскз Риторсз чёл крецин пре кжт сз поате, фіннд кз лвзцзторюл ностр8 Хс н8 н8май к8 к8винте ши к8 фапте н'ё8 сфзтсит, чи ши к8 гродзникз Пор8нкз н'ё8 пор8нчит, ка сз ювим пре Брзжмашій, ши сз н8ле пофтим ничій вдатз вреоун рз8, лсз пентр8 ка сз дзм ши личій пилдз, кип8л блестём8-л8й ва фи Вжнзторюл І8да, кзр8м сз к8вин тоате блест'ёмеле л8мій, фіннд кз л8 вжнд8т пре ачела, каре, к8м зиче Пабел, сас фзк8т блестём, пентр8 ка сз не слобоз'ёскз пре ної ваменій дин блестём8л пзкат8л8й. Оунде еиш І8дw нозле Л8цифере ал Іерархії Апостоличёцій? лкз трзёцій? лкз рзс8фли w викл'ён8ле? лкз вёзій л8мина Содрел8й т8, каре ай вжнд8т пре Л8мина ч'ё лдевзратз, ши w ай стинс к8 лт8н'ёрек8л морції? лкз вёзій ши те вёзій де ваменї т8, каре ай вморжт вїаца, ши пре Мжнтвиторюл ваменилор? ф8цій w Рззврзтиторюле департе де фаца пзмжнт8л8й чёл8й де лзксит! д8те л пзд8рї ка w хїарз сзл8атекз че еиш, фіннд кз т'ёї арзтат шарпе wтрзвиторю джнд моарте ачёл8л, каре т'ё8 хрз-нит ши к8 лс8ш тр8п8л сз8! д8те ла к8н8л шзрпилор чёлор сатаничёцій, каре гасте м8нка Іїд8л8й! К8 тоате ач'ест'ё мз рог Чёрюл8й, ка сз н8 рзс8фли май м8ат, фзрз н8май аер вморжторю, каре майнаинте де ац да рзс8фларе, сзц рзп'ёскз Дх8л. Япа, че б'ёї, чец ва оуда в8зеле ч'ёле викл'ёне ши wтрзвитоаре, сз сз факз ши іа

втравъ, ши пѣнъ а нѣц стинце сѣтѣ, сѣц стингъ лѣми-
 на шкилор, ши фѣрвинцала вѣцїѣ. Сѣ сѣ лармѣзе Норїѣ
 лпротива та кѣ чѣле май гроазниче трѣснете. Сѣ те
 арзѣ Соареле тотдѣсна кѣ разеле сале чѣле май арзѣ-
 тоаре. Пѣмжнтѣл, каре те цине, сѣ те лпроапе де вѣс
 кѣ кѣтрѣмѣр л сжнѣрїле сале, ши тоатѣ фирѣ сѣ три-
 мицѣ тоате хїарзле, ка сѣ те сѣгрѣме кѣ гїарзле, сѣ те
 спаргѣ кѣ коарнеле, сѣц дѣ моарте амарѣ кѣ втравѣ.
 Яша сѣ пѣцїѣ, пѣнтрѣ кѣ ай оуржт пре Соареле чѣл а-
 девѣрат. Вазѣте Стѣлеле кѣ гроазнижѣ разѣ, ши сѣц
 плоав тотдѣсна взрѣрї стрикчюасѣ. Кѣмпїѣ сѣ нѣц
 вдржѣлѣскѣ пѣнтрѣ хранѣ, фѣрѣ нѣмай мѣрѣчѣнї, фїинд
 кѣ ай кѣлкат лтро гѣрдинѣ пре флоарѣ Чѣрюлѣї, ши кѣ
 втравитоаре сѣрѣтаре їѣ вѣцїѣжит фрѣмсѣцїеле. Сѣрѣ ка
 оун алт Тирѣсїе сѣ нѣ вѣзи ниче вдатѣ лѣмина зилїѣ, чи
 авжнд лпрежѣрѣл шкилор лтѣнѣрече, сѣ симцї ши лтра-
 частѣ вїацѣ ноаптѣ чѣ вѣчникѣ, сѣ трѣмѣрї ка алт
 Каин, ши сѣ те спай де врї че фрѣнѣзѣ, каре сѣ мишкѣ
 де вжнт, ши де врї че пасѣре, че зѣоарѣ л вззѣсх, ши
 мѣкар кѣ вѣї сѣ те спжнѣрї де оун пом бирѣнїцѣ оу-
 ржтѣ а морцїѣ, ши сѣ тинзї мѣїнїле ка Тандалѣла ла
 поаме, ши сѣ нѣле поцї лпѣка, адзѣгжндѣцї нѣмай поф-
 та ши фоамѣ. Ши тѣ помѣле сѣ рѣмжї фѣрѣ род ши
 оускат ка в оурѣчѣне че ецїѣ а Чѣрюлѣї! сѣ те арзѣ
 тоатѣ Стїхїа фокѣлѣї, ши ка пре в гѣрѣтате а пѣмжн-
 тѣлѣї сѣц вѣрѣе рѣдѣчинїле, сѣ те арѣнче жѣс кѣмплїте
 вжнтѣрї, сѣц рѣсїпѣскѣ фрѣнѣзїле ши поамеле, ши сѣ

ТЕ АРСНЧЕ АФАРЪ ДИН ТОЛЪЪ ЗИДИРЪ, ФІИНА КЪ АЙ ЦИНСТ
КЪ КРЪЧИЛЕ ТАЛЕ ПРЕ АЧЕЛА, КЪРЪА ИЪ СЪ КЪДЪ АЛТ ЛОК,
ФЪРЪ НЪМАЙ ЦЕФЪА ИДАЪАИ, ШИ СИНЪА ЛЪИ ЛЪЦИФЕР ЧЕЛ
САТАНИЧЕСК.

Loghica tipărită la Buda la 1799 și din care dă Lam-
brior o bucată în *Cartea de cetire* pag. 221—226 totu
așa limbă are ca și Retorica.

Veaculă ală XIX-lea.

Moldova

Publicămū întâiū din nisce cântece de la începutulū
veaculū (publicatū de d-lū Gaster în Rev. p. I. Ar. și
an. II volum. I. fasc. I) :

Irod : dumnezău, undi, acești sămni, răspunde, în-
cepi, agiutoriu, pasărele, naștere, părăsăști-te, strâns-ai,
mergim, scrisă (înm.fem.) înțaleagă, șanturi groasă, giu-
deca oasă, țările, vesălie, mișșal, (mielușel), slobozăsc, jiu-
decata (pentru ЦУДЕКАТЪ), oțăt, rășchirat, șasi (șese), di
fusără așa bună, șad, înțaleptul, pogorăt, jălit, Moisë
(p. Moise), lacrămī, răutăt, zăci (dece), unsprizăci.

Scriitoriulū căuta se vede să se ferescă de î după ț,
așa înțelegemū de ce a scrisū : *făți, troiți, vițați, sca-
unul lui di rază—Unde vra să șazi, șă'ș înpărți gloata*
=să-și împartă gloata, *Iară cine să înnalți din fire* etc.

În privința limbei din *Adunare cuprinđătoare în scurtū*
din cărțile îpărăteștilor Pravile..... alcătuită de *An-
dronachi Donicī* și tip. în tipografia Mitropoliei în
Iași la 1814 : are ъ pentru ea + e : ЧЪМЕ, ДЪЪЦЕ,
ВРЪМЕ, etc ; are ж pentru ѱ făcutū din j latinū : ЖЪ-
ДЕКАТЪ, ЖЪРЪМЪИТ, АЖЪТЪ ; are numai з orī з adecă з

móle : ашзземжнтсриле, зіва, зидир'к, пззи : n'are semnū pentru *й* : челвр, сжргсит, лпзратсл, etc ; pentru trecerea lui *e* în *ě* și a lui *i* în *î* după *s, ș, ț, z, r, j* : сжнгср, (мслцемир'к), сз (pron. și conj.) (дмнезеещій), ржсл, а (pentru *аѣ, ale, alǔ*), рзсл, рждика, (сингсрж), (лцелегзтоаре), (зіва), хотзржриле, ашзземжнтсрилвр, лсз, сжнт, цзрилвр, (кспринзетоаре), (стинце), (синешій), челвр требвинчоасз, (грешеск), сжлинчїе, хотзрзск, ашззат, шасззечїй, рзмжне, слсжаскз, пзтрснвжнд, ашззмжнтсрїй, (р'бле), жзлситорю, (цингсгласїй), царз, всзбире (всзбире), кїеззшіе, (кїезешїе), (крезинд), зестр'к, дрзиндсз), лсз, (з'бстре), (ашеземжнтсриле), (финз, фїйкз, фїюл totū deаuna câte trele аsá), în privința labialelorū nu s'au pututū aflá exemple, se ferea ; muntenisme : шапте, грешале, шасззечїй, шасе. Aceste particularități ca și ж și unū singuru з, sїntū din acela-și izvorū.

Di'nt'r'o anafora de la 1815 : сз (pron), жос, хотзржм, печ'кте, ч'бле май требвинчоасз, ашззат, рзпосатсл, (ашезате), (лцелепчюне), дмнезес, жздекатз, лсз, хотзржт, ашззаре, (ашезаре), жюдекатз, ззчюлал, хотзржт, мслцзминдсз, (мслцеми), (скинжвинд)—Cu alte cuvinte limba din Donici.

Din *Istoria lui Numa Pompilie* tradusă din franțuzesce și tip. la 1820, dar, pe care cum spune însu-și postelniculū Alexandru Beldimanū în *Înainte cuvїntare*, o avea gata tãlmăcită cu mulți ani mai înainte. (Amū vedutū o copie din 1795 și amū citat'o în urmă). Limba ieste ca în Donici, adecă are ж pentru ц, unū singurū з, аrе 'к pentru ea+e, are șase, șapte, șарре etc : dar are mai

multe urme din dialectulü cu labialeie schimbate, vomü da o listă : ДЕШРТЗЧЮНЕ, ЛЦЛЕПЦЙ, РЗМЖНЕ, СЖИТ, СЖИТ, ДСМНЕЗЕС СЖИГР, (сѣма іесте şila Donici) СЖИЦИТ, ЦАРА, W ДРШКАСЗ, ЛАКРЖМИЛЕ, ШЗЖЖНД, СЗАВАТИЧЙ, СЖНЕ, ОБОСЖТ, РЖДЕ, АЦЖЦЗ, (ФіерсЛ), СЗЧЕРЖТОРЙ, ЛМБРЗЦОШЗЖЙ, ФОЛОСЗСК, РЖС, СТРЖИЦЕ, ЦЗРМВРИЛЕ, ЛНСЗРАТ, СЖИЦѢЦЕ, РЖПЕЛЕ, СЗ СЕ АДШНЕ, СИМЦЕСК КАСЗЛЕ, СЗМНШ, ШЗРПЙ, ХІАРЗ (cum n'amü aflatü în pravila lui Donici).

Daу аісе о bucată din tomulü I-iü alü acesteі traducerі (pag. 128):

Ншма, нш кш атжта стрзшничіе, дар лндестсЛ ши ел лнфрикошат, нш шмодрз пе алцій, де кжт пе ачій чей ста кш лнпротивире, Хабшн, Марсина, Привёргіе лш мврит сспт ловириле лшй, пе Насалшн, ши Саралпён, іаш тримис ши пе ачійѣ лнчѣ лшме. Лнхёріе витѣсзл Лнхёріе лндрзжнѣце л еши лнлинте витѣсзлшй ачійстсЛ, дршнкз ел малй лнтжй кш бомба лшй, Ншма ера прзпздит дѣкз нар фи плекат лндатѣ капсЛ, бомба шсержнд пе дѣсвпра клпсЛшй лшй лй зкодрз пѣнилe че авѣ лнкап. Ншма не піерзжнд врёмѣ лндатз сз дршнкз асвпра лшй Лнхёріе, ши лшй фржнце сшлица лнпіентсЛ лшй, дшпз ачаста трзгжнд сабіа чѣ лнфрикошатз лшй. Помпиліе, шмодрз пе Сѳроманліе, таше мжна дрѣптз лшй Тартшн, фаче сз казз морт ла пичодрилe лшй пе Керсиніе, ши кш кипсЛ ачійста гонѣце пе Марсіёній че сз афла лнфсгз, гонѣце пе тоці дин табзра лшр, не рзмжинд алтсЛ де кжт Лёш.

Пзрзсит фійнд де тоці ай сѣй, Лёш ншмай сокотѣце

кѣ аѣ рѣмас сѣнѣср, афлѣ мѣчюка са, ши де алтѣ армѣ
 нѣмай аре тревѣницѣ, Сабинѣнїй лѣ лнпресоарѣ, кѣмпли-
 тѣл Ѣздн іасѣ лнннте стрнѣндѣшї кѣ оун глас лнфрнко-
 шат. Анчѣ нѣ іасте адѣнарѣ Марсіѣннлор, оунде пентрѣ
 касѣ фїй повѣцѣнторю щїй, іасте лндестѣл л лнксѣба оун
 копачю, тревѣе сѣ морї, де анчѣ нѣвѣй скѣпа. Лѣу лѣ
 аскѣлтѣ ши сѣ знмѣѣще де рѣс, кѣ w сѣрнтѣсрѣ оушоарѣ,
 скапѣ де сѣлице че аѣ арѣнкѣт Ѣздн асѣпра лѣшї, ши
 лндатѣ сѣ арѣнкѣ асѣпра лѣшї, лѣ л де мнѣлок лѣ стрѣнѣе
 фоарте кѣмплнт, лнкѣт лнѣдѣшнндѣл лї іасѣ сѣфлетѣл.
 дѣпѣ ачѣста лѣ трѣнтѣѣще лѣ пѣмѣнт, пѣне оун пнчор
 пе трѣпѣл сѣс чѣл морт каре лнкѣ сѣ бѣтѣ, ши рѣдн-
 кѣндѣшї капѣл кѣ маре фалѣ, прнвѣ мѣколѣл сѣвїлор че-
 лѣр стрѣлѣчнте че цннѣ Сабннѣнїй лнмѣнннле лѣр, пе-
 трѣче кѣ ведѣре са чѣ лнкрѣдннцѣтѣ пе тоцї, лнкѣ пѣнѣ
 анѣ хотѣрѣ лнкаре парте сѣ нѣвѣлѣскѣ. Лѣ чѣ де пе оур-
 мѣ хотѣрѣнд афѣцн, нѣвѣлѣѣще асѣпра ачѣлѣр чѣй лнкн-
 сѣсѣ дрѣмѣл, лн лнпрацїе, лї здрѣвѣѣще кѣ мѣчюка са,
 ши кѣ маре лнннѣе сѣ траѣе лнтрѣ парте. дѣпѣ кѣм оун
 лѣп флѣмѣнд фѣѣ дннтрѣ тѣрмѣ, лнтрѣй рѣндѣрї сѣ
 впрѣѣще, сѣ лѣоарче, ши лнтрѣй рѣндѣрї фѣче сѣсе лн-
 тоаркѣ кѣнїнї чѣл гонѣск, фѣрѣ лѣтѣрѣїаре, сѣ лнпрѣѣнѣ
 кѣ щѣнїнї лѣшї, гласѣл лѣшї чѣл кѣмплнт лї впрѣѣще, лї
 пѣне лнрѣнд, оумпле сѣнѣср локѣл чѣл десѣрцнт де Рѣ-
 манї, ши мѣрѣе лнтрѣ долѣ щїй, апѣрѣнд пе оунїй, ши
 гонннд пе алцїй.

Нѣма вѣзннд нспрѣвнле лѣшї, сѣ мннѣнѣѣзѣ, врѣ касѣ

мѣргъ сѣла ловѣскъ, дар оун сѣнет де стригаре, че аде асвпра цзрмѣрилар апій, лл впрѣще, ачѣла ера бзтрѣнла Свфанор, лнфрѣнтѣ щій сале фїинд, винѣ касъ джсте товаршлгѣ сѣс. Марсіѣнїї сѣ фак кзввр сѣ трѣкз де ачаста парте де апѣ. Псма врѣнд а апзра цзрмѣриле, гасте невонт алзса пе Лѣу, ши витѣзла ачѣста кс псцинз васте чѣй май рзмзсѣсз скапз дин табзра ачѣл, лтрѣ карѣ фзксз атжта оучидере, фзрз ничї вбзтз-маре аса.

Funie sau fringhie întreită tradusă la 1822 de Ven. Costachi și tip. la 1831 în Iași iese scrisă totu în această limbă, dialectulă iese celū literarū împestritatū cu formele populare ce se află la Donici (Andronachi) și la Alex. Beldimanū.

Din *Robinson Kruzo* tradusū la 1817 de Sardariulū Vasile Drăghici și tipărită la Eșii (Iași) la 1835: гзсзм (găseamū), кслѣще, снїле, сжнгсрз, цюкжндсзс, асз-мїне плзчере, челе, сжнт, лнгрїжжрї, лпрежюрзрї, лнззстратз, лсзмнат, фолосж, сжнеш, цюдекатз, зїк, рзле, сзкзтѣще, адївзрлгѣ, рз, (гзсїт), (слзжаше), ацютат, рзс, (рѣоа), рзпѣцїоне, дсмнеззс, лцзлпчїонѣ, пзрзсзще, цос, (сїнгсрї), касзле, сжїалз, жзлїт, шїде (ședea), рзззма, шептеспрезече, псцжн, (шасз), адзчецзвз, фржнїїле (р. frâmbiile care se află la Ruteni, trecutū de la Români), ржлгѣ, сзксрї, прїиторї (р. прїитору), рждѣ, (сїнеш), (зїс), (рѣпѣцїоне), (шапте), (шасз), дсмнеззс, (смфле).

În această traducere vedemū limba cu adevăratū vor-

bita de clasa cultă din acea vreme ; în celelalte iese limba beserecască care ie mai aprópe de cea literară și mai înriurită de dialectul muntenesc. În traducerea făcută de Sardariul Drăghici găsimú tóte prefacerile obișnuite în limba poporului de josú din Moldova, numai de prefacerile labialelorú s'a feritú cu mare stăruință. Nu amú pututú aflá forme cu asemenea prefaceri afară de la *fránghie* care iese și a-đi primitá în limba literară. Altú-feliú aflámú : фіер, фіарз, деспикз, дигбинз, піетрапй. Cum se vede din exemplele culese : nu are **Ѣ** pentru *ea+e*, ci numai pentru *ea+ă*, orí alți *ea*. De asemenea nu aflámú pe **ж** muntenescú în locú de **ц** în cuvinte ca цюг, цюдекз etc.

Catihisulú de la 1834 tipăritú la Iași (spune că ie a treia órá tipăritú, iese scrisá în limba ce amú studiatú când amú vorbitú de pravila lui Donici.

Praștieá tipăritá la mánăstirea Neamțului, în 1837 iese scrisá ca și celelalte cărți beserecesci și ca pravila lui Donici, ba chiar mai curată încă.

Tređdecí aní sau viața unú jucători de cărți, tradusá de caminariulú K. Negruțți, tip. la Eși 1835.

Limba ie a cărților mirenesci, de asemenea și ortografia ; totu-și se vedú forme cu **ж** și de cele cu **ц** în luptá (цсп, жок, цсмзтате etc. dar mai desú iese **ц**). Celelalte forme sîntú de asemenea în luptá, gasimú **жн-гсп** și **сннгсп**, **пншел** și **пшзл** etc.

C. Negruțți a publicatú în Dacia literară No. 1 și 2 de la 1840 o nuvelá istorică întitulată : *Alexandru Lápușneanulú*.

Limba ieste aprópe cea literară. Se pare înse că în statornicirea acestei limbi în Moldova a avutū mare rolū d-lū M. Cogălniceanu orică însu-și C. Negruțți și-a schimbat părerea de mai înainte. Limba din „Alexandru Lăpușneanulū“ are deci mare însemnătate, amū putea dice acela-și lucru despre limba Daciei literare“. Punū aice unū capitolū întregū și apoi ilū vomū analiza.

Alecsandru Lăpușneanul.

Іаковъ Браклидъ Деспотъ переце свѣдѣе бѣсѣдѣганска лѣси Стефанъ Томша, како акѣмъ окрѣмѣста цѣара. Даръ Александръ Лăпушнеанска, дѣпѣзъ лѣпѣрѣнѣереа са лѣнъ дозъ рѣзнѣсрѣ де ошѣле Деспотъскаси фѣсѣндѣ ла Константинѣполѣ, ісѣвѣтѣцѣ а лѣа ошѣ Тѣрѣчѣшѣ шѣ се лѣнтѣрна акѣмъ ка сѣ ісѣгѣнеаскѣ пре рѣпѣторѣска Томша, шѣ сѣ'шѣ та скаснѣска пре како нѣ 'а дрѣ фѣ перѣдѣстѣ, де н'арѣ фѣ постѣ вѣзнѣдѣстѣ де воіерѣі. Інтрасѣзъ лѣнъ Молдавіа, лѣнтѣовѣрѣшѣтѣ де шѣпѣте мѣі спѣхѣі шѣ де вѣр'о трѣі мѣі оастѣ де стрѣнсѣрѣзъ. Лѣнсѣ пе лѣзнѣзъ ачѣсте лѣвѣа по-рѣнѣчѣі лѣмпѣзѣрѣтѣчѣі кѣтрѣзъ хѣнска Татарѣлѣоръ Ногаі ка сѣ'і деа орѣ кѣтѣ лѣжѣсторѣ де оастѣ ва черѣ.

Лăпушнеанска мерѣеа лѣзѣтѣсѣре кѣ Борнікска Богданъ, лѣмѣндѣі кѣлѣзѣрѣі пе армасарѣі тѣрѣчѣшѣі шѣ лѣнармасѣі дѣнъ капѣ пѣзн'ѣнъ пѣчѣіорѣе.

— Че сокоці, Богдане, зѣсе дѣпѣзъ пѣсѣцѣнѣзъ тѣчѣере, ісѣвѣндѣівомъ оарѣ ?

— Сѣзъ нѣ те лѣндѣіецѣі Мѣзѣіа та, рѣзѣспѣнсѣ кѣсѣрѣтѣзѣнска, цѣара ѣеме сѣвѣтѣ асѣспѣрѣеа Томшеі. Оастѣа тоатѣзъ се ва сѣспѣне кѣмъ і се ва фѣзѣгѣдѣсі маі маѣе сімѣвѣіе. Воіерѣіі, кѣцѣ

і-ас маі лхсаг вїі, нсмаі фріка морціі лї маі цїне, дар ксм бор веде кз Мзріа Та вїі кс пстере, лндатз бор алерга шї'л бор лхса.

— Сз де Дсмнезес сз н'аїсс невоїе а фаче чееа че ас фзкст Мірчаа Родз ла Мснтенї; дар'ці ам маі спсс, ес лї ксноск пре боїерїі нострі, кзчі ам трзїт кс дзншіі.

— Ачеста рзмзне ла лналтз лнцзлепчїснеа Мзріеї тале.

Борбїнд аша ас лжснс апроапе де Тексчі, снде попосїрз ла о дсмбравз.

Доамне, зїсе сн апрод апропїндссе, нїце боїерї сосїнд а-ксм чер воїе сз се лнфзцішезе ла Мзріа Та.

— Віе, рзспснссз Александрс.

Ксрзнд інтрарз ссвт кортсл снде ел шедеа лнкснцїс-рат де боїерїі шї капїтанїі сеї, патрс боїерї дїн каре дої маї взтрзнї, гар дої жснї. Ачестїї ера ворнїксл Моцок, постелнїксл Беверїцз, спатарсл Спанчюк шї Строїчі.

Апропїндссе де Александрс Родз, се лнкінарз пзнз ла пзмзнт, фзрз а'ї сзрста поала дспз обїчеїс.

— Бїне аці венїт, боїерї! зїсе ачеста сілїндссе а зїмеї.

— Сз фїї М. Та сзнзтос, рзспснссерз боїерїі.

— Ам аззїт, срмъ Александрс, де вжнтсїреле церїї шї ам венїт с'о мжнтсїс; цїс къ цеара м'ацїеаптъ кс всксріе.

— Съ нс вьнзецї Мъріа Та, зїсе Моцок, цеара есте лїнїцїгтъ, шї полте къ М. Та аї аззїт лскрсріеле прексм нс сснт, кзчі аша есте обїчеїсл народслсї нострс, съ факъ дїн цїнцар, армасар. Пентрс ачееа обцїа не ас трїміс пре

ної сь'ці спснем кь народѣ нѣ те вре, нічі те ісвеще, ші М. Та сь те жнторчі лнапоі ка...

— Дакъ воі нѣ мѣ вреці, еѣ вѣ вреѣ, рѣспснсе Лѣпш-неанѣ а кѣрѣа окі скінтеерѣ ка ѣн фѣлѣер, ші дакъ воі нѣ мѣ ісвещі, еѣ вѣ ісвещк пре воі, ші воіѣ мерѣе орі кѣ воіа орі фѣрѣ воіа воастрѣ. Сѣ мѣ'нторк ? Маі дегравѣ'ші ва лнтоарче Дѣнѣреа кѣрсѣа лндѣрѣпт. Я! нѣ мѣ вре цеара ? Нѣ мѣ вреці воі, кѣм лнцзлег ?

— Солѣлѣ нѣ і се таіе капѣа, зісе Спанчюк, ноі сѣн-тем даѣторі а'ці спсне адеврѣа. Поіеріі сѣнт хотѣріці а пребеѣі ла ѣнгѣрі, ла Леші ші ла Мѣнтені, пе ѣнде аѣ тоці рѣде ші пріетені. Бор вені кѣ оці стрейне, ші ваі де вѣата цеарѣ кѣнд вом абе рѣскоде лнтре ноі, ші поате ші Мѣріеі Тале нѣ'і ва фі віне, пенѣрѣ кѣ Домѣа Сте-фан Томша...

— Томша ! Ѣа те аѣ лнвѣцат а ворѣі кѣ атѣта дѣр-зіе. Нѣ шіѣ чіне мѣ опреѣе сѣ нѣ'ці сѣѣрѣ мѣселеле дін гѣрѣ кѣ вѣсѣдѣганѣа ачеста, зісе апѣкѣнд мѣчѣска де арме дін мѣна лѣі Богдан. Тікзлосѣа ачел де Томша в'аѣ лн-вѣцат...

— Тікзлос нѣ поате фі ачел че с'аѣ лнвреднічіт а се нѣмі ѣнсѣа лѣі Дѣмнезѣс, зісе Ревѣріцѣ.

— Яѣ доар нѣ сѣнт ші еѣ ѣнсѣа лѣі Дѣмнезѣс ? аѣ доар нѣ'мі аці жѣрат ші міе кредінцѣ, кѣнд ерам нѣмаі столнікѣа Петре ? Нѣ м'аці алес воі ? Кѣм аѣ фост обла-дѣреа меа ? Че сѣнѣе ам вѣрѣат ? Каре с'аѣ лнторѣ де

ла шша меа, фзрз сз кзціре дрептате ші мзнгжере ? Ші
лнсз аксм нс мз вреці, нс мз ісвіці ? Ха ха ха !

Рідеа ; мшкіі і се ссчіа лн рісєл ачеста, ші окіі лсі
хожма кліпіа.

— Кс воіа Мзрієі Тале, зісе Строічі. ведем кз мошіа
ноастрз а сз кадз де існолєвз лн кзкареєл пзгзнілор.
Кзнд астз негсрз де Тсрчі ва прзда ші ва псстіє цєара,
пе че веі домні Мзріа Та ?

— Ші кс че веі сзтсра лзкоміа ачестор чете де пзгзні
че адзчі кс Мзріа Та ? адзоці Спанчюк.

— Кс лверіле воастре, нс кс ваніі церанілор пре каре'і
жспіці воі. Гоі мсмцеці лаптеле церіі, дар лс веніт времеа
сз вз мєлг ші'єс пре воі. Дестєл, коієрі, лнтодрчеці ші
спснеці чєлсі че в'ас тріміс, ка сз се фєрєлскз сз нс дас
песте ел, де нс вре сз фак дін чіоланеле лсі ссрєл ші дін
пелеа лсі кзптсшеалз добелор меле.

Гоієріі ешірз мзхніці, Моцок рзмасє.

— Че лі рзмас ? жнтрєєвз Лзпсшнєанєл.

— Доамне ! Доамне ! зісе Моцок кзззнд лн цєнсикіі
нс не пєдєпсі пре ноі дсрпз фзрз де лєціле ноастре ! Адз'ці
амінте кз еціі пзмжнтєан, адз'ці амінте де зіса скріптс-
рєі ші партз грєшіцілор тзї ! Крєцз пре віата цєарз ;
Доамне ! слободає оціле ачесте де пзгзні ; вїнз нсмаї кс
кзці Молдовєні лі пе лзнгз Мзріа Та, ші ноі кїзєшлсімі
кз єн фір де пзр нс се ва клзті дін капєл Лнзлцімєі
Тале. Ші де'ці вор трєєсі оці, не вом лнарма ноі кс фє-

МЕІ ШІ КОПІІ, ВОМ РЗДІКА ЦЕАРА ЛН ПІЧІДАРЕ, ВОМ РЗДІКА СЛЗЦІЛЕ ШІ ВЕЧІНІІ НОСТРІ. ЛНКРЕДЕТЕ ЛН НОІ!

— ЄЗ МЗ'НКРЕД ЛН ВОІ? (ЗІСЕ ЛЗПШНЕАНСА ЛНЦЗЛЕГЗНД ПЛАНСА ЛБІ). ПЕСЕМНЕ ГЖНДЕЦІІ КЗ ЕС НБ ЦІБ ЗІКЗТОАРЕА МОЛДОВЕНЕАСКЗ „ЛБПСА ПЗРСА СКІМЕЗ, ІАР НЗРАВСА БА?“ ПЕСЕМНЕ НБ ВЗ КБНОСК ЕС, ШІ ПРЕ ТІНЕ МАІ ВЖРТОС? НБ ЦІБ, КЗ ФІІНД МАІ МАРЕ ПЕСТЕ ОЦІЛЕ МЕЛЕ, КБМ АІ ВЗЗСТ КЗ М'АБ БІРБІТ, М'АІ ЛЗСАТ? БЕВЕРІЦЗ ЛМІ ЕСТЕ БЕКІБ ДШМАН, ДАР ЛНКАІ НІЧІ ОГАТЗ НБ С'АБ АСКБНС: СПАНЧЮК ЕСТЕ ЛНКЗ ТЖНЗР, ЛН ІНІМА ЛБІ ЕСТЕ ІББІРЕ ДЕ МОШІЕ; ЖМІ ПЛАЧЕ А ПРІВІ СБМЕЦІА ЛБІ ПРЕ КАРЕ НБ СЕ СІЛЕЦІЕ А О ТЗІНСІ. ЄТРОІЧІ ЕСТЕ БН КОПІА, КАРЕ НБ КБНОЛЦЕ ЖНКЗ ПРЕ ОАМЕНІ, НБ ЦІЕ ЧЕ ЕСТЕ ЖМЕБНАРЕА ШІ МІНЧІБНА; ЛБІ І СЕ ПАР КЗ ТОАТЕ ПАСЕРІЛЕ ЧЕ СВОАРЗ, СЕ МЗНЗНКЗ. ДАР ТБ, МОЦОЛЧЕ? ЖНВЕКІТ ЖН ЗІЛЕ РЕЛЕ. ДЕПРІНС А ТЕ ЧЮКОІ МА ТОЦІ ДОМНІІ, АІ ВЗНДСТ ПРЕ ДЕСПОТ, М'АІ ВЗНДСТ ШІ ПРЕ МІНЕ, БЕІ ВІНДЕ ШІ ПРЕ ТОМША; СПБНЕМІ, Н'АШ ФІ БН НЗТЗРЗБ ДЕ ФРБНТЕ, КЗНД М'АШ ЖНКРЕДЕ ЖН ТІНЕ? ЄБ ТЕ ІЕРТ ЖНСЗ, К'АІ ЖНДРЗСНІТ А КРЕДЕ КЗ ІАР МЗ БЕІ МАІ ПБТЕА ЖНШЕЛА, ШІ ЖЦІ ФЖГЗДСЕК КЗ САБІА МЕА НБ СЕ ВА МЗНЖІ ЖН СЖНЦЕЛЕ ТЗБ; ТЕ ВОІБ КРБЦА, КЗЧІ ЖМІ ЕЩІ ТРЕББІТОР, КА СЗ МЗ МАІ БІШБРЕЗІ ДЕ БЛЗСТЕМБРІЛЕ НОРОДБЛБІ. ЄБНТ АЦІ ТРЖНТОРІ, ДЕ КАРЕ ТРЕББЕ КБРЗЦІТ СТБПСА.

МОЦОК ЖІ СЗРБТЗ МЗНА, АСЕМЕНЕА КЗНЕЛБІ КАРЕ, ЖН ЛОК СЗ МБШЧЕ, Л'НЦЕ МЗНА КАРЕ'А БАТЕ. ЄА ЕРА МБМЦЗМІТ ДЕ ФЖГЗДСІНЦА ЧЕ КЗЦІГАСЗ; ЦІА КЗ АЛЕКСАНДРБ БОДЗ А СЗ АІБЗ НЕВОІЕ ДЕ БН ІНТРІГАНТ ПРЕКБМ ЕРА БА. ДЕПБТАЦІІ ЕРА

порончиці де Томша, ка нештѣна жнтѣрна пре Лѣпш-
ніанѣ дін кале, сѣ'ші сѣмезе дрѣмѣла ла Константїнопол,
снѣ прїн жалобе шї даре де банї сѣ мїжлочеаскѣ мазїліа
лѣї.—Дар вѣзѣна кѣ ел венѣа кѣ жнѣсшї жнвоїреа Порції,
пе де алѣа сѣїїндѣсе а се жнтѣорче фѣрѣ нічї о їсправѣ
ла Томша, черѣрѣ воїе сѣ рѣмѣе а'л жнтѣвѣрѣшї. Ячѣста
ера планѣа лѣї Моцок ка сѣ се поатѣ ліпї де Лѣпш-
неанѣа. Гоїа лї се дѣде.

Cum vedemū de prefacerea labialelorū se feresce scri-
toriulū, se feresce și de prefacerea lui *e* în *ě* și a lui
i în *î* după *s*, *ș*, *ț*, *đ*, *z*, *j*, *r*. Mai face pe ici colea
greșeli, dar în principiū nu le primesce. Astū-feliū
serie de multe ori trecutulū simplu în *sei*, *se* cu *cz* :
їкѣстїсѣ, їнѣрасѣ, рѣснѣсѣ, etc. dar serie și *перїсе*, *зї-*
се, *рѣснѣсе*, *рѣмѣсе*. Ѐntrebuintăză pe ж ca Muntenii :
жѣрат, жнїї, жѣдекѣ, жѣкацїї, жѣмѣтѣте, жнїгїл, а-
жѣте ; cu *u* aflămū numai : жнѣснїюрѣт. Se întălnescū
și exemple de prefacerile lui *e* și *i*, dar se feresce de
dınsele fôrte tare, ba chiar a căntatū să puie *цѣара* ca
Muntenii lucru care n'a reușitū a їнѣрă în limba lite-
rară din Moldova ; de *сѣнт* a vroitusă scape їnlocuindu-lū
prin *suntū*, cum scriu și acuma mai toți.— Une ori fu-
gind de o prefacere a greșitū, de pildă a pusū *пїнїторѣа*
ferindu-se de *ї* după *р* ; dar acestū *ї* nu-ї făcutū din *ї*
ci din *а* decї trebuea să-lū puie. *)

*) In privința literelorū vedemū că nu mai are pe ж
de locū ; că are numai *i* și *ї*, pe н l'a lăsatū, că a-
re pe *m*, *n*, *e*, *z* latinescї. Ieu amū tipăritū bucata
cu chirilice ca să nu їngreuiū zațulū.

În *K. K. Iorgu de la Sadaguru* de V. Alexandri, tipărită la 1844 Iași, găsimu mulțime de moldovenisme. Însirămă următoarele : кз'і оі да, стрѣнг, фѣрникз, аѣиѣі, приетинилор, пин (prin), лнцелече (ea + e ie prefăcutu în e + e), кері, м'о пофтит, сѣнт, зче, Гахіца, (Gafița), ес лнсш, ц'ас фзкст (ți-a făcutu), адапат (p. adăpatu), ѣюра, чинилтспиле (cimiliturile), рэле, баркатсл, граціиле фігспіі ші а трсплсі, децетиле, хотзрѣт, ѣюкзм сзптзмѣнз, карнаксз (p. carnaesi), стрѣнг, ѣюмзтате, вѣратікс (p. vrateksl), калкат (p. călcătū), Пирон (p. Mironu), іі (iei), нінтз (mintă), гзсзѣе, кѣркіт (p. cărpitū), посоморѣте, шзліле (șelele), шеде, лешжн (leșinū), рзчї, тс лсшї, лкрзмї, лншзлат, лнпреѣсрѣиле, При-кокї (Pricopi), можжкз (muzică, pop. mojică), зс, гїа-рэле, прїнсеєєрз, пасат (p. pēsātū), царанї (p. țeraniŭ trecutū în țeraniŭ apoi în țaraniŭ), сзлєатїксл, шзззнд, цзнстсл (ținutulū), аѣішѣі, цзранї, рзс, сєрзцзл (sură-țelū), цара, грєшзлі.

Dar pe lângă aceste moldovenisme ietă o colecție de forme cari au ajunsu literare: стїнс, стрїг, немцѣккз, цїнгт, жспжнс, стрїнг, лкрїмїле, псцїнтєл, сєрєзм, жс-дєка, ажстоп, ажснг, сїнгср, сїнсл, спїте, сєрїссл, лкон-жодрж, сєнїнз, рзспснд, стрїг, стрїк, сїлз.

Ietă și câte-va cari în Moldova n'au reușitū a fi pri- mite ca literare și se primescū numai în poezie ori și în prosă, dar numai pentru a mai schimba : цєлєл, грє- шалє, сєлєл.

Aceste exemple luate până acuma ajungū pentru a lămuri până la ce punctū s'au aretatū forme populare

în limba scrisă din Moldova. Sub înriuriri feliurite numărul acestor forme a mersu scădindū ; deși până a-di chiar veđi scriindu-se aprópe ca la 48 înse mai amestecatū cu franțuzesce.

Vomū da pentru a încheea cercetarea nóstră asupra Moldovei câte-va bucăți scrise în diaiectulū moldovenescū din țara de susū.

I. *).

Frundzî verdi di mohor,
Plîngi-mî maicî cu dor
Cî și ieū ț'am fost ficior,
Ț'am fost mîni de-agiutori
Seosăi plugu din șopron
Și boi din ceal ocol,
Pi Gioian și pi Bujor
Ș'am plecat la ceal ogor.
Nici o brazdî n'am brazdat
Potirea m'o'neungiurat
Și la sorț cî m'o luat.
Vindi-ț maicî boi toț
Și mă scoati di la sorț.
—Di la sorț și di la moarti
Maica no ti poati scoati,
Numa Dumnădzău ti-a scoati
Frundzî verdi schic de ordz,
Cini o stîrnit : „hai la sorț“
Putredzascî-i carnia'n gros
Și ciolanili pi gios !
Frundzî verdi trii mîgdali
Cini-o stîrnit militari
Da-i-aș carnia la cîntari
Și chelia la dubalari.

II. *).

Frundzî verdi di doi bradz
Mor, murguli, di nacaz!
Pi-a cui mîni sî ti las ?
Ti aș lasă la taicî-niū,
Taicî-niū îi om bătrîn,
Nu poati cosî la fin.—
Mor murguli di nacaz,
N'am la cini sî ti las !
Ti aș lasă la frati-niū :
Fрати-niū îi om bogat,
L'o pus satu parcalb,
Ie bățu și pliacî'n sat
Și ti lasî nimîneat,
Nimîneat și niadapat
Mor, murguli, di nacaz
N'am la cini sî ti las !
Ti aș lasă la sorî-mè :
Sorî mè'i fimei rè,
Ie nici apî nu ț'a da.
Hai murguli în pas mari
Și agiungim la sat cu soari,
Cî ni aștiaptî puica'n cali,
Și ț'a da grîunțî'n poali.

*) „Contemporanulū“ an. IV No. 19, culese de la Hârlău.

III. **).

Frundzî verdi trii maslini
Vini cucu de trii dzîli
Pişti vâi, pisti colini
Şi n'ari undi sî puni.
S'ar puni pi-o rădăcinî
Sî temi di vri-o pricinî ;
S'ar puni pi-o rămurê
Aproapi di casa mè
Dar sî temi di-o belê
Sî nu aibî vorbî re.
—Cuculeţ cu pana surî,
Pchica-ţ'ar limba din gurî
Vara vii, vara ti duci,
Mă nier iarna cimînci ?
—Mîninê putrigai di fag
Sî cînt codrului cu drag.

Frundzî verdi di sulcinî
Colo gios la rădăcinî
Cînt'o pasîri străinî.
S'aşa cîntî di frumos
Di pchicî frundzi pe gios!

Frundzî verdi foai latî
Cîntî cucu di mă'nbatî.
Ieu dzîc cucului sî tacî,
Iel sî sui sus pe cracî,
Cîntî hoţu di mă sacî
Tot în ciuda mè sî facî.
Şi cînti şi sî roteşti
Ca puica cînd sî găteşti
Ininioara di-ni rîpeşti !
Şi-şi răschirî penili
Ca puica sprincenili.

Munteniea veaculū alū XIX-lea.

Din *Legiuire a preă înălţatului* şi preă pravoslavniculū domnūşi oblăduitoriu a toată Ugrovlahiea, Ioan Gheorghie Caragea V. tip. în Bucureşti la 1818.

Limba ieste totū cea din *Pravila lui Donicî* : Are ж р. j latinescū : жДЕКЖНД, жДЕЦ, дъ жос, жСМЪТАТЕ, лжшице ; are к р. ea + e : л'ѢЦЕ, ад'ѢСЕ, dar mai desū е, лчесте, лесне, боерй, леце etc ; are destule exemple de prefacerea lui e şi i în ǣ şi î după consónele cunoscute : шъжторю, съ дѣтъѢ, църий, сжнт, цара, съ съ, рѣмже, събатече, хотаръ, стжнжънсл, шѣрбан, врашъ, хотѣрж, шайзечй, рѣспнде, негсцъторіе ; are numai з ; are formele muntenesci : шаселѢ, пѣ, дѣ dar şi де (prep.), ал,

**) Din No. 23 şi 24 an. IV alū „Contemporanului“ culese din judeţulū Sucéva, în partea muntelui.

ай, але. Iéță și forme curate: ПРЕФЪКЪНДСЕ, ЛЦЕНЪГЪ, ДСМНЕЗЕС, ДОАУЗЕЧЪЙ, СИНЕШЪЙ, ЦИГАНЪЙ, СЕМНЛА, СИЛНТ, СЪМЪ, РЪЗАШ, СТРИКЪЧЮНЕ, ЗЕЧЮАЛЪ.—Prefaceri de ale labialeloru n'amū aflatū. În seurtū limba ie mai curată de câtū a lui Donici.

Fanatismul sau Mahomet proorocul, tragedie în cinci acte, tradusă de I. Eliad și tip. la Bucuresci în anulū 1831 : CZ (conj.) (ДСМНЕЗЕИ), (ПЕДЕПСІГ), АЦЪЦЪ, (СЕТЪ), (СТІНСЪ), (зіс), СЖНТ, РЪСПЪНДЕСК, (СТРІГЪ), (СЛЖІЦІ), (СІНГР), СЖАНІК, (СЕКЛА), (ПЪ), РЪМАС, ЛАКРЪМІЛЕ, СЖНЛА, СЪРЪМ, РЪЗЪМ, СРЪЦІІ, ВРЪЖЪТОР, КЕЗЪШІРЪ, ЦАРА, ЦЪРЪНЪ, ГОНЕЩЕ'НШЪЛЪТОРІА, РЪС, ФІАРЪ (fiere, lanțuri), СЖНТЕМ, СЕ (pron.) ЛНШЛА, СТЪЖНСЪ, ЛНКОЦЮРАТ, ЛНСЪ, РЪМЪШЪЦЪ, (p. remășiță), АРЪТА, СЪ ФЪКЪ (a greșitū pu-nēndū CZ p. СЕ), ВІЖЪМІ, КОВЪРЪШЪСК, ШЪРПІ, РЪШЪТ (formă corectă în privința lui *u* dar cu *și=și*, noi dicemū roșitū), ШЪЗ, НЕКЪЖЪТЪ, РЪМЪШЪЦЪ, СРЪНД, ЛНГРІЖЪЦІ ХІАРЪ (*fiéřă*, decī *fi=hi*), ОМОРЪРЕ, ЛНГРІЖЪРІ.

În seurtū deși se potū culege din acéstă scriere a lui Eliade multe exemple de înriurirea dialectului cu labialele prefăcute ; limba ieste înse, în privința fonetismului, tórtе bună. Acéstă limbă a ajunsū literară în Munteniea și a avutū fórtе mare înriurire și asupra scriitorilorū moldoveni. Eliade, sub înriurirea lui *G. Lazar* a nemeritū fórtе bine în cotrò trebuia să apuce limba de pe atunci. De aceea a înlăturatū aprópe în totū deauna prefacerea lui *e* în *ě*, și a lui *i* în *î*, după *r*, *s*, *ș*, *ț*, *z*, *j* ; puținele forme remase cu asemenea schimbări au fostū înlăturate din limba literară sub

înriurirea lui Lambrior, forme ca *sîntŭ*, *sîntemŭ*, *sîntefi* le primimŭ și a-dî. În privința lui ж Eliade iese foarte corectŭ, numai în *încungiurŭ* pune *ge*. În privința prefacerii lui *a* în *e* se ține întocmai de regula fonetică și nu primesce analogiile obișnuite de Moldoveni, nu dice : *sfășietŭ*, *sfășietă*, ci *sfășiatŭ*, *sfășiată* ; de asemenea dice *vedea* (inf. și imperfectŭ), etc. Muntenisme neprimite în limba literară găsimŭ *pě*, *děșhidă*, *děșartă*, *speriată*. Altele ca *șase*, *șade*, *pășaste*, *deșarte*, sîntŭ întrebuintate de Munteni și Moldovenii n'arŭ trebui să se ferescă de dînsese, ci să alégă după trebuință *șase* ori *șese*, etc.

În privința limbei n'avemŭ ce mai căută la alți scriitori Munteni. Mai departe vomŭ arătă urme din dialectulŭ cu labialele păstrate în vorbirea poporului Muntenescŭ de a-dî.

Din *Ermiona mireasa lunei ceilalte* tradusă de Dlŭ I. Văcăresculŭ și tip. la 1834 în București : пѣ aprópe totŭ deauna, дѢМНЕЗЕИ, ЕСТЕ, ЛНСѢ, СЖНТ, ЖѢМЪТАТЕ, ЖѢРЪМІ, СЖНСА, ДОЪЗЕЧІ, СТРИМТЪ, СІНГѢР, ВРЪЖМЪШЪСК, ОМОРЪ, НЕСТІНС, ЖОС, ДІСЪРЪ, ВРЪЖМЪШАЩЕ, СЖН, МІШЪАБЛ, СІМЦЪ, СЖРГІНЦЪ, ЛНФЛОРЕЩЕ, АЖѢТОР, ЛАКРЪМІЛЕ, ЖЪЛСІРІ, ДЪШКІСЪ, ЛНЦЕЛЪПТЪ, СЕНІНАРЕ, АЖѢНС ; ЖѢГБЛ, АРЪТЪМ, СЪМЖНЦЪ, ШЪЦ (șesŭ), ХОТАРЪЛЕ, ОМОРЖТ, ЦІНЕМ, ГІАРЪЛЕ, ЦІНТЪ, СІМЦЪ, СЕ ЗІТЪ, СТРИГАРЕ, ЛМПРЕЖѢРБЛ, МБЛЦѢМЕСК, РЕЧЕ, СІНГѢР, СЕЧІ, ТЖНГІНДѢСЪ, СТІНЦЕ, СЪЛЕАТІКЪ, КА СЪ ПОЧІ (ca să poeiu), ПОЧІȘ, СІЛЪ, ЕА ЛБ СМЕЛАТ (ca în Moldova în privința lui *au*), СЪРАЧІ, ГЪСІМ, НЕКЪЖЖНДѢМЪ (necăjindu-me), СТІНЦЕРЪ, ЛЖѢНГЕ, СЪКМЪ, СТРИМТБЛ, ЛН-

ФРІКОШАТ, СТИГАРЕ, ПШЦІН, КШЦІТ, ЛНЦЕНШКІНД (îngenuchindû p. îngenunchindû), БЛАЖЪН, МШАТ, ЦАРА, СТРИГ, АФЛАЮ, СТРЖИЦЕ, ПІЕРЗ, ФІЕРВІНЦЪЛАЪ, СЕМЪНАТ, СЛЖЪСК, КОВЖРШИ-СЕМ, ЧЕТЪЦЪЕН, ЛНКОНЦЮРЪ, ПЪСЪРІЛЕ, ШЪРПШЕЦЕ, РОГОЖЖ-НІЛОР. Cum vedemû are mai tóte prefaçerile obişnuite în dialectulû nostru, numai labialele îsû păstrate.

Ietã acuma pilde din limba întrebuintată de *Cesar Boliac* în *Operile sale*, carte publicată la 1835 în Bucuresci: ІЕІ (de la *a luà*), ВРЕМЕ, СПРИЖІНІ, МЕЛЕ, СІМЦ, СТРИМ-ТОРЪЗЪ, МШЦШМІРЪ, СЪ НШ ІНТРАЦІ, ЧІТІРЕ, ГРЕШАЛЕЛЕ, ЛН-ГРІЖІТЕЛЕ, ЖШДЕКА, ЛНСЪ, СІЛІТ, СЕ ПОАТЕ, ЖШДЕКЪЦІ, ЦІШ, СЕМЪНА, РЪШ, ШРЖЧОАСЪ, ЛНГРІЖЖНД, ПШСЕ, ЗІЛЕЛЕ, СЖНТ, Е-ШІТ, ЦІНТЪ, ШЖР (şigû). СІНГШР, ПОСОМОРЖ, АШЪЗЪМЖНТШ-РІЛОР, ЛНЦЕЛЕПЧІШНЕ, ЛНГРІЖІРЕ, ЧЕТЪЦЪЕНШЛ, ПОЧЮ, ЛЖШС, ЛЖІНІЛЕ, ЛНШЪЛАЪЧЮНЪ, СЖНШЛ, ЧЕРШЛІ, ЛНЗЕЧІТЪ, ЖОК, ЖШКЪРІЕ, СТРЖНС, ЦІНЕ, СЛЖЪСКЪ, МІЕЗШЛ НОПЦІ, ЧЕЛ ДШПЪ ШРМЪ, ШНЕЛТІЛЕ, КОКОШШЛІ, КЖІНЕ, ПЪРЪСІТ, ЛШЦЪМІРЪ, ПЪ СПАТЕ, РЪСПШНСРІЛЕ. ЛНЦЕЛЕС, СЪБАТАЧІЛЕ ФІАРЕ, ГЪСІНД, ВРЪЖМЪШЖЦІ-ВЪ, СЖНШІ, СІНГШР, ЛНКОНЦІШРЪ, ЖШРЪ, М'ОР КШНОАЦЕ, СТРЖИЦЕ, БАТЖОКШРЪ, СЖНШЛ, ЦЪРЖНОСШЛ (şerîno-sulû), НОІШ СЪ МАІ ПОЧІШ, СЕНІН. ЦІПЕТЕ, ДЕШЪРТ, РЪРШНІ, ШЖРОАЛЕЛЕ, ЦЕНШКЕ, СФЪШІАТ, СІНГЖНД, АЦШНІ, ЖШРЪМЖНТ, ЦЪВА, А НЪСКОЧІТЪРЪ (au născocitû), ТЖРЪЦЕ, ШЖР, ЖОАКЪ.

Din „Băgări de seamă asupra canoanelorû gramati-ceşti“ de Vorniculû Iordache Golescu, tip. la Bucuresci la 1840.

МАІ СЖНТ АЛТЕ ТРЕІ ЛНКІПШІРІ АЛЕ ВОРВЕІ, КШ КАРЕ НЕ СЛЖЖМ ТОТ СПРЕ ЛНПОДОВІРЕА ІЕІ, АДІКЪ МЕТАФОРА, АЛІ-ГОРІЕ, ШЖ ЕНІГМЪ, КАРЕ КЖТЕ ТРЕІЛЕ ПРІВЕСК ЛА РІТОРІКЪ,

ДАР ПЕНТРЪ КЪ АДЕСЕ ОРІ МЕ ЛНТЖМПІНЪМ ЛА ВОРЕЪ, ДЪ А-
МЕІА ПЕНТРЪ ОАРЕ ЧЕ КВНОЦІІНЦЪ А ЛОР, ШЖ ЛНЦЕЛЕЦЕРЕ МЕ
АРЪТЪМ ПЪ СКЪРТ ЛІЧІ.

Метафора, адікъ дъпъ асемънаре, съ зиче, кжнд вржнд
съ арътЪм њн образ, сас алт чева асемънЪм лнцелецереа
ачелсі нсме (кѡ каре фачем ачел арътаре) кѡ алтЪ лн-
целецере, кѡм кжнд зичем „лнцелепчїснеа есте комодара
фаптелор всне“, ла ачелстЪ ворѡЪ, лнцелецереа нсмелсі
„комодарЪ“ (че съ дъ нсмаї ла авере) о асемънЪм кѡ до-
вжндїреа фаптелор всне, ка кжнд ам зиче, „довжндїреа
фаптелор всне, есте лнцелепчїсне“, шж кжнд зичем „Дом-
нѡа іесте кѡмпъна дрептѡці“, ѡнде лнцелецереа нсмелсі
„кѡмпънЪ“ (че съ дъ ла кѡмпъна кѡ каре кѡмпънїм лѡ-
крѡрїле) о асемънЪм кѡ фаптеле Домнѡсі, ка кжнд ам
зиче „прекѡм кѡмпъна кѡмпънеце дъ о потрївЪ лѡкрѡ-
рїле, аша шж Домнѡа кѡмпънеце дрептѡціле фїешкѡрѡїа
лн парте, дъ опотрївЪ“.

Алїгорїе (шж кѡм ам зиче пЪ рѡмжнїе „пїлдЪ“) съ зиче
кжнд вржнд сж арътЪм њн образ, сас алт чева, алтЪ
лнцелецере аре ачел нсме (кѡ каре не сѡжжм спре аръ-
тареа ачелсі лѡкрѡ) шж алта лнцелецем ної кѡ ачел нс-
ме, кѡм кжнд зичем кѡтре Марїа фечара „вѡкрѡрте
баїе, каре спелї квноцїнца“, кѡ нсмеле „баїе“ (че лнсем-
недзЪ баїа, лн каре не спълЪм трѡпѡ) лнцелецем пЪ
Марїа фечарт каре, прекѡм баїа спалЪ трѡпѡ омѡсі
дъ спѡркѡчїсне, шж некѡрѡценїе, аша шж тѡ спелї кѡ-
ноштїнца оаменїлор де некѡвїнцеле іеї, шж кѡм а зїс

оаре кжнд омїрса „тар Атіна апскажнд дз пѣрса капсазі
пз Ахілефс“, лнцелегжнд кс нсмеле „Атіна“ (че іесте нс-
меле лнсшїт дз дсмнезубоїкѣ) лнцелепчїснеа, шж кс
ворба „апскажндс’л дз пѣрса капсазі“ попрїндс’л дїн мж-
ніта лсі, ка кжнд ар фі зїс „тар лнцелепчїснеа лсі Ахі-
лефс, попрїндс’л д’їн мжніа са“, саѣ маї дѣсасжжт а зїче
„тар лнцелептѣа Ахілефс, попрїндсш мжніта са, адїкѣ лн
лок дз „лнцелепчїсне“, шж дѣ „лнцелепт“, с’а сасжжт кс
нсмеле „Атіна“, шж лн лок дѣ ворба „попрїндс’л д’їн мж-
ніта лсі“, саѣ „попрїндсш мжніта са“, с’а сасжжт кс ворба
„апскажндс’л дз пѣрса капсазі“.

Ѕнігмѣ (че пѣ рсмжніе пѣтем нсмї „гїчітоаре) сѣ зї-
че, кжнд фачем о лнтребаре лнтснекоасѣ, кс каре лнце-
лецем ѣн образ, саѣ ант чеба, че сѣ асеамѣнѣ кс ачеа
лнтребаре. ксм кжнд лнтрекѣм зїкжнд „гїчі гїчітоареа
меа „че довіток есте ачела, кареле дѣ дїмїнеацѣ смелѣ
лн патрс пїчере, шѣ ла пржнз, лн дооѣ, тар спре селрѣ,
лн треї? не рѣспнде кѣ „омса іесте ачел довіток, пен-
трѣ кѣ кжнд іесте мїк, смелѣ д’авсшїле, адїкѣ кс мжї-
ніле шж кс пїчереле, тар кѣнд сѣ мѣреце, смелѣ дрепт
лн дооѣ пїчере, шж ла вѣтржнеце кам плекат, лн дооѣ
пїчере, шж лнтр’ѣн вастон, шж кжнд лнтрекѣм „че іесте
вѣвос шж тренцѣрос, шж шаде кс домнї ла масѣ? не
рѣспнде „стрѣгсрїле іесте ачела, пентрѣ кѣ іесте нсмаї
вровоане, ка нїце вѣве, шж дѣзгїнат дїн тоате пѣрїле,
ка ѣн тренцѣрос, шж сѣ пѣне ла масѣ домнеаскѣ.

„Кѣтре Ѕнігмѣ пѣтем зїче кѣ прївеск шж баснеле, кс

КАРЕ АРЪТЪМ ШН АДЕВЪР ПР'ІН КЪВІНТЕ МІНЧІНОАСЕ, САЃ О
 МІНЧІСНЪ КА О ПІАДЪ, ЧЕ С'АР ФІ ЛНТЪМПАТ КЪ АДЕВЪРАТ,
 КЪ КАРЕ ПОВЪЦІМ ПЪ ОАЧЕ ЧІНЕ СПРЕ ФАПТЕ БСНЕ. ПРЕКЪМ
 СЪНТ БАСНЕЛЕ АСИ ЪСОП. (*Cartea de cetire* a lui Lambrior
 pagina 235).

Și în această scriere muntenescă aflăm multe prefa-
 ceri cari se păreau moldovenisme și cari în adevăr
 sînt cunoscute la poporul de la noi : СЪНТ, СЛЪЖЪМ,
 ШЪ, ДЪСЛШЪТ (câtă ie vorba de *și* nu de *dě*), ДЪГІНАТ
 p. desbinatū adecă *bi=ghi*) etc.

Din *O soare la Mahala* compusă de *Costache Ca-*
ragiali, tip. la 1847 în București : ВЕКЕ, МЕРЦЕ, ДЪМ-
 НЕЗЕЃ, ЦАРЪ, СТРІГЪ, СЪЛБАТЕК, АЖЪНГЪ, ЦЪРІ, ЦЪРІІ, СЪНТ,
 ЛНСЕРАТ, ШЕЗЪ, СЕКЪТЪРІ, РЪС, ЖОАЧЕ, СРЪТ, СЪ НЪ МЪ ЛО-
 БЕАСКЪ О ДАТЪ АРЦАГЪ, СІНГЪР, ЛАСЪ КЪ-ЦІ ОІЃ КОАЧЕ-О ЕЃ,
 БОЕРЪЛЕ, СЕАРЪ, ЛНЦЕЛЕС, РЪМЪЕ, СЪКЪТЪРІ, ПЪЦІНЪ, СЪНТ,
 ГРЕШАЦЕ, СЪРАКЪЛ, ДЪМНЕЗЕЃ, СМПАЪ, Н'ЪЦІ=ну веѣ. СЪ
 ФІІ ПРІЧІНЪ ДЕ РЪС АЛ ВЕЧІНЪТЪЦІІ. МЪРІТОР, ЖЪМЪТАТЕ,
 ЛНГРІЖЕЦЕ, АЖЪТОР, ЦІНЕА (infinitivulū), ОЦЕЛ, КЪКОНІЦІ (cu-
 conіѣi), КОТЕЦЪ ГЪІНІЛОР, АЦЪЦЪМ, ОКЪРАЦЕ, МІШЕЛОС, СІМЪ,
 СЕМЪНА, СЕМНЪЛ, ГЪС, ШАПТЕ, ЦЪРАН, КАПКІАТ (pentru că-
 pjeatū, decі *pi=pchi*, cum amū gâsitū în *Iorgu de la*
Sadagura alū d-lui Alexandri), СЕАРА, БОЕР, КЪЦІТЪ, СЛЪ-
 ЖІТ, ФІЕРЕА, СЪРВЕЪ,

Pentru a da idee de limba lui Anton Pann voiū a-
 nalisa *Proverburi* sau *Povestea Vorbei* tipărită la Bu-
 curesci în 1853 : СРЪЧЮНІ, ЛЪСЪ, (аѣ аЖЪНС sing.), РЪЃ,
 РЪСЪРІТ, РЪЪІ, СЪ (conj.) СЕ (pron.) І СЪ ПАРЕ, (ШАДЕ),
 ЖЪНЪ, РЪСПЪНСЕ, КІОРЪЦЕ, ЦАРЪ, СЪНТЕМ, ВЪЪЖЪНЪ, (СЪРЪЪ).

Spre mai multă lămurire iéță o bucată luată din car-
tea pomenită. fața 11.

Povestea vorbiî.

Дої прекъспеці тинері се'нтовзрзширз
 Ши дъпъ негоцс'ши прін царз еширз.
 Колінджнд прін сате љн лшига лор кале
 Одатз'нсерарз ла шн сат п'о вале,
 Ши сз мже ноапте аѣ трас љнпрес з
 Ла о касз каре л'ѣѣ пзрст маї вшнз :
 Шнде'н вэтз'тсрз ле еші'наинте
 Шн вэтржн де тр'ѣвз ші фодрте де чинсте.
 Љі пріімі віне, љі вэгз љн касз,
 Ши еї љі черсрз љнтжї ш'љнтжї масз,
 Зікжндс'ї ; Тзтсцз ! сжнтем флзмжнзї таре,
 Фз віне'нгріжеше де чева мжнкаре.
 Бэтржншл ле зїсе : шедеці, фіці љмпаче,
 Кз деспре мжнкаре вом фаче ч'ом фаче.
 Пжнз кжнд дар маса мошшл сз ле пше,
 Де вр'о весте ншоз љнтревз сз'ї спше.
 Борбінд шна алта кс тоці 'нпрешнз,
 Ка ші шні алціі кжндва кжнд с'адшнз :
 Шшнд дін еї шшшл афарз ла тр'ѣвз
 Мошшл гзсінд време пе чел-л-алт љнтр'ѣвз
 Зікжндсї : жспжне ! вої фраці сжнтеці поате'
 Кз вз вѣз пр'ѣ віне семзнжнд ла тоате ?
 Товарзшс'ї зїсе, кс скжрвз љн тржншл :
 Яш ! н'аш маї вр'ѣ фрате сз ам шї ка джншл,

Къ атхт' доар аре, кіп ші трѣп ка ома,
 Дар поці сз'і даі паіе ка ші ла тот боса.
 Ворѣнд еі сосеіе чел ешіт афарз
 Ші лндатз ворва лнтре еі скімварз.
 Псцін дакз трече ші ачест лалт есе,
 Мошса іарзші каре ксріос фсесе,
 Ясемені ш'ачестсі фаче лнтреваре,
 Жспжне! зікжндсі, фраці сжнтеці лмпаре?
 Къ семзнаці, сіте, ла кіп кс'н треціме,
 Потрвіці лнтокма ші ла лннзціме.
 Ш'ачест іар рзспснсе : лі грешалз Татз
 Сз'мі фіе ел фрате н'аш вр'к німі одатз,
 Къ е мзгар маре, каре нсмаі сімте,
 Сз'і псі сз мзнжнче т'ържце 'ннлінте.
 Асзінд вхтржнса ачесте ксвінте,
 Кзтрз шнса алтса не джндші еі чінсте,
 Се сколмз лндатз кастз копае,
 Мерце ші о смпле пжнз ссс кс пае,
 Маі ел лнкз сна, се дсче кс джнса,
 Япскз ші псне т'ържце лн тржнса,
 Ші кс амжндоз інтржнд ел лн касз
 Ле пссе'ннлінте пе пат фхрз масз.
 Сі възжнд ач'єста лл лнтрев д'одатз :
 Де че не псі асте лннлінте Татз?
 Пофтіці, ел рзспснсе, кз вх даѣ еѣ лнкз.
 Боса ші Мзгарса де асте мзнжнкз.
 Іар еі лнченсрз 'н окі сз се прів'кскз

Ші енса де алтса фаца сз'ші рошаскз.
Бзтржнса атснчк гсра'ші лнтрем'бзз,
Ші лнвзцзтсра ас-фел лші срм'бзз,
Зіканд : копії тінері ! рзѣ сз нс вз парз,
Де ач'кстз глзмз ч'о фак астз с'крз,
Кз кжт аре омса лн лсме віцз
Тот мерес лмбацз ші нс се лмбацз,
Ші воі де ач'кста лвеці тревсіпцз,
Нсмаі д'аці лсао кс вснз воінцз.
Де ші нс с' атжтз лнцелепт, кс мінте,
Дар тот почѣ а зіче доз, треі кввінте.
Де сжнтеці товароші ор фраці, еѣ н'ам тр'бвз,
Ксм вреці пстеці зіче ла чіне вз'нтр'бвз,
Де кжт, зік, е віне кз омса вр'одатз
Палт сѣ нс дефаіме, сз'і псе вр'о патз,
Ші маі мсалт п'ачела каре'л лнсоцеце
Саѣ алт фел кс джнс'мпреснз тржеце.
Кз чіне'і де тр'бвз кс прост нс с'адснз,
Чінст'к кс окара нс пот фі'нпреснз.
Чіне лші дефаімз контовароші
Лші аратз лнсші нексвіоші.
Кз фіеце-каре кс чін' се'нсоцеце
Ка ел прін срмаре лсм'к'л прецсеце :
А смела пе сіне маі вси сз се факз,
Дефзімжнд пе алтса нс полте сз плакз.
Кз е о зікалз маі де тоці ворбітз :
Омса ла ом траце ші віта ла вітз.

АТСНЧІ ЛДЖНД МОШСА КОПЗИЛЕ ДАТЕ
 ЛЕ ПССЕ'ННАІНТЕ ПЖІНЕ ШІ БСКАТЕ,
 ШІ ЛІ ЧІНСТІ БІНЕ ДДПЗ КВВІІНЦЗ,
 ФЗКЖНДШІ ЕЛ АС-ФЕЛ ГРЕШАЛА СЗ'ШІ СІМЦЗ,
 КАРІІ КЖТ ТРЗІРЗ ТОТ ЛА ПОМЕНІРЗ
 ШІ АЧ'БСТА ЛНСШІ ЕІ О ПОВЕСТІРЗ.

D-lu Jipescu în *Opincarul* ne dă modelu de limba vorbită în multe sate din partea muntelui, județulu Prahova și mai alesu la Vălenii de munte.

Limba d-lu Jipescu ie unu amestecū ce s'arū fi formatū în urma unei lupte îndelungate între dialectulu cu labialele schimbate și între celū cu labialele păstrate. Nu scimū până la ce punctū a pututū d-lū Jipescu culege întocmai vorbirea locală de pe la Văleni, dar destulū că putemū aflā la D-sa următorele prefaceri păstrate din dialectulu ce studiemū acuma: *țeran*, *hiie*, *rēu*, *rēspunde*, *țeri* (țereī), *tīșnește*, *imp্রেjiurārilor*, *gāngaghī* (p. gāngavi), *ghine* (vine), *rodu ghii* (rodulū viei), *ghita* (vita), *staghilā* (stavilā), *ghin* (vinū, subst.) *hīerū* (fierū), *sā him rumānī*, *īn chīeptu* (īn pieptulū), *hinu* (finulū), *hīert'o* (fiert'o), *hīare* (fiere), *sē ghiū* (sā vinū, sā viiū), *sērbātoricā*, *strāngētōri* (stringātōrii), *nātrupolitū* (p. *nitropolitū* din mitropolitū), *vorbulețili*, *đeu*, *Sanhira* (p. Zamfira), *Gahița* (Gafița), *șēdeau*, *hīerbēntatā*, *cāpățēnā* (p. căpăținā), *otārītī*, *sēracu*, *chipāiū*, (pipāii), *ghiermāriiūa* (viermāriea), *moșūe* (moșie), *ghitrige* (vitrige), *đeu*, *nechīeptēnatū* (nepieptānatū), *rēs-hirate* (resfirate), *pasprece* (patru-spre-dece), *frānghieri*

(p. frâmbieri), *sghihoară* (sbihoară, unu feliu de pómă), *înciripă* (înfiripă), *sinu* (sinul), *ně-î* (nu vei), *înşelatū*, *chĕptinĭ*, *chĕptineĭ* (piepteni, pieptenei), *chĭpăruşĭ* (pipăruşi), *sulhină* (sulfină), *ghifor* (vifor), *rĭuri*, *şĭ*, *hine* (fine), *dĭn* (din), *hiorili* (florile), *rĭdū*.

Doveđi de amesteculū dialectului ce cercetamū găsimmū şi în *Poeziile culese de d-lū G. D. Teodorescu* (deşi din nefericire nu le-a publicatū tocmai cum le-a auditū). Ietă-le : *chisăgea* = *pisăgea*, *pisă* (V. Moscu Bucuresci pag. 587); *frânghia* (Valea lungă, judeţulū Prahova, pag. 608) de asemenea la Bujoreni jud. Vâlcea pag. 610); *schinĭ* p. *spinĭ* (în părţile Buzeului pag. 28); *rĕşghinatū* = *resbinatū* (Bucuresci pag. 57); *iezărulū* p. *iezerulū* (Atârnaţi jud. Teleormanū); *sĭnū* p. *sinū* (Călăraşi pag. 75); *đinelorū* p. *đinelorū* (Bucuresci pag. 89); *păserică*, *pasĕre*, *rĕsare* (Bucur. pag. 90); *sĕmĕnţa* (Bucur. pag. 106); *or hi* (vorū fi), *cochiĭ saraci* (urşăresce la Bucuresci); *să-î sară ochiĭ*—în *putina cu boghiĭ* (p. bobii), (Râm.—Săratū pag. 196); *Herĕstrĕu* (p. Fierestreu), (lūngă Bucuresci); *ţĕrĕnă* (p. ţerină), (Valea Lungă jud. Dâmboviţa); *răşchitorū* (p. *resfitorū*) derivatā de la verbulū a *resfira* care la pres. indicativū are *reşchirū* şi *reşchiĭū*, (Bucur. pag. 243).

Dlū Hăjdău în *Cuvinte din bătrâni* (tom. II pag. 241) spune că în judeţulū Mehedinţi se dice : *pchiatră* p. *piĕtră*, deci forma mijlocie între *piĕtră* şi *chĕtră*. În *Etymologicum Magnum* alū d-lui Hăjdău găsimū următorele lămuriri : *A! a! degĕba fusăşi* (p. fuseşi) acolū (jud. Doljū, pag. 55); *rămasăi* (remasei) tot acolū, pag. 53:

„Bati-l'ar mama lu Dumneđeu de Greu dracului ! de gras ce'i, *aghia* (p. abia) se cârniește“ (comuna Lupșeanu jud. Ialomița) ; „le-a părutū grozav dē *ghine* că ne-am întâlnit cu toți, că aminteri *ar hi* umblat tōtā nōptea“ (com. Lupșeanu, jud. Ialomița pag. 202). De la unū prietenū care a trăitū împreună cu totū feliulū de Munteni aflū că peste Oltū se dice : *yițelū, yinū* etc. Di'ntr'unū cântecū de la Cernica publicatū în „Țara Nouă“ afiū „chicior“, „ochincă“ în gura unui ciobanū etc. Deci în tōtā Munteniea au fostū împrăstieați Români de ceī ce vorbeau dialectulū cu labialele schimbate. *Nu-mai așa înțelegemū pentru ce amū aflatū atâtea urme în texturī din veaculū alū XVI-lea, XVII-lea și alū XVIII-lea, de ce chiar și la Eliade totū aflămū desghinatū p. desbinatū* (veđi No. 1, fața I-a din anulū I-iū alū *Curierulū de ambe sexe* 1837). La alți scriitori din acestū veacū (Odobescū, Bolintineanu etc). găsimū de asemenea urme de prefacerea lui *e* în *ě* și de a lui *i* în *i* după *s, ș, ț, z, j, r* ; de a labialelorū fōrte a rare ori).

Transilvania, Banatū etc. veaculū alū XIX-lea.

Plutarh nou tradusū din franțuzesce și tiparitū în anulū 1819 la Buda. Traducătoriulū se iscălesce : Nicolae Nicolau românū din Transilvania, a lucratū la Brașovū :

Прѣсфинците ши де Дмнезес алѣс Епископ !

Ачѣстз карте, нсмитз Плстарх Нос, че кспринде л синса сзс пе скврт исторіа а мслтвр взреаці кс Дсх маре, карій аджнк авжндс лтрс инима са лрздзчинатз ачѣ дрѣптз, ши лтрс соціетатѣ вменѣскз токма де

ДЕ ЛИПСЪ МАЗИМЪ, КЪМ КЪ УМЪЛА НЪ АТЪТА ШІЕ, ПРЕКЪМ
 ПАТРІЕЙ ЕСТЕ НЪСКЪТЪ ; КЪ ТОАТЕ ПЪТЕРИЛЕ САЛЕ САЪ НЕВОНТЪ
 А ЛЪКРА СПРЕ ФОЛОСА ПАТРІЕЙ ; ШИ НОВА ПИДЪ АРЪТАТЪ
 НЕ ЛЪСАРЪ, КА КЪ ФІЕРВИНТЕ ДРАГОСТЕ, ДЪПЪ МЪСА ПЪТЪ-
 РЕЙ НОВАСТРЕ, СЪ ПЪШИМЪ А ФОЛОСИ ПАТРІЕЙ. АЧЪСТЪ КАРТЕ,
 ЗИСЪЙ, КАРЪ ЛЪЖЮ САЪ ТЪПЪРИТЪ ЛЪ ПАРИСЪ ЛА ЯНЪА ДОМ-
 НЪСАЙ 1803, ШИ ДЪПЪ АЧЪА ДЕ ТОАТЕ НАЦІОНАЛЕ ЧЕЛЕ
 ДЕЩЕПТАТЕ ФЪ СОКОТИТЪ ШИ ПРЕ УСЕВИТЕЛЕ АЛЕ ЛЪР ЛИМЪЙ
 ЛЪТОАРЪ, КА НЪ СИНЪРЪ ЛИМЪА РЪМЪНЪСЪКЪ, КАРЪ Е ОУНА
 ДИН ЧЕЛЕ ВЪКЪ АЛЕ БЪРЪПЪЙ ЛИМЪЙ, КА ЧЪА ЧЕ ФЪ ЛЪ ГЪРА
 ПРЪСТРЪЛЪЧИТЪСАЙ ПОПОРЪ АЛ РЪМЪНИЛЪР ЧЕЛЪР ВЪКЪ, АЪ-
 РОРА СТЪЗНЕПЪЦІЙ СЪНТЪ РЪМЪНІЙ, СЪ ФІЕ ЛИПСИТЪ ДЕ АЧЕСТ
 ВИСТІАРИО ПРЕЦЪИТЪ, ШИ ЕЪ, ДЪПЪ ПИДА АЛЪРЪ НЪМЪРІЙ,
 МАМЪ СТЪЗЪИТЪ А У ПРЕФАЧЕ ЛЪ ЛИМЪА РЪМЪНЪСЪКЪ : КАРЪ
 ТИНЕРЕЦЕЛЕ ЛЪВА ХЪЗНИ, ВЪТЪЗНЕЦЕЛЕ ВА ДЕСЪЗТА, ЛЪКЪРИЛЕ
 ЧЕЛЕ НОРЪЧИТЕ ВА ЛЪФЪРЪМЪСЕЦА, ШИ СКЪМЪПЕ РЪДЪРІЙ ВА АДЪЧЕ.

КЪ, МЪКАРЪКЪ ПЪМЪНЪСА ДИН ФИРЕ АРЕ ВЪНЪТАТЪ, ШИ
 РОДИРЕА СЪ, ТЪТЪШІЙ, ЛЪКЪРЪНЪДЪСЪ, МАЙ МЪЛТЪ, ШИ МАЙ ВЪН
 РОДЪ АДЪЧЕ. ЯША ШИ НЪМЪА РЪМЪНЪСЪКЪ ЛЪТЪРЪ НЕМИКА НЪ
 ЕСТЕ МАЙ ДЕ ЖЪСЪ КЪ ТАЛАНТЪРИЛЕ ЧЕЛЕ ФИРЕЦІЙ, ДЕ КЪТЪ
 АЛТЕ НЪМЪРІЙ, КАРЕ МАЙ ДЕ МЪЛТЕ ВЪКЪРІЙ СЕ ДЕПРИНДЪ, ШИ
 СЪНТЪ ЛЪМИНАТЕ ЛЪТЪРЪ ЛЪВЪЦЪТЪРІЙ, ШИ ЛЪТЪРЪ ШІИИЦЕ. ЛЪСЪ,
 КА АЧЕЛЕ ТАЛАНТЪРІЙ МАРІЙ, КАРЕ ЛЪПРЕВЪНЪ КЪ СЪНЦЕЛЕ АЪ
 РЪМЪАЪ ДЪЛА РЪМЪНИЙ ЧЕЙ ДЕ ДЕМЪЛТЪ ЛЪТЪРЪ НЪМЪА РЪ-
 МЪНЪСЪКЪ, СЪ ПОЛЪТЪ ЧЕЛЕ БИНЕ КЪВЪИИЦАТЕ РЪДЪРІЙ АЛЕ АДЪЧЕ,
 ШИ А СЪ ЛЪМЪАЦИ, ДЕ МЪЛТЪ ЧЕТАНІЕ ДЕ КЪРЦІЙ СПРЕ АЧЕЛА
 СЪФЪРЪШИТЪ ЛЪТОКЪМИТЕ ЕСТЕ ДЕ ЛИПСЪ.

Лтрз ачэле кзрци спре прокопирѣ ваменилор фзксте, дспз пзрѣрѣ тѣтсрор нѣмсрилор чѣлор лтрс цинцз лсминате нсмзрѣндсчз ачѣст Пастарх нос, кс ачѣ нздѣжде лам дат ла тупарю, кз ши Румѣнїй вккшошї лл ввр чети л лимба нѣмслашї сзс : ка нс тот кс гсрз стреннз, чи ши кс гсра са сз ворваскз.

Дрѣпт кз ачѣстз карте кс матѣрїа са сингсрз пре сине сз ладз, ши пре четиторю л пзши май лколл лтрс четире лл лицз. Тотш де липсз ера оуншї взрбат алѣс сз в лкинс, ка възнд четиторїй ал ачѣлсаш взрбат прѣвстит нсме л фрштѣ кзрцей стрзлсчинд, нолл пстѣре кзрцей сз н сз дѣ, ши лоршї май маре лдѣмнс спре сокотире сз ли сз адашце.

Лтрс ачѣст кшцет фїнд ес, нсмї фс маре встенѣлз пре ачѣл взрбат алѣс, кшї сѣ лкинс ачѣстз карте алѣсз, ал афла. Кз, прексм оунтсл де лѣмнс нс подте дин фирѣ са сз стѣ сспт фирѣ апей, аша ши флптеле Прѣсфинцией Гале чѣле вше, каре сжнт кс мзримѣ, аджнчї, кс нсмзрса неажнсе, май стримте ера хотареле Молдóвей, де кжт сз нс ажншгз ши пре ла ної, ши л толте цзрїле лпзрзцией Австрией сз нс се дсзз гласла лвр.

Кз Прѣсфинциата динтрс лчепстсл Архїерїей, прин карѣ Дсхсл Сфжнт тѣс псц сокотиторю л Епархїа Руманслашї, кс толтз взртстѣ тѣї невоит нс нсмай л паще виле чѣле квзнтзторѣ ка оун Архипзсторю лдевѣрат кс лвзцзтсра чѣ сзнзтóсз, ши православникз, ши кс пилда флптелор чѣлор сфинте пре калѣ спзсѣнїей лл

повзцши ; чи ши чéле чéсз атинг де трсн кс ларгз, ши мэлт лдрзтóаре мжнз тстсрор липсицилар дървѣщй : пре чéй флзмжнзй хрѣнещй, пре чéй голй лврачй, пре чéй че сжнт л врй че фéлю де нзказ, пъринтѣще лй сфзтвѣщй, дэлаче лй мжнгзй, пстэрник лй ажвци, лй спринжинéщй, лй аперй ; тощй сснт оүмера Ярипилор Прѣсфинцией Тале сз скстеск. Пе Прéвщй спре кввїнца вестмжнтслай, ши а псртърей чéй вэне лй лдрептѣзй, касъ фіе адевзратъ лсминз лсмей, ши саре пзмжнтслай. Тот нѣмал Румзнéск, спре а кзрвд феричире кс лвзпътз драгосте те пóрщй, л дот кипс, ка съл адзчй ла лсминаре лтрс лвзцзтсрз, ши лтрс вэна псртаре, те сжргвѣщй.

Чи, Дсхал прѣсфинцией Тале чéл кввїос нэмз ссфере а помени фаптеле Прѣсфинцией Тале чéле вэне, ши Эроичещй. Девнде сингсрз чéрерѣ мѣ чѣ оүмилитз Прѣсфинцией Тале w арзт, ка сз те милостивéщй лчѣстз карте, че есте пзргз встенéлелар мѣле, Прѣсфинцией Тале кс фїлскз лдрззнѣлз лкинатз, пзринцѣще а w прїими, ши пре мине лтрз чéй лй Прѣсфинцией Тале пзртънищй а мз нэмзра. Кареле лмй цїс норочире а мз нэмй а Прѣсфинцией тале

Прѣсмитз Слсгз
 НИКОЛАЕ НИКОЛАЕ
 Румжн дин Трансилванїа.

Брашóв 1819.

Povătuitorul tinerimeї cătră adevărata și drepta cetire lucrată de G. Lazărū, dar tipărită la Buda în anulă 1826 : лсъ, ржсрїй, стржнсъ, сжнт, съ ссрпъ, хо-

ТЪРЖТ, САМЪН, СЪМЪНА, ЦЪРІЙ, СТРИКАТ, РЪМЪНЪМ, ЦАРЪ, АСКЪНЪЖНД, СЪРАЧЙ, СЪНТЕМ. De altū-feliū limba ie cea literară, ba chiar mai curată de câtū a lui I. Eliade. Negreșitū înse că Eliade a fostū fôrte multū împinsū pe calea ce a apucatū de G. Lazarū. Între formele mai bune de câtū la Eliade voiū cită : *următorii* nu *următorii* etc.

Pentru a da idee de limba lui I. Barac în privința amestecului de dialecte, voiū da câte-va pilde eulose din *Traghediea lui Samson în cincî perdele* tipărită la Sibiiū în anulū 1846 : ПЖНЪЗЛЕ, СЖНТ, СЪЛБАТЕЧЕЛОР (ЖС-ГСА), ЛСЪ, СЪРАК, (ГРЕШАЛЕЛЕ), РЪС, АРЪТАТ, СЖНГЪР, СЪ-МІНЦІЕ, (СІНГЪР), (СЕМН), (РІДІКЪ), (ШАСЕ), ПЪ, (АСМНЕЪЗЕЕСК), РЪСЪНЕГ, РЪІ, (АЖСТЕ), ХЪРЪ СЪЛБАТЕКЪ, РЪСЪФЛЪ, НЪ СЪ ЦІЕ, (ЛШЕЛА), ОМОРЖТ, (АЖСТОРЮ), РЪМАСЛА, (ЖЪРАТ), (Л-КЪНЖЪРАТ), СЪ СЪ ПЕДЕПСЕАСКЪ, ХЪРЪ (lanțuri de fierū), РЪСТЪЦІЛОР, ЦЪРЖНЪ, СЪЖНЦЕ, РЪСРІЛЕ, (СЪКЪ), ЗЪВОАРЪЛЕ, РЪЪЖНД, ЛАКРЪМІЛЕ, (СЪМЪ). Totū de acestū I. Bărac, ieste tradusū *Arghirū și Elena*, ietă câte-va pilde luate di'ntr'unū exemplarū tipăritū la Sibiiū în 1863 : БЪ-ЪЪ (buze), КЖНТЪРІЙ ФРЪМОАСЪ, ЦЪРІЙ, СЪ ЗІЧЕ, ЦАРЪ, ЛСЪ, АСЪМЪНАРЕ, РЪС, РЪСПНДЪЪ, (ЖОС), СЖНТЕМ, (ЖЪМЪТАТЕ), СЖНТ, КОВОАРЪ, САРА, ЛЦЪЛЕС, (ШАСЕ), РЪМЖНЕ, СЖН, БРАЦЪ, ЗЪС, ПАСЪРЕ, ШЪД, ХІАРЪ СТРИКЪГОАРЕ, (ИЪВОАРЕЛЕ), СТЪЖН-ЦЕ, СЪЛБАТЕК, ЦЪРЖНЪ, ЛКЪНЦЮРАТЪ.

Pentru mai desăvârșită lămurire ietă o bucată din partea a treia, după tipăritura din 1863. În note punū deosebiriile celei tipărite la 1801, așa că avemū o probă de limbă chiar de la începutulū veaculū.

Лтр' ачелѣ оун глас маре
Сз аде рзкнина таре.
Гжндеа ¹⁾: оун Лес, оун Бзлаар,
Саз вре оун сзлбатеа ²⁾ Тазр
Сз'нтжлеск, сз лспгз, звїарз,
Ка нице гроазниче ³⁾ хїарз.
Атвнчї аминте лї вине
Чине сз жвнге пре сине
Л Раю нс лпзрзцѣце ⁴⁾;
Ши атвнчї аша гжндѣце ⁵⁾:
„Сз ла джншїй мз вою дсче
„Ба ⁶⁾ прин гсрї сзмз лпсче.“
Ши аша ла джншїй плекз ⁷⁾
Кс гжнд дин лсме се трѣкз.
Лкзтрзс сснз ши звїарз
Бѣде пещерз де хїарз,
Знде треї фїй алсї Дїмон ⁸⁾
Аї лсї Деи Сакнти Симон
Сз тот сфздеск, ши сз чартз
Кс w лвоире спартз.
Лтреабз ⁹⁾ Аргир ши зиче:
„Пентрс че лвещї вой приче?“
Ас рзспснс тоцї треї лдатз:
„Сжнтем треї дела оун Татз.
„Не сфздим пентрс мошїе,

1) гжндѣ, 2) сзлбатик, 3) грѣзниче, 4) лпзрзцѣце,
5) гжндѣце, 6) ка, 7) плѣкз, 8) Дїмон, 9) лтрѣбз.

„Пентрс микз авсцие :
„Сжнт трей Сксле ¹⁰⁾ де'н пзрцалз,
„Жсдекз фзрз грешалъ !
„Кз че веѣ зиче ввм фаче
„Де не веѣ фаче в паче.
„Плшкз ¹¹⁾ ши Палпсчѣ де пїлле,
„Чине сз'н бракз кс але, ¹²⁾
„Ши кс Бичсл сз трззнѣскз
„Де трей врѣ ши сз грзлскз :
„Хип—хоп ! сз фїс фѣрз вѣсте
„Онде гжндсл мїе тасте.
„Пзнз ничѣ нс сокотѣце
„Аколв сз поменѣце.
„Ксвм сз нс не сфздим дарз ?
„Че авсцие амарз.
„Кз'нтр'сн лок де нс сжнт тоате
„Де фолос а фи нс поате.
„Пр челсѣ мижлочию фрате
„Нс май дат в бснзтате,
„Кз ел поате ши погоарз
„Пре чела че пе ссс зборз, ¹³⁾
„Каре пре ной не кззнѣце ¹⁴⁾
„Жсдекз, цисз плзтѣце.“ ¹⁵⁾
Аргир сокотѣце бине,
Зиче : „Аскслтацѣ де мине :

¹⁰⁾ авкрсрѣ, ¹¹⁾ вежмжнт, ¹²⁾ пале, ¹³⁾ пречел че май ссс зборз, ¹⁴⁾ кззнѣце, ¹⁵⁾ плзтѣце.

„Л трей пзрци вз вой тримите
„Кар' ва соси май наинте,
„Ачелса фие тоате :
„Кз лтралт фѣлю ¹⁶⁾ нсцз поате“.
Аша трей деалсрї ¹⁷⁾ арагъ ;
Ка сз плѣче де вдатъ, ¹⁸⁾
Ас плекат фїеце каре
Ла деалса сзс фсгжнд таре
Дар Аргир че ва сз факъ ?
И Плашка, ши сз лбракъ, ¹⁹⁾
Папсчї лса л пичоаре,
Ши сз везї ксм ва сз збоаре,
Ка ²⁰⁾ кжнд кс Бичса трзхнѣше
Ши кжнд де трей урї грзлїе, ²¹⁾
„Хип—хоп ! ла амел ²²⁾ Юбитъ
„Сз фїс ла амѣ скжрвитъ. ‘
Ка w сзцатъ че збоаръ,
Дела пзмжнт лл лсаръ.
* Кжнд вени Драчїй—стаг кс фирѣ.
Аргир нс е никзирел.
Сѳтеницї сѳфла дин гсръ,
Ши пре Аргир лл лжсръ.
Лчеп лтрс сине гаръ
Алтъ сфадъ май амаръ,

¹⁶⁾ фѣлю, ¹⁷⁾ дѣлсрї, ¹⁸⁾ оунде плѣкз тоц лдатъ,
¹⁹⁾ кс вежмжнтсл сз лбракъ, ²⁰⁾ кз, ²¹⁾ грзѣше,
²²⁾ амѣ.

Къчй ас ласат сзй лшале

„Лсвшй к8 минциле сале ?

Иар чел мижлочѣс грзацие :

„Везй аша вѣ требвацие :

„Къ вой ацй гжндит ам фаче

„Н8май к8м в0в вѣ плаче ;

„Вой врецй ка сѣ н8м дацй парте,

„Як8м д8те май департе.“

Челаллцй лчеп а зиче :

„Т8 ещй шм8л чел де приче,

„Къ т8 ай оун дар, че подте

„Сѣ стриче ачестеа тоате,

„Ши тот вей ши де личеа

„Ацй май лгреша чербичеа.

„Т8 ещй личѣ де винѣ.

„Т8 ай лчеп8т причинѣ :

„Къ ной амжндой преа бине

„Не лвоам лтр8 сине.

„Т8 ещй ! сана— ! гал де кикѣ !

„Дел тржнтѣше, шил ридикѣ“.

8н8л де кврн лл лп8кѣ

Ялт8л коода лй л88кѣ ;

Лл гем8еск л цзржнѣ

Пѣнѣ л88 м8ат ла вжнѣ,

Стригѣ, сѣ ваете Драк8л,

Ши сѣ р8га лвр сзрак8л,

Сѣл ласѣ кѣ ле ва скоате

Ши пре ч'блелалте толте
Дела Яргир, каре зборъз
Ка в сзцатъ оушоръз ;
Лсз ачест Драк кс гжндсѧ
Нсмай декжт ажснгжндсѧ
Дин Бзсдсх ѧл скаде,
Кжт престе оун мшнте каде,
Лй га Скслеле кс гжндсѧ
Пре ел ѧ оун згеаб лксжндсѧ,
Ши еро оун згеаб де мшнте
Кжт привиндсѧ ссс ѧ фршнте.
Гжндеа кз ѧ Черю сз ссе,
Ши ничй в кзраре нсе. * ²³⁾

²³⁾ De la * la * ²³⁾ ieste alcătuită din nou, ietă cele optă versuri ce se află în ed. de la 1801 în loculă acestorū 46 :

Пзнз сз лторч'к драчій
(Ѡ ксм сз скжрв'к сзрачій)
Ѡ Яргир пре оунде зборъз
Ка о сзц'ктъ оушоръз.
Чел мижлочю дакз вине
Явжнд пштере ѧ сине
Пре Яргир лжос ѧл скаде
Каре пре в кóстъ каде.

Cum cã se vorbește acestū dialectū prin împrejuri-
mile Brașovului se vede din următórea bucata din *Po-
vestea Vorbei* *).

*) Pag. 115—116 partea 1, Bucurescī 1852.

ՅԻ ՏԻԳՐԷՆ ՕՐԵ ԿԱՐԵ
ՉԵ ԻՆՏՆՔ ԼՅՏՏ ՏՄԵԼԱՐԵ
ՄԻ ՈՒՇԻ ՅԻ ՆՏ ԵՅՏՏԵ,
ՈՒՇԻ ՎՐՕԴԱՏՅ ՅԻՆ ԵՅՏՏԵ ;
ՄԻ ԵՅՅԻՆԴ ՕԴԱՏՅ ՅԻ,
ԵՅՆԴ ՄԻ ՅԻՆ ՈՅՆ՝ ԼԱ ԵՇԻԵ,
ՍՐՏԻՆ ԵՆԻԳՐԷՆ ԼՈՒՏԻՆԻՇԻԵ
ՄԻ ԿՏ ԵԼ ԱՏՏ-ՓԵԼ ՎՐԵՇԻԵ :
— ՄՅԻ ՇՕԼԵ ԵՅՅՏ՝ԱԻ ԴԻԵ ?
— ԻՄ ԵՅՅՏ՝ ՄՅԻ (ՅԻՇԵ) Մ՝Օ ՄԻԵ.
— ՈՒ ԴԱԿՏՄ՝ ԼԻ ? ԴԵ՛Ի ԵՅՅՏ՝ ՇՍՏՆԵ.
— ԴԼ ԱՏ՝ ԼԻ ՄՅԻ, Վ՝Օ ՄԻՆՏՆԵ ?
— ԴԵ Ն՝ԱԻ ԵՅՅՏ՝ ԿՐԵԴ ՍՕՏ ՇՅՇԻ ՍԱՐՅ.
— ՈՒ ՄՅ ՇՅՇԻ ՇՍՏՆ ԿՏՄ ԼԻ ԴԱՐՅ,
ԼԻ ԱԼԵՅ ՄԻ ՇՏՅ՝Ն ԿԻՇՕԱՐՅ
ՐՅՏԿՅԿՅՆԱՏՅ ԼԱ ՇՕՐԵ.
— ՈՒ ՄԻՆՇ ՏՏ, ԿՅ Ն՝ԱԻ ԵՅՅՏ՝ ԵԻՆԵ,
ՇՅՇԻ ՇՍՏՆ ԻՕ, ԿԱՏՅ ԼԱ ՄԻՆԵ :
ԴԻԱ ԴԵ՛Ի ՍԻՏՆ Դ՛ԵԼ ՍՏՇՅ,
ՏՕՏ ԿՏ ՇԵՍԻ ՍԻՆ ԵԱ ԼՄՍՏՆՇՅ.
ՄԻ ԿՕԿԻԼԵ, ՎՕՆԻՇԻ ՏՏՆՅ
ՍՕԱՄԱ ԵԻ ԴԵ՛Ի Օ ԱԴՏՆՅ,
ՄԻ ՇՍՍՏ՝ ԿԻՇՕԱՐԵ ԼՄ՝ՍԱՐ՝ԿՅ
ՇՅՇԻ ԿՏՐԵ Յ՛ԵՄԱ Օ ԿԱԿՅ,
ԻՍՕԻ Ս՝ԱՇԵՒԱ Յ՛ԵՄՅ ԴՐԱԴՅ
Օ ՎՕՏԵՅ ԴԻՆ ՄԻ Օ ՎԱԴՅ
ԼՈՒ Օ ՏՕՐԵՅՐՅ ԼՈՒՏԻՆՇՅ,

КѢ БЕЦЕ Д'АЛШН ЛНЧІНСЪ,
ДЕ-АЧІ МЕРЕ О БОР'КЪСЪ,
ЧЕ ЛІ ЗІЧЕ КЛРЖМЗР'КЪСЪ,
ШІ КІАМЪ ГІНСА П'О БОЛРТЪ,
ЦЖНЖНД О КОФЪ КЪ ТОЛРТЪ,
ШІ 'Ц'ІА Д'КЪ ДЕ'Л Б'КІ КЪ ОАЛА,
МЪ ДА'І ШЕЛЪС ГІНСА АЛА !
КЪ КЖНД ЛА Б'КІ ТЕ ЛМЕШЪ
ПЖНЪ БАНІІ Ц'ЛІ АДШЪ
ШІ СЪ ДЪЧЕ, НЪ'І МАІ ПАСЪ,
КЪ ПЪНГА ГОАЛЪ ТЕ ЛАСЪ ;
ШІ СЪ ВЕЪІ КЪМ НЪ М'АКСАТЪ
ЛА ХІКЛЕНІА'І А МСАТЪ :
ІО ВЕЪІ ДІН ЕЛ ОДАТЪ
О ОАЛЪ ГІНЕ'НДЕСАТЪ,
ШІ ПЖН' ГРЪІІШ ТРЕІ КЪВІНТЕ
МЪ ЛЪСЪ ШІ КІК ДЕ МІНТЕ,
КЖНД ПЛЕКАІСЪ СЪ МЕРГЪ ПЕ КАЛЕ
ДРЪМЪС ОБЛЪС'М ПЪР'КЪ ВАЛЕ.
КЪ ЕЛ СЪ ЦІН'КЪ ДЕ МІНЕ
Ш'ЛМІ ДА ГЕС СЪ КАЗ ПЕ ВІНЕ
ІО ДАМ ПЕ ПОТЕКА ЛІНЪ,
ЪЛ МЪ ДА'Н ЛЪТЪРІ ПІН ТІНЪ :
ДАК'АМ ВЪЗЪТ КЪ ЖОК ЛШІ ФАЧЕ
БРЪІШ СЪ'Л ГІРЪІШ СЪ'МІ Д'КЪ ПАЧЕ,
ДАР ЕЛ М'О ТРЪЖНТІТ ЛН ТІНЪ
ШІ МЪ ДЕТЕ ПЕ ХОДІНЪ...

Cum vedem în această bucată atât de însemnată, deși nu o putem lua ca probă de limbă pentru acea parte de loc, totuși găsim: *bi=ghi* în: *ghine*, *ghirui*; *pi=chi* în: *chicioare* și *chișoare* (póte din greșală cu ș, orî pentru a-și bate jocu de unu ce asemănătoriu cu celu moldovenescu și pe care Muntenii îlu audu aprópe ș; de vreme ce ne ridu că amú fi dicëndu: *așela*, *șine* etc. *cochile* (copile), *chic* (p. *picu*); *vi=ghirie* (vie), *riu* (vinu); etc).

D-lu Hâjdău în *Cuvente den bêtrăni* ne spune că pe lîngă Turdă, la Mahaciú se dice *chîeptu* p. *pieptu* și anume după unu cântecú trimesú de unulú de pe acolo (tom. II pag. 6).

În *Etymologicum Magnum Romaniae* alú d-lui Hâjdău mai aflăm următóarele lámuriri în această privința.

În comuna *Sinu* în împrejurimele Sibiiului se dice: „*aghie* am sosit de la munte“ (*bi=ghi* pag. 41 col. I-a), totú acolò se dice: *vorghi*, *ghine*, *înâlghi pânza*, *bunghî* (p. *bumbi*), *porunghî* (porumbi). În părțile Năsăudului se dice: *săptămâni*, *abge* *) (abia), *Mniculaî* (p. *Miculaiu*) (Valea Someșului, com. Sângiörgiu pag. 85), *sêlbatecă*, *rê* (com. Maidan în Banatú pag. 94).

Din țara *Făgarășului* amú culesú ieu singurú de la unu țeranú următóarele: *chîeptu* (p. *pieptulú*), *γite* (p. *vite*), (Râmânul), *ciorapchî*, *đi*, *popchî*, *lupchî*, *γine o femeie*, *copchilu*, (*mere=merge*), (*jos*), *țerănă*, *hi* (fi), (*șapte*), (*picere*). Dar amesteca și forme fără prefaceri de acestea.

*) *Abgea* p. *Abghîa* vine ca și *pceptu* p. *pcheptu*.

Din *Doine* și *strigături* de d-nii Iarnik și Bârsan [eulese; dar prefăcute, de prin Tîrnave, câmpie, Mu-reșu, Hațegu, Munții apusenî] : *ațipesc*, *chiscuiesc* (p. piscuiescu), *țără*, (obrajor), *săptămână*, *sărbătore*, *sîn*, *sînt*, *sîntem*, *sulcină* (din *sulfina*—*sulhină*—*sulcină*), *truchină* (trupină), *țară* și *țără*, *țintă*, *țîn*, *țip*, *țîța*, *ghicășel* (pentru bicășelū), *hiică*, *hin* (fiu), *hicut*, *țerână*, *închedec* (p. *împiedecū*), *rămânsei* (Munții *ă-pusenî* pentru *remăsei*), (*rotunjoară*), *țernă*, (umplu), (umblu).

Din *Materialū de limbă* publicatū de dl G. Sima a-flămū că în munții Biharului se țice : *încirip* p. *înfi-ripū*, deci *fi=hi=ci*.

Eduardū Gruber a strinsū de la d-lū Munteanu următorele exemple de la Săcele, între Predealū și Brașovū : *hier*, *chicior*, *chiept*, *chiatră*, *ninică* (amân-doī *n=gn* franțuzescū), *schițarie* (spîțerie), *chiftie* (p. piftie), *ino'ncoa* (vino'n coace!) *ierme* (vierme), *is* (visū), *isat* (visatū), *iclean* (vicleanū), *ghine* (bine), *ier* (vierū—porcū), *ghivol* (bivolū), *aghia* (abiea), (*dîn* și *din*). D-lū N. Densușianu a scrisū în „*Columna lui Traianū*“ din 1877 despre o colonie macedoneană de la Săcele.

În scrierea lui I. Slavicī „*Die Rumänen in Ungarn, Siebenbürgen und der Bukovina*“ tipărită la 1881, Wien și Teschen aflămū : *Hățeganii*, *Murășeni*, *Oășeni*, (Maramureșū) ; (*țeara Oltului*), (*țeara Barsei*), *strimtoare*; despre *Moți* spune : „*Moții* au unū dialectū în care con-sónele sună și mai ascuțitū de cātū în celū de la amiēda

Transilvaniei *). Înainte de *e* și *i* se preface *f* într'unu feliu de *h* și *v* într'unu feliu de *ge*: *hiier* p. *fieru* și *germe* p. *verme*. Amândouă sunetele așa-su de aspre în câtu nici unu Românū altulū nu poate rosti ca Moțulū. „Fire-ar fi vița de vie pe hoanca de la Vidra“ **). Aceste însușiri le aflămū în tótă partea nordică a Daciei în părțile Someșului, în Maramureșu și în Bucovina, dar cu *h* și *ge* nu așa de aspre. În dialectulū nordicū și mai puținū în celū apusanū, mai spune că se află *b* și une ori *d* prefăcutū în *ghe* înainte de *e* și *i* (bine înțelesū ie nu curatū: *ghine* (bine), *ghe=de*. De asemenea *t* se preface în *che* (*frache ghe ghincolo=frate de dincolo*); *p* în *pch* și *ch*: *pcheptū* și *cheptū*. Despre aceste din urmă (*p=pch* ori *ch*; *b=gh*; *d=gh*, *t=ch*) spune că-sū rari în Banatū și necunoscute la Moți.

Tim. Cipariu în „Gramatec'a limbei romane“ partea I. Analitica, ne spune: pag. 74 că în câmpiea Transilvaniei se rostește *pi=pci*: ΠΥΚΛΕ=ΠΙΚΛΕ. Despre alte prefaceri vorbesce, dar nu spune unde anume se întrebuintază.

Dialectulū cu labialele schimbate înafară de Dacia Traiană, la Nordū de Dunărea.

Amū vedutū la Istrieni că Romāni cu acestū dialectū

*) D-lū Slavici n'are cunoscinți filologice din destulū pentru a putea caracterisā grupele dialectelorū. Acelū *h* despre care vorbesce trebuie să fie ca alū Moldovenilorū și despre *ge* ni se pare că va fi fiindū nu *μ* ci unū feliu de *γ* mai aspru, cum se aude și pe la noi.

**) ΧΙΡΕ-ΑΡ ΧΙ ΓΙΨΑ ΔΕ ΓΙΕ ΠΕ ΧΟΑΝΚΑ ΔΕ ΛΑ ΓΙΔΡΑ.

au fostu amestecați pri'ntre cei cu $n=r$, (dovadă *ciaptir* (pieptene). *chiept* etc). În Galiția în împrejurimile Stryjului aflăm multe nume romănesci, mai tôte în dialectulü cu labialele păstrate, dar *Kihola* p. *Ghihola* din *Bivola* iese cu $bi=ghi$ și $vo=ho$ ca în Moldova. La Huțuli din Galiția (cari parü după Kaluźniacky a fi Români slavisați), au *kiptar* p. *pieptariü* unü felü de bondiță. La Ruteni se află țara deci țeara, țeara, țara. (Tr. Miklosich, *Wanderungen der Rumunen*).

Di'ncolo de Nistru în guvernămîntulü Chersonü se află de asemenea Români fugiți din Moldova, din timpuri mai vechi. —D-lü T. Burada a făcutü o călătorie pe acolö și ne dă următoarele lămuriri în privința fonetismului lorü : pe *ce*, *ci* le rostescü întocmai ca noi, aprópe de ș ; *v* în împrejurările știute, ca *j* : *jită* (vită), *jin* (vinü), *prijește* (privește). (La noi se dice mai adesü cu γ , dar seade și *gh* și *j*) ; Pe *f* ca *h* : *her*, *hin*, *hiere*, *hiertură* ; *pi* ca *chi* : *luchï*, *pochï*, *cochiï* ; *mi=gni* (*n* muiatü) : *nitropolie*, *niere*, *nire* ; $bi=ghi$: *ghineghir*, *ghiruește*.... (*Convorbiri literare*, An. XVII, No. 8).

Istorieca pentru începutulü Romănilorü în Dacia de Petru Maiorü de Dicio—Sânmartinü. tip. întâiü la 1812. Noi avemü ediția din 1834, după acésta dămü pildele Amândouë au fostü tipărite la Buda în aceea-si tipografie și ie de credütü că a doua aprópe întocmai după întâiea: ЛСЗМНА, СЖНТ, ВЖРЖТ, ЛКВНЦСРЗРИМЕ, ЦЗРЙ, СТРЖМТОРИ, СЗ СЕ, (Ц'БРА), (АЖВТОРЮ), СЗЛВЗТ'ЗЧЕСК, ЛСЗ, СЗМНЕ, ЛКВНЦЮРАРЗ, АСЗМЕН'К, РЗМЗШИЦЕЛОР, СЗМЖИЦА, АРЗТАСЕ, ОМОРЖРЗ, ЦЗР'КНЙ, АДВСЗМ, РЗСПИДЕ, ТРИМИСЗ (trimese),

ҮРЖТЗ, (ЛПРЕЖСР), ЛИНВІ, ИЗВОРЖТ, ЦЗРЕЙ, (ЦѢРА). (ЦЕРІ), СКОЦАНД ŞI СКОЦИНД, АСЗМЗНА ŞI АСЕМЗНА, РЗМАС ŞI РЕМАС, РЪСБОУ ŞI РЕСБОУ, АЧЪЛЕ ŞI КРÉДЕ, (ЖСМЗТАТЕ), РЕЗСРИТ ŞI РЗСЗРИТ, АЖВНСЪСЕ, КАРЗЛЕ, АЧЕСТІЙ (р. АЧЕШТІЙ), ШЪПТЕ-СПРЕЗЕЧЪ, РЖС.

Incheere asupra dialectului cu labialele schimbate.

Din toate cele spuse urm z  că Rom niile ce au adus acestu dialectu în Dacia Traian   i în alte  eri la nordul Dun rei au fostu f rte numero i. Dec  nu aflăm ume din dialectulu lor  de c tu de prin veaculu alu XIV-lea, n'avem  dreptu ca întemeindu-ne pe o probă negativă s  scotem  încheere că mai înnainte nu  erau Rom ni de ace tia pe aici. Unu lucru înse  e veditu :  n veaculu alu XV  i alu XVI-lea dialectulu cu labialele păstrate  er  multu mai curatu, se fereau scriitorii mai tare de formele poporane. Prin veaculu alu XVII-lea limba literar   er  f rte  mpetri at  cu forme din dialectulu cu labialele prefăcute at tu în Moldova c tu  i în Muntenia  i Transilvania. La culme ajunge Dosofteiu, dar  i la alii scriitori se potu culege destule urme. Totu astu-feliu se urm z  în veaculu alu XVIII-lea. Nu se credea pe atunci lucru ru inosu a rosti sau a scrie  n elat , hie, hiresu,  eri, etc. Chiar de pe atunci se vedu alăturea forme f r  schimbările acestea  i forme cu d nsele ; de prefacerile lui *e*  i *i*  n *e*  i *i*, după *s*, * *, *t*, *z*, *j*, *r* se păzeau multu mai puţin de c tu de ale labialelor   i di'ntre labiale numai a lui *f*  n *h* nu țera a a de reu privit . De pe la sf rşitul veacului trecut  limba latin  începe a lucr  asupra limbei rom ne culte

și anume întâiu în Transilvania. Prin ajutoriul datu de limba latină formele cu *e* și *i* păstratū dovedescū pe celelalte și le vedemū împuținându-se fôrte iute. Mișcarea se întinde în Moldova și Muntenia, G. Lazăr, mai apoi Eliade și tovarășii lui scriu, câtū ie vorba de fonetică, în limba literară. Lupta se urméză și a-đi, înse ie lucru vedutū că afară de unele prefaceri și unele forme, nu vorū remănea în limba literară multe fenomene pricinuite de dialectulū învinsū.

Iétă la ce se mărginescū remășițele păstrate în limba literară :

1). Prefacerea lui *e* în *ě* în *să* (conj.) și într'unū numărū micū de cuvinte a cărorā etymologie nu ieste cunoscută.

2). A de la înmulțitulū în *i* și *urī* alū substantive-lorū femeescī cu *a* acc. în lăuntrulū lorū la singuritū : *bărbī*, *lnminări*, *judecăři* etc. numai *vacī* și *fragī* remănū fără acestū fenomenū analogicū pricinuitū de prefacerea lui *e* în *ě* după *s*, *ș*, *ț*, *z*, *j*, *r*.

3). Trecerea lui *ea* în *a* după *s*, *ș*, *ț*, *z*, *j*, *r* cândū în silaba următore ierā *ă* : *sară*, *țară*, *șadă*, *zamă*, *rață*. La Munteni înse nu va fi rarū de întălnitū formele *séră* *țéră*, *șédă* etc.

4). Prefacerea lui *i* în *î* în : *sîntū*, *sîntemū*, *sîntetī* și în câte-va alte cuvinte a cărorā obîrșie nu se cunósce. Chiar verbele în *rī* de la conjugarea a patra va trebui să se dee la brazdă și să se întrebuinteze cu *ri* : *uri*, *omori*, *amări*, etc.

5). Formele *șade*, *șase*, *grijasce*, *părasce* etc. vorū remănea în luptă cu *șede*, *șese* etc.

6). Din prefacerile labialelor se pare că voru rămănea formele următoare : *reșchiratū* (resfiratū), *furnică* (furmică), *frânghie* (frâmbie), și alte câte-va cuvinte de obârșie necunoscută și cari nu se întrebuintază de câtū în Moldova la poporū, pôte *sulcină* (sulfină), *ghili* (p. bili) etc.

Prin urmare limba literară ar fi dialectulū cu labia-
lele păstrate și cu *n* neprefăcutū în *r* ; dar va avea ur-
me din amândouē dialectele învinse și din celū cu *n* în *r*
(acuma mortū în Dacia Traiană) și din celū cu labia-
lele schimbate (viu dar doveditū în lupta pentru traiū,
între altele de înriurirea limbei latinesci).

XIII. Dialectulū cu labialele păstrate.

Nu mai avemū nevoie să înșirămū caracterele acestūi
dialectū, le cunoscemū din cele spuse până acoloa. Voiū
aduna înse aice urmele din acestū dialectū, atâta câtū
le-amū pututū află, și a nume începū de la anulū 1000
în cōce. Aceste urme se află în documente *slavonescī*,
latinescī, *ungurescī*, *leșescī*, *grecescī*, precum și la fe-
liuriți scriitori cari au avutū de vorbitū despre Români.
Din veaculū alū XVI-lea începū a fi chiar texturi (do-
cumente, traduceri de cărți beserecesci etc.) întregi ro-
mănesci.

Veaculū alū XI-lea.

Kimpalongu ori mai de graba *Kimpo Longu* aflatū
de Rösler la unū scriitorū Bisantinū sub anulū 1013
pôte fi număratū aice, deși putea fōrte bine fi din unulū
din cele lalte douē dialecte ; dar se pare că pe la 1000
nu se formaseră încă dialectele celelalte așa că se va fi

vorbită limba română veche așa cum ieră înaintea de desbinarea iei în cunoscutele trei graiuri deosebite, și scimă că limba română veche ieră dialectulă cu labialele păstrate. *Kimpolougu* ie de bună samă pentru *câmpo longu*.

Românii sîntă dese ori pomeniți în acestă veacă, dar nu-să citate cuvînte romănesci.

Veaculă ală XII-lea.—Între 1100—1200 aflămă următorele nume de Ragusenî: Пальма Пиксларевикъ, Гс-лѣревикъ. *Piculare-vicū* ieste greșală p. *Picurare-vicu* (cum ilă aflămă mai încolò), deci cuvîntulă romănescă *picurariū*=ciobanū, *pecorarius*, care a-đi se află la Macedonenî sub forma *picurariū* și la noi sub forma *pě-curariū*. (*Monumenta serbica* de Fr. Miklosich pag. 6).

1176: *Micud* (*Micutū*) („Transilvania“ an. IV); 1197: (Iung. *Anfänge der Rumänen*), *Cuculiensis* (*Cuculiū*=*cucuiū*).

Veaculă ală XIII-lea.

1223: *Botez*, *Buzad* (buzatū); 1227: *Mic*, *Cepan* (Țepan); 1231: *Zambuthel* (Sâmbățeli gen. sing. fem.) *Bujul* (Buiu-l cu art. l); 1291: *Zumbathely* (Sâmbățeli), („Transilvania“ an. IV).

În actulă de danie mănăstirei *Jicia*, actă de la Stefanū fiulă lui Radoslavū (1222—1228): Боунъ, Боунило (Bunilă), Микъ (nu *mi*=*ni*), Боукоръ (Bucurū), Роугъ, Шарванъ, Сингоуръ (singurū). (*Monumenta serbica* de Fr. Miklosich).

Într'ună actă de la Mateiū Stefanū, banulă Bosnei, (an. 1249) se vede ună voevodă Псръча, care pôte să fie Псрече. (*Mon. serb.*)

Într'unŭ actŭ datŭ de Ragusenŭ în anulŭ 1253 : ПЛММЗ Пиксраревиѣ, Жснѣ. Într'unŭ actŭ de la Stefanŭ Uroșŭ (1289) ; Млринѣ Жсрѣжи. În altulŭ de la (1293—1302) ; Боунило, Шерѣбанѣ, Мъниѣ (Mânia de la mânia), Став (Steauă), Бав (Bavă sing. de la bale), Рав (Roavă, rouă), Срѣбшори (Tote acestea din *Monumenta serbica*).

Veaculŭ alŭ XIV-lea.

1301 : *Urchek* (Urđică), 1220 : *Ompoiza* (Ompolița=Ompoita, li=ii) ; 1372 : *Sarkany* (Șercheani, deci pi=chi) ; 1361 : *Feyr olachus* (Fierŭ Valahulŭ), *Locolloy* (Locului) ; 1362 : *Musad* (Mușatŭ) ; 1363 : *Musath* (Mușatŭ) ; 1366 : *Ripan* (ce-vă cu ripă), *Lewdot* (Lădatŭ), *Kaldu* (caldŭ), („Transilvania“ an. IV).

1383 : *Petril* (Petrilă), *Schereban* (Șerbanŭ), *Schereb* (Șerbŭ), *Radul* (Actŭ scrisŭ de unŭ germanŭ cu ortografie germană) ; 1392 : *Sztancsul Egumenulu*, *Csetate* (cetate), *Vallya opatului*, *Piatra obla*, *Rivului* (riului). *cel betrin*, *Ungiul* (Unghiul deci gli=ghi) *cu Freszeni*, *Peraole Szasziloru*, *pena* (până) *la vallya Tunsului*, *pe apa Tunsului*, *Boeronibus* (a=e), *Mircsa* (Mircea), *Vlad Vornicul*, *Groza Moldovan*. (Documentŭ de la Mircea cel Mare, scrisŭ latinesce ; localitățile sîntŭ în țara Fâgărașului). („Transilvania“ an. V) ; 1398 : *Riulu Albu*, *Juonu* (Ionŭ), *Riusor* (Riușor) ; 1387, Muntenia (Arh. I. t. III. p. 191—192, 193) : Радоула. Жалеш, Яцигани, Яргиш ; 1392 (Arh. I. t. 1. p. 1. pag. 104 Polonia) *Dzurdz* (Giurgiŭ nume de omŭ din *Georgio*) ; 1392 Moldova (Arh. I. t. 1. p. 1. pag. 18) : Іw, Витазію, Серета, Жспана, Журжевица, Братслова, Пате-

ДСЛОВА, АНЪДРИАШЕ-ВА, ЖЮРЖЕВА, БОАРЬ, (Din documentū slavonū, finalele sîntū slavone. Жюрж presupune *Giurgea*, adecă џ nu ж); 1399 (Giurgiu 1399, Arh. I. t. 1. p. 1. pag. 97): *Șerban, Pulcouți*; 1394 Transilvania (Rev. p. A. I și F. vol. V. p. I, pag. 135—141): *Mychael, Noxara* (Nucșoara):

1327 : НЕКАТОУ; 1348 : ЛСТРЪС (Monumenta Serbica).

1348 : St. Dușanu. (Arh. I. t. III. pag. 85): МИХАИЛА, СРДАМЪ, НОВАВАКА, БРАДЕМЪ, ФЕЧОРЪ, ФЛОКОВЪЦИ (de la *floci*), САКАТС, ШАРБАНЪ, НЕКАТОУ, ВИНИШОР, ОПАРИТОУМЪ, СТАВЕРЪ, ПАОУНИ, ОУРСОУЛОВИКА, МИЛИШОРА (Mielişora = mielușă).

1381 : НЕОРИ, МСТСЛОВЦИ, ПАРТЕШ. (Mon. Serbica).

La 1389—1411 documentele polone cetite de Kromer (Hâjdău Ist. Critică) numescū Valahiea, *Bessarabia*.

Veaculū alū XV-lea.

ЖСМО (Jiiū), (Munteniea 1406 Ar. I. t. 1. p. 1 pag. 98) Într'unū actū păstratū în Archiva municip. din Lembergū *nuntius Bessarabia* Dlugolz născutū la 1415 serie *Bessarabia* (ambele din Ist. Crit. Hâjdău); СЛЧИШОРОМ, ЧАСРИИ (Ceaurii p. Ceauri-li), БИСТРЕЦ, УГУРЕИ (p. Ungureli înmulțitulū de la Ungurelū), ЧИРЕШЕЛСА, ПОДЪНИИ (Podanii cu *a* păstratu și cu *li=ri*), АЦИГАНИЕ (Ațigani = Țigani), СТАНЧЮЛ-А (Munteniea, 1424, Arh. I. t. 1. p. 1. pag. 19); СРЪБШОРИ (Srâbșori), (Munteniea, A. I. pag. 190 t. III); ЖСПАН, БАДЪК, БАЛЪК, ПАХАРНИК, ПЕРИЛЪ, ЯРГЫШ (Munt. 1430, Ar. I. t. 1. p. 1. pag. 73), Aninósa (p. Arinósa de la *arinū* unū feliū de copacū, în Munteniea dicū *aninū*), Răngul, Glureane, (p. *Glu-*

reani, nume de satū credemū că va fi corespundēndū cu *Ghiurenī* ori *Ghirenī* de a-đi, deci *gliu=ghiu=ghi*), (Munt. 1427. „Fóiea societăței Románismulū“ din 1870 pag. 294) ; Vladislavū Iagello la 1431 întrebuintază forma *Bessârabiam* ; РИЕНЬКЪ (Râmnicū de a-đi, cuv. slav) РАДЪЛ, ЖЪПАН, ТАТЪЛ, ШЕРЪЛ, ВИСТІЕРА (deci вистіер nu вистіарю, urmă din dialectulū cu labialele schimbate), МИХАИЛЪ, АРГИШЮ (scrisū cu г р. џ), (Arch. I. t. 1. p. 1. pag. 84—85) ; КОРЪИ (Corbiū), АРГИШ, МИЧЕЦИ, МАЛЪРЕНИ (nu Malureani), СТАНЧЮЛ, ПЕГРЕ, КРЕЦЪЛ, БАЛЪ, ПЕХАРНИК (curatū slavonesce, acolo unde avemū cu *a*, пахарник, *a* trebuie să fie în locū de *ă*, cum vedemū mai susū la anulū 1430), МИХАИЛЪ, ПОПЕЦИИ, БАРЪСЛОВ, (ob finala slavă), ВИНТИЛЖ, ФЛОРЕСКЪЛ, ВИСТІАР, ДЪДЮЛ, ЧЕСКЪЦ ГРАМАТИК (Munt. 1483 A. I. t. 1. p. 1. pag. 37) ; ЧАЪРЪИ (р. ЧАЪРІИ deci ri=rî), РЪЦІНА (cea mai veche urmă de întrebuintărea lui џ la Munteni, 1490), ЖЪМО (în poporū se va fi đisū *Jiiū* ori *Jiiū* dar aice avemū forma slavonă ca și în колари, помана), АЛЪС СТОЛНИК (АЛЪС р. АЛЪСА), РАДЪЛЪ (Munt. 1490, A. I. t. 1. p. 1. pag. 66) ; ЖЪПАНЪ, АНДРЕІАН, ЛЪПЪЛ ПИЕТРЪНИ (Pietreani formă corectă din dialectulū acesta), ВАРЪ (=oare), ВИНАРИЧ, КОЛЪРИ, АЛЪС СТОЛНИК, ВИСТІАР (Munteniea 1490, Arch. I).

Boer Sztancs (Boieriū Stanciū), *Sessori* (Șesori), *Mosul* (Moșul), *Myrcza* (Mircea), *Vladul*, *Olt* (trad. un-guréscă de pe unū actū scrisū slavonesce în Munteniea „Transilvania“ an. V, 1872) ; *Radu voda Nyegru*, (nu *Radul*), *Kosztciului*, *strimptu*, *kukului*, „din gura vali“

(р. „din gura vale-liei“ și nu „din gura vali-liei“ care ară fi dată *vaiiei* în dialectulă cu labialele păstrate și *văiei* la cei cu labialele schimbate), *versatura* (nu urmază de acolo că *e* după *v* nu se schimbase, se știe că în alfabetulă latină aplicatū la unguresce, cătū și în celū latinescū curatū, nu ieste semnū р. *ě*), *ad Koszthely ducentem* forma unguréscă ieră *Kosztely* și romănesce *Kosteiū*), Popae Opra Petrucz (Popei Oprea Petruț); (actū latinescū de la Mircea Vodă Basaraba, 1470, luatū din „Transilvania“ an. V, 1872).

Бистрици, Оурѣклѣ Петра (Moldova, 1407. Ar. I. t. 1. p. 1. pag. 140); БЕСАРАКЪ de trei ori (Moldova, 1407, A. I. t. 1. p. 1. pag. 130); Жюржа (жю trebuie să fie pentru ъю), Жюметате, Иліаша, вистѣрника (Moldova 1409, A. I. t. 1 p. 2 pag. 11); БОАРЪ, Жюржа (Giurgea), (Mold. 1410, Ar. I. t. 1. p. 2. pag. 18); ШЕФАН, ШАНДРИШОРЪ, МИХАИЛ, НЕГРИ (gen. de la Negre, deci *Negrei* pōte înse să fie finala slavonă), Жоуржа, Жоуметате-вича (Mold. 1419, A. I. t. 1 p. 1 pag. 110); Быстрици, болѣр, жс-пана, Миҳанла, Жсржа (Mold. 1422, Ar. I. t. 1. p. 1, pag. 132); Циганѣ, Команѣ, Коста, Данчулѣ, Жсржа, Матасз (р. Metasă=Metasă), Палмешз, Филипз, болрз, Жометатева, Негрила (Mold. 1428, Arh. I. t. 1. p. 1. pag. 121); Боларз, Жсржа, Жсметатевича, Братсла, (Mold. 1429. Arh. I. t. 1. p. 1 pag. 121); Болрѣ, оун-клати, (Mold. 1431, Arh. I. t. 1 p. 1 pag. 122); *Unclet* (1432 Melchisedecū Notițe arch.); БОГАРИНЪ, ВИРИШЕЦІИ, БЕЛЕВСТРѢНІИ, Жоуржа, Оуклѣты, Жсметате-вича, ШЕФСЛА-А, Лимбѣ-дслаге (Moldova 1435, Arh. I);

Мовили, Яверещине, хотари, Жсржа, Жсмаататевич, Мзндри, Дслческсла, Пилтрѣ, спзтарѣ, болрѣ, (Mold. 1438, Arh. I. t. 1. p. 1 pag. 4); Юкѣшансла, Жсдечїи, Пїатра, Шефоул-а, Мындри, Жсмзтатичи. Ёаны Оурѣкли, Шербич-а, Радсла-а, Ботар (Moldova 1442 Ar. I. t. 1 p. 1 pag. 74); Полѣны, Мзнтл, Шефѣнел, Пѣгое, Болѣрѣ, Баны Оурѣкле, Братсла-а, Лимбздслчич-а, Шербича, Циганѣ, Кѣлимманз, Минзюла (Minziul p. Mânzulü), (Moldova 1444, Ar. Ist.); Оурѣкли (Moldova, Noțițe archeologice de D-lü Melchisedecü) an. 1445; Мынзсла (Aice ж scrisü cu y); Герестѣни (heresteani p. feresteani, urmă din dialectulü cu labialele schimbate), Припашари (nu Припашери (Mold. 1448, Ar. I. t. 1 p. 1 pag. 133); Бани (Baiea), Оурѣклева (полѣна), рсптсрѣ (и fin. casulü slavonü), межїаши, кѣцелѣн, Цигани; Лалс, болр, пинтеча (p. Pânteceea), Ялбсла, логодѣтсла (Moldova 1453, Arh. Ist.); Ёцелл, Мик Крал (r. Краля), Зѣѣры (nu zghiarea), (Mold. 1456, A. I. t. 1 p. 1 pag. 154); варе (óre), Кзнде, Личсла, Мика Кралѣ, Бсчюма, фет Ивна, Збиари (Mold. 1460, Arh. I. tom. 1. p. II. pag. 7); Мик Крал, Ялбз, фет Ивн, збиарѣ (Ar. Ist. t. II. pag. 171); Кзнде, Ялб-а, Збиари, Бсчсла (Mold. 1466, A. I. tom. 1 p. 1 pag. 115); варе (óre), (Mold. 1471, A. I. t. 1 p. 1 pag. 115); Миклзшани, варе (óre), спатарелс и finalü casualü slavonü), Ботари, Ярбсре, Гангср, Чокѣрлїе (Rev. p. A. I. F. an. II vol. 4. pag. 700); Бодещїи, Татарїи, Юрканїи, припашар, болры (Mold. 1472, A. I. t. 1 p. 1 pag. 124), Михсла Бсзат, Цапаллшем, межїаши, зѣари, Тзстсла (Mold. 1480 A. I.

t. 1 p. 1. pag. 116) ; КОДРЫ, НЕПОТ, МЗРІЕ (Mariea),
 БОРИЛЕКСЛА, ЗВІАРИ (Mold. Arh. I. t. 1 p. 1 pag. 75) ;
 ВЪКАТЪ, КОРНИЛОРЪ, ПЕТРЕЦИЛОРЪ, РЪЦЕША, СЕКАРЪ (Mold.
 1487, Rev. p. A. I. F. an. I p. 378) ; ЖДЕЧІИЛЕ, МИ-
 КОТЪ, РЪЦЕША, (re=ré), СЕКАРЪ, ЖДЕ (Moldova 1487,
 R. p. A. Ist. F. an. I pag. 369) ; ТЪРКСЛА СЪМЦЕР, ТОЛ-
 ДЕР, МИХЛА, РЪЦЕША, СЕКАРЪ, ВИСТЕРНИКА, ЖДЕЧІИЛЕ. (Se
 vede și ı și ж, ba încă deși aveau pe ı auscrisü жДЕ cu
 ж, deci se pare că și în Moldova în veaculü alü XV-lea,
 în dialectulü claselorü domnitöre se vorbea ca și la
 Munteni), (Ar. p. A. I. F. an. I. pag. 371) ; ЯКОТЕ-
 ЦИЛОР, СЪРАТЪК (nume de târgü), ЖОУРЖА, РЪМЪРЛА
 (p. Rumânulü, formă din dialectulü cu n=r) ; ПИКС,
 ЗВІАРИ, МИКОТА, ТЪОУТЛА (Moldova 1489, Arh. Ist.) ;
 ДЪРЪГШАНИИ, МЪШАТ-А (deci Mușatü nume la Moldoveni),
 СЕКАРЪ, ФРЪНТЕШ, (Moldova 1490, A. I. t. 1 p. 1 pag. 156) ;
 СЪТЪРОСТЕСЛА, МИХЛА, ПЪРЕЧЕ СПЪТАРЪ, СЕКАРЪ (Moldova
 1491, Arh. I) ; КОТАРЪ, СПЪТАРЪ, ФЛОРЕЦИ, ВЛАДЛА, (du-
 рă unü documentü din 1495, Moldova, fotografiatü în
 vol. IV an. II tabl. IV din Rev. p. A. I. și F).

Din *Moldova oder Beiträge zu einem Urkundenbuch für die Moldau und Bukovina* a lui Wickenhauser ;
 Шуметатеу (1409), Мосчул, Мăгюра, Рăскоала, Фру-
 мозъ, Шуметате, Иласч (1441) ; Кăлугăr (1445) ; Бру-
 мар, Ниаго, Станчул, Шулиц (1447) ; Пăнтеч (1449) ;
 Микот, Секар, Тăутул (1467) ; Сăнгурени, Зинут, Се-
 криул (1473) ; Сбиарă (1473) ; Шăрбăнестие (1488).

Din *Appendice la Chronica Hușilorü* de episcopulü
 Melchisedec la 1869 :

1407 : Жюпанз, Жюржа ; 1464 : Мүша (numa de feme). МЕЖАШИ, БОЛРЗ, ЕЗРЪ (p. ezerü, deci ze=zě, din dialectulü cu labialele schimbate), ПЫНТЕЛЕЕШЫЙ, ЦЮАНЗ (Dlū Melchisedecü, scrie ЦЮАНЗ. dar spune că litera de la începutü nu se pöte bine deosebì, credü că va fi fostü ү, de altü-feliü amü vedütü litera ү în сСАЩЕР de la anulü 1487 citatü după Revista p. A I. și F. La dialectulü cu $n=r$, amü citatü ЦАМЗРЪ, încä din întâiea jumätate a veacului alü XV-lea, în Moldova, și de bună samä că ierä ү și cu multä vreme mai înnainte),

De peste munți avemü din acestä veacü urmätöarele :

De la *Solyom Fekete* despre cheneziatü, reproduse în Rev. p. A. I. F. V. fasc. 1 p. 134 etc.

1404 : *Lachk* (Lațe), *Ponor*, *Barbul*, *Levad* (Livadä), *Danch* (Danciü), *Musina* (Mușina derivatü de la *Mușa*), *Barbad* (Barbatü) ; 1411 : *Burbad*, *Borbad*, *Barbath* (töte p. Bärbatü, cu ä aretatü prin *u*, o ori *a*). *Sclauoy* (y de la urmă ie finala genetivului latinescü, dovadä *Raduly* etc. remâne deci *Sclauo* cetitüdupă rostirea maghiarä *Şcläuo*, care nu pöte fi de câtü romänesculü *şcliau* care încä nu se prefäcuse în *şchiau*), *) *feyr*—*vizy*, (*feyr*=*fier*), *Dadul*, *Vladul*, *Cozta* (Costa), *Mychael*, *Thiudar* (Teoader), *Bucor*, *Ballan*, *Demetry* ; 1418—1424 : *Stanchul* (Stanciul), *Zaallas* (Salaș), *Musa* (Mușa).

*) Cum vedemü în întâiea jumätate a veacului alü XV-lea, aflämü *Ureacle*, *Uncleatü* în Moldova, *Glureanî* în Munteniea și *Şcliau* în Transilvaniea ; dar încä din veaculü alü XIV-lea avemü din țara Fagarașului (1392) *unghiul* și anume între cuvinte din dialectulü cu labialele păstrate.

Din „Transilvania“ an. I. 1453 *Swdya* (deci *Șudea* p. Judea, căci s=ș) numele unui districtu românesc în Temișana ; *Swpan* (*Șupan* p. *Jupan*) ; 1466 : *Sarkany* castrum (amū pomenitū în urmă făcându ipotesă că arū putea fi *Șearcheani* p. *Șearpeani* ori *Șërpeani*). — Din „Transilvania“ an. V ; 1404 : *Noxara* (*Nocșara* p. *Nucșoara*), *Munchel* (Muncelū, deminutivū de la munte, în locū de munticelū), *Borbat* (Bărbat) ; 1404 *Boar* (p. boiar) ; 1409, *Șerbe* (Șerb) ; 1413 : *Valle Marie* ; 1418 : *Boeronibus* ; 1435 : *Koztha*, *Sthanchul*, *Volkul*, *Ryusor* (Riușor) ; 1439 *Mursina* (Murșina nu Mușina, deci rș ne asimilat în ș, totū cu rș a fostū *Mușat*, deci *Murșatū*, așa că nu are legătură cu *frumosū*, ci cu latinesce *morsus*, *morsiatus*) ; 1447 : *Rusor*, *Poyen* (Poieni) ; 1439 : *Baijesd* (*Băiești* p. Băniești) ; 1453 : *Bazarab de Ryusor* (Besarab de Riușor) ; 1453 : *Sorbul* (Șerbul deci din dialectulū cu labialele schimbate), *Malajesd* (Mălăiești), *Merisor* (Merișor), *Zerechen* (Serăceni) ; 1453 : *Balol*, *Bazarab* ; 1453 : *Valya*, *Hacsadse* (Hățăgel deci ds=ș) ; 1467 : *Rosenara* (Reșenar) ; 1479 : *Nadasd* (Nadașd p. Nadeajde, deci ea păstratū când urmă e în silaba următoare) ; amū vedutū și exemple de schimbare de pildă *Boeronibus* etc. Așa că ie-rau de bună samă în luptă și aceste forme ; prefacerea lui *a* în *e* s'a întâmplatū în dialectulū cu labialele schimbate, numai într'însulū ie organică și rigurosū îndeplinită) ;

Veaculū alū XVI-lea. Munteniea.

1512 : Басараба, Корви, Корвіи, Яцигани, Мшат, Къ-

лиман, Жспан, Вистітар, Радѣл (Арх. I. t. 1 p. 1 pag. 142); 1524: Симидрѣни (*Sâmidreani* de la Sâmedriu, sâ Medriu), Яргиш, кашерие, варе (óre), падѣрецем, каши, жспан, Жѣгспанѣл (de la жѣгсп=jugulum de la *jungulum* forma nasalisatâ avemü *junghiü* trecëndü prin *jungliu*), Шербан, кашарию (А. I, t. 1 p. 1 pag. 104 datü în Giurgiu); *Cândea, Fierești, Fierăști* (p. Fierești de la *Fierü*). *Frățilă* (Fóia soc, Românismulü 1870 p, 151); 1575: Гриндѣриле, вистітар, Молдовени, Барѣл, Яцигани (А. I. t. 1 p. 1 pag. 48); 1577: Гѣлимае, Бѣрѣвѣтеци фалче, Яргиш, Митрѣ, Вистітар (Ар. I. t. 1 p. 1 pag. 143), 1583: Цюрю, ациган, алѣстарю (nu cu *lî*), ациганка, Цюра (nume). (Rev. p. A. I. F. an. I. pag. 384), 1586: Поенаріи, Кѣпалжненіи, Келніи, Радѣл, фѣнтѣна, Циганѣлов, приѣѣл, Грекѣл, Іаѣерѣ, Михаил, Пѣтрашко, Ялѣл, Митрѣ, вистітарю, Гѣнескѣл (Ар. I. t. 1 p. 1. pag. 67); 1593: Шербан, Цѣркан, Деѣерац, рѣптѣра, Мѣрѣл, лѣпадат, Филип, прѣнишор, сѣсѣл, Драѣл (jud. Mehedinți Rev. p. A. I. și F, an. I pag. 385); 1596: гѣцѣл, алѣотѣ, пѣатра, мѣгоура, чороюл, роударюл, мѣгѣшом, негре, шербан (Rev. p. A. I. F. vol. IV an. II. pag. 542).

Din *Columna lui Traianü* *) an. I-iü : 1569: *Mynie, Dumitru, Groasa, vare* (óre), *Lupul, Mitrie*; 1570: *Stynil, Kylin, Fytul, Lyudat*; 1570: *Niekszev, F'nt-niele, Atzigani, Stancziul, kozsokar, Buzyului* (ze=zě), *Vysiu* (p. Vasile); 1570: *Tzintev, Rumynesczii, Tyu-*

*) In acésta transcriptie : y=ъ, sz==ș, tz==ț, cz=ч, zs =j (ж), scz=щ, ch=h, szt=щ.

râsz ; 1570 : *Vydastra, Chotaryle, mygura, stylpul, teiul, liemnelor, Urzicev* ; 1570 : *Bynesztii* ; 1571 : *vare* (óre) ; *ursasky* ; 1570 : *Kornytzieni, Ventilly* ; 1571 : *Szerbanov, Komoară, vylczieoá, korbulov, chotarul Kyzynesczilor, piskul, komoáary, komyniczorev, Pitzuc, Radul, Vulpesczi* ; 1571 : *Tziepesz, megiasz* ; 1572 : *rumtura Oltului* ; 1572 : *falcze* ; 1569 : *Ethtimie, Bysrab* ; 1552—1556 : *Usarami*. (Cuv. di'ntr'ună cronicariu polonă, contemporană, deci audea *ușariu*) ; 1571 : *Albul, Klybuczar nu klybuceriu* ; 1570. *Szerbanov, Pietroszani* *Atziganke, vare* (óre) ; 1572 : *Urytzilor* (ri=rî), *Strymbeei, veczini* ; 1572 : *Mikul*.

Glose culese de d-lă Hâjdău din documente slavone și publicate în *Cuvinte din bătrâni* tom. I-iu:

1536 : (Bucur.) ДСАЪМИ, ШКЪИЛОР ; 1536 : (Bucuresci) МЪНЖИНА, ЦЮРЦЮ, ЯРМЪНКА ; 1537 : (Tîrgoviște) ФРЪСИНЕТСА, МОЦЪКЪН, МЪГСА СРСАЛОВ, СРСА, ФЛОРЕ, ФЛОРЕИ ; 1541 (Bucur.) : ПИСКСА, БСЧЮМИША ; 1545 (Bucur.) : КРЪНГСА, МШЧЕАША, ПЪРЪСА, ФАТАЧЮНИЛЕ, МЪЛСАРЪНИИ ; 1549 : ЛПОАНЕ р. Iapoe, deci cu *n* păstratū. localitate în Mehedinți, ВЪНЕИ, ХОТАРСА СТЪМБЕИИ, БОЖОРЪЦИ și БОЖОРАЦИ, БРЪДЕТСАИ ; 1551 : ЦЪПЕШ, ГАЛЕНША ; 1556 : (Tîrgov.) ХОТАРЛОРА, КНИБСА ВЪЛТЪСАИ, ВЪРХСА МЪГСАРИЛОР, СКЪРИШОАРА, ФЪРЕЧЪ (ferega), ВАЛЕИ (din *vale-lieș vale-iei, valeș* ; iar *ВЪИ* din *văli-lieș, văi-iei, văei*) ; 1556 : ФЕТИИ, ВЪЛЧЕАШИИ, ЧОРЪКЪИ (genitive câte trele) БОСАИ, ФИРАТЕН, ВИЦЕАШАИ, ЧИРЕШАИ, МИТИМОНШАИ, АНТЕРНИЦАТШАИ ; 1560 : ЦЪМЪНА, БРЪНГОЛЕ ; 1550 : БЪРЪТЪ, БРЪКЕ, БОДИНЕСКА ; 1560 : ВАЛЪ ФЛАМЪНЪЦИЛОР,

Boëri, Viztier, БЛАЕМІЕ, МИХАЛЧЪ, КЛАСЧЪР, ВИСТІАР (i-seăliturile cu chirilică); 1595 : *Iephtemia, Nytre* (p. Mitre), *Vizter, Radul poztelnik* de Chieptoronie, *Ztenile, Boeri.*

Moldova veaculŭ alŭ XVI-lea.

1513 ; *ЩЕФЛА, ДРАГШАНИ, БКСШАНИ, БОТАРЕ, НЕПОТИ, ЛСКА, ЯРКСРЕ, ПВРТАРЪ, ТОТРСШАНА, ШАРПЕ, САКСІАНА* (p. БКСІАН), *КЗЦЕЛЪНА, ФЗДЪР* (Arh, Ist. tom 1 p. 1 pag. 119) ; 1515 : *БОГАТЛА, РЗДЪНІИ, МІХЛА, ЦІГАНСКИ* (A. Ist. t. 1 p. 1 pag. 157) ; 1515 : *СТРЪШИНС, СЗРЗЧИНЕЦИ* (însempnare pe o carte, d-lŭ Melchisedecŭ Rev. p. A. I. F. V. f. 1. an. III) ; 1517 : *БОТАРЕ, ШАРПЕ, ИЛІЕШ* (dialec-tulŭ cu labialele schimbate), *ТЗРВАТСЛОВ, БРСТСРИ, ФИРМ, ШАРПЕ* de o mulțime de ori, *САКСІАНА, КЗЦЕЛЪНА, ТОТРСШАНС* (A. I. t. 1 p. 1 pag. 27) ; 1519 : *САКСІАНС, КОРДАРЪНИ* (A. I. t. 1 p. 1 pag. 86) ; 1519 : *БСКАТЪ, ТОДЕРЪ, ПРЪКАЛАБ, БОТАРЕ, ЛАСЛЪВАНИЛЪРЪ* (A. I. t. 1 p. 1 pag. 37—38) ; 1519 : *КОЗМА ШАРПЕ, ШКЪКИ* (Notițe Ar-cheologice de d-lŭ Melchiesedecŭ) ; 1520 : *БОТАРЕ, НИСТОРЕ-СКЛА, ВИСТЪРНИКСЛА ШАРПЕ, СЪКСІАНА, КЗЦЕЛЪНА* (fotogr. pl. III vol. IV. an. II Rev. p. I. A. și F) ; 1591 : *ВИСТАР, ЕЗЕ-РО, ПОРЧЪНЛА, КЗРКСВЕТОЮ, БЪНТЛА, БОЛЪРЪ, НЕГРИЛА, МИ-ХУС, ЗВІАРИ* (A. I. t. 1 p. 1 pag. 132) ; 1535 : *Mihu, Oalle* (transerisŭ de d-lŭ Hâjdău), (Arh. I. t. 1 p. 1 pag. 83) ; 1541 : *ФАЛЧИ* (înм.) (A. I. t. 1 p. 1 pag. 125) ; 1541 : *ПЗХЗРИЧЕЛ, ВАРЕ=ОРЕ, ЦІГАНИ* (A. I. t. III. pag. 197) ; 1546—1552 : *ІЛІТАШ, СТАНЧУЛЪ, ІАКОВЪНИ, МОЦОКС* (fin.), *БЛАКОАЖ, СТЗРЛА, БЪВЕРИЦА, ФІЕРІЕВИЧ* (A. I. t. 1 p. 2 pag. 19) ; 1594 : *ІЛІТАШ, ЖЗРЖА, ЗПСРЕ, ФЗТЛА, ПЪКС-*

рар, Илѣнеи (А. I. t. 1 p. 1 pag. 42); 1552: Блѣнеции, Пѣтрѣ, Бояръ, Мошила, Кзпотескѣ (А. I. t. 1 p. 1 pag. 125); 1554: Банѣ, столничел, Мошѣ, Лѣпе, Ялѣѣ, Лѣп, Пѣтрѣ, Микѣ, Михзил, Шерѣан, Лѣѣ, Личюл, Пепелѣ, Видра (А. Istoriceă); 1555: Михзилѣ, Кзндѣции, Тоадѣра кзмараша, Фіѣрзвичѣ, Дѣмерѣлѣнѣ, Кѣверѣцѣ, Шендрѣскѣ (Арх. Istoriceă); 1559: *Purcanii* (А. I. t. 1 p. 1 pag. 119 după Venelin); 1572: Срѣкѣ (А. I. t. 1 p. p pag. 147); 1572: Бистрицѣ, Цигани, Натѣ (nume de țiganu), Холтѣю (idem), Штрѣнга, Мзрика, Лѣка, Кзлдар, Кзрѣне, Чорѣ, Кскѣлата (decu *cuculiata* p. *cucuiata*, țiganulū venise din Macedonia), Фрзсина, Маѣер, Гафѣа, Флоаре, Михзилѣскѣ (А. I. t. 1 p. 1 pag. 133); 1580: Stroicz (se iscălesce singurū cu litere latine și ortografie polonă), (А. I. t. III, pag. 198); 1580: Потропѣкѣции, Stroicz logofet (А. I. t. 1 p. 1 pag. 127); 1583: пѣсам мѣна домниѣ мѣлѣ (autografū alū lui Petru Șchiopulū), (Арх. I. t. 1 p. 1 pag. 127); 1586: мзтею, фрзѣци, цѣдек (А. I. t. 1 p. 1 pag. 134); 1591: Сора, станка, Николѣрѣ (numele vechiū din *Necola*), Рзстѣс, Тѣррѣцѣ, мзринѣци, (gen.) Цѣфѣл, Ягаѣа (p. *Agafia*), микѣлѣщѣнѣи, фзѣцилѣлова (Rev. p. А. I. și F. t. IV. an. II pag. 702); 1591: митютелѣ, маи (Rev. p. А. I. și F. IV. an. II. pag. 704); 1592: Шапѣмѣч; Флорѣл, Лѣѣр (А. I. t. III. pag. 199); 1595: Пѣатра, подѣоѣде, (А. I. pag. 7 tom. 1 p. II); 1597: Ямфѣлофѣе, Оулмѣи, Бояр (А. I. t. III. pag. 76); 1598: микѣлѣшѣнѣи, Ягафѣа, Фзѣцѣлова, шкѣим, бояр, Срѣкѣ, Дѣмитрѣс, (А. I. și p. А. I. și F. t. IV. an. II

pag. 705 ; 1599 : Пестор Ърѣке, Цюлеции, Пепелѣ Ърѣке (A. I. t. 1 p. 1 pag. 46) ; 1599 : Мѣхил, Целефан, Рсчсн (A. I. t. 1 p. 1 pag. 117) ;

Din cartea citată a lui Wickenhauser : 1504 : *Baiceni*, *Răciului* (probă că pe *ѣ* l'a scrisă cu *e*), 1516 : *Arlure*, *Sakujan*, *Kazelan* ; 1522 : *Radul* ; 1529 : *Sälëshani* (sh=ș) ; 1533 : *Totruschan* (sch=ș), *Sbijara* ; (j=i), *Michul* (ch=h), *Popescul*, *Kracun* (cun=чн) ; 1534 : *Oglinde*, *Mägura* ; 1577 : *Korläzel*, *Bukurescul* ; 1577 : *Sulzer* (Sulgeriu ori Sulgiar), *Sărăcinestie* ; 1587 : *Korläzäl* (de 3 ori) ;

Transilvania veaculă ală XVI-lea :

Din *Istoria* țerei *Făgărașului* de N. Densușianu : 1518 : *Mursae* (Murșa, în textă ie la genitivă, veđi în urmă ce amă đisă de forma *Murșă* pe lăngă *Mușă*), *Cyganos* (Țigană cu ț.), *Mursad* (Murșată, adecă forma veche a cuvântului *Mușată*, paralelismă întimpinămă la *meșterșugă*=*meșteșugă* și la *mușcată* pentru *murșicată*), *Rusor* (*rușor* pöte p. *rîșoră*), *Bojeronatum*, *Aldgya* (p. *Aldia*), *Aldgya*, ne arată prefacerea lui *de* în *ghe* cum se obișnuiese preste munți), *bojaronibus* (mai sus cu *a* prefăcută în *e*, aice cu *a* păstrată) ; *Barbutis* (Bărbucă ori Bărbuț), *Sztantsul*, 1582 ; 1591 : *Ztanchul*, *Radul*, *Bogdan*, *Sudele* (Șudele p. Judele), *Fraczila* (p. Frățilă, pe *ă* l'a însemnată cu *a*), *Bojeronum*, *Bojeronatus* ; 1598 : *Bojaronum*.

Din *Monumenta comitialia* (Rev. p. A. I. și F. an. I. pag. 437) ; *Bojeronum*, *miora* (mieoră), (1548) ; *Thome de Nadasd* (Tomei de Nădeajde), *Nadasdy* (1540) ;

XIV. Texturî romănescî.

Din veaculū alū șese-spre-decelea putemū da bucăți întregi romănesci, cari potū slujî ca probe din dialectulū cu labialele păstrate, mai multū ori mai puținū amestecatū cu urme din celelalte.

Transilvania veaculū alū XVI-lea.

Din *Cuvinte din bătrăni* tom. II. înainte de 1550, (după d-lū Hâjdău).

КВВЗНТГА СВТГАШИ ПАВЕЛ АПСЬ ДѢ ЕШИРѢ ССФЛЕТЕЛВР.

ФЪРЪ ДЕ СТАРЕ. ВЪ РЪГАЦИ ФРАЦИЛВР КЪТРЪ ХС. Л ТОАТѢ ЧАСРИЛЕ. ШИ ВЪА ШИ НВАПТЕ. ШИ БЛСВИЦИ ДСМНЕВЕС. КЪ Л ТВАТЕ ВІЛЕ ДЕКА АПСНЕ СВАРЕЛЕ ТО[ЦИ] ЛЪРІИ ВМЕНИЛВРС. А ВЪРБАЦИЛВР ШИ А МВЕРИЛВР. МЕРГЪ ЛА ДСМНЕВЕС СЪ СЕ ЛКИНЕ. ШИ ДСКЪ ЛСКРЪРЕЛЕ ТВАТЕ ЛНАИТѢ ЛШИ ХС. ДЕЛА ТОЦИ ВАМЕНИИ. Е ДХЛА СВНТЪ АСЕ ДЕЛА ХС. Л ТЪМЪПИНАРѢ ЛОРЪ. ШИ ГРЪАЦЕ ДЕ ОУНДЕ ВЕНИЦІ ЛЪРІИ МЕН ДЕ АДЪЧЕЦИ АЧѢЛЕ САРЧИНЕ ЮШОАРЕ ШИ РЪГЪЧЮНИ КЪ АЛТЕ ДАРЪРЕ ДЪАЧИ ШИ ЧИНСТИТЕ ІА | РЪ ЕИ РЪСПНДЪ АША. НВИ ВЕНИМС ДЕЛА ЧЕА ЧЕ С'АЪ ЛЪСАТЪ ДЕ ДЪАЧАЦА ЛСМІЕН. ДЕРЕПТЪ СВНТЪА НСМЕЛЕ ТЪЪ. ШИ СЪ РВАГЪ АША. ТАТЪА НОСТРЪ ЧЕА ЧЕ АЦИ Л ЧЕРЮ СВНТЪ НСМЕЛЕ ТЪЪ. КЪНДЪ ВЕРИ ВЕНИ ДИТРЪ ЛЪРЪЦІЕ ТА. ФІЕ ВОАА ТА КЪМ Л ЧЕРЮ АША ПРѢ ПРЕ ПЪМЪНТЪ. ДЕ СЪ МВНЧЕСКЪ Л ПССТІЕ, ШИ Л МЪГЪРИ ШИ Л ПЕЦІЕРИ. ШИ СЪ ДСКЪ Л ВРАШѢ ШИ Л ЧЕТЪЦИ. ДЕ-И ГОНЕСКЪ ШІ-И ХС ЛЕСКЪ. ШИ-И ВЧИГЪ. ШИ СКВЕПЕСКЪ СПРЕ ЛИ. ЕИ Л ТОАТЕ ЧАСРИЛЕ ПЪЛНГЪ, ШИ СЪ ФЪЛМЪНЪЗЕСКЪ. ШИ СЪ ЛСЕТОШАВЪ. ІАРЪ ЕИ ЛВАЖНДЪ Л ЧЕТЪЦИ. ДЕРѢПТЪ СФНТЪ КВВЪНТГА ТЪЪ.

ШИ СЪНТЪ СЪЧИШИ, ШИ ВЪЛА ШИ НОВАПТЕ. ГАРЬ ИНИМА ЛЪР АСТЕ
 МИЛОВАСЖ. НОИ СЕМ | ЛЪЦЕРІ ЛНКЪ НЕ МИРЖМЪ ДЕ РЪБДАРЕ
 ЛОР. ШИ ГРЪИ ГЛАСЪ КЪТРЪ ЕИ. ШИ ВИСЪЪ АЧЕА СЪ-И ЦИЦИ.
 КЪ ВОИ ДИЧЕ СЕЦИ КЪ МИНЕ. ГАРЪ ДЪЛАЦА МЕ АСТЕ АКОЛО
 КЪ ЕИ. КЪ СЪНТЪ АЧЕА ФІИ МЕН ЧЕА ПРЕ-ЮВІЦІИ. СТАЦИ Л
 ТОАТЕ ЧАСЪРИЛЕ ДЕ СЛЪЖИЦИ' ЛЪР. НЕЧЕ ДИНИОРЪ НЪ ЛЪСАРЕ
 ПРЕ ЕИ. КЪ ЛЪК ДЕ ВЕСЕЛІЕ ДИЧА АСТЕ АЧЕЛОРА ТЪТЪРОРЪ.
 ГАРЪ СЕ ДЪКЪ ЛЪЦЕРИИ. ШИ СЛЪЖЕСКЪ ЛЪРЪ, ШИ ГАРЪ ЛЪЦЕРИИ
 ВМЕНИЛОР ЧЕЛЪРА ЧЕ Н'АЪ ФАПТЕ ВЪНЕ. МЕРГЪ СЪ СЪ ЛКИНЪЪ
 ЛА СКАВНА ТАТЪЛАШИ. ЕИ МЕРГЪ ТЪНГЪИИИДЪ-СЕ КЪ ДЪКЪ НЪ-
 МАИ, СТЪЖМЪТЪЦИ ДЕЛА ВМЕНИИ СЪИ. ДЪХЪА СВНТЪ АСЕ Л
 ТИМЪПИНАРЕ ЛЪРЪ. ШІ ГРЪИ ГЛАС КЪТРЪЖ ЕИ. ШИ ВИСЕ ДЕ
 ВЪДЕ ВЪНИЦИ ЛЪЦЕРІИ МЕН ДЕ АДЪЧЕЦИ АЧЕЛЕ | САРЧИНЪЪ ГРЕ-
 ЛЕ. ШИ ВЕНИЦИ ПОНОСИЦИ. ЕИ РЪСПЪИИДЪ НОИ ВЕНИМ ДЕЛА В-
 МЕНИ БОТЕЗАЦИ Л НЪМЕЛЕ ТЪЪ. ГАРЪ ЕИ ФАКЪ ВОЕ ТРЪПЪ-
 ЛШИ СЕС. ДЕ ГРЪЖМЪДЕСКЪ ПЪКАТЕ ПРЕ ПЪКАТЕ. ДЕ СЪ СПЪР-
 КЪ КЪ РЕЛЕ ЛЪКРЪРЕ. ПРЪЪ-ЮБИРЕ. ШИ КЛЕВЕТЕСКЪ. ШИ МЪИ-
 ТЪ ОУНИИ КЪТРЪ АЛЪЦІ. КЪ ФЪРЪТЪШАГЪРЕ. ШИ КЪ ЗАВИ-
 СТИИ. ШИ-ШЪ ВАРСЪ СЪИЦЕЛЕ. ШИ-СЪ ГРЪБИТОРИ Л ФЪРЪ-
 ДЕ-ЛЕЦИ. ШИ КАКЪ ПОРЪНКА ТА. ШИ ТОАТЕ ЛЪКРЪРЕЛА СЪ
 СПЪРКЪ КРЪЧЕ ВЪ ЦИИЪ Л МЪНИМЕ САЛЕ ГАРЪ ДИИ РЪСТЪА
 ЛОРЪ ГРЪЕЦІА ДІАВОЛЪА. ГАРЪ СВНТЪА БОТЕВЪА НЪ-А ПЪЗЕСКЪ.
 ШИ ПРАЗНИЧЕЛЕ СВНТЕ АЛЕ ТАЛЕ. ШИ А ШАПТЕ ВІ СВНТА ДЪ-
 МИНАКЪ ЕИ НЪ ВЪ ПЪЗЕСКЪ. ШИ | *) ЛЪ ХЪ. ПРЕ ЕИ. ШИ ЕРА Л
 ТОАТЪ ФРЪЖМСЕЦЕ ШИ МИЛОШИ. ШИ ЛЪГРЕБАЮ ЛЪЦЕРЪА. ЧЕ

*) Lipsesce o bucată în manuscriptŭ, de aceea nu se
 lăgă.

лѣрї синтѣ ачеце. ши-ми рзспнсь лѣрѣл ши зисе. а-
 чеце синтѣ лѣрїи вменилор днрепци. ши зис кзтрѣ
 лѣрѣ. тоці дерепци ши пзкѣтоши. цнн-се кндѣ морѣ.
 ши-ми зїсе лѣрѣл кастѣ пре пѣмзнтѣ. шї кзстаю шї
 вѣзю тоатѣ лѣме. ши фѣ ка в нимика. ши зисе лѣ-
 рѣл чела че мѣ прѣта. аколо есте мзрїе.*) ши юбиреа в-
 менилор чеа дешарѣта. ши вѣзю оулнѣворѣ де фокѣ пре-
 спрѣ тотѣ пѣмзнтѣл. ши зїшѣ че асте доамне ачела.
 ши—ши-ми зисе лѣрѣл. ачела нѣвор де фокѣ астѣ а
 вменилор нѣвнн. чела че се местекѣ ши съ лѣпрѣнѣ лѣ
 рѣгѣчїонѣ перїцилор, еѣ пѣжншѣ ши зисѣ кѣтрѣ лѣроу-
 вою съ вѣзѣ сѣфлетеле вменилор, днрепѣцилорѣ ши а
 пзкѣтошилорѣ. лѣ че кнпѣ асѣ днн ачаста лѣме. шї-ми
 рѣспнсь лѣрѣл ши-ми зисе. кастѣ лѣ цосѣ ши кзстаю
 лѣ цосѣ пре пѣмзнтѣ. ши вѣзю ѣ вмлѣ мѣрнѣл. ши-ми
 зисе лѣрѣл. ачела астѣ дн дерепѣтѣ. ши кѣстаю ши вѣ-
 зю фѣптеле лѣнн че-ѣ фѣкѣтѣ лѣ нѣмеле лѣ дѣмнѣзѣ лѣ
 тоатѣ вїаца са чела че-ѣ вѣсѣ пре пѣмзнтѣ. шї тоатѣ
 фѣ | птеле ста лѣннѣте лѣнн лѣнн ачела чѣс. ши вѣзю кѣ
 лѣ фѣпте бѣне кѣ сѣврѣшнтѣ. ши ш'ѣс фѣкѣтѣ вѣннѣле
 сѣфлетѣлѣнн съѣ. ши кѣ юбїре ши кѣ дѣлѣацѣ. лѣннѣте-нн
 ста лѣрѣл, лѣ дѣмнѣзѣ. ши дѣпрѣнѣ кѣ лѣрїнн дѣрѣ-
 чеци. ши кѣстарѣ тоатѣ фѣптеле вмлѣнн. ши де челе
 рѣла нѣ дѣларѣ немнѣкѣ ла елѣ. ши вѣзю вмлѣ кѣ кѣ
 тоатѣ дѣлѣаца лѣрїнн сокотнѣ ши пѣзїе сѣфлетѣлѣнн
 пѣнн кѣндѣ-л лѣарѣ дн трѣпѣ. ши де трѣн вѣрї грѣжнѣ

*) greșală p. мзрїеа.

лши ссфле[те] кшоце-ці трснла тзс де ан ешит. досто-
 никз ещї. ши тарж те вери лторче л трснла тьс ла эса
 де лвіере. де съ прїимеци че ци е гьтитз кс | тоціи дї-
 репціи. ши лсарж ссфлетсга дї трснс. ши-л сзрстарж ши
 сз кшоцксрж. ши висерж ссфлетсгашн рсгатс-не-и. дсп'а-
 чела ан фькстс воа лс дсмнезес пр'к пжмзнтс. ши ве-
 нїна. лжерсга ши пзвнл пре пьмзнтс л тоате зиле. ши
 зисе лжерсга. бсксрж-те ссфлете кж ес мз бсксрс де тине
 кж ан фжкст воа лс дсмнезес пжнж а[и] вис пре пь-
 [мз]нтс. ес амс дсче флпте зсне л тоате зїле кьтрж
 хс. аша тарз ещї дхсга сфнтс л тзмпинаре ссфлетсгашн
 ши зисе лши ссфлете сз нс те чодеци нече сз те сви-
 еци. кз верї мерце л локзль чела че н'ли ман вззсть
 нече диниварз аша. шї фи-ци-вою ес лтр'аусторю, | кз
 амь афлат ес лтрс тине wdїхзнемъ кзтз амз фостс
 лтрс тине. дхсга сфнтз мерце лнаинте соуфлетсгашн. л
 черс тарж лтрс дхсга сссь ен ста драчїи де департе ши
 сз тьнгснл ши грзил. w кс кьтж славж те-и сподобитс
 ссфлете кс адевзрс кь фсцили де нон. шї дека лтрж
 ссфлетсга пре порта черсмон. л льстрс кс тзрїе зисе ши
 кс глас маре рьспзнсе лорс ши зисе аша. де wкьржле
 воастре фсцию ес. ши кс пстере ши сила лс хс мз л-
 грьдию. аша мж псрть лцарсга ши-ми арьтз. де сз цици
 тоци кз нс ласз дсмнезес шервиин, ши слзциле сале л
 поносга нексрацилвр. чела че слзжаце лс дсмлезес де-
 ре | птс ссфлетсга сес л тоате зилеле вїеціен сале. а-
 чела спсю воав фракции мей пр'к-ювици. аша шї вои сз
 16*).

аржтаці лскрре вене. дестоиничи съ фици лпжрзціе че-
рслаши пвнеци лтр'знимиле воастрѣ фрика лс дсмнезеѣ.
нз де негзндире ши де лене воастрѣ сз пердеци дблчаца
че-с гьтит воав домнла нострѣ іс. хс. ачелѣ е слава ши
лпжрзціе ши цинстѣлс кс татѣлс ши кс дхѣл сфнтѣ де
акѣм. ши псррѣѣ л векс :— адевзрѣ :—

ЛТребарѣа крецинескѣ. *)

ЛТребарѣ. Крецинь еци ?

Рзспоунсь. Крецинь.

Л. Кареле шмвл крецинь ?

Р. Ъмоуль крецинь лсте ачела шмь чине л Хс. крѣ-
де . ши вѣдѣж коумь сзнтѣ токмѣлеле . крѣде ертѣчюнѣ
пжкателорѣ дела татѣлѣ сфнтѣ домнезеоу кз и се ва да
л харѣ пре л Іс. Хс.

Л. Дела чине те кѣми крецинь ?

Р. Де ла Хс.

Л. Коу че вери адевзра кз еци крецинь ?

Р. Коу ачѣл кз м'ам вотегаць . л ноумеле татѣлоуи
ши фѣюлоуи ши дхоулоуи сфнтѣ ши крезѣ л Іс. Хс.

Л. Коу маи моуль . коу чѣ вери адевзра ?

Р. Коу ачѣл кз цѣоу рздѣчина крецинжтѣциен.

*) Amă luată din *Cuvinte din bătrâni* t. II și după *Chr.*
d-lui *Gaster*, această copie făcută de popa Grigorie la 1607,
după catehismul tipărit la 1560. Se vede că s'a silită
să păstreze neatinsă limba și ortografia originalului, deși
dialectulă vorbită și scrisă de popa Grigorie iberă altulă.

Л. КЖТЕ ЛОУКРОУРЕ ТРЕБОУАЩЕ СЪ ЦІИ УМОУЛЬ КРЕЦИНЬ?

Р. ЧИНЧИ ЛОУКРОУРЕ.

Л. КАРЕЛЕ-СЬ АЧ'КЛ'К?

Р. ДЕ ЛТЗИ З'КЧЕ ПОРЖИЧ'КЛЕ АЛЕ ЛОУИ ДОМНЕЗЕОУ . А ДОА КРЕДИНЦА КРЕЦИН'КСКЖ . А ТРЕА ТАТЬЛЬ НОСТРОУ . А ПАТРА БОТЕЗОУЛЬ . А ЧИНЧ'К КОУМИНЕКЖТОУРА.

Л. ПРЕ ЧИНЕ-ШЬ Д'КДЕ ДОМНЕЗЕС . З'КЧЕ КОУВИНТЕЛЕ САЛЕ АФАРЖ?

Р. ПРЕ МУУСИ ПРРОКЪ ПРЕ ДОАУ ТАВЛЕ ДЕ ПІАТРАЖ Л ВРЗХОУЛ МОУНТ'КЛВИ ДЕ СИНАЕ.

Л. ЗИ Ч'КЛЕ З'КЧЕ КОУВЕНТЕ.

(Р.) ДЕ ЛТЗИ : ЕОУ СЗНТЬ ДОМНОУЛ ДОМНЕЗЕОУ АЛ ТЗОУ ПРЕ ЛЖИГЖ МЕНЕ ДОМНЕЗЕН СТРІИНИ СЪ Н'АНВИ . А ДОА : НОУМЕЛЕ ДОМНВЛВИ ДОМНЕЗЕОУЛОУИ ТЗОУ Л ХОРЬ СЪ НОУ-ЛЬ ЛИ ПРЕ Л ГОУРА ТА КЗ НЕВИНОВАТЬ НОУ ВЕРИ ФИ . А ТРЕА : СЗРВ'КЗЖ ДОУМ'ЕНЕКА . А ПАТРА : ТАТЬ-ТЗОУ ШИ МОУМЖ-ТА ЧИНСТ'КЩЕ-И СЪ В'ЕРИ СЪ ДИВИ ЗИЛЕ МОУЛ'ТЕ ШИ БОУНЕ ПРЕ ПЖМЖИТЬ . А ЧИНЧ'К : СЪ НОУ ОУЧИЗИ . А ШАСЕ : СЪ НОУ ФІИ КОУРВАРИ . А ШАПТ'К : НОУ ФОУРА . А УПТА : СЪ НОУ ФІИ МЗРТ'СРІЕ СТРЖМВЖ ВЕЧИНОУЛВИ ТЗОУ . А НВА : СЪ НОУ ПОФТЕЦИ КАСА ВЕЧИНОУЛОУИ ТЗОУ . А З'КЧ'К : СЪ НОУ ПОФТЕЦИ ВЕЧИНСЛВИ ТЗС НЕЧЕ МОУАРЕ-И . НЕЧЕ ФАТА-И . НЕЧЕ ФЕЧОРОУЛ . НЕЧЕ БОСЛЬ . НЕЧЕ КАЛОУЛЬ . НЕЧЕ НЕЛИКА ЧЕ АСТЕ АЛ ЛВИ.

Л. АНИ СЪ ГРЗИМЬ ДЕ ПРЕ ХАСНА ЧЕЛВР З'КЧЕ КОУВИНТЕ АЛЕ ЛОУИ ДОМНЕЗЕС . ДЕРЕПТЬ Ч'Е-ШИ Д'КДЕ ДОМНЕЗЕС З'КЧЕ КОУВИНТЕЛЕ САЛЕ АФАРЖ . СЪ НЕ ПРЕ'НТРОУ АЛЕ ИСПЗСИМЬ ?

Р. Ноу дерепть ачѣа кз нимерилѣ ноу ле поате л-
паѣ деплинѣ.

Л. Дарж дерепче лѣс дасть афарж?

Р. Дерепть треи фолосѣре: фолосоул дзлтзи: коум
нои пжкателе ноастре . сз ле хотемь ксноаще де л ен
пре нои сз не смеримь . ши сз мѣрѣемь ла врачю ла
Ис. Хс. амь доиле фолосѣ: коумс не дѣде зѣче коувин-
теле салел сз лѣжцьмь фапте боуне крещинилѣр ши вѣацж
боунж . а треа фолосѣ: коум тамени фзжжтори де ржоу
сѣ се лтоаркж кзтрж домнезес.

Л. Дѣка нѣс дасть домнезес ксвентеле салел афарж сз
не испзсимъ пелтрѣ амел. дарж прен че не взмь испзси?

Р. Пре л крединца дерѣптж.

Л. Че не лѣацж пре крединца дерѣптж?

Р. Евгліа.

Л. Че е Евгліа?

Р. Боунж вестире ши веселіе дела татжль сфнтъ домне-
зес коум ноаѣ не ва ерта тоате пжкателе дерепть Ис. Хс.

Л. Пре чине-шь дѣде домнезес евгліа са афарж?

Р. Пре фѣю-лѣи чель сфнтъ . сз пре (?) чине поржнчи
ноаѣ боукоуріе ши милж ши ертзчюнѣ пжкателѣр.

Л. Че е дарж крединца чѣа че ноаѣ требоуаще сз не
испзсим?

Р. Пждѣжде л мила татѣлѣи сфнтъ домнезес дерепть
моартѣ фѣюлѣи чель сфнтъ.

Л. Зи крединца чѣс фзжжт . вѣ . апсли.

Р. Капъ де дилтѣи де фапта лоуміен . Крехъ лтрѣ

ДОУМНЕЗЕС ꙗ татѣль поутѣрикоуль фзкъторюл черюлши
 ши аль пзмжнтѣлши възоутелврѣ ши невззоутелврѣ .
 кап ал долле де скѣмпарѣт : ши ꙗтроу оуноул домнѣ Ис.
 Хс. фіюль лши домнезес . че-оу нѣскѣть диннврѣ . ꙗсѣ
 де ꙗ татѣль нѣскоут маинте де тоате вѣкѣре . лминѣ
 дела лминѣ . домнезес дерептѣ де ꙗ домнезес дерептѣ .
 нѣскоут ꙗсѣ нефзкъть . оуноуль коу татѣ пре ꙗ чине
 тоате фзкоуте сзнтѣ . дерептѣ нон ваменїи . ши де-
 рѣптѣ испѣсенїе подстрѣ ве(ни)т-лс де ꙗ черю . ши лоу
 нѣскоутѣ де ꙗ дхоуль сфнтѣ . ши ꙗ Марїа фатѣ вмѣ
 фоу . рзстик'нитоу-сѣс дерептѣ нон соуптѣ Пилатѣ де ꙗ
 Понтѣ . киноутѣ ши ꙗропатѣ ши ꙗвїсе а треа зи .
 доупѣ скриптоурѣ ши сз соуи ꙗ черю ши шздѣ а де-
 рѣпта татѣлши . ши ꙗрѣ вене-ва коу славѣ а жоудека
 вїи ши мѣрціи . кз ꙗпзрѣцїа лоуи ноу асте верзше-
 нїе . Капѣ ал треиле де сфнцїе : ши ꙗ дхоуль сфнтѣ
 домнѣ че вїи фаче . ꙗсѣ дела татѣль вине ши ꙗ та-
 тѣл ши ꙗ фіюл сз не ꙗкинѣмѣ ши сз славїмѣ . коумѣ
 лоу грѣитѣ прорвчїи . ши ꙗтр'оуна сфнтѣ а сзворѣлоуи
 апслилорѣ бесѣрека . мѣртоурисѣцїе оу ꙗ вотѣзѣ сѣ сз
 ꙗрте пѣкателе . ащептѣмѣ скоулатоуль мѣрцилорѣ ши
 вер' фи вїоу ꙗ вѣчїе . аминѣ .

ꙗ. Че асте а треа парте че трекоуацїе крециноулши .
 сз цїе ?

Р. Асте татѣль ностроу че-оу ꙗ вѣзатѣ ꙗсоушѣ Ис.
 Хс, пре апсли . Младен зї . ши Лукѣ не .

ꙗ. Зи вче-нашѣ рѣмжнѣцїе сѣ ꙗцѣлѣцѣмѣ .

Р. Таткль ностроу че еши л черю . сфнцѣскж-се ноу-меле тѣоу . съ вѣе лпѣржціе та . фїе воа та коумь л черю . аша ши пре пжмжнтъ . пита ноастрж сзціѡск дѣ-не ноаѡ астж-зи . ши гартъ ноаѡ грешалеле ноастре . коумь ер(тѣм)ъ ши нои грешницилѡр нощри . ши ноу не доуче л нжпасте . че не избжѡѣще пре нои де хиклѣ-ноул . къ а та е лпѣржціе ши пстѣрѣ ши слава л вѣ-чїе . аминь .

Л. Къте рзндоуре де лоукроуре съ не коуприндемь л роугжчюне ?

Р. Доаѡ .

Л. Кареле-ск ачѣлѣ . ?

Р. Мил'коуитсра ши дадоул де харь .

Л. Че асте мил'коуитоура ши дадоул де харь ?

Р. Мил'коуитсра асте ачѣл . къндъ чѣремь чеѡа де ла домнезеѡ ши авемь греоу ши невоиж ноастрж . сфнтъ ноумеле ал' лоуи пре ацоутору сз-лк кемжм .

Л. Че е дадоуль де харь ?

Р. Дадоуль де харь асте ачѣл . кзндоу не доучемь аминте де пре тоате фаптеле бсуне але лоуи домнезеоу ши дѣмь харь лоуи пре л Хс .

Л. Къте лоукроуре требоуескь съ фїе л роугъчюне ?

Р. Чинчи лоукроуре . Де лтѣи : поржнчѣлеле . къ домнезеоу доу поржнчить ши доу лхсать съ роугжм . Я до-лаѡ : фѣгждоуитоу-нѣоу къ не ѡа пре нои аскѡл'та . Я треа : крединца къ тоате фѣгждоуитсриле лоуи домнезеѡ коу крединцж ноумли сз ле поутемь коупринде ла нои .

А патра : чѣрере грех ши невоие соуфлетоулоуи ши троупоулоуи . А чинчѣ : ꙗ ал коуи ноуме требоуаще съ чѣремь сз вѣри съ цїи ноуман ноумеле лоуи Ис . Хс .

Л. Къте чѣрери сънтъ ꙗ таткь ивстроу ?

Р. Шапте чѣрери сънтъ, треи-ск дил але де вїаца де вѣкь . патроу чѣрере деспре вїаца ачецїи лоуми .

Л. Че асте а патра парте че требоуаще сз цїе крециноуа ?

Р. Ботѣзоуа коум аоу скрись сфнтоуа . Ма . Вуглисть . капь маи апои . оунде зисе домноуа доумнезеоуа ностроу Ис . Хс : пжсаци ꙗ тоатж лоумѣ двѣзаци тоате лимбиле, котезаци ꙗ ноумеле таткьлоуи сфнтъ . ши гаръ зисе ꙗ Вуглаїе лоуи Марко капь маи апои : чине ва крѣде ши ва фи котезатъ испѣситъ ва фи . чине гаръ ноу ва крѣде перитъ ва фи .

Л. Че асте а чинчѣ парте че требоуаще крециноуоуи съ цїе ?

Р. Коуменекжтоура дела прѣстѡль . че асте скрисж де сфнцїи Вуглисти ма . рз ; мрк . зд ; лоук . рв ши сфнтоуа Павель апсак .

Л. Зи чѣкле коувинте .

Р. Домноуа-домнезеоу Ис . Хс . доупж чинж лww питж ши благослови . ши фржм'се ши дѣде оученичилвр съи . ши зисе : лоуаци ши мжнжаци . кж ачѣста асте троупоуа мїеоу . че се дѣде дерѣпть вон . ачаста фачеци кжндь веци фаче помѣна мѣ . ашишдере ши пжхарь лоуw доупж чинж ши благослови . ши дѣде оученичилвр съи . ши

ЗИСЕ : ВЪКЦИ ТОЦИ ДЕ ꙗ ТРЪЖИСКЪ АЧЕСТА АСТЕ СИНЦЕЛЕ МІЕОУ
ДЕ ЛЪЦЕ НОВА . ЧЕ СЕ ВА ВЪРСА ДЕРЕПТЬ ВОИ . ДЕРЕПТЬ
МОУЛЦИ СЪ ВЪ СЕ АРТЕ ПЪКАТЕЛЕ . АЧАСТА ФАЧЕЦИ ПОУ-
РОУРИЛЪ . КЪНДЪ ВЕЦИ ФАЧЕ ПОМЪНА МЪ.

Скрис'ам ес попа Григоріе днꙗ Мъхачю . ꙗ зилеле
лси Батърк Боул'доужарю крѣю . карте чирисъ ва ꙗТреба
коу ал'тоул съ цїе рзспнде . гаръ ноумжроул дилвр .
дела Ядам зреї . ли . дела нацпер'къ лси Хс. ахз . ли.

Тетра евангелѣа . де ла 1561. *)

(Braşovū.)

Matei XIII, 31—55. зал. нг. нд. не.

31. (Зисе домна) подоабѣ асте ꙗпърѣцїа черюлси
грѣоуноу лси де моуцари . че асѣмъ мѣла ши семѣнѣ
ꙗтрѣ агрѣа лси . 32. че маи микѣ асте де тоате семѣ-
целе . е кѣндѣ крѣще маи маре де тоате вѣрзеле асте,
ши ва фи лемнѣ . къ винѣ пасѣриле черю лси . ши вдиѣ-
нескѣ спре с.лъпсреле лси . 33. ши алтѣ пилдѣ грѣи лор:
подоабѣ асте ꙗпърѣцїа черюлси, ковѣсѣла . че в лѣв
мѣарѣ . ши в акопери ꙗ фѣинѣ де треи мѣсѣри пѣнѣ
кѣндѣ доспирѣ тоате . 34. ачѣлѣ тоате грѣи Іс. ꙗ по-
трива нѣродѣлси . ши фѣрѣ пилдѣ немикѣ ноу грѣи
кѣтрѣншии . 45. ка съ се избѣндѣскѣ зичерѣ - пррочи-
лвр че грѣирѣ : дешкиде-вою ꙗ пилде ростоул мїес . ши

*) Acestă tetraevanghelă nu-ї de Coresi, ci mai vechiū;
alū lui Coresi s'a tipăritū la 1579.

вою рѣгжи аскѣнеле дел токмѣла лѣмїен . 36. атѣнче
 лѣсѣ гла-ателе ши вине л касѣ Іс. ши апропиарѣ-се кѣ-
 трѣ елѣ оученичїи лѣи ши грѣирѣ : спѣне нолѣ пилѣ
 плѣвееи а грѣлѣи (1. агрѣлѣи) . 37. елѣ рѣспѣнсе зисе
 лѣр . 38. чине сѣмѣнѣ чѣ сѣмѣнѣцѣ вѣнѣ асте фїюл
 ѡменескѣ . е агрѣл асте лѣмѣ . е вѣнѣ сѣмѣнѣцѣ . аче-
 шѣ сѣнтѣ фїи лѣзрѣтеши . е плѣвеле сѣнтѣ фїи непрї-
 иторѣлѣи , 30. е врѣжмашоул че ѡ сѣмѣнѣ асте дра-
 коул . е сечерѣчюнѣ сфрѣшитоул вѣкѣлѣи асте . е сече-
 рѣторїи лѣцрїи сѣнтѣ . 40. кѣ вѣр амѣ адѣна плѣвила(!),
 ши л фок арде-ѡ-вѣр . аша ва фи л сфрѣшитоул вѣ-
 кѣлѣи ачестѣл . 41. тремите-ѡа фїюл ѡменескѣ лѣцрїи
 лѣи . ши ѡа адѣна тоци сѣлѣжниторїи де лѣзрѣцїа лѣи .
 ши фѣкѣторїи фѣрѣ лѣѣе . 42. ши арѣнка-и-ѡа л кѣп-
 торѣл де фок . ачїл ва фи плѣнѣере ши скрѣшнїрѣ дїн-
 цїлор . 43. атѣнче дерепцїи лоумїна-се-ѡѡр лѣжрѣцїа
 татѣлѣи лѣи . ши чине аре оуреки де лоузїре сѣ лоузѣ .
 44. тарѣши подоѡѣж асте лѣжрѣцїа черѣлѣи . комоарѣ
 аскѣнсѣ л сатѣ . че ѡ афлѣ ѡмѣ аскѣнсѣ . ши де вѣ-
 кѣрїе мѣрсе ши тотѣ кѣтѣ авѣ вѣндѣ ши кѣмпѣрѣ сатѣл
 ачелѣ . 45. тарѣши подоѡѣж асте лѣжрѣцїа черѣлѣи . ѡ-
 моул негѣцѣторїо че кѣстѣ вѣнѣ мѣргѣритари . 46. ши
 афлѣ лоуноул мѣргѣритарио де мѣлтѣ прецѣ . дѣсе-се де
 вѣндѣ тотѣ кѣтѣ авѣ ши-л коумпѣрѣ . 47. тарѣ подоѡ-
 ѡж асте лѣжрѣцїа черѣлѣи . нѣѡѡѣл арѣнкат л мѣре .
 ши де тотѣ нѣмѣл адѣнарѣ . 48. че кѣндѣ-се лѣлѣ . ши-л
 скоѡсерѣ елѣ лѣ марѣнне . ши шезѣрѣ де алѣсерѣ вѣнїи

ꙗ в асе . е поутрезїи лепждарж афарж . 49. аша ва фи
 ꙗ кѡмплитоуа вѣкѡлѡи ачестѡи . ши ввр еши ꙗцерїи де
 ввр алѣце рзии де ꙗ мижлокоуа дерепцилвр . 50. шїи
 ввр арѡнка ꙗ кѡпторюа де фок . ачиа ва фи плжнцере
 ши скржшнуре динцилор . 51. ши гржи лвр Іс . : ꙗцелѣ-
 цеци ачѣстѣ тоате ? . 52. гржирж лѡи еи : доамне . 53.
 елж зисе лвр : дерептѣ ачѣа тотѣ кзртѡларюа ꙗвлце-се
 ꙗпжржцїа черюаѡи . подовникѣ асте ѡмоуа кжсжторю .
 чела че скоате ди ꙗ вистиарюа лоуи ноаѡле ши векиле .
 ши фѡ дѣка сфрзши Іс . пилда ачаста , треж де ачиа .

Matei XXV, 31—46. зач . рз .

31. (Зисе домноуа) кжндѣ ва вени фїюа ѡменескѣ ꙗ
 слава лоуи . ши тоци сфинци ꙗцери кѡ ноуѡсоуа атоунче ва
 шедѣ ла скаоунѡла славе еи лѡи . 32. ши се ввр адѡна
 ꙗндинтѣ лѡи тоате лименле . ши ва алѣце еи оуѡнѡла
 де алаатѣ , ка оун пжсторю алѣце шиле де ꙗ капре . 33.
 ши ва пѡне шиле дѣ дерѣпта лѡи , іарж капреле дѣ стжн-
 га . 34. атоунче зисе ꙗпжратѡла челора дѣ дерѣпта
 лоуи : веници благословици де пжринтеле мїес де моуе-
 ници че е гжтитѣ воаѡ ꙗпжржцїа де ꙗ токмѣла лоу-
 мїен . 35. флажмжнзїи ши-мѣ дѣдетѣ мѣнкаре . ꙗсето-
 шли ши мж аджпатѣ . стрїинѣ ера ши мж доусетѣ . 36.
 дезвржкатѣ ера ши мж сокотитѣ (!) . ꙗ темницѣ ера ши
 венитѣ кжтрж мине . 37. атоунче ввр ржспоунде лоуи
 дерепцїи де ввр гржи : домне ! кжндѡ-тѣмѣ вжзоутѣ
 флажмжндѣ ши тѣмѣ сжтѡратѣ саоу сетѡс ши тѣмѣ а-
 джпатѣ ? 38. кжндѡ-тѣмѣ вжзоутѣ стрїинѣ ши тѣмѣ

доуць . саоу дезбрѣкати ши тѣмь лѣрѣкати . 39. кзн-
 д8-те вззоумь лзнцедь саоу л темницѣ ши венимь кз-
 трѣ тине ? 40. ржсп8нсе лпжратѣль зикзндѣ лвр : аде-
 взрѣ грѣескѣ волау . кз фжк8тѣ оуна ачещѣ фраци ан
 мѣн маи мичи , мѣе фжк8тѣ . 41. атоунче ва зиче ши
 челора дѣ стжнга лши : д8чеци-вж дела мине блжстема-
 цилвр л фокоул вѣчилвр . че е гжтитѣ дракоулаши ши
 лѣрилвр лши . 42. флажмжнзїи ши ноу-мь дѣдетѣ мжн-
 каре . лсетошан ши ноу мж аджпачѣ . 43. стрїинѣ ера
 ши ноу мж д8сетѣ . голѣ ера ши н8 лѣрѣкати мине .
 лзнцедѣ ера ши л темницѣ ши ноу сокотитѣ мине . 44.
 атоунче ввр ржспоунде лоуи ши ачел гржиндѣ : доамне !
 кзнд8-тѣмь вззоутѣ флажмжндѣ са8 сетѣс . са8 стрїинѣ .
 са8 голѣ . са8 болнавѣ . са8 л темницѣ . ши н'амь сл8-
 житѣ цїе ? 45. атоунче ва ржсп8нде лвр гржиндѣ : аде-
 взрѣ грѣескѣ волау . кз ноу фжчѣци оуна де ачещи ми-
 тоутен . нече мѣе фжчѣци . 46. ши ввр мѣрѣе ачел л
 моунка вѣчилвр . е дерепцїи л вїаца де вѣккѣ .

Ўалтирѣ Дїакон8лши Кореси.*)

(Саг-Шевешѣ) . зпе. (1577).

Psalm 3.

Кзнтекоуль лоу (да)видѣ кзндѣ ф8циа де фаца л8
 авеса(лом)ѣ фїюль сз8.

1. Доамне чѣ се моулцирѣ доденторїи мѣн . моулци

*) După chrestomatia d-lui Gaster și ediția d-lui Hâjdău.

СЕ СКВАЛРЖ СПРЕ МИНЕ . 2. МІСЛЦИ ГРЗЕСКЪ СФЛЕТСАШИ МІЕС .
 НОУ АСТЕ СПАСЕНІА ЛОУИ ДЕ Л ДОУМНЕЗЕОУЛЪ ЛОУИ . 3. ТОУ
 ДОАМНЕ ФЛОСИТОРЮЛЪ МІЕС ЕЦИ . СЛАВА МЪ ШИ ЛНАЛЦЪ КА-
 ПСАЛЪ МІЕС . 4. КС ГЛАСАЛЪ МІЕС КЗТРЖ ДОМНСАЛЪ СТРИГАЮ .
 ШИ ДОУЗИ-МЖ ДЕ Л МЖГСА СФНТЖ А ЛШИ . 5. ЕОУ АДЪР-
 МІЮ ШИ АЦИПІЮ . СКОУЛАЮ КЗ ДОУМНЕЗЕОУ ФЛАУСИ-МИ .
 6. НОУ МЖ ТЕМЪ ДЕ МІИ ДЕ ВАМЕНИ . ЧЕ КАДЪ ЛПРЕЖСРА
 МІЕС . СКВАЛЖ ДОАМНЕ СПЗСЪЦЕ-МЖ ДОУМНЕЗЕСАЛЪ МІЕС .
 7. КЗ ТЪ ВЪТЪМАШЪ ТЪЦИ ЧЕЛ ЧЕ ВРЪЖБЕСКЪ МІЕ Л ДЕ-
 ШЕРТЪ . ДИЦІИ ГРЕШИЦИЛОРЪ ЗДРОВИТ-ДИ . 8. А ДОМНСАШИ
 АСТЕ СПСЕНІА ШИ ПРЕ W(АМЕН)ІИ ТЪЦИ БЛАГОСЛАВЕНІА ТА .

Psalm 5.

Л СФРЪШИТЬ ДЕ ДОБЖИДЖ КЪНТЕКАЛЪ АС ДВАДЪ . Е .

1. ГРАЮРЕЛЕ МЪЛЕ СОКОТЪЦЕ ДОАМНЕ . ЛЦЕЛЪЦЕ КЕМАРЪ
 МЪ . 2. А АМИНТЕ ГЛАСАЛЪ РОУГЖЧЮНІЕИ МЪЛЕ . ЛПЪРАТСАЛЪ
 МІЕС ШИ ДОУМНЕЗЕСАЛЪ МІЕС . КЗТРЖ ТИНЕ РОУГАЮ МЖ . 3.
 ДОАМНЕ . ДЕМЖИЪЦА АЪЗИ ГЛАСАЛЪ МІЕС . ДЕМЖИЪЦА СТА-
 ВОЮ ЛНАИНТЪ ТА ШИ ВЪЗЪ . 4. КЗ ДЪМНЕЗЕС ЧЕ НОУ ВА
 ФЪРЖАЪЦЕ ТОУ ЕЦИ . НЪ СЕ АПРОПІЕ ДЕ ТИНЕ ХИТАЪНІИ . 5.
 НЕЧЕ ВОРЪ ФИ КЪКЖТОРІИ ДЕ ЛЪЦЕ ЛНТРЕ ОКІИ ТЪЦИ . ОУ-
 РЪШИ (1. —ЦИ) ТЪЦИ ФЪКЖТОРІИ ФЪРЖАЪЦЕ . 6. ПІЕРЪИ
 ТОЦИ ГРЪИТОРІИ МИНЧИНОШИ . ВЪРВАТЬ КРОУНТЬ ШИ ХИТАЪНЪ
 НЪ АГОНИСЪЦЕ ДОМНСАШИ . 7. ІАРЖ ЕС Л МОУЦІА МЕСЕРЕ-
 РІЕИ ТАЛЕ ЛНТРА-ВОЮ Л КАСА ТА . ЛКИНС-МЖ КЗТРЖ БЕСЪ-
 РЕКА СФНТА А ТА Л ФРИКА ТА . 8. ДОАМНЕ ПЛЪКЖ-МЖ Л
 ДЕРЕПТАТЪ ТА . ДЕРЕПТЬ ВРЪЖМАШИИ МІЕИ ДЕРЪЦЕ ЛТРЕ
 ТИНЕ КАЛЪ МЪ . 9. КЗ НОУ АСТЕ Л РОСТСАЛЪ ЛЪРЪ ДЪДЕ-

взрѣ . инема лврѣ дешартѣ . мѳрмѣнтѣ дешкиск грѣма-
зѣлѣ лѳрѣ . кѣ лимбиле лшелѣчюне . 10. жоудекѣ лврѣ
зѣлѣ . сѣ казѣ де коуцетеле сале . доупѣ моултѣлѣ не-
коурѣцѣ лѣпези . кѣ мѣнѣларѣте доамне . 11. ши весели-
рѣ-се тѳци оуповзиндѣ л тине . л вѣкѣ коуѣсра-се-вврѣ
ши фи-вери лнтрѣжншѣи . ши се ладѣлѣ кѣ тине юбиндѣ
ноумеле тѣс . 12. кѣ тоу влсвѣши дерѣптѣлѣ доамне . кѣ
кѣ армѣ л вѣнѣ вѳе коуѣснат-ли нѳи .

Psalm 8.

Л сфрѣшитѣ де кѣрск . кѣнтѣкѣлѣ лѣ двдѣ . и .

1. Доамне дѳмнѣлѣ нѳстрѣ . кѣчю датѣ-е ноумеле тѣс
пре тѳтѣ пѣмѣнтѣлѣ . кѣ се лѣв маре фрѣмѣцѣѣ та
пре маи соуѣ де чѣрю . 2. дѣ л ростѣлѣ тинерилорѣ ши
соурѣжтори сфрѣшит-ли ллоудѣлѣ . дерѣптѣ драчѣи тѣи спѣр-
сеши дракѣлѣ ли врѣмашѣлѣ (! 1. врѣжм-) ши вѣзѣс чѣ-
рюлѣ лоуѣрѣли (!) дѣцетелорѣ тале . лоуѣна ши стѣлеле
чѣѣи тоу оурѣитѣ . 4. че ѣсте вѣмѣлѣ кѣ помениши елѣ .
сѣлѣ фѣюлѣ вѣмоуѣли кѣ чѣрѣци елѣ ? 5. лмикшѣрат-лѣ
елѣ коу нешкитѣ чева де лѣѣри . кѣ славѣ ши кѣ чинсте
кѣснат-ли елѣ . 6. поуѣс-ли елѣ спре лоуѣрѣлѣ мѣжилорѣ
тале . тоѣте соупѣс-ли сѣпт пичѳдреле лоуѣи . 7. ви ши
вѳии тѳци . лнѣлѣ ши вита кѣмпилорѣ . 8. пасѣрѣлѣ чѣ-
рюлѣ (!), ши пѣцѣи мѣрѣи . че лѣвѣлѣ кѣрѣжиле мѣриен .
9. доимне дѳмнѣлѣ нѳстрѣ кѣ минѣиѣтоу-е нѣмеле тѣс
прѣспре тѳтѣ пѣмѣнтѣлѣ

Psalm 16.

Роугжчюнѣ л8 двдъ . зї.

1 Роуги доамне дѣрептатѣ мѣ . фзгждашце р8гж-
чюнѣ мѣ . сокотѣще роуга мѣ н8 лтр8 рѳтъ лшелж-
торю . 2. де фаца та ж8дец8л8 мїес асе . окїи мїен сз
вазж дѣрептате . 3. испитит-ли инема мѣ . чѣрчеци-в
ноапгѣ . л фїербжнтат8-м'ли ши ноу се афлж лтр8
мине недѣрептате . ка сз ноу грзаскж рѳт8л8 мїес . 4.
лоукр8л8 вменескѣ . дѣрептѣ коувинтеле рѳт8л8ли тз8 .
еоу пүзїи кзиле юци . 5. сфрзшашце кзлкжт8риле мѣле
л кзржриле тале сѣ н8 се лѣгжне оүрмѣле мѣле . 6. еоу
кѣмаи кз доуги мж доүмнез8л8 мїес . плѣкж оүрѣкѣ
та мїе . ши доуги коувинтеле мѣле , 8. л мин8нж ми-
ла та спзсѣще оуповзиндѣ л тине . де противиторїи де-
рѣптееи тале . 8. пззѣще-мж доамне ка лоумѣ окюли.
л коперемжнт8л8 арепилврѣ тале кваперимж . 9. де фаца
нек8рацилорѣ че м'ас стржст8итѣ . вржжмашии мїен сѣ-
флет8л8 мїес цинсрж . 10. грас8л8 сз8 лкисерж . рвс-
т8л8 лорѣ грзиа тр8фж . 11. чине мж гонїа акм8 лкоун-
ц8рарж-мж . окїи сзи поүсерж плѣкаци л пзмжнтѣ . 12.
принсерж-мж ка лѳоул8 гата спре взнатѣ . ши ка скыме-
н8л8 че асте де сзлѣш8ашце л комоара са . 13. лвїе
доамне лтрѣчи л пїадѣкж лорѣ . из8звѣше соүфлет8л8
мїес де нек8раци к8 армеле тале . 14. де драчи мжни-
лорѣ тале . доамне де нешкитѣ де пзмжнтѣ лпарци-в л
вїаца лврѣ . ши к8 аскоүнселе тале лмпл8-се згз8л8
лорѣ . сѣт8рарж-се фїии . ши лзсарж рзмжшицеле тине-

рилоръ сзи . 15. таръ еоу к8 дѣрептагте ивекс8 мж фѣцееи
тае (!. тале), сат8рж-мж кзндѣ ивѣцје-ми-се слава та.

Тзак8а Евангеліимр (1579—1580).*)

(Braşovŭ.)

Dumineca a 3-a după Rusalie.

Matei VI, 22—33.

22. Зисе домн8лѣ : лоумина троуп8л8и лсте вкюлѣ . сз
ам8 фоуре вкюлѣ тз8 протк тотк тр8п8лѣ тз8 лоуми-
натк ва фи . 23. сѣ вкюлѣ тѣ8 хитлѣнкѣ фоуре, тотк
троуп8лѣ лт8некатк ва фи , сѣ ам8 лоумина че е лнтр8
тине лтоунекатж тасте, ачѣа оунт8нѣрекоул к8 кзт8 е .
24. нимѣ н8 подте а дои домни с8лжи . с88 ам8 оун8лѣ
ва юби, таръ алт8лѣ ва оурж . ши ам8 оун8лѣ ва цинѣ,
таръ алт8лѣ а ноу-мѣ сокоти ва лчѣкпе . ноу поутеци л8
доумнезес с8лжи ши л8 мамвнѣ . 25. дерептѣ лчѣа грз-
ескѣ волау : ноу вж грижиреци соуфлет8л8и востр8, че веци
мжлка с88 че веци вѣ . нече троуп8л8и востр8 л че вж
веци лбржжа . а8 ноу нече соуфлет8лѣ мли воун8-е де
хранж, ши троуп8лѣ де вешминте ? 26. кз8таци спре
пасериле черюл8и ! кз н8 сѣмжнж, нече сѣчерж, нече а-
д8нж л житнице . ши татжлѣ востр8 де л чери хржнѣ-
це лле . ноу сеци вои мли в8ни де лле ? 27. чине де вои
грижиндѣ, ши подте адалце л врѣста троуп8л8и лоуи оуж

*) Nicī acēsta nu-ī de Coresi.

(! I. оу.л) котъ . 28. ши де вешминте че вж кзцигаци ? сокотици кринълъ кѣмпѣлѣши, коумъ крѣще . неоустенил-дѣсе нече тодрче . 29. грзескъ волау, кз нече Соломннѣ лтрѣ тоатж слава лоуи лмбржкатъ ка оунѣлѣ де ачѣлѣ . 30. е съ фзнѣлѣ кѣмпѣлѣши астззи фїиндѣ, е демжнѣцж л коуптори ароужкж, доумнезес аша-лъ лмбракж . коу кзгѣ маи врѣтос волау, поуцинж крединцж ! 31. ноу-вж кзцигареци амѣ грзиндѣ : че время лжнка ? сас че время бѣ ? сас л че не взмъ лмбрзка ? 32. тоате амѣ ачѣлѣ лимбиле черъ, цїе татжлѣ вострѣ де л черю кѣ тревѣ-аще-вж ачѣлѣ . 33. чѣреци маинте лпѣржцїа лѣ доумнезес, ши дерептатѣ лоуи . ши ачѣлѣ тоате се воръ а-даѣе волау . ачеста асте тѣлкълѣ ачецїи еуглїе :

Фрацїи мїен ! маинте ачецїи авангелїи ера домнѣлѣ доженитѣ коумъ сѣ адѣнѣлѣ ши сѣ стржнцемъ комоара ноастрж л черю, коумж сѣ нѣ авзмъ инемж липитж ла комоара перитодре аичѣ пре пѣмжнтѣ . аша акмѣ лѣ-ацж не хс. зикзндѣ : кзѣтаци, коумъ минтѣ воастрж сѣ нѣ лѣсаци, ничи сѣ бзгаци пре лоукрѣре трекжтоаре, ши де честоуи пѣмжлтѣ . кѣ минтѣ воастрж л тоате лоу-крѣреме іасте, коумъ іасте . вкюл трѣпѣлѣши лоуминж, ши кѣлѣ окюл ка-лъ вери стрика ши вери шрѣи, тотъ троу-пѣлѣ тѣѣ ва пипжи л оунтѣнѣрекѣ . ашиждерѣ ши мин-тѣ та дѣка вери да пре стржнцерѣ комоаржи, лоумина вїециен ноу вери пѣтѣ кзцига, ши вери лмѣла лнтрѣ оунтѣнерекѣлѣ морциен . адоара(!) ачестѣ лоукрѣ адеврѣ-жж зикзндѣ, коумъ ноу пѣтемѣ а дои домни слѣжи . а

ТРЕА ВАРА ЛВЗЦЖ, СЗ Н8 ГРИЖИМЪ ДЕ ВІАЦА НОАСТРЖ, ЧЕ
ВЗМЪ В'БЪ, НЕЧЕ ДЕ ТРОУП8ЛЪ НОСТР8 Л ЧЕ НЕ ВЗМЪ ЛВРЖКА,
КЪЧЕ КЗ Е ОУЖ Л8КР8 ДЕШЕРТЬ . ЧЕ СЗ Ч'БРЕМЪ МАИНТЕ Л-
ПЗРЖЦІА Л8 ДОУМНЕЗЕ8 ШИ ДЕРЕПТАТ'Б Л8И, ШИ АЧ'БЛ'Б
ТОАТЕ АДА8ЦЕ-СЕ-ВОРЬ НОАВ.

Карт'Б ЧЕ СЕ К'БМЖ ЕУГЛІЕ К8 Л ВЗЦЖТ8РЖ...

.....Брашовъ.....*)

...ШИ С'Б8 СВРЪШИТЬ ЛОУКР8ЛЪ ЛА W МІЕ ФПА. (1581.)

Matei VI v. 14—21. БУГЛІЕ УТ МАТ'ФЕИ . ГЛАВА . 3И.

(Fol. 46—48.)

14. ЗИСЕ ДОМН8ЛЪ : СЗ АМ8 ВР'ЕЦИ ЛЗСА ВАМЕНИЛОР ГРЕ-
ШАЛЕЛЕ ЛОР . ЛЗСА-ВА ШИ ВОАВ ТАТ'ЖЛЪ В'ОСТР8 ДЕ Л ЧЕРЮ
ГРЕШАЛЕЛЕ ВОАСТРЕ . 15. Е СЗ Н8 ВРЕЦИ ЛЗСА ВАМЕНИЛОР ГРЕ-
ШАЛЕЛЕ ЛОР . НЕЧЕ ТАТ'ЖЛЪ В'ОСТР8 ДЕ Л ЧЕРЮ Н8 ВА Л'СА
ГРЕШАЛЕЛЕ ВОАСТРЕ . 16. Е КЗНД8-ВЖ ПОСТИЦИ Н8 ФИЦИ КА
АКОПЕРИЦІИ ЧЕ СЕ ЛНТРИСТ'БЗЖ . СТРЖМ8Т'ЖШЪ ФАЦА ЛОР.
КА СЗ СЕ ИВ'БСКЖ ВАМЕНИЛОР КЗ СЕ ПОСТЕСКЪ . Д'БДЕВ'БРЬ
ГРЗ'ЕСКЪ ВОАВ : К'А8 Л8АТЬ ПЛАТА ЛОР . 17. ТОУ КЗНД8-ТЕ
ПОСТЕЦИ ОУНЦЕ КАП8ЛЪ Т'З8 . ШИ ФАЦА ТА W СПАЛЖ . 18.
КА СЪ НОУ ТЕ ИВ'ЕЦИ ВАМЕНИЛОР КЗ ТЕ ПОСТ'ЕЦИ . ЧЕ ТА-
Т'ЖЛЪ Т'Б8 ЧЕ Е Л ТАИНЖ, ШИ ТАТ'ЖЛЪ Т'Б8 ВЕД'Б-ВА Л АС-
КОУНСЪ . ДА-ВА ЦІЕ АП'В'Б . НОУ ВЖ АСКОУНДЕЦИ КОМОДРЖ Л

*) Acésta ție tradusă de *Coresi* împreună cu popa *Iani*
și cu popa *Mihail* de la Beserica Șcheiloră lîngă cetatea
Brașovului.

пзмжнтѣ нѡ вїерми ѡ рѣ(з)вескѣ ши поу̀тредѣще ши нѡ
 фоурїи ѡ сапж ши ѡ фоурж . 20. аскоундеци-вж комоара
 л чѣрю . нѡ вїермїи нѡу ѡ рѣзвескѣ нече поу̀тредѣще .
 нѡ нече фсрїи ѡ сапж нече ѡ фоурж . 21. ши нѡ асте
 комоара воастрж ачїа ва фи ши инема воастрж.

Лвѣцжтоурж де лтрѢ частж сфнтж Бугліе.

Итж амѢ ачела де патрѢзечи де зиле пѡсть . превире
 кж се дешкиде нѡлѡ фракцїлѡр . іатж амѢ кж кжтрж оу-
 ша пѡстѢлши ажнсемѣ . ши невоинца соуфлетѣскж лн-
 инте заче . акмѢ амѢ спсенїа ноастрж апрѡпїе-се нѢ ка
 кнѡдѢ не сжтѢрамѣ ши не лдѢлчїамѣ ши прѣ мзлжкамѣ .
 іарж дѣка се апрѡпїе лѢмина спжсенїен ноастре . іарж нѡи
 кѢ вѢкѢрїе ши кѢ инимж вѢнж ши вѣсеми сж лнтржмѣ
 лнтрѢ лнтѣа дешкидере а цинери ен . кж іатж амѢ кж
 скѣпжмѣ де чѣ вѢрж рѣ ши юте ши де чѣрте . ши а-
 жнсем ла чѣ аджпостѢрж коунж ши фжрж бороавѣ . ла
 аджпѡсть ши ла лннѣ ши фжрж скрѣвж . ши дѢвѣрѣ ла
 спжсенїе . ши скѣпжмѣ де нѢврѢмѣ несаціоулши ши де вѢ-
 рж ши де кѢфѢндарѣ фжрж де мжсрж . скѣпжмѣ амѢ
 де тоурѢврѣла лѢмїен ши де валѢрїле чѣлѣ симнїчїле ши
 де вѢнтѢмѣ чела неупрїтѢмѣ ши греоулѣ . ши не дезле-
 гжмѣ де дѢлчѣца трѢпѢлши , ши де грїжа пзмжнтѢлши
 ши де бороаве . ши де лтѢнѣрѢкѢмѣ неціїнцен слѡвози-
 мѢ-не , ши ла лнмпѢзїа че е де фолосѣ соуфлетѢлши цн-
 нѣрѣ ажнсем . дерѢпѣ ачѣа ачѣстж лфрѣмсецѣтж ши
 лоумїнатж зн . кѢ драгѡсте ши кѢ вѢселїе сѣ ѡ прїнїмїм .

ши пькла ши лтснекатсль вьтжмжторюль сьуфлетелур
 ноастре лскрсль пзкатслаши сь-ль лѣпжджмь . кареле амс
 сьнтъ лчѣлѣ лскрдре ? нексржціа . кинсль рзв-
 нирен чѣа рѣва . ши лсспричюнѣ . камжта ши а-
 ллате . ши сь не лержжжмь лнтрс арма чѣа лсмината .
 ка дѣ вьм врѣ нои . нои лвем пстѣре а лепжда ши а
 дезбржжа лоукрсль чѣла лтснекатсль . ши пзкателе ка в
 кжмашж . ши сь не лержжжмь лнтрс лержжжмжнтсль
 чѣла лсминатсль ши аль коуржціеи ши де сфнціе, че сьнтъ
 армеле соуфлетслаши . ши ка лнтрс зива чѣа чинстита
 сь лблжмь . кз фзрж де чинсте-и ши арсшиней вина-и
 лсте пзкатсль . тарж чинста ши вмениїа елс в кицигж(!)
 лскрсль чела вєнль (1. вєнль !) сь нс прѣ мжлжжрїеи ши
 вѣціеи сь не вєкєржжмь . сь нс ациернстєрилур ши спєр-
 кжчюнилур сь лскржжмь . ши клѣветелур ши оуржчюнїеи
 сь не топим . кѣ дѣ л вкзржре ши дѣ л кьнтечеле вѣ-
 ціеи . дѣ лнтр'лчѣлѣ лнтрс тоате нексржціиле кздем .
 че сь не лержжжмь л дómнсль Іс Хс. кѣ чине се лбра-
 кж л Хс. тоате вєнжтжциле аре . дерепче кз кєржжито-
 рю лсте тєтєрур сьфлетелур ши трєсприлур де тоате
 кипєрилє аржтарѣ лє Хс. ши невоиторю спре лскрсль сь-
 флетескь . ши вгоадж л (? 1. а) трєспслаши сь нс фачем
 де рзвнире ши де пóхте че нс се кєвинк . тарж а вгоди
 де а трєспслаши невоє . неупритъ лсте ши фжрж пзкатъ .
 тарж че сьнтъ спре рзвнири спєркате ши некєвиньасе ? а
 грижи трєспсль нс се каде ши е пзкатъ . дерептъ лчѣа
 мж рогъ вóлw . трєспсль нємаи де сєнжтате сь-ль гри-

жим . нс де спсржжчюни ши де похтеле троупеши сз гри-
жим трсрслк . ши чине е непстинчос де соуфлетк . кс
крединцж ск-лк прїимим . ши де че грешескк нѳаѳ фра-
цїи . кѳтрж нѳи тоате грешалеле ши дагоареле ск ер-
тчмк . кѳ де взмк лзса шменилвр грешалеле лвр . лз-
са-ва ши нѳаѳ грешалеле ноастре пѳринтеле нострс дѳ л
черю . кѳ ертжчюнѳк грешалелвр ноастре афла-ѳ-взмк .
де л ертжчюнѳк че ертжмк нѳи фрацилвр нѳцри . кѳ
милостѳк дѳмнслаши асте лнтрс чѳа че милескк ши млс-
тенїа че е кѳтрж вечинслк акоперитж асте . кѳ де нс
взмк лзса . ертжчюне н'авѳмк а прїими . кѳ кс че мѳ-
срж взмк мѳсрра . мѳсрра-се-ва нѳаѳ . ачастж амс де
доумнезес глкситорю іевглистк матѳеи рзспоунде нѳаѳ
астзши . еугліе : зисе дѳмнслк...

Палиа..... Сѳржщїе афв. (1582).

Genesis c. I. Карта де примл лс Моиси

1. Лнчепстк фзкс дѳмнезес черюлк ши пѳмжнтоул .
2. е пѳмжнтслк ера псстїю : ши л дешертк . ши лнтс-
нѳрекк ера спре аджнкк . ши дхоул дѳмнслаши се псрта
спре апж . 3. ши зисе дѳмнезес : фїе лсминж . ши фс
лсминж . 4. ши вѳзс дѳмнезес к'арж фи вєнж лсмина .
ши деспѳрци дѳмнезес лсмина дела лнтснѳрекк . 5. ши
кемж лсминь зив . ши лнтснѳрексмк ноапте . ши фс
де лнтрс сѳрж ши де лнтрс демжнѳцж зсга дентзню .
6. Ши зисе дѳмнезес : фїе тѳрїе лн мижлокслк апелорк .

сѣ деспарцѣ апеле дела апе . 7. ши фѣче дѣмнезес тѣ-
рїе . ши деспарци апеле че ера де сѣптъ тѣрїе дела чѣ-
лы че ера де соупра тѣрїен, ши ф8 аша . 8. ши кемж
дѣмнезес ча тѣрїе : черюль . ши ф8 сѣрж ши демжнѣ-
цж з8 адоа . 9. ши зисе дѣмнезес : стрингж-се апеле де
сѣптъ черю лнтр'оунь локк . сѣ се вазж оускатсак . ши
ф8 аша . 10. ши кемж дѣмнезес оускатсак пзмжнтъ .
ши стринсак апелорк кемж маре . ши въз8 доумнезес кж
ф8 бине . 11. ши зисе доумнезес : рѣдѣскж пзмжнтсак
парвж вѣрде, фжкжндѣ сзмжнцж . ши поми фжкжндѣ рѣ-
дсак сжс, доупж фѣлсак сжс . каре сзмжнцж фїе лнтрс
сине спре пзмжнтъ . ши ф8 аша . 12. ши роди пзмжн-
тсак парвж ши вѣрзе . ши поми родитори . чине лнтрс
сине рѣдїа полмеле сале . д8пж а са фире . ши възоу
доумнезес кѣ ф8 бине . 13. ши ф8 сѣрж ши демжнѣцж
а треа зи . 14. ши зисе дѣмнезес : фїе фѣптсри лоу-
миндасе лн тѣрїа черюлси . ши деспарца зсак ши ноап-
тѣ . ши араче сѣмне . време адеверите . зиле ши аны .
15. сѣ л8минѣзе лн тѣрїа черюлси . коумь сж л8минѣ-
зе пзмжнтсак . ши аша ф8 . 16. ши фѣк8 доумнезес
доав л8мини мары . л8мина маи маре сж сл8жаскж з8-
вен . ши лоумина маи микж сж сл8жаскж нопцїен . доу-
пж ачѣстѣ стѣлеле лнкж . 17. ши п8се але спре тѣрїа
черюлси . сѣ л8минѣзе спре пзмжнтъ . 18. ши сж сл8-
жаскж з8вен ши нопцїен . ши сж деспарцж л8мина дела
лнтснѣрекк . ши въз8 дѣмнезес, въз е бине . 19. ши ф8
сѣрж ши демжнѣцж а патра зи . 20. ши зисе дѣмне-

зес : апеле съ факж ши сз родѣскж жиганїи вїи . ши пасжри зевржтоаре спре пѣмжнтк свптк тѣрїа черюлши .
 21. ши фѣкж дѣмнезес мари пеци, че сз кїамж китоул . ши тоате фїериле, че сз клжтескж, че рѣдирж апеле доупж фирѣ са . ши тот че зѣоарж дѣпж фѣлоул сзс, ши възс дѣмнезес кѣ е вине . 22. ши бавы але зикжндѣ : крѣщеци ши въ лмоулицы . ши лмплецы апеле мжрїеи . ши пасжриле лмоулицѣскж-се спре пжмжнтк . 23. ши фс сѣрж ши демнѣцж а чинчѣ зы . 24 ши зисе дѣмнезес : родѣскж пжмжнтоул жигжнїи . доупж фирж са . добитоаче, жиганїи . ши фїери доупж фѣлоул лорк....
 25. ши възс дѣмнезес кѣ е вине . 26. ши зисе дѣмнезес : сз фачемь вмоул пре кипоул че сз фїе асѣмине now. че съ дѣмнѣскж пре пециїи мжрїеи, ши добитоксави . пасирилорк черюлши . ши живинилорк . ши атог пѣмжнтсави . ши спре тоци вїермїи че се трагк пре пжмжнтк .
 27. ши дѣмнезес фѣкж пре вл лши пре вбразк . пре вбразк лс дѣмнезес фѣкоу елк . върватк ши мѣаре фѣкж ен . 28. ши дѣмнезес бави ен . ши зисе лорк : крѣщеци ши въ лмоулицы, ши лмплеци пѣмжнтсавк, ши биршици елк, ши дѣмници пре пасжриле черюлши, ши а тѣт(е) фїерилорк, че сз лѣгжнж спре пжмжнтк . 29. ши дѣмнезес зисе : іака амь датк воав тоатж іарѣа че фаче сз-мжнцж спре пжмжнтк, ши тоци помїи, че ас л сине сз-мжнцж де фѣлоул лши, коул сз фїе воав спре мжнкаре .
 30. ши тоате жигжнїиле пжмжнтсави, ши тоате пасериле черюлши . ши тоате че се лѣгжнж спре пжмжнтк, ши тѣт

л че асте вѣацѣ ка сѣ либѣ пре мѣнкарѣ . ши фс аша .
 31. ши вѣзс двамнезес тоате че фзкссе : ши ера прѣ
 боуне . ши фс сѣрѣ ши демѣнѣца а шасѣ зи .

Genes. c. XLIX.

1. Кіемѣ Іаковѣ пре фечоріи сзи ши зисе : адснаци-
 вѣ дитр'сна . коум сѣ спси волау ачѣа че ва вени пре
 вои дн времиле вѣетоаре . 2. адснаци-вѣ дитр'сна , ши
 доузици фечоріи лс Іаков ши доузици пре Израил пре
 тѣтѣмь вострс . 3. Роувенѣ нѣскстоуа мѣес дѣ прима,
 тс тѣрїа мѣ , ши псгѣрѣ мѣ дѣ прима дн дарсре :
 маи маре дитѣрѣ . 4. лесне ли псрческ ка ши апа , нс
 веи ф маи деспра . кз ли сснтѣ пре патоуа тѣтѣни-
 тѣс , ши патоуа мѣес л'ли спсркатѣ кс сснтоуа тѣс . 5.
 Симонѣ ши Леви сѣмтѣ фраци : арма лорѣ амарѣ де
 фсриши баселе шпнтоаре а стримѣжтѣциен . 6. дн сфл-
 тоуа лорѣ нс сосѣскѣ соуфлетоуа мѣес , ши дн адснарѣ
 лорѣ нс фїе слава мѣ . кз дн мѣнїа са шморѣрѣ пре
 шмѣ , ши дн хрѣворїа са ча шрбитоаре шморѣрѣ пре та-
 шре . 7. блѣстематѣ сѣ фїе мѣнїа лорѣ прин че кз-и
 аша ррѣпѣде (!) ши псрчесоуа лорѣ , прин че-и аша врѣ-
 тос . днпѣрци-вою пре еи дн Іаквѣ , ши вою адѣвѣси
 дн Израил . 8. Юда тс ешы ачела : пре тине вѣр лѣ-
 оуда фракци тѣи . мѣна та л червичиле врѣжмашилорѣ
 тѣи ва фи : дндинтѣ та се ворѣ плека фечоріи тѣтѣни-
 тѣс . 9. Юда лес тинѣрѣ : пре маре лѣкрс ли сосит дра-
 гѣ фѣтѣ . прин маре днвинѣтѣсри , одихниндс те коуа-

кашь к8 леоул, ши ка ши леуаа . чине ва децепта пре ель ? 10. н8 се ва л8а дела Юда тогагоул кржескь . ниче лвзцжторюль де ла пичоареле л8и : пѣнж н8 ва вени ши-лвх чела че-и тремичжторю . ши ель ва фи ацептарѣ лимбилорь . 11. ачаста ве лега мзнгшишороул сѣ8 ла в8-чюм8аль вѣе еи, шин п8юль асине еи сале кѣтрж вица вѣе еи . ла-ва лн винь вешмжнтоул сѣ8, ши лн сзнцеле лв-ниен (1. л8еен . Сирагiу) тзмбарюль сѣ8 . 12. маи фр8-мошы сзнтъ окiи тзи де кзть вин8ль, ши динци л8и маи л8и чвр фи де кзть лаптеле . 13. Зав8лонь ва лѣ-к8и лн цжрм8риле марїен, ши лзнгж лок8а че ста8 ко-равїиле, шїе-шь ва лтинде ацюнгжндѣ пѣнж лн Гидонь . 14. Изахар ва фи асинь таре, ши ва шедѣ лнтре доав хвттарж . 15. в8з8 вдихна кз арж фи в8нж . ши ачель пзмжнтъ, коум гасте де доулчацж . че оумереле сале ле плекж дѣ п8ртарѣ товарж ши ва фи слоуга дажникж . 16. Дан8 ва ва (!) цюдека ваменїи сзи ка ши лтж сзмжнцж лн Ісль . 17. дань шарпе фїе лн кале ши ас-пида л колник, ши ва м8шка кзлжюль кал8л8и, коум чела че шаде пре ель сѣ казж лнапои . 18. доамне а-цепта-вою испититорюль тз8 ! 19. Гадь, лнтр'армжнд8-се ва п8рта шциле лндинте л8и, ши гарж ле ва ад8че лнапои . 20. Ясирь пзне грасж а л8и . ши ва да д8лчаца краилорь . 21. Нефталим, черек ацерь ши к8 к8винте фр8моасе . 22. Івсифь, ва крѣцїе фѣтк крескжнд, ши фр8мос пре кзоутать, кз лзнгж честк изворь . фѣтеле вврѣ лмела лкоаче ши лколо к8ржндѣ пре зидь . 23. ши

БИНЕ ПОАТЕ ФЫ, СЪЦЕТЖТОРІИ ВОРЬ МЪНІА ШИ ВОРЬ ОУИ
ПРЕ ЕЛЬ . ШИ-А ВОРЬ ДОСЖДИ : 24. ЧЕ ДЕРЕПТАТЪ АРКОУЛ АСИ
ВА РЪМЖНЪ ЛНТРЕГЪ . ШИ МЪНЪЛЕ БРАЦЕЛОР АСИ ВОР ФИ
ТАРИ ПРІН МЪНИЛЕ ПЪТЪРНИЧЕ АЛСИ ІАКОВ : ДЪИЧЪ СЪС РЪ-
ДИКАТ ПЪСТОРИО ШИ ПІАТРЪ ЛН ІСЛЬ . 25. ДЕЛА ДЪМНЕЪЕ-
ОУЛ ТЪТЪНИ-ТЪС А АЦЮТОРИОЛЬ ТЪС, ШИ ЧЕЛ ПЪТЪРНИКЪ
ВА БЛВИ ПРЕ ТИНЕ ДЕ СОУС КЪ БЛВЕНІИЛЕ ЧЕРЮЛСИ, КЪ БЛВЕН-
ІИЛЕ АФСНЪИМЕ ЕИ ДЕ ЦОС, КЪ БЛВЕНІИЛЕ ОУНЦЕРЕЛОР (І.
ОУЦЕ-) 26. БЛВЕНІИЛЕ ТЪТЪНИ-ТЪС МАИ
МАРИ-С ДЕ БЛВЕНІИЛЕ ПЪРИНЦИЛОРЪ МІЕИ, ДЪПЪ ПЪФТЕЛЕ
ЛНЖАЦІИЛОРЪ ЧЕЦІИ ЛОУМИ ШИ БИНЕ ПРЕ КАПОУЛ АС ІУСИФЪ,
ШИ ПРЕ КРЪЦЕТОУЛ АС НАЗАРЕН ЛНТРЕ ФРАЦІИ СЪИ . 27.
БЕНИАМИНЪ, АСПЪ РЪПИТОРИО : ДЕМИНЪЦА МЪНЪЛКЪ ПРАДЪ,
ШИ СЪРА ЛПАРТЕ ДОБЖДА . 28. ТЪЦИ АЧЕЦІА ЛН ДОАВ-
СПРЕЗЪЧЕ СЕМИНЦЕ А АСИ ІСЛЬ, ШИ АЧАСТА-И КАРЕЛЕ АС ГРЖИТ
ЛОР ТАТЪ-СЪС, КЪНД АС ПРЕ ЕИ ПРЕ ТОЦ БЛВИТ КЪ БЛВЕНІ-
ИЛЕ САЛЕ . 29. ШИ ПЪРЪЖИЧИ ЛОРЪ, ЗИКЪНДЪ : ЕОУ МЪ А-
ДЪНЪ ЛА ВАМЕНІИ МІЕИ . ЛНГРЪПАЦИ ПРЕ МИНЕ КЪ ПЪРИНЦІИ
МІЕИ . 30. ЛН ПЕЩЕРЕ ЛДОИТЪ КАРЕ АСТЕ Л КЪМПОУЛ АС
ЕФРОНЪ ХЕТЕОС Л ПРОТИВА МАМБРЕ ЕИ, ЛН ПЪМЖИТОУЛ
КАНААНЪЛСИ, КАРЕ АС КОУМПАРАТЬ ІВРААМЪ КЪ КЪМПАА ДЕ
ПРЕ ОУНЪ ДЕЛА ЕФРОНЪ ХЕТЕОС ПРЕ ОУРИКЪА ДЕ ЛНГРЪПЪ-
ТОАРЕ . 31. АЧІА ЛГРЪПАРЪ ПРЕ ІВРААМ, ШИ ПРЕ МЪІАРЪ
АСИ ПРЕ САРА . АКОЛО ІАСТЕ ЛНГРОПАТЬ ШИ ІСАКЪ КЪ РЪ-
ВЕКА, КЪ МЪІАРЪ СА . АКОЛО АМЪ ЛГРЪПАТЬ ЕС ШИ ЛІА .
32. ШИ СФРШИНДЪ (!) ПОРЪНЧЕЛЕ КЪ КАРЕЛЕ ЛЪВЪЦА ФЕЧОРІИ
СЪИ, ТРАСЕ ПИЧОАРЕЛЕ САЛЕ ЛНТРЪНА ПРЕ ПАТЬ, ШИ МЪРИ .

ши се адснж ла ваменїи сзи . каре лскрѣ възжндѣ Ив-
сифѣ , нъвѣли пре фаца тзтѣни-сзѣ пазнжндѣ ши сз-
розтѣндѣ пре ель .

Epilog.

Кѣ мила лоуи двмнезес ши кѣ ажсторюл фїюлши ши
кѣ сзвѣршитоул дхслши сфнтѣ . Ѣс Тордашк Михаю а-
леск Пископоул рѣмжнилорѣ лн ардѣл : ши кѣ Херче це-
фанѣ . проповедиторюлк Ѣвлїеи лс Хс . лн врашоул кз-
вѣран Шевешѣлши Заканѣ Ѣфрем даскалоул де дзскжлїе .
а шевешѣлши , ши кѣ пецишел Мѣвси , проповедитороул
Ѣвѣнгелїеи лн орашоул логожѣлши ши кѣ Якрїе потропо-
поул вармежиеи Хенедорїеи циноум лнтр'шиа пентрѣ же-
ланїе скриптѣре еи сфнтѣ , кѣ възслк коум тсате лимбиле
лс ши лнфлѣрескѣ лнтрѣ ксвѣнтеле слзвите а лс двмне-
зес , нсман нон рѣмжнїи пре лимбѣ нс двемѣ . пентрѣ
лчѣл кѣ маре мѣжка скоасем ден лимбѣ нс двемѣ . пен-
трѣ лчѣл кѣ маре мѣжка скоасем ден лимбѣ жидовѣскѣ ,
ши гречлскѣ , ши сѣрѣѣскѣ пре лимбѣ рѣмжнѣскѣ , е ,
кзрци але лс Мѣвси пррѣкоул . ши патрѣ кзрци че се
кемѣ црства . ши алци пррочи кзцѣл . ши ле джрсим вѣв
фрѣцилор рѣмжнїи . ши четици ши нс жѣдекарѣци нече-
тинѣ маинте . кз вѣци кѣ адевзрѣ афла маре вистїарю
сѣфлетескѣ . нон пентрѣ драгостѣ лши двмнезес амѣ оус-
тенитѣ . н'лс гѣрѣ лнтрѣскѣ мжнѣ де лнцерѣ . че мжнѣ
грѣ пзкжтоасѣ . сз вѣци афла че ва грешитѣ . пре а че-
рюлши двмнѣ коум кз ель фїе адевзрѣтѣрѣж . кѣ нс е

кѢ ВОЕ ПОДСТРѢ АЧѢ ГРЕШАЛѢ . ПЕНТРѢ АЧѢА ЧЕТИНДѢ ТОЦИ
ВАРЕ ЛН ЧЕ МЪНѢ ВА СЪСИ, БЛСВИЦИ КОУМ ШИ ДУМНЕЗЕС
СЪ БЛСВЕСКѢ ПРЕ ВОИ . ЯМИНК .

ДЕ Л МИЛА ЛСИ ДУМНЕЗЕС ЛН ЗИЛЕЛЕ ЛѢ БАТЪРѢ ЖИГ-
МОНѢ БУИВОДѢ АРДѢЛЪЛШИ : ДЪРСИМ ДЕН АЧѢСТЕ КЪРЦИ
СКРИС(Е) А ПОСТРЕ ЧѢСТЕ ДОВ ДЕ ЛЪЗИЮ : БѢГІЕ . ШИ ИСХО-
ДЛѢ (!) . ЧЕЛСИ ДУМНѢ ДЕ СТѢГК ШИ ВЕСТИТѢ ВИТѢЗК ГЕС-
ТИ ФРѢНИЦИ АЛЕС ХЪТНОЦЮ АРДЕЛЪЛШИ ШИ ЦЪРЖЕН ОУНГЪ-
РЕЦИ ЛЪКЪИТОРЮ ЛН ДЕВА . КОУМ АЧѢСТЕ ДВО КЪРЦИ СЪ
ФІЕ ПЪРГѢ ПЪНѢ ДУМНЕЗЕС ВА ШИ АЛАЛТЕ ТИПЪРИ ШИ СКОЛ-
ТЕ . ШИ МЪРІА ЛѢ ГЕСТИ ФРѢНИЦИ ФѢ КѢ ТЪТ АЦЮТОРЮЛ
ШИ ЛѢС СКРИС ЛН КЕЛТЪІАЛѢ МОУЛТѢ ШИ КѢ АЦИ ВАМЕНИ
БЪНИ ЛНѢ ЛЪЛНГѢ СИНЕ ШИ ЛѢС ДЪРСИТѢ ВОУ ФРАЦИ РЪ-
МЪНИЛОРѢ ПЕНТРѢ АЧѢА РЪГАЦИ ПРЕ ДУМНЕЗЕС . ПРЕ ЛН-
ТРѢ МЪРІЕ ЛСИ . ДЕ ЛН МИЛА ЛСИ ДУМНЕЗЕС ЪѢ ШЕРБАНѢ
ДІАКѢ МЕЩЕРОУЛ МАРЕ А ТИПАРЕЛОРѢ ШИ КѢ МАРІЕНѢ ДІАКѢ
ДЪЛНДѢ ЛН МЪНѢ ПОДСТРѢ ЧѢСТЕ КЪРЦИ ЧЕТИНДѢ ШИ НЕ
ПЪКЪРѢ, ШИ ЛѢМЪ СКРИСЪ ВОУ ФРАЦИЛЪР РЪМЪНИ, ШИ МЕ
ЧЕТИЦИ КЪ ВЕЦИ АФЛА ЛНТРѢ АЛЕ МЪРГЪРИТАРЮ СКЪМНѢ ШИ
ВИСТІЕРЮ НЕСФЪРШИТѢ . КЪНОАЦІЕ ВЕЦИ ФОЛОСОУЛ БЪНѢЦИЛОРѢ .
ШИ ПЛАТА ПЪКАТЕЛОРѢ ДЕЛА ДУМНЕЗЕС ЛНТРѢ ЧѢСТЕ КЪРЦИ.
СКРИС-СѢС ЧѢСТЕ КЪРЦИ СФНТЕ : АНІИ З Ч . ПОРОЖДЕСТВА
ХЪВО : . АФНВ . МЕСЦА ІОУЛЕ ДІ . Л ЧЕТАТЕ ЛН ВРЪЦІЕ .

Din Evangheliarulă manuscriptă de la 1574, scrisă
de unŃ MunteanŃ, Radu de la Mănicesci, Jud. Teleor-
mana. Acuma se păstrează manuscriptulă la *British Mu-*

seum. Noi reproducemŭ după copia făcută de domnulŭ Hâjdaŭ.

IV. Evangelistulŭ Ioanŭ.

197 г. ши е8 ноу циа ель (1-еа pers.)...

198 v. ноу.лть (de 2 ori).

198. v. почерпици акм8 ши лдоучеци ноунилвр. ка гоусть ноуноул винь фоу дел аплъ...

199 г. рѣвнирѣ касееи тале мзньнкьмь...

200 v. де пзмьнтъ зикъ волаw ши н8 крѣдеци. коумь де аши зиче волаw де чери крѣдерѣци...

201 v. чине аре невасть цинере асте...

204 v. пррокоул лтр8 а л8и мошїе чинсте наре...

202 v.—204 v. л врѣмѣ ачѣа вине іс л четатѣ самарїеи. кѣмь-се сұхарк. апропе де врашк. че дѣде іаковк л8 іѡсифк фїю-сѣ8. ера аколо поуцоул лоу іаковк. іс оустенисе де кале. шедѣ аша ла поуцьк. часоул ера ка ла шасе. вине w м8аре дел самарїа сз-шк скоаць апл. грзи ен іс. дз-ми апл сз вѣ8. оученичїи л8и ера тремеши л четате сѣ коумпере воукате. грзи лоуи м8арѣ самарѣнина. коумь тоу жидовк еци. дела мине чери сз вѣки моудре самарѣнинк сзнтъ. ноу се апропіе жидовїи де самарѣнини. рзспнсе іс зисе ен. дѣки фи цїиндк дароул л8 доумнезес. ши чине асте де-ци грзаше дз-ми апл сз вѣ8. тоу ан чѣре дела елк. ши цѣрк да апл вїе. грзи лоуи моудрѣ доамне. нече почерпѣлк ан. ши поуцоул асте адзнкк. де оунде ам8 ан апл вїе. л8 доарк тоу маи е8нѣ

ещи де пзринтеле нострѣ ѿлковѣ. чѣс датъ нѡаѡ поуцоуѡ.

205 г. зисерѣ лоуи. ка ѡ сѣркѣ ѡтрѣ алѣ шаптѣлѣ часѣ
лзск-мѣ елѣ фокоуѡ. ѡцелецѣ пзринтеле-и кѣ ачѣла ера ча-
соуѡ...

205 v. чинчи придвоарѣ арѣ...

— апѣен (de 2 ori.)...

— чине бзга (=se bāga) ѡтѣи доуѡкѣ тоурѣсрѣѡлѣ...

206 г. ѡмѣ намѣ кзндѣ се тоурѣсрѣ апа сѣ мѣ ароуѡн-
чѣ ѡ фзнтѣнкѣ. е кзндѣ мергѣ еоуѡ. алтоуѡ маинте де ми-
не лѣ бзгатѣ (=s'au)...

— ѡтѣ сзнкѣтосѣ фоусѣши...

207 v. вѣецѣен...

— вѡи трѣмѣсетѣ кзтрѣ ѿѡаннкѣ...

— вѡи нѣ вроутѣ сѣ вѣ боуѡсрѣаци ѡ асоуѡ лоуминѣен...

208 г. ачѣлѣ вѡи нѣ крѣзоутѣ...

— ноу прѣимитѣ минѣ...

208 v. дѣци фи фостѣ крѣзоутѣ лоу моуѣси фи врѣци
дѣци крѣдѣ ши мѣе...

— соуѡ-се ла оуѡ кодроуѡ іс...

— вѣмѣ коумѡра...

209 г. доаѡ соутѣ де вани де пѣинѣ. ноу ва соси лѡр...

— асте оуѡ фѣчорѣ чичѣ...

— ши ка се сѣтоурѣрѣ. грѣи оучѣничилѡр...

209 v. іс ѡцелегѣ кѣ вѡр сѣ вѣе ши сѣ рѣпѣскѣ елѣ де
сѣ факѣ елѣ ѡпзратѣ...

210 г. кзндѣи фостѣ ачичѣ...

211 г. мѣ ши вѣзоутѣ. ши ноу крѣдѣци...

- 212 v. ес сзнтк пзине вїе че дѣл чери дещиншк...
- 213 г. взмь мѣрѣ ..
- 213 v. ка се доусерь фракціи лви. атоунче ши лсоуши
доусе-се...
- 214 г. празникоул лкк се жоумьтцк. доусе-се іс л ве-
сѣрекк...
- 214 v. ноу се сфил грѣиндк...
- 215 г. ноу взмь афла...
- 215 v. сфарк фоу лтроу нзродк дзрптъ елк...
- 216 v. іс жосс се плекк...
- ши іарк жосс се плекк...
- ка лчетарк лтребандк елк. скоумь-се зисе...
- 219 г. пзринте авзмь доумнезес...
- 221 г. доушс-мь дѣ мь спклан...
- 221 v. коумь амс акмс вѣде ..
- лсоуши крескстѣ арѣ. лсоуши лтребаци. лсоуши
дѣ елши сз грѣлскк...
- 222 г. врѣк ера (1-та pers.) акмс възк...
- 223 г. пре оуше (de 2 ori)...
- ес сзнтк оуше...
- сгрѣгз-ле пре ноумѣ. ши скорнѣще мле...
- фоуры сзнтк ши тлѣхарі...

Cronica lui Moxa (1620), Muntenia.

Іс. Хс. дѣнчепстѣл лсмїеен дѣнтзю.

Ссфлетк тинжюбы авзціе сокотѣще . ши дѣ псрѣра о
похтѣще, іарѣ тѣ ссфлет лпзржтескк, дѣ псрѣра лсето-

ШЕЗИ К8 МЕНТА, КА СЪ АФЛИ ЛВЗЦЖТ8РА КЗРЦИЛWР ШИ ДЕН-
 ТР'ЖНСЕ К8 Д8ЛЧАЦЖ СЪ ТЕ АДЗПИ; ШИ ЛТРЕБИ СЪ ШІИ;
 КАРІИ А8 ДОМНИТЬ ДЕ'НТЗЮ ШИ ПЗНЖ 8НДЕ А8 АЖ8НСК, ШИ
 К8М А8 ЛПЗРЖЦИТ, ШИ КЗЦИ ЛИ. НОИ ВWM Л8А АЧЕСТЬ
 ГРЕ8, СЪ-И ШИ К8 ПР'БЦЕТЬ ДЕ ДАР8РИЛЕ ТАЛЕ ІАЛЕ НЕ РЖКО-
 РЕСКЬ С8ДОРИЛЕ НОАСТРЕ; М8ЛЦИ С'Б8 НЕВОИТЬ ДЕ А8 СКРИСЬ
 АНИ ШИ ІА8 КИЕЗ8ИТЬ СЪ СП8Е АДЕВЗРЬ, ШИ 8Н8Л К8 АЛТЬ
 Н8'Ш-А8 СЗМЪНАТЬ, ІАТЪ ШИ НОИ ДЕ КЗТЬ НЕ ІАСТЕ П8Т'Б-
 РА СП8НЕМЬ К8 АДЕВЗРЬ.

ЛЧЕП8Т8Л А8 Д8МНЕЗЕ8 ЧЕ Ф8 ФЖКЖТОРЮ ДЕСЪВРЪШИТ
 Л8МІИ: ДЕ'НТЪЮ ФЖК8 ЧЕРЮ ФЖРЖ СТ'БЛЕ, Н8МАИ К8 К8-
 ВЪНТ8Л Ф'БЧЕ, ШИ-Л ФРЖМСЕЦЖ Д8МНЕЗЕ8 К8 ФРЖМС'БЦА
 Л8И. ПЖМЗНТ8Л ІАРЖ ЕРА НЕПОДОБИТЬ, КЪ ЕРА КОПЕРИТЬ
 К8'НТ8Н'БРЕК8Л; ДЕЧИ СТРЖЛ8ЧИ Л8МИНЖ, ШИ Ф8ЦИ ЛТ8-
 Н'БРЕК8Л, ШИ СЕ АРЖТЖ ПЖМЪНТ8Л, ШИ ТРЕК8 З8А ДЕ'НТЗЮ.

І ДОА ЗИ: Л8МИНЖ ШИ А ДОА ЗИ, ШИ ФЖК8 ШИ АЛ ДО-
 ИЛЕ ЧЕРЮ, ШІ-И П8СЕ Н8МЕ Д8МНЕЗЕ8 ЧЕЛА ЧЕ-Л Ф'БЧЕ.
 АТ8НЧЕ ЛПЗРЦИ АПА, 8НА W С8И С8С, АЛТА ЖОС, Л СЗН8РИЛЕ
 ПЖМЗНТ8Л8И. ШИ П8СЕ ЛТРЕ ІАЛЕ ЧЕРЮЛ КА 8НЬ ПЗР'БТЕ
 ВРЪТОС.

І ТРЕІА ЗИ: СТРЖЛ8ЧИ ШИ А ТРЕІА ЗИ АТ8НЧЕ ТОКМИ ІА-
 ЗЕРЕЛЕ, ШИ ИЗВОАРЪЛЕ, ШИ ВЗИЛЕ, ШИ М8НЦІИ, ШИ ПІЕТРИЛЕ,
 ВРЖТОАПЕЛЕ. КОДРІИ, ПЖД8РИЛЕ, Д8МБРЖВИЛЕ, ПОМІИ, ЕРБИЛЕ,
 СЗМЗНЖТ8РИЛЕ, ЛЕГ8МИЛЕ, ФЛОРИЛЕ, ШИ ТОЛТЖ ФРЖМС'БЦА
 ПЖМЗНТ8Л8И.

І ПАТРА ЗИ: Л8МИНЖ ШИ А ПАТРА ЗИ, ЛЧЕП8 А ПОДОБИ
 ЧЕРЮЛ К8 СТ'БЛЕ ШИ К8 Л8ЧАФЕРИ, К8 СОАРЕЛЕ ШИ К8 Л8НА,
 18).

ДЕ СЕ ЛТРЕКЪ СНА КЪ АЛТЪ ЛТРС ЛАДА КЪИ ЛЪС ФАПТЬ
ШИ СЪ КЪНОДСКЪ ВАМЕНІИ ВРЕМИЛЕ АНЛОР . ПСЕ ПРЕ КРОНЬ
МАИ СЪС, АЛ ДОИЛЕ ЗЕВСЪ, ШИ АЛ ТРЕИЛЕ ЯРИСЪ, АЛ ПАТРСА
СОДРЕЛЕ ДЕ ЛЪМИНЪЗЪ ЛЪМІЕН, АЛ ЧИНЧИЛЕ АФРОДИТЬ, АЛ
ШАСЕЛЕ БРМІА, ШИ ЛЪНА МАИ ЖОС, ШИ ЛЪБЛЪ НЕПЪРЖСИТЬ,
ДЪПЪ ЗИСА ЛЪИ ДЪМНЕЗЕС, КАРЪ-ШЬ Л РЪНДАЛ ЕИ.

А ЧИНЧА ЗИ : ДЕЧИ ПЪНЪ А ЧИНЧА ЗИ НЪ ЕРА ПРЕ ПЪ-
МЪНТЬ НИЧИ W ВИТЪ НИЧЕ ЛТР'АПЪ НИЧЕ Л ВЪЗДЪХ А ЗЪС-
РА, ШИ ЗИСЕ ДЪМНЕЗЕС АПЕЛОР, ДЕ ФЪЧЕРЪ ПЕЦИ ДЕ ТОТ
ФЪЛЪЛ, СЪ ЛЕ ФІЕ СЪФЛЕТЪ ШИ ХРАНА ДЕНТР'АПЪ, ШИ ДЕН-
ТР'АПЪ ЕШИ РОДЪЛЪ ПАСЕРИЛОР ЧЕ ЗЪОДЪ . ГАРЪ ДЕ Л ПЪ-
МЪНТЬ ТОАТЕ ДОБИТОАЧЕЛЕ, ШИ ФІЕРИЛЕ, ГАДИНЕЛЕ ШИ ТОАТЕ
ГЪЛАНГАНІИЛЕ КЪТЕ ЛЪБЛЪ ПРЕ ПЪМЪНТЬ.

А ШАСЪ ЗИ ФЪЧЕ ДЪМНЕЗЕС РАЮЛ КЪ ТОАТЕ ПОМЪТЕЛЕ ШИ
КЪ ФРЪМОАСЕ МЪРИЗМЪ, ШИ КЪ ДЪЛЧАЦЪ ДЕСФЪТАТЪ, КЪ
ЛЪВЪЦЪТЪРА СФИЦІЕН ЛЪИ ; ШИ Л МИЖЛОКЪЛ РАЮЛЪИ РЪССЪ-
ДИ ДЪМНЕЗЕС ПОМЪ ДЕ ПРЕЧЕПЪТЪ ЧЕ ГЪСТЕ БИНЕ ШИ РЪС, ШИ
АПЪ КЪРЪТОАРЕ Л МИЖЛОКЪЛ РАЮЛЪИ ДЕ СДЪ ПОМЕЦІИ, ШИ
ДЕ АКОЛО СЕ ЛПАРТЪ Л ПАТРС ДЕ ЕСК Л ЛЪМЕ, АНЪМЕ ГЕВНЪ,
ШИ НИЛЪЛ, ШИ БФРАТЪЛ, ШИ ТИГРС.

ФЪКЪ ДЪМНЕЗЕС WМЪЛ КЪ МЪНА ЛЪИ, ДЕ ЛЪТ, ДЕСЪВРЪ-
ШИТЪЛ ФЪЧЕ КЪ СЪФЛЕТЪ ВІС, ШІ-И ДЪРЪИ МИНТЕ СЛОБОДЪ
ШИ ПРЕЧЕПЪТОАРЕ ПРЕ КИПЪЛ ВЪРАЗЪЛЪИ СЪС, ШИ-Л ПЪСЕ СЪ
СЕ СЪЛЪШЛЪГАСКЪ Л ЕДЕМЪ, СНАДЕ Е ХРАНЪ ДЕ РАЮ, ШИ ФЪ
АЛТЪ ЛЪМЕ, ЛЪМЕ КЪ ЛЪЦЕЛЕПЪЧЮНЕ ДЕ ПЛИНЪ ; ШИ-Л ЛЪВЪЦЪ
КЪ ТОТ БИНЕЛЕ РАЮЛЪИ СЪ СЕ ЛДЪЛЧАСКЪ, ГАРЪ ДЕ ПОМЪЛ

ПРЕЧЕПСТВАШИ СЪ СЕ ФЕР'БСКЪ, НИЧЕ КЪ МЪНА СЪ НЪ СЕ А-
ТИНГЪ.

ДЕ ЛЧЕПСТВА РУМЛѢНИЛОР.

СЪ ЛЧѢПЕМЪ А СКРІЕ ДЕ АКЪМ ТЪРІА ШИ ПЪТ'БРА РЪ-
МЪНИЛОРЪ, ДЕ СЪДЕ С'АЪ ЛЧЕПСТЪ ШИ АЪ ЦИНЪТЪ ПЪМЪН-
ТЪА ТОТЪ ШИ ЦЪРИ . ДЕЧИ АЪПЪ ПРАДА ТРОАДЕИ, СЪНІА ЦИ-
НЕРЕЛ: АЪ ПРІАМЪ КРАЮ САЪ СКЪПАТЪ, САЪ А ДЕСЛОВОЪНСЕ
ОЦАНІИ, ЕЛЪ СЕ МЪТЪ КЪ ТОАТЪ РЪДА АЪИ, КЪ КЪЦИ СКЪ-
ПАСЕ, А ЦАРА ВЕНЕЦІЕН . ДЕЧИ СЪНЕА КЪ КЪЦИ НОТАСЕ КЪ
НЪНСЕА Ф'БЧЕРЪ ВРАЖЕ ШИ АЪАРЪ ПЛЪЪУИТЪ, КЪ МЕ ЗИСЕ
СКРИПЪ: СЪ НОАТЕ ДЕ АКОЛА СПРЕ АЪСЪ ПЪНЪ ВОР СОСИ АА
ЪНЪ КЪМЪПЪ ШИ МЕ СЕ ВА СЪМПАА МАСА ЛОРЪ ДЕ ХРАНЪ, АКОЛО
СЪ ДЕСКАЛЕЧЕ ЦАРЪ, ІАРЪ СЪДЕ ВА МЪРИ О ВИТЪ ФЪГЪНДЪ ДЕ
ОСТЕНИТЪ АКОЛА СЪ ФАКЪ ЧЕТАТЕ . ШИ АЪАРЪ АЧЕСТЪ ПЛЪЪ
ДЕЧИ СОСИРЪ АА АЧЕЛЪ КЪМЪПЪ ШИ Ф'БЧЕРЪ КОЛИБИ . АКОЛО
ЕРА ІАРЪЪ, ДЕ W КЕМА С'БЛИНЪ, МЪАТЪ; ШИ ПРЪНЪИНДЪ ЕИ,
ЪНЪА ГЪСТЪ С'БЛИНЪ, Д'БЧІА Ш'АЛТЪА ШИ Ш'АЛТЪА, АТЪНЧЕ
СТРИГАРЪ: АКЪМ НИ СЕ АМПАЪ ПЛЪЪУИТЪА КЪ М'БСЕЛЕ . ДЕЧИ
ВРЪРЪ СЪ ФАКЪ СЪФАРЪ, КЪ СКРОАФЪ ГРАСЪ, ІАРЪ ІА СЕ ЗМЪЧИ
ДЕ А МЪНА СЪНІЕН; ЕЛЪ W ГОНИ ТОКМА 4 . МИЛЕ ПЪНЪ WС-
ТЕНИ, ШИ СКРОАФА WСОСИ ДЕ КЪЪЪ, ШИ НЪСКЪРЪ WДАТЪ 30
ДЕ ПЪРЧЕИ . СЪНІА АЦЕЛ'БСЕ КЪ СЕ ВОРЪ МЪАЦИ ПРЕ АКОЛО, ШИ
АЪЪИ ГЛАС ДЕ-И ЗИСЕ СЪ ЗИД'БСКЪ АКОЛА ЧЕТАТЕ . Д'БКА Л-
ЧЕПЪ А ЗИДИ, ТЪМПАЪ-СЕ ДЕ ВЪЪЪ ФОКЪ ДЕ'НТЪРЪ АЧЕЛ ЛОКЪ,
ШИ ВЕНИ СЪНЪ АЪПЪ ДЕ А ПЪДЪРЕ ШИ ПЪРТА ГЪТЕЖІИ ДЕ
18*).

бѣга ꙗ фокъ, ꙗрѣ снѣ вслтѣрѣ бѣтѣ кѣ арениле ши а-
 дѣча вѣнтѣ де-ль ацица, ꙗрѣ w вѣлпе хитлѣнѣ немери
 де-ши сѣа коада ꙗ апѣ ши скѣтѣра пре фок де вѣ сѣ-ль
 стингѣ : еи-ль априндѣ, ꙗрѣ ꙗ стѣнѣа ; ꙗсѣ апио бирѣ-
 ирѣ еи, ꙗрѣ ꙗ фѣци ; дечи пречепѣ Ѣнѣа, кѣ кѣ мѣлте
 сваде ши ꙗделѣлѣгѣ вѣѣме еи се ворѣ ꙗнѣлѣа пре алте
 лимби, ши зиди четата алѣѣ ши лѣлѣгѣ, ш'алѣѣ четате
 анѣме Левн . Ши лѣ авѣтѣ сваѣѣ мѣлѣтѣ кѣ домнѣа лѣ-
 тинескѣ кѣ Латин, Фавно ши Тѣрнѣскѣ Савантѣа ши кѣ
 алѣи домни де ꙗпрежѣр, ши тотѣ-и вѣтѣа Ѣнѣа . ꙗпио се
 ꙗпѣкарѣ ши ꙗпѣцирѣ лок де царѣ . Дѣѣка мѣри Ѣнѣа,
 елѣ стѣтѣс домнѣ фѣю-сѣс Ѧсканѣе, нѣскѣт де ꙗ Кресѣа
 фата лѣи Прѣамѣ краю ; дѣпѣ'нѣа стѣтѣс фѣю-сѣс Теверѣ,
 ши ера мѣндѣрѣ ши витѣѣзѣ . ши мѣри некѣтѣ . Дѣѣчи
 рѣмасерѣ дои фечори, Немиторѣ ши Ѧмѣлѣе ; Немиторѣ
 лѣw домнѣа, Ѧмѣлѣе авѣѣѣе, ши се скѣлѣ Немиторѣ де
 сѣисе фечорѣи лѣ Ѧмѣлѣе тоѣи, ꙗрѣ вре w фатѣ елѣ w
 пѣсе попѣ, ши пѣсе лѣѣѣе : фѣѣтеле че ворѣ фи попи сѣ нѣ
 се мѣрите ; ꙗрѣ ꙗ се аместекѣсе кѣ варѣ чине ; дѣѣка а-
 сѣи Немиторѣ кѣ е грѣѣ, пѣсе де w пѣѣѣа пѣнѣѣ кѣнѣѣ
 нѣскѣрѣ дои ѣѣмени ; дечи пре денѣа w вѣѣгарѣ ꙗ тем-
 ниѣѣ, ꙗрѣ пре коконѣи и лепѣдарѣ кѣ снѣ чинѣ пре апа
 Тиверѣен сѣ пѣарѣ ; ꙗрѣ дѣмнѣезѣс и кѣсѣѣ, кѣ-и гѣѣи
 снѣ поркарѣо анѣме Фѣстѣа, ши фѣѣче бине кѣ-и дѣсе а-
 касѣ-ши, ꙗрѣ мѣѣарѣ лѣи Лѣпа нѣскѣсѣ снѣ коконѣ мортѣ,
 кѣ фѣ воѣа лѣ дѣмнѣезѣс, дѣѣѣа и пѣсе сѣѣаши ꙗ локѣ де
 фечори . дѣѣѣа ле зисе нѣме : Рѣм ши Ромил . Дѣѣка

крескѣрѣ, лорь ле ера вѣаца кѣ поркарїи, де пѣца тѣрме
ши фѣра . кѣ нецїѣтѣл стрикарѣ тѣрма лѣ Ямѣліе, че
ле ера мошь : татѣ мѣни-са . Дѣчї-и принсерѣ шї-и дѣ-
серѣ ла Ямѣліе, елѣ-и вѣзѣ воиничи ши фрѣмоши . ши
афлѣ кѣ-и сѣмтѣ непоци, ши адѣнарѣ гллате де скодсерѣ
пре Немиторѣ де л домнїе ши дѣдерѣ лѣ Ямѣліе дом-
нїа, тарѣ Ямѣліе дѣде авѣцїе мѣлтѣ непоцилорѣ, де рѣ-
дикарѣ оци ши добѣндирѣ мѣлте домнїи ши цѣрри .
Дѣпѣ ачѣа зиди Ромил четате прѣ маре ши фрѣмоасѣ'
де ла Ядамѣ пѣнѣ с'аѣ фѣкѣт Рѣмѣл 4708 де ли ; ши
кѣ глас де вѣчинѣ срѣ : сѣ аскѣлте тоатѣ лѣмѣ де че-
тата че и се пѣсе нѣмеле Рѣмѣ ; дѣчи кѣци еѣ де ако-
ла ен се кїамѣ Рѣмѣни.

Letopisețul lui Ureche. *)

Домнїи цѣрѣжи Молдовїи ши вѣаца лѣр де
Григорїе Оурѣки . Вѣрник маре л Молдова.

Предословїе.

Мѣлци скрїитори с'аѣ невоит де аѣ скрїис рѣндѣл ши
повестѣ цѣрѣлѣр ши аѣ лѣсат изѣод пре оурмѣ, ши вѣне

*) Despre autoriulǎ acestei cronici voiǎ vorbi în isto-
riea literaturǎi. D-lǎ Hâjdău și D-lǎ Densușianu credǎ cǎ
autoriulǎ Croniceǎi ȋe *Nestorǎ Ureche*, D lǎ V. A. Ureche
susține cǎ feciorulǎ acestuia *Grigore Ureche*. Manuscrip-
tulǎ dupǎ care ȋe tipǎritǎ acǎstǎ cronicǎ de D-lǎ Cogǎlni-
ceanu ȋe prea noǎ, așǎ cǎ bucata datǎ aice nu pǎte fi lu-
atǎ ca probǎ de limbǎ.

ма нѣ алѣце, не кѣм лѣкрѣриле ден лѣнтрѣ съ алѣгѣ,
 ши пе скѣрт скрѣинѣ ши лѣсемнѣнѣ де ла лѣчепѣт пѣнѣ ла
 домнѣа лѣи Пѣтрѣ Вод(ѣ) Рареш, ши с'аѣ стѣнѣс ; кѣ де
 аиче лѣкоаче н'аѣ маи скрѣс нименѣ . Ниче есте а сѣ ми-
 раре, кѣ скрѣитѣврѣи ностри н'аѣ авѣт де оунде стрѣнѣце
 кѣрѣ ; кѣ де ла лѣкѣвиторѣи де'нтѣю н'аѣ афлат скрѣсори,
 кѣ н'аѣ лѣсат, кѣ неѣче ѣамини неашѣзѣац, ши маи мѣлт
 проѣи ши некѣртѣрари, че ши ен аѣ скрѣс маи мѣлт ден
 басне ши ден повѣѣин, че аѣ аѣзѣит ѣнѣа де ла алѣа .
 Ъар скрѣсориле стрѣиннлѣр скрѣс прѣ ларѣ ши де аѣѣнѣс,
 каре аѣ фѣст рѣвнѣтѣри ши хѣрѣвинѣ нѣ нѣмаи але сале
 сѣ скрѣе, че ши чѣле стрѣине . ши де аколѣ лѣнѣа мѣл-
 те, ши липинѣа-ле кѣ але ноастре вѣрѣми потрѣвинѣ, ши
 ам скрѣс ачест лѣтописец, кареле ши де нѣ съ ѣа потрѣви
 пе ла мѣлте локѣри, чел че ѣа хѣи кѣ минте, гѣнѣдескѣ,
 кѣ нѣ ми ѣа винѣи ; кѣ де мѣлте ѣри ѣмѣа лѣсѣши чѣле
 че вѣде кѣ ѣкѣи сѣи нѣ поате сѣ ле пѣе пе рѣнѣ, ши
 мѣлте зминѣтѣѣе . ши аѣ спѣне маи мѣлте, аѣ маи пѣ-
 цине ; дар чѣле де де мѣлт ши рѣсѣфлате де атѣта вѣрѣми
 де ани ! Че еѣ кѣм ам афлат, аѣа ам арѣтат .

Григорѣе Оѣреки ;

Бѣрник маре .

(Chr. d-lui Gaster pag. 68.)

(Cipariu: Analecte, p. 141 urm.)

Правила . ачеста гасте дирептѣторю де лѣце...

Типаритѣ-сѣс..... л мзнѣстир . Говора възлѣто зрмо,
гарж дела нащерѣ лви Хс. аум. (1640). *)

Предословіе кзтрз тоци наставничи сфнтей висѣречи .
прѣ лѣминацилор архіепскопи, митрополицилорь . ши юби-
торилорь де дмнезес, епскпилорь, ши превцилор, ши тѣ-
тѣрор дховничилор . карїи кѣ пѣтѣре превцѣска, де ла
дмнезес сѣнтѣ сфнцици.

Генадіа . кѣ мили лѣи дмнезес архіепископѣ, ши ми-
трополит, а тоатѣ цара Ярдѣславѣи, паче ши спсеніе,
прїймици дхѣ сфнтѣ . кзрора веци лѣс(а) пзкателе, лѣса-
се-вор лор, ши кѣи ле веци цинѣ, цинѣ-се-ворь лврѣ.

Сокотит-ам, кѣ маи тоате лимбиле лѣ карте пре лим-
ба лвр, кѣ ачѣла кѣцетаю ши еѣ ровѣла дмнѣлви мїеѣ лви
іс. хс. сѣ скоць чѣстѣж карте, днѣме правилѣ пре лимба
рѣмзнѣскѣж, сфнцилор воастре фраци дховнич рѣмзнѣщи,
карїи сѣнѣци пѣстори шилвр челвр кѣвзнѣтѣтоаре а тѣр-
мен лви хс. карѣ аре лтрѣ снїе мѣлте фѣлмори де вин-
декзри сѣфлетелвр крѣцинеци челорѣ че сѣнтѣ рѣните кѣ
пзкате . лѣж маи врѣтос ши кале ла лпзрѣціа черюлви.
лѣж мѣ рогѣ сфнцилвр воастре кѣ маре милѣ . ла каре
мѣнѣ ва кѣдѣ ачѣстѣж сфнтѣж карте, ачела сѣ днѣж а w
цинѣ л маре чинсте, ши сѣ се лѣвѣце дентрѣ а л тли-
нѣ кѣм ва виндека сѣфлетеле ваменилвр де пзкате . іа-

*) Luată din Chr. d-lui Gaster pag. 87.

рж дтръ мѣнж де мирѣи съ нѣ се дѣ, ниче ла мзскз-
 ричь . сз нѣ фїе токмѣлеле сфинцилвр апсли, ши а сфин-
 цилвр пзрїнци батжоксрїте, кз апої матва та верь да
 самж фрате дховнїче, еѣ нѣ вою авѣ трѣбѣж . чела че
 шрїимѣѣїе гїндсрїле шменѣїи, даторю іасте дтръ скрип-
 тсрж лвзцат а фи, сз се шпрѣскж де похте, смерить,
 ши кѣ лскрѣре вѣне ; пре тот часѣла сз се роаѣе лѣи дм-
 незѣе, ка съ-и дѣ кѣвзнтъ де лцелепчїоне, ка сз лди-
 рептѣзѣ пре чѣл, че скапж кзтрж дїнѣсѣл ; іарж дтр'алтѣ
 кипь лсѣшъ даторю іасте а пости мїерксрѣ ши вїнерѣ
 прѣспре тот днѣл, кѣм порьнчѣск сфнтеле ши дмнезѣїїїїле
 правїле, кѣмъ де кареле ва авѣ лсѣшъ сз ш дѣ ши ал-
 тѣрж а фаче . іарж де ва фи лсѣшъ нецїнсторю ши не-
 постникъ . кѣмъ ва лвѣца пре алцїї а фаче лскрѣре вѣ-
 не ? ши чїне е нелцелептѣ, ва лскѣлта пре елѣ, де кареле
 ва грзїи ? вѣзжндѣ пре елѣ фзрж токмалж ши вѣцївѣ,
 ши лвѣцїндѣ пре алцїї сз нѣ се лѣѣте . сѣл алт вѣре
 снѣ лскрѣ вѣнѣ а петрѣче, кареле сїнгсрѣ нѣ лѣ фзкст ?
 шкїї де оуреки грзѣїїе скрептсрѣ кѣ лѣѣл сокотѣїїе-те
 ш дховнїче, пентрѣ че, кз де ва перї нѣман ш вѣле пен-
 трѣ негрїжа та, дентрѣ мѣнїле тале се ва кѣѣта . де-
 принде че зїче сфнтѣ Іванѣ златооустѣ ла дѣанїе лн а
 треѣ іраво оученїе, ачѣста грзѣїїе : де се ва дѣлѣнга нѣ-
 ман оунѣл де таїне некѣмїнекатѣ, лѣ нѣ лѣ шѣорѣтѣ
 тоатж спсѣнїа сѣ, епскѣпѣл сѣл попа ? кѣ сѣфлетѣл іа-
 сѣте де ш перїре . атѣта дешертѣїїїе арѣ, кѣтѣ ниче ш
 кѣвзнтѣ нѣ поате пѣне лнїїїте ; че кѣ сокотїнцж ши кѣ

ЮБИРЕ ДЕ ТРЪДЖ СЛЪЖИРЪ ШИ ЛЪКРЪЛЪ ЛЪИ ДМНЕЗЕС ГАСТЕ
 А ФАЧЕ КЪ ГРЪЩЕ СКРИПТЪРА : ПРОКЛАТЬ ЧЕЛА ЧЕ ФАЧЕ ЛЪ-
 КРЪЛ ДМНЪЛЪИ КЪ НЕГРИЖЪ . ГАРЪ МАРЕЛЕ ВАСИЛІЕ ГРЪЩЕ :
 СОКОТЪЩЕ СЪ НЪ ТЕ ТЕМЕ (! 1. ТЕМІ) ДЕ УМЪ ЛЪТРО КЪ-
 ДЪРЪ ЛЪИ, КА СЪ НЪ ДАН ПРЕ ФІЮЛЬ ЛЪИ ДМНЕЗЕС ЛЪТРО
 МЪНИЛЕ ЧЕЛЪР НЕДОСТОИНИЧЪ . КА СЪ НЪ ТЕ РЪШИНЕЗИ ДЕ
 ЧИНЕ-ВА, ДЕ МАРІИ ПЪМЪНТЪЛЪИ, НИЧЕ ДЕ ЛЪСЪШЪ ЧЕЛА ЧЕ
 ПОДРТЪ СТЕМЪ СЪ НЪ КЪМИНЕЧИ ; КЪ ПРАВИЛЕЛЕ ДМНЕЗЕЕЩИ
 НЪ ЛАСЪ ПРЕ ЧЕИ НЕДОСТОИНИЧИ СЪ СЕ КЪМИНЕЧЕ, КАРІИ СЕ СО-
 КОТЕСКЪ КА ПЪГЪНИИ . ГАРЪ СЪ НЪ СЕ ВОРЪ ЛЪТОАРЧЕ, АМАРЪ
 АЧЕЛОРЪ ШИ ЧЕЛОРЪ ЧЕ КЪМИНЕКА ПРЕ ЕИ ; СОКОТЪЩЕ ЗИЧЕ,
 ЕС ТРЪБЪ НЪАМЪ . ТЪ ВЕРИ ВЕДЪ АЧЪСТЪ, ДЕ ВЕРИ ПЪЗИ,
 ЛЪЖ КЪ СОКОТИНЦЪ, ШИ КЪ ТОКМАЛЪ ; ЧЕ МАИ НАИНТЕ ЛЪВЪ-
 ЦЪТЪРИЛЕ ВИСЪРЕЧІИ НЕКЪХТИТЕ СЪ ЛЕ ПЪЗЕЩИ, МЪНТЪИ-ВЕРИ
 ШИ ПРЕ ЧЕА ЧЕ ТЕ ВОРЪ АСКЪЛАТА.

ШИСТЪ СЪ ФІЕ : ЧИНЕ ВА ЛЪРЪЗИИ А ПРІИМИ КЪЦЕТЕЛЕ
 ШИ ИСПОВЕДАНИЛЕ . ФЪРЪ ЛЪВЪЦЪТЪРА ЕПЪКОПЪЛЪИ АЧЕЛЪИ ЛОКЪ,
 АЧЕЛА ПЕДЕПСА ПРАВИЛЕЛЪР ВА ПРІИМИ, КА ЗНЪ КЪЛЪКЪТОРЮ А
 ДМНЕЗЕЕЩИЛЪР ПРАВИЛЕ, КЪ НЪ НЪМАИ ПРЕ СИНЕ СЪС ПІЕР-
 ДЪТЪ, ЧЕ ШИ КЪЦИ СЪС ИСПОВЕДИТЪ ЛА ЕЛЪ, НЕИСПОВЕДИЦИ
 СЪНТЪ ; ШИ КЪТЪ АЪ ЛЕГАТЪ ШИ ДЕУЛЕГАТЪ, ПЕЛЪДЕРЕПТАЦИ
 СЪНТЪ, ДЪПЪ А . З . ПРАВИЛЪ А СЪБОРЪЛЪИ ДЕ КАРДАГЕНЪ ШИ
 ДЪПЪ . МГ . АЧЕЛЪАШЪ СЪБОР

ДЕ ЕПЪКОПИ ШИ ДЕ ПРЕЩИ ШИ ДЕ КЪЛЪГЪРИ ШИ ДЕ ВА-
 МЕНИ МИРЪНИ ШИ ДЕ ТОАТЕ ЛЪВЪЦЪТЪРИЛЕ.

а. СЪМБЪТА АРЕ ДАР ДЕ ЗИДИРЕ, ШИ ДЕ РЪПАВС СЕ КЪ-
МЪ, ІАРЪ ДЪМИНЕКА ІАСТЕ ЛЪТЪЮ ЗИ, А ЛЪИ ДЪМНЕЗЕС, АРЕ
ДАР ДЕ ЛЪІТАРЕ . ДИРЕПТ АЧЪА ЛЪВЪЦЪМ ДЕ АЧЪСТЪ ЗИ СЪ
СЕ ФЕРЪСКЪ ШИ СЪ СЕ ЧИНСТЪСКЪ . ІАРЪ СЪМБЪТЪ ДИЛН
АЛ ППТЪА ЧАС СЪ СЕ ППРЪСКЪ ДЕ ТООТЕ ЛЪКРЪРИЛЕ, ДЕ МА-
РИЛЕ ШИ ДЕ МИЧИЛЕ . ШИ АА БИСЪРЕКЪ СЪ СКАПЕ ТООЦИ ВА-
МЕНІИ КЪ МЪЕРИЛЕ-Ш ШИ КЪ ФЕЧОРІИ ЛОР ШИ ЛЪТРЪНСЪ КЪ
ФРИКА ЛЪИ ДЪМНЕЗЕС ШИ КЪ ЛЪАРЕ АМИНТЕ СЪ СЕ ПРИВЪГЕ
РЪГЪНДЪ-СЕ, ТОКМА ШИ ПЪНЪ ДЪМИНЕКЪ ДИМИНЪЦА . ІАРЪ
ДЪКА СЪ ВА ЛЪСА СФНТА ЛЕТОРГІЕ, ДЕЧІА СЪ МЪРГЪ АКАСЪ
ШИ СЪ СЕ ВДИХНЪСКЪ ПЪНЪ ЛЪНИ ДИМИНЪЦА, ШИ ІАРЪ ДЕН
АА ДОИЛЕ ЧАС ДЕ ЗИ СЕ ЛЪЧЪПЪ А ЛЪКРА .

в. ШИ ДЕ ЧИНСТИТЪА ПРРОКЪА ПРДЪЧЕ ШИ БОТЕЗЪТОРЮА
ІВАНН, ДЕ НЪСКЪТЪА ЛЪИ ШИ ДЕ ТЪАРЪ КАПЪА ЛЪИ, КАДЕ СЕ
А ЛЕ ПРЪЗДНЪИ ДЕЛА АА НОВАЛЪ ЧАС ШИ ДЕМЪНЪЦА ТООТЪ
ЗІВА ЛЪТЪЮА МЪНИК СТЕФАН, МАИ МАРЕЛЕ ДІАКОН, ПОМЕНИРЪ
СЪ-И В ПРЪЗДНЪИМ, ДЕ ДИМЪНЪЦА ПЪНЪ САРА .

и. ФЪРТАТЪ-ТЪС СОРЪ-ТА СЪ НЪ В А, НИЧ ФРАТЕ-ТЪС ПРЕ
СОРА ФРЪТАТЪ-ТЪС СЪ НЪ СЕ А, КЪ СЕ ГРЪЕСКЪ ФРАЦИ СЪ-
ФЛЕТЕЦИ, ЧЕ-Ш СЪНТ ПРЕ СФНТА ЕУГЛІЕ ШИ ПРЕ ЧИНСТИТА
КРЪЧЕ . АШИЖДЕРЪ ШИ КЪМЪТРЪА КЪМЪТРЪ-СА СЪ НЪ В А,
ІАРЪ ДЕ СЕ ВА ТЪМПАА СПРЕ КЪМЪТРЪ-СА САВ СПРЕ ФЕЧОРІИ
ЕН СПРЪКЪЧЮНЕ, ЧЕ СЪ ДЪ ДМНЕЗЕС СЪ НЪ СЕ ФАКЪ, ІАРЪ
ДЕ ВА ФИ ВРЪИ СФЪТЪ ДРЪЧЕСКЪ КА АЧЕСТА . Е АЙ СЪ СЕ
ЧЪРТЕ ШИ СЪ СЕ КЪІАСКЪ НЪМАЙ КЪ ПЪИНЕ ШИ КЪ АПЪ ШИ
ДЪЧІА СЪ НЪ СЕ КАМАИ ВАЪЖ ОУНЪА КЪ АЛЪАЛЪ . НИЧЕ НА-
ШЪ-ТЪС СОРЪ-ТА САВ ФРАТЕЛЕ, НИЧЕ НАША ФРАТЕ-ТЪС, САВ

СОРА СЪ СЕ А, КЪ ПАТЪ ПАСТЕ СЪНЦЕ МЕСТЕКАТ, W МНЕ ДЕ
ТАЛЕРЕ СЕ ГРЪЦАЦЕ ТАРЪА ПЪКАТЕЛОРЪ.

АІ ЯЛ ДОИЛЕ СЪНЦЕ АМЕСТЕКАТЪ ПАСТЕ . ДЕ СЕ ВА АФЛА
ТАТЪ КЪ ФАТА ЛЪИ, ДИРЕПТ АЧЪА АЧЪСТЕ ДОАА АМЕСТЕКЪ-
ЧЮНИ ДЕ СЪНЦЕ СЪ СЕ ДЕСПАРЦЪ ШИ . К. ДЕ АИ СЪ СЕ ПОКЪ-
АСКЪ, ШИ МЕТАНІЙ Л ТОАТЕ ЗИЛЕ КЪТЕ ТЪЗ. АЛ ТРЕИЛЕ СЪН-
ЦЕ АМЕСТЕКАТ . ДЕ СЕ ВА АФЛА ФРАТЕ КЪ СОРЪ-СА . ЕІ. АИ
СЪ АИЪЖ ПОКААНІЕ ШИ МЕТАНІИ КЪТЕ Т. АЛ ПАТРЪАЛЪ СЪНЦЕ
АМЕСТЕКАТЪ . ДЕ СЕ ВОР АМЕСТЕКА ВЕРИ ПРИМАРИ . ПОКААНІЕ.
ВІ. АЙ, ШИ МЕТАНІИ КЪТЕ . РО. Л ЗИ . ІАРЪ АЛ ЧИНЧИЛЕ .
АИ ДОИ ВЕРИ ПРЕМАРИ, САЪ АЙ ТРЕИ ДЕ СЕ ВОР АМЕСТЕКА .
ДЕРЕПТЪ АЧЪА СЪ ФІЕ ПОКААНІА, АЛ ДОИЛЕ ВЕРИ . І. АЙ ШИ
МЕТАНІИ КЪТЕ РИ. Л ЗИ . АЛ ТРЕИЛЕ ВЕРИ . И. АЙ . ШИ МЕ-
ТАНІИ . Р, Л ЗИ . АЛ ШАСЕЛЕ СЪНЦЕ МЕСТЕКАТ ЧЕ АМ ЗИСЪ
МДИ НАЛИТЕ, ФІЮЛЪ ЧЕЛА ЧЕ ВА СПЪРКА ПАТЪА ТЪТЫНИ-СЪЪ,
ЧЕ СЕ ЗИЧЕ : МАЩЕХЪ-СА САЪ СОАКРЪ-СА САЪ МЪТЪШЪ-СА.

А. ДЕЧ ЛЪВЪЦЪМ ДЕ СЪГРЪМАТ ШИ ДЕ МОРТЪЧЮНЪ СЪ НЪ
СЕ ГЪСТЕ АЧЪСТЪ, ФІЕ-КАРЕЛЕ ДЕ Л КРЕЩИНИ, НИЧ СЪ А
СЪНЦЕ ДЕ ЧЕЛА ЧЕ КЪРЪ ЖЪНГЪТЪАЛЪ, ЧЕ ВАРЕ КАРІИ ДЕНТРЪ
НЕВЪНІА ЛОРЪ ФАКЪ АЧЪСТА, КЪ ЛВАЦЪ ЛЪЦЪ ЛЪ АМНЕЗЕЪ .
КЪ КАРНЕ ЛТРЪ СЪНЦЕ СЪФЛЕТЪ СЪ НЪ МЪНЪЧЕ, ДЕЧ КЪ А
ТОТ ДОБИТОКЪА СЪНЦЕЛЕ ЛЪИ ПАСТЕ СЪФЛЕТЪАЛЪ ЛЪИ.

ЧИНЕ ВА МЪНКА ЛЪПЪ, САЪ ВЪАПЕ, САЪ КЪИНЕ, САЪ ПИСИКЪ,
САЪ АРИЧЮ, САЪ ПЪМШЪ, САЪ НЕВЪСТЪНИКЪ, САЪ ВЪВЕРИЦЪ, ШИ
Ш'АЛТЕЛЕ АЛТЕЛЕ КЪТЕ СЪНТЬ НЕКЪРАТЕ, ШАРПЕ, БРОАКЪ ЦЕС-
ТОАКЪ ШИ Ш'АЛТЕЛЕ КА АЧЪАА САЪ КАЛЪ, САЪ МЪГАРЮ, САЪ
ДЕЛЪ АЧЪА СЪАБАТЕЧЕ, САЪ ДЕН ЧЕЛЕ ДЪМЕСТЕЧЕ, КЪТЕ-СЪ НЕ-

кврате, че нѣ зиче лѣца лѣ дѣмнезес . тарж де нѣ ва
фи пре воа лѣй, че де невое ва мзлка сз се покѣтаскж .
а. анѣ ши метанїи . еї.

Ши чине ва мѣнка корбѣ, сас чоарж, човралкж сас
кѣкѣ, сас корсю, сас взлтѣрѣ, сас привегитоаре . оунїи
ка ачел . а. анѣ сз айбж поканїа ши метанїи . р. де
зиѡа.

ле. Попа че нѣ-ш ва мзтѣра сфнта висѣрекж ши сз ѡ
кѣрзцѣскж, ши нѣ ѡ ва лѣфрѣмсеца, ши нѣ ва сокоти л
тоате сѣмвѣте, оунїи ка ачел сѣ се ласе де преѡцїе . по-
па че ва бѣ ла крѣчимж, сас ва жѣка, сас кзнта ми-
ренѣцїе сз се гонѣскж ден попїе.

лз. Превтѣль сз нѣ мзньнче корастрж дела вака лѣй,
пзнж . а. сзптпмьнж . ашиждѣрѣ ши тоци крецинїи.

Де ва лѣтра кѣнне л висѣрикж, сас поркѣ сз нѣ се фла-
кж летѣргїе пѣнж . а. сзптзмьнж.

ма. Сз нешине ва пѣрта пїале де кал сас де магарю,
сз нѣ лѣтре л висѣрикж : че сз стѣ лфарж кѣ мѣериле.

(Cipariu : Analecte, p. 159 urm.)

Лѣвзцѣтѣри прѣсте тоате зилеле..... в. дззгомпѣли,
влѣт ахмв. (1642).

Din prefață: Тѣтѣропз блгочствилорз крецини, паче
ши блсвенїе дела доѡнзлз дѣмнезес атотцїйторюл похтескж
ши прїескж . фолосѣл ачестор мичи лѣвзцѣтѣри, адеѣвзратз
пѣцине сѣнтз, тарж аша гале сѣнт бѣне.. тарж лѣвзцѣтѣ-

риле ачѣстѣ гале сѣ афлж скриси пре лимбж гречаскж, кареле н8 ле пот лцелѣце тоци ваменій цзрѣй ноастре ай времїи де ак8м . тарж ної іермонах мелхиседек, іг8мен сфнтей мзнѣстири, оунде гасте храм8лж оуспенїей прѣчис- тїи бци, похтит-амж ши ам невоит де лѣм скос пре лим- бж р8мьнѣскж, ка съ фїе де трѣбж ши де фолос ; н8 н8май челорж че цї8, че ши челора процїї че н8 цис кареле сѣнт . з. лвзцзт8ри с8флетечи, токма ка ши чѣ- ле з. дар8ре, де фолосинца с8флетѣскж ; кареле е8 възн- д8-ле аша, н8 ам вр8т сѣ ле лас акоперите, ка сѣ н8 мж арѣт адинсѣ минеш юбитору, к8м н8 юбекж сѣ се лфо- лосаскж (!) ши алцїи ши ле цї8 н8май пентр8 мине, че ам вр8т сѣ ле типзрескж к8 келт8гала сфнтей мзнѣстири ; ши ле ам скос афарж ла л8минж, ка сѣ ле лцелѣгж ши мичи ши мари, кѣци-ш юбекж в8нзтатѣ с8флет8л8ї лорж . че ачастж микж карте де лвзцзт8рж . аре п8цинж лвзцѣт8рж ши в8нж, к8м ам зис ши маи с8с..... похти- торюл де бине, вола т8т8рорж крецинилорѣ, смерит8л мелхиседек іермонах іг8менж а сфнтей лаврѣ дългополскыа. Тупзрит8-с'а8 л тупарнѣ чѣ дентѣй влѣт де ла наце- рѣ л8ї іс. хс. ахмв. мсца сеп. зї. дна.

Ал трелѣ к8вѣнтѣ ши лвзцзт8рж . пентр8 юбирѣ де арцинтж.

Бою съ вж повестеск ши пентр8 чед че лї-е драг ар- цинт8л ; при карїи а8 авѣре ши w цин, ши нич ен съ в8-

кърж де динса ниче алци, че вою съ вж спю, карин ши
 л че кип сънтъ юбитори де арцинтъ; нс нсмаи чеа че
 ас авсцие млатж ши нс вор сз милгаскж сзрачи, че
 лнкж ши чеа че ас псцинж, ши в аскснд, ши нс вор
 съ милгаскж ниче в датж пре нимине; че вродеск сз
 факж ши май млатж авсцие, ка сз се лвогъцѣзе . ши
 аша невоиндс-се лвр лтр'ачѣа ле вине модртѣ, шї-и а
 кс тотсаш тотъ; ши аша мзргж л мснка чѣ де вечїе,
 коум ас лбатж ши пре юуда, пентрс юбирѣ аши де ар-
 цинтж; кзче врсѣсе съ взнзж пре домнса нострс іс. хс.
 ши вине съ цици, кж ври кареле гасте юбиторию де ар-
 цинтс, ачела ва сз се жсдече денпреоуна кс юуда . ши
 іакѣ-тж кз вез мсаци богаци карин дас сзрачилор бани
 л довзндж, ши кнд ле адск сзрачи бани, ей й нсмзрж
 де доав ши де трен ври, ка сз нс съ лшале; ши ксм
 ле адск банїи ши пснциле, ей шспеск дѣ ле нсмзрж еи
 сингсри, ши и траг де грабѣ де граб, ка нише лспи звз-
 пзлц ши сзлбатици, кнд рзпеск нискаре стрзвъ . дарж
 кзче фак аша? ка сз подтж сз-й лшале, ши сз лпре-
 соаре встенѣла сзрачилвр; іарж кнд сз лтъмплж, дз
 ле дас сз а чева, сас оунт сас грзс; іарж апои сз л-
 тзмплж сзрачилвр лтр'ачел анѣ де нс фак ши н'ас сз
 ле дѣ че ле сънтж датори . іа аскслатаци де ведеци че
 фак: сокотескъ юбитори де арцинтж, кѣт грзс лѣс фѣ-
 кстѣ съ а, сас вин сас оунт, сас чарж; дече, коум сз
 винде лтр'ачел ан, еи фак сокотѣлж даторничилвр, ши
 зик кс ксвѣнтс: акоум тѣм лпрсмстат, ши ц'ам дат

оун бан, ши ци с'ас къзоут съ'м дан . е. в'бдре де вин .
 тарж ак8м т8 н'ай фзк8т л честз анз, сз ми-ле плъте-
 ще ; че акоум вин8а сз винде шкава . е. бани, і. че фла-
 че вадра . м. де бани ; че ци-се каде сз'м дан де . е.
 wри м. че фак . с. де бани, каре фаче . д. д8каци, д8-
 кат8лаз іасте ккте . е. костанде ; ши таръш акоум ачещи .
 д. д8каци н8-и ли сз мї-и дан, лас кз те вою май лза,
 ши ск'м дан ла ан8а к. де в'бдре, вадра ккте . і. бани .
 ши іа кастж, к8 оуик галбень че дз сзрак8ла8и ел8-и л .
 к. де в'бдре де винк, кареле плзтескк . еі. галбени . ским-
 बारे ка ачаста фак юбиторїи де арцингт ши немилостивїи,
 ши н8 вор сз-и ащ'бпте м8атз . ка ши хс. ла чела че
 повест'бще ла еугліе л лок де пилд8 зиккндз : оун wмз
 ера даторю алт8а w л. де таланци . ши-л ап8кз сз ии
 плзт'бскж, тарж ел8-и зисе, кт н'ам че ци-се факж милж
 де мине ши мж тартж . ат8нче ачела и се фзк8 милж
 де дїнсоул ши-и ертж ч'б мїе де таланци . тарж ел коум
 еши афарж ши сз изевви де даторїа чени мїи де та-
 ланци, афлзш оун даторник8 ал л8и че-и ера даторю w
 с8тж де галбени, ши н8маи кктоу-л ап8кз, ши зисе :
 дъ-м ч'б с8тж де галбени че'м ещи даторю : тарж ел8-и
 зисе : фрате, н8-и ам, че ци-се факж милж де мине, де
 мж маи ащ'бптж . тарж ел н8 вр8 че-л в8гж л темницж .
 ат8нче коум д8зисе чела че-и ертасе ч'б мїе де таланци,
 коум н8 вр8 сз-и се факж милж сз-л маи ащ'бпте пен-
 тр8 ч'б с8тж де галбени, ел принсе де-л в8гж пре дїн8ла
 л темницж, аколо сз моарж . дарж кареле іасте ачела ?

ХС! ДАРЖ ЧЕЛА К8 МІА ДЕ ТАЛАНЦИ? ПЗКЗТОС8А! ДЕ-И ЕР-
 ТЖ Ч'КЛЕ МІЕ ДЕ ПЪКАТЕ ЧЕ АВ'К, ІАРЪ ЕЛ НОУ ВРОУ СЗ
 ІАРТЕ Н8МАИ ОУИ ПЗКАТ, КАРЕЛЕ-И СТРИКАСЕ ФРАТЕЛЕ СЗ8
 КРЕЦИН8А, СА8 СЗ-И ІАРТЕ А. БАН ЧЕ-И ЕРА ДАТОРЮ . ДЕЧЕ
 ШИ ПРЕ НЕЦІЕ НЕМАЛОСТИВИ КА АЧЕА, ДМНЕЗЕ8-И БАГЖ ТОКМА
 Д М8НКА Ч'К ДЕ ВЕЧІЕ, ДЕ-Ш ПІЕРД ШИ АВ8ЦІЛШ ШИ С8ФЛЕ-
 ТЕЛЕ, ШИ НОУ-Ш ПОТ АД8ЧЕ АМИНТЕ, УКЛАНИЧІИ ДЕ ЕИ. КЖ
 КЪТЕ СКИТЪ АЛЕ А8МІИ, ТОАТЕ СКИТЪ П8ТРЕДЕ ШИ ТРЕКЖ-
 ТОАРЕ КА W НИМИКЪ, ШИ ОУИЕЛЕ РЖМЗНЪ ДИЧ'К МЖКАРЖ
 Д'АРЖ ВР'К, МЖКАРЖ СЗ Н8 АРЖ ВР'К; КОУМЖ ГРЖАЦІЕ ШИ
 СТЫИ ІВАННЪ ЗАЛТООУСТЪ: WМЕ, ЗИЧЕ, ЧЕ ТЕ ТР8ФЕЦИИ, КЪЧЕ
 АИ АВ'КРЕ М8АТЖ ШИ А8РЖ ШИ СЛ8ЦИ ШИ АЛТЕ М8АТЕ? ДЕ
 ТОАТЕ АЧ'КСТ'К СЗ ЦІИ, КЖ Н8 СКИТЪ АЛЕ ТАЛЕ, КЪЧЕ КЖН-
 Д8-ЦИ ІАСЕ С8ФЛЕТ8А, Т8 Н8 МЕ ЕЦИИ СТЗПНЪ ОУНТР'8И ЧАС.
 ЧЕ Д'КІИ ВР'К ДЕ Н8 АИ ВР'К, ТОАТЕ КАТЕ АИ МЕ ЛАШИ ЛА ЧЕА
 ЧЕ РЪМЗНЪ ДИЧ'К, ІАРЖ Н8МАИ ПЪНЖ ТРЪЕЦИИ МЕ АИ; КЖЧЕ
 КЖ НЕВОЕЦИИ ДЕ WБИДЕЦИИ ПРЕ ЧЕИ СЗРАЧИ . ШИ КЪЧЕ КЖ ЕЦИИ
 ЮБИТОРЮ ДЕ АРЦИНТЪ ШИ НЕМАЛОСТИВЪ . ДП8М8Т'КЗЖ УКЛА-
 АНИЧЕ ШИ ЮБИТОАРЕ ДЕ АРЦИНТЪ, ЧЕЛ8А ЧЕ-Ц ДЪ; ДЖ СЗ-
 РАЧИЛWР ШИ ФЖ ПРІАТЕНЪ ПРЕ ДОМН8А, КЖ АСТЪЗИ ЕЦИИ,
 ІАЖ МЖИНЕ Н8 ЕЦИИ, ШИ АСТЪЗИ ЕЦИИ ВОГАТ, ІАРЖ МЖИНЕ
 ЕЦИИ СЗРАК; ПЕНТР8 АЧ'КА, АД8-ЦИ АМИНТЕ ДЕ МОАРТЕ, КЖЧЕ
 КЖ МЖІНЕ ВОР СЗ-ЦИ ТРАГЖ ДЦЕРІИ С8ФЛЕТ8А ДЕЛА ТИНЕ,
 ДРЕПЪ ЧЕ Н8 ТЕ ГЖТЕЦИИ ДЕ МОАРТЕ, ГРЖАЦІЕ А8КА . ЧЕ
 ПЕНТР8 АЧ'КА ФРАЦИЛОР, РWГ ПРЕ Д8МНІА-ВWАСТРЖ КЖ-ЦИ
 СЖНТЕЦИ ЮБИТОРИ ДЕ АРЦИНТЪ, РОГО-ВЖ ПЕНТР8 ДРАГОСТ'К
 А8И ДМНЕЗЕ8, СЗ W ЛХСАЦИ, ШИ СЖ ФИЦИ ДЪРБИТОРИ ШИ
 19).

милитори кхтрж сзрачи, тарж нс фхрж милж ши немла-
 стиви . кж де вец фи аша, бине сз шици, кж аша сз
 фаче ши дмнезеє спре вои . че вж адвчеці аминте де
 моарте, кжче кж сннтеци ка флоар'к кьмплаши ши ка тарба
 w оуєєкж соареле ши пїаре ; лтр'ачела кип сннтеєє нон
 тоци лич'к, ши немикж нс лєwm де л ч'єст'к че лвем
 нон лич'к л ч'єстж лєме . нємаи де вwm да мластєнїє
 сьрачилор, сас кєвхнт боун сь ле гржим, сас де не вwm
 цин'к кє кєвхнтєл, сас кє лєкрєл де вwm ажєта кєи-вє,
 нємаи де лч'єст'к де вwm моцєни аколо ; тарж ден кьте
 лвем лич'к, тоате вом сз ле лєскє ; ши нємаи голи вwm
 сз м'єрцєм ка ши коум н'єм нєскоут . дрепт лч'єл фра-
 цилор, рwg пре дємнїа-воєстрж, сз джм ден кареле лвем,
 кареле сз л, ши сз прїимаскж пре сзракєл л кєса лєл
 ка сь доб'єндим ши нон лпхржцїа ч'к де вєчїє, кє вєл
 дар'к домнєлєи нострє ic. хс., кь лчєлєл-и лєстє лєрїа л
 вєчїа в'єчилєр, нєсфхршит . аминь.

Бвглїє лвхц'єтоаре..... тип'єритж лтрє дємнєзєєскє
 лєвєра говора.

кар'к лєстє храмєлє оуєпєнїє вєє.

вт сззданїа мира зрна. вт вхплзцїєнїа гнл дхмв. (1642)
 мєца. септєврїю дни ки.

Кхтрж четитори . прєдєслобїє четиторїю лєи.

лєкж тот вмлє лцєлєпт'є, даторїю лєстє кє бєи кє-
 цєт, ши кє сємєирє вїє, фїєтє-карє лєкрє де фолос, w ю-

вици четигóри! а сокоти, ши че фолос траѹе к8 елз, ши пѣнж ла каре марѹине мзс8рж; дарж кзр8а алт8а маи врьтос декьт вóаw, ювиц де хс. креѹинїи, лѹтью спре кз-старѹк кзрѹїен ачѹїїа, лѹтью а к8ноаѹе пре адевериѹїи л8крзтóрїи ми вїен л8и хс; лѹтр8 карїи ши е8 маи тикз-лóс8а ши грешит8а венит-ам ла оу̀нспрзѹѹчелѹк час ла л8кр8а дwмн8а8и; лѹтóкма к8 ачѹа че а8 п8ртат зхд8-х8а зилеи, п8ртѹндз гриже пентр8 изкзвирѹк с8флетелор wменеѹи, к8 л8аре де м8лте боале ши оу̀стенѹле, ши с8-дóри ши ас8прѹкле, дела дїавол8а лѹ м8лте кип8ре, к8 скрѹбе, ши лѹ легзт8рж апроапе, ши де моарте, аѹтѹа кьт амзес ѹїе л8сш, кареле испитѹѹе таинеле инимїен; ши немикж, н8маи мила р8деи мѹле креѹинїлор м'а8 лѹемнатз спре ачаста, кж вхз8ю лѹ нѹм8а ностр8 м8лци, оу̀нїи ка ачел wамени де амьндóаw чѹтеле проѹи, ши с8флетеѹи карїи пентр8 неѹїинца се депзртарж к8 лѹвз-цзт8ри стрїине, ши к8 проа8тж ши ск8ртж минтѹк лѹр рззл8шинд8 се дин крединца адевзратж, противникж бесѹречїи л8їи дмнезес, к8 еретичїи лѹрешнънд8-се ши ка м8ска ла д8лчаца мїерїен, аша ши еи лѹшелзтóри де спл-сенїа, прóѹилор, ши лѹтр8 амзрѹчюнѹк венин8а8и чел п8р-тзтóрю де моарте, некъндз ши оу̀чигъндз с8флетеле лѹр ши але wаменилор.

Дерептз ачаста е8 к8 рѹвне похтїю пентр8 фраѹїи мїен, ши к8ѹетан съ скоц ачастж сфнтж карте че се кїамж еуглїе лѹвзѹтòаре тьлк8итж, сз фїе проповѹданїе кре-ѹиннзтзѹїен ноастре, а сфнтен бесѹречїи апостолѹскж а рж-19*).

сзритѣлаши, де въ ам применитъ де ꙗ лимба рѣсакѣ пре
 лимба рѣмьнѣскѣ, ши ка оуи изворъ лскѣнсь ꙗ пзмьнтѣла
 инимѣи ноастре, чел сечетос ши оускатъ де лѣхцѣтѣрѣ, кѣ
 ажѣторюла лѣи дмнезес ши лдемнарѣа дхѣлашѣ ачѣла,
 скѣрмат-ам кѣ тѣмпѣ минтѣ ма ши ам скѣс ачест из-
 вѣр де апѣ дѣлче ши пѣрѣрѣ кѣрѣторю, адѣхцѣтѣрѣ де
 сѣфлѣте ѡменеци . Ши нѣ лдрѣхцѣио лѣсми аша прѣстѣ,
 ла ачестъ лѣкѣс кѣ трѣдѣ маи мѣлтѣ де нѣтѣрѣ ма .
 Чи лтѣю кѣвѣнтѣла домнаши мѣес іс. хс. мѣ лдемнѣ,
 ши талантѣла карелѣм фѣ датъ мѣе недѣстоикѣла нѣ а л-
 грѣпаю ꙗ пзмьнтѣла чел лтѣнекатъ ла нецѣинѣи. фѣрѣ
 добѣндѣ ши фѣрѣ фолѣс вѣчѣнилор мѣи, ши маи вѣртос
 сѣ апринсе лтрѣ мине фокѣла юбирѣй . Ши дѣпѣ ачѣста
 кѣ пѣрѣнка ши кѣ вол лѣминатѣлаши домна Мѣ. кс. во.
 ши кѣ влѣвенѣа прѣ сѣнциѣлашѣ митрополитъ Кѣр Ѳѣофил,
 лпрѣснѣ кѣ сѣнцицѣи ши юбитѣорѣи де хс. архѣенскѣтъ Кѣр
 Ігнатѣе рѣвническѣи кѣр Стефанъ вѣзѣвски, ши кѣ сѣатѣлѣ
 чинѣтицилорѣ волри аи цѣрѣеи рѣмьнеци, дѣитрѣс карѣи маи
 вѣртос пѣртѣторю де гриже : Оуриилъ Нѣстѣрѣл прѣдѣсловъ.
 Лѣтѣтъ зрмз...

Ирѣ еѣ мѣлѣмескѣ домнаши мѣес іс. хс. челѣи че мѣ
 лтѣри лтрѣ рѣѣдарѣ, ши-ми лѣдѣлчи лтрѣ сѣфлѣтѣла мѣес
 ачѣст лѣкѣс, ши лѣсми мѣлѣте оустѣнѣлѣ адѣлѣши, ши из-
 вѣдиндѣ ши типѣриндъ лтрѣ дѣмнезѣлска лѣврѣ сѣлашѣла
 прѣчѣстен, говѣра, ши кѣ ажѣторюла лѣи дмнезес... дѣпѣ
 ачѣла ши еѣ : Прѣда, вѣторо карѣтъ . мѣ оустѣнѣи кѣтъ пѣ-
 тѣши кѣ минтѣ ма, а лѣжѣнѣе зѣсѣла ши ноапѣтѣ, де ти-

пѣрни лѣвѣте свѣте кѣрци мѣ рог че вою фн грешитѣ,
сѣ нѣ мѣ блѣстемаци.

Варте ромѣнѣскѣ де лѣвѣцѣтѣрѣ... де варлаам ми-
трополитѣл...

л типариол домнѣск л іаши . л мѣнѣстирѣ д трѣи
ститѣли де ла хс. дхмг. (1643)

Dumineca lăsatului de carne.

Дѣмѣнека лѣсатѣлѣи кѣрнеи . евангеліа ди л млоѣи
лтр'о соутѣ ши шѣсе капете.

(Mateiü eap. XXV. v. 31—46.)

31. Зисѣ дѣомноуль, кѣндѣ ва вѣни фіюль вменѣскѣ лтрѣ
слава са . ши тоци свѣнциѣи лѣцѣри коу нѣсѣ . лтоуѣче ва
шѣдѣ пре скашнѣл мѣрнеи салѣ 32. ши ва адѣна лѣна-
интѣ лоуи . тоѣте лимбилѣ . ши-и ва лѣжрци при лѣши
оуѣнѣ дѣлалт . ка снѣ пѣсторію че-ш лѣпарте вилѣ дил
капре 33. ши ва пѣнѣ вилѣ дѣ дѣрѣпта са . іарѣ ка-
прелѣ дѣ стѣнѣга 34. лтоуѣче ва зичѣ лѣжратѣл чѣлвр
дѣ дѣрѣпта : вѣници блѣвниціѣи пѣрнѣтелѣи мѣѣс . де вчи-
нѣци лѣпѣрѣцѣѣ че-и гѣтѣтѣ вѣлѣж . ди лѣчѣпоутѣл л
лоуѣмѣи . 35. к'ам' фѣстѣ фѣлѣжмѣндѣ, ши мѣаци дѣтѣ л
мѣлѣка . лѣсетѣт' ам фѣстѣ, ши м'аци адѣпатѣ . немѣр-
никѣ ам' фѣстѣ, ши м'аци доуѣсѣ л касѣ. 36. гѣль ши
м'аци лѣрѣжѣкѣтѣ . бѣлѣнавѣ ши м'аци сокѣтитѣ . л тѣм-
ницѣ ам' фѣстѣ, ш'ѣц' вѣнит ла мѣнѣ 37. лтоуѣче вѣвр

ржспнде лши дирѣпціи, де вор гржи : доамне ! кзндѣ тѣмь
 вжзоутѣ флажмзндѣ, ши тѣм' хрзнитѣ . сас лсетат' ши
 тѣмь аджпаты ? 38. кзндѣ тѣмь вжзоут' немѣрник, ши
 тѣмь доусѣ л касѣ . сас голѣ ши тѣмь лвржкаты ?
 39. кзндѣ тѣм' вжзоутѣ волнавѣ саоу л тѣмницѣ ш'амь
 венит' ла тине ? 40. ши ва ржспнде лмжратоулѣ де ва
 зиче лвр : адевжрѣ гржескѣ волаж . пентрѣ кжче аци фж-
 коутѣ оуни фрате ал' мїес дѣчѣци маи мичи . мїе аци
 фжкоутѣ . 41. атснче ва зиче ши челора че вор хи дѣ
 стзнга лши : доучеци-вж дела мене блжстѣмацилор л фѣ-
 кса' де вѣчи . оунде-и гжтат' дїаволаши, ши слоуцилвр
 лоуи . 42. к'ам' фостѣ флажмзндѣ, ши ноу м'аци датѣ сѣ
 мжнзлжкѣ . лсетат ам' фостѣ, ши ноу м'аци аджпат .
 43. немѣрникѣ ам фостѣ, ши ноу м'аци доусѣ л касѣ вола-
 стрж . голѣ ши ноу м'аци лвржкаты . волнавѣ ши л тем-
 ницѣ, ши ноу м'аци сокѣтит . 44. атснче ворѣ ржспоунде
 ш'ачеа де ворѣ гржи : доамне ! кзндѣ тѣм' вжзстѣ флаж-
 мзндѣ, сас лсетат . сас немѣрникѣ, сас голѣ, сас вол-
 навѣ, сас л тѣмницѣ, сас н'амь сажитѣ цїе ? 45. атоунче
 де ва ржспоунде лврѣ, де ва гржи : адевжр гржеск' вволаж .
 пентрѣ кжчи н'аци фжкстѣ оунѣа дѣчѣци маи мичи, ниче
 мїе н'аци фжкоутѣ . 46. ши сѣ вор дсче ачѣци'к л моун-
 ка де вѣчи . гарж дирѣпціи л вїаца де вѣчи .

Лцелѣсвалѣ еуглїїи ачѣциїа . ачѣста гасте : лнтзю аратж
 таина крединцеи нѣостре, карѣ и маи маре ши маи де-
 нанте . венирѣ ла цоудѣцѣ, а дѣмнслоуи нѣостроу лши іс .
 хс . ка сѣ-л' фѣарте коу дѣдинсѣ ацїптжмѣ, ши фѣарте

СЪ НЕ ТЪМЕМЪ ШИ СЪ НЕ ГРИЖИМЪ . КЪ ФЪРЖ-ДЕ-ГРЕШЪ ВА
 ВЕНИ . КЪНДЪ КОУ АТИТЪ СОУТЕ ДЕ ЛИ МАИ ДЕНДИНТЕ АС
 ПРОРЧИТЪ ПРОРЧИИ ДЕ ВЕНИРЪ ЛВИ . КАРЕ АСКРЪ ДЕПЛИНЪ С'АС
 ИЗЪВЪДИТЪ КОУВЪНТОУЛЬ АРЪ . К'АС ВЕНИТЬ ПРЕ ЛОУМЕ Л
 ТРЪПЪ ДЕ УМЪ . ГАРЪ А ДОА ОАРЖ ФЪРЖ-ДЕ-ГРЕШЪ ВА ВЕНИ
 СЪ НЕ ЦЪДЕЧЕ ПРЕ НОНЪ, КОУ ПСТЪКРЕ ШИ КЪ СЛАВЪ МАРЕ .
 КЪМЪ ШИ ІВАНЪ КРЪСТИТЕЛЬ, АДЕВЕРЪЦІЕ . ДЕ-ЛЬ ГРЪЦІЕ ;
 КА ОУНЪ МІЕЛЬ ДЕ ЦОУНГЪТЬ, ПЕНТРЪ ПЖКАТЕЛЕ НОАСТРЕ . ШИ
 КА ОУНЪ ЛЕЪ ДЕ ЧЕРТАРЕ, ПЕНТРЪ НЕМСЦЪМИРЪ НОАСТРЪ .
 ШИ И СКРІЕ ЦОУДЪЦЪЛЬ МЪРІЕН САЛЕ . КА У ЛОПАТЪ ДЕ ВЪН-
 ТОУРАГЪ ЧЕ АЛЪЦЕ ГРЪОУЛЬ ДЕ Л ПЛЪВЕ . ШИ КА У СЪКЪРЕ
 ЧЕ ТАЕ РЪДЪЧИНА ЛЕМНЛОУИ . ШИ КА ОУНЪ ФЪОКЪ ЧЕ АРДЕ
 ЛЪМНЕЛЕ ЧЪЛЕ СЪЧИ ФЪРЖ ДЕ РОАДЪ . КОУМЪ ШИ СЪНГОУРЪ
 С'АС СПОУСЪ : КЪ ВОРЪ ВЕДЪ ФІЮЛЬ УМЕНЕЪСЪ ВІИИДЪ ЛА ЦЪ-
 ДЪЦЪ ПРЕ НОУЖРІИ ЧЪРІУЛВИ . ШИ ЛНЦЕРІИ ЛА СВІРЪ СВЕНЦІЕН
 САЛЕ Л ЧЪРІУ ЛКЪ АС СПОУСЪ : КЪ КЪМОУ-Л' ВЪД ПРЕ МЪРІА
 СА ДОУКЪНДЪ-СЕ Л ЧЪРІУ, АША ГАРЪ ВА ВЕНИ . ШИ АЧАСТА У
 МЪРТОУРИСИМЪ ТАРЕ Л КРЕДИЦА НОАСТРЪ, ОУНДЕ ЧЕТИМЪ
 ВЪКРОУА .

Карте ромънѣскъ де лъвцътъръ..... с'ас типъритъ л
 мхнжстирѣ Ятрѣи Стіле л Іши дела Хс. ахмз. (1646)

Predoslovie. (II-a—III-a.)

ТЪЦЪ ЧЕА ЧЕ СЪМЪТЬ КРЕЦИНИ ПРАВОСЛАВЪНИЧИ ЧИНЕ ВА ЧЕТИ
 КА СЪ ЛЦЕЛЪГЪ.

КЪМЪ ИЗЪВОРЪСЪКЪ ШИ ЕСЪ ТЪДАТЕ АПЕЛЕ ДЕН МАРЕ . ШИ
 ЛПЪРЦИНЪДЪ-СЪ СЪ РЪШЪКІРЪ ПРЕИ ТЪДАТЕ ВИНЕЛЕ ПЪМЖИ-

ТЪСАИ, ДЕ АДАИЖ ТОГЪ ПЪМЖИТЪСА . АША ЛТРАЧЕСТА КИПЬ
 ШИ СВИНТЕЛЕ СКРИПТЪРИ ИЗ'ВОРЪСЬКЪ ШИ ЕСЬ ДЕНТРС ЛЦИ-
 ЛЕПЧНА ДМНЪЖИРЕИ, ШИ АЛ'ТЕ ТОВАТЕ ЛВЪЦЖТЪРИЛЕ ЧЪЛЕ
 БЪНЕ . ДРЕПТ АЧЪА ПАРЖШЪ КЪМЪ ВЕДЕМЪ ПРЕ ТОЦЪ ЛЦЕ-
 ЛЕПЦІИ, ШИ ПЪТЪРНИЧИИ ЛЪМІИ, КЪ МАРЕ УСРЪДІЕ ШИ НЕВО-
 ИИЦЪ, ШИ КЪ МЪЛ'ТЪ КЕЛ'ТЪСААЖ ЧАРКЪ ШИ САПЪ ПЪМЖИ-
 ТЪСА . ШИ МЕЩЕРШЪГЪЕСЬКЪ ДЕ ГЪСЪСЪКЪ ДЕ АЧЪАЕ ВИНЕ ДЕ
 ИЗВОР ДЕ АПЪ, ШИ ДАКА МЕ ГЪСЪСЪКЪ, БЪКЪРЪИДЪС-СЪ, ФОВАТЕ
 ИСКЪСИТЬ КЪ МАРЕ МЕЩЕРШЪГЪ, СИЛЪСЪКЪ ДЕ СКОТЬ АЧЕЛЪ ИЗ'-
 БОРЪ ПЪНЪ ЛЪ ФАЦА ПЪМЖИТЪСАИ, ПЕНТРС БИНЕЛЕ ШИ РЪ-
 ПАУСЪА А МЪЛ'ЦЪ, ЧЕ ЛЪКЪЕСЬКЪ ПРЕ АЧЕЛЪ ЛОКЪ . АША ІАСТЕ
 ШИ ИЗ'ВОРЪА СВИНТЕЛОРЪ СКРИПТЪРИ . МЪЛ'ЦЪ ЛЦЕЛЕПЦЪ ШИ
 ПЪТЪРНИЧИ ЛЪПЪРАЦЪ, КЪ МЪЛ'ТЪ РЪГЪ ШИ НЕВОИИЦЪ ШИ КЪ
 МАРЕ УСРЪДІЕ С'АЪ КЪМЪПЪТАТЬ ДЪЪС ЧЕРКАТЬ, ПЪНЪ С'АЪ
 СПОДОВИТЬ ДЪЪС ГЪСИТЬ ИЗ'ВОРЪА ВІЕЦІИ ЧЕЛЪ НЕСКЪСЪТЪ,
 ЧЕ СЪ ВІЧЕ СВЪИТА СКРИПТЪРЪ . ШИ КЪ МЪЛ'ТЪ ДРАГОСТЕ
 ШИ БЪКЪРІЕ, ЛЪМІИ Л'АЪ АРЪТАТЬ, ПЕНТРС БИНЕЛЕ ШИ ФОЛО-
 СЪА А МЪЛ'ЦЪ . ДЪП'АЧА ПРЕ ШРМА ЛОРЪ, КЪ БЪИЖ ЛВЪЦЖ-
 ТЪРЪ КА W МОШІЕ ТЪТЪРОРЪ ЛЪРЕШЪ Л'АЪ ЛЪСАТЬ . ШИ
 МАИ ВРЪТОСКЪ ЧЕЛОРЪ ЛИПСИЦЪ ШИ ЛЪСЪТАЦЪ ДЕ ЛВЪЦЖТЪРЪ .
 ПЕНТРС КЪ КЪМЪ НЪ ПОВАТЕ НИМЕ А ЛЪКЪИ ЛЪ ЧАСТЪ ЛЪМЕ
 ФЪРЪ ДЕ АПЪ, АША НЪ ПОВАТЕ ФИ НИЧЕ ФЪРЪ ЛВЪЦЖТЪРЪ.
 КЪМЪ ВІЧЕ ІСАИА ПР(О)РОКЪА' : ЗАВИСТІА КЪПРИНДЕ ПРЕ W-
 МЕНІИ ЧЕИ НЕЛВЪЦАЦЪ . ДРЕПТ'АЧЪА ШИ АЛ' НОСТРС ПРЪ
 ЛЪМИНАТЬ ЛТРС КРЕЦИИЛЪТАТЕ ШИ ДИРЕПТЪ ЛТРС КРЕДИИЦЪ
 ИВАН ВАСИЛІЕ БОЕВОДА ДОМ'НА ШИ БИРСИТОРІОЛЪ ЦЪРЪИ
 МОЛДОВЕИ, ШРМЪИДЪ ШРМА ЧЕЛОРЪ БЪИИ ШИ ЛЦЕЛЕЩЪ ДОМНИ,

СОКОТИНДЪ НЕПСТИНЦА ШИ СЛЗВИЧНА АЧЕСТВИ ЛОКЪ, ШИ Л-
 ПЦИНАРА ИЗ'ВОВАРЛОР СВИНТЕЛОР СКРИПТЪРИ ШИ АЛ'ТОР Л-
 ВЪЦЖТЪРИ, ШИ КЪНОСКЖНДЪ НЕВОА ЧЕ ВА ВЕНИ ШИ СКЖД'БРА
 АСВРА ВАМЕНИЛОР ЧЕ ВОР ФИ ЛЪКВИТОРИ Л ЦАРА МОЛ'ДО-
 ВЕИ . ФІИНДЪ ФЪРЖ ЛВЪЦЖТЪРЖ, ВОР ФИ ДЕ ПЪРЪРА ЛСЪ-
 ТАЦЪ ШИ ЛИПСИЦ', КА ШИ КЪМК АРЕ ФИ ЛТЪР'ШИ ЛОКЪ СЕЧЕ-
 ТОСК ФЪРЖ ДЕ АПЖ . ШИ МАИ ВЪЖТОСК ВЪЖНДЪ НЕДРЕПТЪ-
 ЦИЛЕ ШИ АСВР'БЛЕЛЕ МИШЕИЛОРЪ, КАРЕЛЕ ФАКЪ ЧЕИ НЕЛВЪ-
 ЦАЦИ ШИ НЕЛЦЕЛЕГЪТОРИ ДИРЕГЪТОРИИ, ШИ ЦЪД'БЦЕЛЕ ДЕ ПРЕ
 ЛА ТОАТЕ СКАЗНЕЛЕ МОЛ'ДОВЕИ . ДРЕПТ'АЧКА КЪ МЪЛ'ТЖ W-
 СРЪДІЕ С'АС НЕВОИТ МЪРІА СА . Д'ЪС ЧЕРКАТЬ ПРЕ МЪЛТЕ
 ЦЪРЪ, ПЪНЖ А'АС ЛДИРЕПТАТ ДМНЪЖЪ Д'ЪС ГЪСИТЬ ВАМЕНИ
 КА АЧЕА . ДАСКАМИ ШИ ФИЛОСОФИ Д'ЪС СКОСК ДЕН КЪРЦИ ЁЛИ-
 НЕЦИ ШИ ЛЪТИНЕЦЪ, ТОАТЕ ТОК'М'БЛЕЛЕ Ч'КЛЕ ВЪНЕ, ШИ ЦЪ-
 Д'БЦЕЛЕ ЧЕЛОР ВЪНЕ КРЕЦИНИ ШИ СВИНЦИ ЛЪХРАЦ'. КАРИЛЕ КА
 W ЛЪМИНЖ ЛЪМИН'БЪЖ ШИ АРАТЖ ТОТ ЛЪКРЕА ЧЕЛОР ЛТЪ-
 НЕКАЦ ШИ ПРЪЦИ ШИ НЕЛВЪЦАЦ', КА СЪ КЪНОСКЖ СЪРЪМЪЖ-
 ТАТА ТЪТЪРОРЪ, ШИ СЪ ЦЪД'ЕЧЕ ПРЕ ДИРЕПТАТЕ КАРЕЛЕ СЪ
 КІАМЪ АКМЪ ПРАВИЛЕЛЕ ЛЪХРЪТ'ЕЦЪ . АЧ'КСТА ЛЦЕЛЕПЪШНИ,
 ШИ АЧ'КСТА ЛВЪЦЖТЪРИ Н'ЪС ДАТЬ ШИ Н'ЪС ЛЪСАТ НОВ
 ТЪТЪРОР РОДЪЛШИ РОМЪ'БЕСКЪ, КА СЪ НЕ ФІЕ НОВА ДЕНЪРЪРА
 ИЗВОР ДЕ ВІПАЦЪ, Л ВАЧЪ НЕСКЪВЪШТЬ ШИ НЕСВЪРЪШИТЬ .

ДЪПЖ ТОКМАЛА ШИ НЕВОИИЦА МЪРІИ САЛЕ ДОМЪЛШИ ДА-
 ТЪС'АС ЛВЪЦЖТЪРЖ ШИ МІЕ, ШИШИ МАИ МИКЪ, ШИ НИЧЕ ДЕ
 W ТР'БЪЖ А МЪРІИ САЛЕ РЪВ . БЪВ'СТРАТІЕ БЫ ВЛОГОФЕТЪ,
 ДЕ АМ' СКОС АЧАСТЕ ПРАВИЛЕ ШИ Л'КМ' ТЪАМЖНИТЬ (1.-ЖЧИ-)

дин скрисодре гречаскѣ пре лимѣѣ Ромѣнѣскѣ ка сѣ пол-
тѣ ѣцелѣце тоць.

Позлъ тестаментъ

Тупзритѣ-с'аѣ ѣ Ардѣлъ ѣ четатѣ Белградѣлѣи . ани
дела ѣтрѣпарѣ домнѣлѣи ши мѣнтѣиторѣлѣи нострѣ
іс . хс . ахми (1648) лѣна лѣи Генѣаріѣ к .

Predoslovie.

Предословіе кзтрѣ мзрїа са краюа Ардѣлѣлѣи . Чин-
ститѣлѣи ши лѣминатѣлѣи ши ѣфрѣзмѣхцатѣлѣи кѣ дес-
тоиничїе ши кѣ крецинѣтѣте, милостивѣлѣи Генѣрїе Ра-
коци, чел май маре, дин мила лѣи дѣмнезѣѣ Краюаи
Ардѣлѣлѣи... ипроч... възхнѣ ши ѣцелегнѣ мзрїа та,
кѣ нои рѣмѣнїи, карїи сѣнтѣм ѣ цара мзрїеи тѣле, нѣ
лѣемѣ нечи Тѣстаментѣм чел нѣѣ, нечи чел веку деплинѣ
ѣтрѣ лимѣа нѣострѣ, мзрїа та тѣкї мѣстивитѣ . ка оуѣнѣ
краю мѣстивѣ, ши мї-аї порѣнчитѣ сѣ каѣтѣ, ѣ поїи
мїеи прѣѣци кѣртѣлари ши вамени ѣцелепци, карїи сѣ
шїе изводи Тѣстаментѣм чел нѣѣ, а домнѣлѣи нострѣ а
лѣи іс . хс . дин лимѣѣ гречаскѣ, ши словѣнѣскѣ, ши лѣ-
тинѣскѣ . карѣ възхнѣ порѣнка мзрїеи тѣле ам ши
фѣкѣт, ши мзрїа та ѣкѣ тѣкї мѣстивитѣ, дѣ нѣкї а-
дѣск мѣщери стрѣни дѣ нѣѣ фѣкѣт тѣпографїе . ши лѣкї
датѣ платѣ дин вистїарѣлѣ мѣрїеи тѣле . ши иѣнтрѣ кѣ
лѣчѣстѣ лѣкрѣ вѣнѣ ши сѣнтѣ аѣте ѣчѣпѣтѣ дин сѣатѣлѣ
ши дин дѣмнѣтѣрѣ ши кѣ кѣлѣѣгѣлѣ мѣрїеи тѣле, пѣнтрѣ

ачѣа сѣ кѣвине сѣ асѣ сѣптъ нѣмеле ши сѣптѣ сокотинца
ши сѣпт дѣстойничїа мѣрїей тале, пентрѣ кареле сѣ айѣѣ
нѣмеле мѣрїей тале поманѣ неоцитатѣ ѿ вѣчи... сѣвгѣ
май микѣ ши плекатѣ а мѣрїи тале . Симѣн Стефанѣ,
архїепскпѣ ши митрополитѣ сказнѣлѣи Бѣлградѣлѣи, ши
Явѣдѣлѣи ши Ямарамѣрѣшѣлѣи ши а тоатѣ цара Ярдѣ-
лѣлѣи.

Ўалтирѣ . че сѣ зиче кѣнтарѣ, а фѣричитѣлѣи прорѣ ши
ѿпзрат двѣ... ѿ четата Бѣлградѣлѣи . вѣѣто зрно . а
жт рѣдѣства хѣва ахна (1651) дѣкем : ке дне.

Predoslovie.

Предословїе ла ѱалтире ши кѣтрѣ четиторю.

Дѣспре лѣвѣа ши дѣ фолосѣл ѱалтирїи . манте дѣче ам
ѿчѣпе, а изводи ѱал'тира, дѣн лимѣѣ жвѣдѣвѣскѣ. пре
лимѣѣ рѣмѣнѣскѣ, сѣ нѣ ва фи дѣ фолосѣ, ѿкѣ ѿ дѣ-
шѣрт' нѣ ва фи крѣцинилорѣ, ѡ (юбите четиторю) сѣ а-
рѣтѣм ѿтѣю чѣсте. а, лѣкрѣри :

ѿтѣю арѣтѣмѣ, кѣ ѱалтира лѣте карте сѣнтѣ, ши-и
лѣвѣдатѣ, ши фолрте-и дѣ фолосѣ сѣфлетѣлѣи ѡмѣлѣи .
аѿѿлѣрѣ, дѣспре сѣмма ѱал'тирїи . а трѣа ѡарѣ, дѣспре
пѣрциле ши дѣспре рѣндѣлѣ ѱал'тирїи . аѿатра ѡарѣ, сѣ
ѿним дѣ скрисѣѿлѣ ѱалтирїи, чине аѿ скрис ѱал'тура, двѣ
нѣмай, синѣгрѣ аѿ ши аѿѿи? дѣспре частѣ кѣ вѣѣрѣлѣ лѣи
аѿмѣзѣс пре рѣнд' ѡѿм' грѣи, ка сѣ ѿѿѣлѣѣгѣ тоѿ чѣти-

тѳрїи крещини, кзтѳ-ї де дестойникѳ ѳалтира, ши де трѳѳѳ . лтзю де дестойничїа ши лавда ѳалтирїи.

Павель апстль лн адоав карте ла тумолен глав . г . сѳ . зї . че зиче грѳиндѳ деспре тѳатѳ скриптѳра сфнтѳ а лѳїїи нѳав : тѳатѳ скриптѳра де дѳмнезѳс-ї рѳсѳфлатѳ, шї-ї де фолѳсь спре лѳвзцтѳрѳѳ, спре чертаре, спре дожанѳ, ши спре лѳвзцтѳрѳѳ картѳ-ї л дерептате . маи вѳртѳсь ка пѳнтрѳ рѳвдара скриптѳрилѳр, нздѳѳде съ авем . кор . глав . еї . сѳ . д . ачаста тѳате кѳ авѳзр съ пот зиче деспре ѳал'тире . кѳ ѳал'тира ѳасте рѳсѳфлатѳ де дѳхль сфнтѳ, пѳнтрѳ ачѳла-ї карте свнтѳ ; оѳна дин кѳрциле сфнте а лѳїїей вѳкї, шї-ї де фолѳсь спре лтзрїра крѳдинцїей крѳчинѳїи . кѳм сѳ аратѳ динтр'ачаста, кѳ ѳс . ши апслїи лѳїи адѳкѳ мѳртѳрїї мѳлте, деспре мѳлте лѳкрѳри, дин ѳал'тире лтѳрѳ лѳѳла нѳав . ѳс . вѳлнд' съ арате кѳ мѳсїа нѳ-и нѳмаи фїюл лѳи двд, адѳсе кѳвинтеле лѳи двд лнанте, кареле-с скрїсе л ѳал : рѳ . сѳ . а : зїсе дмнѳл дмнѳлшї мїѳс и прѳча . л каре кѳвинтел(е) кѳлѳѳ пре ѳс . кѳ-ї дмнѳль лѳїи дѳдѳ ; маѳ . кв . сѳ . мѳ .

Лдерептарѳ лѳїїи кѳ дмнезѳс..... л Тѳрговице..... влѳт зрѳ . алѳи ѳс . аѳнв . (1652)

Predosloviea întâiea.

Прѳ сфнцитѳлѳшї ши прѳ лѳцелѳнтѳлѳшї мїѳс, ши кѳ тѳатѳ фѳлѳрїле де флѳри але дарѳлѳи дѳхлѳшї сфнтѳ лѳ-подѳвїтѳ, тѳкма апслїлѳр . с : с : Стефанѳ . митрополїт

аль Търговщицѣй . езархълаз плаюлашѣй, ши а твѣтъ оу-
гровлаха . чел че е май жос скрис . ка си фѣю свфлетѣскъ
ши де немика рѣкъ, кс тот свфлетълаз чѣре, рѣлаж ши
прѣаце тѣатъ сѣнхатѣкъ, ши всна петреканіе де ла оу-
нлаз лѣтроицъ дмнезес....

Ачаста дъзидѣ ши ес май микълаз, прѣстълаз ши пле-
катъла прахъ де сѣптѣ пичѣареле чинстите але сѣнцией тале
(w сѣнте крѣщете) де мѣлци Лакедемѣнѣни, воию кс
тѣатъ инема кс благословѣніа ши лѣдмнарѣкъ сѣнцией тале,
а препше ачастъ лѣдрептаре де лѣце дъпре лимѣа ели-
нѣскъ пре лимѣж прѣастъ рѣмѣнѣскъ . нс дѣаръ де лѣ
невредничѣа простимей мѣле, сѣс дъ вре лѣтрѣ дѣвѣцѣтѣрѣ
дѣвѣцѣтъ, фѣрѣ нсмай кът м'ам' испититѣ а линѣе пре
дин афарѣ пѣцинѣлъ грамматика ши сѣнтазисѣла' . че кс
тѣатъ минѣкъ, лѣцелепѣа, арѣтарѣкъ, сѣспнерѣкъ ши лѣдреп-
тарѣкъ а ксвѣосѣлашѣй лѣтрѣ іеромонаш кър Ігнатіе Петрици,
ши алѣшѣ Пантелеимонъ Дигариди, дасками десѣвѣршитѣ
амѣндѣи дела Хіw, вѣстицѣ ши фѣарте исксѣници лѣтрѣ
тѣатъ дѣмнезѣаска скриптѣрѣ . дрептѣ ачѣж (w сѣнте
вѣрхълае !) пентрѣ мѣлатѣла' харѣ де ксчѣрѣе а недѣстоини-
чѣей мѣле, кареле амѣж кътрѣкъ сѣнциа та (мѣкарѣ де нс-м
сѣнтѣ къпци стрѣсѣрѣи вѣцѣи мѣле) прѣимѣѣе трѣда ши
остѣнѣла ка снѣшѣ недѣстойникъ . прѣимѣѣе ачѣстѣ дѣрѣ
микъ, кс мѣла прѣастѣ амѣкъ минѣте некспринсѣ . прѣи-
мѣѣе грѣдина кс флѣриле Раюлашѣ лѣподовитѣкъ, ши сѣ-
дите кс всна мирисѣж а дѣрѣлашѣ дѣхълашѣ сѣнтѣ . прѣи-
мѣѣе кл чел пѣмнѣ де апѣж че дѣсе челѣж сѣрак ла чѣлаж

ДПЪРАТЪ . ПРІИМЪЩЕ , ШИ ПРЕ МИНЕ ВАСВЪЩЕ . КА ЕС ТИ-
КЪЛОСЛА ПЕСПЕ ВАСВЕНІА ШИ ЕРТАРЕА СФНЦІЕЙ ТАЛЕ , СЪ ДО-
КЪНДЭСКЪ ЕРТАРЕ МЪЛТЕЛЪР МЪЛЕ ФЪМЕДЕІИЙ ДЕ ПЪКАТЕ.....

ПРЪ УСЦІСТВА ВС . НЕ ПОТРЕБНЫЙ РАБЪ

ДАНІИЛЪ : М . РАНОНАНЪ .

Geografia Ardealului. (1660—1680)

ДЕ ЦАРА АРДЪКАСАШИ ШИ ДЕ ЦИНСТЪА ЕИ , КЪТЕ СЪНТ . ТОТ
ПРЕ САМЪ . ДЪПЪСТ .

Ардъкаса нс асте царъ фодрте маре . ши нсмаи о парт-
те че сз зиче олатъри де цинст , каръ асте деспре парта
цзрїен оунгъреци , ачаста гасте прѣ цинстъре дпърцитъ .

Атжи цинст . хънид ванда . хинидоара четате каръ
с'ас зидит де ганкса вода , фечоръа лши жикмонт краю ,
кареле ас фост нзксът дин морсіма фатъ де рѣмън .
дечи ачест ганк . че гас зис хънид ганъш вода ел ас зи-
дит хънидвар . ши ас нзксът динтр'жнс матїаш краю .
ши дтр'ачест цинст гасте дева четате ши враш , каръ
гасте ссѣ дтр'ън д'ѣл . дтр'ачаста ас фост ши д горгію
демѣлт в воивожи .

Ал доиле цинст . гула фїевар . шї-ас пѣс нсмеле гула
пентрѣ нсмеле оунши кзпитан оунгъреск . карїи ас фост
з капїтани , кънд ас венит оунгърїи дела скитїа . ши ас
венит личи дтрѣ ард'ѣл . ачаста гула фїервар , алба ю-
лїе . маинанте ера маре лок ши богат ши ера лок де
епископїе . ши мѣлте бесъречи кѣ мѣлци презци ши ера

БОГАЦИ, ШИ МЪЛТЕ ОДЕЖДИ ШИ СКЪЛЕ . АКЪЛО АСТЕ В БЕ-
 СЪКРЕКЪ ШИ ОУН ТЪРН ДНАЛТ КАРЕЛЕ Л'АС ЗИДИТ ІАНКЪЛ (Ms.
 ІАНЪЛ) ВЪДЪ, ЧЕ-И ЗИК ХЪН'ЪДІ ІАНОШ, ТОТ ДЕ ПІЕТРИ ЧО-
 ПЛИТЕ КЪ МАРЕ КЕЛТЪЛАЪ, ШИ ДЪЗЪНТЪС В АС ФРЪМСЕЦАТ
 КЪ ИКОАНЕ ДЕ АЪР ШИ ДЕ АРЦИНТЪ, ШИ МЪЛТЕ СКЪМПЕ ВДЕЖ-
 ДІИ ДЕ ЛЕТЪРГІЕ ШИ КЪМ СЪ КАДЕ ВЕШМЕНТЕ ДЕ СВИНЦІЕ,
 КЪ АЪР ШИ КЪ ПІЕТРІ СКЪМПЕ ШИ МЪРГЪРІТАРЮ . ІАР КЪНД
 АС ФОСТ КЪРСЪЛ ДИЛОР АФНЪ, АЧ'ЪСТЪКЪ ТОАТЕ С'АС МЪСАТ, ШИ
 С'АС АПЪКАТ АЛТЕЛЕ .

ІТРЕА ВАРМЕГІЕ . ЧЕ СЕ СПЪНЕ ЦИНЪТЪЛ ТЪРДЕИ, КАРЕЛЕ-И
 НЪМЕЛЕ ПРЕ ВРАШЪЛ ТЪРДЕИ . АКЪЛО СЪНТЪ УКНЕ ФОРТЕ А-
 Л'ЪСЕ . АПРОАНЕ ДЕ ДИНСЕ КЪРЪ Д ЖОС В АПЪ ФОАРТЕ ФРЪ-
 МОАЪСЪ, КАРЪКЪ СЪ К'ЪМЪ АРЕНІАШ, ШІ-И ЗИК АПЪ ПОЛИТЪ .
 АКЪЛО АЖНГЪ ТЪРДА СЪС Д КЪОАСТЪ АС ФОСТ ОУН ВРАШ
 ФОАРТЕ ФРЪМОС АЛ РОМАНИЛОР, ПРЕ НЪМЕ С'АС КЕМАТ : СЕ-
 МИНЪМ . ШИ АКЪМ СЪ КЪНОАШТЕ ПОАРТА ЧЕТЪЦІЕН . ДЕСЪПРА
 ПОРЦЕН СЪС АС ФОСТ В СПАТЪ КЪРЪНТЪ, Д КИП СКРИС . ШИ Д
 ОУНГОЛ ДЕСПРЕ АПЪС, АС ФОСТ ФОАРТЕ В ЧЕТАТЕ ФРЪМОАЪСЪ .
 ШИ ДИИ ЧЕТАТЕ АС ФОСТ В ПЪРТЪС'КЛЕ ЧЕ СЪ ЗИК ПЪДЪРИ
 ДЕ ПІАТЪРЪ ПРЕ КАЛЕ (І. ПОДЪРИ ДЕ ПІАТЪРЪ etc.) АШ'ЪС ФОСТ
 МЕРГЪНД АФАРЪ ДИИ ЧЕТАТЕ : ОУНЪЛ МЕРЦЕ СПРЕ КЪДЪ, ШИ
 Д'ЪЧИ М'ЪРЦЕ Д ЖОС ПЪНЪ ЛА Д'ЪЖ, МАИ І МІЛЕ ДЕ ЛАК ;
 АШ'АС ФОСТ ДЕ ЛАТ КЪ АС ПЪТЪТЪ ДЪЛА В КАРЕ АЛ'ТЪРЪКЪ .
 АЛ'ТЪЛ МЕРЦА (Ms. МЕЦА) ДЕЧИНДЕ ПРЕСТЕ АРІАШ ПЪНЪ Д-
 ТР'О ЧЕТАТЕ ПЪСТІЕ . ДЕ АКОЛ'Ъ ІАР М'ЪРЦЕ АФАРЪ ПРЕСТЕ
 АПА МЪРЪШЪЛШИ . ШИ Д'ЪЧИ ТОТ М'ЪРЦЕ Д СЪС ПРЕ АПЪ,
 ПЪНЪ ЛА УШЕРХ'ЪЛИ МЪРЪШЪ, МАИ І . МІХЕ ДЕ ЛОК . АЧ'ЪСТА

ТОАТЕ РЪМЪНІИ Л'ЪС ПЪРЪСІТ КЪ МАРЕ КЕЛТЪАЛЪ . ЛЪКЪ
МЪАТЪ ЧЕТЪЦИ ПРЕ МЪАТЕ ЛОКЪРЕ СЪ ГЪСЕСК ЛЪ АРД'ЪА . АЖИ-
ГЪ ВЪАГРАДЪ, ШИ АЖИГЪ САС-ШЕВЕШ .

АШЕЗЪМЪИТЪРІЛЕ ВЪАДІКЪІ САВА, ПЕНТЪС ФОЛОСЪА ПРЕЦИ-
ЛОР, А ВЕСЪРЕЧІЛОР ШИ А КРЕЦІІНІЛОР. (1675)

АХОЕ . ПЪРИНТЕЛЕ МІТРОПОЛИТ САВА КЪ ЖЪРАЦИ СКАВНЪ-
АВІ. КЪ ПРОТОПОПИ, ЛЪ СЪВОР ЛЪ БЕЛГРАДЪ ЛА МЪИХЪСТІРЕ, А-
ВЪИДЪШ ШИ ПЪРТЪИДЪШ ГРІЖЕ ДЕ АЪКЪРЪРІЛЕ АЪМНЕЗЪЕЦІІ, Ш
МЪАТЕ ЛІПСЕ, А ПРЕЦІЛОР, ШІ А ВЕСЕРІЧІЛОР, ШІ А КРЕЦІІНІЛОР,
ПЪРИНТЕЛЕ СФІИЦІЕ СА КЪ АЧЕСТЪ ПРИЛЕЖЪ, СЪ ЕАСЪ ЛЪ ЦЪРКЪ-
ЛАТЪ, КЪ АЧЕСТЕ СЪМЪИТЪРІ, КАРЕ НІ С'АЪ ПЪРЪТЪ, ШИ ЛЕ-МЪ
СКРИСЪ; ЛЪТЪЮ СЪМЪТЪ НЕЦЕ СЪМЪИТЪРІ ШІ ЛЪДЕРЕНТЪТЪРІ,
КАРЕ ЛЕ АМ ФЪКЪТЪ КЪ СЪВОРЪА МАРЕ. ШИ ЛЕ-МЪ АЪОАТЪ
ТОЦІ ПРОТОПОПІІ СЪ ТЪРЪАСКЪ КЪ ЕЛЕ, КЪМЪ СЕ ВЕДЕ ДІИ СКРИ-
СОРІЛЕ ДЕ АТЪИЧІ, ШИ АЧ'ЪЛЕ ВОРЪ СЪМЪНА ПРЕ СКЪРТЪ.

а. КЪВЪИТЪА ЛЪІ АЪМНЕЗЪЕ СЪ СЕ ВЕСТЕСКЪ ЛЪ ЛІМЪА НОА-
СТЪРЪ РЪМЪНЕЦЕ, КРЕЦІІНІЛОР ЛЪ ВЕСЕРІКЪ, ШІ ШДЕ ВА ТЪРЪБІ
ШІ ВА ФІ ЛІПСЪ.

в. КАРЕ КЪРЦІ СЪМЪТЪ СКРИСЕ ШІ СКОАСЕ ПРЕ ЛІМЪА РЪМЪ-
Н'ЪСКЪ, СЪ СЪ ЧЕТЕСКЪ ШИ СЪ СЪ ЛЪВЕЦЕ ЛЪ ВЕСЕРІКА КРЕЦІІ-
НІЛОР, ШІ ЛЪТЪ'АЛТЕ ЛОКЪРІ ШДЕ ВА ФІ ЛІПСЪ.

г. КАРЕ ПОПЪ ВА ДА ПАЦІЛЕ, СЪ ЛЕ ПОРТЕ МІРЕНІ ПРЕ ДЕ
АФАРЪ, ДЕ НЪ ЛЕ ВА ДА КЪ МЪНА ЛЪІ, СЪ І СЪ А ПОПІЕ.

д. КАРЕ ПОПЪ СЕ ВА ФАЧЕ ВОРНИКЪ ПРЕ ЛА НЪИТЕ ШІ ВА

цска, ші ва дѣла бетс ши тьргс, ші ва дѣла ла кзршме,
ші сз фаче мхскзрш ші врзжіторю, сз і се а попіе.

е. Каре попз ва кшсна нодпте, лс фрѣціе, лс фсціці
де алтс попорс, сас фѣкѣторі де рѣс, карі нс ш'ас плі-
ніт поканіе, сѣ і сз а попіе.

с. Карі сз вор кзсзторі, попа сѣ де ціре, ла бесѣрікѣ,
маі наінте кс о сѣптѣмзнтѣ, ші де нс сѣ ва афла дѣре
еі ніче о некѣдере, аше-і взм кшсна . Кзсзторіа сз сз
дчапѣ кс ксвзнтсѣ лсі дсмнезсѣ, ші сз сз факѣ кс жс-
рзмѣнт, сѣ ціе че-і кзсѣторіе.

з. Де ковонішатсрі че нс асте скріс ла тіпік сз нс ціе;
ачесте де мѣнтс с'ас датс, ла сѣворсѣ тсѣтсрор протопо-
пілор, сѣ ле ціе, сз ле вестеаскѣ, ші сз ле де попілор, ші
крецінілор; дерепт дсз пѣрінтеле сфінціе-са ешіндс дн
царз, сз цзркзлсіаскз пре протопопі, нсртатс-с'ас кіне д
дерегзторіе лор ші ксѣм лс трзітс кс ксвзнтсѣ лсі дсм-
незсѣ дѣре креціні, ші кс лскрсѣ деспзрцзнілор, ші кс
адѣсѣ цѣрїі, че асте а бесеречілор? ашіждере ші попіі
ксѣм с'ас нсртатс, кс бесеріка, кс дѣвцзтсра, кс попоренїі,
ші дкзш ші кс касѣ са ші кс фомее са?

Ашіждере ші пре міренї, ксѣм цінс ла бесерікз, ксѣм чін-
стеѣс ксвѣнтсѣ лсі домнезсѣ, ші пре попі; ашіждере
ші венїтсѣ лсі плата попілор? шнде ксѣм сз ва ксвенї, сз
с (!) касѣ, ші алте лскрсрі че вор фі де ліпсз сз касѣ.

а. Ботезсѣ сз сз факз кс апѣ, ші кс фок, аше ксѣм
асте токѣала.

б. Каре омс асте кзсзторїтс, ші нс ва мѣрѣ ла бесе-
20).

рікъ, ніче к8 чїна домн8л8і, попіи съ-і доженескѣ, ши съ-і лѣце; іарѣ де н8 вор8 аск8л8а, ніче ла морте съ н8-і к8мїнече . тот8 ом8л сѣ сѣ к8мїнече де д лтр8 ан8.

г. Квнд кѣмѣ крецініи пре попа ла комн8ві, съ-і к8мїнече, ши н8 вор8 сѣ іасѣ д8пѣ попа дїн кистѣ, аколо попа сѣ н8 мергѣ ла морціи касеї . молїтѣ сѣ н8 факѣ ніче одселор, ніче хїанелор; ніче ої, а8 вачї престе морт8 сѣ н8 де, а8 гѣні; іарѣ л лат8рї пот да . пічодреле добітоачелор сѣ н8 ле спеле, ніче сѣ ле арѣ к8 л8мїна л фр8нте; ши колак8 престе гроапѣ сѣ н8 съ де; ван8 л гроапѣ сѣ н8 сѣ ар8нче; м8ерїле сѣ н8 шїпе пре слїце.

Кѣл лцелесл8и..... ши с'ас тѣпѣрїт лтѣю л в8к8рещ. ани дом(н8л8и) ахон. (1678).

Парлаамѣ к8 мїла л8и дмн8зѣ8 архїепскпѣ и митрополїтѣ аль тѣрговиціи ши аль ска8н8л8и в8к8рѣцілор'. езархѣ пмюл8ї ши а тоатѣ Ѣгровлахїа . Т8т8рорѣ православничлорѣ креціни, карїи сзнтѣ н8ск8ци лтр8 лїмѣа нодстрѣ р8мѣнѣскѣ сзнзтате, сп(з)с(е)нїе, рогѣ ши прїаще к8 тоатѣ инема . Зис а8 лцелѣпт8л' сирахѣ, прек8м' асте скрїсь л картѣ л8и, л лг . де капете, грзїндѣ : а тоате рѣстѣцил(е) лѣацѣ пре омѣ левевїра.

П8нндѣ ши смерѣнїа нодстрѣ лнандте к8вѣнт8л' стѣпжн8л8и ностр8 л8ї іс . хс . пентр8 сл8га, чѣ лѣнеше..... ам' сокотїть лтр8 инема ма, кѣ а м8лте рѣстѣци лѣацѣ лѣна . дїрентѣ ачѣа кїев8нїю : ка сѣ н8 мѣ афл8 лтр8 лѣне

ПЕНТРЪ НЕГРИЖИРЪ ТАЛАНТЪЛАНЪ. КАРЕ МИ С'АВ ДАТ' МИЕ, ДЕ
 ЛА СТАПАНЪЛЪ ШИ ДМНЗЪСАЛЪ МІЕЪ ІС. ХС. ЧЕ КЪ КЪТ' МІ-АР
 ФИ ПСТЪРА ПРИЧЪПЕРІИ МЪЛЕ СЪ-Л' ДМЪЛЦЪСЪКЪ, ДТРЪ НЪ-
 МЪЛЪ МІЕЪ РЪМЪЗНЪСЪКЪ. ШИ АЧАСТЪ СОКОТЪЪЛЪ ШИ КИВЪЗЪСАЛЪ
 ВІИНАКЪ ДТРЪ ИНЕМА МА, КЪ АЖЪТЪОРИУЛ АЧЪЛЪСА ЧЕ ПЕТРЪЧЕ
 МАИ ПЕ ДЪКСЪПРА ЧЕРЮРИЛАРЪ ДТРЪ МЪРИРЪ ВЪЧНИКЪ, ПЪ-
 РИНТЕЛЕ, ФЪКЪТЪОРИУЛ ВЪЧНИЛАРЪ, ШИ А ТЪТЪРЪОРИУЛ ФАПТЕЛОРИУ;
 АПЪКАТЪ-М'АМ', ШИ КЪ МЪЛЪТЪ ОУСЪРЪДІЕ АМ' НЕВОИТЪ, ШИ
 ДАСКАМИ ДЕ ТУПОГРАФІЕ АМ' АДЪСЪКЪ, Д СФІНТА ШИ ДЕ ДМНЕ-
 ЗЪС ПЪЗІТА МИТРОПОЛІЕ А СКАНЪСАЛЪ ВЪКЪРЪЦИЛОРИУ ШИ ІАМ'
 АШЕЗАТЪ ШИ ДЕ ИЗНОАВЪ ТУПОГРАФІЕ, АДЕКЪ ТУПАРИУ ДЕ ТИ-
 ПЪРИТЪЛА КЪРЦИЛОРИУ АМ' РЪДИКАТ' КЪ ТЪОАТЕ МЕЩЕРШЪГЪРИЛЕ
 КЪТЕ АЪ ТРЕВЪИТЪ; ШИ ІАРЪШ' МАЙ ДЕ ИЗНОАВЪ КЪ ТОТ'
 ДЕН А ДИНСЪЛЪ СОКОТЪЪЛЪ ШИ ЧЕРЧЕТАРЕ АМ' ФЪКЪТ', ЧЕ КАР-
 ТЕ АР ФИ ДЕ W КАДАТЪ (! І. КАМДАТЪ) МАИ ДЕ ФОЛОС' Д-
 ТРЪ НЪМЪЛА НЪСТРЪ РЪМЪЗНЪСЪКЪ А СЪ ТИПЪРИ, ШИ А СЪ ДА
 ВЕСЪКЪРЪЧІИ НЪОАСТРЕ ЧЕИ ПРОВОСЛАВНИЧИ; ШИ АМ' АФЛАТЪ А-
 ЧАСТЪ КАРТЕ, ЧЕ СЪ КАМЪЗ СЛОВЕНЪЦЕ: КМОЧЪ РАЪМЪКЪНІА,
 АДЕКЪ ЧЕ СЪ ЗИЧЕ РЪМЪЖИЦЕ: КЪА ДЦЕЛЪСАЛЪ, ФЪКЪТЪ
 ШИ КЪЛЪСЪКЪ ДИТРЪ МЪЛТЕ СКРИПЪСЪРИ СФІНТЕ, КЪ ВЪНЪ СОКО-
 ТЪЪЛЪ СКОАСЪ ПРЕ МИМ'ЪЖ РЪСЪСЪКЪ, ДЕ ПРЪ ДЪВЪЦАТЪЛ' КЪР,
 ІВАНІКІЕ ГАЛЕТЪОВСКИ, АРХІМАНДРИТЪЛ' ЧЕРНИГОВЪСАЛЪ, КАРЪ
 ФІИНАКЪ ТИПЪРИТЪ, ДТРЪ ВЕСТИТА ЧЕТАТЕ А МИВОВЪСАЛЪ. ДЕ
 АЧАСТЪ КАРТЕ АМ' ПЪСЪ СМЕРЕНІА МА Д СОКОТЪЪЛЪ, КЪМЪ ВА
 ФИ ДЕ ФОЛОС МАРЕ ВЕСЪКЪРЪЧІИ ЦЪРЪЖИ НЪОАСТРЕ РЪМЪЗНЪЦІИ, ШИ
 ДЕ ДДРЕПТАРЕ А МЪЛЪЦИ СПРЕ ФОЛОСЪЛ' А СЪФЛЕТЪСАЛЪ НЪМЪ-
 САЛЪ НЪСТРЪ, СКОЦЪЖИНАСЪ-СЕ ДЕНТРЪ АКОПЕРИРЪ МИМ'ЪИ СТЪІИНЕ,
 20*).

ши кѸ мѸлтѸ вѸрѸдїе ам' невоитѸ, ши н'ам' крѸцатѸ
 дентрѸ дирѸпта агониситѸ а м'Ѹ; че кѸ мѸлтѸ кел'тѸ-
 іалѸ ам токмитѸ даскали лѸвѸцаци ши л'Ѹм' датѸ ачастѸ
 карте де w аѸ скос' ди пре лимѸз рѸсѸѸскѸ пре лимѸа
 нѸастрѸ дирѸптѸ рѸмѸнѸѸце . ши пентрѸ ка с(Ѹ) лѸмѸ-
 цѸѸскѸ ачѸстѸ дарѸ вѸн ши скѸмп', спре лѸцелѸѸцѸрѸѸ нѸѸ-
 мѸлши нѸстрѸ w ам' пѸс' лѸ тѸпѸрю кѸ лѸѸтѸорїу' вѸнѸ-
 лши мїѸс стѸпѸнѸ, ши дмнѸѸс іс. хс. кареле мї-аѸ дат,
 мїѸ ачастѸ лѸдемнаре . ши с'аѸ лѸчепѸт' а сѸ тѸпѸри кѸ
 тоатѸ невоинца, кѸ вѸнѸ сокотире . дирѸпт' ачѸѸа рѸрѸ,
 смерѸнїа ма, пре вѸи пре тѸци, фїи ювици лѸтрѸ дѸѸл'
 сфнтѸ, кѸѸтаци ши испитици скриптѸра ачаста, кѸ чеѸ
 аѸла вїацѸ ши лѸдирѸптарѸ кѸтрѸ лѸѸрѸѸѸїа чѸрїулши, дѸ-
 пѸ кѸвѸнтѸл' домнѸлши . кѸ лѸтр'ачастѸ карте сѸнт' лѸ-
 вѸцѸтѸри кѸ вѸнѸ токмире алкїтѸите, ши кѸ адеѸтрѸте
 мѸртѸрїи дентрѸ сфнта скриптѸрѸ а лѸѸїи чѸи вѸки, ши
 а лѸѸїи чѸи нѸаѸ.... ка снѸ татѸ тѸтѸрѸрѸѸ лѸтрѸ право-
 славіѸ де вѸѸце, ши воитѸорїу де тѸт' вїнеле. ачѸлаш' ка-
 реле асте маи сѸсѸ скрїсѸ.

Скриюль де аѸр. Карте де проповѸданїѸ ла мѸрѸїи. СкѸлѸѸ
 дин' скриптѸрилѸ сфнтѸ... типѸрїтѸ лѸ типографїа нѸаѸ
 лѸ четатѸ лѸ СасѸшеѸеш ани дѸпг. (1683) сеп. зї.

Predoslovie cãtrã craiului Ardealului.

ПрѸдословїѸ кѸтрѸ мѸрїа са країуль ЯрдѸласлѸї дом-
 нѸлѸї дѸм'нѸлѸї, Япафи МїѸѸаю . дин мїла лѸї дмнѸѸс

кряюль Ярд'ѣлзлшй, дѳмнзлшй пзрцилврѣ Цързй Оунгс-
рѣщй, ши шпанзлшй Сзксшлвр, ипроч.

Де ла татзл дмнзъс, прин дмнзл нвстрс іс. хс. вс-
нж сзнзтате, паче трспаскж ши свфлет'ѣскж, домніе фе-
ричитж, ши л твате пзрциле ллзрцитж, пол'ѣскъ мзрїей
тале ка домнзлшй млстив.

Млостиве дѳамне! сспть а кшй домніе крѣире, ши сспть
але кшй арипй, л паче линж ши л видшсг маре амь трз-
ить, кг де анй, пзнж акзмь . Нс гсмай ншй, че лкж ши
Цара оунгср'ѣскж тѳатж, ши вес'ѣречиле ч'ѣле амзрзте
лс довзндить скзпаре ши скст'ѣлж, Силит-ам' кс ачѣсть
н'ѣмь слзвить ши лтснекат' ал нвстрс, а мшлцеми мж-
рїей тале; че де слзвичюне маре н'ам' лвстѣ пст'ѣре кс
алта, фзрж нсмай кс рсгзчюне пентрс сзнзтате мзрїей
тале ши а склзслзшй слзвить, ши пентрс феричита касж
а мзрїей тале . Ирж акзмь дспж че дмнзъс, л минс-
натѣ кипь н'ѣс лцстатѣ дспж ссрсмзніа нвстрж, ксм
типографїа рсзмн'ѣскж, съ w рздикзъмь дин порснка мж-
рїей тале, дспж нищюта прѣсцилвр рсзмнѣщй, лчепст-
амь а типзри кзте-ва проповеданїй, пентрс лгрспѣчюна
морцилвр . Ши пентрс кз ачаста іасте пзрга динтзю а
типографїей нвстрѣ, кс алтж акзмь нс пстѣмь, че
кс ачаста не лкинзм мзрїей тале кс маре смерѣніе ;
ши не легъм пре ач'ѣа кз пзнж кзид' не ва ксста млос-
тивсзл дмнзъс, пзнж атснчи тѳтѣ вшмь силн сз слзжим
мзрїей тале. Ирж акзм', нс че амь воить, че нсмай че
ам, пстст' амь лкинатѣ мзрїей тале . Де акзмь де не

ва ацѣта дмнззѣ, цѣиндѣ млостивѣл дмнзтѣ пре мзрїа та л паче ши л сзнзтате, свпт' арипиле мзрїей тале, де алте прилѣжврї, лкж вwm' да родѣ типографїей нва-стре. Ирж ачѣсть лскрѣ пѣцин' прїим'ѣще мзрїа та кѣ мила крзїаскж, ши дмнзлѣ дмнзззѣ сз цїе пре мзрїа та мила крзїаскж, ши дмнзлѣ дмнзззѣ сз цїе пре мзрїа та лтрѣ ани мваци ши вѣнї, пре лавда нѣмелѣн сзѣ, ши пре лтрзмар'ѣ вѣс'ѣречей, ши а цзрїї, ши пре вѣкврїа нвастрж . Амїнь . Слзцїї май мичї ши плекац' ай мзрїей тале : Пѣпа Іван' ани Винць, кѣ твц протопвїї ши кѣ тѣтъ сзвѣрзлѣ Рѣмзнилвр дин Ярд'ѣль.

Проповѣданїа а натраспрѣз'ѣча.

Лѣквѣл, де оу(н)де аѣ порнїть Іаквѣ кѣ мѣар'ѣ лѣї чѣ тѣрѣасж, ши кѣ тоатж глѣта лѣї депрѣнж, ачѣста дїч'ѣ лї зиче а фи вѣлѣль, адекз вїол'ѣем, каре май наинте сз кема Лззз, кѣмь тасте лтѣа карте а лѣї Моуси, кап. ки. сж, аї. аѣзнт-ацѣ л че кип' с'аѣ скїм'ѣать нѣмеле ачѣстѣа? кѣнд Ісакж с'арж фи мзнїатз пре Іаквѣ, пентрѣ влсвенїе шї и лѣшѣа вїаца лѣї дѣпж ель, л Месопотанїа (!) фѣ лѣї пентрѣ ачель лскрѣ а сж гзти; лчѣпѣ а прїѣци стѣракѣл Іаквѣ, нѣмай кѣ оун тоагѣ ши кѣ w плоскж кѣ оулою, ши д'ѣкж вени л Харанѣ, лсзрж аколо . Ши кѣмь ера ель ѣмь кѣ кѣнѣцинць свфлет'ѣскж дѣспре пѣртзтѣвѣра де грїже а лѣї дмнззѣ, немїкж нѣ сѣ лдоїа, че тѣтїндѣна хрѣвѣс (! І. -вѣр) фзрж де фрїкж

вдихнѣа, ши ель аколо дтр'снѣ локѣ, в пѣтрѣ дшѣ псѣх
 свѣтъ капѣ ши адсрми . Полте съ крѣде адвзрачь, кѣ
 скѣмпе ши фрѣмвасе гѣндсри, ши дмнѣзѣщи кѣвинте дѣ
 фостѣ дн инимѣ лѣй, май наинте пѣнѣ н'ас фост адср-
 мить ; кѣ фрѣмось ши дмнѣзѣскѣ висѣ дѣ вѣзѣт . „вѣ-
 зѣт-дѣ в скарѣ дналтѣ, каре дѣюнѣа кѣ оуѣнѣ капѣ д
 чѣрю, тарѣ кѣ алтѣа ера цось пре пѣмѣнтѣ . ши вѣзѣ
 пре д дѣнѣрѣй лѣй дмнѣзѣс, свинд' ши погорѣд' . ши вѣ-
 зѣ пре дмнѣзѣс пре скарѣ рѣз(и)мѣтъ, ши тѣс грѣить
 лѣй зикѣндѣ : еѣ сѣнтѣ дмнѣзѣс, дмнѣзѣлкѣ лѣй йѣвраамѣ
 алѣ тѣтѣнн-тѣс, ши дмнѣзѣлкѣ лѣй йѣсаакѣ, ши ачѣста пѣ-
 мѣнтѣ пре кареле дѣрмѣ, цѣе дѣлкѣ вою да ши сѣминѣѣй
 тале“ . ши кѣндѣ май мѣлтѣ мнѣлѣ, ши пре елѣ пѣртѣ-
 тѣрѣ дѣ гриже тѣс фѣстѣ фѣгѣдѣить лѣй, дмнѣзѣс, дтр'-
 ачѣла съ дѣщептѣ ; сѣва ка сѣ тема . „тарѣ скѣлѣ(н)-
 дѣ-сѣ диминѣѣца, лѣш ачѣ пѣатрѣ карѣ дшѣ псѣѣсе сара
 свѣтъ капѣ, ши рѣдикѣндѣ-ш д сѣск д помѣнѣ дѣ стѣл-
 пѣ, оулою тѣсрнѣ дѣсѣпра пе д, ши ш нѣми ачѣста йѣ-
 оѣлкѣ . каре ашѣ сѣ дѣнѣлѣѣѣ : касѣ лѣй дмнѣзѣс . ши
 атѣнѣй ачѣстѣ фѣгѣдѣашѣ дѣ пѣс лѣй дмнѣзѣс : сѣ ва фи
 дмнѣзѣс кѣ мине, ши сѣ мѣ ва пѣзи пре мине, д калѣ
 каре мѣргѣ акѣмѣ, ши сѣ-мѣ ва да пѣйне пре мѣнѣкаре
 ши хѣинѣ пре дѣрѣзѣмѣнт' ; ши съ мѣ вою тѣсрнѣа кѣ
 паче да касѣ тѣтѣнн-мѣес, ши сѣ-м ва фи мѣе дмнѣлкѣ,
 дмнѣзѣс, тарѣ ачѣстѣ пѣатрѣ, каре амѣ рѣдикѣтѣ акѣмѣ,
 д кипѣ дѣ стѣлпѣ, касѣ лѣй дмнѣзѣс ва фи ; ши вѣре-
 чѣ-м' вѣй да мѣе, динтр'ачѣла а зѣѣча дѣцѣ вою да.“

ДѢЧИ ДЕ ЛА КАСА ЛБИ Лаванъ, кѸ маре блсвѣнїа лби
 дмнззс сз тврнж лнаполъ, ши лш' адссе аминте де фз-
 гъдаш, че лс фзгздзвнть май денанте пстѣрникзлшн
 дмнззс . кз ши дмнеззс и сж арътж лби, каре аша-ї
 порвнчи, зикзнд : скóлаж ши пасж ссск л беоѣлк, ши
 дескалекж аколо, ши фж влтарю челби дмнеззс пстѣр-
 никъ, каре ци с'ас арзтат' цїе кънд фсцїай динаинтѣ
 фрзцини-тъс . Дечи дин камѣ са с'ас тврнатъ л бео-
 ѣлк, ши ачѣлк фзгздашъ маре лс плинитъ лби дмнззс ;
 ши де личѣ лс порнитъ кѸ мсарѣ лби ча юбитж, кѸ
 Рахила, фїиндъ търóасз, пентрс каре ді анї ера слзжитж ;
 ши ачѣл аша лї пѣрссе лби ка ши кзмъ држ фи фóсть
 нсмай ді зиле.

Бивлїа адекж дмнеззскаскá скриптсрз.... Типъритс-с'ас
 лтжю . л сказнзль митрополией бсскрѣцилоръ.... ла ансль
 дела фачерѣ лсмії . зрчз гартъ де ла спхсѣнїа лсмії ахпи
 (1688) л лсна лшн нóем'ври л ї зиле.

Predoslovie

Юанъ Шѣребанъ Катакозино Басарабз Роевóдъ ден ми-
 ла лби дмнззс дмнс, ши бирситóрю а тóатъ оугровлахїа.

Чѣлор че сз афлъ лзквитóрю сспть стѣпжннрѣ нóас-
 трж, прѣ сфнцитзлшї митрополит' киръ Февдóсїе, юби-
 тóрилор де дмнззс епископи, прѣ ксвїwшилор егзмени,
 смерицилор превци, благорóд'ничилор воари, ши твстсрór
 чѣлора-л'ал'ци православ'ничилор крецини, чѣл' дела дмнззс
 лжстóрю пофтимъ.

Бржндъ сз сз дскз ден' лсм'ѣ ачаста прѣ всна' ши
 оуна' пст'ѣрникъ дмнзъ, дом'на' нострс, Іс. Хс. ши
 нсмзржн'дъ ꙗ мжиниле крединчѣшилор слзцилор сале. та-
 лан'тс'а' чел де тревжн'цѣ, кс маре арзтаре лѣс порсн'-
 чит' зижн'дъ : негциторици пзнз вою вени... ши ачаста
 пентрс че ? пен'трс кѣ аре а не лса сама ши пен'трс а-
 чѣст'ѣ ши пен'трс довжн'да лор . кжн'дъ ? пзнз вою ве-
 ни, зиче, адекъ ла адва венуре, ла чѣ ꙗфрикошатъ ши
 прѣ дир'ѣптз жсдекатз . прѣ дир'ѣптз ꙗи зикъ, пен'трс
 кз ла ачаста, жсдекзторюл' ка оун дмнззс нс поате сз
 грешаскз, грешницѣи нс потъ сз-шк аскснзе грешалеле лоръ,
 ши рхспнснса' че асте сз фїе нс се май префаче ; пре-
 ксм' сз вѣде дарз, псцинъ асте врѣм'ѣ ꙗтрс каре а-
 вѣм' а негцитори талантс'а' дмнззѣскзлсѣи даръ . ши ас-
 зжндъ ачаста, ес смеритс'а' дмнъ ден гсра дмнзлсѣи мїеѡ
 адѣсе а зиче : привегѣци, кз нс цинци ꙗ че часъ дмнса'
 нострс вине, ксноскзтс-мї-ам' даторїе непзрхситъ, май
 наннте де а соси сфжршитс'а' немерничїей мѣле, дспз
 дарс'а' че ми с'ас дат' ден мила лси дмнззс, сз негс-
 циторѣскъ дсхов'ничаска негциторїе, ши сз дас чѣлор че
 сжнтъ свптъ аскзлатарѣ нострз таландс'а' каре м'ас ꙗ-
 крезс'т' домнса' ши ачаста ам' фзкзт ла тѣл'мзчирѣ а-
 чѣщїи сфнте скриптсри, фзкжндъ мс'лтз невоинцѣ ши
 дестзлз келтсгалз ; деспре о парте псвиндъ дасками цїсци
 фѣарте ден' лим'ва еминѣскз, прѣ лцелѣнтс'а' чѣл' ден'-
 трс дасками алѣсь ши архїерес Германонисисъ, ши дспз
 петрѣчерѣ лси пре алци каре с'ас ꙗтжм'плат' ши дес'

пре алтѣ партѣ а нощри оамени ай локѣлаѣ, нѣ нѣмай
 педеѣци лтрѣ а нощтрѣ лим'вѣ, че ши де лим'ба ели-
 нѣскѣ авѣн'дѣ цѣин'цѣ, ка сѣ о тѣл'мѣчѣскѣ . карій лѣ-
 жн'дѣ лѣминѣ ши дентр'ал'те ка сѣ о тѣл'мѣчѣскѣ . ка-
 рій лѣжн'дѣ лѣминѣ ши дентр'ал'те лѣводе (! 1. из—)
 вѣки, ши алѣтрѣжнѣде ле кѣ чѣл' елинескѣ ал' челор. о. де
 даскали, кѣ врѣрѣ лѣи дмнѣжѣ о лѣ сѣвѣршитѣ прежѣм'
 сѣ вѣде . ши мѣкарѣ кѣ ла оуनेде кѣвин'те сѣ фѣе фощѣ
 фощрте кѣ невѣе тѣл'мѣчитѣрилор пентрѣ стрим'тарѣ лим'-
 вѣи ромѣнѣци ; лѣрѣ лѣжш' авѣн'дѣ пил'дѣ пре тѣл'мѣчи-
 тѣри лѣтинилор ши словѣнилор, прежѣм' ачѣа аша ши ли
 нощри лѣѣ лѣсат, прежѣм' сѣ читѣскѣ ла чѣе елинескѣ.
 ши дѣпѣ испрѣвирѣ тѣл'мѣчитѣлаѣ ачѣѣи фолоситѣоре
 ши сѣнте остѣнѣле, лѣжн'дѣ дѣпѣ кѣм' сѣ каде ши вѣе
 дела сѣнта ши мѣма нощтрѣ вѣсѣрека чѣе мѣре, с'лѣ
 дат' лѣ типографѣе де с'лѣ типѣрит' лѣ сѣнта митрополѣе
 ден' вѣкѣрѣци, фѣин'дѣ архѣерѣѣ ши пѣсторѣю крѣцинескѣлаѣ
 ачѣѣста народѣ, прѣ сѣнциѣла пѣрин'теле нощтрѣ кѣрѣ
 Феодѣѣе митрополѣла.

Дѣмнѣжѣла ска скрипѣтрѣ вѣке ши нѣож . фѣчерѣ . кап' л.

1. Дѣнѣепѣт лѣ фѣкѣт дмнѣжѣ чѣрюль ши пѣмѣжн'-
 тѣл'. 2. Пѣрѣ пѣмѣжнтѣл' ера невѣжѣтѣ ши неѣок'митѣ,
 ши лѣтѣнѣрѣк' зѣчѣ дѣѣспра прѣсте чѣлѣ фѣрѣ де фѣн'-
 дѣ, ши дѣл' лѣи дѣм'нежѣ сѣ пѣрта дѣѣспра лѣпѣ. 3.
 Ши зѣсе дмнѣжѣ сѣ сѣ фѣкѣ лѣминѣ, ши сѣ фѣкѣ лѣ-

МИНЪ. 4. ШИ ВЪЗЪ ДМНЕЗЪЪ ЛЪМИНА КЪ АСТЕ ВЪНЪ, ШИ
ОСЕБИ ДМНЪЗЪЪ ЛТРЕ МИЖЛОКСЪЪ ЛЪМИНИЙ, ШИ ЛТРЕ МИЖ'-
ЛОКСЪЪ ЛТЪН'ЪРЕКСЪЪ. 5. ШИ НЪМИ ДМНЪЗЪЪ ЛЪМИНА ЗИЪ, ШИ
ЛТЪН'ЪРЕКСЪЪ НЪМИ НОЛПТЕ . ШИ СЪ ФЪКЪ САРЪ, ШИ СЪ ФЪКЪ
ДИМЕН'ЪЦЪ, ЗИ ОУНА. 6. ШИ ЗИСЕ ДМНЪЗЪЪ : ФАКЪ-СЕ ЛТЪ-
РИТЪРЪЪ Л МИЖ'ЛОКСЪЪ АПЕИ, ШИ СЪ ФЪЕ УСЕВИТОЪРЕ ЛТРЕ
АПЪ ШИ ЛТРЕ АПЪ, ШИ СЪ ФЪКЪ АША. 7. ШИ ФЪКЪ ДЪМ'-
НЕЗЪЪ ЛТЪРИТЪРА, ШИ ОСЕБИ ДЪМНЕЗЪЪ ЛТРЕ МИЖЛОКСЪЪ А-
ПЕИ КАРЕ ЕРА СЪПТЬ ЛТЪРИТЪРА, ШИ ЛТРЕ МИЖ'ЛОКСЪЪ АПЕИ
ЧЕ ЕРА Д'КСЪРА ЛТЪРИТЪРИ. 8. ШИ НЪМИ ДМНЕЗЪЪ ЛТЪ-
РИТЪРА, ЧЕРЮ . ШИ ВЪЗЪ ДМНЪЪЪ КЪ АСТЕ БИНЕ, ШИ СЪ ФЪ-
КЪ САРЪ ШИ СЪ ФЪКЪ ДИМЕН'ЪЦЪ, ЗИ АДЪА. 9. ШИ ЗИСЕ
ДЪМ'НЕЗЪЪ : АДЪНЕ-СЕ АПА Ч'Ъ ДЕ СЪПТЬ ЧЕРЮ, ЛТР'О АДЪ-
НАРЕ, ШИ СЪ СЪ ИВ'ЪСКЪ ОУСКАТЪЪ. 10. ШИ НЪМИ ДЪМНЕ-
ЗЪЪ ОУСКАТЪЪ ПЪМЖИТЬ . ШИ АДЪНЪРИЛЕ АПЕЛОРЪ НЪМИ
МЪРИ, ШИ ВЪЗЪ ДЪМНЕЗЪЪ КЪ АСТЕ БИНЕ. 11. ШИ ЗИСЕ
ДЪМ'НЕЗЪЪ : РЪСАРЪ ПЪМЖИТЪЪ ВЪРЪТАНЪ ДЕ ПАРЪЪ, СЪМЪ-
НЪТОЪРЕ СЪМЖИЦЪ ДЪПЪ Ф'ЪЛЮ-ШЪ, ШИ ДЪПЪ АСЪМЪНАРЕ-Ш',
ШИ ЛЪМНЪ РОДИТОРЮ ФЪКЪНДЪ РОАДЪ. КЪРЪА СЪМЖИЦА ЛЪИ
ЛТР'ЖИСЪЪ ДЪПЪ Ф'ЪЛЮ-ШЪ ПРЕ ПЪМЖИТЬ, ШИ ФЪ АША.
12. ШИ СЪОАСЕ ПЪМЖИТЪЪ ВЪРЪТАНЪ ДЕ ПАРЪЪ СЪМЪНЪТОЪРЕ
СЪМЖИЦЪ ДЪПРЕ Ф'ЪЛЮ ШИ ДЪПРЕ АСЪМЪНАРЕ, ШИ ЛЪМ'НЪ
РОДИТОРЮ КАРЕ ФАЧЕ РОАДЪ, КЪРЪА СЪМЖИЦА ЛЪИ ЛТР'ЖИ-
СЪЪ, ДЪПРЕ Н'ЪМ' ПРЕ ПЪМЖИТЬ ; ШИ ВЪЗЪ ДМНЪЗЪЪ КЪ
АСТЕ БИНЕ. 13. ШИ СЪ ФЪКЪ САРЪ, ШИ СЪ ФЪКЪ ДИМЕ-
Н'ЪЦА, ЗИ АТРЕА.

Уал'мзль лшй Двдъ. в.

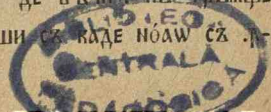
1. Пентр8 че с'ас дфїервжнтатъ лим'биле, ши норѡа-
 деле а8 ксцетат дешарге? 2. Стзтст-ас апрѡапе дпз-
 рацїй пѣмжнт8л8и, ши боарїи с'ас ад8натъ дтр'8и лок',
 асвпра дмн8л8и ши асвпра оуи'с8л8и лшй. 3. Съ р8м'-
 пемь легзт8риле лвр' ши сз лепздзъм' де престе нои ж8-
 г8л' лвръ. 4. Чѣл' че лзксаше л чѣрюри ва бат'жори
 (! 1. батжок8ри) пре джншїй, ши дмн8л' ва деф'ѣима пре
 ен. 5. Ат8н'чѣ ва грѣи кзтрѣ джн'шїй к8 оур'їа лшй,
 ши к8 мзнїа лшй ва т8р88ра пре джншїй. 6. Ши е8 мз
 п8ш дпзрат' де джн'с8ль прѣсте сїѡн', м8н'теле чѣл'
 сфнт' ал лшй, повестин'дъ пор8н'ка дмн8л8и. 7. Дмн8л'
 зисе кзтрѣ мине : фїюл' мїес ещи т8, е8 астззи т'ѣм'
 нзск8тъ. 8. Чѣре дела мине, ши-ц' вою да цїе лим'ви
 моценир'ѣ та, ши цин'ѣр'ѣ та марциниле пзмжн'т8л8и.
 9. Пацце-вей пре джн'шїй к8 тогаг' де фїер', ка васеле а
 влариюл8и здрови-вей пре джн'шїй. 10. Ши ак8м' дпзра-
 цилор', прич'ѣпечи, чер'таци-вз тоци чѣл' че ж8декз пз-
 мжн'т8ль. 11. Сл8жици дмн8л8и к8 фрикс, ши вз в8к8-
 раци лшй к8 кстрѣм8р. 12. Ап8каци лвѣцѣт88ра ка н8
 клнд-ан се ва мѣнїа дмнл', ши веци пери ден' кал'ѣ чѣ
 дир'ѣп'тѣ. 13. Кжн'дъ сз ва ацѣца де грабѣ мзнїа лшй,
 феричиц' тоц чѣл' че недежд8ици пре джнс8ль.

Молитвѣникъ . изводитъ днъ словеніе пре лимба рѣмъна-
скъ.... Тѣмъ рѣмъна-скъ митрополіа Белградска . анїї
дмнсаѣ дхна (1689) април . ка де ѡна .

Рѣмъна-ска исповѣданїе .

(Ши дѣла ачѣа дѣлацѣ пре исповѣданїк кѣ тѣмъ смѣ-
рѣнїа.)

Фіюле ! нѣ-цѣ фїе грѣс а те покзи, кѣче те ѡсвѣскѣ
а стѣ афарѣ днъ бесѣрекѣ м де ѡна, кѣ аша асте тѣмъ-
мала де ма дмнсаѣ датѣ свнцїлѣр апсли, ши прѣ кѣ-
вїѡшїлѣр пѣрїнци ; ка сѣ не кѣрѣцїм кѣмъ сѣ кѣвїне,
сѣ фїмѣ дѣстоїнїчѣ а не дѣрѣсна тѣрѣснї ши сїнцїлѣнї
дмнсаѣ . кѣ аша аѣ дѣвцѣт свнцїлѣ Павел апслѣ грѣ-
нїа : сѣ сѣ испїтѣскѣ ѡмѣлѣ пре сїне, ши аша днѣ пѣ-
не сѣ мѣнѣнїче, ши днѣ пахарѣ сѣ бѣ ; кѣ чѣла че мѣ-
нїкѣ недѣстоїнїк, ѡснѣдѣ шїе мѣнїкѣ ши бѣ, несѣкѣ-
тнѣдѣ тѣрѣснї дмнсаѣ . ши сїнцїлѣр дмнсаѣ ѡнїче : нѣ
дарѣцѣ свнцїлѣ кѣнїлѣр . дѣрѣптѣ ачѣа, сѣ нѣ маї сѣ-
жїмѣ похѣлѣр пѣнѣчѣлѣнї, че сѣ агонїсїмѣ пѣамѣ дѣ-
тѣїнїче покзїнцїей ; сѣ не пѣнѣмѣ дѣрѣтївѣ лѣкомїїлѣр .
кѣ нїче бѣлѣмѣ тѣрѣснї нѣ сѣ тѣмъдѣскѣ кѣ сѣцїлѣ ши
кѣ бѣцїа, че карѣ сѣ ва постї тарѣ, ачѣла сѣ тѣмъдѣ-
ацѣ лѣснѣ . кѣ вѣрѣ-кѣмѣ асте пѣкѣтѣлѣ ма гѣстарѣ дѣ-
че, тарѣ апѣї амар ши кѣ стрѣпѣлѣж ; ашѣ ши покѣ-
нїа, дѣкнѣчїонїлѣ, постѣлѣ, пѣнцїнѣ сѣ аратѣ кѣ скѣрѣж .
тарѣ апѣї адѣскѣ рѣдѣлѣ вѣкѣрїей де вѣчїнї кѣ гѣрѣацѣ
апостѣлѣлѣ : кѣ кѣ мѣлѣте скѣрѣе ши сѣ каде нѣѡѡѡ сѣ .

трзъмь лтрѣ лпързціа чѣрюлѣи лѣи дмнѣзѣ, ши невои-
 торіи в вѣрѣ апска пре а . ши тарз зиче : невоици-вз де
 лтраци пе подрта ча стрѣмтѣж, каре дѣче л вѣнацѣ, че
 пѣцини сѣнтѣ, каріи в афлѣ пре а ; кѣ порціи чѣи стрѣм-
 те, ши кѣли чѣи лѣгѣсте дѣѣста сѣнтѣ лѣкрѣриле : фѣа-
 ма, сѣѣта, кѣкарѣ пре пѣмѣнтѣ, лкинѣчюниле, недѣр-
 мира, смѣрѣнїа, вѣзнѣѣцѣле, рѣвдара асѣрѣлелѣр юбирѣ
 де сѣрачѣ, пѣзнѣсѣмь вкїлѣр, кѣ фѣрѣ де пѣзнѣсѣ нѣ пѣате
 фи покѣинца, кѣ пѣзнѣсѣмь асте покѣинца адевзратѣж .
 ши каре сѣ лтрѣанѣ (! л. лтрѣарнѣ) в датѣ де ла пѣ-
 катѣ, сѣ нѣ сѣ май лтрѣарне тарѣ ка кїнеде ла вѣрѣтѣрѣ
 са, сѣс ка порѣсѣмь спѣлатѣ тарѣ ла мѣчирѣж ; че сѣ рѣв-
 ним чѣлѣи динѣтѣи пѣкѣтѣсѣлѣи фїю, каре кѣ покѣинца
 лѣ дѣшкис оуша лпѣрѣцїей, ши лтѣюлѣи тѣлѣхарю, ши
 вѣмѣшѣлѣи ши алтора, каріи в датѣ дѣѣка сѣ пѣ-
 рѣсирѣ де пѣкатѣ, нѣ сѣ май лтрѣарсѣрѣ тарѣ ла пѣ-
 катѣ . аша ши тѣ, фїюле, силѣѣѣте сѣ фїи аша : л
 лѣкѣ де мѣзнѣѣчѣс ла вѣкатѣ, фїи поститѣрю . л лѣкѣ де
 вѣвѣтѣрю, вѣ апѣ . л лѣкѣ де рѣсѣ, вѣрсѣ лѣкрѣми . л
 лѣкѣ де мѣрѣцѣ, фїи смѣрит . л лѣкѣ де патѣ мѣале,
 кѣлѣкарѣ грѣ . л лѣкѣ де свѣдникѣ, фїи дрѣгѣстѣс . л лѣкѣ
 де вѣрѣжѣбитѣрю, фѣкѣтѣрю де пѣче . кѣ де те вѣн покѣи
 аша, аколѣ вѣи фи фїю лѣминѣн, ши фїю зилѣи ; ши
 прин аѣѣста кѣи вѣи лтра л латѣрѣ фѣр де трѣдѣ, л-
 трѣ лпѣрѣцїа чѣрюлѣи . кѣ лѣ зис дмнѣл : фици гѣта,
 кѣ нѣ цїицѣ вѣл ши чѣсѣлѣ кѣндѣ вѣ вѣни свѣрѣшитѣлѣ ;
 кѣ нѣ цїим пѣнѣж кѣндѣ-и вѣиѣа нѣастрѣж . ши де не вѣ

апла мѡрта ꙗ ꙗкате, май вине съ нѡ филмъ нѡскѡци .
дѣчи съ не невоимъ, ка съ лепѣдзмъ сарчина пѣкателѡр
нѡастре ꙗ де гравъ, ка съ тимпинзмъ лѡминац ла лѡвѣ-
аре пре дмнѡа, рѡпи(н)дѡ-не спре нѡѡри ꙗ въздѡхъ, кѣндъ
ва вени пре пѣмѣнтъ ꙗ слава пѡринтелѡи съѡ, съ ѡудече
вѣйлѡр ши морцилѡр, ши съ пѡтѣскъ кѡн дѡпѡ лѡкрѡа лѡи.

Мѡргѡритаре адекъ кѡвинте де мѡл'те фѣлюри..... а лѡи
златѡстѡ..... с'аѡ скѡс де пре лим'ѡа гречѣскъ, пре лим'ѡа
рѡмѡнѣскъ..... ши с'аѡ типѡрит'..... ꙗ Бѡскрѣци..... анѣи
дела фачерѣ лѡмѣи зрѡ. (1691 de la Нг.)

Предѡсловѣе кѡтрѡ мѡрѡа са вѡдъ..... Ши лѡр'ачѣста
кип' сѡзр'шин'дѡ-се ши ачѡста, съ съ типѡрѣскъ, ай по-
рѡнчит', кѡм' вивѡла сѡнтъ с'аѡ фѣкѡт'; карѣ съѡай кѡ
дела рѡпѡѡсѡтѡлъ Шѡр'ѡан' вѡѡѡд' ѡун'кѡл' мѡрѡи-тале
с'аѡ лѡчѡст', таръ ши ла лѡчѡстѡ-и, ка ѡун' ѡа . лѡг .
исправникъ че ерай, ши пре ачѡла нѡ нѡмай кѡ ѡѡжр'дѣе
аи неѡит а съ испрѡѡи, че лѡрѡ фѡричителе зилеле дѡм'-
нѣи мѡрѡи-тале а ѡ съѡжр'ши де тот' ай фѡкѡт'.

Картѣ лѡи Мелѣтѣе Сириг', лѡпротива ерѣсѣилѡр кал'ви-
нѣци, ши лѡтрекѡрилѡр' лѡи Кирил' лѡкари патрѣархѡлѡи
ѡаре кѡи'дъ цриградѡлѡи че аѡ фѡстѡ . Ши аѡѡселе че
Дѡсиѡѣѡ Патрѣархѡл' Иерѡсалимѡлѡи, таръ лѡпѡтриѡа ачѡлѡр'
кал'винѣци ерѣсѣи де ич де кола аѡ аѡнат', лѡкъ кѡ вѡ-
а-ци, ши бѡскрѡс а съ типѡри гречѣще ай фѡстѡ. Каре
тѡате ачѣстѣ нѡ кѡ мѡч саѡ кѡ пѡцине кел'тѡале але
мѡрѡи-тале с'аѡ типѡрит' ши с'аѡ фѡкѡт'.

Май сжнтъ джкъ пре мжини-не аксм' де сз май скот' депре гречѣще рсмънѣще, мзр'тсрїа православ'никъ, чѣ-й зикъ, де Нек'тарїе ал' Іерскалмваснї патрїар'хъ фзквтъ, ши ал'теле каре кс дсм'незеѣскс' ажстору невоим' а ле испрзви, ка ши ачѣлѣ л типарю съ сз батъ ; ши ал'теле мс'л'те вгне сз сз факъ спре фолоск де оп'ще ; оун'де ведѣм' гаръ зикъ ши кснѡащем', кз тѡатъ невоин'цъ, ши гжн'дс'л' мзрїи-тале асте, ка л поменире вѣчникъ, всна фаптъ сз лши, ши немор'тк нсме сз-ц' кжцици...

Ай мзрїи тале мич плекаци ши дирѣп'е сазци

Штр'ван' ал' дѡилѣ лмгwfѣт'
и Радс'л' лмгwfѣт'.

Ксвѣнтъ ал' дѡилѣ а чѣлси лтрс сфнци пѣрин'теле нѡс'трс а лшї Іванъ Златоуцгү . пентрс фрсмсѣцѣ мзѣрилор.

Чѣла че ва сз а мсаре пре лѣще, требсаще лтжю сз читѣскъ правимиле, кареле дс скрис' апѡстолс' Павелъ, пѣн'трс ка съ афле чѣ-и сз каде съ факъ . Кзчи кжнд' сз ва лтжм'пла мсара че ва лса сз фїе рѣ, окзржтѡаре ши вецивъ ши плинъ де фзрѣ де мин'те, ши ал'те рзс-тѣци сз ливъ ; ши нсмай о рзс'тате де ачѣстѣ де ва авѣ, требсаще сз о деспар'ци ши сз їаи ал'та ; кѣ вен авѣ мс'лтъ кел'тсїалъ ши невои . Дирѣпт' ачѣа л тѡт' кипс'л' фз ка съ їаи мсаре всна смеритъ ши лцелѣп'тъ ши аскс'лтътѡоре . Кз де вен врѣ сз ксм'пери касъ всна, дс рѡви, чѣрчи кс невоин'цѣ пре ачѣа карїи лн вжнд', ши

пре ачѣа карїи тас авст' маи наин'те ; дсз де але касїи
 дикисе, тарз де а робилор' сзнзтате ши взр'взїе ши де
 вѡа ссфлетзави лор' черчи . Каде-се май мсл'тк сз фачи
 чер'четаре пен'трѡ мѡери ; кз де веї лса касз рѡ, поци
 сз w даї ддрзт', ашиж'дер'к ши пре рѡви, тарз пре
 мѡаре нѡ w поци сз w даи нич дексм' ддрзт' . Ши
 тарз де ва лса чинева мѡаре сзракз, асте псцинз рзѡ-
 тат'к, тарз де ва лса богатъ, асте маре ши ддоитъ рз-
 стат'к, кз оуна фаче стрикъчїоне вїеїї, тарз ал'та, а-
 дѡче пре взр'бат' ла сспнере ши ла невѡ'ничїе . Ши ал'-
 цїи тарз карїи пззѣскѡ нѡ нѡмай дч'ѣа лѡме сз мѡн'-
 чѣскъ де в'ѣчи, че ши дич кѡ рѡ рзѡтате аѡ перит' .
 Мсл'те мецїешгѡри дїаволѣци аѡ рзѡдат' де мѡѣрїле
 ч'ѣле р'ѣле ; кз ач'ѣл'к мсл'тора л'ѡс фзкстъ фармече,
 ши пре иѡв'ничїи лор' пре оунїї тас невѡнит', тарз пре
 ал'цїї тас ши wморжт' . ши тѡ w оаме, де нѡ те теми
 де дмнеззѡ нич де мѡнка драчилор, дкаї де фармечїле
 дїаволилор т'ѣмете . Кзч кжндъ веї веда пре тїне кз таи
 фзкст' псстїю де ажѡторюл' лѡи дмнеззѡ пен'трѡ тале
 ши деспїндѡ-те де ажѡторюл' ши дарѡл' чел' де ссѡ, а-
 тѡнч'к кѡ мсл'тъ нет'ѣмере те а ши кїамз пре драчи,
 ши-ц' скрїѡ вѡере, ши те деспѡде де мжнт'сїр'к та, ши
 те фаче де ржс ши де бат'жѡкѡрз д тоатъ четат'к .
 Де веї сз дїеи псцинта мжнжѡаре ла ссфлетзл' тѡѡ ?
 нѡ м'ѡрѣ ла зѡбрь ши ла жѡкѡри, нѡ май мѡрци ла грз-
 дїни, ла ржѡри ши ла вл'ци ши ла лївѣзи ши ла помѣ-
 тѡри де аскѡлтз пре грїєри карїї кжнтз тоатз зїѡа .

Пасх ла бесѣречиле сфнци мѣченич, карій да8 сѣнзтатѣ
 сѣфлет8л8й ши а тр8п8л8й, ши н8 ла алте стрикзчюни.
 Ай рѣкъ, ай м8аре, ай копій? че асте де потривз8вк8-
 рїей ши веселїе(й) ачѣцїа? ан касъ ши глоатъ ай прїа-
 тини, ачѣстѣ сжн'тъ веселитѣоре, ши кжциг8л' мжн'т8и-
 тѣорю ши феричит'. Че асте ал'тъ май феричит' ши май
 д8л'че л тоатъ л8мѣ, ка прїатенїй чѣй8вни ши юбици?
 ши че асте гарзш' ка лсоцирѣ тик'нитъ ши лцел'кп'тз
 ши аск8л'тѣтѣоре? деч кжн'дѣ вѣзи м8арѣ фр8мѣас8 ши
 адашци пѣх'та та май м8л'тъ декжт' а ей, сокотѣще къ
 пзмжн'тъ асте ши чен8шз, ши сз ва потоми т8р8в8арѣ
 пѣх'теи; а8 п8не к8 гжнд8л' тз8 к8м' ва премени фр8-
 м8сѣцѣ ей8втржн'ѣцеле а8 боала, ши вей веда к8м' и
 сз аджн'чашз окїй, к8м' сз з8жрчѣскъ фѣцеле8в8л8й
 ши тоатз ст' стрикз флѣарѣ ачѣла а фр8м8сѣцїй ши а
 тинерѣцїй. Л8т' л88зи ши цзржнз ши чен8шѣ, каре н8
 асте ал'тъ фз(рз) н8май мормжнтъ8вр8ит', фр8м8сѣцѣ
 тр8п8л8й. Ши де ан веда чѣле ден' лѣ8н'тр8л' тр8п8-
 л8й, асте плин' де нек8рзцїй ши де п8тѣоре м8л'тѣ. Ши
 де м8л'те8ври ши фетишѣора фр8мѣас8 м8рин'дѣ, ши
 д8пз о зи дѣла, с'а8 афлат' гроапа ен плинз де вїерми
 ши де лп8цичюне м8л'тз. Вѣзи8аме че фр8м8сѣцѣ8в8-
 нѣци ши сз8ци?

СФЪНТА ШИ ДМНЕСЪЗІАСКА ЕВАНГЕЛІЕ ЕЛИНЪСКОЗ ШИ РЪМЪНЪС-
 СКЪ... . ꙗ анѡ мѡнтѡвирїѣ ахчг. (1693) ши с'ас типзрит
 ꙗн'трѡ сфнта митрополіе а сгровлахїѣ.

Бѣаца сфнтѡвѡшї ши Буглїстѡ Іван, дѡпъ кѡм аѡ скрис
 Софронїе.

Іванъ пре кареле Іс. фѡарте л'ас ювїт, фіюл' лѡшї Зе-
 ведѡс, фрателе лѡшї Іаковъ. кърѡм де Ирѡд' дѡпъ патїма
 домнѡвѡшї капѡл' и с'ас тзлатъ, пе срма тѡтѡрѡръ аѡ скрис
 еуглїа, рѡгатъ фїнндъ де епскѡпїѣ Асїеѣ, ши ꙗпотрїва
 лѡшї Кїрїноѡ, ши ал'тор еретїчи, ши маѣ вѡртѡс лѡцїѣ
 Бмвїѡнїтѡвнїлѡр чей че сѡ арѡта атѡнчѡ, челѡр че зїчѡ
 де хс, маѣ наїнте де Марїа сѡ нѡ фїе фѡстѡ нѡскѡт' ;
 дерѡптѡ ачѡл' с'ас ꙗдем'нат дмѡзїа ска лѡшї нацѡре а зї-
 че . гѡрѡ ши алтѡ причинѡ ачѡцїѣ еуглїѣ адѡк ; кѡ чи-
 тїндъ кѡрцїле лѡшї Малѡен, Марко, ши Лѡкзїѣ. испїтїт-лѡ
 ток'мѡла истѡрїѣлѡр' ши аѡ адеверїтѡ пре дѡншїѣ кѡ а-
 девзратѡ аѡ грѡнтѡ, нѡмаѣ фѡр де оуѡнѡ анѡ ꙗт(р)ѡ каре
 аѡ пѡгїмїтѡ Іванъ ; кѡ дѡпъ ꙗкїсѡдрѡкѡ лѡшї Іванъ аѡ
 скрис истѡрїа . лѡсѡндъ дар анѡ ꙗтрѡ каре чѡле че с'ас
 лѡкрат де чей трѡѣ еуглїстї, с'ас скрис алѡ анѡвѡшї чѡлшї
 маѣ денанїтѡ, пѡнѡ а нѡ вѡга пре Іванъ ꙗ темнїцѡ,
 лѡкрѡрїле аѡ скрис пре кѡм' сѡ вл пѡтѡ доведї лѡ чей че
 кѡ грїжѡ пре чѡѣ патрѡ еуглїстї вор' чїтї ; каре ши чѡ
 че с'ас пѡрѡт' неток'мїрѡ лѡшї Іванъ, кѡ чѡл-л'ал'цї кон'-
 тенѡше . скрис-аѡ ши в епїстѡлїе а кѡрїа ꙗчѡпѡтѡрѡ
 асте : [чѡл че аѡ фѡстѡ де'нчѡпѡтѡ] каре де тѡцї вѡрѡ-
 21*).

цѣи бесѣречїи, ши чей лѣзцаци асте алѣсз, тарз чѣлѣ-
 л'ал'те дѣла кѣрора асте лчепхтѣра, чей ден'тжю : [прѣ-
 wtсл' чинститїи еклѣгїи] тарз чей де адѣла : [прѣwtсл'
 лшї Гаїе чѣлшї ювнтѣ] зикс се а фи але лшї Іванъ прѣ-
 wtслшї, ал' кѣрса лкз ши аксм' ал'тѣ мѣрмжн'тѣ ла
 ѳфес асте . ши оунїи сокотѣскѣ амжн'дѣла мѣрмжнтѣрїле
 сз фїе але лшї Іванъ еуглїстслшн, пентрѣ каре кжндѣ вом
 вени ла Паниа (! 1. Папїа) акслатзтѣорїол' ачестѣра вом
 тжлксн прексм асте wrзндсїала . че дарз ла ал' патрѣ-
 спрззѣче анѣ порнїндѣ Дометїанѣ а дѣла гонїре дсп(з)
 Первнѣ, ла wстрѣвсл' ла Патмо гонїндѣ-се ас скрїс апо-
 калиѳїс, каре л'ас тѣл'квнт Івстїнѣ мчнїксл' ши Ірїнес.
 тарз тѣнндѣ-се Дометїанѣ, ши фаптеле лшї де мсл'та лшн
 рзстате, фзкжндѣ-ле сфатсл' лшї дешартѣ [епїнѣра], с'ас
 дсц ла ѳфесѣ . фїїнд' аколо пѣнз ла Траїанѣ лпзратѣ,
 тѣате бесѣречїле Ісїей ас лтзрїтѣ ши ас зїдїт бесѣ-
 рїсн (! 1. — рїчн) ши фѣар'те лѣзтржнїндѣ, ла зї де анн
 дспз патїма дмнслшї сзвѣршїн'дѣ-се лжн'гз чѣ де май
 ссс зїсз четате, рзпосѣрїї с'ас лѣреднїчїтѣ.

Л сфнта ши марѣ дсминѣка а пашилорѣ . дела Іванѣ а.

1. Дѣнчепст' ера кѣвжнтсл', ши кѣвжнтсл ера ла дмн-
 ззѣ, ши дмнззѣ ера кѣвжнтсл. 2. Ічѣста ера дѣнчепстѣ
 ла дмнззѣ. 3. Тѣате прентр'жнсл фсрї, ши фѣр' де
 джнсл немїка фс, че фс. 4. Лтрѣ джнсл вїаца ера,

ши вѣаца ера лѣминъ ваменилоръ. 5. Ши лѣмина лѣтрѣ
лѣтѣнѣрек лѣминѣхъ, ши лѣтѣнѣрекса пре а нѣ в кѣ-
принсе. 6. Фѣс вѣмѣ тримисѣ дела дѣмѣхъ, нѣмеле лѣи
Іванъ. 7. Ячѣста вени лѣтрѣ мѣрѣтѣрѣе, ка сѣ мѣртѣри-
сѣскѣ де лѣминъ, ка тоци сѣ крѣхъ прин' ель. 8. Нѣ
ера ель лѣмина, че ка сѣ мѣртѣрисѣскѣ де лѣминъ. 9.
Ера лѣмина чѣ дѣвѣратъ, карѣ лѣминѣхъ пре тот в-
мѣл' че вине лѣ лѣме. 10. Лѣ лѣме ера, ши лѣмѣ пре ел
сѣ фѣкѣ ши лѣмѣ пре дѣнѣсѣл нѣ-л' кѣносѣс. 11. Лѣтрѣ
але сѣле вени, ши лѣ сѣи пре дѣнѣсѣл нѣ-лѣ прѣимирѣ.
12. Іѣрѣ кѣци прѣимирѣ пре дѣнѣсѣл', ле дѣде лор нѣ-
тѣре ка сѣ фѣе фѣи лѣи дѣмѣхъ, чѣлоръ че крѣдѣ лѣтрѣ
нѣмеле лѣи. 13. Карѣи нѣ ден сѣнѣе, нич ден вѣе трѣ-
пѣскѣ, нич ден вѣе вѣрѣтѣскѣ, чѣ дела дѣмѣхъ сѣ нѣс-
кѣрѣ. 14. Ши кѣвѣнтѣл трѣи сѣ фѣкѣ, ши сѣ сѣлѣшлѣи
лѣтрѣ нѣи, ши ам' вѣхѣт' слава лѣи, слава ка а оуна
нѣскѣт' дела тѣтѣл, пѣмѣ де дарѣ ши де дѣвѣр. 15.
Іванъ мѣртѣрисѣще де дѣнѣсѣл' ши стрѣгѣ грѣинд' : а-
чѣста ера де кареле ам' хѣс : кареле дѣпѣ мине вине, на-
интѣ мѣ фѣс, кѣ мѣи лѣтѣю де мине ера. 16. Ши ден-
трѣ пѣнирѣ лѣи, нѣи тоци ам' лѣат', ши дарѣ пѣнтрѣ
дарѣ. 17. Вѣ лѣцѣ преи' Мѣвѣсѣи фѣс датъ, тѣрѣ дарѣл'
преи' Іс. Хс. фѣс.

Alexandru Dascalul: Psaltire slavono-română cu tâlcū,
1697.

Psalmū 137.

Ла рѣсѣль вавулонѣши аколо шедѣмь ши пѣзницѣмь, ад-
кзндѣ-не аминтѣ де сѣвнѣ . тзакѣль : Ятѣнче жидовиї
чеи рѣбници пѣзницѣ . яр сѣ цїї кз пѣзницѣ сѣфлетѣле
дирепцилорѣ, шезѣнд ꙗ вавулонѣ, ꙗ іадѣ, кѣ вавулонѣмь
сѣ зиче тѣрѣраре, пѣзницѣ адѣкѣндѣ-ши аминтѣ де сѣв-
нѣ черескѣ . ꙗ салчил пе мижлокѣл еи сїзнѣрѣмь wr-
ганеле ноастре . тл : Рѣстигнирѣ жидовиї пе хс пре миж-
локѣль крѣчїи, ачела wrганеле сѣнзтѣоре крѣдинчїоашилор .,
Кз аколо не ꙗтрева пре нѣи чѣла че не рѣбирѣ пре нѣи
ши карїи не дѣчѣ, де кзнтаре . тзакѣль : Рѣбиндѣ діаво-
лнї пре шмениї, ꙗи дѣчѣ ла іадѣ ка ла вавулонѣ, ꙗтре-
вѣнд пре дѣнши оунде іасте домнѣ лор . Кѣнтацѣ ноав
днї кѣнтѣрилѣ сѣвнѣши . тзакѣль : Шїе діаволнї ꙗтоар-
чере лимбилорѣ, карїи ера сѣ кѣнте ꙗ бесеречилѣ, кзнтѣрѣ
нвоѣ . Кѣм вѣм кзнта кзнтаре домнѣши пре пѣмзнтѣ
стрзинѣ . тл : Зиче дирепциї дѣкѣ ꙗтрарѣ ꙗ іадѣ : де
акѣма нѣ вор ман пѣтѣ лѣѣда пре дмнѣзѣ пе пѣмзнтѣ
тѣль діаволнорѣ . Де вѣи оунта пре тинѣ Іерслиме, оу(и)-
татѣ сѣ фїе дирѣпта мѣ . тл : Зиче Ядамѣ : де вѣи
оунта пре тинѣ раюле, сѣ фїѣ оунтат ши еѣ де дмнѣзѣ .
Липаскѣ-се лимба мѣ де грѣмазїи мїеи, де нѣ те вѣи
помени пре тинѣ . тл : Ниче дѣкѣм нѣ пѣтѣ оунта дѣл-
чѣца раюлѣши, мѣкар де ера ши ꙗтрѣ ꙗкисоаре Ядам ;
че кѣ гзндѣль гзндїа . Де нѣ вѣи пѣне де наинтѣ Іерсли-

мѣль ка дтрѣ дчепствѣ беселіе і мѣле . тл : Ядекъ пре-
кѣм ера Ядамъ дтзи д раю кѣ веселие, аша ши пре оур-
мѣ ва фи, трѣцѣ нздѣжде . Поменѣще амне фечіоаріи
Бдомѣлси д зѣа Іерснимѣлси . тѣлкѣль : Ядѣче-шь ва а-
минтѣ хс де жидовіи фечіоаріи д зѣа чѣ д-
фрикошата а жѣдеѣлси . Каріи зичѣ : дешертацѣ, де-
шертацѣ пѣнз д темеліиле лси . тл : Зичѣ жидовіи лси
Пилать : іа-ль іа-ль ши ши(!) рѣстигнѣще пре хс . Фата
вавулонѣлси тикѣлоаса . тѣлкѣль : Сѣборѣль жидовѣскѣ
дешертѣ ши тикѣлось, кѣ н'ас причепст таина лси хс .
Феричитѣ кареле ва пѣзти цѣе даториа та, каре дедѣшь
нола . тл : пѣзти-ва хс ла дфрикошата зы, сѣборѣлси
жидовѣскѣ, кареле аѣ вѣрѣат сѣнѣѣле прѣрочилорѣ, ши аі
лси . Феричѣ де чела кареле ва лѣа ши ва здроби тинѣ-
рен тѣи де пѣатра . тл : Феричиць вор фи жидови, ка-
ріи вор крѣде дтрѣ хс, ачела-й пѣатра, ши сѣ вор вотеѣа
дтрѣ дѣнѣль .

Минѣюль..... с'ас типѣрить д сѣнта епскпѣе дела Бѣзѣс.
д анѣль дела зидирѣ лѣмѣи зѣс. (1698).

Д е зыле а лѣи Яприліе.

Дтр'ачасташ' зи прѣ кѣвѣваса маика нѣастрѣ Фѣвдѣора
чѣ дин Солнѣ.

Ячастѣ прѣ кѣвѣвасѣ Фѣвдѣора, юбиндѣ пре хс. дин'
тѣнѣрѣ вѣрѣста са, сѣ лѣпедѣ де лѣме, ши мерѣндѣ ла

W мѣнѣстире де вѣще сѣ кѣлѣгѣри, ши пѣзиндѣ толте
фаптеле чѣле вѣне, лѣс ши испрѣвить ; ши атѣта ас-
кѣлатаре ши чинсте да челор л'алте сѣрори кѣлѣгѣрице ши
старецїи, кѣт ши дѣпѣ мѣартѣ ей ас арѣтатѣ ка кѣмѣ
ар хи фѣстѣ вїе . кѣ пѣзиндѣ-ш' вїаца кѣратѣ лѣтре дѣн-
селе ка оун' стѣлѣ вїс ши лѣсфлѣцатѣ . ши дѣпѣ рѣпо-
сарѣ ей трежнѣдѣ кѣтѣ-ва врѣме, пристѣвиндѣ-се ши ста-
рица, ши фїиндѣ ши л кѣратѣ ши сѣфлѣтѣкѣсѣ, сѣ стрѣн-
серѣ ка сѣ w лѣрѣапе . адѣнѣндѣ-се ши ѡамени де чин-
сте, ши нѣрѣдѣ ши чѣи кѣ фїрика лѣи дѣнѣсѣс кѣлѣгѣри,
шї-и фѣкѣрѣ сѣсѣжа пѣгребанїей дѣпѣ вѣнчѣю ; ши дѣш-
кѣжнѣдѣ мѣрмѣнтѣлѣ оунде зѣчѣ сѣнта Фѣѡдѣра де
мѣлѣтѣ врѣме, ка сѣ астрѣче ши пре нѣгѣменица лѣнѣгѣ
дѣнѣсѣ, сѣ фѣкѣс мѣнѣне мѣре, каре да чѣлѣркѣ че вѣдѣ
мѣрѣре, ши чѣлѣркѣ че асѣїа оунмѣнѣцѣ ; кѣ фїиндѣ лѣ-
кѣлѣ лѣде-мѣнѣ де привить ши л вѣдѣ тоци, кѣм' сѣ
мишка ши сѣ стрѣнѣцѣ чѣ де дѣмѣлѣтѣ зѣкѣтѣ мѣартѣ
Фѣѡдѣра, ши ка кѣмѣ ар хи фѣстѣ вїе, ашѣ с'ас трѣс
де ас фѣкѣтѣ лѣкѣ мѣйчей чинѣтиндѣ-ѡ . ачѣстѣ мѣнѣне
вѣзѣжнѣдѣ тѡцѣ, мѣрѣнѣдѣ-се стрѣга : гѣди помѣлѣи . ши де
атѣнѣче пѣнѣзѣ акѣмѣ мѣлѣте чюдѣсе дѣнѣсѣс прин кѣвѣѡсѣ
ачѣстѣ Фѣѡдѣра ас фѣкѣтѣ, мѣлѣци лѣдрѣчнѣцѣ тѣмѣдѣ-
индѣ, ши пре мѣлѣци ѡрѣви фѣкѣжнѣдѣ кѣ ѡки, ши ѡлнѣви
нѣнѣмѣзѣраци лѣксиндѣ.

Лтр'ачасташ' си (. еі.) прѣ квѣвѣсѣль пзринтеле нвстрѣ
 Ахіліе питрополитсѣль Ларисей.

Ачѣста ас фвст пре врѣмѣ лпзрѣціен марелѣи Кви-
 стантинк, нзскѣть ши крескѣть ден пзринци благочестиви,
 де ла карїи фс лвзцатѣ бсна крединцѣ, ши кс чѣле де
 афарѣ лвзцѣтѣри, ши чѣ лнзцатѣ философіе . ши л-
 подобиндѣ-се пре сине кс тоате дмнзѣѣциме бнзѣтѣци, сѣ
 пѣсе архіерѣс л а доав Феталиа л Лариса, де тоци лѣ-
 квиторїи Бладеї . ши мергжндѣ ла сзвѣрѣль чѣл' маре че
 с'ас стржнск ла Никѣа, ши встениндѣ ши невоиндѣ пжнѣ
 л сфжршитѣ лпрѣзнѣ кс пзринціи ши вворжндѣ пре А-
 рїе, ши пре соціїле лѣи, ши андоиматисиндѣ-ї, сѣ лтѣор-
 се гѣрѣ ла Лариса . ши стрижндѣ мѣлѣе капици идолѣциї,
 ши драчи гониндѣ ден ваменн, ши алѣе мѣлѣе минѣни
 фѣжжндѣ, кс паче вїаца ас пзрѣситѣ ; фѣжжндѣ ден те-
 мелїе сфнте вѣсѣрѣчи ши лподобиндѣ-ле л тѣт' кипсѣль .
 кс алѣе мѣр сфнте рѣци, дмне мнлѣаще-не ши не' снзѣѣце .
 Амин.

Дивансѣль сѣс глѣава лцелептсѣлїи кс лѣма сѣс рїудѣсѣ
 сфлетсѣлїи кс трѣпѣл, прин..... Іѣвнѣ Димитрїе Квнстан-
 тинк воевод..... лн Іѣши . влѣт дела Іѣдамѣ зсѣ гѣрѣ
 дела мжнтѣннца лѣмїи ахчи. (1698.)

Благочестивсѣлїи прѣ лсминатсѣлїи ши нѣаѣ чнстїтѣ-
 лїи, дѣл'челїи ши маї марелїи фрате, Іѣван' Антілѣхѣ
 Константинк воевод, кс дсминзѣѣцѣска мнлѣ, доминѣ, в-

БЛЪДВИТО́РЮ ЦЪРЖИ МОЛ'ДОВИ́Й, ДЕЛА АЛК МЪРИ́Й САЛЕ, МАЙ
МИК', ШИ ПЛЕКАТ ФРАТЕ, ІВАН ДИМИТРИ́Е КВНСТАНТИН ВО-
ЕВОД . КАРТЕ ДЕ ДКИНЪЧЮНЕ.

Астрономі́й, АДЕКЪ А СТ'БЛЕЛЪРЪ КЪНОСКЪТО́РИ [ПР'КЪ ЛЪ-
МИНАТЕ, ЧИНСТИТЕ, ЮБИТЪЛ' МІЕС ФРАТЕ] ДТРЪ ТОАТЕ КЪТЕ
ДТРЪ А ЧЕРЮЛШИ ТРЪП' СТ'БЛЕ СЪ ПОАРТЪ, ДОАЖ НЪМАИ НЕ-
КЪЗТИТО́АРЕ ШИ ИЕМЪТЪТОАРЕ А ФИ АРАТЪ, КАРИЛЕ ОУНА Д
ПАРТ'КЪ ЧЕРЮЛШИ ДІАСЪПРА, ІАРЪ АЛТА Д ПАРТ'КЪ ЧЕРЮЛШИ ДЕ
ДЕСЪП'ТЬ А СЪ АФЛА ПОВЕСТЕ́СКЪ . ОУНА ПОЛЪСЪ' АРКТИКЪСЪ
ІАРЪ АЛТА ПОЛЪСЪ' АНТАРКТИКЪСЪ' ЛЕ НЪМЪСЪК', ПРИН' КАРИЛЕ А
ЧЕРЮЛШИ ТРЪП', ШИ РЪТЪНЪЗЪЛЪ СЪ ДЪЖР'Т'КЪЩЕ.

ІЧАСТЕ ДАРЪ ДОАЖ СТ'БЛЕ [МАЙ МАРЕЛЕ МІЕС ШИ ЮБИТ
ФРАТЕ] МАКАР КЪ КЪ СТАРА ОУНА ДЕЛА АЛТЪ, ЛЪНГЪ ДЪПЪР-
ТАРЕ ШИ МАРЕ ДЪУСЪВІРЕ АЪ . ДЪСЪ ІАРЪШ [ДЪПЪ СОКОТІАЛЪ]
ПЪРЪР'КЪ НЕДЕСПЪРЦИТЕ, ШИ Т'ОТ' Д'КЪОУНА НЕДЕУСЪВІТЕ СИНТЬ.
ШИ А ЛЪР ОУНА КЪТЪРЪ АЛТА ДІАПТЪ ПОТРИВИРЕ, ШИ ОУНА
ДПОТРИВА АЛТІА НЕКЪЗТИТЪ ВДИХ'НИРЕ ШИ РЪЪИМАРЕ, НИЧ
А ЧЕРЮЛШИ АЛТЪ ЛЪЩИМЕ, НИЧ А СФЕРІИ ПЪМЪНТЪЛШИ ГРОАЪ
ГРОСИМЕ, А W WПРИ, САЪ А W ДЕСЪРЦИ ПОТ'. КЪ ПРЕКЪМ В
РЪАТЕ ДТР'О WСІЕ СЪ МАГЪ, АША АЧ'БЛЕ ПРИНТР'W W (!)
МИНТАСКЪ WСІЕ [КАР'КЪ АЪОН СЪ КІАМЪ] ОУНА КЪ АЛТА СЪ,
ПРИН АТЪТА ДЕ МЕ(Р)ИДИАН ДЕСЪРЦИРЕ, ДТРЪЛОКАЪ.

ДТР'АЧ'БТЕ В СТ'БЛЕ КЕНДРЪЛ, АДЕКЪ ЦИНТА А МИЖЛОЧИ-
РІИ КЪТИНЦІИ ЧЕРЮЛШИ СЪ ДМИЖЛОЧАЪЪ. ШИ Д АЧ'Б АДЕВЪ-
РАТЪ МИЖЛОЧИРЕ А РЪТЪНЪ'БЛІИ ПЪМЪНТЪЛШИ СЪ АШАЪ,
КАРИЛЕ ДІИ ВЪР'ЪТА А АЧЕЛЪР В ДРЕПТЪ-КЪМЪПЪНІТЕ, ШИ
ПОТРИВИТЕ СТ'БЛЕ, АЧ'БЛА КЪТЕ ДЕ АСЪПРА КЕНТЪЛШИ ДТЕ-

МЕАТЕ СИНТЪ, НИЧ КЪМ Л СЪС САС Л ЦАС, Л ДРАПТА САС
 Л СТЪНГА, А СЪ МСТА САС А СЪ КЛЪТИ ПОТ'. ЧЕ УР' КЖТЕ
 Л А КЖТИЦІИ ЧЕРЮАШИ КЪПРИНДЕРЕ СЪ КЪПРИНД'. ТОАТЕ Л-
 ТР'АЧЕЛ Л МИЖЛОК' ДРЕПТЬ-МИЖЛОЧИТ' КЕНТРС, СЪ РАВИМЪ
 СПРЕСТЕ ТОТЪ.

КА АЧЪСТЕ ДАРЪ В СТЪЛЕ [ДЪЛЧЕЛЕ МІЕС ЮВИТ, МАИ МАРЕ
 ФРАТЕ] ДОИ ФРАЦИ, САС ДВАЖ ИНИМ' А ДОИ [ЛСЪ АДЕВЪ-
 РАЦИ] С'АРИ АСЪМЪНА ПСТЪКЪ ФРАЦ, КАРІИ КЪ СТАРЪК ЛОКЪАШИ,
 ШИ КЪ ДЕПЪРТАРЪКЪ ДЕУСЪБИРИИ [ТРЪПЕЦИ] МЪКАР КЪ КЖТ
 ДЕПАРТЕ ДЕПЪРТАЦ, ШИ КЪ ПЕТРЪКЪЧЕРЪКЪ НЕЛТРЪЛОКАЦ' АР'
 ФИ, ЛСЪ ДЪПЪ А СФЛЕТЕЛУР, ДЕ НИМИКЪ ЧЕВАШ УПРИТЪ
 ПЪТРЪНДЕРЕ [ДЕ ВРЪМЕ ЧЕ СФАТАКЪ НЕУПРИТ ШИ ПРИН ТВАТЕ
 ПЪТРЪНЪИТОРІО АСТЕ] ПЪРЪРЪКЪ НЕДЕПЪРТАЦ', ТОТ ДЪКЪНА ШИ'Н
 ТОАТЕ ДАТЕ ЛТРЪЛОКАЦ СЪ АФЛЪ.

КАРТЕ САС АЪМИНЪ . ДЕ ПРЪКЪ ЛЪВЪЦАТЪАКЪ ІЕРОМОНАХ' МА-
 ЗИМЪ ПЕЛОПОННИСЪНЪАКЪ..... ШИ С'АЪ ТЪПЪЗРИТЪ Л ТЪПОГРАФІА
 ДОМ'НЪСКЪ Л СЪНТА МЪНЪСТІРЕ Л СЪНЪГЪВ'. АА АНЪАКЪ
 МЪНЪСИРИИ АЪМИИ АХЪА. (1699.)

КАПЪ А.

КЪМЪ КЪ ТЪРЪВЪРАТА СТЪПЪЖИРЕ А ПАПЕЙ, АСТЕ ПРИЧИНЪ
 ДЕЖГИНЪРІИ ВЕСЪКРИЧИЛУРЪ.

ДЕ С'АР ЛТЪМПА СЪ-М' ЗИКЪ НЕЦИНЕ, ПЕНТРС КЪЧИ Л-
 ЧЕПИ ДЕЛА СТЪПЪЖИРЪКЪ, АДЕКЪ ДЕЛА ЛЧЕПЪТОРІА ПАПЕЙ? ШИ
 НЪ ЛЧЕПИ ДЕЛА АЛТЕ ЛТРЪВЪРИ, ШИ УСЕБИРИ КАРЕ СЪНТЪ,

май мари ши май де трѣвъ, прексм' асте чѣ пентрс
 пррчѣдерѣ сфнтсави дхъ, ши алтеле? Рзспндемъ ши
 зичем', кз трѣвзе прексм' зик' филосóфїи, чѣла чѣ скріе
 сас сз лтрѣвъ, съ чѣрче лчепзтѣриле ши причиниле чѣле
 де лтжю а чѣлвр' винсите, ши атснче сз скріе, сас сз
 лтрѣве . Ши ксм' кз асте лчѣперѣ, ши стзпжнрѣ
 Папей лтжа причинз, де с'ас деспзрцитъ бесѣрика апс-
 славн дела а рзсѣритсавн, ши чѣ дела рѣсзрит' де чѣ
 дела апсск, асклатаци бине чѣла че нс цнц', ка съ лце-
 лѣвец' . Ши пентрс ка съ лцелѣвец' ши сз кснóдзец'
 бине, афлац' че чѣре ши похтѣще Папа съ айбз л бе-
 сѣрика авн хс, ши пентрс че похтѣще, ши де оунде с'ас
 лдемнатъ а похти воинцз ка ачаста ?

КАПЪ В.

Че асте пзпистзшиа, сас че зиче Папа пентрс джнса
 кз асте ши пентрс че ?

Похтѣще Папа съ фїе дспъ хс л бесѣрика авн хс
 сингср' ел' сокотитóрю, ши исправникъ, капъ ши стзпжнн-
 тврю, воарю, дóm'нк, лтжю, ши епитроп' авн хс ; съ де-
 злѣце. ши сз лѣце, ши съ скимбе дин' дóгме, сз пѣе
 кжте ва врѣ, ши сз сквацъ, сз адавтз, ши ниментъ съ
 н'айбъ пстѣре сз-н зикз, ас бине флче ас рзс . Ши при-
 чина пентрс карѣ ле похтѣще лчѣстѣ тóлате, асте ача-
 ста. Кзч кз зиче, къ асте ел' ачч пре пѣмжнт' дспре

ЛНЪЦАРЪ ЛШІ ХС Л ЧЕРЮРИ АЛЪ ДОЙЛЪ ХС ШИ АРЕ ТВТЪ
 ШНА ШИ АЧЪАШЪ СЪЗПЖНИРЕ ШИ ПСТЪРЕ, КАРЪ АВЪ ХС МАЙ
 НАИНТЕ ПЖНЪ А НС СЪ ЛНЪЦА, Л ЧЕРЮРИ . ШИ ЛЕ ПОХТЪ-
 ЦЕ ЕЛЪ АЧЪСТЪ ТВАТЕ ПЕНТРС КЪЧ ЛЪС АВСТЪ ПЕТРС, Л-
 ТРС АЛ' КЪРЪА СКАСНЪ ШАДЕ ЕЛЪ СЪЗПЖНЪ ШИ ДІАДОХ'. ШИ
 ПЕТРС ЛЪС АВСТЪ АЧЪСТЪ ПЕНТРС КЪЧ ІАС ДАТЪ ХС ПСТЪРЕ
 КА АЧАСТА, ШИ Л'АС ФЪКСТЪ ПРЕКЪМЪ ЗИКЪ АЧЪСТЪ ЛАТИ-
 НІЙ, ДЕСЪВЪРШИТ' ЕПИТРЪПЪ ЛШІ, ШИ МАЙ МАРЕ ЛТРЕ ТОЦИ
 АПЪСТЪЛІИ, СЪ-І ПОВЪЦІАСКЪ, ШИ СЪ АЙБЪ ТВАТЕ Л ТЪК-
 МА КЪ ХС. ПЕНТРС АЧАСТА С'АС ЛДЕМНАТЪ ШИ С'АС ПОРНИТЪ
 ШИ ПАПА, А ПУХТИ ПСТЪРЪ ШИ СЪЗПЖНИРЪ А ТВАТЪ БЕ-
 СЪРИКА ШИ А РЪСЪРИТЪЛШІ ШИ А АПСЪСЛШІ . ЛДЕКЪ СЪ СЪЗ-
 ПЖНЪСКЪ ДЪПЪ ХС ПРЕ ТЪЦИ ЧЕЛ ЧЕ КРЕД' Л ХС, ПРЕКЪМ'
 ПРЕ ЧЕИ ДЕ БЕСЪРИКА ПЕ ПАТРІАРШ', ШИ ПРЕ ЧЕЛ-Л'АЛЦ' ЕПС-
 КЪПИ, ШИ ПРЪВЦИ, АША ШИ ПРЕ МИРЪНИ . ШИ СЪ НС СЪ
 ФАКЪ НИЧ ШН' ЛЪКРЪ Л ТВАТЪ БЕСЪРИКА АЧАСТА ФЪРЪ ДЕ
 БВА ШИ ПОРЪНКА ЛШІ . ШИ ВРИ ЧЕ АЪ ВРЪТЪ САС ЧЕ АРЪ
 ВРЪ СЪ СЕ ФАКЪ, АФАРЪ ДЕН' ВЪЕ ШИ ДЕН' ПОРЪНКА ЛШІ,
 МЪКАРЪ ДЕ АР' ФАЧЕ ШИ ЕПСКЪПЪЛЪ ЦРИГРАДСЛШІ, САС АЛТ'
 ПАТРІАРХ' ШИ ЕПСКЪПЪ, ШИ МЪКАРЪ СЪ ФІЕ ШИ БИНЕ ФЪКСТ',
 ШИ СЪ НС ФІЕ Л ПОТРИВА ПРАВОСЛАВ'НИЧИЛОРЪ ЛЪВЪЦЪТЪРИ,
 СЪ НС ПЪТЪСКЪ НИМИК' . ІЪРЪ ШИ КЪЦИ НС СЪНТ', ЗИЧЕ
 СЪПТ' АСКЪЛТАРЪ ЛШІ ШИ СЪПТЪ ВОА ЛШІ, ШИ СЪПТ' ГЖН-
 ДЪЛЪ ЛШІ, НИЧИ КЪМ' НС СЪНТ' КРЕЩИНИ, ЧЕ СЪСМАТИЧИ ШИ
 ЛЕПЪДАЦИ КА НИЦЕ ВЪ ФЪРЪ ПЪСТЪРЮ ШИ ПЕРИТЕ . СЪЗ-
 ПЖНИРЕ КА АЧАСТА ЛШ ПУХТЪЦЕ ЛШИ, ШИ АТЪТА АСКЪЛ-
 ТАРЕ ШИ ПЛЕКАРЕ СЪ АЙБЪ ДЕЛА ТВАТЪ БЕСЪРИКА, КЪТ' АЪ

авст' ши хс кжнд' ас фвст' ꙗ леме кс трснса', ꙗкъ ши
май мзат'.

Лвзцзтври крецинеши..... сколсе де пре лимба гречаскъ,
пре лимба рсмѣнѣскъ . ши с'ас типзрит ꙗ анса мжнтс-
нрей аџ (1700) Генаріе . ꙗ . Снѣгввь.

Прѣ крецинсаши, прѣ лминатсаши ши прѣ лнзцзтс-
лши дмнсаши ши стзпжниторюлаши а тоатъ цара Рсмѣ-
нѣскъ . дмнсаши, дмнсаши . Іваннь Квнстандин' Баса-
равз Поеввдъ, ачѣ плекатъ пзнъ ла пзмжнтъ лкинзчюне.

Шрѣ... гзсиндъ в тзлмъчире нолв а оуній кърци нолв
фолоситораре де ссфлет', карѣ дин' лимба гречаскз ꙗ лимба
рсмжнѣскз, с'ас встенить прѣ ксвнвсзль ꙗтрс іермонахи
кур Філодѣю стагорѣцсаъ, м'ам' апскатъ де в ам тупз-
рить кс ажсторюль лши дмнзсзс . карѣ нс нсм и кзчи
пасте нолв, чи къчи асте ши лчепзтсрѣ а тупографіей
карѣ амь лвзцзтъ . фзкънд динтр'ачаста лчепзтсрѣ ꙗ-
тжю а тупографіей ; кс плекзчюне дарз ши кс ценске
плекате, адскс ши псю лнаинте кзтрз милосърдсаъ ши
прѣ лннсаъ вкюл мзріей тале . карѣ мзрїа та дспз оуф-
марѣ лпзрацилоръ чѣлор' де демзлт, ка оунь стрзнепότη
ал' лпзрацилор', ши май налтъ ши май алѣсь декжтъ
дмнїй чен дн'чепстъ, мз рогъ сз в прїймеци, кс влжн-
дѣце ши кс юбире де вмь . прексмы мареле лпзратъ амь
Пѣрсилор Курь, ачѣ псцинтѣ апз а сѣраксаши, сас ка чѣй
дбїй бани мичи ай вздсвїй . ши дмнзсзль тсртсроръ, ши

ДЪТЪТО́РЮЛЬ ШИ СЪВЪРШИ́ТО́РЮЛЬ А ТОЛЪ ДВЪЦЪТЪРА ШИ
МЕЦЕ́РШЪГЪЛЬ. СЪ ПЪЗЪСЬКЪ ПРЕ МЪРІА ТА МАЙ ПРЕСЪСЪ ДЕ
ТОЛЪ РЪСТАТЪ ЧЕ́ЛОР ДПРО́ТИВНИЦИ, ДЪТЪРИНДЪ-ТЕ ДЪТЪ
ПРЪ НАЛЪСЪ ШИ ДЕ ДМНЕЗЪС ПЪЗЪИТЪ СКАВЪ АЛЬ ДМНІ́Й,
Д МЪЛЦИ АНИ, ШИ ПРЪ НО́РОЧИЦИ КЪ ПАЧЕ ШИ ФЪРЪ ТЪР-
БЪРАРЕ, ШИ ДЪРЪИНДЪ-ЦИ ВІАЦЪ ДДЕЛЪНГАТЪ, ДЪТЪС ВЕСЕ́МІЕ,
ДПРЕВЪЗЪ КЪ ПРЪ АСМІНАЦІ́Й КОКОНІ АЙ МЪРІ́ЕИ ТАЛЕ, ШИ КЪ
ТОЛЪ КЪРТЪ. АМІНЬ . А СЪЗВИТЕИ ДЕ ДМНЕЗЪС ДМЪЛЦИ-
МЕИ ТАЛЕ, МАЙ МИКЪ ШИ ПЛЕКАТЬ РОБЪ : ГЕВРГІ́Е РАДОВИЧЪ.

Предослѳвіе кЪТЪ Четитѳри.

ДЪТЪ ачАСТЪ КЪРЦЪМІЕ, ШЮБИЦИ ЧЕТИТО́РИ, НЪ ВЕ́ЦИ АФЛА
ВОРО́ВЕ КЪ НЕВѳЕЛА ДЦЕ́ЛЕСЪ ; КЪ СЪНТЬ ПРѳСТЕ СОКОТЪ́ЛЕ
ШИ ДВЪЦЪТЪРИ, ПРЕ СКЪРТЪ ШИ ЛЕ́СНЕ. КАРЕ́ЛЕ СЪ ДЦЕ́ЛЕГЪ
ФЪРЪ УСТЕНЪ́ЛЬ ДЕ ФІ́ЕЦЕШЪ́ КАРЕ́ЛЕ . НЪ СЪНТЬ ДВЪЦЪ-
ТЪРИ ДЕ УБИЧЪЮ ШИ ПОЛИТИЧЕ́ЦИ ПРЕСЪМЪ СЪНТЬ АЧЪ́ЛА
АЛЕ АСЪ ВПІКЪ́ТИТЪ ШИ АЛЕ АЛТО́РА . ЧЕ СЪНТЬ СОКОТЪ́ЛЕ
КРЕЩИНЕ́ЦИ, КАРЕ́ЛЕ ПРИВЕ́СЪСЪ НЪМАЙ КЪТЪРЪ АДЕВЪРЪЛЬ ЧЕ́ЛЪ
ЕВАНГЕЛИЧЕ́СЪСЪ, ШИ КЪТЪРЪ КРЕДИ́ЦА АСЪ ХЪС . АЧЪ́СТЕ СОКО-
ТЪ́ЛЕ НЪ СЪНТЬ ДАТЕ НЪМАЙ КЪТЪРЪ ЧЕ́Й ДЕЛЪНГАЦИ ДЕ АСМЕ
ШИ КЪТЪРЪ ЧЕ́Й ЧЕ ПЕТРЕ́КЪ ПЪРЪРЪ́ ДЪТЪС РЪГЪЧЮНИ НЕ́НЧЕ-
ТАТЕ ; ЧЕ ШИ КЪТЪРЪ АЧЕ́Л, КАРІ́Й ВІ́ЕЦЪЕ́СЪКЪ Д АСМЕ, ШИ НЪ
КЪНО́СЪСЪ АТЪТА ДЕ КЪРАТЪ ТАИНЕ́ЛЕ АСЪ ДМНЕЗЪС ; КЪ ПО́ТЬ
ШИ АЧЕ́ЩЪ́ МАЙ АПО́Й ДЪПЪ ГРИЖИ́ЛЕ АСМІ́И КА СЪ Ш ЧИ-
ТЪ́СЪСЪ ; КЪ ПРЕ АДЕВЪРАТЪ́ ЛЕ ПРИСОСЪ́ЩЕ ПЪЦИНИКЪ ВРЪ́МЕ

ши пѣнтрѣ спсѣніа лврѣ . Де нѣ ворѣ пѣтѣ съ w читѣ-
скѣ тѣатѣ лтрѣ о зи, тарѣ маи пѣцинкѣ ворѣ пѣтѣ ка съ
прочитѣскѣ, л фіециш' каре зи кѣте оун' кап' маи на-
инте пѣнѣ че нѣ лчѣпѣ грижиле . Диминѣца дѣпѣ че
вѣци сѣрѣши чѣ датѣаре ши дѣпѣ wѣнчѣю рѣгѣчюне кѣ-
трѣ дмнѣзѣ, читици оунѣ кап', лсѣ кѣ сокотинѣ ка съ
w пѣтѣци лцѣлѣце вине . Де нѣ вѣ ввр' фи лѣсѣнд' лѣ-
крѣриле л чети диминѣца, пѣтѣц' ши кѣтрѣ сѣрѣ, маи
наинте пѣнѣ нѣ мѣрѣци спре пат'. Ачѣсте сокотинѣ,
лѣкар кѣ сѣнтѣ ши мичи тарѣ лтрѣ л сѣфлетѣл' нѣстрѣ,
де-л' пѣчетлѣѣскѣ ка ши пѣчѣтѣ пре чарѣ.

Флоарѣ дарѣрилвр..... с'лѣ тѣпѣрѣт л сѣнта мѣнѣстире
л снѣгѣвѣ . вѣ лѣтѣ . зси (1700) мѣцѣ юл.

Прѣ крѣцинѣлѣи, прѣ лѣминатѣлѣи ши прѣ лѣнѣцатѣ-
лѣи дѣмнѣлѣи, ши стѣпѣнитѣорѣлѣи, л тѣатѣ цара Рѣмѣн-
нѣскѣ, дѣмнѣлѣи дѣмнѣлѣи, Іѣвѣнн' Кѣнстандин' Пѣсарѣлѣ
вѣвѣвѣд . лчѣк пѣкатѣ пѣнѣ лѣ пѣмѣнт' лѣкинѣчѣне.

...Ши лѣтѣ кѣ лѣстѣорѣлѣ лѣи дмнѣзѣ мѣргѣндѣ спре
лѣкинѣрѣ сѣнтѣлѣи мѣнтѣлѣи лѣлѣнѣлѣи, л чѣ гѣрѣдина
лѣйкѣи прѣчѣстѣи, ши лѣфлѣнд' мѣлѣте ши прѣ лѣрѣмѣ-
шицѣте сѣнтѣ кѣрѣци, стрѣлѣчѣнд' кѣ лѣнѣцѣте лѣцѣлѣп-
чѣн' ; ши кѣстѣнѣдѣ кѣ лѣмѣрѣнѣтѣл', лм' лѣфлат' ши лѣчѣ-
стѣ кѣрѣтичѣ, карѣ съ кѣамѣ : флѣореѣ дарѣрилвр, скрѣскѣ
л лѣмѣѣ гѣрѣчѣскѣ ; w лм' лѣдѣсѣ кѣ минѣ лѣчѣ . ши лѣ-
тѣмѣпѣлѣндѣ-сѣ прѣ кѣвѣлѣсѣл Іѣромѣнаѣ Филѣлѣѣи сѣнта-

горѣцѣа' а вени пѣнѣ дичѣ ꙗ царѣ, л'ам' ꙗдемнат' дꙗпꙗ
 пꙗтинца-м' спре встенѣлꙗ, де w аꙗ ꙗтѣрꙗ спре чѣ де
 мошїе ши де вѣще лим'ба нѣастрѣ рꙗмжнѣскꙗ ; пѣнтрꙗ
 ка сꙗ фїе вїне прїїмитꙗ де лꙗкѣиторїї ачѣстваш' лок'.
 кареле ши тꙗпѣриндꙗ-w прекꙗм' сѣ вѣде, вїꙗ акꙗм мѣ-
 кар' ши недѣстѣнїк сжнт, ши w аꙗꙗк' ровѣще ꙗ раюл'
 чѣл' маре ал' мꙗлтелꙗрѣ ши де мꙗлте фѣмюр' де дꙗрꙗри
 изворжтѣаре, ши вїне мироситѣаре ши прѣ фꙗꙗмѣасе
 флѣри але блжндѣцилꙗр' мꙗрїї тале...

ꙗль блжндѣцилꙗрѣ мꙗрїї тале, неврѣдник' ши нетрѣк-
 ник' ровѣ . Квинстандинѣ пѣх . Саракїнѣ . снѣ Гевургїе
 Дꙗхтꙗрѣ Крїтѣнꙗл'.

Пѣкатꙗл пїзмїї . кап' . в.

Пїзма, карѣ ꙗсте пꙗкатꙗл' ꙗ потрїва драгостей, ꙗ-
 сте ꙗ дѣаꙗ фѣмюр' : оꙗна ꙗсте ка сꙗ-ї парꙗ рꙗꙗ де вї-
 неле алтꙗа, ꙗрꙗ алтꙗ ка сꙗ се вꙗкꙗре де рꙗꙗл алтꙗа .
 ꙗрꙗ фїеце-карѣ пѣате сꙗ фїе вїне . пѣнтрꙗ кꙗ (! 1. кꙗ)
 нꙗ ꙗсте рꙗꙗ кꙗ сꙗ се вꙗкꙗре де рꙗꙗл алтꙗа, пѣнтрꙗ ка
 сꙗ се пѣдеꙗѣскꙗ ачѣла кареле аре, ши сꙗ факꙗ пѣнтрꙗ
 алтꙗл вїне, пѣнтрꙗ ка сꙗ нꙗ сꙗ трꙗфѣскꙗ.

Пѣате сꙗ ꙗкїпꙗскꙗ ши сѣ асѣмене неꙗїне пїзма
 оꙗнїї пꙗꙗри, карѣ ꙗсте атжтꙗ де пїзмꙗꙗрїцꙗ, кꙗт'
 дѣка-ш вѣде пꙗїн еї кꙗ сѣ ꙗꙗꙗꙗ ꙗ кꙗївꙗл еї, ꙗї
 лѣвѣще кꙗ пїскꙗл еї ꙗ кѣасте, ка сꙗ слꙗвѣскꙗ.

Гéнека а8 зисъ : пизма скóате дин' рѣ8 бине ши динь бине рѣ8 . Пен'тр8 пзкат8ль пизмей, скрїе ла картѣ пзкательрь, кз ꙗ че кип' мóлїа стрикз хаина, аша ши пизма стрикз тр8п8л шм8л8и . Солонин' а8 зисъ : кжн'дѣ каде прїатин8л' тѣ8 н8 те в8к8ра де паг8ел л8и, кѣ н8 плаче л8и дмнез88, ши ва л8а д8мнезѣ8 повара де пре ачéла, ши ш ва п8не пре тине . ꙗкз чел' че сз в8к8рѣ де рѣ8л' алт8а, н8 ва рзмжн'ѣ невѣт8т' [де дмнез88] . Сфнт8л' Григорїе, а8 зисъ : н8 іасте май маре м8н'кз ꙗ л8ме декжт' пизма, пентр8 кз оун'де іасте пизма, н8 пóате сѣ фїе нич' паче нич' драгосте ; ши ачаста іасте чѣ май маре из'вжндире карѣ пóц' сѣ фачи пизмѣтарец8л8и : сз-и фачи бине .

Пентр8 пизма афлз-се, кз а8 фост оунь боарю маре, кареле авѣ ꙗ каса л8и дой рóвї, ши оун8л' ера ск8м'п8 май вжртóсь декжт' тóц' ваменїи л8мїи . іар ал'т8а' ера фóарте пизмѣтарец' . Дѣчи боарюл' ачéла пор8нчи ачéлорь дой рóви, ши ле зисе : е8 вóю сз вѣ фак' богаџи декжт' тот шм8л' ꙗ к8ртѣ м'ѣ, пен'тр8 кз в'ам' афлат' в8ни ши крединчóши . ши ак8м' чѣреџи дела мине оунь дарь, ши кжт' ва чѣре оун8ль, вóю да чéл8а-л'алт' ꙗдоит' . ши нич' оун8л' н8 врѣ сз чѣрз ꙗнаин'те . іарѣ май а-пой в8зжн'дѣ ск8м'п8ль кѣ пизмѣтарец8л8 н8 врѣ сз чѣрѣ ꙗтжю, де пизма карѣ авѣ кзтрѣ чела-л'алт' . [ши тикзлос8ал, де арк фи л8атк оун8л оун дар', ши чéла-л'алт' дóав, че п8г8вз іарк фи ав8тк, чела-л'ал'тѣ ?] елз зисе : е8 дóмн8ал мїéс, вóю сз-м скóџи мїе оун' шкю,

пентрѣ ка съ скóци пизмътарецѣлѣи амжн'дóй . ши л-
датъ боарюл' ачѣла фзкѣ аша, ши скóасе оункъ шкю ал'
скѣм'пѣлѣи, ши ай пизмътарецѣлѣи, амжн'дóй.

Гѣнека аѣ зискъ : нѣ фаче нечинсте, ши нѣ вей афла
врѣжмаш' ; кѣ пизма, патимъ фаче . Платникъ зисе :
пизм(ъ)тарецѣл' нич' удиниваръ нѣ стѣ фзрѣ дѣрѣре,
ничи скѣм'пѣлѣ фѣрѣ фрикѣ . Сфнтѣлѣ Августинѣ аѣ зискъ :
чѣл' че аре пизмъ нѣ ювѣще пре ници оуѣлѣ . дирѣп'тѣ
ачаста нѣ поате съ фие май рѣс пѣкатѣ декѣтѣ пизма .
Омирѣ аѣ зискъ : май мѣлтѣ съ каде а съ пѣзи нещине
де пизма рѣдей ши а прѣлатинѣлѣи, де кѣтѣ де а врѣж-
машѣлѣи . Тѣлѣ аѣ зискъ : пизмътарецѣлѣ прѣимѣще а
пѣарде, нѣмай ка съ айбѣ ши алѣлѣ пагѣвѣ.

Пѣнтрѣ пѣкатѣлѣ пизмей, скрѣе ла лѣцѣ вѣке, кѣ вѣ-
зжндѣ Каинѣ, кѣ тóате лѣкрѣриле съ лѣмѣлѣцѣа, ши мер-
цѣ кѣтре фрате-сѣѣ Авѣлѣ, ши пѣнтрѣ кѣчи кѣносѣс кѣ
тóт' винеле авѣ дела дѣмнѣзѣс . лѣ' оучисе пре елѣ аф' жн'-
аѣ-се нѣмай дóй фрази карѣи с'аѣ нѣскѣтѣ лѣтѣи лѣ лѣме .
ши ачѣста аѣ фóстѣ сѣжнѣеле чѣлѣ дин'тѣю кареле с'аѣ
взр'сатѣ лѣ пѣмжнтѣ, адекѣ динѣ пизмѣ.

СФНТА ШИ ДѢМНЕУХІАСКА ЛУТСРГІЕ... карѣ акѡм де нѡс
с'ас типзрит.... ꙗ сфнта епископіе дела Бѡззѡ . ꙗ Типо-
графїа домнѣскѡ . ла англѡ дела зидирѣ лѡмїи зсі.

(1702)

Предословіе

Жѡпан Шѣрбан Кантакос(ино) вѣл' пѣхарникѡ

Тѡтсрѡр адевзрацилѡр крецини православи(ичи) ши кѡи
сѡ кѡвине а ши, сѡнѣтате трѡспѣ(скѡ ши) спсѣніе сѡфле-
тѣскѡ, де ла дмнѡлѡ дмнеу(ѡѡ) пофтѣще, ши рѡлѡ.

Дмнеуѡѡ вѣчникѡлѡ, ши а тотѡ пѡтѣрникѡлѡ, ден но-
ганѡлѡ мѡрїрей ши вѡнѡтѡѡїи сале, аѡ вѡстѡ лѡмѣ кѡ
тѡтате кѡте сѡнтѡ ꙗтр'ѡнса, ши афарѡ дентр'ѡнса, вѡ-
зѡте ши невзѡсте, ден нимика сѡ зидѣскѡ, ши ла ивѣлѡ
сѡ адѡкѡ . ꙗсѡ нѡ нѡмай атѡта адѡнчимѣ ꙗцелеп'чюнїи
сале аѡ вѡстѡ сѡ факѡ, ши сѡ токмѣскѡ че ꙗкѡ кѡ не-
мѡрциниѡ-їи провиденціе тѡтате ка сѡ сѡ цїе, ши оуна кѡ
алѡта ка сѡ сѡ пѡзѣскѡ, аѡа де маре ши де вѡнѡ вѡрѡн'-
дѡлѡлѡ аѡ пѡсѡ, ши аѡ аѡзѡзѡтѡ, кѡт де нѡ іарѡш' пѡла-
гѡлѡ цїинцей сале ар фи хѡтѡрѡт' ши сѡфѡршитѡлѡ еї а
фи, с'ар крѣде кѡ ꙗ вѣчи сѡкцесиве с'ар траѡе, ши ар'
ста лѡмѣ.

ꙗѡа дарѡ ꙗцелепциѡ, ши пѡтерничїѡ лѡи дѡм(неуѡѡ)
аѡзѡзѡндѡ ши токминдѡ фїинцеле, ши (лѡкрѡ)рилѡе, ши фи-
ре лѣѡ дѡтѡ, ши пѡфта ка а(чѣлѡ) ꙗтр'ѡнса аѡ сѡдїтѡ ;
ка пен'тр'ачѣлѡ фїеѡе-(че) зидирѡе, трѡвѡинца еї сѡ-ш ка-
ѡте, ши аѡѡ(тор)ю сѡ-ш чѡрѡ оуна дела алѡта, пенѡтрѡ па-

за ши (цин)ѣрѣ ей . ꙗсѣ декжть тѣтѣрѣрь алтора, (м)ай
 вжртос ши май алес ѡмѡлѣи, [: ка оуниѣ че асте май а-
 лѣсѣ, ши май искѡситѣ зидире, декжт тѣатѣ зидирѣ,
 дѡпре ꙗѣри :] аѡ ѡрѣндѣить авѣ пѣтѣре, ши ꙗ немѡ-
 ритѣрю сѡфлетѣль лѣи аѡ пѣсѣ кѡношинци, кѣрѣа ши маре
 порѡнкѣ аѡ дѣть, ка ꙗтѣрѣ соѣирѣ че сѣ афлѣ, сѣ сѣ цѣе,
 ши сѣ сѣ пѣзѣскѣ, оуѣлѣ кѡ алѣль аѡжѣтѣндѣ, ши спри-
 жининдѣ кѡ ачѣа, че фѣеще-кѣрѣа провиденѣа, ши бѣнѣ-
 тѣтѣ дмнезѣѡскѣ ꙗѡ дѣрѣит', ши л'аѡ мѣлѣить ; адекѣ-
 те, чель май тѣре, ши май авѣт, пре чѣл' слабѣ, ши май
 лиѣить ; чѣл' май маре ши май вжртѣсѣ, пре чѣль май
 мѣкѣ, ши неѡстинчѣсѣ ; ши аѡа оуѣрѣмѣндѣ-се ла тѣате ал'-
 алте сѣ кѣргѣ . ачѣа дарѣ а сѣ фѣче, ши ка ачѣлѣ а
 сѣ аѡжѣта, кѡм' ши дѣторѣе кѣ асте ѡмѡлѣи, тѣате сѣнѣ-
 теле скриптѣри аратѣ, ꙗѡаѣѣ, ши порѣн'чѣскѣ, аѡиѡдерѣѣ
 ши политѣчѣѣиле лѣѣи ши канѡане ачѣлѣ дѣг'мѣтѣсѣскѣ.
 ши нѡ нѡмай чѣлѣ крѣ(ѣи)нѣѣи, че ꙗкѣ ши чѣлѣ еѡни-
 чѣѣи асѣменѣ ꙗѡ(ѣѣ), ꙗѣѣмнѣ, ши силѣскѣ пре тѣѣѣ
 ѡмѡл' ; дѣрѣп(т) кѣ, а фѣче, ши а пѣзѣи ачѣа, дмнезѣ-
 ѣскѣ ши фирѣскѣ лѣкѣрѣ асте . аѡжѣтѣрюль дарѣ ачѣла, че
 ши дѣторѣе ѡмѡлѣи ꙗсте дѣ а дѣ. ши а аѡѣче оуѣлѣ ал-
 тѣа. дѣ пре пѣтинѣа, ши авѣтѣль сѣс че ва фи, ꙗ мѣлте
 фѣлѣюри, ши кипѣри ꙗсте ши сѣ пѣате зѣче ; преѣмѣ
 прен' мѣлте скриптѣри, чѣне читѣѣѣе, сѣс ва вѣѣ сѣ чѣ-
 тѣскѣ, вѣде ши ва пѣтѣ вѣдѣ . ꙗсѣ лѣнѣѣ алте аѡжѣ-
 тѣѣре, ачѣа май алес ши май дѣ мѣлѣѣ фѣлѣсѣ ꙗсте а
 сѡфлетѣлѣрь, дѣ вѣѣме че, кѡ кѣть май пре дѣсѣпра а-

сте, май алес, май исксвить, ши май чин'ститъ свфлетъль
 декхть трспъль, кс атхта май алесъ ши фолосва лшй ж-
 сте ши май маре, ши май всевить бинеле . дирептъ кз
 а тотъ цїиторюль, ши л троицз мзритъ, слзвить, ши
 прослзвить дмнезъс, ас чин'ститъ, ас лподовить, ши ас
 лбогзцит фирѣк ѡменескслашй свфлетъ, кс немсрирѣк, кс
 веч'ничїа, ши кс лпзрзціа черюрилур, карѣк іасте фери-
 чирѣк чѣк адевзратъ, бсквріа, ши дзлаца (ч)ѣк неспсчъ,
 ши некспринсч де в'ѣчи.

Ла ач'ѣстѣ даръ тоате мзлатъ оуїтхндс-се (ш)и бине
 сокотиндс-ле. май сссъ нсментъль(!) дсм(н)ѣлашй жспан
 Шербанъ Кан'такозино, ас гжн'дит, ка прен чѣл' че ми-
 лосждъль, ши прѣк сфнтъль дсмнезъс прилѣжъ іас дат,
 кжт прен' пстин'ца-й ва фи, сз ажсге пре чѣй че тре-
 бвинца лор лїи силѣще ши невоа ѡ ч'ѣре, май вхртѡсъ
 партѣк бес'крїчаскъ, карїи сжнтъ прѣвщїй . дирептъ ач'ѣа
 іатъ ас сокотить, ши ас алесъ де ас типхрит де изноавъ
 Лвтсргїїле л кипъль че съ в'ѣде, де вр'ѣме че с'ас ши
 лпсцинатъ ач'ѣле кзрци лтр'ач'ѣсте врѣми . ши кс тоатъ
 кїел'твїала са испрѣвиндс-ле, харъ (! л. даръ) ле лпартѣ
 пре ла сфнтеле ши дмнезъѣциле вис'кречи, ши кшї іасте
 де требвинцз дзрѣаще, пентрс бсна поменирѣк лшї, а пз-
 ринцилор, а мóшилоръ, стрзмошилоръ, ши а тотъ вѣкю ши
 блгорѡд н'ѣмслашн сѣс, ден' бснз воа са миш'кат ши а-
 цжцать; лскрс кс адевзратъ бснъ де лзсдатъ, ши де
 мзлатъ мзлтора фолос . кзче ачастъ прѣк сфнтъ карте,
 Лвтсргїе зикъ, капъль ши лчепзтсра тсртсроръ правослаб-

ничи ай Рзсзрителай бесеричешилор кзрци, ши вржндэли асте; дирептъ кз прентр'ач'естѣ май ал'еса, ши минсна-ту тайн(з) а евхаристіей сз сзвршаше, карѣ кс дмне-ззэскы трспъ ал' дмнелай ши спзситорюелай нострѣ Ис. Хс. не лпрешнз, не оунѣще, ши вѣацз де вѣчи не кз-шигз. а кзрел дмнс, ши дмнезэс фіе славз, ши лавдз л вѣчи де вѣчи аминь.

Нобль Тестамент... с'ас тупзритъ л типографіа домнѣ-скъ, л врашэль вкврещилоръ. Ла анэль Мжнтвирій ациг (1703).

Închinăciune către Constantin Basarab Voevod

Прѣ лминателай лнзлателай ши бнелай крединчос' дмнъ, ши велздыторю а тоатъ цара Рвмжнѣскз Іу Квнстантинъ Басаравз воевóдъ, плекате лкинъчснѣ

Лтоарче-се прсрѣ магнителъ кзтрз полскъ, збóарз спре лнзл'циме фóкелъ, пл'кз-се л сжнел' пзмжнтелай пѣатра, ал'ѣргъ апеле л брацеле мзрій, ши л скврте кв-винте, тоате лкврсиле кзтрз кендселъ лоръ сз пл'кз. Дѣчи дарз де гасте аша, нс гасте ничи де кэмъ минсне; де врѣме че ачестай дмнезэескы Тестаментъ тоате че сжнт' л сжнелъ крединчоселай юбиторюелай де хс ши кре-цинэскелай тзс ссфлет', ка ла оунъ кендрѣ фирэскы л-л'ѣргз; пентрѣ че, кз прекэмъ чѣле сфнте сз кввинъ сфи-цилоръ, ши чѣле сфниците сфнцицилоръ, аша ши чѣле кре-

цинеци крецинилорь сз квинь . Мзлте адевзрате кре-
цинеци ши де дмнезѣс плзкзте, ши де ссфлете фолоси-
тѳаре кзрци, дентрѳ але мзрїи тале келтзале спре фолѳ-
сзлк чѣл' де вѳще с'ас дат' ; таръ де кжт' тѳате май
фолоситѳаре де ссфлете ши мжнтзитѳаре тасте ачаста а
нѳслаи Тестамѣнт' . Пентрѳ кз де врѣме, дспз ксм'
зиче феричитзл' Павел' алт нс тасте еугліа фзрж нсмай
пстѣрѣ лзи дмнезѣс спре мжнтзире ла тѳт' чѣла че
крѣде . Ирзтат тасте ксм' кѳ декжт' тѳате кѳрциле бе-
серїчеци, ачаста тасте май фолоситѳаре де ссфлете ши
мжнтзитѳаре . Де врѣме че еугліа тасте савїа, карѣ ви-
рзаце тѳате армеле противникзлаи, кс ачаста кѳлззм'
тѳате рѣле, рзвдѣм' кс лдрззнѣлз чѣле лпротивз,
гонириле, тикзлошиле, нзказсрилe, ши мѳартеа, асзмѣ-
нжндс-не чѣлаи, че вине с'ас вестит ши мзлт' пѣтима-
шзлаи мжнтзитѳорю . Прен' мижлокзлк еугліей бирвим'
пре Ісдѣи, ршвинзлк невснз лцелѣпчионѣ нелцелѣпцилорь
лцелѣпци ай лсмїи ачѣциа... Дѣчи кжтз платз сокотѣци,
прѣ лсминате дмне, сз тѳи дела богатзлк дзтзтѳорю ши
платникзлк дмнезѣс пѣнтрѳ тупѣритзлк дмнезеѣции ачѣ-
циа ши де ссфлете фолоситѳарей кзрци ал' нѳслаи Тес-
тамѣнтк' ? маре славз ас лзатк адевзратк, ши чинсте
немсритѳаре Птоломѣс лмзратзлк егупетзлаи, пентрѳ
тзлмѣчирѣ библіей л лимба елїнѣскз . Ирз мзрїа та
май маре чинсте ши платз вей лза л частз лзме, ши
л чѣ вїитѳаре . пентрѳ кѳчи нѳслк ачѣста Тестамѣнтк'
алк мжнтзитѳорзли, фїиндк жтрѳ лимба чѣ пзринтѣскз

тѣлмзчитѣ кѣ але мзрїи-тале к(е лтѣале спре чѣ де вѣ'-
ще фолосинцѣ л'ай маи тупзритѣ, ши л'ан датѣ... Ял
мзрїи тале мик' ши паекатѣ рѣгзтврю . смеритѣлѣ лтрѣ
Іермонахи, Янѣімѣ Івирѣнѣлѣ.

Ісѣпїе сирѣч картѣ лши Ісѣп' лцзлептѣлѣ.

(ре Іа 1705)

Ячѣста ера дин Ямврїа четате, дин цара Фригїи чѣ
ларе, ши де нврѣкѣл лши лѣ фѣостѣ рѣѣ ; прекѣм скрїе
Платѣн, л карта че сѣ кїамѣ Геѣргїа ; кѣм де мѣлте
ври лчѣсте лскрѣри нѣ сѣнт дин вѣнчѣюл ѡаменилор, чи
дин дарѣл лши дѣмнезѣлѣ, ка сѣ с(ѣ) пѣдепѣѣаскѣ ши сѣ
с(ѣ) лцзлепѣѣаскѣ ѡаменїи чеи дрепци кѣ инима.

Дат-лѣ ѡаменилор трѣпѣл лши лн рѣѣїе, ши ниче кѣ
лчѣѣл нѣ л пѣтѣт стрика слѣѣѣїа сѣфлетѣлѣлѣ . ши кѣче
лѣ лѣѣлат динтр'ѣн лок лнтр'лат лок, тот нѣ л'лѣ пѣ-
тѣт скѣлте дин фирѣл лши . дѣѣѣл кѣѣнѣте сѣнт, кѣт
тѣци ѡаменїи с'лѣ мират де дѣнѣл лн вїѣѣѣл лши : кѣ
ера ла кап лскѣцит, ши ѡкїи лторши, ши насѣл тѣртит,
ши дѣплекат ла чѣф(ѣ), ши ѣѣѣѣлѣ рѣѣтѣрнате, ши рѣѣ-
фрѣнѣте, ши негрѣ, ши ѣѣрѣскѣс, ши ла трѣп кѣѣ(ѣ)шат
ши стрѣѣѣѣлѣ, ши пичѣѣѣѣлѣ стрѣѣѣѣлѣ. ши лтѣѣѣѣлѣ. ши ѣн
лскрѣ ера маи рѣѣл лѣ дѣнѣлѣ, фїїнѣ ѣѣѣѣѣѣлѣ ла лимѣѣ,
ши ла граю нетѣкмит . де лчѣѣѣѣѣлѣ тѣѣлѣ лѣ фѣѣѣѣлѣ пре
Ісѣп рѣѣл . ши маре лскрѣ ера : лѣѣѣѣл ел ѣѣн трѣп ка л-

чѣла нексвѣѡс, ши а скѣпа дин мрѣжиле рѡвѣиен . днсе ел
 аша ера ла трѣп, прексѡ ам зис маи сѡс ; тар де сѡфле-
 тѡла лѡи, ши де фирѣ лѡи ера фѡарте ѡм бѡи ши дрепт,
 ши фечор де ѡамени дрепци . ши дтрѡ тѡате гѣндѡри(е)
 ши днтрѡвзриле ера гата ла рѡспѡнсь, ка ѡи ѡм че нѡ
 ера де ничи ѡ трѣаб з) д касз . ши дѣка аѡ джѡнс ел
 ла стѡпѣн, кѡ тѡат(з) инима с'аѡ апскаѡ де лѡкрѡ . ши
 с'аѡ дѡс стѡп(з)нѡ-сѡѡ ла грздинѡ съ-ш ваз(ѣ) лѡкрѡла
 грздинѡи ; тар ѡи сѡпѡтѡрю аѡ кѡлес смѡкине де чѣле бѡне,
 ши ле дѡсе поклон ла стѡп(з)нѡ-сѡѡ, ши-и пѡзкѡ фрзмсѣ-
 ца дчелѡр пѡаме ши зисе лѡи Гатапѡд, кѡ аша-и ера нѡ-
 меле дчелѡи фечор, сѡ ле аскѡнзѣ дн касѣ, пѡи ва вени
 ел де ла бае . тар Исѡп пѡтрѡ ѡ трѣабѡ че лѡсѡѣсе, дн-
 трѡ дн касз ; тар Ягатапѡд афлѣндѡ-ш прилеж кѡтрѡ ѡ
 сѡѡѣе а лѡи, зисе : де цѡ-е вѡѡ, блѡм ши сѡ не сѡтѡрѡм
 де смѡкине, тар де ва днтрѡба стѡп(з)нѡла де смѡкине,
 нѡи ѡм мѡртѡриѡи амѡндѡи, кѡм кѡ аѡ днтрат Исѡп
 д касз ши аѡ мѡнкат смѡкинел(е) фѡриш ; маи вѡртѡс
 кѡч аѡ днтрат ел д касз нѡи ѡм пѡтѣ адаѡѡе мѡлѡе
 минчѡни, ши нѡ ва пѡтѣ оѡнѡла кѡ дѡи, ши фѣр де мѡр-
 тѡрѡе нѡ ва пѡтѣ грѡи . ши мѡнкарѣ смѡкинел(е) тѡате,
 ши рѡдѣ ши зичѣ : ѡ ваи де де(!) тѡне блѡстѡмате I-
 соѡпе . ши дѣка аѡ вѡниѡ стѡп(з)нѡ-сѡѡ дела бае, чершѡ
 смѡкинел(е) ; тар еи пѡртѡрѡ пре Исѡп, кѡм кѡ ел аѡ мѡн-
 кат смѡкинел(е) . ел кѡ мѡнѡе зисе, сѡ кѡаме пре Исѡп,
 шѡ-и зисе : спѡне-м прѡклѡе. кѡче ли днтрат дн кѡмарѡ,
 ши ли мѡнкат смѡкинеле ? тарѡ Исѡп аѡгѡа ши нѡ пѡтѣ

грзи ниче лтр'ѣн кип пентрѣ зъблва лимѣи, ши вр'ѣ сз-л
 батз пентрѣ кз пъръшъ-и ста де флц(з), ши пзрзл тарѣ
 асспра лши . тарз Ісуп ас кззѣт л ценѣнке лнаинт'ѣ лши,
 ши с'ас рѣгат съ лгздраскз стъп(з)нѣ-сзѣ пѣцинтел . ши
 ас алергат, ши ас адѣс апз калд(з), ши ас вѣзѣт лтзю
 ел ; ши ас вѣгат д'ѣцетѣл л гѣрз, ши ас вѣрзѣт нѣмаи
 апз гоалъ, кз нѣ мзнкасъ . ши съ рѣга ши челор че-л
 пъръл, сз факъ ши ен аша, пентрѣ ка съ с(з) въд'ѣскз
 чинѣ ас мзнкат смѣкинеле . тарз стзп'енѣл лор сз мира
 де ач'ѣл ; ши зисѣ ши чѣлора-л'амци сз факз ши ен аша .
 тарз ен лѣдр(з) сз б'ѣ апз де ч'ѣ калдз, ши н'ас апѣ-
 кат сз лгиц(ѣ) апз, чи ас вѣрѣат смѣкине(ѣ) лтрѣци .
 дѣчи дакз съ въдирз кѣм кз ачѣн дои мзнкасѣ смѣкине-
 л(ѣ), ас порѣнит стзп(з)нѣл лор съ-и баатз(!) дѣспѣац .
 ши ас вѣзѣт тоц, прѣкѣм съ снѣне кз, чинѣ сапз грѣлапа
 алтѣл, каде лнтр'ѣнса .

Кзрѣвнарию ши пѣнзарюл . кап. ѣ .

Оун кзрѣвнарию вѣре кареле, и се прилежи де масз л-
 тр'ѣ нѣапте л касѣ оунѣи пѣнзарю, ши сз рѣга пѣнзар-
 юлѣи сз-л масѣ се шлзз(!) кѣ дѣнсѣл л касз ; тар пѣн-
 зарюл и зисѣ : кѣм вѣю пѣт'ѣ еѣ сз лзкѣѣскъ кѣ тинѣ
 лнтрѣ ѡ касз ? пентрѣ че, кз че вѣю еѣ лнзлѣи тѣ вѣи
 нѣгри . ачѣстз пилд(з) лкипѣаще, кз ф'ѣ-че ѡм ѡри кѣ
 че ф'ѣлю де мецѣшѣг, де нѣ вор ф'и тот де ѣн ф'ѣлю, нѣ
 вор пѣта трѣи лтр'ѣн лѣк

ВЪЛПЪ ШИ МАИМСЦА. КАП, КЕ.

ВЪДЗНЪВАРЪ СЪ СТЪРЪНСЪСЕ ЛА ШИ ЛЪКЪ ТВАТЕ ДОБИТОАЧЕ-
 Л(Е), ШИ ГАДЕНЕЛ(Е), ШИ ФІАРЪЛЕ . ШИ АЪ ФЪКЪТЪ МАИМСЦА
 ШИ ЖЪКЪ ШИ АЪ ЖЪГАТ(!) КЪТЪ ЛЕ ПЪКЪСЪ ТЪТЪСРОР . ШИ ЛЕ
 ПЪКЪСЪ КЪТЪ ВЪ ЮБИРЪ, ШИ ВЪ РЪДИКАРЪ СЪ ЛЕ ФІЕ ЛЪПЪРАТЪ .
 ІАРЪ ВЪЛПЪ ВЪ РЪПЦИ ФЪВАРТЕ, ШІ-И АРЪТЪ ВЪ ФЪРЪМА ДЕ
 КАРНЕ ЛЪР'Ъ КЪСЪСЪ, ШІ-И ШІСЕ : ІАТЪ АМ ГЪСІТЪ АЧАСТЪ
 МЪНКАРЕ, ШИ Н'АМ ЛЪРЪШНИТЪ СЪ ВЪ МЪНЪНЪКЪ ПЪНЪ НЪ ЦИ-В
 ВЪЮ АРЪТА ЦІЕ, ПЕНТЪСЪ КЪЧЕ ЕШИ ЛЪПЪРАТЪ ; ДЕЧИ АКСМ
 МЕРЦИ ШИ ВЪ А . ІАРЪ МАИМСЦА АЪ СЪРИТЪ ДЕ АЪ АПЪКАТЪ
 ФЪРЪМА ДЕ КАРНЕ . ШИ С'АЪ ПРИНСЪ ЛЪ КЪСЪСЪ, ШИ ЛЪЧЕНЪ А
 РЪПЦИ СПРЕ ВЪЛПЕ . ІАРЪ ВЪЛПЪ ШІСЕ : ВЪ ЖЪП(Ъ)Н'КАСЪ
 МАИМСЦЪ, ДАРЪ АЧАСТЪ(Ъ) НЕВЪНІЕ АИ ФЪСЪТЪ АЪСЪТЪ ТЪ, ШИ
 ЛЪКЪ ВЪРЪКИ СЪ ФІИ ЛЪПЪРАТЪ ПРЕСТЕ ФІАРЪ, ШИ ДЪБИТЪВАЧЕ,
 ШИ ПАСЕРИ ? АЧАСТА ПИЛДЪ(Ъ) ЛЪКІПЪСАЩЕ, ПРЕ ЧЕА ЧЕ НЪ КЪ-
 СЪСЪ (! І. КЪНОСЪСЪ) ЛЪТЪЮ НИЧЪ СЪФЪТЪСЕКЪ КЪНДЪ СЪ АПЪКЪ ДЕ
 НИЩЕ АЪКЪСЪРИ МАРИ КА АЧ'КАА, ШИ АПЪИ ЛЪ НЕВЪМЕ МАРЕ
 КЪДЪ, ШИ ЛЪ МАРЕ БЕЧИШНИЧІЕ.

Glosariū de plante slavono-român. (1705).

Glosariū de ierburi.

Лигъи . аич'къ скрїемъ ербиле, славен'цїе ште'кътомъ.

Блѣкотъ : кѣкѣтъ.

Подорожникъ : пѣтлащинъ,

Бѣквисца : крестецелъ, под-

спъришъ, трѣскотъ.

б'ѣлъ, брѣстѣр.

Злечле капѣста : іарѣтъ грасъ.

Чемерица : стеригое. сирѣч :	Расходник : вкюл бовлаи.
гарбъ де мвнте.	Бзлчѣцъ : пълзמידъ, гарбъ
Папврос : папвръ, шввар.	лгимподсх.
Млѣгв : сссаю.	Барвинок : меришор.
Ѡсет : гарбъ лгимподсе, л	Рвмен : мвштъцел.
кипвл пъл(ъ)миден.	Прахи : оурзичи.

Млица : мѣтсра, сас гарбъ	Колсва : бввсвл.
дин каре фак мѣтсри, пе-	Ст'ввлие : бвзїсвл.
ллни.	Слансток : нзхст.
Ѡсет влскїй : скаю рсм(х)-	Рожа : трандафир.
нескв, воиническв.	Рипи : напи.
Слюз : налбъ.	Мвшкатóвна какна : нск-
Слѣз : налбъ маре.	шваръ.
Ѡманъ : гарбъ маре.	Синап, горошишнв : мвцларю.
Ситввїе : цепериг.	Брвкос : швфран.
Магма : магъре.	Лскчервенец : чѣпа.
Гѣв дивн : митърчи.	Капвста или крамви : варзъ.
Зеленичїе вскъ : пол'кїй, во-	Кодимента : пѣтрънжѣю.
ешницъ сас измъ брошѣ-	Бритка : рздики.
скъ.	Квпър : мзрарю.
Червениц : гарбъ рвмен'калъ.	Лѣща : минте.
Рѣпек : скаю, сас брвстср.	Лскъ, чеснок : оустървию.
Гвса нога : пичорвл гъциї,	Цзвсвлѣ : чапъ.
талпа гъциї.	Квмбѣста : сфѣкле.

Glosariū de pomi.

ЗДЕСЪ ПИШЕМЪ ДРЕВЕСА.

Исѣнъ : фрасенъ.	Иблонъ : лемна мърванъ.
Перестъпъ : вицъ (тъ) алъ.	Слѣме : гриндъ.
Черемка : соръ.	Иврѣховъ : катастани (!)
Гладъ : пздъчелъ.	Барсхъ главъ : кккстъ.
Шипшина : мзчешъ.	Грѣхъи : нсчи.
Ива : дин нѣмъ рзкитенъ.	Пзборное кѣдра : скъндри де кѣдръ.
Брсвидина : салъ моале.	Нисило : пзргіе.
Смѣло : възкъ денъ копачи.	Прста : нс.
Свадина : сзцѣръ.	Плюска гаврѣхъ : гзвчи де нсчи.
Берестина ; слма.	Репинъ : де палтинъ.
Березина : местъкакънъ.	Берва : салчѣ.
Иврѣ. репина : палтини.	Стсракини : плопъ сълбатекъ.
Оуршина. пѣсцѣ : анинъ.	Слива : прснъ.
Пивга : гстзю.	Дрѣнка : корнъ.
Водный крикав'никъ : кринъ де апъ.	Кленъ : жсгастръ.
Бросквина : пѣрсекъ.	Липа : тею.
Смерчинъ : брадъ кс рзшинъ.	Скиба липа : фзшиѣ де тею.
Черничіе : прснъ сълбатекъ, салъ порсметъ че фаче порсметъ мари.	Частина : пздсрѣ дѣасъ.
Игодичіе : дсдъ динъ каре сз хрзнескъ гзндачѣи, каринъ факъ мзтаса.	Чащъ : пздсре.
	Гршанъ : пѣръ.
	Гршинъ : пѣре.
	Фвскъ : фавъ [пизъ : фавъ].

ТЕРЕВЕНАЪ : МАСЛИН СЪБАТЕК.	ХЛѢМИС : ЕПЪНЦЪ.
ДЪБ ЖЕЛЪДА : КЪПАЧЮЛ СТЕ- ЖАР.	АЩЕР : ШОПЪРЪЛЪ.
ИДѢЖ ЗЕФЪРЪ (!. ЗЕФЪРЪ)	De altă mână :
ДЪШИТЪ, ТАМЪ И ЦЪРКОВЕ ПО- ЮТЪ : ОУНДЕ СЪФЪЛЪ АСТЪРЪ, АКЪЛ(О) ШИ ГРЕФЪРЪИ КЪНТЪ.	ГЛѢНЪ : СЪКЪ СЪСЪ МЪДЪХЪ ДЕ ЛЕМЪ.
ХРИСАЪТЪ : ФЪЛАРЕ ДЕ АСТЪРЪ.	СЪСЪКЪ : СЕКЪ, СКАТЪ.
ПАПИРЪ : ХЪРЪТЪЕ.	СЪРО : ВЪРЪДЕ.

Joan din Vasluiū : Psaltire. (1710).

Predoslovie.

ФЕРИЧЕ ДЕ УМОУЛ ЧЕЛА ЧЕ НЪСЪ МЪРЪЦЕ АСТЪРЪ СЪАТЪЛЪ НЕ-
КЪРАЦИЛЪРЪ.

Трѡицѣ сѣзѡнтѣ аѡстѣ, аѡстѣ миѡаиле ; ѡерѡвими, се-
рафими, прѡрче(!) апостѡли, мѡчѡиничи, сѣѡрѡсти, милѡи-
ци-мѣ . амѣ аѡчепѡст а скриѡе а ѡиѡа миѡаил' арѡаггѡлъ
сѣв. зѡсиї. нѡвѡв. н. а зѡилеле аѡи Иѡан ѡодѣ.

Кѡвѡнт дѡи прѣдѡсѡѡѡиѡи ѡзѡлтириѡи, каре асте кѡе тѡ-
тѡрѡр кѡзѡцилѡр, карѣ ѡасте карте сѡнтѣ ши лѡѡдатѣ, ши
фѡдрте-и дѡе фѡлѡс сѡфлетѡлѡи . дѡнтѡрѡ ачаѡта тѡате сѣ
ѡиѡе ѡиѡе-ѡиѡе, кѡ ѡс ши апостѡли аѡи а ѡинѡст ѡзѡлѡтиѡа,
скриптѡрѡ сѡѡнтѣ . аше кѡ ѡиѡре аѡи дѡмѡзѡс арѡтѣм ши
нѡи, кѡмѡс-с дѡе фѡлѡс сѡнѡиѡи ѡалми . дѡнтѡр' аѡеѡе поате
фѡиѡе ѡиѡе ѡпри ѡиѡаѡа че рѡа ши сѣ с(з) лѡѡѡмѡѡ сѡре

внѣца че вѣнж . авѣнд лавда ѱѣлтирии, динтрѣ рогѣл
лѣи василе ши а лѣи авѣс(!), тѣакѣндѣ кѣвинтеле лѣи
павѣл апостѣл : тѣатѣ скриптѣра че сѣзнтѣ гѣсте дела
дмнѣѣс изѣскнитѣ ; аше грѣбекѣ де ѱѣлтире, кѣ кѣприн-
де тѣате лѣкрѣриле кариле-с де фолос, ши гѣсте вистерюл
а тоате лѣвѣцѣтѣриле сѣфлетѣци, ши кѣнтѣриле ѱамилор .
кѣм фак ши врачии че цинѣтори клѣнд' дѣс болнаволѣи
ербн амарѣ се бе, ен снѣс пре ден афарѣ сѣнеле пѣхарѣ-
лѣи кѣ дѣлацѣ ка сѣ нѣ сраскѣ фѣлѣсѣл лекѣлѣи ; пен-
тр'ачѣа лѣс афлат' даскалии бесеричии нѣстре, клѣнтѣриле
ѱамилор, кѣ гласѣри кѣвиѣас(ѣ) кѣнтѣ(н)д кѣнтѣче . кѣ
ниче кѣ лѣвѣцѣтѣра апостомилир ници ко а прѣчилор, но
поате депринде лесне, нице пот цине минѣте, дѣка ес дин
бесерикѣ ; гѣрѣ кѣнтѣриле ѱамилор ле кѣнтѣ ши акасѣ
ши ле поартѣ кѣ сѣне ши афарѣ . ши клѣндѣ ва фи чи-
неѣа кѣ инимѣ амѣрѣтѣ, сѣс мѣниѣасѣ, сѣс мѣхнитѣ,
ши дѣка ва лѣѣи гласѣл кѣнтѣрилор ѱамилор', атѣнчѣш
сѣ мѣнгѣе ши лѣѣлнѣѣше фирѣ лѣи . ѱаломѣл гонѣше
пре драчи, ши лѣсче пре лѣцѣри лѣтр'аѣстѣрюл нѣстрѣ, шѣ
нѣи-и армѣ де апѣрат лѣфрика нѣпѣции, ши сн гласѣ-и а
тоате бесѣричиле . ѱамѣл дин инимѣ лѣнѣиетритѣ, изѣ-
рѣше лѣкрѣми . ѱамѣл гѣсте лѣкрѣ лѣнѣереск, ши сѣсѣѣѣ
сѣфлетѣскѣ . ѱамѣл гѣсте вистѣрюл а тоате лѣкрѣрилор
чѣлор вѣне, ши ѣглинда фирѣи ши милѣи дмнѣѣѣци, ши
грѣдина инимилор креѣцинеѣи, лѣкѣл боллелор сѣфлетѣци.
ѱлѣтирѣ сѣ кѣамѣ картеа лѣсделор . гѣрѣ де скрѣиторѣи ѱ-
милор, снѣи лѣс скрис дѣдѣ, алѣиѣи солѣмон, алѣи де ас-

аъ, алціи їдиѡмъ, алціи де фичорїи лши корею. ал'ціи а
лши мѡиси; іаръ нон ведем, къ а тоци ѱмилор ле іасте
скринторю дхъа свнт. дерепт' ачел аъ мѡиси, аъ двдъ.
аъ алціи карїи аъ скрис, ен аъ фѡст' нѡмаи ка ѡи кон-
дею; іаръ дхъа свнт аъ фост скрїиторїюл, кареле аъ лн-
дирептат кондеюл, ши мент'ѣ лѡр. маи врѣтос де тѡате
съ цинем лнцелесла дхъаши свнт', къ скриптѡра фѡрѡ л-
целес, іасте ка ши трѡпѡл фѡрѡ сѡфлет.

Psalmū 10.

1. Пѣнтрѡ че доамне стани департе, де нѡ їаи аминте
ла врѣме де трѣбѡ ши де грижѡ? 2. лнтрѡ мѡндрїа
чѣлши некѡрат се априн'де м'ѣсерѡл, ши л'ѣгѡ лнтрѡ сва-
тѡриле чѣла че гънд'ѡще. 3. къ се ладѡ пѣкѡтосѡл лн-
трѡ похтѣле трѡпѡлши сѡѡ, ши чѣла че не ѡбидѡще бине
сѡ-а кѡѡнтѡм. 4. лнтрѡрѡтѡ пре а чел пѡкѡтос, ши
дѡпѡ мѡлцим'ѣ мѡнїи сале нѡ чѣрчетѡ. къ нѡ іасте а
наинт'ѣ лши. 5. спѡркѡ-се кал'ѣ лши лн тоатѡ врѣма
лѡ-се вор токм'ѣлеле тале динаинт'ѣ ф'ѣцеи лши, ши тѡ-
тѡрор врѡжмашилор сѡи ѡа бирѡи. 6. къ ѡисе лтрѡ инима
са: нѡ мѡ ѡою клѡти, дил род 'н род фѡрѡ де рѡѡ. 7.
ши гѡра лши е планиѡ де блѡстем, ши де амѡрѡчїоне, ши
де лншелѡчїоне. сѡпт лимѡа лши е ѡстенинѡѡ ши дѡр'ѣре.
8. ѡад'ѣ лн лѡшничи кѡ чѣй ѡогаци, лнтр'аскѡнсѡ съ ѡ-
чигѡ пре чел неѡиѡѡат; ѡкѡи лши спре чел мишел прѡ-
ѡѡкѡ. 9. лѡшѡще лнтр'аскѡнс ка ѡ лѡѡ лнтрѡ ѡгрѡда
са, лѡшѡще съ апѡче пре чел м'ѣсерѡ, съ апѡче пре че

мѣсер ка сз-л трагж при'нс8, ши лтр8 лц8риле сале сз-л
 смерѣскж при'нс8. 10. плева-се-ва ши ва кздѣ, кзнд8-и
 ва пѣрѣ к'ас бирзит пре чел мѣшелз. 11. кз энсе лнтр8
 инима са : ситж д, лнтоарсе-ши фаца са ка сз н8 ва8ж
 пжнж сфрзшит. 12. скоалж доамне д8мневз8л мѣ8, ка
 сз се лнналце мзна та . н8 сита мишеии тзи пжнж сфрз-
 шитз. 13. пентр8 че мзние чел нек8рат пре д, кз энсе
 лнтр8 инима са : н8 ва черчета. 14. дечи ве8и, кз т8
 д8рѣре ши 8рѣе сѡкотеѣи, ка сз фѣе дат лнтр8 мзн8ле
 тале . цие т8сте лзсат мѣсер8л ; сзрак8л8и т8 ни фини лн-
 тр'ацютор. 15. здрѡѣѣѣе брац8л пзкжтос8л8и ш'а вит-
 лѣн8л8и . черка-се-ва пзкат8л л8и ши н8 се ва афла. 16.
 д е (лн)пзрат лн вѣчи ши лнтр8 вѣчии несфр'шици .
 перици лимѣи дин цара л8и. 17. дорирѣ мишеилор ѡ л8-
 8иши доамне . ши гзтирѣ инимѣи лор ѡ л8ж дминте 8-
 рѣке та. 18. а цюдека сѣрак8л8и ши смѣрит8л8и . ка сз
 н8 се ада8гж д8п'ача ѡм8л8и а се мжри пре пѣмжнт.

Улаѡм давид раз8мз ла . ла.

1. Фериче де чел че ле се тартж фзрж де лѣциле . ши
 лор ли сз акоп(е)рж пзкателе. 2. фериче де ѡм8л, чел8л
 че н8-и н8мѣѣѣе д пзкателе, ничи т8сте лнтр8 рост8л л8и
 лшелзчюне. 3. кз тѣк8ю ши се векирж ѡаселе мѣкле, стри-
 гзндз тоатз зиѡа. 4. кз ши зиѡа ши нопте се грѣ8л
 спре мине мзна та . лтрорш8-мз спре кин8ри, кзнд ми
 плетирз спин8л. 5. фзрж де лециле мели к8носк8ю ши пз-
 катили мели н8 ле акоперию . зиш : мѣрт(8)риси-мѣ-ѡои

спри мине фъръ де леџиле мели лши д . ши т8 ерташ не-
кърџџіе инимин меле. 6. де чиче роагъ кърџ тине фіе-
чине чела че-и пре кџвинс ла време де тревз . лсз л
потопс-с апе молте, ши кърџ лсз но се вор апропиа. 7.
т8 еџи скџпарѣ ме де скърџиле челе че мѣ цџнџрџ ; џс-
кџріа ма еџи, изџџџџџи-мџ де чие че мџ лнкснџсрџрџ.
8. лџѣлепци-те-вои ши те вои лџдирепта прѣ кале ачаста,
че лџтр'џнса те вери дџчи . лџџри-м вои спре тине џкин
миеи. 9. но фиџи ка каи ши ка мѣшкџла че еи н'ас лџџе-
леџирѣ, кџ фрѣџ ши кџ^џ зџџале траџи фџлчиле лор, де
чие че н8 сџ апропиа. 10. мџлте ране пѣкџтосџлаџи, іарџ
чела че ва н(џд)џџџи спрѣ д, мила лши д лџ ва лџксн-
џсрџ. 11. џѣсалиџџ-џџ де д, ши џџ џџкџраџи дирепџи,
ши џџ лџџџџџи тоџи чиа че сџнџџџ дирепџи кџ инимиле.

XV Cuvinte romănesci la Ruteni, Poloni, Huțuli și în Moravia.

Se scie că s'au împrăștiatu întinse colonii romănesci asupra țărilor de la N-O Moldovei și Transilvaniei și că Români se află până prin împrejurimile Odesei și până în Moravia. Cei din Rusia, chiar de di'ncolò de Nistru, nu și-au pierdutù naționalitatea, cei din Polonia și Moravia sîntù de multù slavisați.

Românii au începutù a roi în spre aceste părți încă de prin veaculù alù XII-lea și alù XIII-lea și pôte și din alù XI-lea.

Să vedemù ce cuvinte s'au culesù prin acele părți.

La Valahii slavisați din Moravia aflăm: *brynza*, *brymza*, *bryndza* (adecă *brinza* p. *brânza* alu nostru), *brindziar* (brânzariu); *glaga*, *glag*, *glagati* [cuv. derivate de la *cliag*=chiagă, deci Români cari au dusu pe acolo acestu cuvintu romanicu s'au despărțitu din Dacia în nainte de respândirea obiceiului de a preface *cliagă* în *chiagă*. Știmu că urma cea mai veche de *cl* în *gl*=*gh* în *ch* și deci de ieste de pe la sfârșitul veacului alu XIV-lea de și chiar în alu XV-lea aflăm *cl* păstratu în Moldova, Muntenia și Transilvania]; *kurastva* (corastră, *coraslă*=*colastram*; adecă *l=r* și *o* neacc. egalu *u*); *kurnota* (cornută); *magura* (*magulă* la Albaneji, deci prototipulu cu *l* și romănesce *l=r*); *merenda* (merinde); *pistrula* (pistruie, cuv. slav. înse cu *l* păstratu și cu *pi* ne prefăcutu în *chi*); *putyra* (*putira*=*putina*, urmă din dialectulu cu *n=r*), *striga*, *stringe*, *tanejstra* (*taneistra*=*taistra*, *traistă*, deci *n* nepierdutu); *vakeša* (ócheșa, deci *cle*=*che*, de la *ochiū*).—Din aceste exemple urmază că au cursu Români în Moravia timpū de câte-vă sute de ani.

La Poloni și la Ruteni aflăm după Kaluzniacky, citatū de Miklosich, următorele cuvinte romănesce :

blynda (blinda, de sigurū pentru *blânda*, bube); *byșyha* (*bișiha* p. *beșica*); *cara* (*țara*, *c=ț*, deci cu *ea*=*a* după *ț*, deci *țea*=*țea*=*ța*, dialectulu cu labialele schimbate), *dzer* (gerū) la Huțuli în Bucovina; *facarnyj* (*fațarniū*=*fațarnicū*, ori cum derivatū de la *față*); *fijin* (*fiiin*=*filiinu* (*filianus*), macedonesce *hilinu*, la noi *hiniū* și *finū*); *fil* (*fiiū*, deci fără pierderea lui *l*), *foja* (*foia*

=*fóie*, cu *l* pierdută); *frembija* (*frembiă*, p. *frâmbiă* forma veche p. *frânghie*, *frâmbie* iese dreptă în dialectulă literară); *glegul* la Huțulă (p. *cliagulă*); *gruniă* și *hruniă* (p. *gruiă*, deci dusă pe acolă pe când *n* nu se pierduse); *kapestra* (*capestra*=*căpăstru*); *karuca* (*caruța*) la Ruth.; *kiptar* (p. *chieptariă*=*pieptariă*, deci în dialectulă cu labialele schimbate); *samanaty* (*samanati*, verb. *a semănă*); *stempyraty* (la Ruth. din Bucovina, *a stempără*); *chiar* (la Huțulă și Rutheni din Bucovina); *tryfoj* (*trifoiă* cu *l* pierdută); *tușyră* (*tușiră*=*tușină*, *a tunde a doua oră oile*, la Huțulă); *wenit* (*venită*, *folosă*); *falcă* (la Ruth. în Bucovina și Galiția, cuv. ie de org. latină); *kleg*, *gleg* (*cliagă*=*chiagă*); *sapaty* (*a săpă*), *Baltagul* (*munte*).

Cuv. romănesci la Rutheni, după Fr. Miklosich: *arhat* (*argat*), *bryndza* (*brinza*, *brânza*), *cara* (*țara*), *glieg* (*cliagă*=*chiagă*), *kulastra* (prob. *l* ie formație târzie din *r* și nu *l* vechi); *malaj* (*malaiă*), *merinde*, *part* (*no-rocă*, *parte*), *sap* (*sapă* *verbulă*); *tajstra* (*traistă*); *turma*; *jerep*, *gerep*, *jenepin*, *jenepir* (*scrise cu ortografie fonetică rom. deci forme cu n păstrat și de cele cu n=r*; apoi *juniper*=*junepe*, deci prototipulă lui *jerep*, iar din *juniperum*, *jenepir*); *Gurgulat* (*Gurguiată*, ună *munte*, *adecă l păstrat*. Se scie că în Dacia Traiană cea mai veche urmă de *l* prefăcută iese de 1320); *mușia* (*moșiea*); *Radul* (*munte*, *nume articulată*); *Raduskul* (*nume*); *Rotundul* (*munte*); *Tusul* (*munte*, *probabilă Tunsulă*, *pierderea lui n pare normală*, *dacă ne uitămă la tușină etc.*); *Akryșori* (*ună păraă*, *Acri-*

șori); *Brebeneskul* (munte); *Breskul*, *Brustur*, *Capul* (Țapul), *Czerbul* (Cerbul), *Dzymbronia* (Zimbroaia), *Gurgulat* (Gurguiat), *Kihola* (sau mai bine *Ghihola* p. *Bivola*; în Moldova se dice *ghihol* pentru *bivol*; deci în *Kihola* avem dialectul cu *bi=ghi*); *Kukul* (Cucul), *Lupatul* (Lupatul), *Muncel* (Muncel). [Din cele înșirate de la *Breskul* încóce numai *Lupatul* nu ie munte]; *Șeșul* (Șesul); *șeșori* (șesuri); *strymba* (p. strâmba); *tejuș* (teiuș, deci din *teliuș*, teiuș, cu *l* pierdut).

Ietă dupa Kaluzniacky nume topografice în Polonia resăritenă: *Magura*, *Lupatul*, *Pinu*, *Hylata*, *Tusul*, *Gurgulat*, *Niagra*, *Niagryn*, *Syhlos*, *Hruniū* (p. Gruniū). *Kihola* (p. Bihola, bivola), *Pietros*, *Brustur*, *Bania* (Baiea), *Czerbul* (Cerbul). (Astea-sū nume de munți, păduri, părae, izvóre etc. și le-amū pusū aice adunate la unū locū deși au mai fostū citate la altă rubrică).

La Huțuli în Galiția, carii, după d-l. K., vorū fi fiindū Români slavisați, ne înșiră multe cuvinte, din cari vomū cită pe următoarele: *Magura*, *Rypna*, *Rotundul*, *Capul* (Țapul), *Ledeskul*, *Waskul*, *Radul*, *Breskul*, *Szeszul*, *Pietros*, *Pietroszul*; *kiptar*, *kliaga*, *kliagaty*, *harmasar*, *wakar*, *ryndza*, *bryndza*.

XVI Urme din limba română mai vechi de câtū anulū 1000.

În inscripțiile culese de prin terile romanisate din resăritulū Europei, precum și în tablele cerate din Tran-

silvaniea întâlnimū pe lūngă formele clasice latinesci ș de cele populare, astū-feliū avemū într'o tablă cerată *) *segnai* pentru *signavi*, adecă *e* pentru *i* scurtū clasicū și *v* pierdutū, dacā amū fi avutū și *gn=mn* cuvîntulū arū fi fostū curatū românescū. În altă tablă de la 167 **) se află următóarele forme: *remasisse* [pentru *remansisse*, cu *n* pierdutū înnainte de *s* ca și în *desū* (p. *denso*); *mésă*, *mesă* (p. *mensam*), etc.], *abuerat* (p. *habuerat*, decī *h* începătoriū pierdutū), *abere* (*habere*). În inscrip-tiī se află *socro* (p. *socer* clasicū) *domno* și *domnae*, etc. Pentru perioda cea mai veche a limbei române ne dau lămurire toate urmele de latină populară, chiar și cele cari nu-sū culese din Europa resăriténă.

În privința perioadei cuprinse între deosebirea limbei române de celelalte limbī romanice și între năvălirea slavonă, găsimū câte-va lămuriri în numele culese din Procopius, unū scriitoriū bizantinū, care a trăitū pe la mijloculū veaculū alū șeselea după Hr. Multe din acele nume sîntū în latina clasică, multe nu-sū romanice și numai în câte-va aflămū prefaceri românesci: *καπόμαλβα* (în care avemū *capo=caput* și *malba* orī *malva*) și *κα στελλοβρέταρα* (în care avemū *castello* p. *castellum*) în prov. Dardaniei; *Μαρκίπειτρα* (în care avemū *petra*, dar de bună samă pe atunci se dicea *pietră* și nu *petră*, de

*) *Αλεξανδρει αντιπατρι σεκοδο ακτωρ σεγναι*, tablă cerată din 160.

**) La d-l. Ar. Densușeanu. *Istoriea limbei și literaturēi române*. pag. 42 după Corp. Inscip. Lat. III p. 924—927 Tabl. I.

asemenea *Marci* și nu *Marki*) în teritoriul orașului Serdica; *Τούρικλα* (p. *turicula*, dacă n'arū fi așă de ciudatū aședatū accentulū); *Μεδίανα* (în care *d* ne prefăcutū în *ḍ* arată că nu avemū unū cuvîntū romănescū); *Λουποφάντανα* (deși cu acc. ciudatū, acestū cuvîntū cuprinde *lupo* și *fantana*, acestū din urmă fără *an=on* ori *ân*, lucru ce s'arū putea în veaculū alū VI-lea, dar în loc de *lupo* amū fi așteptatū *lopo*) în regiunea Remesianeī; *Βινδιμίολα* (cu *l* ne prefăcutū în *r*, lucru de ne cređutū pentru limba română din veaculū alū VI-lea, *φλορεντιανα* (cu *an* păstratū, lucru cu puțință, dar cu *t* ne prefăcutū în *ț*, deși pe atunci trebuie să fi fostū schimbatū la Români); *Σχεπτεκασας* (*schepte* p. *septem* pare a aretā înriuire romănescă, va fi fostū *șapte* și n'a avutū Greculū chipū să scrie pe *Τρεδετιτιλίους* (acolea avemū *tredeți* prob. pentru *trèdecī*=tredecim, nu pentru trei-deci și *tilius* nu *tilias*, deci *teiū* masculinū ca și la noi. Pe finală nu putemu pune temeiū, ie de cređutū că adaus'o scriitoriulū); *Ἰουλιόβαλλαι* (în cari avemū *vale* alū nostru în terit. Aquienens; *Ασίλβα* (aci pare a fi *a(d) silvam*, dar trebuie *e* nu *i*), *Μαρόβαλλε* (*valle* p. *vallem*), *Νόβας* (ac. înm.), *Γεμελλομουντες* (Acolea avemū *gemello* deminutivū de la *gemeno*, dar *munte* sau *munte* are *on=un*, lucru care încă nu se va fi întâmplatū în romănesce pe atuncia) în Tesaliea; *Αιμιμόντων* (aice vedemū pe *on* păstratū), în Rhodopū; *Βιργιναζώ* (pôte *Virginiatio* p. *Virginatium*), *Καστελλο νοβο* (*catello* și *novo* p. *castellum novum*), în reg. Traciei mediteranee; *Καπουδβοες* (în care *capud=*

caput); *Μαρεβουρτός* (*mare* să nu fie óre alũ nostru *mare* = magnus?), *Βουρτονόβορε* (*novore* să nu fie óre novolo, nourũ?), *Βουργουάλτου* (*altu* trebue să fie *altus* = innaltũ, deci forma simplã din compunerea, cãreia cu *in* s'a fãcutũ *in(n)naltũ*), *Δοροστόλος* (dacã arũ fi acẽsta forma veche și nu *Dorostorum* cum aflãm în inscripții, arũ fi *l=r*), acestea de a lungulũ Dunãrei.

Scriitorulũ bizantinũ Theophanũ vorbindũ de rãzbóele între Avari și Imperiu ne spune cã vorbele *τόρνα, τόρνα, φρατρε* ierau în limba pãrintescã a soldaților bizantini; Theophylactũ vorbindũ despre acela-și faptũ citẽzã cuvântulũ *ρέτόρνα* și spune cã ierã în limba țerei aceleia; deci regiunea muntelui Hemus (Balcanii) ierã locuitã de Romãnĩ și Romãnii alcãtueau oștile bizantine. Acestũ din urmã faptũ se adeverește și prin numele comandãntilorũ: Comentiolus, Priscus, Castus, etc. Din cuvintele citate forma *fratre* ieste din acusativulũ *fratrem* și astã-đi nu o mai aflãmũ în nici unũ dialectũ românescũ, dar *frate* de a-đi ieste din *frater* și dacã s'a pãstratũ pãnã acuma firesce cã ierã si pe cãnd se dicea *fratre* la casulũ regimũ; deci pe la 578 se întrebuiņa și *frate* și *fratre* și ie de cređutũ cã *frate* numai pentru nominativũ, iear *fratre* pentru celelalte casuri. În *torna* neprefacerea lui *o* în *oa* ie de înțelesũ de óre ce astã schimbare cade dupã nãvãlirea Slavilorũ; dar *a* de la urmã nu puteã sã fie pãstratũ, sigurũ cã de pe atunci *a* finalũ care fusese urmatũ de *m* trecuse în *ã* și celũ ne urmatũ în *e*. Deci presupunemũ cã Bizantinii au transcrisũ reu rostirea romãnescã.

La Constantinũ Porphyrogenitulũ (jumãtatea întâiea a

veacului alu X-lea) se află mai multe cuvinte romanice ba chiar și romănesci. Nu credū înse că *Σερβλοι* să fie forma *Serbili*, întâiū pentru că avemū *e* și nu *ie*, *s* și nu vre unū semnū că se rostea *ș*; apoi lipsesce *i*, lucru mai nou la Macedonenī, orī cum mai nou de câtū *bi=ghi* care lipsesce în *Σερβλοι*. Mai multū *Serbliani* pare a fi fostū numele slavū alū poporului serbū. Totū la Porphyrogenitulū aflămū *Σερβλία* numele țerei. Cuvîntulū *Βεζλα* aflatū totū la acestū scriitoriū ieste de bună samă forma romănescă veche a adiectivului *veche* din *vetula*, *vetla*, *vecla* etc. Cuvîntulū *Ρουάνοι*, despre care ne spune că ieră numele poporului din Delmatiea înnainte de năvălirea Serbilorū, n'are însemnătate de câtū pentru veaculū alū VII-lea și nu pentru alū X-lea când scriea Porphyrogenitulū. Dar totū la acestū scriitoriū amū aflatū cuvîntulū *Υγγεο* însoțitū de *τοῦ*; aceste cuvinte ne spune scriitoriulū că le întrebuiță unū caraghiozū care desfătā pe mēseniī de la curtea împeratului imitāndū limba tutororū poporelorū din imperiu. *Τοῦ Υγγεο* se dovedesce ușorū că-sū romănesci, prin prefacerea lui *l* în *r*, din *angelo*, *ingerū*; *i* de la începutū stā de bună samă pentru *î* făcutū din *a* urmatū de *n*; deci se află într'unū singurū cuvîntū douē prefaceri romănesci. Așā dar cea mai veche urmă de *an=ân* o găsimū în jumătatea întâia a veacului alū X-lea și chiar *Κιμβαλονγο* de la 1013 vine la rāndulū alū doilea. În acestū cuvîntū, cum amū mai spusū, avemū *Cāmpo longu* și *â* însemnatū prin *i*, cum facū și a-zī străinii cu *Cîmpulū lungū* din Bucovinā orī diin Munteniea.

În toate aceste urme de limbă nu întâlnim vre un început din dialectul cu $n=r$ ori din cel cu labialele schimbate etc. De altă feliu am și vedut că dialectele au început după 1000.

Încă un mijloc de a cerceta istoria limbii române aflăm în studiarea elementelor romanice primite de Albaneji și de Greci. Firesce că vom putea afla: cuvinte primite încă de pe când se vorbea latina populară în peninsula balcanică precum și cuvinte cari vor fi apucat să suferă prefaceri românesce caracteristice. Asemenea cuvinte cari vor fi suferit o prefacere, dar alta nu, ne vor ajuta la statornicirea vechimei relative a prefacerilor sau cel puțin vor confirma vechimile dovedite pe alte căi.

Iată ce-vă din cele primite de Greci: $\beta\acute{\epsilon}\rho\gamma\iota\omicron\nu$ = vargăi este din *verga* populară și nu de la clasicul *virga*, dar, a intrat la Greci înainte de trecerea lui *e* în *ea*. În $\beta\acute{\iota}\gamma\lambda\alpha$ pe de o parte *gla* ne arată iniurierea latinei populare, dar *i* și nu *e* ne dovedesc și pe a celei clasice dacă nu cum-vă Grecii vor fi prefăcut *vegla* în *vigla*. În $\beta\omicron\nu\zeta\iota\nu\alpha\tau\omicron\varsigma$ = bucinator avem κ neprefăcut în *ci*, deci luat de pe când această prefacere nu avuse încă loc. În $\phi\lambda\acute{\alpha}\mu\omicron\nu\omicron\varsigma$ din *flammula*, avem dovadă că $l=r$ este fenomen mai vechiu de cât $am=\check{a}m$, Grecii l-au primit după prefacerea lui *l* în *r*; dar înainte de a lui *am* în *ăm*. Mai curios este că mai l'am luat no, înapoi, dar prea târziu pentru a mai preface pe *am* în *ăm*, cercetarea elementelor romane în grecesce este de

mare însemnătate nu numai pentru limbă, ci și pentru istoria română.

XVII Resumată despre istoria limbei române din punctulă de vedere fonetică.

Din cele spuse aci se vede că putemă împărți istoria limbei române în următorele cinci periode. Deși amă luată în samă numai fenomenele fonetice, cari-să mai bine studiate, nu urmază de locă ca alte fenomene nu sîntă caracteristice pentru periodele pomenite. Vomă vedeă mai departe, fenomenele privitoare la formele eu-vinteloră și la întrebuintărea loră.

Acuma înșirămă cele cinci periode și astă-feliă strîngemă în scurtă tôte cele spuse până acoloa.

I. Perioada întâia iese acea în care s'au petrecută fenomenele comune tuturoră limbeloră romanice. Amă aretată în urmă la pag. 21 cari-să acelea.

II. Perioada a doua iese acea în care s'au întîmplată fenomenele specială romănesci, dar mai nouă de câtă năvălirea Slaviloră, la pag. 24 le-amă aretată.

III. Perioada a treia se întinde de la năvălirea Sla-

*) D-lă Densușianu mai citéză ca romănesci cuvintele *βεξερτε ο ρζᾶσαορ!* cari ară însemna *Vedeți Cesar!* Cum că vorba Caesar nu putea fi romănescă ie sigură, de vreme ce la Români s'ară fi pierdută *r* și *vexite* pôte fôrte bine fi în limba slavă a Bulgariloră. Deci acestă pretinsă documentă din veaculă ală XI-lea n'are nici o valóre.

vilorū și până la despărțirea nației române în trei grupe, deci până la începutul dialectelor celor trei de cari amū vorbitū. Fenomenele fonetice întâmplăte în această întindere de vreme se cunoscū prin faptulū că se află în câte trele dialectele și sîntū totū o dată mai vechi de câtū năvălirea Slavilorū, deci pentru fie-care din iele se potū aduce și cuvinte slave în cari s'au întâmplatū. La pag. 7 le-amū aretatū.

IV. A patra ieste timpulū câtū au trăitū dialectele fără să lucreze unele asupra altora. În acestū restâmpū s'au petrecutū fenomenele ce caracterisază graiulū tuturorū acelora di'ntre Români cari vorbescū sau au vorbitū numai unulū din ceie trei dialecte. Și despre acestea amū vorbitū în urmă.

V. A cincea începe cu întălnirea acestorū trei dialecte pe pămîntulū Daciei Traiane. În acesta se petrece lupta între dialecte și formarea limbei literare, formare care încă nu ie gata nici în ziua de a-di. Despre fazele acestei lupte amū vorbitū.

XVIII Istoria formelorū gramaticale și a întrebunțării lorū.

Nu putemū da acestei părți din istoria limbei întinderea ce i s'arū cuveni, trebuie să ne mulțămimū cu puține însemnări fôrte pe scurtū pentru a căroră pricepere trimetemū la cele spuse în Gramatica mea.

1. *Declinarea.* În latina populară ieraū numai douē casuri, alū subiectului și alū regimului. Acéstă declinare

simplificată o găsim la începutul vieții tuturor limbilor romanice și urmele ei s'au pierdut în fiecare limbă la timpuri și după moduri deosebite. Cum că declinarea latinei clasice a fost înlocuită în limba poporului prin o declinare numai cu două cazuri, ne arată atât limba latină populară din inscripții etc. cât și compararea formelor ce au substantivele în limbile romanice. În limba română, la declinarea întâia casul subiectului de la singurită a fost dintr'untăiu în *a* (*barba*) apoi în *e* (*barbe*) *) iar casul regimului a fost în *am* (*barbam*) și apoi în *ă* (*barbă*); genitivul și dativul se făceau de la acuzativ, cu prepoziții (*de* la G și *a* la D); acuzativul însoțit de alte prepoziții exprimă feliuritele relațiile aretate în latinesce prin ablativ. La înmulțit casul subiectului a fost în *i* **) (*barbi, stelli* etc.), iar casul regimului prin *as* apoi prin *e* făcut din *as* (*barbas, barbe* etc.)

La declinarea a doua la singurită casul subiectului a fost în *os* apoi *o* și cel regimului în *om* apoi *o* mai mult sau mai puțin schimbat prin lucrarea lui *m* final. Dar nu târziu se pare că înbele forme s'au contopit în una în *u*. La înmulțit casul subiectului a fost

*) Astă-și la genitiv și dativ singurită în anumite împrejurări

**) Cel puțin în limba română nu se poate crede că s'a păstrat mai îndelung casul cu *ae*, acesta a fost de timpuriu înlocuit prin o formă cu finala *i*. La declinarea întâia la unele suastantive s'au păstrat amândouă formele casuale, la altele numai una din iese. Vezi gramatica.

în *i*, iar celu regimū în *os* apoi în *o* și în sfîrșitū în *u*. *)

Neutrelle de la a doua au fostu chiar de la începutu numai cu câte o formă pentru amêndouê casurile : *om*, *o* la siuguritū ; *a*, apoi *e* la înmulțitū.

La declinarea a treia la cuvintele parisilabe, nominativulū nodeosebindu-se de acusativū, firesce că și cele douê casuri ale declinării romănesci nu ierau cu finale deosebite ; di'mpotrivă substantivele imparisilabe au avutū o formă pentru casulū subiectū și alta pentru regimū. Amêndouê formele, deși fără deosebire casuală, s'au păstratū la *óspe* (hospes), *óspete* ; la câte-va substantive au remasū numai nominativulū, la cele mai multe înse numai acusativulū. **) La înmulțite fórte de timpuriu, se pare că înainte de despărțirea limbei române din grupa celoralalte limbī romanice, s'au înlocuitū formele declinării a treia prin ale declinării a doua, deci *i* la casulū subiectū și *o* apoi *u* la regimū.

*) Forma în *u* de la înmulțitulū declinării a doua (la subst. bărbătesci) nu s'a păstratū de câtū la Româniī din Istria ; la aceștia se află la unele substantive douê forme la înmulțitū una care se explică din cea în *i* și alta din cea în *u*. Astū feliu *porc* face la înmulțitū *porc* și *porț*. Acela-și fenomene se întâlnesc la declinarea a III-a la subst. bărbătesci.

**) Di'ntre nominativele păstrate voiū cită : *omū* (homo), *șerpe* (șerpens), *jude* (judex), *secete* (înlocuitū a-zī prin secetă la nom. (secete-siccitas pop. secetas), *dracū* (draco) *leu* (leo), *frate* (frater), *împēratū* (imperator pop. *emperator*), *soru* (soror), *doru* (dolor, a fostū și *duróre* din *dolorem*, dar a-zī nu se mai aude pe la noi), etc.

Genulū neutru și acolea a avutū amēndouē casurile la feliū.

Acuma dacă vomū cercà să împărțimū istoria declinării între cele cinci periode, vomū vedea că în perioda întâia și probabilū și a doua declinarea cu două casuri ierà în tótă întregimea. Ruinarea acestei declinări cade în perioda a treia, între năvălirea Slavilorū și rumperea în trei dialecte. Dar cele două forme, a casului subiectū și a casului regimū, une-ori au remasū întrebuințate amēndouē cum ie până a-đi *óspe* și *ospete*. La acéstă încheere ne silescū formele păstrate în dialecte. Ba pôte dacă s'ar cunósce în deajunsū dialectulū istriianū, n'amū aveà în cotrò și arū trebui să admitem că la data rumperei limbei române în dialecte nu se pierduse cu desăvârșire deosebirea de casū.

II. *Articularea*. În limba latină populară demonstrativulū *ille, illa, illud* dăduse nascere articolulūi, care se punea ori înaintea ori în urma substantivelorū, după voie. Acéstă fasă de nehotărire a duratū fôrtemultū timpū în limba română și urme s'au păstratū în parte chiar până în ziua de a-đi. Astū-feliū la noi se pune articolulū la gen. și dat. sing. înaintea numelorū proprii bărbătesci ; mai multū, se pune și înainte numelorū de înrudire (*tată, mamă, moșū, unchiū, nepotū*) precumū și înaintea cuvântului *Vodă*. În Apostolul de la Voronețū îlū găsimū înaintea cuvântului *împēratū*. În scriitorii vechi de pe la noi aflămū formelorū pusă înaintea substantivelorū bărbătesci, femeesci ori neutre însoțite de posesive : *greșalele a lorū noștri*

părinți etc. În texturile vechi aflăm și articolul *îei* de la femeescă singurită (G. D.) pusă înainte, nu numai la substantive proprii ei și la comune : *ii Sara, ale ei noastre credinți* (veaculă ală XVI-lea). Totă înainte se puteă pune și forma *i* a articolului femeescă. Astă-feliu iese *ai Moviloe* *) din veaculă ală XVII-lea și *ai Davidoe* **) totă din veaculă ală XVII-lea și din Moldova. În aceste *ai* iese pentru *a li Moviloe, a li Davidoe*. La Români din Macedonia se pune articolulă la substantivele proprii bărbătesci ca și la noi, dar la cele femeesci fie proprii fie comune întrebuințarea lui *li* înainte iese foarte obișnuită : *perlu a li fătă iese mușată* ; etc.

Mai trebuie să spunem că la Istrieni se pune la toate subst. bărbătesci art. *lu* la gen. și dat. înainte, uneori se mai pune și în urma substantivului ună articolă, alte-ori nu. Ba art. *lu* (los) iese și la înmulțitū. Mai mult, la unii *lu* a ajunsă să se întrebuințeze și la femeescă.

Din toate aceste fapte iese limpede încheerea că a fostă cu bună samă o periodă lungă din viața limbei române, când se puneă articolulă după voie înainte ori în urma substantivelorū. Ună lucru ciudatū ! În toate exemplele citate a fostă vorba numai de gen. și dativū, urme de nom. ori de acusativū nu amă aretatū. Mi se pare înse că unele forme macedonene vorū împlă astă lipsă. D-lă Caragiani spune că se dice : *lea fătă, la mumă* la vo-

*) În Arh. Ist. a d-lui Hâjdău și în *Magnum Etymologicum* la cuvîntulă *ai*.

**) În *Magnum Etymologicum* la *ai*.

cativă. Ieă credă că *lea=le+a* și *la=lă+a* și că *le* și *lă* sîntă casulă subiectă și casulă regimă ală articolului femeescă. Forma *le* se mai întrebuintază cu genitivulă și dativulă în *dzi a le mușate=spune frumoseă*. *Le mușate* trebuie să fi fostă adinióre nominativă și cu trecerea acestei forme la genitivă și dativă a trecută și articolulă, ba încă pusă înainte.

Dacă ne-amă pune întrebarea : în ce periódă a dovedită obiceiulă de a pune articolulă în urmă ; ași răspunde că în a treia.—La acéstă încheere împingă remășițele dialectale.

III. *Numeratiica*. Numeratiica nóstră se deosebesce în mai multe privinți de a celorlalte popóre romanice.

Astă-feliă la cardinale noi amă pierdută numele pentru numerele di'ntre dece și două-deci precum și ale multipliloră lui dece. De asemenea amă pierdută pe *centum*, care trebuie să dea *cintă* și l'amă înlocuită prin *sută* (de orig. slavă).—Dacă ne uitămă la numerele di'ntre dece și două-deci, vedemă că deși cuvintele întrebuintate sîntă latinesci, construcția ie luată după slavonesce : *doă-spre-dece=dva-na-desiată*. De asemenea numărarea cu decile ieste ieră-și după Slavi : *două-deci=dva desiată*.

Prin urmare în periódă întâia și a doua Româniă trebuie să fi numărată ca și celelalte popóre romanice. În numele de localități date de Procopiu (veaculă ală VI-lea) întilnimă *τρεδεκιλιους=tredetilius*, negreșită pentru *trezeci tiliu* ; în acéstă numerală *trezeci* nu pôte fi *trei deci* (de vreme ce înriurirea slavonă nu putuse fi

covârșitoare așa de curîndu, ci *trei-spre-dece* sub forma corectă, moștenită din latinescul *tredecim*. Din numele de *deci* numai *viginti* s'a păstrat sub forma *îiniți* la Macedoneni. Ieste *deci* de cređut că înlocuirea numeralelor latine prin altele făcute după moda slavă s'a întâmplat în perioda a treia ; totu-și alături și în luptă cu formele nouă se voru fi păstrat și unele din cele vechi.

Ordinalele latine s'au pierdut aproape de istovă. A-đi avemă numai două : *terțu* în *ană-terțu* (anno tertio) și *părăsemă* (*quaragesima* pentru clasic. *quadragesima*). *Primă*, *primă*, se află în texturi vechi și une locuri prin poporū chiar și astă-đi. Tóte celelalte s'au pierdut. Când ? Ieū socotū că în perioda a treia.

IV. *Auxiliarele*. La începutul limbii române ca și la alū celorlalte limbi romanice, aflămă timpuri compuse formate prin ajutoriul verbului *a fi* și *a avea*.

Dacă ne uitămă la celelalte limbi romanice, ne convingemă că a fostū o vreme când verbulă *a avea* se întrebuintă pentru a alcătui timpurile compuse de la verburile transitive, iar *a fi* pentru cele de la verburile netransitive.

Acéstă deprindere se păstrează în mare parte până a-đi în limbile romanice. Așa franțusesce se zice *je suis venu, je suis allé, j'étais sorti* etc. înse *j'ai parlé, j'avais mangé*, etc. Totū așa ieste și în italienesce. — Acestū fenomenū trebue să fi existatū încă din latina populară și *deci* până la unū timpū voru fi fostū întrebuintate totū așa auxiliarele și în limba româna. Pe

urmă înse s'a făcutu amestecătură și au începutu a se face timpurile compuse de la tóte verbele atâtu cu *a fi* câtu și cu *a aveà*. Din acéstă periodă de confusie avemu păstrate urme destule în texturile mai vechi. Astufeliu în *Paliea de la Orăștiea* (1582) aflăm: *dumnezeu ierà plouatū* (p. plouase), adecă unū verbū transitiu formându-și preatrecutulū cu verbulū *a fi* în locū de cu *a aveà*, cum s'arū fi cuvenitū. Pe de altă parte chiar până a-đi *îi mâncatū, îi bēutū*, etc. în unele construcții însamnă *a mâncatū, a bēutū*. Cum că verbulū *a fi* a fostū mai de totū învingătoriū în lupta lui cu verbulū *a aveà* se vede de pe faptulū că a-đi, în limba literară, tóte timpurile compuse sîntū făcute cu dînsulū, afară numai de trecutulū compusū de condiționalulū întâiū și de viitoriulū *amū să lucrezū* etc.

Pe de altă parte faptulū că la Macedoneni se dice: *aveamū faptū (orī faptă)* = *făcusemū* ne arată că învingerea n'a fostū căștigatū de *a fi* înainte de despărțirea limbei române în cele trei dialecte.

Astă-đi în limba literară întrebuițarea auxiliarelorū ie hotărită, înse deosebirea ie după timpuri și nu după feliulū verbulū.

Verbulū *a fi* se întrebuițază și pentru formarea pasivului; dar întrebuițarea acestuia ieste oprită în mare parte din pricină că timpurile astū-feliu formate se confundă cu timpurile compuse de la activū.

V. *Conjugarea*. În tóte dialectele romănesci aflăm forme de la indicativū întrebuițate la conjunctivū și de la vechiulū conjunctivū la indicativū. Astū-feliu la con-

junctivulū pres. nu sînt de cîtū douē persōne (a III-a sing. și a III înm.) moștenite din latinesce, celelalte sînt formele de la indicativū presentū însoțite de conjuncția *să*. Apoi preatrecutulū simplu *lăudasemū* etc. ieste plus-quam-perfectulū conjunctivului *laudavissemus* etc. Ieste de notatū că în alte limbi romanice acest p-q-p. a remasū totū la conjunctivū (*aimasse* franț.) La presentulū Indic. de la verbulū *a fi* amū avutū *semu, seși, sento*, câte-și trele luate de la conjunctivū ; totū la presentū Indic. găsīmū și în italianesce forme de la conj. *seși, siamo* etc. Ca să-și facă ori-cine idee de ruina suferită de conjunctivulū latinū, n'are de cîtū să vadă că numai pers. a III sing. și a III înm. de la pres. subj. sîntū cu adevēratū moștenite din latinesce de la persōnele corespundētōre (*aibă, aibe, aibă=habeat, habeant, abia, aibă*). De altū feliū la pres. Indic. de la verbulū a aveā gāsīmū : *amū, avemū, a, aveți, ați, au, ai=abemo (hābemus), abemo (habemus), abe (habet), abeti, abeti, abe (nt) (habent), abi (habes)*—de la pres. Indic. lat. Iear *are* ieste *hāberet* imperf. conj. La Forma *ași* de la condiționalū ieste *avesi* o formă de p-q-p, conj. La Istrieni avemū *aremū, areți* p. *avemū* etc. negreșitū totū imperf. conj. *hāberemus hāberetis*..

În privința formelorū feliuritelorū timpuri și persōne vedemū că la Macedonenī, la Dosofteiū, în Apostolulū de la Voronețū și în Coressi aflămū numai perfectulū simplu, curatū cum s'arū cuveni după latinesce : *lăudași, lăudași, lăudă, lăudămū, lăudatū, lăudară ; tăcuși, tăcuși, tăcū, tăcumū, tăcutū, tăcură ; diși, dișeși, dișe,*

ḡisemū, ḡisetū, ḡiseră ; *auḡiḡ, auḡiḡiḡ, auḡi, auḡimū, auḡitū, auḡiră*. Verbulu *a face* are perfectulū *fecī, feceḡi, féce, fécemū, fécetū, féceră* ; verbulū *a veni* : *vinī, venēḡi, vine, vīnemū, vīnetū, vīneră* ; *a da* : *dedī, dedēḡi, déde, dédemū, dédetū, déderă* ; *a sta* : *stetī, stetēḡi, stéte, stétemū, stétetū, stéteră*. — Asupra acestorū perfecte româneḡi vechi și cari s'au pierdutū mai pretutindenea la Romāniī din Daciaa lui Traianū *) observāmū că pers. a III-a înmultitulū se explică de la p-q-perf. *laudaverant, dixerant*, etc. și nu de la *laudaverunt, dixerunt* etc. Cipariu spune că a aflatū în nisee texturī vechi *lăudaru...* La *dedī* și *stetī* ieste de notatū că nu potū fi desvoltate organicū din *dedī, stetī*, și că arū fi trebuitū să fie *deḡi, steḡi*. Acolea vre-o analogie cu celalalte persóne trebue să fi datū locū acestorū forme cu *d* și *t* neprefăcuḡi înnaintea de *i*.

În ce dialectū s'au făcutū prefacerile analogice cari au datū forma actuală perfectulū întrebuintatū în limba literară ? În dialectul cu *n=r* vedemū că nu s'a pututū întâmplă, dovadă *Apostolulū de la Voroneḡu* și scrierile lui popa *Grigorie de la Măhaciū*. Remâne de alesū între dialectulū care a ajunsū mai apoi literarū și între celū cu labialele schimbate, (bine înḡelesū ie vorba

*) D-lū *A. Densuḡianu* în *Istoria limbei și literaturēi române* pag. 36 ne spune că în Valea Haḡegului și în unele părḡi ale Banatului se ḡice și a-ḡi : *fecī, dedī, stetī, duḡi, ḡiḡi, etc.* Din probele de limbă publicate de D-lū *Sima* într'o revistă literară din Transilvania, vedemū că *fece=făcū* se află în munḡiīi apusenī.

de dialectulă vorbită în Dacia Traiană și nu de Macedoneni).—Ieste de creșut că prefacerile s'au întâmplat în celă literar.

La netrecutul indicativului persóna I-a n'avea *m* la sfârșit, așa o aflăm în texturile din veaculă ală XV-lea ba chiar și în altele mai nouă.

Alte amănunte nu vomă mai da, dar se vede ușor că tóte aceste sînt fenomene mai nouă nu numai de câtă despărțirea limbei române în cele trei dialecte, dar și de câtă amesteculă celoră trei feliuri de Români pe pământulă Daciei Traiane.

PARTEA a II-a

Scrierea limbii române.

I Întrebuințarea literilor latine

Până la năvălirea slavă elementul romanic ieră foarte puternic în Imperiul bizantin și seimă că limba latină ieră privită ca limba oficială, seimă de asemenea că astă împărată vroise să facă din capitala sa ună orașă latină. În acestă timpă firește că toți cei ce scieau carte di'ntre Români voră fi sciută limba latină cum și sîntă doveđi, le-amă aretată în urmă. Se înțelege că voră fi fostă destui cari ne sciindă vorbi de cătă latina populară totă cunosceau literile latine și-și însemnau lucrurile mai de căpetenie. Atunci se va fi scrisă limba română cu litere latine și lucrulă nu trebuie să fi fostă greu de vreme pfacecerile suferite înainte de năvălirea Slaviloră se puteau ușoră însemnă cu literile latine fără a mai aveă nevoie de semne nouă ori de accente, țediluri și altele. Româniă au fostă creștinați cu multă înainte de năvălirea slavă și în bese-

reci se cetea de bună samă latinesse, pe acolò pe unde predominà poporul romanisatù. Pe lînga liturghiea latină, se țineau neapăratù și predicii în limba romană, cum se obișnuiea în tóte părțile imperiului romanù, cum amù vedutù în urmă când amù vorbitù despre părțile romanisate în resăritulù Europei.

După ce prin năvălirea slavă s'a ruptù de la Imperiu partea locuită de poporù romanisatù, se înțelege că a fostù și pentru ce să se întroducă limba greacă în loculù celei latine. Dar nu ie de cređutù că poruncile curței de la Bizanțù ori năvălirea slavă va fi pututù debărà pe Români de întrebuintărea alfabetului latinù. Greutățile trebueau să crească din pricina prefacerilor fonetice întâmplăte.

Ie de cređutù că alfabetulù latinù și în beserecă chiar limba latină s'au păstratù și pe vremea întăiului imperiù Româno-Bulgarù, câtă vreme a statù în legături religiöse cu Roma.

Cantemirù spune că Români au întrebuintatù literile latine până la sinodulù de la Florența și că le-au alungatù din ură în potriua beserecei latine. Părerea ie greșită întru câtù privesce data fixată pentru astă alungare câtù și în alte privinți, dar, după Lambrior, pòte fi adevărată numai întru câtù ie vorbă de tradiția că Români n'au fostù părăsitù tocmăi așa de demultù literile latine, pòte că nici cărțile latine, și că pricina alungărei lorù a fostù dușmăniea în potriua catolicismului. D-lù Densușeanu spune, după păr. Melhisedecù, despre o cronică bulgărească în care se zice că unù împè-

ratu bulgaru (Asan 1186—1197) a cuceritu Valahia și Moldova și a opritu întrebuințarea limbei latine în aceste țeri. Cronicarul spune că a aflatu despre acestu faptu din *scrieri vechi*. Din amândouă datele urmază că Românii au fostu dezbărați de limba latină și literile latinesci sub înriurea Imperiului Româno-Bulgaru. — Când a nume nu se seie și nici data din cronica bulgărescă nu o putem crede numai de câtă întemeiată, de vreme ce scriitorul nu ieră contemporanu cu faptul povestitu.

* * *

După ce s'a întemeiatu statulu Ungurescu și s'a întinsu asupra Transilvaniei și după ce au începutu a se aședă Români prin Polonia, cuvintele românesci de prin actele din acele vremi au începutu a fi scrise cu litere latine după ortografia maghiară sau polonă. În documentele citate în urmă amu aretatu destule exemple pentru a se vedeà cum încercau a scrie sunetele românesci. Astu-feliu vedemu că pe *ч* îlă însamnă cu *cs* ori cu *ts*, pe *ț* prin *c* (Cepan=Țepanù), pe *у* prin *gs*, pe *ș* prin *s*, pe *s* prin *sz* etc. Pentru *ă* și *î* nu aveau semne și de aceea le însemnau foarte neregulatù, une-ori prin *o* (Sorbulù=Șerbulù) alte ori prin *e*, alte-ori prin *a* etc...

* * *

În veaculu alu XVI -lea (1593) avemù „tatálu nostru“ scrisu cu litere latine de logofetulu Luca Stroici după cererea unui învêțatu polonù. Ietà-lù după *Cuvente din*

bětrání t. II. pag. 119 luat din *Sarnicki*, Statuta y Metrica Przywiljeow Koronnych, Cracovia 1597, inf. p. 1223.

Parintele nostru ce esti in ceriu, swincaskese numele teu : se vie imperecia ta, se fie voia ta, komu ie in ceru assa ssi pre pemintu. Penia noastre secioase de noai astedei. Ssi iarte noae detoriile noastre, cum ssi noi lesem detorniczilor nosstri. Si nu aducze pre noi in ispite, ce ne mentuiaste de fitlanul. Ke ie a ta imperecia ssi putara ssi cinstia in veczj vecilor Amen.

Acestu logofetu obișnuea se vede a serie și cu litere latine de vreme ce-lu aflamu iscălitu la 1580 într'un documentu (Arh. I. t. 1. pag. 127) : *Stroicz logofet 19 anno 1580*. Ie negreșitu înriurire leșască, de vreme ce-lu vedemu punându anulū de la Hristosū, nu de la facerea lumēi, cum se obișnuea la noi pe atunci.

Din veaculū alū XVII-lea avemū chiar cărți întregi scrise cu litere latine.

Stefan Fogarași, preotū calvinescū de la Lugoșū în Banatū, a tradusū unū catehismū care s'a tipăritū în anulū 1648 la Alba Iulia. *) Ieta o probă, ie titlulū :

Catechismus Atsaja ej Atsaja Summa szau Meduha à uluitej si a kredinciej christianaskæ kuprinsze en Entreberj si Reszpunszurj szkurta ; si ku adeveratury den skriptura sventæ enterite.

*) A fostū aflatū de Dl. N. Densușeanu în bibl. coleg. reformatū din Târgulū Mureșului. (Anal. Acad. 1879-1880).

Parte de prima. De præ Nevoja szav Doszada à Omului.

A dovæ Parte. Depre szlobozitura omului.

A Trea Parte. Dedetura de kar ketre Dumnedzeu à omuluj szlobodzit den nevoja.

*Cred entrun Dumnedzeu, en Tatel á tot Puternik, roditorul tseruluj si à pœmentuluj, si en Iesus Christus, entrunul Fiul neszcut al seu, Domnul nosztru, kare sze prinsze de Duhul szvent, neszku den Maria Vergure, pœci szupt Pontius Pilatus, resztignisze, si mori engrupesze, pogori præ pekurae, á treja dzi de la morcz esze szkulœ, szuji szusz en tser, sede de a derapta Tateluj á tot Puternik, Dumnedzeuluj, de akolova si vinyetor á dsudeka viji si morci. Cred si en Duhul szvent; cred Beszereka kjuzd Christinaszke; unetsune szvencilor, iertatsune pekatelor, szkuletura trupurilor si viacza devetsie Amen. *)*

*Ietã si o odã a lui Mihaiũ Haliciũ cãtrã Dr. Francisc Pariz Papai, anulũ 1674. **)*

Kent szenetate, szerund la voi, Romanus Apollo

La totz, ketz szvente'n Emperecie sedetz.

De unde cunostince asteptem, si stince; fericse

De Amstelodam, pren chetz szte'n omenie typar

Legse derapte au dat, frumosze csetate Geneva

Ecz vine Franciscus, cine-te Leyda, Paris!

*) Cuvente den Betrãni t. II pag. 725—726.

**) Din Chr. d-lui Gaster pag. 216. D-sa a luat'o din colecþia d-lui Densuþianu, vol. XXXVII pag. 80.

*Prindetz maene sorory, cu cseszt ***)* nou oszpe : nainte
Fratzi, Fretaczi, Nymphele, pasze curund.

Domny buny, Mary Doctory, Daszkely, 's bunele Domnae
Cu patse cj fitz, cu payne, si szure, rugem.

Iétã o bucatã din catihismulũ lui *Vito Pilutio*, Roma
1677, Titlulũ ieste *Dottrina Christiana tradotta in lin-*
gua valacha dal padre Vito Pilutio.

Katekismo kriistinesko. (pag. 1—4).

D. Jest tu krijsteno? - V. Simpt pre mila lui Dumnedzeu.

D. Cie arata kristijnulũ ?—V. Acela kare cine ere-
denca, szij ledzce krijstineska.

D. Kum se ensilege kredenca a lui Krijstos ?—V. En
doe Taine, cari simpt enkisi en semn kruci, asze iest,
en euneciune (f.-iune), szij Troica lui Dumnedzeu ; szij
entrupare, szij morte à Ispasitorul nstru.

D. Cie iest euneciune, szij Troica lui Dumnedzeu ?—
V. Arata, ke en Dumnedzeu iest numai ò Dumnedzeria,
kare iest en tri kipuri Dumnedzereski, szij se kiman :
Tatul, Fiul szij Dukul Suijnt.

D. Pentr'acie simpt tri kipuri Dumnedzereski ?—V.
Kecie Tatul nu k'are encepitura, nice ine della nime. Fiul
ine de la Tatul. Szij Dukul Suijnt de la Tatul szij de
la Fiul.

D. Pentr'acie simpt numai vn Dumnedzeu àiesti tri
kipuri Dumnedzereski ?—V. Kecie k'au nu mai ò Dum-
nedzeria, ò putere, ò encelepgiune, szij ò bonitate.

***) D-lũ Hãjdãu așã pune în *Col. Tr.* 1884 an IV
pag. 414 ; la dl. Gaster ieste *csestz*.

D. Cie arata entrupare, szij morte à Ispasitorul nostru?—V. Arata, ke Fiu lui Dumnedzeu s'e fekut k'om, szij k'au morito en krucie pentru spassenie nostra.

D. Kum simpt enkisi à iesti do taine en semn suijnt, krucie?—V. Keeie semnul kruci se face punend de'ntei mijna direpta en kapul dzikend : En numele Tatul ; poi la piettjo, dzikend : szij a Fiului ; ma àpoi la kumere cie stanka szij àcie direpta, dzikend : szij a Dukului suijnt. Amin.

D. Kum se arata dentei taine à Suijnt Troica?—V. Acie kuuentul : en Numele, arata euneciune, alt kuuentile arata Troica.

D. Arataz akmu al doile,—V. Krucie arata morte à Ispasitorului, kare dopo s'au fekut k'om szij k'au enue-zato kale de spasenie ku encelepciune, ku enuedzatura ; szij ku dziudedzile, k'au morit en suijnt lemn kruci.

D. En summe, cie iest sze krade komul krijstenesko?—V. Acele Doespredzece Pertz kredinciziosilor, kare au fekut Suintij Apostoli.

D. Kare simpt àcele Doespredzece Pertz ? *Dentei, Suijnt Petre.* Kredz entr'un Dumnedzeu, Tatul preste tot puternikul, izderitorul eierului, szij pementului. — *A doua Parte, Suijnt Andrea.* Szij en Iesus Krijstos, Fiul suincij sale Domnul nostru.—*A tria Parte, Suijnt Iacob Mai mare.* Karile se prinsze de Dukul Suijnt, neskund en suijnta Maria ficciora.—*A paptra (!) Parte, Suint Ioanne.* Petzi supt Domnie lui Pontius Pilatus, restengnijt (!) fu vmorit, szij encropat. — *A cince Parte, Suijnt Tamás.* Pogori pre jad, à treie dzi envise de la

morte. — *A seze Parte, Suijnt Iacob Mai miko.* Se sui en cîer, szde (!l. szede) la derapta lui Darnedzeu, à Tatului preste tot puternik. *)

Din *Dictionarium Valachico-Latinum* în cea mai mare parte de unù Bănăţeanù, în a doua jumătate a veacului alù XVII-lea. **)

Aburëdz (aburezù), *abushile* (a buşile, cum mergù copiii miei în brânci), *acë* (aşa), *acitz* (aţitù), *aciczat* (aţitatù), *acicëturë* (aţitatură), *acip* (aţipù, aţipescù), *acré* (acrà), *acresk* (acrescù), *acreskumë* (acrescu-më), *acsa* (aceà), *acsaia* (aceea), *acsël* (acelù), *acsela* (acela), *acsër* (acerù=aşteptù), *acsesta*, *acseasta*, *acsia* (acià) *a csinca* (a cincea), *acsuëdzumë* (aciuezù), *adëpëturë* (adăpătură), *adesëory* (adeseori), *adiedz*, *adsung* (agiungù), *adsuns* *adusëturë* (adusătură), *adoa orë* (a doua óră), *afarë* (afară), *aflëturë* (aflătură), *afurisësk* (afurisescù), *afurisi-turë* (afurisitură), *afumëtor* (afumătoriù), *agsër* (agerù), *agsun* (agiunù), *agsut* (agiutù), *Agresh* (agreşù=aguridă), *aj* (aiù=usturoiù), *ajjëdz* (usturoiezù), *a golsunë* (a golù sună), *ajush* (aiuşù, *Allium sylvestrum*, unù feliù de usturoiù selbatecù), *aicsa* (aicia), *ajmintre* (aimintre=altmintrelea), *Akmush* (acmu-si=acuma), *akony* (acù mare), *albacë* (albaţa), *Albush* (albuşù), *Alësul vin-yilor* (alesulù viniilorù=culesulù viilorù), *Alëturedz*, *Alërgatul*, *aldojle*, *alinëdz* (alinezù=ridicù), *al csincsile*

*) Chr. d-lui Gaster, pag. 226—227 tom. I-iù.

**) Veđi Hâjdău. *Col. Traiană.* Noua serie an. IV pag. 406—429. Cuvintele le reproducù întocmai cu ortografia autorialù.

(alü cincilea), *al patru*, *al shasele* (alü şasele) *al shap-tele*, *al optul*, *al nouële*, *al dzecsile* (alü decile), *alunish* (alunişü), *alunicë* (aluniţă), *aloczel* (alotel=aluătelü), *amerëcsune* (amărăciune), *amënat* (amânatü=târdiu), *amenëcsos* (lenezü), *amenuncz* (amenunţü=mărunţescü), *amecit* (ameţitü), *aminte jeu* (a minte ieü), *Amintem vine* (a minte'mi vine), *A moy pun* (a moi punü=punü să se móie), *amurt*, *amurtzesk*, *Amu* (amü, acumü), *anczercz* (anü ţertü), *apë* (apă), *apëtos* (apătosü), *apër* (apărü), *apës* (apëru), *aplek*, *appropiedz*, *apropiat*, *ardzëtor*, *Ar- dal* (Ardeal), *arëpë* (aripă), *czara arëpascë*, *arkash* (ar- caşü), *argsint* (argintü), *argsint viu*, *Argish*, *Argisalë* (Arghisală argăseală), *arics* (ariciü), *asha* (aşă), *ashedz* (a- şezü), *ashishi* (aşi-şi=îndată), *ashishdere* (aşşjdere), *ash- kië* (aşchie), *askucit*, *ashtërn* (aşternü), *astrienëdz* (antrie- nezü înstrăinezü), *à teu* (a tău), *atreia orë* (a treia óră), *atuncse*, *atuncs*, *avucië* (avuţie), *bacs* (baciü), *banyë* (banie=baie), *banyë de aur*, *banyë dë argsent*, *banyë dë arame*, *dë plumb*, *dë fier*, *dë kositor*, *bërbat*, *bërbë- tusk*, *bërbëtzië*, *bëshikë*, *bëtrën*, *betrenece*, *bëtrënicos*, *binishor*, *bratz*, *brëb* (castorü), *brendzë*, *brics*, *brëu*, *bros- kony*, *boiër*, *bucsin*, (bucinü=buciumü) *bubony*, *czara Bulgëraskë*, *Bushor* (buzorü=bujorü), *bushorat*, *Buku- resthy*, *mikutel*, *mitutel*, *nime*, *nimene*, *prënd* şi *prëndzesk*, *kurt* şi *skurt*, *tikvë* şi *tiukë*, *straitzë* şi *traistë*, *shorecse*, *mër vëratec*, *iernatec*, *dulcze*, *gushat*, *kënyësk*, *codesh*, *mër de svënt Pietru*, *muskëtarecz*, *pistricz*, *sëlcsin*, *vër- gat*... *czapë* (ţapă), *czap* (ţapü), *deshting* (deşingü= coborü), *empak*, *enpërat*, *empuns*, *entemplare*, *enselëszk*,

gsaně, gsēm, gsingsie, gsos, gsuděkatě (giudecată), *iarba sventei Měriěj, ungyč, (unghie), kěcsěl* (cățelū), *kěshtig.* *)

Ionū Viski (din Bănatū) a tradusū psaltirea și a scris'o cu litere latine, la anul 1697, ietă ce probe de ortografie aducem :

A luj szvent David kraj si prorokul o szutyę si csincs dzecs de soltari, cari au szkrisz cu menile lui Viski Iános en Buldogfalva 1697, adensul (în adinsū), ađever, ainte (innainte), aseme (asemene), asemedz (asemenezū), astrup (astupū), betzit (beatū), beere (a bea, bere), szuflet, doreste pre Domnul. **)

În *vita Constantini Cantemiri* (ed. Acad. Rom. p. 43) iese următórea poesie scrisă cu ortografie polonă, la anulū 1680 : „*Constantine Fudze bine, Niczi aj Casa, Niczi massa Niczi draga dzupiniasa*“.. ***)

Din Munteniea nu eunóscem din veaculū alū XVII-lea de cătū iscălitura domniței Ilinca la 1660 : *ieu ilinka fata lu pătrasko Vodá.* ****) și altă însemnare mai pe largū făcută totū de acéstă domniță și totū din 1666 : *ieu Ilinca fata lui Patrașco-Vodá mărturisášk, si ku stire nóstra iese acasta tokmală* (Dl. Densușeanu o reproduce după „Organul Luminărei“ pe 1848 Nr. XXX).

*) Amū luatū aceste exemple din *Col. lui Traianū*, noua serie, an. IV (1883) pag. 406—429.

**) In raportul d-lui N. Densușianu despre misiunea în Ungaria (An. Academiei române. 1879—1880)

***) Din *Col. Tr.* loc. cit. pag. 416.

****) Din *Magnum Etymologicum* pag. 8.

Judecându după analogia bucatălei citate mai sus, credem că sîntu aice mai multe greșeli și anume: *lui p. lu* ; *Ilinca p. Ilinka* ; *Patrașco p. Pâtrasko* ; *nóstra p. nostrá* ori *nouastrá* ; *acasta p. acsasta* sau *aeasta*.

Bulgarul *Francisc Șoimirovič*, arhiepiscopu catolicu de Achrida, cunosea limba română și a scrisu despre Români și limba lor, dar scrierea lui nu se cunosee altu-feliu de câtu din o citație făcută în cartea *Lucii de regno Dalmatiae et Croatiae* tip. la Amsterdamu în anul 1666 ; scrierea lui Șoimirovič teste din 1650.

Ietă cuvintele romănesci cu ortografia lor cu totul : *apa* (aqua) *callul* (equus), *caemp* (campus), *caglia* (caliã via), *cielul* (caelum), *freul* (frenum), *maire* (maior), *ploua* (pluvia), *rossu* (rubeus), *stella* (stella), *argint* (argentum), *camassa* (camisa), *campana* (campana), *cagliator* (viator), *erba* (herba), *gaina* (gallina), *ninge* (ningit), *pament* (pavimentum, terra), *rivol* (rivulus, flumen), *soere* (sol) *)

Din veacul alu XVIII-lea publicam probele următoare :

În dicționarul citat pe filele adause la legat se află chiar pe întăiea, deci scrise cam pe la 1742, după dovedile d-lui Hâjdău, următoarele: *Pentru Mine—Pentru Tine—Pentru Noj—amandoj. Si—Kusztanti lanoj. — Pentru Mine — Pentru Tine — Pentru noj amandoj —*

*) Arh. Ist. d-lui Hâjdău T. 1. p. 2 pag. 55.

*Pentru Kásza—Pentru Másza—Pentru drága saponyasza. *)*

Historia Prinçilor Tiarii-Romanesci scrisă la 1770 de *Samuel Klein* și copiată la 1780 de *Vasilie Vladă*.

— Si asia venind noi cu scrisul istoriei delá anii lui Christos 1629 pene la'a cincilea' ánn a' domnii lui Nicolae Voda a do'á, qua're este in annul 1724, facem gatátul prometind, que, cu temp si mai in colo om conthnuu' (credũ cá pentru *conthnuu'* N. A) si se au scris aceásta historie mai in tei de toté de Samoij Klain in Viénna' Annul 1770. iar a'cum in aceasta forma de pre a cé de in tei se áu scris de Vasilie' Vlad. In Annul 1780. i Viénna'.

Iéta titlulũ unei scrieri a lui *Georgie Șincai*, scrisă după cea de mai susũ :

Descalecatul á tierraei Moldovaei lá ce valleát de la zidhire sau templat.

O copie cu litere latine făcută de Șincaiũ :

Domnia lui Petru Voda celui poreklit Schiopul. Are notița următóre : „Si sosind cu scrisul pana aicea quát s'au ájuns aceste izvóde : iara de aici innáinte, a'nzii scrisi pana lá áceste, vremi, dupa *оржндсала* izvódelor tot a lui *Мирон логофзтл*. Sfársit si lui Dumnedieu lauda.“

Canoniculũ *Ionũ Corneli* nu s'a pututũ înțelege cu *Petru Maiorũ* în tóte punctele asupra ortografiei. Corneli vroeà : să se întrebuinteze diftongulũ *ae* în adv.

*) *Col. Tr.* seria nouă an. IV (1883) pag. 416.

prea : *praebunu*, *pracintielleptu* și pentru înmulțitul subst. fem. în *ă* : *musca, muscae* ; vroea să puie *j* tăiatu de a curmezișulă pentru acei *j* latină cari se cetescă *z* : *jacū* (zacū) ; vroea *u* môle în imperfectulă verbeloră, d. ex : *māncuam, taceuai, rupseui, sentiui* ; pentru sunetulă *r* înainte de *e* și *i* vroea să puie *gu* : *guelci* (gîlci), *guidelescu* (gādilescū) ; vroea să păstrezi literele *k, ph, y, x* pentru cuvintele străine și să întrebunțeze duple consónele *b, n, p, s, r, t*, unde arū fi cerută forma latină. *)

Ietă unū titlu scrisū cu unū feliū de ortografie deosebită, ie de pe la sfârșitulă veaculă ală XVII-lea ori începutulă veaculă ală XIX : *De despărcireă Besereci Reserituluj, de cătră ceă Romană a Apusuluj, — care nu fieste cum niçj din singură voja mă, ce după Invocetura ceă vete a sfincilor Parénej. sau facut.*

1786. *Gramaticæ nemezeáskæ szau Povæczuire cæn læintru la ænvæczetúra limbii nemezești szpre folószul skóalelor a Néamului rumænésck.* (MS. anonim.) 469 p. [â, î=æ ; —ă, ẽ=æ ; —î=i ; —ce, ci=ts ; —t=cz ; ș=s ; —s=sz : „*Al* dreptare cænainte, care vojeaste a cæn væczà vro limbæ asà ka szæ stie, pentru tse træjészck ku kuvintele jej, asà si pentru tse szæ mutæ, si szæ tokmészck kuvintele jej asà, si nu almintrilea æi de lipsæ atselujea szæ stie regulele limbei atséjea etc.“

*) Tóte amênuntele asupra ortografiei latine din veaculă ală XVII-lea le-amū culesū din raportulă citatū ală d-lui N. Densușianu.

O carte tipărită înainte de 1780: *Katekizmul esel mare ku Æntræbæry si Ræspunszury tokmit Pæntru Ænvæcætura toturora Krestino-Katolicsilor æn cæriile Prea Ænnalczatej si Prea luminatej Æmpæræteszej Kræjeszi Aposztolicsesty.*

Pin un Pater a Røenduluj szvæntuluj Francesko si a Provinciej Bulgarii Preot ku Porunka si Blagoszlovenja eselor maj mary din Nemcyæ pe Rumænyæ æntorsz. La tipar dat si tipærit.

Æn Buda ku szlovele kræeskuluj Universzitæs.
[ã, ê, â, î=œ; î=y, j; ee, ei=cs;—ge, gi, j=x;—
t=c, cz;—s=s;—s=sz: xudecatæ, axutor, ne szluxim].

Voiu citã acuma probe de ortografie latinescã din veaculã alã XIX-lea.

„La 1808: Gheorghe Lazarũ a publicatũ la Viena, cu litere latine o broşurã de 7 pagine intitulatã: *Versury de laude in limba Romaneaske la Logodirea prea Enaltzatuluy nostru milostiv imperat, stepen schi Tayke Frantzi.*

La 1816 s'a alcãtuitũ unũ manuscriptũ de 46 pagine intitulatũ: *Batrachomyomachia luj Homerus, Baetãje Brostylor cu Soretsi intorsze gyntij in versur ungu-resty de domnu Csokonay si dupajel Kontz Josi in anul 1876 luna lui Iulie.*

La 1818 s'a tipãritũ în Abrudfalva o broşurã în 8° 10 pag. Ietã poesiea cu ortografiea ieĩ cu totulũ: Ie alcãtuitã de *Petru Furdui.*

Versu Kontranczi. Oh bájé vérkésénéászke—Dumné-zéu té áldujaske—ké vesztéá csé ezái fékut—Toáte Czã-

rá szau umplut.—Innáltá Thésaurárié—Inke pre bine té-
 stie—Ke tu Kotrancze véasztité—Lá mulezi Oáméni ái
 dát píté—Sí hájné noáo ái fékut—La mulezi káré náu
 avut—Si csínsztitá Tersézsié—Inké áu multé bukurié—
 Csínszticzi Domni din Senát—Inké mult szau bukurát,
 —Si Damnélé din préune—Kuprínszé—dé voé bune—
 Arindási toczí vojosi—Ku inima vészélosi—Sí bejási
 káré lukre—Inké áu baní biné in punge—Si Hontári
 kind szkot ínke—Kité o kotrancze ín brínke—Sí gin-
 dészk lá inpérezit—Foárté réu néám szokotit—Dé ám
 leszat bolfu esél maré—Dél szpárszéré sil áflaré—Daré
 tot nu mi páré réu—Koi áflá miné sí éu—O Kotranczé
 esé ái gindit—Ke multé eselé ái inmoit.—Kité Ziduri
 méurisi—Kité készí mái sindílis—Bá készí dín nou áj
 fekut—Si ái dát báni inprumut—Si prídváre ái fekut—
 Lá káré párté áu avut—Péné áicsí dé eséi dé frunté—
 Csiné vre paté szé ászkulté—Dé dé áicsim' náinté—Szé
 né mái vénim áminté—Sze szkriém si dé stémpári—
 Si dé eséi mái ordinári—Kitui stémpáriu dé réu—Mái
 félosz ká un Biréu—Kárélé opínsi kirpéá—Akumá pín-
 téní bétéá—Si sze ínbráké légénesté—Zsoké sí béá sí
 trejesté—Si kumpere lá mosié—Zitsé mí szé kadé mié
 —Dé áu foszt zélog lá tiné—Jáká báni toczí la miné
 —Nu gindi kéi mosténí—Péné kotranczé o mái fi—
 Aceszté esé éu greészku—Adéver merturiszeszku—
 Káré áicse intré noi—Stéuj biné éu sí voi—Káré kásze
 nau avut—Kurté ku porté áu fekut—Si konyhé si grázd
 dé boi—Sij mái félosz dé kit noi—káré nícsi nu kutézá
 —In krismé á szé bégá—Duté in krismé undész éi—

Kész dupé másze témeju—Sí eseré vin unguresté—Sí kinte sí duhenesté—Ado vin ke bání vin—Ördög atta bánísz gátá—Si ku grabá dé náducse—Zitsé, lá kris-márj de krucsé—Nu stí multé oménié—Numá kotrancze sze fié—Stémpériczá kit de re—Toaté kunosz k kotranczá —Si o vindé pé lá vecsini—Pé gálbeni kit dé puczíni —Akusi szé inbráké domnesté—Dé rusiné nu gindesté. etc..... Csélá csé bání náu ávut—Akumá dé si ínpro-mut—Dá porzi eséi cziczójá—Pé déál ketré Rosiá—Porezi de czára Ruminéászké—Kum or szé vé kinujászké.. Dé falé kászesi pétréáké—Beu vinu ku ápé ákré... Kité készi ái redikát—Bá si kozsitoriu léái dát—Sí hájné dé musulin—Szé lé fácsi voja dé plin—Meszé skauné fés-tuite—Pusztí némczéstí frumosz fekuté—Sí pehare skum-pe foárté—Si dé alté eselé toáte.... Sí skurtejké dé métászé—Lá zsupinéaszá frumaszé.... *)

[*Dacia inainte de Romani.* de Gr. G. Tocilescu. Bu-curesci Tip. Academiei Române, 1880].

Ietã probe de crtografia lui *George Șincai*, le luãmũ din *Elementa linguæ Daco-romanæ sive Valachicæ.... Budæ* 1805.“

„zeu, táta'l, fiul, duchul sânt, sântaá Troitia, mântuito-riu, Împeratieá ceriurilor, façiarnic, tẽmpla (templum), sherbire de zeu, rugaciune, stélla, tíerra, vêt, ploae, ceaça, shes, paliune, defiert, rîpa, mormẽnt, fântâna, ánn, meaza zì, séra, ástazi, mâne, ieri, dupa prânz, creftet,

*) Din *Columna lui Traian* an. 1877 (VIII) paginã 185—186.

capașina, ochiu, uréche, masea, musteașe, brăț, unghie, sîn, genunche, medua, tusse, întiellégere, judecata, pleiug (pleșuvă), ânel, pephine, pênsa, ufia, miere, bânni, caál alb, orz, fên, sheá, floarea soarelui, cépa, svekla, péra, álluna, tiáp, mâtia, kokosh, pássere, shérpe, shópârla, vérme, greurufi, vênat, mohorât, mašteha, fiiástru, quum traefiti? iefiti sânatòs? Sênt sânatòs : multiám lui Dumne zeu, fi Domnieei tále de cuvinte bune.—Dár ceia lálti, quarii mái ái, Pruncii, fi Faméiaá? Toti se inchina sânatofi Domniei tále.—Dár Betrânul, Táta'l Domniei tále, quum se mai poarta? viu e ânce?—Custa, fi iel ne puthinciòs din zì in zi quá vecchii.—Auziti fierbilor! ástérneti másaá, qua îndata vor báte doao spre zéce.—Pentru quâte féșe se ástérnem?—Mai Petre! quâti ti áu-zís, qua or veni la prânz?—Opt áfára de soacraá Mariei tále, quárea áveni cu toti trei Nepotii, fi cu Nuorá sá—Unde sênt sarariitiele?—Zámaá áceastaá e facuta tocmá pre gustul meu.—Ce têmp éste?—E serin.—Începe a suflá vântul.—Batte vânt. Ásta noapte áu cazut bruma, viea, grândine. Om ávé ploae. Nu numai ploao, ci ânce fi fulgera. Cáld e áfara?—Bá átátá de máre frig áu fost ásta demineatia, quât toate apele áu inghiașiát.—Shi io áștept.

Iéta câte-và pilde din cari își pótá face idee origine de ortografia ce vroeá *A. Treboniũ Laurianũ* sá aplice limbei române. *)

*) Exemplele sîntũ culese din *Tentamen criticum in originem, derivationem et formam linguæ romanæ in utraque Dacia vigentis vulgo valachicæ.*

Unu popillu pectinatu (unū copilū pieptenatū), *una sagetta acutita* (o săgētă ascuțită), *frate teu jace mortu* (frate-tău zace mortū), *estu omu e mai invetiatu quà quelli altri* (astū omū ie mai învețatū ca ceialalți), *unu turannu abe mai multi servi quà amici* (unū tirannū are mai mulți șerbi ca amici), *Traianu imperatoriu vinse Dacia' la et la suppose Romani'loru* (Traianū împēratū învinse Dacia și o supuse Romanilorū), *aqua'la ferve* (apa fierbe), *Nu se conviene a leuare pane'la filii'loru e' lu auerruncare cani'loru* (nu se cuvine a luà pânea fiilorū și a o aruncă cânilorū), *Ninge, pergiti a casa* (ninge, mergeți acasă), *Publiu e omu intellectu* (Publiu ie omū înțeleptū), *Luciu e ussoratu* (Luciu ie însuratū), *Pane'la vostră nu e bene cocta* (pânea vóstră nu ie bine cóptă), *Melu'lu et prunu'lu facu pome* (Mērulū și prunulū facū póme), *Egu et soru mea venimu de à Venetia* (ieu și soru-mea venimū de la Venetia), *Spuriu mancaba carne, Antonie casiu, egu pane* (S. mâncă carne, A. cașū, ieu pâne), *Aquesta-à nu mi place* (Acésta nu-mī place), *Tu stai sanitosu* (Tu iești sănătosū), *Ellu se clama Giorgiu; Da-mi, Domine, que mi poti dare numai tu sengulu; Petre include ustia'la et nu lassare pre neme in casa; Angelo in celu et dracu pre pavimentu; Multi omini nu sciu scribere. Marcu comperă altru caballu. Atali fantioli nu se potu sufferire in societate. Du-te in gradina,*

Auctore A. Trebonio Lauriano vol. în 8° XXIV, 296. Viennæ typis congregations Mechitaristarum, 1840.

college flori et da-le lei Maria, veneti à Baselica! Ella tea mana e mai musclosa quà ella mea, Se vede in ella septima pagina, Lumina'la ștelle'loru nu e asì clara quà ella sole'lui, Nu disclude aurecli'le rogationi'loru nostre, Micia' la e asemile leului (Mâța ie asemenea leului), Abemu comperatu sesse carre de legne, À iberna remanemu in ciuitale, Spuniti-à negotiatorii que vi abemu dissu, À quatrudeci de lupi veniro pino à porta, la ciuitate'lei, Se collica in paitu (se culcă în patù), nu abe in veterenetia quine nu parsita in teneretie (Nu are în bătrânețe cine nu păstrează la tinerețe). Mola de aqua (móră de apă), Nu mi e muliere quì cognata, Vacci'le vostre su mai grasse de quântu elle vicini'lui, cognatu teu et cognata tea furo eri in gradina'la nostra, Veno filiu meu so ti sponiu que se cade so faci. Portâmu aquesta sarcina tota viuetia'la nostra sine ne vagitare, Peribe et ellu quà patre seu, Valeriu sedebe a casa, Ningeba forte quandu egu plecai de à mola, Sa convene so faca siaquale (fie-care) debitoria' la sea, Nu contredia (iutéză), dicere una verba inante' la patre seu, Esta nocte abemu mai inglaciatu de frigu.

Ietă și câte-vă probe de ortografia d-lui *Tim. Cipariu*.

„Gramatec'a presente s'a scrisu de in puntu devedere istoricu. Limba unui poporu fiendu si ea fapta istorica si pre in urmare adeveru istoricu, de aci numai incape la indoieila că si in gramateca sunt de a se face cercetari seriose cuscientiose, si gramatec'a limbei are a se fundă pre basi istorice.

„Nesulu istoricu intre limbă romanesca si intre cea

vechia latina in preuna cu dialectele romane mai noue, de multu e recunoscutu intre romani, si in Europa invetiata astadi nu se mai trage la indoielea de catu pre in nesciutori au malevoli, cari inca s'au impucinat.

„Mai pucina luare a mente trase asupr'a si starea limbii istorica pre cumu se afla de una parte in *monumentele* vechi rom., er' de alta in *dialectele* provinciali, de intre care mai principali sunt alu *Daciei vechi* si alu celei *noue*. Dialectulu Istrianu, care nu ne a fostu destulu cunoscutu, inca se pare numai unu ramu alu dialectului de dein colo.

„Pre aceste basi istorice, er' nu pre forme imaginarie, au pre vre unu singuru dialectu mai speciale, avu de cugetu autoriulu a fundá acesta gramateca de limb'a rom. De unde departandu de una parte totu elementulu ne indoitu ne-romanu de alt'a tota cojctur'a mai audaciosa intru defigerea formeloru si propunerea esempleloru, de senesi s'a restrinsu numai la ce intru adeveru se afla seau sea aflatu candu-va in limba rom.

„Celea din partea dialecteloru nu aveau opu de mai multa demustrare. Ele sunt vie si fie care se pote cojnge de adeverulu celoru citate intru insele.

„Celea de in monumentele vechi aveau opu de citatiuni mai diplomatice, inse multimea materialelui si strimtori'a pagineloru nu lasara locu acestui luxu diplomaticu. Si de al'mentrea cele citate in „Principia de limba“ publicate in Organu 1847—8 de asta data voru poté impeni loculu. Er' Dictionariulu promisu publi-

cului va cuprende totu catu va fi cu potentia autoriului de in partea etimologiei și a limbei.

„Partea *sintactiva* s'a atinsu numai in elementele ei ; intru totu intensulu ei nu potea luá locu intru unu opu asia restrinsu si numai elementariu. Intru una editiune mai intensa a acestei Gramatece, de va esi candu-va, tote partile ei se voru lucrá in proportiunea ceruta.

„In urma autoriulu si-retiene dreptul de a si lucrá si publicá acestu opu dupa cerentiele tempului. dupa metodu scolasticu seau intru alte limbe. Si pana atunci Invetiatorii cu discretiune se voru poté folosi cu acesta editiune, alegundu dupa captulu si progresulu tineriloru materi'a depusa in paragrafi si note.

„Dorirea mai sincera a autoriului este, cá publiculu rom. se nu se afle insielatu intru asteptareai moderata. Celu pucinu autoriulu s'a nevolítu a face totu catu ia fostu pre in potentia “

[*Elemente de limbá Romana dupa dialecte și Monumente vechi* de Tim. Cipáriu, canonicu gr. catolicu etc. Blasiu cu tipariulu sem. diecesanu MDCCCLIV]

Iétã o bucatã cu ortografia lui Heliade Rádulescu :

„*Nici armarea gloatelor, nici garda orășenească ci colonie militare.*

„Reprodusseröm justificația Constituțiunii de la 1848, publicată în 1849. Atât se putea dicea atunci despre drepturile Românilor neprescriptibili, și mai vîrtoș în îngustul cadru de quâte-va pagini.

„Astăzi când Români sunt mai luminați in historia

pe fă-quare la *încercarea despre historia instituțiunilor Romaniei que publicaröm.*

„Românii în dată după venirea lor în Dacia se aședară și se constituirö în colonii militari, adică în laboratori sau cultivatori de pământ cu arma în mână stabiliți în castelle diverse cu satele sau țerrinele lor, și sub comanda unui castellan alles, que mai târziu se tradusse în burgraf, aproi (l.'apoi) în fugärab, și în fine se gergonisö în *pärcalab*, cä deputatul *liputat* și pe airea *lepädat*, cä typographia în *potigrafie*, cä exemplarul în *jimblar*.

„S'a vedüt iarö quö datinele și deprinderile lor republicane nu întârziarö a se baptesä sau umanisä și perfecționä prin doctrinele christiane que se adoptarö în genere în antica Dacia devenită *Terra Romano*.

„Eatö doë mari instituțiuni que făcurö educația *Romanilor* deveniți Români în atâția scoli: Instituția de coloni militari, și Instituția Ecclesiei primitive. Aquestea devenirö datine, usuri, a doilea naturä. A eși Românii dintr'ênsele este una cu a încetä de a mai fi Români.

„Quine denégä quö Românul a fost colon militar, denégä ênsuși originea lui.

„Quine se încercä a'l facee alt queva de quät colon militar aquella îi rumpe firul vieței naționali.

„Numele *Român* este equivalent cu colon militar și chrestin orthodox de Ecclesia primitivä. Nu dați în a-queste doë instituțiuni, quö dați în viața națiunii române.“

[*Equilibru între antithesi sau spiritul și Materia de*
I. Heliade R. Bucuresci 1859—1869 pag. 266]. *)

PLEIADA

ODA

câtre Poezii Români.

(Aqueasta frumoasă poezie se tipărește cu însuși ortografia
Autorului).

În a cîerului tîrie seese stelle schinteazi,
Sci'ntre cete fîr de numer respandescu mai viu lucor,
Precum soarele pamîntul elle mintea lumineazi
Cu cia razâ cie purcede dell' al lumei Urzitor.
Acoló petrecu în faimâ geniile fericite,
Quare sunt de a lor Musâ nemurirei consfinzite.

Nu averea, nu fortuna, nu drit mosetenit au nume,
Dupe moarte deschid poarta la mausoleul stellit.
Nice poate se'nfreneze pismâtarea orba lume
Sborul cielui cie'n virtute, fiind în ea, au trîit,
Pe Poeta la luceferi duce a geniej faclia,
Entusiasmul l'aripeazi, calea-i face armonia.

*) În scurtă ortografia lui Heliade, după „Curierul de
ambe sexe“ per. V, 1844.

Pentru τ pune *ă, ă, ỏ*, iar la finala pers. III-a a trecu-
tului simplu de la conj. I-a pune *ò* : *měru, pėnă, ancỏ,*
écỏ, ajunserỏm, urmò. etc.

Pentru κ (adecă pentru sunetul *l*) în lăuntral cuvinte-
orů pune *â, é, î, ô, ú* : *lână, mână, român, temend,*

Acoló d'intei Profita, cântător de imne sînte,
Au depus antica arfă, mântuind pe Israil,
De' acoló ressună anchê înfocatele cuvinte
A lui Omer, Pindar, Orazz, 'lui Ovid, Corneil, Virgil,
Milton, Sciler sci Petrarca de' acoló pe omeni chiamâ
La virtute, l'Amor nobil sci's a tiranilor teamâ.

Voi, cie'n sin purtazzî p'Apollon, patriozzi din Românie !
De sci Ursita vî disparte, armonia va uni.
Patria, quare vi ascultâ, tema Musei vostre fie,
Cha sci ea intru luminâ si se poată innoi,
Sci prin fapte virtuoase, de o mai dorită soartâ
Vrednicâ si se arete sci de numele cie poartâ.

Accordazzi române versuri p'armonioase aleute
Intr'un rost, ca sci poporul, geamân cu ciel Italian,
Se envezze : amor de Patrie, dor de glorie, de virtute,
Sci Românul de pe Istrul sci a Carpatului Muntean,
Ciel ce be'n Siret, in Nistrul in a Morisciului unde,
Ciel l'a cârui triste Doine *) plaiul Pindului respunde,

*) Doina cânticu meiancolic a Zaranilor Români Vine de
la Diana. Oda, Scrisê dupre ortografa italianâ.

cuvînt, pînă, fântâna, verû-meu, sânt, lîngă. Iear pe Ț, î începătoriü, ilă însamnă cu î : întru, în, începutü :

Pe ea și oa îi însamnă prin é și ó, dar numai în deducție sau declinarea orî conjugarea vorbelorü, iear nu și ia finale sau combinarea articolului și particolei (a) : precum *totu, tôte, tótă ; osu, óse ; omu, ómenî ; temere, témă ; iear la đioa, dioa ; femee, femeea, vedeà, dormià. Înfi-*

Quând Românul va cunoasete, prin a cântului putere,
A sa gintâ, a ei soartâ, cie'i ascunse'n viitor.
Versul quând din ochi ia stoarce, lacrima cia de plăcere,
Pe Româna tinerică quând va'incindi'o d'Amor,
A Românului Poeta, atunci lumea va se vadâ,
Numele 'ncins de cununâ strălucind chiar in *Pleiada!*

G. Asaky. *)

Ietă probă de ortografia Academiei române și a nume de la anul 1880. Tôtă cartea noastră ie scrisă cu ortografia academică de acuma și pôte sluji de probă; de altu-feliū ortografia actuală a academiei ie impusă în școli.

„Tierrile d'între Tissa și Dnistru, Dunare si Carpati; —mai înainte de a fi cucerite de Romani si prefacute in provincia sub numele de Dacia, cumu si in urma dupō cucerire, cându armele poporului-rege numai fura in stare se apere oper'a pripita a imperatului Traianu si se retrasera d'incolo de Dunare,—si-au premenitu fōrte desu locuitorii, fiindu puse tocmai in drumulu emigratiuniloru celoru mari ale popōreloru desghinate de uriasulu trunchiu asiaticu, și reversate cu unu potopu d'in partile Caucasice in Europ'a.

*) *Curierul de ambe sexe* pag. 193. an. 1844. Bucuresci.

nitivulū verbelorū de la conj. a II-a îlū scrie cu acc. *a vedē* pentru a lū deosebī de imperfectū.

Accentulū gravū (`) îlū pune pe silaba ultimă când ie accentuată: *dormì, cântà, înviè, arò*, (acoleà se cetesce, *ară*, cum amū spusū mai susū). Pe monosilabe îlū pune numai spre a le deosebī una de alta; astū-feliū scrie *di*

„Aceste soiuri diferite de barbari, ce vinu și disparu unii după alții, în anticitate ca și în evulu-mediu, fiecare nimicindu nascând'a cultura a predecesoriloru lor, lasara urme mai multu sau mai puțin simțitoare, după cumu traiulu lor în vaile Dunarei avu mai lungă sau mai scurta durată. Interesulu istoriei este acumu, de a regăsi asternuturile succesive ale acelu popóre ce s'au gramaditu unele d'asupr'a altor'a pe pământulu țieriloru de cari ne ocupamu, și cu mediulócele la îndemâna, ea se constată treptele ori-carei civilisatiuni, și se ne făcă marturi la acele momente critice în viaț'a umanității, cându rasele inculte și puțin înzestrate pieru cu șgomotu sub alluviunea celoru pecetluite cu unu geniu mai mare, și ua fortia mai însemnata.

„Studiulu de față avându să imbrătiese numai ethnografi'a ante-romăna a Daciei, începemu cercetarile nostre cu analiz'a în ordine chronologica a notiuniloru geografice transmise de autorii clasici helleni și romani despre țierile de la Dunare și Marea Négra. Aceste notiuni suntu neapăratu de ua valoare relativă, servindu numai că ua caracteristica a modulu de vedere geograficu d'intr'ua anumă epocă; anse tocmai prin această ele câștiga deosebită importantia, coci ne dau mediu-loculu

(diuă) și *di* (de la *a dice*); și (deja) și *și* conj. (et); *mai* (presque) și *mai* (seulement).

Întrebuințază cu cedilă pe *đ, ț, ș, ĉ* se înțelege după cum presupune că ieste originară una sau alta.

C înaintea de *a, o, u, é, î*, se cetesce *k*: *carne, co-prindu, cuvenire, tacându, scînteie, croire, clipă*. Aice pune o notă că latiniștii voru să scrie finala gerundiulu de

de a întielege a pretiuí si folosi mai bine si mai co-
rectu datele scriitoriloru.“

O ortografie fonetică a avută unū timpū mare resu-
netū în Bucovina, a nume a lui Pumnul.

Ietă cum o explică A. Pumnulū în gramatica sa*)
Sunetulū lui *z* îlū însamnă, ca și unii din scriitorii din
Transilvaniaea din sfîrșitulū veaculuiū trecutū, cu *æ* ; pe
pe *ʌ* și *ʌ* prin *î* ; pe *k* îlū însemnă totū deauna cu
e, chiar și înainte de *e* sau *i* (*cip*=chip, *încinat* în-
chinat) ; pe *r* totū deauna prin *g* (*gem*=ghem) ; pentru
u și *y* întrebuintă pe *e* și *g* cu câte o liniuță deasupra ;
pentru *z*, *u*, *w* a întrebuintatū *d*, *t*, *s* cu câte o liniuță
deasupra. Deasupra lui *i* și *u* pune semnulū scurtărei,
înse pe *ü* îlū pune numai când se aude : *lucrătoriü*,
de altū-feliū scrie *bærbat*, *pær*, etc. fără *ü* ; grupele *ea*
și *oa* le însamnă tocmai așa ; în loc de *l*, scrie *ll*, când
acestū sunetū se pierde în formele înrudite ale cuvîn-
tului : astū-feliū în *stelle* pentru că la sing. din *stella*
s'a pierdutū *ll* și de asemenea în *ell*, *elle* pentru că s'a
pierdutū în *ea* (*ella*) ; pe urmă în *valle*, *calle*, *foalle*
pentru că la înmăltitū se dice *væi*, *cæi*, *foi* ; Întrebuin-
țază *nn* pentru *n* în silabele : *ann*, *eann*, *enn*, *annï*, *ennï*
(*bostann*, *cæpitann*, *munteann*) și acolò unde se com-

*) *Grammatik der rumänischen Sprache für Mittel-
schulen* von Aron Pumnul Wien 1864.

la conj. III-a cu *û* : *dicûndu*. Înainte de *e* și *i* se ro-
stesce *ç* : *taci*, *tace*. *C* cu cedilū se cetesce *ç* : *façă*, *braçu*,
etc. Când va trebui să se audă *k* înainte de *e* sau *i* pune
ch : *chieie*.

pune unŭ cuvîntŭ începătoriŭ cu *n* cu prepoziția *în* : *innod*, *innegresc*... Se înțelege că numai în acestŭ din urmă locŭ aveă dreptulŭ de a pune *nn*, în celelalte locuri și pretutindenea unde a pusŭ *ll* a greșitŭ în po-triva sistemulŭ foneticŭ.

Ortografia „Convorbirilor literare“ se caracterisază ast-feliŭ :

Pentru *s* și *z* pune *z*, iear în cuvintele luate din latine-sce ori franțusesce „Convorbirile“ pun *s=z*, între două vo-cale, dacă se serie așa în acele limbi: *věz*, *auzi*, *causă*, etc ; pentru *ș* ori din ce arŭ fi făcutŭ punŭ *șt* : *crești*, *acești* ; pentru *ț* punŭ numai *ț* : *față*, *ghiață*, *toți* ; diftongii *ea* și *oa* îi scriu cu *ea* și *oa*. nu cu *é*, *ó* ; pe *i* finalŭ nu-lŭ însamnă când ie scurt : *toți*, *mori* etc ; pe *ɣ* nu-lŭ deo-sebescŭ de *ж*, înse caută vocala originară nu numai în familia cuvîntulŭ, ci până în latinesce : *vězënd*, *bětrăni*, *pecat*, *cuvënt*, *remaserě*, etc ; pe *î* începătoriŭ îlŭ scriu cu *i* fără nici unŭ semnŭ, când presupunŭ că s'a făcutŭ din *i* [adecă dacă în latina clasică află *i* : *înțelept* (in-telligo), *in* (in) *intru* (intro), *impěrat* (imperator) etc.] și cu *ă* dacă în latinesce află *a* : *ăntěiŭ*, *ănger*, *ăngust*...; pe *u* finalŭ îlŭ punŭ numai când se aude, nu și când ie mutŭ : *ăntěiu*, *om*, *tot*, înse ca și la *i* scurtŭ nu pune

G se cetesce *ɣ* înainte de *a*, *o*, *u*, *é*, *î* ; înainte de *e* și *i* se cetesce *ɣ* ; sunetul *ɣ* înainte de *e* și *i* îlŭ scrie cu *gh*.

Sc înainte de *a*, *o*, *u*, *é*, *î* se cetesce *sk* ; înainte de *i* și *e* se rostesce *șt* (*ш*).

Qu înainte de *a*, *o*, *u*, *é*, *î* se cetesce *k*, la vorbele *quare*, *qualitate*, *quātu*, *quându*, *quam*, *inquà*, *qua*, *quě*, *daqua*, *quîntar*, *consequință*, *eloquință*, etc. În al-

pe dînsulū semnulū scurtărei. Așă că numitulū semnū îlū păstréză numai pentru *z* și *ж*.

Din cele spuse urméză că otografiaea „Convorbirilorū“ ține regula următore : sunetele romănesci pentru cari sîntū semne în alfabetulū latinū le scriemū cu acele semne ; pentru consónele romăne cari au semne speciale în latinesce, alegemū una din cele latine și o însemnāmū cu cedilă, dacă ie nevoie, și apoi o întrebuintāmū fără a țineă samă de abateri, de pildă pentru *u* punemū *ț*, apoi scriemū cu *ț*, nu numai pe *u* făcută din *t*, ci și pe celū din *c* : *față, ață, toți*, etc ; pentru vocale nu facemū ca la consóne, ci căutāmū vocalele originare până în limba latină și punemū pe dînsele semnulū scurtărei ; acolò unde se póte da regulă de cetire și fără a mai aveà nevoie de cedile ori alte semne, ne ferimū : astū-feliū scrie *in, intre, înțelept, toți, ánteiu*, ne însemnândū nici pe *i* începatoriū, nici pe *i* și *u* scurtū, după analogiea de la *ca, ga, ce, ge* ; la cuvintele străine păstrāmū ortografiaea : *causa*, etc.

Din acest resumatū se vede ușorū că ortografiaea „Convorbirilorū“ nu păstréză nici rădăcinile, de vreme ce scrie : *véd, vezi, cresc, crești*, etc ; și că nu scrie nici

tele înainte de *e* și *i* se cetesce *v* : *questa, quella, quiné, que, questiune, querere, aquí etc.*

Apoi ca să dea mai bună lămurire explică principiulū ortografieii ce a primitū : „Tótă ortografiaea nóstră se întemeéză mai vârtosū pe cuvîntulū ca vorbele romănesci să păstreze fisionomiea lor română, să nu-și schimbe adecă nici odată literile cu cari sînt scrise, afară de finale. Iear

sunetele derivate cu semnele celor primitive. Prin urmare ortografia ieste neconsequentă.

Resumată. Tóte sistemele de ortografie etimologică de la cele mai extreme, (cum au fostú alú lui *Treboniu Laurianu* ori alú lui *Cornelli*) până la cele mai modérate (ortografia Academiei și a „Convorbirilor“) nu reușescú a ne dà o scriere ușórá și logică pentru limba română. Sistemele cela mai extreme au cercatú să realizeze următórea dorință : *să scriemú sunetele derivate cu semnele sunetelor primitive.* Încercare utopică și care a trebuitú să fie părăsită ! Pe urmă s'au cercatú să scrie cu semnele sunetelor primitive numai pe cele pentru cari nu ierau semne în latinesce ; și acéstă încercare a ramasú deșartă. Alții au vroit să ajungă a aveà pururea aceea-și rădăcină în tóte formele cuvintelor înrudite. Alții au căutatú să însemne sunetele derivate cu sunetele pretinse primitive aflate în familia cuvîntului ori în neologisme. Academia a îmblatú să realizeze amândoué aceste dorinți pomenite în urmă. Totulú a fostú în zădar. Semnū îmbucurătoriu ieste faptulú că sistemele etimologice se părăsese și în ortografiile noué se primescú din principiile fonetiștilorú.

Nu ne îndoimú că nu târđie vreme se va înțelege că singurulú chipú adevératú sciințificú de a scrie romănesce, ieste următóriu : *După ce se va hotări limba*

ia cuvinte ca *rótundu*, *lócuire*, *fóntână*, *románu*, *mână*, *lâna*... pretinde că ajunge auđulú Románului pentru a hotări că așa trebue să se scrie și nu *rătundu*, *lăcuire*, *fintină*, *rumínu*, *mîna*, *lîna* etc.

literară, să se întrebuințeze pentru fie-care sunetū unū singurū semnū. In ortografia fonetică de a-zi x se scrie cu *ă* și *л* ori *ж* cu *î*.

În sistemul fonetic lipsescū tôte greutățile și contradicirile de cari nu potū să se ferescă nici sistemele curatū etimologice nici cele mai multū ori mai puținū amestecate. După ce amū lămuritū că nu pôte fi vorbă de ortografie de câtū după ce se alegū formele limbei literare, firesce că n'are nici uuū temeiū întimpinarea ce o facū foarte mulți dîcîndū că prin ortografia fonetică s'arū desface unitatea limbei, că unulū arū scrie *șer*, altulū *cer*, altulū *fher*, *hier*, *hșer* și așa mai departe. O dată ce ie lucru cunoscutū că în limba literară trebuie să se dîcă *fierū* și nu altū-feliū, cei ce vor scrie altū-feliū vorū da dovadă că nu cunoscū de câtū graiulū din satulū lorū, sistemulū ortograficū nu va fi de vină.

II Întrebuințarea literilorū chirilice.

Ieste sciutū că alături cu alfabetulū latinū se întrebuințā în peninsula balcanică, ba chiar și în Italia, alfabetulū grecescū. Se cunoscū incripții latinesci scrise cu litere grecesci, chiar din Dacia. Între altele ieste și cea citată în urmă la pag..... După ce limba latină a fostū scósă din statū în imperiulū bizantinū, firesce că mulți din cărturari vor fi învățatū câte ce-vă grecese și măcarū cu alfabetulū se vor fi alesū. Prin urmăre ie cu puțință să se fi făcutū însemnări în limba română și cu litere grecesci, nu numai cu latinesci.

După creștinarea Slovenilorū și după ce Papa a datū

voie să se cetéscă liturghia în limba lor, Chirilū che-
matū împreună cu frate-său Metodū în Panonia și Mo-
raviea, aū întrebuintatū pentru cărțile ce au tradusū
unū alfabetū cunoscutū sub numele de glagoliticū. Acestū
alfabetū ieste și până a-dī întrebuintatū în unele părți
ale Istriei, pe litoralulū croaticū, în partea nordică a
Dalmației și în insulele învecinate. Unii credū că astū
alfabetū trebuie să fi fostū adevératū alfabetū, vechiū.
slavonū, dar nu pare lucru vrednicū de cređutū. D-lū
Gaster ieste de părere că Chirilū a luatū acestū alfabetū
de la Armeni și Georgieni cu cari s'a întâlñit, când cu
călătoriea sa la Kazari din Sudulū Rusiei. D-sa ne spune
că alfabetulū glagoliticū samănă cu celū Armenescū din
veacul alū IX-lea și alū VIII, chiar șirulū și numele
literelorū samănă.—Numai trei sîntū grecești (*φ, ψ ω*).

Clemens episcopū în Bulgaria a născocitū alfabetulū
chirilicū, sau mai bine dicēndū, a alcătuitū unū alfabetū
luāndū litere grecești, litere glagolitice, și vre o patru
le-a alcătuitū iel din noū. În scurtū alfabetulū lui Cle-
mens, așa đisulū alfabetū chirilicū, are 43 de litere din
cari : 24 sîntū grecești, și 16 glagolitice.

Alfabetū vechiū chirilicū așa cu tóte semnele sale ilū
găsimū aplicatū la unele scrieri romānesci din veaculū
alū XVI-lea, de pildā în Paliea de la Orăștiea (1582).

Iétă acestū alfabetū cu tóte semnele lui :

А Б В Г Д Е Ж З И К Л М Н О П Р
С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ь Ѧ ѧ Ѩ ѩ Ѭ ѭ Ѯ ѯ Ѱ
Ѳ ѳ Ѵ ѵ

А Б В Г Д Е Ж З Ѕ І И К Л М Н О П Р С Т Ѕ У Ф Х Ц
 Ч Ш Щ Л Ц З П С У З Ж А Ъ Ь Ъ І Ю

Acestu alfabetu ilu gasimu intrebuintatu intregu in Paliea de la Orastiea (1582). cum se pote vedea in bucata publicata in urma. In manuscriptulu de la Voronetu (cam pe la 1525) se afla intrebuintate 42 de litere, adeca numai Ψ ie scrisu cu πc .

In generalu in cartile scrise ori tiparite in veaculu alu XVI-lea si in alu XVII-lea pana la tiparirea bibliei lui Serbanu Vodă (1688 Bucuresci) s'a intrebuintatu alfabetulu chirilicu vechiu. Trebuie inse de notatu ca in unele scrieri aflamu numai unu semnū pentru z si anume z sau z , pe aiurea inse gasimu doue si anume : z sau z si z . Voiu cita din cele di'ntaiu : psaltirea lui Coressi si alte tiparituri din partea sudica a Transilvaniei, totu ast-feliu ieste si in Munteniea ; di'mpotriva in Moldova (Dosoftciu, Varlaam etc), in scrierile lui popa Grigorie de la Mahaciū (1583—1619), in Paliea de la Orastiea, aflamu amendoue semnele. Se scie ca z ieste pentru z mole si z pentru dz ori z aspru, facuta din d . De la 1688 acestu semnū z nu se mai intrebuintaza in cartile beserecesci, se mai afla inse la scriitorii mireni de prin locurile pe unde ierau doi z in rostire. Innainte de 1688 semnele z si z nu se alesesera care ce sunetu sa represinte, la 1688 s'a hotaritu ca z sa se puna pentru z si z pentru i din launtrulu cuvintelorū. Pentru i de la inceputulu cuvintelor iera din cele mai vechi timpur semnulū λ , prefacuta din z prin micșurarea triunghiulu de

sus și lungirea coeii de la mijloc. Acestu semnă nu ieră în alfabetulă chirilică primitivă. De regulă scrisulă lui *ă* și *î* din lăuntrulă cuvinteloră nu s'au ținută de scriitorii mirenii.

Totă la 1688 s'au îndepărtată din alfabetă semnele : *ѣ, ѡ, ѣ*.

Despre semnulă *ѣ* ieste de spusă că în alfabetulă chirilică aplicată la limbile slave nu-lă aflămă, *) deci acestu semnă a fostă născocită de Români pentru a-și serie limba loră.

În anulă 1881 Lambrioră **) spune că la Munteni cea mai veche urmă cunoscută ieste de la 1536 ***) , într'ună documentă scrisă de ună Coressi, și face ipotesă că pôte acestu Coresi va fi născocită litera. Din Moldova urma cea mai veche cunoscută de Lambrioră ieste de la anulă 1571. ****)

Cu tôte acestea Lambrioră se înșală. Chiar în Arhiva istorică, pe care o citéză se află, ună documentă cu *ѣ* încă din veaculă ală XV-le și anume ună documentu de la 1490 din vremea lui Vlad Tepeșu (Arh. Ist. 1 p. I. pag. 66) se află cuvintulă *Псѣнна* cu litera *ѣ* ; deci în Muntenia ieră întrebuintată celă puțină cu jumătate de

*) Ieste la Serbi, dar ie luată de la noi.

***) In articolulă „Îndreptariă“ pag. 125, 330, „Convorbiri Literare“ 1881.

****) Intr'ună documentă scrisă de ună Gramatică Koresi și anume în cuvintulă *Пюрюю* (nume propriu). (Arh. Ist. 1 pag. 239).

*****) Pe coperta unei psaltiri de la Galați, cuv. *ѣкѣ* (Cuv. din bētrâni 1 p. 18).

veacū înnainte de 1536. În Moldova se cunósce și mai din vechiū așa Dl Hajdān în „Cuvinte de bētrāni“ t. II pag. 14 ne citēzā cuvīntulū Цлмзрѣ (Geamēnū) de la anulū 1453. În „Revista pentru istorie, filologie și ar-cheologie“ a d-lui Gr. Tocilescu aflāmū cuvīntulū ссацар (an. 1488 vol... pag...). In „Columna lui Traianū“ 1877 aflāmū Срничкнии, Срничкниларѣ într'unū documentū din 1491, publicatū acolò de Dl. A. D. Xenopolū (pag. 188—190).

Remāne îmse nu mai puținū adevēratū, că semnulū ȳ, deși cunoscutū din a doua jumētate a veacului alū XV-lea și de bunā samā și de mai înnainte, nu ierā întrebuintatū destulū de regulatū de vreme ce se vede acestū sunetū îmseminatū prin ж și г, chiar pānā în veaculū ulū XVI-lea.

Din faptulū că ȳ se cunosecā încā din veaculū alū XV-lea urmēzā că Romānii își scrieau limba lorū cu litere chirilice celū puținū de prin acelū veacū. Ieu credū că scrierea cu г ori ж se întrebuintā de cei cari se țineau că scriu mai curatū slavonesce și prin urmare nu vroeau a întrebuintā unū semnū necunoscutū, nāscocitū de Romāni. Deși cea mai veche urmā arū fi alfabetulū cu data de la 1400, de pe evangheliariulū de la 1574 de la British Musaeum, ie de cređutū că ȳ ie cunoscutū mai de multū Romānilorū.

Alfabetulū simplificatū la 1688, a fostū încā și mai tare împuținatū de Văcărescu în Gramatica sa, din 43 de litere le-a adusū la 33 numai. Totū astū-feliū și Eliade Rădulescu prin Gramatica sa de la 1828 și Iordachi Golesecu la 1848 l'au redus la 27. Când a fostū în-

locuită prin celă latinescū, alfabetulă chirilicū avea următoarele semne:

А, Б, В, Г, Д, Е, Ж, З, І, К, Л, М, Н, О, П, Р, С, Т, С,
Ф, Х, Ц, Ч, Ш, Щ, Ъ, Ы.

Inlocuirea a fostă pregătită di'ntru'ntăiū prin alfabete mixte parte latine parte chirilice. Cea di'ntăiū revistă scrisă cu litere latinesci iese „Curierulă de âmbe sexe“ la 1844.

Inlocuirea definitivă s'a întêmplatū la anulū 1860 în Muntenia și la anulū 1860 cîte-vă luni înnainte de în Muntenia, în Moldova.

PARTEA a III-a

Istoria literaturii române.

Introducere.

Sub numele de *scrieri literare* înțelegem pe acele cari lucrăză asupra cetitorilor măi alesū prin imaginī și tablouri, deci nu putemū înțelege prin istoria literaturii române de cît istoria acestui felū de scrieri sau mai generalū de produceri.

Producerile literare se împartū în două grupe : populare și culte. Cele populare sîntū alcătuite de autori necunoscuți și prefăcute în cursulū vremurilor de toți cei cari au găsitū că arū fi măi bine de ȃisū altū-feliū de cātū autoriulū primitivū. Deci fôrte rarū și cu greu se potū păstrā forme vechi în asemenea producere. O parte din producerile literare populare ajungū a fi scrise de unii și de alții și astū-feliū facū parte din literatura scrisă ; vice-versa multe compuneri literare culte potū să străbatā în poporū și să ajungā cunoscute în masă.

Producerile literare ale poporului firesce cuprindū numai sentimentele, credințelele, apucăturile poporului,

în iele se oglindește gradul de cultură la care a ajunsă
acea pătură socială, de aceea sîntu fôrte însemnate și
trebuie strinse și studiate pentru a putea astu-feliu face
cunoștința cu poporul.

Literatura cultă oglinesce sentimentele, dorințele,
credințele păturei sociale culte și pentru a fi deplină
înțeleasă să cere oare-și care cultură. Acēsta literatură
acolò unde s'o dezvoltatū normalū trebuie să pornescă
de la cea populară celū puținū trebuie. pe cātū cu pu-
tința, să păstreze limba, figurile, construcțiile cunoscu-
te și înțelese de norodū.

Vomă împărți literatura noastră în trei: *literatura
populară scrisă*, *literatura nescrisă*, *literatura cultă*.

î Literatura populară scrisă.

Literatura estetică sau romantică.

1. *Alexandriea*. Îndată după mórtea lui Alexandru au
începutū a se povesti multe minuni despre faptele
lui și pentru a li se da credămîntū mai mare aū năs-
eocitū că soșulū eroulū, *Callisthenes*, a scrisū despre
tôte expedițiile. Cum că fabula ie înjghebată în Egi-
petū se vede de pe aceea că pune pe Alexandru în
legătură cu *Neftinavū* împăratulū Egiptului și arată
zdrobirea Perșilor ca o rezbunare a urmașului lui *Nef-
tinavū*. Acēsta povestire egiptenă a fostū mai apoi
prelucrată în feliurite locuri și cu feliurite scopuri.
Încă din veaculū alū IV-lea Alexandriea fu tradusă în
latinesce și din latinesce în veaculū alū V-lea în arme-
nesc.

Pe la 492 Arhipresbiterul Leo a adus de la Constantinopol altă copie grecă a Alexandriei pe care o traduseră latinesce sub numele de : „Alexandri magni de praeliis“ și de pe această s'au făcut mulțime de prelucrări la popoarele aplesane : la Franceji, Engleji, Germani etc.

Originalul Alexandriei românești ie slavonesc, așa un manuscript din veacul al XIV-lea, citată de Miklosich, se apropie foarte de redacțiunea română. Se scie că o Alexandrie slavonă a fost scrisă la mănăstirea Neamțului în anul 1562, prin poronca lui Grigorie, mitropolitul Sucevei.

Cel mai vechi manuscript românesc al Alexandriei ieste de pe la începutul veacului al XVII-lea, anume ie un manuscript din Transilvania studiat de D-lu Bianu. Afară de acestea se scie că Alexandria ieră cunoscută între Români prin veacul al XVII-lea de pe vorbele hronografilor. Așa d-lu Gaster citéză una de la 1650, d-l Hâjdău altă probă ce-va mai nouă etc. Înse o dată ce s'a descoperit manuscriptul de care pomenirăm mai sus nă avem nevoie de altele. Pe la începutul veacului al XVIII-lea s'a și tipărit în Valahia. La Sibii s'a tipărit o Alexandrie în anul 1794, asta ie cea di'ntăiu pe cât se scie până acuma, în anul 1797 s'a tipărit una la Movilău în Rusia.

Ieste sigur că multă înriurire a avut această scriere romantică asupra poporului român, multe credinți, multe proverbe, etc. sînt scóse de acolo. Nu credem înse că tóte câte le înșiră d-lu Gaster sînt în adevăr

luate din Alexandria, de óre ce credința în rolul stelelor, în existența de ființi množite etc. se află la toate popórele ajunse la unú anumitú gradu de dezvoltare. Tot astú-feliú nú putemú crede că credința despre, apa învietoare ie luată neapăratú de acoloa. Asemenea credința o aflămú la multe popoare până la cari nu a pututú să se întindă înriurirea Alexandriei. Apoi aceste basme le-au luatú totú din poporú alcătuitorii Alexandriei primitive.

2. *Varlaamú și Ioasafú.* Acest romanú înfătoșează biruința creștinismului asupra păgânătăței, de aceia eroii au fostú și puși în numărulú sfinților. Se pare că povestea a fost alcătuită prin veaculú alú VIII-lea. Prin veaculú alú XIII-lea ieră o prelucrare latină și una franceză :

Legenda s'a respânditú de timpuriu la Arabi, Evrei și până în Etiopia. De pe textulú grecescú s'a tradusú slavonese și s'a respânditú prin Serbia, Bulgaria și Rusia. Celú mai vechiú manuscriptú românescú alú acestui romanú ieste de la 1654. Udriște Năsturel a tradusú întregă povestirea după unú manuscriptú slavonú, la anulú 1648. În scurtú ietă de ce-i vorba :

„In India ieră unú împératú păgânú care, după ce i se născú unú copilú, află că astú copilú unicú ie menitú a se face creștinú. Împératulú îlú închise într'unú palatú și dadú poroncă strașnică, nu cum-và să-i descopere cinevã : ce însamnă bătrânețe mórte și bólă. Feciorulú de împératú află íuse de toate acestea de vreme ce ieșindú din palatú, o dată vezú unú omú gârbovú și zbârcitú de bătrânețe, altă dată unú mortú și altă dată unú ráiosú.

„Totú în vremea aceea ieră în pustiea Senaarului unú

pustnică a nume Ioasafu, pe acesta îl trimese un glas să propoveduească lui Ioasafu, feciorul împăratului, credința creștină. Pustnicul ajungându în India străbătă până la Ioasafu spunându că are o piatră scumpă pentru dînsul și astu-feliu întîlnindu-se îl aduse la creștinism și-lu bozează.

„Împăratul adună un sobor și puse pe Nahor, un filosof bătrân care semănă cu Varlaam, să dezbătă despre creștinism în fața lui Ioasafu cu un vrăjitor vestit Arahie. De și se înțelesese împăratul cu Nahor ca să se lase într'adinsu biruitu de Arahie, ca doar aru întoarce astu-feliu și pe Ioasafu, totu-și Nahor apără așa de focu creștinismul în cătu Arahie nu-lu putu birui. Ioasafu aduse pe Nahor deplinu la creștinism și-lu trimese în pustie la Varlaam.

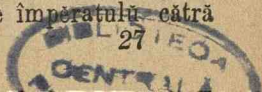
„Mai cercă împăratul și alte mijloce, dar în zădar. Atunci Aveniru, tatăl lui Ioasafu, împarte împărăția cu fiu-său, acesta zidesce besereci și împarte totă averea-i la saraci; Aveniru se botéză și iel și se pusticesce. Ioasafu lasă tronul și merge în pustie la Varlaam. În sfârșitu după mórtea lui Ioasafu trupul lui se prefăcu în mósțe și-lu îngropară într'o beserecă fórte frumósă.“

S'a doveditu ca Ioasafu ie *Buddha* și că povestea ie de locu din India. Cetitorii înse s'au interesat mai multu de parabolele cuprinse în acéstă povestire.

Ietă una din acestea :

„Deci poronci (împăratul) de făcu patru coșciuge de lemn, din care douē, le ferecă preste totu cu aur, și

băgă într'însele óse împuțite și scârnave și pleopele d'asupra le batù și le țintui tot cu cuie de aurù, iar celelalte doue le unse numai cu smólă pre din afară și le umplu de pietre scumpe, și de mărgăritare, și de alte miróse bune, și le înfășurá cãte cu o târsână. Decí chiemă împératulù pre boierii și prietenii aceia ce-i împutase pentru întîmpinarea acelorù sãraci. (Împératulù întâmpinase cu smerenie câți-vã sãraci ofiliți de postù și ajunù, și boierii diceau întru sine : nu se cuvine acésta împératulù), și puse înaintea lorù acele coșciuge cãte patru, și zise sã se prețuésã ce vorù plãti cele ferecate cu aurù, și ce vorù plãti cele unse cu smólă ; iar iei puserã prețù mare și multù celorù ferecate și diserã : cã într'acelea se cade sã fie coróne și lucruri scumpe, și brãne împératesci, iar celorù smolite le puserã prea puținù. Atuncia dise împératulù cãtrã dînșii : bine știeam cã veți dice așa, ci nu se cade așa, ci se cade cu ochii cei din lãuntru sã vedeți cele din lãuntru ce sîntù într'însele, sau de vorù fi de cinste sau necinste, și zise împératulù sã deschidã sicriele cele ferecate cu aurù, și dacã le deschiserã și ieși di'ntr'însele o împuțiciune rea si vedurã într'însele lucruri grozave. Decí dise împératulù : acesta ieste chipulù celù îmbrãcatù în haine scumpe și frumóse și ceia ce se trufescù cu slava cea multã, iar în lãuntru, iei sîntù plini de lucruri rele, și morți și împuțiți. Apoi dise împératulù de deschiserã și coșciugele cele unse cu smólă și cum le deschiserã ieși di'ntr'însele mirosù frumosù și se vedurã lucruri minunate și scumpe și frumóse. Decí dise împératulù cãtrã

dînşii : aceste coşciuguri sciţi cui se asemenează : ase-
meneză-se celorū doi ómeni cari îmbrăcaţi în haine
sparte şi ferfenite întinate, şi împăinjiniţi la obrazū, şi
mânjiţi şi negri şi năduşiţi şi osteniţi, căroră le cău-
taţi voi numai chipurile cele din afară, şi'ncă aţi îm-
putat căci m'amū închinatū ieū lorū pân' la pămîntū ;
iear ieū pricepēndū şi cunoscēndū cu ochii cei din lă-
untru ai înţelegerii mele curăţirea sufletelorū lorū şi a
lorū strălucire ; ieată acestea tóte înse şi caftanele cele
împērătesci pentru mărirea acelora nimicū nu amū bă-
gatū sémă ci le-amū călcatū tóte pre pămîntū josū în-
naintea lorū.“ Tótă acéstă parabolă o aflămū în multe
scrieri şi până şi în „Negustoriulū din Veneţia“ alū lui
Shakespeare. Acestū Ioasafū a străbătutū şi în cântece
de stea.

3. *Panciatantra* şi *Syndipa*, sîntū poveşti indiane
cari au străbătutū în tótă Asia şi Europa.

În veaculū alū X-lea începū expediţiile mahometanilor
în India şi ast-feliū în imperiulū arabū se împrăştie mul-
ţime de produse literare indiene. De la Arabi trecū la
Europeni prin trei locuri : prin imperiulū bizantinū, prin
Italia şi prin Spania. Pe de altă parte literatura in-
dieană s'a întinsū în China şi Tibetū prin Buddhişti si
anume încă de prin veaculū I-iū după Hristosū. Pe ur-
mă a ajunsū la Mongoli ; aceştia au stăpînitū în Ru-
sia peste 200 de ani şi de la dînşii au străbătutū de
asemenea poveştile indiene în Europa resăriteană şi
chiar în poporū.

Cartea cea mai de frunte a literaturii indiane de po-

vești ieste *Pancĭatantra*, din aceasta citéză d-lu Gaster numai *cele 12 vise ale lui Mamer* cari s'au tradusă în veaculă alu XVII-lea în romănesce și a nume din russece. Acéstă poveste a venită isolată de celelalte din *Pancĭatantra*, probabilu prin Mongoli. Aceste visuri ciudate și cu tâlcuiri une ori și mai ciudate au străbătută în basme și une ori s'au prefăcută în nisece întrebări și respunsuri. D-lu Gaster a culesu de la unu țiganu din Bucuresci un basmă în care se spune de unu fecioru de împăratu care mergea călare pe unu cucoșu ferecatu și însoțitu de cumnatu-său călare pe altu cucoșu. Amêndoi mergeau spre ieadu și pe drumu vede feciorulă de'mpăratu nisece vaci cari pășteau pe o livede grasă lûngă apă și totu-și ierau slabe în cât n'aveau atâta carne pe ôse câtu pôte sta pe vârfulu unui acū.... Mai departe vede nisece vaci pascêndu pe năsipu și totu-și grase de plesneau de grăsime, dacă le atingeai cu degetulă. La dusu spre ieadu cumnatulă n'a voită să explice ce potu fi aste minunății ; dar la întôrcere i-a arêtată că vacile grase sîntu ômenii cari au lucrată cu tótă inima pentru copiii loră, iear cele slabe sîntu ômenii nebotezați și pizmătareți. Într'o poveste culésă de Th. D. Speranță încă se vedu asemenea lucruri*). Au mai străbătută și multe altele din *Pancĭatantra*, de a dreptulă ori pe încunjuru.

Altă carte de povești indiene ieste *Syndipa* cari la Franceji ie cunoscută și sub numele de „Roman des

*) Veđi „Povestea poveștiloră“ Contemporanulă an. II.

sept sages.“ Cea mai veche redacție cunoscută este cea persiană, apoi cea siriacă, înse asta ie tradusă din arăbesce. În veacul alu XI-lea a fostu tradusă în grecesce. Dar în Europa a ayutū înriurire hotăritóre o traducere evrească de pe la 1280. Din evreesce a fostu tradusă în latinesce și în veacul alu XIV-lea în franțusesce sub numele de „Dolopathas.“ Din altă traducere franțusască s'a tradusū în englesesce etc... La Români a străbătutū prin o traducere din limba grecască nouă făcută la 1744. Celū mai vechiū textū românescū necompletū, cunoscutū este de la 1779 o traducere completă totū din grecesce s'a făcutū la 1802 și s'a tipăritū la Sibiiū sub numele de : *Istoriea Syndipii filosofulū.*

Syndipa ie o povestire despre viclesugurile femeilorū și într'insa sîntū intercalate mai multe povești unele în potriua femeilorū și altele împotriua sfetnicilorū împărătesci.

Povestea pe scurtū ie așa.

„Unū împēratū aveà șapte femei și numai un băiatū. Pe acestū feciorū de împēratū l'a învțătatū deplinū numai în șese luni de zile filosofulū Syndipa. După împlinirea învțătaturei filosofulū căutā cum ie noroculū feciorului de împēratū și aflā că mare primejdie îlū așteptā de nu va remāneā mutū timpū de șapte zile. Împēratulū s'a mahnitū fôrte de muțenia fecioru-său și după ce a vėdutū că nici ielū nici mama lui, nu-lū potū înduplecā să vorbescā, puse pe cea mai viclănā din cele șapte femei ale sale ca doar l'arū ademeni să lase muțenia. Acēsta îlū sfătui pe tînerū să omóre cu vicle-

șugă pe împăratul și apoi să o ia pe dînsa împărătesă ; feciorul de împărat ruse tăcerea și o amenință că-i va da răspuns peste șapte zile. Femeea temându-se alergă la împăratul cel bătrîn și pări pe tîneru învinuindu-l de lucruri așa de grozave în cîtu bătrînul își osîndi copilul la mörte. Cei șapte filosofi sfetnici ai împăratului veniră rîndu pe rîndu și spuseră fie-care într'o zi mai multe pilde despre reutatea și vicleniile femeesci și deci îndemneau pe împărat să nu dea morței pe tîneru, luându-se după pâra femeii celei viclene ; femeea venea și ia de spune pilde în potriua sfetnicilor. Așa s'a trăgănatu lucrul pînă în ziua a opta, cînd Syndipa a vorbitu și a datu pe față tötă reutatea femeii.“

Afară de însă-și povestea principală, și mai multu de cîtu dînsa, au străbătutu pildele cuprinse acolö. Așa ieste povestea următore :

O femeie aveă unü barbatu care vecinicu vorbea de reu de töte femeile. Pentru a-lu învęta minte femeea s'a dusu o dată pe cîmpu la bärbatu-su care ară și a aruncatu pe furișu pesci vii pe brazde. Bärbatulü i-a culesu și adusü femeii să-i facă mîncare. Femeea i-a luatü și mai tärdu, cînd a începutü bärbatu-so a cere mîncare din pescii cei culeși de pe brazde, ia a prinsü a țipă și a-și zmulge përlü din capü pînă ce s'au adunatu vecinii, apoi a începutü a se plînge și a se bocî cum că bärbatu-su ie nebunü, că vorbește de pesci culeși pe brazde și că vrea s'o omöre. Se înțelege că vecinii l'au ferecatü zdravënu și nu i-au datü drumulü de cîtu

după ce a încetatū de vorbitū despre pesci. După ace-
stea femeea i-a disū : „Veđi, ține minte și nu mai te
lăudă că vei birui pe tóte femeile.“

Astă poveste a străbătutū în poporū cu mai mul-
te prefaceri. Așa ie între altele povestea cu femeea
cea próstă pe care a amăgit'o bărbatu-su cu plóea de
cârnați.

Totū din Syndipa iese și povestea *cu cei trei gheboși*
pe cari i-a dusū de i-a aruncatū unū hamalū în apă.
Acéstă poveste mai amestecată cu alta o vedemū și în
povestea vorbeii, dar în locū de gheboși ie vorba de popi.
În poporū se află înse chiar cu gheboși întocmai ca în
Syndipa, d-lū Gaster citéză una localisată la Galați.

4) *Bertoldo* origina acestei povești ie în Talmudū.
În Talmudū spune de vorbire în pilde sau tâlcuri
între Solomonū și Așmedai (Asmodeu regele dracilorū).
Mai pe urmă în locū de Asmodeu au pusū pe altulū
cine-và de pildă pe Marculphus, Morolf, Morolt, Ber-
toldo. Dar chiar și Bertoldo ie descrisū totū ca unū fe-
liū de dracū la mutră, de vreme ce aveà ochii roși ca de
foculū, urechile ca de măgariū, gura strâmbă, buzele ca
de calū, barba ca de țapū, nasulū strâmbū, dinții ca de
mistrețū, picioarele ieară-și ca de țapū etc... D-lū Gas-
ter are unū sbornicū din 1779 în care iese și istoriea
lui Bertoldo ; traducerea ie din grecesce. La 1779 s'a
tipăritū la Sibiiū o traducere din italianesce, în care
pe femeea lui Bertoldo o chiamă *Morcolfa*. „Vieleniile
meșterului Perdafū“ publicate de d-lū Nebuneli de la
Galați (1875) sîntū totū vieleniile lui Bertoldo. D-sa le-a

tradusă din italianesce.—Din această poveste au străbătut unele viclenii și în poveștile poporane. Așa ieste *fata care îndeplinesce poronca de a fi nici îmbrăcată, nici gólă, nici călare nici pe josă, nici pe drumă, nici pe lângă drumă etc...* Totă de acolo sîntă și multe așa numite „tâlcuri“ Astă-feliu ie fata care respunde pețitorilor că : „tată-so s'a dusă ca să vie“ și că „de va da de a dreptulă o să zăbovescă, de va încunjură o să vie mai degrabă,“ înțelegendă că de va veni cu lemnele de la pădure de a dreptulă se va întârziă de vreme ce ieste o baltă de glodă fôrte mare, iear de va încunjură, fiindă pe acolă drumulă bună, va sosi mai iute.

5) *Halima*. Poveștile cuprinse în această colecție sîntă de obârșie indiană cele mai multe. În veaculă ală X-lea ieră cunoscută la Arabi sub nume de „1001 de nopti.“ Copiștii au adăugată povești de feliurite origini între cele indiene. Galland le-a tradusă franțusesce pe la începutul veacului ală XVII-lea și din franțusesce s'a tradusă mai în tóte limbile curopene. Ietă în scurtă povestea care cuprinde în sine pe celelalte : „Ună împératū fiindă înșelatū de femeea sa, prinse ciudă pe tóte femeile și de aceea sara se însoteă cu o femeie și a douazi o ucideă. Una din aceste femei, Halima, începe a spune împératului o poveste pe care n'o sfîrșeste într'o nópte, așa că împératulă n'o omoră, ci o lasă ca să sfârșască de povestitū, astă-feliu își amênă Halima mórtea 1001 de nopti până ce în sfârșitū încredințându-se împératulă din aceste povești că sîntă și femei cinstite se lasă de năravulă ce apucase“.

Mai iese o colecție, „1001 de zile“, scrisă persienescă după piese de teatru indiene (1675). Petis de la Croix o traduce franțuzescă, apoi se traduce în italianescă (1720).

Din amândouă colecțiile se alcătuesce „*Αραβικόν Μυθολογικόν*.“ Din grecescă s'au tradusă în românesce; d-lu Gaster are o traducere de la 1786 făcută în Transilvania; de atunci s'au tradusă și tipăritu de mulțime de ori.

6) *Archirū și Anadamū*. Asta ie o poveste di'ntr'o mie și una de nopți care înse lipsese din Halimaua noastră. Povestea o aflăm la A. Pann sub numele de „Archir și Sinagrip“ în locu de „Heykar și Sinkarib“ cum se află la alții. Această poveste ie în legătură cu a lui Bertoldo. La noi a străbătutu de la Slavi; din veaculū alū XVII-lea se cunósce unū manuscriptū.

Ietă pe scurtū povestea :

„Sanagrid aveà unū sfetnicū Archirū care înfiese pe unū nepotū alū său, Anadamū, Archirū, după ce își crescū și învățā nepotulū, îlū duse să slujască la împărăție în loculū său. Anadamū ca să ajungā mai de grabă stăpānū pe averile moșu-su, îlū amāgi că ie încunjuratū de Turci și să vie în grabă cu oști multe, pe de altā parte spuse împēratulū că Archirū vine asupra lui ca să-i iea tronulū; apoi se găsi ghibaciū să înșele pe Archirū și să-lū aducā fără arme la curte. Împēratulū, după ce puse mână pe Archirū, îlū osândi la mórte fără să mai aștepte vre o îndreptare ori lāmurare. Dar armașulū însărcinatū cu îndeplinirea pedepsei se înduioșē, tăie capulū unū osânditū la mórte care semānă

cu Archirū și-lū aduse dreptū dovadă, iear pe bătrânū îlū ascunse într'o grópă unde-lū păziră cu cele de trebuință.—Faraonū împēratulū Eghiptulū auđi de mórtea lui Archirū și trimese la Sanagridū cerēndū să-i trimetă meșteri să-i zidēscă o cetate nici în ceriū nici pe pământū și meșterii să vie nici călări nici pe josū etc... Iear dacă nu va puteà îndeplini poronca îlū amenință cu ruinarea cetăței.

Se înțelege că nime nu pricepū ce-ī de făcutū până ce nu se dādū pe față că Archirū trăesce încă. Acesta merse la Faraonū cu meșteri îmbrăcați în volóce și pentru ca să facă o cetate după pofta lui Faraonū puse unū copilū într'o ladă, de ladă legă doi vulturi și învેță pe copilū să ridice în susū o frigare cu carne, vulturii rāpeđindu-se după carne ridicarā lada și copilulū în slava ceriulū. Atunci copilulū începū a strigà: „Varū și cărāmidă că n'au meșterii ce lucrà.“ Așa dovedī pe Faraonū. Mai cerū Faraonū să-i facă funie de nāsipū. Archirū puse nāsipū într'o ladă și dādū drumū nāsipulū prin o bortă, apoi poftī pe Faraonū să stringă funiea.

Faraonū îi puse și întrebări, unū feliū de cimilituri. „Ce ieste copaciulū cu 12 ramuri, fie-care ramū cu câte patru cuiburi, fie-care cuibū cu câte 7 ouē, unulū negru și unulū albū? (Arū fi trebuitū ori 7 ouē jumătate albe jumătate negre,—ori 14 ouă, 7 albe și 7 negre).—Astă cimilitură, cum se scie, a ajunsū populară. Totū astū-feliū și cu clādirea cetăței în văzduhū.

Din acēstă poveste au străbătutū unele și în vieța lui

Esopü.—Despre racla purtată de vulturi și despre alte lucruri minunate (unū calū de lemnū, unu covorū etc.) zburătore se cunósce destulū în povești.

7) *Ghenoveva* ie o poveste de obârșie francă. *Geneveva* ie privită la catolici ca sfântă. Viéța ie alcătuită latinesce de unū călugărū (1272). Altū monahū a tradus'o în franțusesce sub numele de „*Nevinováția* aflată“. Din franțusesce s'a tradusū în alte limbi. În Germania s'a făcutū o prescurtare, pe care a preluerat'o Schmidt; de pe a lui Schmidt s'a tradusū în franțusesce și de pe acesta în romănesce întâiea óră la 1838 de G. Pleșoianu sub titlulū de „*Istoriea Ghenovevei de Brabantū*.“

Istoriea pe scurtū ie astū-feliū :

„Sijefrè a scăpatu pe duca de Brabantū de la mórte și acesta dreptū mulțămire îi dede de soție pe fiică-sa *Ghenoveva*.”

„Nu după multū plecă Sijefrè la războiū. Vătavulū din curte Golo se purtă fórte uritū, cātându să necinstéscă pe *Ghenoveva*. Ne izbutindū urzi o intrigă. Anume pe când *Ghenoveva* dădeà lui *Dracon*, slugă credincióasă, unū rávașū cătră Sijefrè, Golo nāvālì în odaie și omorì pe *Dracon* și învinuindū pe *Ghenoveva* o puse la închisóre, scrise totū feliulū de pàri asupra ieì și le trimese lui Sijefrè.

„După câtă-và vreme *Ghenoveva* născū unū copilū. Într'o nópte află ie a că Sijefrè a osândit'o la mórte. Atunci *Ghenoveva* dadū *Bertei*, fata temnicerului, unū rávașū pentru Sijefrè.

„Înse cei doi același trimesi să o omóre se înduioșară prin rugăciuni și lăsară pe biéta femeie într'o pustietate jurând'o să nu mai iésă la lume; iar spre dovadă că au îndeplinită poronca lui Golo, scóseră ochii de la unú câne și i-i duseră lui.

„Ghenoveva și copilulú trăiră cu mari greutăți în aceea pustie, hrăniți fiindú de o ciută.

„Peste o vreme se înturnă Sijefrè de la óste și fórte reu îi părèa că-și osândise femeea numai după pâriile nedovedite ale lui Golo, Berta îi dădú răvașulú din care se află tótă nevinovăția Ghenovevei câtú și ticăloșiea lui Golo. Pe dînsulú îlú închise, iar ielú cutrieră necontentú codrii pentru a se mai luá cu vânátórea. Di'n-tâmplare nemerì și pe Ghenoveva și o scóse din nou la lume“.

Acéstă povestire romantică n'arú fi trebuitú citată aice, dacá nu s'arú cunósce paralele în literatura românescă din veaculú alú XVII-lea. Astú-feliu iese *povestea pentru împărátésa țerei frâncești ce i-au tăiatú maștehă-sa mâinele* și povestea acésta ie numérată ca minunea a unú-spre-decea a maicei domnului. Se cunósce și unú basmú culesú de d-lú Ispirescu care ie alcătuitú totú sub înriurirea acestei povești.

Despre *Iliodorú, Filerot și Antusa, Draculú și femeea* nu stáruimú, voiú notá numai că astá din urmă se aflá și sub formá de basmú, deosebire că loculú dracului îlú ie arhanghelulú Mihailú.

8. O carte intitulată *Physiologus* a avutú o mare înriurire asupra cugetárei strămoșilorú noștri.— Citații din

iea aflămă în sfaturile atribuite lui Neagoe Vodă. De asemenea foarte multe din pildele date în „Flórea darurilor“ sîntu luate din Physiologus. Așà iese amintirea de paserea *Calandrinon* „dacă o aducemă la ună bolnavă care are să se ridice de pe bóla se uită la dînsul; iar dacă bolnavulă are să móră, paserea scie și-și întórce capulă.“ Totă astă-feliu iese pilda cu *Vasilisculă* care otrăvesce și plante și animale numai cu căutătura și de asemenea descrierea păserei mitice *Finix* care după ce împlinesce 315 ani își face un rugă pe care stă de arde și apoi din cenușă se face iară-și tîneră. Totă astă-feliu ne spună poveștile nóstre de feliurii vrăjitori, dar aceștia aveau nevoie de cine-vă care să le culégă osușórele și să le îngrijescă nouă zile.

9. *Tilă-buh-oglinďă*. Acéstă povestire ie tradusă din nemțese și multe din năzbătiile acestui feliu de *Pepelea* le aflămă și la noi în poporă atribuite unuia sau altuia. Astă-feliu iese mijloculă întrebuintatū de Tilă pentru a nu plăti cărcimariului. De asemenea multe din întrebările și respunsurile lui Tilă samănă pe de o parte cu ale lui Bertoldo sau cu ale lui Nastratin Hogeia; iar pe de alta cu feliiurite *tălcuiri* din poveștile nóstre populare.

II

Literatură etică sau morala

Acéstă cuprinde *fabule*, *proverbe* și *ghicitori* sau *ci-milituri*. De multe ori proverbele și ghicitorile sîntu ultima formă la cari s'au redusă fabulele sau chiar basmele.

1) *Fabula*. Se scie că Esopū, căruia i se atribuea născocirea fabulelorū, n'a existatū și că „vięta lui ieste o țesetură fantastică de povești orientale de totū soiulū și de diferite origini grupate în jurulū unei persóne mitice.“

Între fabulele cari au străbătutū până în literatura populară nescrisă voiū cită o mulțime de păcălituri între *lupū și vulpe*.

2) Proverbele sîntū înțelepciunea popórelorū. Multe din ieie se află în „flórea darurilor.“ Din cele populare au culesū mai mulți ; Ispirescu a întreprinsū o colecție complectă. Cum amū spusū multe proverbe resuméză o fabulă, de pildă : *Vulpea când n'ajunge la carne țice că pute ; vulpea când n'ajunge la găini țice că-sū spânđurate ; cămila vrëndū să capete córne a pierdutū și urechile*. În multe proverbe sau *țicētorī* se vede înurierea feliuritelorū secte eretice, de pildă în următóarele : „Bunū ie Dumnezeu—meșterū ie draculū,“ „Unū Dumneđu dă și altulū iea.“

Multe proverbe oglindescū părerile poporului asupra feliuritelorū stări sociale sau asupra persónelorū.

Astū-feliū sîntū proverbe în cari vedemū ce gândește poporulū despre *femeie* : „Muierea, póle lungi și minte scurtă,“ „Plete lungi și minte scurtă,“ „Măseaua de minte la muiere tocmai după mórte iese,“ „Doué muieri și o gâscă facū târgulū cucului.“ Sîntū și despre *barbați* : „Barbatū bunū și usturoiū dulce nu se póte.“

Despre *copii* : „De copii, de barbă și de cóte góle sa nu te plângi nici o dată“ etc.

Mai sîntū și o mulțime de *expresiuni figurate*, cum :

„a datu ortulū popei“, „l'ai triptū,“ „și-a luatū lumea'n capū,“ „a pusū prea multū de o parte,“ „mustețele îi cată a ólă,“ „a suflatū în fundulū ólei“ etc.

3) *Ghicitorile* (cimilituri) sîntū „descrierea perifrastică a unū lucru de găcitū.“ Vestita cimilitură pusă de cătră sfinxū la toți trecătorii, o aflămū și în poporū la noi: „Care ie dobitoculū ce îmblă deminēta în patru labe, la a miédă în douē și sara în trei?“ Cimiliturile nóstre samēnă cu a popórelorū din peninsula balcanică și nu cu ale Grecilorū vechi.

Unele ghicitori au dreptū obiectū persóne și întâmplări biblice. În unele manuscripte se află întrebări ca urmátóarele: „Ce pămîntū a vėdutū sóre numai o dată? — Fundul mării roșe.“ „Ce cocoșū a cāntatū și l'a auditū tótă lumea? — Cucóșulū din corabiea lui Noea.“ „Cine a fostū solū mutū, trimesū să aducă o carte nescrisă, în cetate neîntemeiată? — Porumbulū când l'a trimesū Noea din corabie și a adusū ramură de maslinū.“ Multe ghicitori sîntū din Bertoldo, Archirū și Anadamū, viēta lui Esopū, etc. Cele mai multe înse sîntū alcătuite de a dreptulū de poporū.

Iétă câte-và :

„Gānganie fără suflare îmblă făr' astâmpėrare, n'are duhū, nici nu viéză, tótă lumea îndreptéză.“ (*ceasorniculū*).

„Pe cea vale nourată vine o fiéră încornorată de meșteri străini lucrată, sufletū n'are, sufletū duce, de pămîntū nu se atinge.“ (*corabiea*).

„Șervețelū învėrgatū peste marearuncatū.“ (*curcubėlū*).

„Cine trece prin vamă și nu se bagă în séma.“ (*vîntul*).

Unele ghicitori au numai o deslegare, altele înse cîte mai multe.

III

Literatura religiósă.

Ereticii pentru a împlânta ideile lor în mintea poporului le-au propovedit sub formă de povești.

Materialul l'au luat din *apocriife* (povești anonime despre feliurite întrebări la cari nu răspunde bibliea) din *pseudepigrafe* (carti atribuite la feliurite persoane biblice : lui *Enoh*, lui *Moise*, lui *Adam* etc.) din *apocalipse* (vedeni sau revelații) atribuite lui Daniel și lui Sf. Ioan, și lui Paul, etc...

Secta care a respândit mai mult la noi ideile sale sub această formă iese a *bogomililor*, o sectă care admite că lumea ie stăpînită de două principii : cel bun—*Dumnezeu* și cel rău—*Satanael*. Și rolul cel rău joca Satana sau dracul în poveștile noastre nu ie de loc în armonie cu datele religiei creștine. Mai târziu besereca a pus sub afurisanie scrierile ereticesc, între acestea a numărat : gromovnicul, trepetnicul, zodiacul etc.

Acastă literatură religiósă ne-a venit totă prin Slavi și la Slavi a ajuns de la Bizantini.

1) *Zidirea lumii. Dracii. Adam*. Pe lîngă șirul zidirii lumii dat de biblie, mai aflăm în scrieri eretice și altul care le venea mai la socotela. Astu-fe-

liu ieste o *Palie* romănescă din veaculū alū XVII-lea. Acolò spune că : în ziua întâia a făcutū dumnezeu ceriulū și pămîntulū ; în a doua, sórele, luna și stelele ; în a treia, raiulū ; în a patra, marea ; în a cincia, animalele și păserele ; în a șesea pe Adam ; și în a șeptea i-a datū sufletū.

Multū se ocupă apocrifele cu chestiea dracilorū și cu chipulū cum s'au făcutū din űngerī. Amintiri despre căderea Satanei se mai întălnescū în tóte cazaniile vechi și în alte cărți beserecesci.

Despre Adamū apocrifele ne spunū de asemenea mulțime de amărunte. Unulū respunde la întrebarea din câte lucruri a fostū făcutū Adamū. Altele au căutatū să explice ce űnsamnă cuvîntulū *Adamū*, și unulū a găsitū că A űnsamnă resăritulū, D apusulū, A miedă-nópte și M amiedă. (Se űntelege numirile punctelorū cardinale sîntū din grecesce de și Adam űe evreesce, dar nu luau samă așă de aprópe). Di'ntr'o *poveste despre Adamū și Eva* se vede origina explicărilorū ciudate ce s'au născocitū pentru lemnulū crucei pe care a fost răstignitū Hristosū. Despre Adamū mai spunū apocrifele că a făcutū o űvoelă cu diabolulū care nu-lū lăsă să lucre pămîntulū pretinđindū că pămîntulū nu ieste alū lui dumnezeu ci alū său. Totū astă povestire o aflămū în nisce cāntece de stea.

2 *Cainū și Avelū. Lamehū*. Apocrifele au căutatū să explice : cum de a sciutū Cainū ce-i mórtea. Ne spunū că diabolulū s'a prefăcutū în țapū și suindu-se pe munte a rostogolitū unū bolovanū care venindū de-a dura

la vale a omorită unū berbece din turma lui Cain. Astū feliu s'a priceputū acesta ce trebuie să facă pentru a omori pe Avelū. La Musulmani iese o legendă totū despre acestū subiectū, dar diavolulū vine după povestea aceea la Cainū și-i arată cum omorā o pasere sfărmandu-i capulū cu o piétră. Despre Cainū s'au ocupatū multū apocrifele căutându a explicā mórtea lui și semnulū ce i-a pusū dumnezeu ca să nu-lū omóre nime. Despre căne spunū unele texturi române, influențate de texturi slave traduse din grecesce, că s'a născutū din capulū lui Cainū. De asemenea chiarū la poporulū necărturariū a străbătutū basmulū că d-zeu a pusū pe Cainū în lună spre pedépsă ; la noi se spune că ține pe frate-su Avelū în spate.

3) *Melhisedecū*. Pentru a explicā de ce dice în Biblie că Melhisedecū „a fostū fără tatā, fără mamā, fără numărū de neamū, nici începutū zilelorū nici sfârșitū vieței avēndū.“

Sintū trei legende cari respundū la acéstā întrebare.

În întâiaea catā să explice de ce nu-sū pomeniți părinții lui Melhisedecū în Biblie. Spune că a fostū feciorū lui Sidū împēratulū Eghiptulū și că părinții lui nu s'au pomenitū în biblie numai pentru că ierau idololatri și rei. Melhisedecū înse a aflatū pe dumnezeulū celū adevēratū și de aceea se și pomenesce.

Dupā a doua legendā, pe care n'a putut'o aflā d-lū Gaster în texte romānesci, se spune că Melhisedecū a fostū fiulū unū frate alū lui Noea și că în vremea potopulū Arhanghelulū Mihailū l'a luatū pe Melhisedecū de l'a ținutū în raiū.

După a treia legendă Melhisedecū ierà fiulū lui Melhi și a femeii acestui Salimū (Melhi ierà fiulū lui Sa-laadū, fiulū altei împărătese numită de asemenea Sa-limū). Melhisedecū mai aveà unū frate a nume Melhi. Tatălū lui Melhisedecū ierà păgânū și l'a trimesū o dată să aducă șapte viței pentru jertfe. Melhisedecū pe drumū a aflatū pe dumnezeulū celū adevēratū și s'a întorsū a casă fără viței. Bătrânulū furiosū s'a hotăritū să jertfē-scă zeilorū chiar pe fiulū său care îi ocărise. Dar pen-tru că împărătesa țineà multū la Melhisedecū, au trasū sortī și a cădutū sortulū pe Melhi. Cetățenii luândū pildă de la împēratū au adusū și ieī jertfă cîte unū copilū. Atunci Melhisedecū s'a suitū pe muntele Tavo-rului și s'a rugatū lui dumnezeu să prăpădescă orașulū. Așā s'a și făcutū și deci a remasū Melhisedecū fără tatā, fără mamā, fără numărū de ani etc...

În literatura evrească Melhisedecū ie privitū ca i-denticū cu Semū fiulū lui Noe.

4. *Avraamū*. Se cunoscū mulțime de legende despre copilăria și tinerețele lui Avraamū.— Se spune despre certările lui cu astronomii lui Avimilehū, împēratulū Egiptului.

Despre mórtea lui Avraamū s'au nāscocitu de ase-menea multe. Una din aceste povestiri amū publicat'o în partea întâiea a acestei cărți, la veaculū alū XVI-lea.

5. *Moise*. Acesta ierà după biblie *gāngavū sau za-bavnicū la limbă* și de aceea încă din vechiū s'a cău-tatū o explicație și a nume povestea cu talerulū cu bani de aurū și celū cu cărbuni. Cum că povestea nu ie cine

scie ce veche se vede de pe aceea că pomenesce bani de aurū, cari nici nu aveau de gândū să existe pe vremea când se presupune că arū fi trăitū Moise.

Despre *mana* din pustie spunū apocrifele că se prefacea în gura celorū ce o mănca în ori-ce bucate arū fi poftitū ieī.

6. *Solomonū*. Cielulū de legende și povești alū căroro erou iese Solomonū înțeleptulū au avutū fôrte mare înriurire atâtū asupra apusului câtū și asupra resăritului. La noi mai tôte poveștile din acestū ciclu sîntū atribuite altorū persóne. Astū-feliū iese cu vieța lui Bertoldo, de asemenea cu Archirū și Anadamū precumū și cu vieța lui Isopū.

Poveste solomonică iese și cea cu feciorulū moștenitoriū pe care l'a descoperitū Solomonū di'ntre ceialți frați, deși tatălū lorū murindū lăsase cu limbă de môrte tótă averea unū *feciorū* fără să spună căruia. Singura poveste în care se vorbesce de a dreptulū de Solomonū iese cea cu regina dîn Saba. — Acésta a venitū la Solomonū și l'a încercatū prin feliurite întrebări istețe precum și prin alte încercări să afle de-ī cu adevărătū așa de înțeleptū cum i s'a zvonitū vestea. În povestea „Zeferinū celū frumosū“ se pare că avemū legendele solomonice reduse la o *singură poveste*. Astū-feliū Roșū împératū trimete la Verde împératū solī cu poruncă să-ī nemerescă di'ntre trei viței, ce semēnau în totulū unulū cu altulū, care-ī mai mare. Zeferinū sfetūlū să pună trei grămădi: una de grâu, una de orđū și alta de meiū. Vițelulū celū mai mare a mersū la grâu,

celu mijlociū la orzū și celū micū la meiū.—Alte ghi-băcii de acestea întocmite după modelulū celorū solomonice aflămū în multe povești.

Lui Solomonū i se atribue că „prin înțelepciunea lui a aflatū totū ce iese pe lume și în ceriū, așijderea planetele și crângurile și tótă tocméla ceriului; de asemenea leacurile și doftoriile și ierbile cari-sū de leacū. Oamenii ne mai avēndū nevoie de dumneđu nu i se mai închinau și de aceea împératulū Iezechie a pusu de-au arsū tóte cărțile acelea.“

7. *Dărâmarea Ierusalimulū și prooroculū Ieremiea*

Aice vine povestea despre pocăința împératulū Manase pe care Merodeh l'a fostū dusū la Niniviea și l'a fostū pusū sa ardă într'un bou de aramă.

Despre căderea Ierusalimulū în mânilé Haldeilorū a-procrifele spun că s'a făcutū prin ajutoriulū ingerilorū lui dumneđu și nu altū-feliū. Totū în acela-și manuscriptū se povestese cum a cruțatū dumneđu, după ruga lui Ieremiea, pe Avimelehū de priveliștea robiei făcēndū-lū să dōrmă 70 de ani. Caracterulū acestei legende l'a prinsū fórte bine d-lū Gaster, în adevērū ideea fundamentală iese *petrecerea într'un munte sau într'o peșteră o vreme óre-care, după asemēnare scurtă, dar în adevērū nespūsū de lungă*. Astă concepție o aflămū într'un basmū românescū adunatū de Schott. Iétă cum vorbesce d-lū Gaster : Maica Domnului luă o orfană în ceriū și-i dādū patru chei, diua întâiea deschide fata o ușă și sta în acea odaie o *đi*. Maica Domnului îi spune ínse că *nu o đí ci unū anū întregū*

a stată. A doua óră deschide uşa a doua şi stă acolo numai unŭ ceasŭ, dar ceasulŭ acela în adevărŭ a ținutŭ trei veacuri de omŭ. A treia óră privesce numai o clipă în odaia a treia şi clipéla aceea ține câtŭ jumătate de vecinicie.“ Altŭ basmŭ nepublicatŭ încă, dar culesŭ de d-lŭ Ispirescu, ne spune de unŭ tînérŭ care întră în o deschidetură de munte. Acolò află o mulțime de ómeni la cari se tocmesce ca slugă. După o vreme îi vine poftă să se întórne iar la lume şi ómenii de acolo îi spunŭ să mature gunoiulŭ şi să-lŭ scóta afară. Când ajunge tînérulŭ în lumea nóstră vede că gunoiulŭ ie aurŭ şi astŭ-feliŭ îmbogătitŭ pornesce la satulŭ său. Dar acolo nu mai cunósce nici satŭ nici ómeni şi pe dînsulŭ de asemenea nu-lŭ cunósce nime ; căci ielŭ petrecuse în munte vreme îndelungată, deşi i se păruse fôrte scurtă.

Paralelă cu acésta ieste şi povestea celorŭ şapte frați cari au statŭ morți peste trei sute de ani în o peșteră şi pe care amŭ tipărit'o după Dosofteiu în partea di'ntaiŭ, la veaculŭ alŭ XVII-lea, la dialectulŭ cu labialele schimbate.

8. *Hristosŭ şi Pilatŭ.* În privința născerei lui Hristosŭ nu prea sîntŭ tocmai multe.

Ietă înse câte-vă însirate de d-lŭ Gaster.

Când maica domnului a avutŭ să nască, a cerutŭ la Crăciunŭ să-i dea patulŭ lui, Crăciunŭ a trimes'o la ieslele cailorŭ ori boilorŭ. Dar caii nechezau şi tropotea şi maica Domnului i-a rugatŭ în zădarŭ să se astêmpere şi i-a blăstematŭ să nu se mai sature nici o dată. Venindŭ la boi i-a aflatŭ rumegândŭ şi boii au statŭ

de rumeșatū îndată ce i-a poștitū și de aceea au fostū blagosloviți.—Altă colindă spune că plopulū n'a vroitu să dea umbră Mariei și lui Isusū, când fugeau în Eghiptū și că de aceea maica domnului l'a blăstematū pe plopū „să nu fie roditū—să creșcă totū în susū”—Pe mērū înse care totū își întindea crengile ca să dea umbră mai mare l'a bine cuvintatū „să fie totū roditū—să creșcă în lături—să sporēșcă roduri.“

Despre rândunele spune altă colindă că aruncau în Isusū cu apă și cu pietricele și ce aceea le-a blăstematū maica Domnului „să le fie cuibulū totū la locū reu, la grințele streșinelorū, să le bată fumurile.“

Despre ursū poporulū spune că a fostū odinióră omū, care s'a pusū în brânci ca să sparie pe maica Domnului și de aceea iewa l'a afurisitū să remăe așă.

Brósca a mângâiatū pe Mariea pentru mórtea lui Isusū spuindu-i : „Ce te frăsuesci și te bocesci pentru unulū singurū, ieu amū avutū doi-spre-dece care de care mai burduhoșei și mai crăcănaței și a venitū o roată torforată și pe toți mi i-a turtitū de-o dată ?“ De aceea maica Domnului, a blagoslovit' o să nu pută după mórte ci să se usuce, să bea ómenii apă de pe dînsa și să nu le fie gréță etc.“

Între apocrifele relative la Isusū sau mai bine între pseudepigrafe trebuie să punemū : *Insciințarea lui Lentulū proconsulū Iudeei către senatulū Rámului pentru chipulū mântuitorului*, care descriere se află în unele ceaslóve nouē și în unulū de la sfârșitulū veacului alū XVII-lea din Sibiiū.

9. *Pilatū*. Lui Pilatū i se atibue altă epistolă cătră chesarulū Romei și în acea epistolă sîntū descrise cele mai de frunte minuni ale lui Hristosū precumū și întâmplările groznice din vremea răstignirei. Chesarū vëdëndū vina lui Pilatū îlū chiamă la sine și-lū osândesce.

Förte respândită ieste așa numita descriere a procesulū și a osândirei lui Hristosū, poveste care s'arū fi aflatū în anulū 1400 la Acula în Italiaea într'o piétră förte frumósă.

10. *Apocalipsulū sfîntulū Pavelū*. Acesta l'amū publicatū ca textulū celū mai vechiu romănescū (veaculū alū XVI-lea). De multū încă ieră la creștinī descrierea pogorirei lui Isusū la Iadū, cum o spune evanghelia dīsă a lui Nicodimū. Dupa modelulū datū de acēsta s'au fabricatū multe alte călătorii la ieadū. Apostolulū Pavelū se interesază mai alesū de ieșirea sufletelorū din trupuri, dar vede și muncile.

11. *Epistoliea maiceī Domnului*. Acēstă cärticieă cuprinde călătoriea maiceī Domnului la ieadū, visulū iei și cu epistoliea lui Hristosū pentru serbarea dumineciē, cari se află și în deosebī.

12. *Legenda Vinerei*. Și acēsta se află la Romāni încă din veaculū alū XVI-lea. Ca și la cele din urmă și aice aflāmū colinde cari cuprindū date din astă legendă.

13. *Despre cele 12 vineri mari ce sîntū peste anū*. Ieste unū apocrifū care îndémnă să păzimū 12 vineri pe anū și a nume dă motivele spunëndū ce lucruri însemnate s'au întâmplatū într'insele. Adecă au fă-

cută ca și pentru duminică. Despre aceste Vineri spune manuscriptul aflatu de d-lu Gaster că d-șeu le-a scrisu pe unu sfetocu pe care l'a datu apostoliloru, iear mai apoi Jidovii le-au furatū și le țineau ascunse. În sfârșitū filosofulū Lifterie le-a aflatū de la Mahailū fiulū jidovulū Tarasie.

14. *Avestița aripa Sataneș.* D-lu Gaster are o copie de pe acestū apocrifū făcută la 1799 și fiindū acēsta copie traducerea ie de bună samă făcută mai de multū. Iēta în scurtū ce cuprinde. Arhanghelulū Mihailū a întâlnitū unū duhū necuratū cu ochii ca stelele, cu mânilē de focū, cu unghiile ca secerile și cu pērulū până la călcăie. Acēsta ierā Avestița aripa Satanei care mergeā să turbure nascerea lui Hristosū. Arhanghelulū o bātū cu biciū de focū și ierā s'o omóre și astū-feliū o sili să spue cum întrā în casele ómenilorū de omórá prunciī. Avestița mărturisī sub ce forme întrā în case și spuse că are 19 nume cari dacā vorū fi scrise și păstrate în vre o casă nu o lasā să se apropie cale de șapte mile. Avestița dādū arhanghelulū zapisū cu cele 19 nume, arhanghelulū îi dādū drumulū blāstemānd'o să nu se apropie de cutare (aice numele celui pentru care se scrie acēstā scrisóre de aপরare). Acēstā scriere se chiamā *carte de samcă* și se cóse în pernile copiilorū bolnavi de spazme. Din apocrifū s'a prefăcutū în descāntecū.

În legăturā cu acestū apocrifū stau *minunile sfin-ului Sisoē*. Aice sfintulū jócā rolulū de căpetenie, dar nu ie vorba de Avestița, ci de unū simplu dracū alū cărui obiceiū ierā de a māncā copiii surorei lui Sisinū

Sfântulă a bătută pe dracū până ce l'a silită să verse pe toți cei 6 copii ai Melintiei și-lă făcū să jure că de casa unde se va află acēstă rugă și se va pomen numele lui Sisinū, de acolò nu se va apropiã.

15. *Descântecele*. Mulți poartă legende scrise și credū că astū-feliū vorū fi apērați de primejdii. Astū-feliū se obicinuesce cu *Visul maiceï Domnului*, cu *Avestița*, etc. La toate vedemū că dacā vorū fi cetite prin case îndepărtēzā duhurile rele și alte primejdii; unū pasū încā și se prefacū în *descântece*. Astū-feliū sîntū unū șirū de descântece asupra cārora a înriuritū legenda *Avestiței*. *Avestița* ie personificarea bôlei și cele 19 nume ale ieï sîntū personificări ale feliuritelorū soiuri de bôlă. În descântece aflămū personificate ba *frigurile*, ba *pociturile*, ba *lungorile* etc. Totū aice trebuie să numărămū răvașele de friguri, cum ie celū în care ie scrisū.

S	A	T	O	R	EGAG
A	R	E	P	O	MEGAG
T	E	N	E	T	ori TEGAG
O	P	E	R	A	
R	O	T	A	S	

16. *Vasile celū nou*. Nu prin viēta sfântului se facū celebră acēsta carte, ci prin povestirea despre *vămile văzduhului* și despre *înfricoșatulū județū*. În privința vămiloră spune că sufletele înnainte de a ajunge la ceritū trebuie să trecă prin mai multe vămi unde stau dracii și cercetēzā păcatele și oprescū pe cei ce-i au scriși în catastihurile lorū. Îngerulū pázitoriū alū omului cată să

apere sufletulū și să scôtă la ivelă sufletele bune ale omulū.

17. *Descoperirea sfinteī liturghiī.* O legendă fôrte populară se ocupă cu descoperirea „sfinteī și dumneȃesceī liturghiī.“

Ietă legenda pe scurtū:

Evreī au păritū pe creștini la Amuratū, împēratulū Vavilonulū, că au de gândū să se scôle cu războiū asupra lui. Amuratū trimese pe Amflagū, împēratulū Araviei, să strice besereca din Ierusalimū și pe creștinī să-ī piérđă. Patriarhulū a fugitū, lăsându pe unū preotū a nume Ioanichie să slujescă în fie-care ȃi la besereca sfîntulū mormîntū. Oastea nu putū răsipi besereca pe care dumneȃeu o ascunse acoperind'o c'un norū; unū ministru venindū să vadă cum de nu potū ostașii află besereca, a nemeritū tocmai când slujea preotulū și vroī să-lū opréscă, dar i-au înȃepenitū mânile și i s'au tãmăduitū numai prin rugăciunile lui Ioanichie. Împēratulū furiosū verī singurū în beserecā și se jură că va face-o grajdiū și chiar poroncī de vâriră în iea caī și cãmile; dar prin ruga lui Ioanichie tôte aceste dobitoce pieriră ca de trãsnetū. Amflagū se hotărī atunci să vadă cum slujescū creștinīi liturghiea și dumneȃeu îi lumină ochii de-lū făcū să vadă împlinirea cuvintelorū rostite de preotū. Astū-feliū când ȃise preotulū „pentru cei ce umblă pre marea și călătorescū“, îndatā și văzū împēratulū „marea îmvăluită cu valuri grele, și corăbiile gata a se primejduī, și îndatā cu cuvîntulū preotulū s'a alinatū marea, iear corăbierīi mulȃamea lui

dumnezeu etc... Amflagu s'a botezatü cu toți boierii. Mai apoi Amuratü puse de tăiară lui Amflagü capulü.

Totü în privința înțelesului liturghiei se cunoscü „întrebări și răspunsuri“ din cari se vede ce îmfațoșază preotulü, călugărulü, diaconulü, luminările, policandru, sfeșnicele, lingurița, cădelnița, foculü, tămâea, coliva, etc... și răspunsurile arată că popa ie în loculü arhanghelului, că policandrulü iese ceriulü, sfeșniculü celü mare însă-și Precista etc.

Totü în aceste în răspunsuri (unü textü de la 1809) se vorbesce despre sângele lui Hristosü care a stropitü rochia femeii lui Pilatü și *nu se puteà spëlà*. În biblie se spune despre sângele lui Avelü că *strigà* răzbunare. Credința aceasta o aflămü și în poporü, apoi se scie obiceiulü ce au de a aduce pe ucigașü înaintea celui omoritü cu credința că dacă presupusulü ie cu aadeverätü omoritoriulü, atunci ranele au să se deschidä și sângele să curgä. Asta credința că sângele cere răzbunare ie moștenitä din o periodä a desvoltärei omenirei, în care cea mai sfântä datorie a rudelorü ucisului (a gentililorü) ierä să räsplätéscä sângele omorindü pe ucigașü sau măcar pe cine-vä din ginta în care ierä ucigașulü.

18. *Cântece*. Întemeindu-se pe aceste cărți s'au desvoltatü producțiuni populare rimate. Multe din cântecele religiöse sîntü de *origină literarä*. Astü-feliü *cântecele de steà* și *cântece'e iroșilorü*. Cântecele române de stea se apropie mai multü de cele slave. Cântecele de stea au fostü de bunä samä alcätuite de das calü și dieci, sub înriurirea celorü slavone. Antonü Pannä

le-a culesu, nu le-a alcătuitu ielū, cum credū unii. D-lū Gasterū are manuscripte vechi în cari se află tóte cântecele atribuite lui Pannū. Amū vorbitu despre „Cânteculū pustiei“ care s'a desvoltatū din povestea lui Ioasafū și Varlaamū. Unele cântece de stea sintū psalmi versificați. Cânteculū alū 20-lea din colecția lui Pannū după d-lū Gaster, ieste *apocalipsulū apostolului Pavelū* pusū în versuri. Multe cântece de acestea sintū bucăți din *podobnicele pogrebaniei*.

Bocetele sintū totū de acéstă origină.

Colindele sintū de douē feliori, *religióse* și *lumesci* și stau în strinsă legătură cu literatura populară scrisă. Cântecele populare *epice* sintū și iele în legătură cu colindele și deci cu literatura populară scrisă. Baladele se asamană la multe popóre și aceeași temă o găsimū numai localisată altū-feliū; de multe ori localisarea s'a mărgenitū la schimbarea numelui. D-lū Gaster a aratatū legături între balada *Mioriței* și între colinda culesă de d-lū Mărienescu „*Judecata păcurarilorū*“ (adecă *păstorilorū*). Și acolo se vorbesce de trei ciobani și do din ieī omóră pe alū treilea, pe celū mai tînerū, și a-eolea ciobanulū se rógă să-lū îngrópe: „în strunguța oilorū, în celū stratū alū florilorū,“ „și vā rogū a m'a-stupā cu cea glugā négr'a mea, fluerulū de la curea, că cu vîntulū ieū sintū frate și de-a'ncepe tristū a bate, gugișóra s'a mișcă, flueruțulū va cântā“. Deosebire ieste că aice ciobanulū omoritū ie vinovatū, pe când în *Miorița* nu. Apoi nu jócă nici unū rolū vre o *mioriță*, nici mama bētrână; de asemenea lipsesce înscenarea

cea măréță a morței aseménată cu o mirésă. Dar în „Păcurariul și Mieluța,“ colindă culesă totu de d-lu Mărienscu se află mieluța năzdrăvană. „Maicuța bătrână“ se află în cântecele populare culese de d-lu Burada în Dobrogeia. etc. Legenda despre zidirea mănăstirei de la Argeșu o aflăm și la alte popóre: la Greci, la Albaneji, la Slavi, firesee altu-feliu localizată etc. Credința că trebuie de ziditú ómeni vii în ziditú ie o veche credința slavă și nu lipsesce nici la alte popóre. Acuma s'a redusú și în locu de ómeni punú în zidiuri măsura umbrei, ca să móră omulú și sufletulú lui să fie *stafiea* care păzesce casa.

19. *Irođi (Vicleimú)*. Obiceiulú de a representa scene din viéta lui Hristosú s'a născutú în Europa apusană. Protestantii viindú în Transilvania au adusú și obiceiulú de a representá prigonirea lui Isusú de cătră Irodú, venirea magilorú etc. Textulú Irođilorú săsesci ie desvolatú di'ntr'unú textú germanú fixatú prin veaculú alú XVI-lea. D-lu Gaster arată că Irođii au venitú la noi de abiea în veaculú trecutú. Cantemirú și Sulzer pomenescú de joculú păpușelorú, dar de Irođi nu.

20. *Cărți de prevestiri și de norocú*. Aceste cărți sîntú de origină păgână, mai tóte au primitú forma lorú actuală în Alexandria. D'intr'o omilie a sfîntului Hristostomú (veaculú alú IV-lea) se vede că de pe atunci a ierau fórté respândite asemenea scrieri în Imperiulú bizantinú. Acéstă omilie a fostú tradusă de Radu Greceanu la 1691, o aflămú în „Margăritú“. Fiindú-că traducătoriulú cunósce cuvintele tehnice ale acestorú cărți

urméază că prin veaculū alū 17-lea ieraū respândite tórtetare la noi numitele cărți. La noi aū strábátutū prin Slavi.

Cărțile de prevestire au strábátutū alături cu calendarele. În calendariulū pe 140 de ani tipăritū la 1816 în Sibiiu se află o enciclopedie întrégă de asemenea cărți:

Astrologhia o aflămū în tóte calendarele: pređiceri de plóie, moină, secetă, grindenă etc. puse în legătură cu așa zisa planetă a anului.

Mai sîntū învėtųuri în privința treburilorū bune de căutatū sub cutare sau cutare planetă. Astū-feliū: „supt planeta sórelui, ieste bine a căutà datorii și moșii și lesne vei aflà“. „Supt planeta Saturnus ieste bine a pune temelie la învėtųură și ce-và a schimbà“.

Alte cãrticele, mai apoi lipite de calendare, spunū despre înriurirea celorū 7 planete și a lunei asupra creșterei rodurilorū.

Gromovniculū ieste o carte în care ni se prevestese viitoriulū după timpulū când tună. Celū mai vechiū textū românescū ieste din veaculū alū XVII-lea. Astă carte de la o vreme s'a încorporatū cu calendarele. Cu gromovniculū s'aū contopitū și alte cărți cari proceau viitoriulū după *cutremure* și *fulgere*.

Obrociri de đile. Totū în calendare ieste o clasificare a zodiilorū, în bune și rele. În cãrticele separate ieste și o clasificare a đilelorū. Într'unū manuscriptū păstratū la Academie se spune că *dumneđeu a aretatū* aceste đile lui Moise. Se găsește de asemenea o împãrtire a ceasurilorū în *bune, mijloci și rele*.

Prognosticon. Prevestiri de pe schimbările Țilelor de peste anū sau de pe alte lucruri observate în vre o Ți a numită :

„De voiești să scii anulū viitoriū ce chipū va fi, să ieī meare de stăjarū în Țiua minunei Arhanghelului, adecă în 6 a luneī acēsta și să tai acele mere în douē și de vei găsi într'însele pāinjen va fi anulū reu ; iear de vei găsi vierme va fi anulū de mijlocū ; iear de vei găsi vierme va fi anulū bunū, iear de nu vei găsi nemicū să te fōrte temī de ciumā...”

Coliadnicū. Prevestesce viitoriulū după cele ce se petrecū în Țilele Crāciunului. Acēsta firesce s'a contopitū cu prognosticulū, căci nici nu-i altă ce-vā ; dar se cunōsce și în texturi separate :

„Duminică de va fi nascerea lui Hr. iērna va fi îndoită și ploioasă ; tōmna vīnturōsă, pe vremea secerișului vreme bună ; șerpilorū pierirea și oilorū ; pōme multe, miere multă ; îmblătitorilorū puținū grāu ; dobitōcelorū și fiarelorū înmulțire ; iear ōmenilorū pieire.”

De asemenea prevestescū viitoriulū după timpulū frumosū sau uritū din acele Țile.

Totū la aceste Țile se obicīnuescū vrāji : fetele caută de se vovū măritā peste anū ori ba. etc.

Trepetnicū. Prevestesce întâmplările viitōre după bātāile părților trupului. Textulū celū mai vechiū romānescū ieste de la 1743.

„Pērulū capului de se va clāti, în ōste vei merge și te vei întōrce sānātosū“. etc.

Zodiile. Prevestescū viēța omului și caracterulū lui

după zodia în care se află sórele la vremea născerei, precum și după planeta stăpânitoare. Zodiile noastre corespund cu *horoscópele* apusene.

Róta lui Solomon, *deschisul* cărței la întâmplare, *biletele de plăcintă*, *fisiognomiile*, *examinarea linilor* de pe palme etc. au fostu tóte întrebuintate pentru a descoperi viitoriul. Totu astu-feliu și visurile.

21. *Cărți de doftori*. La Români ca și la alte popóre se află cărți de doftorii, celú mai vechiú textú cunoscutú ie, după d-lú Gaster, cuprinsú într'unú calendariu manuscriptú tradusú la 1784 din rusesce. Într'insulú pe lângă rețete se află și povețe în privința chipului de a face povidlá, vuteá etc. Leacurile sîntú în legătură cu credintele populare și însoțite de ceremonii simbolice etc. ca unú felú de descântece. Ietá unu exemplu :

„De tálnitură. Hier de găsit să-l arzi în foc și să pui apă într'un vas și să bagi herul arsú, și trei cărbuni vii în apă neincepută, și să guste acel bolnav de trei orí, și să se spele pe trup ; și apă ce va mai rămănea, să o lepede pe un drum, că'i va trece.“ *)

II. Literatura populară nescrisă

Însemnătatea acestei literaturi ieste fórte mare, numai cunoscënd'o cu desevărsire vomú puteá înțelege și

*) Tótá partea relativă la literatura populară scrisă ie o prescurtare din însemnata scriere „Literatura populară română“ de Dr. M. Gaster. București 1883.

psihologia poporului. De aceea acuma în toată lumea civilisată stringū cu sfințenie ori-ce producții literare ale poporului, sîntū chiar reviste specialū, consacrate pentru asemenea studii; acéstă ramură de sciință se numesce „Folklorismū“.

La noi de abiea au începutū a culege aceste produceri literare în țilele nōstre și încă trebuie de mărturisitū că mai nicī unulū din culegători n'a respectatū forma și fondulū popularū, mai toți aū îndreptatū, prefăcutū, scosū, adaosū etc. Unii au mersū așā de departe în cātū aū nāscocitū balade etc. în cari au amestecatū pe Traianū, Dochiea, fetele Sabinene etc. și prin asemenea mijlōce au vroitū a fi de folosū pentru națiea romānescā! Ca și cum tōte aceste lipituri nu s'arū cunoșce cale de-o poștā. Cei ce au culesū literatura popularā, la noi, sîntū: *Alexandri* [dar bucățile culese de d-sa nu potū fi privite ca exemple de folklore, ci ca bucățī literare culte făcute după cele populare], *Antonū Pannū*, *Ispirescu* și *Créngă* (dar amēndoi *au scrisū popularū*, nu au culesū din gura poporului, trebuie de notatū că *Créngă*, fiindū crescutū la țară, ielū țe singurū unū tipū de povestașū, influențatū firesce de cultura superiōrā ce și-a cāștigatū), *Marienescu* (acesta a prefăcutū peste măsurā cele culese), *Iarnik* și *Bārseanu* [Aceștia au publicatū cāntece și strigături din Ardealū, dar din nefericire prefăcute de seminariștii cari le-au culesū], *G. Dem. Teodorescu* [A publicatū cea mai mare colecție de cāntece populare; dar și D-sa nu a pututū ori n'a vroitū a se înfrână și a prefăcutū bucățile, singurū

se trădéză în note. Astü-feliü într'unü locü spune că läutariulü Țiea *Kipar craiü* și d-sa pune *Pipar*, pentru ce? O dată ce nu-i absolutü hotăritü că n'a prefăcutü nici o iotă, colecȚiea pierde colosalü în privinȚa valoarei sciinȚifice]. Cum vedemü în privinȚa folklorului românescü ie mai totü de făcutü din nou.

Literatura populară cuprinde : *basme* sau, cum le Țicemü în Moldova, *povești*; *anecdote* sau *snöve*, cum le Țicu Muntenii. Acestea în prosă. În versuri sîntü produceri de cele trei genuri : *epice* (balade), *lirice* (cântece) și *dramatice* (oraȚii la nunta, păpuși, etc.)

Asupra basmelor a avutü förte mare înriurire literatura populară scrisă ; multe din isprăvile feȚilorü frumoși samănă cu cele din *Alexandriea*, din *O mie și una de nopȚi*, din *Bertoldo* și altele. În înșirarea literaturii populare scrise amü aretatü, ici colö, cum cutare sau cutare particularitate a unui apocrifü ori a unui romanü etc. a străbätutü în poporü. Neapëratü ie förte greu de deosebitü elementulü vechiü, moștenitü de la strămoșii selbateci și barbari ai poporului nostru, de elementele nouë străbätute pe cale literară. Trebuie de notatü că chiar dacä samănă douë credinȚi sau douë idei nu-i numai de câtü sigurü că sîntü aduse de curëndü prin literatură.

Totu-și d-lü Gaster are mare meritü, căci prin cercetările d-sale a doveditü înriurirea colosală, neașteptată, a literaturii scrise asupra celei nescrise. Cum însu-și D-sa spune acësta înriurire lipsesce în compunerile lirice.

Literatura cultă

De obicei, se pare că, vedându serăciea literaturii propriu zise, cei ce au scris despre istoria literaturii, române s'au apucat și au înșiratu pe toți cei ce au scris ce-vă : gramatică, filosofie, dicționare, istorii, cărți de legi, pe traducătorii de cărți beserecesci etc. Noi înse nu vom face așa, ci ținându-ne de definiția literaturii, vom vorbi numai de cei ce au scris cu ôre-care talentu lucruri literare.

Veaculă ală XVI-lea. Cele mai vechi scrieri romănesci sîntu din acestu veac, dar din aceste scrieri puține au valôrea literară și valôrea câtă o au ie mai multu în privința limbei (stilu, cuvinte plastice, construcție frumôsă etc.). Pôte că dacă am ave scrierea lui Neagoe Vodă, sfaturile ce a lăsatu pentru fiu-su Teodosie, [bine înțelesu dacă s'arū dovedî că Neagoie a scrisu aceste sfaturi și a nume romănesce], am putea vorbi ce-vă mai multu, dar astu-feliu cum stau lucrurile, scrierea fiindu-ne cunoscută numai de pe o copie mai nouă (și cine scie de-î copie?), trebuie să o trecem cu vederea.

Din scrierile lui popa Grigorie de la Măhaciū (1580—1619) precum și din bucațile mai vechi copiete de dînsul (bucăți din întăiea jumătate a veaculă ală XVI-lea) sîntu câte-vă originale, astu-feliu ie predica scrisă la 1619 în dialectulū cu *n-r*. Deși cam greôie și deși fondulū ie luatū de aiurea, totu-și nu putem să negămū lui popa Gregorie simțulū artisticū și ôre-și care ghibăcie în stilisarea ideilorū.

Despre traducătoriul apostolului de la Voronețu și despre alu psaltirei de la Șcheea n'avemū ce spune, cătu ie vorba de talentū literarū, stilulū inse ie une-ori fôrte bine îngrijitū.

În acestū veacū pe la sfârșitū, a scrisū cronicariulū Moldovei, *Nestorū Ureche* *); ielū s'a folositū de letopisețe

*) *Nestorū Ureche*, pe la 1572 iera uricariū, deci tre-
buie să fie născutū pe la începutulū jumătăței a doua
a veaculuiū alū XVI-lea. Pe la 1592—1594 ierā lo-
gofētū mare. De la 1599—1612 a fostū vornicū mare
de țara de josū. Pe la 1615 aveā înriurire fôrte mare
la domnie. Pe la 1620, saū cam pe-atunci, trebuie să
fi muritū. Nestorū Ureche a scrisū *Domniū țerei
Moldovei și viața lorū* de la Dragoșū până la a doua
domnie a lui *Aronū Vodă*. Părerea cea mai respân-
dită ieste că nu Nestorū, ci fiu-său Grigorie a scrisū
cronica; dar mai de multū d-lū Hăjdău și acuma în
urmă dl. Ar. Densușeanu în cartea sa „Istoria lim-
bei și literaturēi române“ aū aretatū părerea că nu
Grigorie ci Nestorū ie adevăratulū autoriū. Nu scimū
pe ce motive și-a făcutū d-lū Hăjdău convingerea po-
menită, dl. Densușeanu inse aduce următórele argu-
mente: 1) In nici unulū din codiciī manuscriși cer-
cetați de d-sa n'a aflatū prefața publicată de d-lū Co-
gălniceanu și sub care ie iscălitū *Grigore Urechi*;
2) Cronicariī scriu de obiceiū despre lucruri con-
temporane și cum se face deci că Grigore Ureche care
muri pe la 1650 să-și opréscă scrierea tocmai la
1595? 3) De pe stilulū cronei se vede că faptele
de la 1564—1595 sîntū scrise de unū contemporanū,
care nu puteā fi altulū de cătū Nestorū, de óre-ce Gri-
gorie Ureche nici nu ierā născutū pe la 1564, ba
nici pe la 1570. Seceta de la 1585 o descrie ad-
mirabilū de plasticū, ietā și citația adusă de d-lū
Densușeanu: „Copaciī aū secatū de secăciune; dobi-

mai vechi, dar cari pară a fi fostu lipsite de merite literare și redactate mai multu ca nisce anale seci de nisce călugări cari aveau în vedere mai multu interesele mănăstirei loru de câtu faptele generale și cari numai eu talentu literaru nu ierau înzestrați. Dar *Nestorū Ureche* ie fôrte talentatū ; după ce învingemū greutatea ce ne face limba autoriului, limbă pe care înse o pricepe cu ușurință celū ce cunoasce limba populară de a-zī, putemū ușorū vedeà că lui Ureche nu-ī lipseà darulū de a ne vorbi prin imagini bine închegate, nici darulū de a ne mișcà prin aceste imagini. Firesce că pentru a simți frumusețile acelorū scrieri trebuie să ne desbrăcămū de

tócele nu aveau ce pasce, ce le-aū fostū dărămându frunze și atâtă prafū au fostū, câtū se strîngeà troiene la garduri, când bâteà vîntulū : ca de omētū ierà troiene de pulbere. Ierà despre tómnă s'aū pornitū ploī, și aū crescutū mohorū, și di'ntr'acela și-au fostū prinđendū fómea sārăcimea, că ierà pretutindenea fómete mare" ; 4) Cronica lui Ureche ierà scrisă și publicată încă de pe la 1618, decī nu putuse fi scrisă de Grigorie Ureche care atunci încă nu ajunsese vornicū mare, de óre ce documentele ni-lū arată numai spătariū între 1631—1642, iear vornicū mare ilū aflămū tocmai pe la 1644—1645. Acuma ietă cum vedesce d-lū Densușeanucă în adevărū cronica lui Ureche ierà gata înainte de 1618. Se scie că Eustratie Logofétulū, apoi Simionū Dascălulū și în sfârșitū Misailū Călugărulū au adnotatū și desvoltatū cronica lui Ureche. Dar fiindū că Grigore Ureche, în ipotesa ca arū fi ielū autoriulū croniceī, n'arū fi putut'ó scrie de câtū după 1645 (de cândū a începutū a fi vornicū mare), arū urmà că Eustratie și ceialalți au amplificat'ó după 1645 și mai de cređutū chiar că

ideile noastre moderne și să nu cerem de la Nestorū Ureche, nici cine scie ce spiritū criticū, nici lipsă de naivități etc. Dar, vorbindū la dreptū, din acestū punctū de vedere nu putemū să admirămū nici pe mulți scriitori noi, între alții nici pe Eminescu ; și la cetirea acestora trebuie să ținemū samă numai de plasticitatea imaginilor, de armonia și frumuseța limbei, de musica versului etc. Ceea ce facemū pentru literații noi, datori sîntemū a face și pentru cei vechi, dacă nu vroidmū ca pasiunile politice, sociale și religioase să ne facă nedrepti, să ne facă a găsi frumuseți literare la cei din partida noastră, chiar când nu-sū frumuseți, și să vedemū numai

arū fi amplificat'o după mórtea lui Grigorie ; dar atunci cum se face că Mironū Costinū, care pe la 1650 ieră în țară n'a cunoscutū pe Eustratie de câtū de pe auzite *de la căți-vă boieri* și mai alesū de la Niculai Buhușū ? Intr'unū locū Simionū Dascalulū dice că Polonia n'a datū înapoi ce-a luatū de la alții și anume citéză Prusia luată de la Nemți, de la Ruși spune c'a luatū Seviria și Cernihorulū. Despre Turci spune că de câte ori sau ispititū asupra Leșilor, totdeauna cu rușine s'au întorsū. Mai multū o asemănă cu o *fecióră neatinsă și nesilită*. Dar când putea dice cine-vă acestea despre Polonia ? Siviria au luat'o de la Ruși prin pacea de la Divilna (1618), decī dupa 1618 ; dar înainte de 1620 ; căci la 1620 au pierdutū Poloniā Riga, apoi Lifflanda și o parte din Prusia ; iar la 1621 au fostū cumplitū bătūți de Turci. Din tóte acestea urméză unū adevérū netăgădnitū că Ureche își scrisese cronica înainte de 1618 și decī că autoriulū ie Nestorū. 5) La d-lū C. Climescu, profesorū la Universitatea din Iași se află unū manuscriptū de la 1785, alū cărui titlu ie : „Le-

reu și greșeli la adversari, chiar când aceștia au talentu literarū.

Voiū citā aice următoarele bucăți din scrierile lui N. Ureche : *Characteristica lui Ștefanū celū Mare, Fuga lui Petru Rareșū. Fómetea și seceta de la 1585*. Acestea, precum și multe descrieri de războe, de alegeri de domnū, de ospete și cruzimi sîntū bucăți cari o dată cetite ne lasā în minte tablouri neșterse.

În privința stilului lui Ureche ie de luatū a minte, că trecēndū scrierile lui prin atâtea și atâtea mîni și edițiile publicate până acuma fiind făcute fără critică de texturi, ne ieste greu de sciutū ce se datoresce lui Ureche și ce copiștilorū mai noi.

topiseșulū țerei Moldovei, carele întâiū a fostū scrisū până la unū locū de *Nestorū Ureche vorniculū*, ierā de la unū locū de Mironū logofētulū, ierā de a-coleā de Ionū Neșulcea logofētulū, ierā peste totū de Cantacuzino vel spātariū, ierā alū cincilea rândū ierā-și peste totū s'aū scrisū în sf. mănăstire Solca fiindū Mitropolitū Moldovei Prea-sfinția sa Kiriu kir Gavrilū mitropolitū după timpū fratele Măriei sale Ionū Teodorū Voevodū și episcopū Rădăușului Prea-sfinția sa Kir Mazăreanulū archimandritū sfintei mănăstiri Solcăi, ca să-mi fie pentru a mea trebuință și a celorū ce vorū vrea să cetēscā, ierā după a mea mórte să fie a sfintei mănăstiri Solca, și l'amū scrisū în anii de la hristosū mântuitorulū nostru 1773 începēndu-lū în luna lui Ianuarie : ierā alū șeselea rândū s'aū scrisū în târgulū Iași la începutulū domniei sale Alecsandru Ioanū Mavrocordatū Voivodū de dumnea-lū Constandinū Greceanulū biv vel spātariū prin scrisórea și ostenéla a mea a lui Ștefanū Țicău, la leatū 1785 Ianuarie în 30 zile s'aū începutū cu ajutorulū lui Dumnezeū, 1785 leat. Ștefanū Țicău."

Di'ntre numeroșii traducători de cărți beserecești cari au scrisu în Transilvania de la 1560 până la sfârșitul veacului, deși la unii aflăm ghibăcie în alcătuirea fraselor, dar talentu literarū nu putem afla și nici nu avem cum de vreme ce mai multu au tradus de câtu alcătuitu ce-vă originalu, ba chiar nici nu se cunoscū alte bucăți originale de câtu predosloviile de la cărțile traduse.

Totu-și după cum chiar în limba vorbită de ómenii cei mai incuți, dacā isū meșteri la vorbă, gāsimū mare îngrijire în privința alcătuirii fraselorū pre câtu și în alegerea cuvintelorū celorū mai potrivite pentru a aretā tocmai ideea ori a ne zugrāvi unū tablou și a ne produce o emoțiune, totū astū-feliū și la acești traducători putem deosebi pe cei mai meșteri în meșteșugulū vorbirei, mai cu mare simțu artisticū, de cei mulțamiți dacā alcătueau o frasă care să aibā tocmai înțelesulū celei traduse. Sā mai ținemū samā de faptulū că mulți, dacā nu toți, di'ntr'înșii nu scieau bine limba din care traduceau, și deci de multe ori nu-și pricepeau nici ieī singuri frasele, ci le înjghebau ca ori care elevū, care spre a se mântui de de vre-o frasă grea, latinéscă sau grecéscă, pune cuvinte romānesci în loculū celorū străine și alcătuesce o frasă fără înțelesū. Din acestea urmēzā că putemū laudā talentulū literarū alū traducătoriului Paliei de la Orăștiea, alū celui ce-a tradusū Evangheliariului, mai apoi copiatū de Radu de la Mānicesci la 1574.

Veaculū alū XVII-lea. În acestū veacū au trāitū în

Moldova mulți scriitori însemnați : *Eustratie logofătulă*, *mitropolitulă Varlaamă*, *mitropolitulă Dosofteiu **) și *logofătulă Mironă Costină*. Di'ntre aceștia cu mare talentă literară aflămă pe Dosofteiu și pe Mironă Costină. Dosofteiu n'a scrisă lucruri originale, dar psaltirea sa în versuri, de și tradusă și ieă, ie tradusă fôrte liberă și în versuri, deci din acăstă traducere putemă să ne încredințămă ușoră de talentulă lui. Pentru mai multă încredințare voiă publică aice și una sau două din aceste poiesi. Talentulă lui Dosofteiu se vede și în *Viețele sfințiloră*, (una din acestea amă publicat'ă în urmă, acolò unde vorbiă de dialectulă cu labialele schimbate și de înriurirea lui asupra limbei scrise). În aceste vieți traducătoriulă scie bine a potrivì cuvintele cu imaginile : la imagină vesele, fericite, liniștite are cuvinte cari în adevără deștăptă asemenea imagină ; la descrierea chinurilor groznice suferite de cutare sau cutare mucenică, observămă pe lîngă tótă precisiunea unui omă care trebuie să cunoscă și să-și închipuie cu viociune scenele zugrăvite și potrivirea

*) *Dosofteiu mitropolitulă*. Nu se scie anulă și loculă nascerei lui, dar pe la 1649 ieră călugără la mănăstirea Pobrata. La 1668 ieră episcopă de Huși, iear în 1859 de Romană. Ajunse mitropolită la 1671. A murită la Taganrog în Rusia la anulă 1711. *Psaltirea în versuri* a tipărit'ă la 1673 la Unievlă în Polonia, acuma a retipărit'ă Academia română comparândă edițea tipărită cu manuscriptulă originală ală lui Dosofteiu. *Viețile sfințiloră* le-a tipărită la Iași în anulă 1683.

între cuvinte și idee... Ieste de notatū că de multe ori la unū cuvîntū pe care-lū pune'n textū, dă explicație în vre o notă pe marginea filei și de regulă cuvîntulū pusū în textū ie vre unū cuvîntū prețiosū prin vechimea lui ori une-ori vre unū neologismū: la unū locū pune în textū *plântele* și explică prin *tălpile* (și în adevērū plântele—plante du pied fr. ie unū cuvîntū vechiū românescū, astă-đi pierdutū; iear *talpă* ie cuvîntū slavū); aiurea pune'n textū *sufrâncéle* și explică prin *sprincene*, și cuvîntulū *sufrânceà* trebuie să fie unū cuvîntū vechiū din dialectulū cu labialele schimbate, de vreme ce-lū aflămū și la Macedoneni.

Mironū Costinū *) a fostū poietū și cronicariū, se înțelege că pe noi ne înteresază aice partea literară a croniciei lui; descrierea războielorū, portretele ómenilorū ce jócă vre unū rolū, tablourile de totū felilū ce aflămū în iea. sentimentele ce caută a deșteptă autoriulū în noi și mijlócele ce întrebuintază pentru a reuși. Din tóte aceste cercetări iese că *Mironū Costinū* trebuie, cu dreptū cuvîntū, să fie numēratū pri'ntre ómenii în-

*) *Mironū Costinū* s'a născutū pe la 1630 și a muritū tăiatū din poronca lui Vodă Constantinū Cantemirū la anulū 1692. A învățatū în Polonia și ie din partidă polonă, a fostū ucisū pentru că se amestecase într'o conjurație asupra lui Cantemirū. Principala scriere a lui ieste *Letopisețulū țerei Moldovei* de la 1594 până la 1662. Dela 1650 până la 1662 a scrisū după cunoștințele sale personale. A mai scrisū o poemă, *Vięta lumei*, unū tratatū de versificație și câteva epigrame (nu în înțelesulū de-ađi alū cuvîntulū).

zestrați cu mare talentu literaru. Pentru analisare publicu bătăiea între Zamoischi și Mihaiu Viteazulu.

Despre ceialalți scriitori însemnați mai sus nu putemu vorbi totu atâta de cu laudă ca despre acești doi; în adevêrù și Eustratie logofétulu și mitropolitulu Varlaamù parù a nu fi fostu tocmai talentați din acestu punctu de vedere.

Ieste o cronică anonimă, atribuită de unii spătariului Milesecu, dar, după dovezile aduse în timpulù din urmă, pare mai degrabă să fie fostu scrisă de unù Munteanù ori și mai sigurù de unù Ardeleanù mutatù în Munteniea. Autoriulù, ori-cine va fi fostu, ie fôrte talentatù, și nu numai din punctulù de vedere literaru.

Veaculù alù XVIII-lea. În acestu veacù trăescù în Transilvania ómeni fôrte însemnați și, după vremi, destul de învățați, din nefericire înse mai cu totulù lipsiți de talentu literaru. Din contra în Moldova și în Munteniea lipsescù ómeni cu canoscinți desvoltate, dar cu talente literare sintù câți-vă, ba chiar în acestu veacù trăesce în Moldova celù mai talentatù cronicariu alu nostru, Neculcea.

Ioanù Neculcea. *) Ieste aprópe unanimă părerea ce-

*) *Ionù Neculcea* (de pe la 1670—1743). La 1701 ierà agă; la 1704, sulgeriù; la 1705, spătariù. Insoți pe Cantemirù la războiulù de la 1711, deci îlù descrie de pe vedute. A fugitù și ielù în Rusia, apoi în Polonia și tocmai pe la 1719 s'a întorsù în țarà și-și căpêtă moșiile. La 1731 ajunsse vornicù mare de țara de susù. A mai fostu vornicù în a doua domnie a lui Mavrocordatù la 1741.

loru ce s'au îndeletnicitū cu scrierile romănesci vechi, că astū cronicariū, de altū-feliū omū neînvătăţu, aveă mare talentū literarū. Ieste fôrte de doritū că scriitorii noi să nu uite pe Neculcea. Pentru analizatū în clasă voiū reproduce o bucată din cronica lui, acea în care descrie, ieră să dîcū zugrăvesce, lupta între Turci şi Ruşi la 1711.

Pe la începutulū acestui veacū a scrisū în Moldova şi *Dimitrie Cantemirū*, *)] mai multe bucăţi literare dar lipsite de talentū.

În Munteniea au trăitū *Văcăresciū*, **) poiesiile lorū, sîntū uşore în privinţa cuprinsului, după moda de pe atunci şi nu tocmăi însemnatū ca formă literară.

Neculcea a scrisū letopîseţulū țerei Moldovei de la 1662—1743 şi patru-şeci şi douē de tradiţii sub titlulū de O,, samă de cuvinte."

*) *Dimitrie Cantemirū* (1673—1723) a fostū şi domnū în Moldova, vreme de trei septămăni. La 1711 a fostū trimesū domnū a doua ôră, dar izbucnindū războiū între Ruşi şi Turci, Cantemirū trecū în partea Ruşilorū; dar războiulū sfârşindu-se cau bine pentru Turci, Cantemirū cu mare greu scăpă în Rusia; acolo trăi până la môrte.

***) *Văcăresciū*, *Ienăchiţă Văcărescu*, născutū în Munteniea pe la 1740, a publicatū în Gramatica sa (1787) mai multe poiesii, una din ĩele ĩe culésă din poporū (*Amărită turturea*). *Cluceriulū Alecu Văcărescu* şi *Vorniculū Nicolae Văcărescu*, fiiū lui Ienăchiţă au scrisū şi ĩei poiesii. *Banu'ū Ienache Văcărescu* a fostū de asemenea poietū. *Logofetūlū Văcărescu* a trăitū până la 1863 şi a publicatū mai multe poiesii (1848), destulū de talentatū.

Veaculŭ alŭ XIX-lea. Din Transilvania cunoscemŭ unŭ scriitoriu însemnatŭ *Ioanŭ Budaŭ Deleanu*, care a trăitu în Galiția. Pe lângă o mulțime de scrieri sciințifice asupra multorŭ materii, a compusŭ și o epopee comică în versuri: „*Țiganiada*“, care a fostŭ publicată de Dl. Codrescu în „*Buciumulŭ românŭ*“; nu scimŭ dacă fără „îndreptări“ și „modificări“. Acéstă epopee, deși prea pedantă și încâlcită, are bucăți fôrte nostime, vomŭ reproduce câte-vă mai însemnate la sfârșitulŭ cărței.

Totŭ pe la începutulŭ veacului a alcătuitŭ după unguresce *I. Baracŭ**) de la Brașovŭ, „*Arghirŭ și Elena*“, unŭ feliu de epopee; în acéstă traducere a intercalatŭ Baracŭ multe de la dînsulŭ, nu mai departe cum amŭ aretatŭ în urmă reproducîndŭ o bucată, sîntŭ deosebiri între edițiile mai noue și între cea veche. Acestŭ *Baracŭ*, deși nu fără talentŭ, dar a produsŭ foarte puțin originalŭ, mai multŭ a tradusŭ. Arŭ fi interesŭ de studiatŭ mai pe largŭ versificarea lui și legătura iei cŭ versurile populare.

Vorniculŭ Al. Beldimanŭ. De la acesta ne-a remasŭ „*Jalnica Tragodie*“, o poemă fôrte lungă, epică și în care pe lângă bucăți frumoșe și poetice se află și înșirări seci de fapte și de nume. Mai ciudatŭ ieste că din

*) *Ioanŭ Baracŭ* (1772—1848). Contemporanŭ i-a fostŭ *Vasile Aronŭ* (1770—1822) de pe lângă Blajŭ. A tradusŭ în versuri: *Patima lui Hristosŭ*, *Anulŭ mănosŭ*, *Leonatŭ și Dorofata*, *Narcisŭ*, *Piramŭ și Tisbe*. Dar a făcutŭ și poiesii originale.

câte-vă locuri ale acestei scrieri aru urmă că nu-i atât de siguru că autoriulū va fi fiindu neapăratū vorniculū Al. Beldimanū (pretinsulū autoriū); când vorbește la persoana întâiea nu pare că vorbește Beldimanū; iar când îl pomenesce pe acesta, nu-lū prea laudă. Ori cum, arū trebui de făcutū cercetări în acéstă privință. „Jalnica tragedie“ a fostū tipărită de douē ori: o dată de M. Cogălniceanu și altă dată de familia vorniculū.

Logofătulū C. Conachi. Meritulū acestū poietū a fostū fôrte multū exageratū de unii cari vorū cu-ori ce prețū să ne facă a-lū crede unū teliū de Eminescu pe vremea lui. Din poiesiile publicate sub titlulū de „*Alcătuiri și tălmăcirī*“ cele mai multe sîntū traduse ori imitații și cele originale sîntū în generalū fôrte sarbede, lipsite de inspirație, cu unū cūvîntū Conachi n'a fostū poietū, ci versificatoriū, ba încă versificatoriū fôrte necorectū. Limba ie în genere greoe și pretențiosă. Unele din poiesiile publicate sîntū cam prea lipsite de rușine, dar pôte că nici nu ierau menite a fi publicate; păcatū că familia n'a alesū mai cu luare aminte ce trebuie să se publice și ce nu. Cătū de colosală lipsă de cultură și de simțiri mai înnalte puteau să se întălnescă la unū logofetū mare ne arată volumulū lui Conachi, volumū din acestū punctū de vedere, fôrte interesantū.

Alexandru Donici (1806—1866) născutū în Besarabia, a trăitū multū în Rusia și când s'a mutatū în Moldova uitase a vorbi romănesce. Multă vreme și mulți l'au lăudatū pe Donici, numindu-lū marele fabulistū, La Fon-

taine alu Românilorū, etc. ; dar mai tôte fabulele, așa
dise ale lui Donici, sîntu traduse din rusesece după ale
lui Krilof. Altu fabulistu mai vechiū, *Dimitrie Ți-
chindealū* *) din Banatū a tradusū o scriere serbescă a
lui Dosofteiū Obradovici ; deci acești doi fabuliști ai
noștri s'au redusū la simpli plagiatori și prin urmare
nu ne vomū pierde timpulū cu dînșii.

Vasile Cârlova s'a născutū la Târgoviște. A scrisū
mai multe poiesii care pe vremea lorū au avutū fôrte
mare înriurire asupra scriitorilorū contemporanī și mai
noi. **).

Neculaī Bălcescu ***). A fostū mare patriotū, a lu-
cratū multū și prin fapte și prin scrisū. Lucrăre li-
terară ne-a lasatū numai una: „Cântarea României“.
Despre acéstă scriere s'a pretinsū că arū fi fostū alcă-
tuită de A. Russo în franțusesce și numai tradusă de
Bălcescu. Totu-și un contemporanū alū lui Bălcescu,
Ioanū Ghica, spune, în una din scrisorile sale cătră A-
lexandri, că autoriulū cântărei ie Bălcescu. Ieră gata

*) Și-a publicatū plagiatalū, în prosă, în anulū 1814 la
Buda, D. Țichindealū a muritū la 1818 la Timișora.

**) S'a născutū la 1809 a muritū la 1831. De dîn-
sulū sîntū „*Ruinele Târgoviștei, Păstoriulū în-
tristatū etc.*

***) Neculaī Bălcescu, născutū în Bucuresci la 1819, a
luatū parte la o conspirație împotriva Rusiei și a fost
închisū la Mărgineni până la suirea lui Bibescu pe
tronū. La 1848 a luatū parte la revoluție și fu si-
litū să părăsască țara. La 1852 murī de oftigă la
Palermo.

de pe la 1843 când a cetit'o Bălcescu lui Mavru, Ioan Ghica și nu mai știu cui. Bălcescu ierà omù prea cinstitù pentru a-și atribui munca altuia; poate A. Russo va fi cercatù să traducă lucrarea lui Bălcescu în franțusece. Cântarea României nu ie scrisă în versuri, ci în prosă fôrte bine îngrijită. Bălcescu a mai scris între altele și „Istoria Românilor - sub Mihaiù Viteazulù“, care ie destulù de bine îngrijită pentru vremile celea. Sîntù bucăți frumóse din punctù de vedere literarù, iear câtù ie vorba de adevêrulù istoricù, firesce că a suferitù unele locuri din lipsă de cunoștinți, alte locuri din pricina patriotismului care a întunecatù vederea scriitorului în acéstă scriere ca și în altele.

Andreiù Murșeanu. Născutù la Bistrița în Transilvania (1816). De la 1838 a întrat profesorù la Brașovù. La 1850 a întratù translatorù și redactorù la *Buletinulù oficialù p. Transilvania.* A muritù la 1863.

Partea cea însemnată din viața lui a fostù la 1848, când inspiratù de sentimente revoluționare a compusù: „Deșteptă-te Române!“! Dar chiar acéstă bucată nu-î ce-và așa de sublimù și de extraordinarù, cum arù dorì d-lù Densușeanu să ne arete. În lipsă de altă ce-và mai bunù, revoluționarii au luatù acestù cântecù dreptù steagù. Prin acéstă nu vroimù să negămù că d-lù Maiorescu meritele acestui marșù naționalù. Limba înse ie, că în genere a Transilvânenilorù, greóe și latinisată.

Grigore Alexandrescu *). S'a făcutù cunoscutù prin

*) S'a născutù la 1812 și a muritù mai anù.

poesia „Anul 1840“; a scris și fabule, dar foarte necorecte ca formă ba chiar și ca fond, de vreme ce intriga fabulei adese ori nu se potrivește (Astufeliu ie „Măgariul resfătat“). Multe fabule sînt îndreptate împotriva tendințelor egalitare ale teoreticilor de la 1848. Astufeliu ieste „Porcul liberat“. Mai reușite sînt satirile, iar din poeziile epice ne place „Osânditul pe nedrept“: cuprinde descrierea unui omor făcut sub înriurirea unei halucinații de natură epileptică. Prin asta tinde sau cel puțin demonstrează că pedepsele date de juriști sînt foarte adesea nedrepte, căci mulți ómeni bolnavi sînt osândiți ca vinovați.

Constantin Negruți s'a născut la 1809 în Moldova, a compus piese de teatru, slabe: *Doi Țeran și trei Cărlan* și *Muza de-la Burdujen*; a scris o narațiune epică *Aprodul Purece*, în care sînt bucăți frumoșe; dar ca intrigă și ca înălțime de idei ie slabă. A publicat și câte-vă nuvele [*Zoe, O alergare de căl, Au mai pătit'o și alții*] și nuvele istorice ca *Alexandru Lăpușeanu, Sobietki și Români*. Totu-și cât ie vorba de unele nuvele ie foarte de temut să nu fie numai traduceri de prin rusesce și franțuzesce. cu atâta mai mult cu cât ie ră bun prieten cu Donici și mai ales fiind că a fost și prins cu *Toderică*, jucătoriul de cărți, pe care l'a luat de la *Prosper Mérimée*.

Dimitrie Bolintineanu. *) S'a făcut cunoscut prin

*) Născut la 1826 la Bolintinul din Vale jud. Ilfov. murì la 1872 nebun. La 1848 a luat parte la revoluție; după înădușirea mișcării l'au surgunit. La 1859 s'a înturnat în țară, a ajuns ministru. De la 1866 a căduț în serăcie și mai apoi a nebit.

O fată tînă ră pe patul Ń morŃei. A scris Ń balade cari au avut Ń mare Ńnriurare asupra unei generaŃii Ńntregi (*Pe o stāncă nēgră, Ca un Ń glob Ń de aur Ń, NŃpŃea se Ńntinde* etc.). A scris Ń multe poiesii lirice Ńi satire politice. A fācut Ń mulŃime de piese de teatru : *Ńtefan Ń Vodă cel Ń berbant Ń, Ńtefan Ń George Vodă* etc. dar ne-Ńnsemnate. A scris Ń Ńi douē romane : *Manuil Ń* Ńi *Elena*. Amāndouē sĭnt Ń slabe : stilul Ń Ńmflat Ń, caracterele false Ńi nefiresci, Ńmprejurāriile trase de pēr Ń ; Ńnriurirea scriitorilor Ń franŃusesci, fŃrte mare.

ĭn general Ń se pŃte Ńice cā Bolintineanu a fost Ń Ńnzestrat Ń cu talent Ń, plin Ń de sentimente patriotice Ńi umanitare, admirabil Ń versificātor Ń, cānd nu se prea grābeā (*Model Ń de versificare* ie o bucatā intitulatā *Sorin Ń*). Dar fŃrte mult Ń se ŃnŃalā cei ce fac Ń din Bolintineanu un Ń geniu. Multe din descrierile lui sĭnt Ń fŃrte spālācite, rāzbŃieile descrise de dĭnsul Ń sĭnt Ń adevērate jucārii copilāresci pe lĭngā rāzboiul Ń de la Rovine descris Ń de Eminescu.

De la o vreme, de cānd cu „Conrad Ń” Ńi „Traianida”, Bolintineanu a pĭerdut Ń Ńi limba armonicā din Ńntāiele sale compuneri, a cādut Ń Ńn Heliadism Ń. Dar Ńn acēstā perioadā ie de admis Ń cā Ńi mintea Ńi talentul Ń Ńi ie-
rau zdruncinate de bŃlā.

Cum cā Bolintineanu a avut Ń mare influinŃā, cā a fācut Ń Ńcolā, cum a fācut Ń Alexandri Ńi Eminescu, ie firesc Ń, dacā observām Ń cā iel Ń a fost Ń poietul Ń care a Ńmbrācat Ń Ńn forme artistice ideile Ńi tendinŃele tinerimei de pe la 1848.

Vasile Alexandri ie născutū la 1821. *Alexandri* a scrisū în tôte genurile literare. Astū-feliū a scrisū poēsii *lirice*, cari sîntū și cele mai bune; dar în generalū inspirația nu pornesce de la sentimente înnalte ori de la aspirații mari; poēsiiile lirice ale lui *Alexandri* sîntū ușore. Din poēsiiile sale lirice ne pare destulū de bună : *Tu care iești pierdută în négra vecīnicie* și *Blăstemulū Moldovei*, în acestea poietulū a fostū mișcatū mai adâncū. Odele sale, deși se parū fôrte aprinse de patriotismū, de iubire de țară, sîntū prea reci și prea mălestrite : sîntū frase sunătore, îmfiate dar foculū lipsesce și încă mai multū lipsesce adevărată iubire pentru țeranulū românū. Din poēsiiile sale *epice* voiū citā *Pohod na Sibir*, care în adevērū arată că autoriulū a fostū înduioșatū de nenorocirea Polonilorū zdrobiți de armatele Țarului și de perspectivā de a vedeā totū în asemenea halū și Moldova, fără ca Europa să se misce, întocmai cum nu s'a mișcatū pentru Polonia. Dar, deși imaginile sîntū fôrte mișcătore, deși reușesce poietulū a ne înduioșā pentru acei nenorociți, „ce nu mai au nici patrie nici nume“, chiar în acēstā bucatā se dā la ivelā cusurulū ce are d-lū *Vasile Alexandri* de a nu puteā să înjghebe o intrigā, fie și scurtā, fără a se contradice. Astū-feliū în „*Pohod na Sibir*“ ne spune că pe osândiții culcați în mijloculū stepi, omētulū i-a acoperitū. Cum, omētulū a acoperitū și pe Cazaci? Ori pôte Cazacii s'au datū la adăpostū unde-vā și pe Poloni i-aū lăsatū singuri? Ori cum, astā contradicere tocmai în partea cea mai puternică

a poeziei ie foarte tristă. Acésta-și lipsă de darul de a înjgheba fabula unei bucăți o aflăm în *Groza* etc. Bucată foarte frumoasă, admirabilă ca ritmă, ca alegere de cuvinte, ca musică și ca efectă și totă o dată una din cele mai vechi compuneri ale d-lui Alexandri. În „*Groza*“ ie o contradicere gravă între bătrâneța moșneagului, pe care ni-lă zugrăvesce cu barbă albă, răzemată în tofagă etc. și totu-și acestă moșnegă spune „Oamenă bună, an iernă bordeiu-mă arsese“ și spune că nevasta-i cu pruncă remăsese pe câmpă, în geră!! Altă nepotrivre ieste că, dacă ară fi și remasă moșneagulă pe câmpă, cine l'ară fi oprită de a se strămută în sată, cum va fi făcută și după ce *Groza* i-a dată bană? Apoi ce ieră moșneagulă : pôte pădurariă, de ore ce ședeă singură afară din sată, atunci înse boierulă i-ară fi dată fi dată altă casă; pôte ieră săteană, dar în asemenea casă n'aveă, pentru ce să nu steă în sată ca și ceialaltă ómenă. Ori în cotrò vomă întorce povestea, totă de contradicere dămă. Acestă neajunsă îlă vedemă în poema epică *Dumbrava roșă* [d-lă Densușeanu a analizată pe largă acestă bucată și a aretată greșalele] în *Sobietki* și *Română* etc.

Despre scrierile dramatice ale lui Alexandri ie spusă mai întâiă că sîntă pri'ntre dînsele, drame, comedii, operete și tragedii. Din nefericere comediile degeneréză în farse, chiar nu mai departe însă-și *Cucóna Chirița* ie totă o farsă. Sub caricatura societăței din acea vreme de abiea se mai zăresce adevărulă. Pe urmă atătă în *Cucóna Chirița*, câtă și în *Iorgu de la Sa-*

dagura etc, vedem că Alexandri, a ridiculizat numai și numai pe ómenii cu idei noué, pe cei cari-au făcutú parte din mișcarea de la 1848. În Cucóna Chirița vedemú că ie reu a-și cresce fetele cu ímvătătura și că mai bine íerá'n vremea veche; vedemú că mai bunú ie obiceiulú bátrânescú de mărítatú fetele după placulú tatálui lorú (Bârzoiiú ot Bârzoeni) cu nisce vecini ne-ciopliți, bátrâni, dar tovaráși de petreceri aí aceluí Bârzoiiú. Toți cei ce represintá noua generație sîntú numai nisce fluerá vîntú, nisce smintiți ba chiar și pun-gáși (dovadá cei doi tineri din piesa Cucóna Chirița, dovadá Iorgu de la Sadagura etc.). Până la unú punctú ni s'arú puteá obiectá: „Boieri și Ciocoi“; dar piesa ie făcutá și publicatá după rázboiiú (1872) și vorba dice: „dupá rázboiiú multí voínici s'aratá“ apoi *Radu* de acolo nu-í cine scie ce odorú; di'mpotrivá boierulú bátrânú ie rá-dicatú la ceriú.

Se íntelege că íerá greu de pusú pe scená piese în cari sá se spuná clasei boieresci adevérulú; dar de a-coleá nu urmá că d-lú Alexandri, dacá íelú însu-și nu íerá reacționariú, ei din mișcare, cum se pretinde a-cuma, nu urmá dicú sá satiriseze și caricaturiseze pe cei ce luptau pentru adevérú. Cum că în mișcare vorú fi fostú amestecați totú feliiulú de ómeni, cum că o mi-șcare nu se póte fárá sá aibá și partea sa ridiculá ie lucru sciutú; dar d-lú Alexandri sá nu vadá de câtú parte rea și pe cea buná s'o vadá numai în caraghiozú, ne pare cam ciudatú.

Mai tristú ie că multe din aceste comedii ísú loca-

lisate, aprópe traduse din franțusesce (cum s'a doveditú pentru *L'Avare en gants jaunes*—Agachi Fluturú), cu alte cuvinte sîntú plagiaturi.

Ie de observatú că dramele ce-a încercatú să localizeze d-lú Alexandri (Lipitorile satului—L'Usurier de Village) au ajunsú astá-đi comedii. Ie o priveliște sui generis a vedeà comedii în cari omórá ómení. Și d-lú Alexandri a lăsatú pe Milo să facà asemenea prefacere! Cu acéstă împrejurare voiú aminti observația fórte întemeiatá făcutá de V. G. Morțun în *Chestii Teatrale* *) că adecá publiculú de pe atunci a silitú pe autoriú să prefacă în farse comediiile franțusesci și să lase de-o parte dramele. În adevěrú pentru nisce ómení deprinși a se purtà aspru, chiar crâncenú, cu temeea, cu copii, cu țeranií clăcași și cu Țiganií robí, ce impresie puteà să producă o dramă franțuzască, adresându-se la sentimente delicate, rodulú unei civilizații mai superióre? De asemenea pentru a-i face să ridá pe boierii de atunci, trebueà să se prefacă bieții actori în paiati: glume, ghionturi, târnuituri de pěrú se cereau ne apărátú etc...

Din scrierile dramatice mai noue íe de notatú că d-lú Alexandri a scrisú: *Despotú Vodă*, dramă în versuri; *Horatiu* sau *Fântána Blandusiei* și *Ovidiu*. Dar tuturorú acestora le lipsesce interesulú dramaticú și exactitatea istorică, apoi mai sîntú și pline de contra-

*) Veđi Contemporanulú an. V.

diceri. Într'insele putemă căută și află versuri frumoșe; alte celea nu.

În resumată Alexandri ie poetă lirică, versificatoriă ghibaciă și are meritulă de a fi împrôspătă limba literară, inspirându-se din poezia populară.

Mateiă Milo, născută la 1813 în Moldova, ie cunoscută ca artistă dramatică, a scrisă și câte-va piese: *Poetulă romantică*, *Baba Hârca*, etc. mai adevărată înse le-amă numă ună feliă de farse.

Nicolai Filimonă (1819—1865) a scrisă nuvele și romanulă *Ciocoii vechi și noi*. Romanulă ie alcătuită pentru a biciui pe ciocoi, nu pe boieri; ie cu totul artificială și numai celoră cari nu cunoscă epoca pôte să le pară că ie întemeiată pe observație serioasă. De limbă și de talentă literară, mai bine tacă. Dacă romanulă lui Filimonă are vre-ună merită; atunci trebuie să recunoșcemă merite și d-lui N. D. Popescu, (mai alesă că ie totă o dată și celă mai cetită în țara românească) și chiar d-lui Baronzi care a scrisă „Muncitorii Statului“.

Al. Odobescu a scrisă sîntă acumă vre-o trei-șeci de ani, două nuvele istorice *Mihnea vodă celă reu* și *Dómna Chiajna*. Nuvelele sîntă întemeiate pe adevărulă istorică, bine înțelesă așa fragmentară cum îlă cunoscemă sau mai bine cum îlă cunosceă d-lă Odobescu pe atunci. Ori cum nuvelele sîntă destulă de frumosă scrise și mai alesă figura dómnei Chiajna ie bine zugrăvită. De altă-feliă Odobescu ie de laudată ca stilistă, *Pseudokynegeticos* ie o bucată admirabilă, scrisă cu adevărată simță artistică.

Iacob Negruți, redactorul *Convorbirilor literare*, revistă care a făcutu multu bine luptându înotriva celor ce căutau și cată a ne schimonosi limba. Multu se datoresce „Convorbirilor“, dacā vedemu astă-đi la cei mai bunī scriitori tendința de a serie curatū romānesce, luāndū ca modelū și ca punctū de plecare limba poporului și a cărților vechī. Dl. Iacobū Negruți a scrisū : poiesii lirice, destulū de slabe ; poiesii epice, precumū *Mironū și Florica* ; a lucratū și operete (*Beizadea Epaminonda*) etc. Mai de samā înse mi se partū din tôte lucrările d-sale : *Satirile și Copii de pe natură*. Romanulū *Mihaiū Vereanu* ie fōrte slabū și nefirēsū. În satire, din punctū de vedere reacționariū, rugrāvesce păcătoșeniile vieței sociale și politice de astă-đi și une ori lovesce fără cruțare și zdrobesce pretențiile celor ce se credū mari istorici, mari politici și în adevērū îmblă numai după căpētuelă. Dar dacā viēta de a-đi ie păcătōsă, dacā familia ie desființată, libertățile scrise numai pe hârtie, dacā lumea se lasă dusă de șarlatani cări-i îndrugă frase late, nu-i mai puținū adevērātū că în trecutū ierā și mai reu, deci ori cum trebuea să privēsca starea de a-đi ca unū pasū de la reu în spre mai bine. Firesce înse că ideile politice nu puteau să nu se oglindēsca și în operile literare, așa a fostū de când iese literatura.

Créngă. D-lū Créngă ie pōte celū mai înzestrātū cu talentū artisticū, din grupa de colaboratori de la „Convorbiri“, firesce facū esceptie pentru Eminescu. D-lū Créngă a scrisū mulțime de povești poporane, pe cari

le-a alcătuită într'o limbă literară, căreia puțină îi lipsește până să fie corectă. Ceea ce ie de observatū ieste că d-lū Créngă își îngrijī în totū-deauna fórte multū scrierile sale, necontentitū s'a muncitū și se muncesce cu gândulū cum arū dice, cum arū întórce, ca doar arū ieși frasa întocmai cum trebuie să fie după ideea ce vrea să o facă să arete și după natura limbei române. Pe lūngă povești a scrisū *Amintiri*, în acestea vedemū aduși înaintea noastră ómenī din altă generație și așa de puternicū iesū din scrierea autoriului în câtū ne pare că i-amū vedutū și cunoscutū chiar noi. Astū-feliū ieste *Isaiea Duhu, Pralea*, viéta la șcōla în care a învățatū carte autoriulū, tipurile tovarășilorū săi... Tóte aceste schițe așa de adevérate, așa de artistice, ne amintescū de talentulū lui *Gogolī*, scriitoriulū cărței „Suflete mórte“ și nu póte să nu ne parā reu că d-lū Créngă s'a prea consacratū poveștilorū.

Slavicī ieste iéră-și unulū din scriitorii cu talentū grupāī în jurulū „Convorbirilor“. A scrisū *Nuvele din poporū*, între cari cea mai desvoltată ie *Móra cu norocū*. Mai tóte-sū à *thèse*, adecā sīntū scrise, numai și numai, pentru a dovedī vre unū principiu moralū ori socialū, pentru a da vre o lecție. Ast-feliū în *Popa Tandă* vrea să ne dovedescā adevérulū urmatoriū : „Longum est iter per praecepta, breve et efficax per exempla“ etc. Nu sīntemū contra tесеi, nu ceremū să se scrie romane, nuvele etc. fără a dovedī ce-vā prin iele ; dar trebuie de luatū materialulū din lumea reală, trebuie să ne întemeiemū pe fapte observate în adevérū nu numai închi-

puite pentru trebuința cauzei. A nega tesa, ar însemna că întâmplările reale nu cuprindă nici o dată învețături, lucru cu desăvârșire absurd.

Slavici a scris și piese de teatru, cum ie *Fata de birău*, dar slabe.

De la „Convorbiri“ vomă mai cită pe d-lă *Leonă Negruți* (nuvelistă), d-lă *N. Ganea* (a scris poiesii slabe, dar între nuvele are și bune, cum ie cea din urmă „*Două zile la Slănică*“ ; cele populare sîntă prea pretențiose, limba nu ie destulă de îngrijită, ie ună amestecă grozavă de franțuzisme și de arhaisme), etc. și în specială voiă vorbi de *Eminescu*.

Mihaiă Eminescu născută în Moldova, județulă Botoșani, pe la 1848; și-a publicată cele di'ntăiă încercări poetice în „Familia“, revistă de la Oradea mare ; aceste încercări sîntă fôrte slabe și nu se cunôsce de pe dînsele ce ieră să ajungă autoriulă loră. Cele di'ntăiă lucrări însemnate și le-a publicată în „Convorbiri“ și, deși avea multe greșeli de limbă și de versificare, se aretă talentu-i colosală; imaginile-i sîntă plastice și poetulă trezesce în noi sentimentele ce le are ielă însu-si. Cum a aretată I. Gherea în studiulă său asupra lui *Eminescu*, acestă poetă are în gradă fôrte înaltă, mai pe susă de câtă toți ceialalți poietă români, darulă de a ne sugeră imagini, idei, simțiri prin cuvinte potrivită alese. Altă însușire însemnată a lui *Eminescu* ieste sinceritatea și adâncă pătrundere în aleinimei omenesci: stări sufletesci din cele mai complicate sîntă plasticisate admirabilă, astă-feliă ieste „*Despărțirea*“, „*Venere și Madonă*“, etc.

Eminescu ie mai mare în posesiile sale lirice ; în cele satirice îl strică necontenita dorință de a ne convinge că pe la 1400 ieră binele pe pământ și că altă scăpare nu ie de câtă întorcerea cătră trecut. Eminescu ie pesimistă, în vieța actuală vede numai reulă, în viitoriu n'are încredere, de trecută i-i doră, dar vede ielă bine că nu se mai pôte întorce róta lumei și desnădejduită posomoresce și mai tare tabloulă vieței de a-đi, de altă-feliă destulă de jalnică în adevără. Eminescu nu ie ună pesimistă plină de energie, nu ie stăpănită nici măcar de ură, ci ună pesimistă moleșită și din nefericire toc-mai acéstă însușire a lui a avută mai mare izbândă, mulți l'au admirată tocmai pentru astă descurăjare plină de desnădejde. În privința formei ie de observată musica admirabilă a poiesiiloră lui ; așa de tare ne robesce astă musică în câtă adesea ni se pare frumósă vre o poiesióră care ie alcătuită în ritmulă lui Eminescu, a ajunsă chiar o adevărată negustorie imitarea lui Eminescu. Se înțelege că nu sîntemă contra imitării tehnicei lui Eminescu, dar, ori cum, n'ară strică mai multă originalitate, celă puțină în simțiri și idei. Eminescu a scrisă o nuvelă „Sermanulă Dionisie“, fôrte frumósă ca formă, deși unii s'au indignată de purecii și de ploșnițele cu cari își petrece sermanulă Dionisie vremea, ba chiar nici n'au vedată că partea aceea ie ironică și menită a caracterisă smintirea minței eroulă. În „Sermanulă Dionisie“ Eminescu plasticisază teoria celoră ce sustină că timpulă și spațiulă nu sîntă în lumea din afară, ci numai în mintea nóră și deci că ară fi cu pu-

tință unu omū din ȕiua de aȕi să-și schimbe cugetarea și să trăească în așa ȕisa vreme a lui Alexandru celū Bunū ori în viitoriū, să se strămute în lună ori în sóre... Așa face și Dionisie.— A mai scrisū și povestea „*Fētū frumosū din lacrimă*“, o adevērată poemă'n prosă, puținū dacă'și mai îngrijea stilulū arū fi fostū o bucată fără păreche în literatura poveștilorū.

De la Vrancea (Barbu Ștefănescu) ie unulū din cei mai talentați nuveliști de asta-ȕi. D-lū Ștefănescu are darulū de a r'esteptă în noi tablourile ce și le face în minte. Limba ce o serie nu-i destulū de bună câtū ie vorba de înjghebarea și construcȕia fraselorū, prea străine; dar ie plină de cuvinte luate din pcorū și fôrte frumoșe. Aceste cuvinte sîntū une locuri cam schilodite, alte ori luate nu în înȕelesulū popularū, dar ori cum dau stilulū o strălucire orbitóre. Arū fi trebuitū limba mai puținū încārcatā cu podóbe. În privinȕa subiectelorū ie de observatū cā aprópe tóte sîntū ori nefiresci (așā ie chiar și *Moroiū*) ori chiar fantastice (cum ie *Trubadurulū*); în unele ie nota prea tare, ne zugrăvesce nu ómeni, ci monștri, ca Răducanū din *Milogulū*. Cu tóte acestea sîntū bucāți fôrte exacte, cum ie de pildā descrierea femeilorū clevetitóre din *Sultānica*, apoi *Sorcova*, *Răzmeriȕa*, *Odinióră* și *acumū*. În tóte ínse se vede o înfrumuseȕare, o idealisare a vieȕei din vechiū, unū pesimismū à la Eminescu pentru vieȕa de a-ȕi, multā lingușire cātrā persóne din așa ȕisa nobieȕă sau aristocraȕie!

Al. Vlăhușă ie de locū din Moldova. A scrisū poe-

sii și nuvele. Ie fôrte însemnatu ca poetu, deși multe din posesiile sale sîntu slabe, din cele bune voiu cită: „Lui Eminescu“, „La Iconă“, etc. Ie pesimistu. In privința nuvelorū trebuie să spunemū că sîntu multu mai slabe de cātū ale lui *De la Vrancea*, și desgustătore ca tendință. Subiectele sîntu neadeverate.

Caragiali ie de locu din Muntenia, ie însemnatu autoriu dramaticu, a scrisu pănă acuma patru comedii: *O Nopțe Furtunósă* sau Nr. 9, *O scrisóre pierdută*, *Cuconulū Leonida față cu reacțiunea* și *D'ale Carnavalulū*.

Chiristigiulū *Titirică inimă rea*, femeea lui *Veta*, *Chiriacă*, slugă la dughénă; *Spiridonū*, ucenicu; *Nae Ipingescu*, epistatū; *Zița*, sora *Vetei*; *Rică Ventureanu*, ziaristū liberalū, sîntu persónele din, *Nóptea furtunósă*, și zugrăvindu-ni-le, deși cam în zeflemea, d-lū *Caragiali* ne pune'nainte adevérați mahalagii din Bucuresci. Asta ie piesa cea mai bună, cea mai studiată, din tóte patru.

Intr'o scrisóre pierdută autoriulū ne zugrăvesce clasa conducătore di'ntr'unū orașu din țară; vedemū prefectulū și intrigile ce se țesu în juru-i, mai alesū la alegeri; ni se arată ce feliu de ómeni facū politică și cu ce scopuri și mai alesū ne arată viața socială a păturei cārmuitoare.

In „*Cuconulū Leonida față cu reacțiunea*“ vedemū unū liberalū care face politică ședēndū de vorbă cu soțiea D-sale; peste nópte se audū afară împușcături, chiote, etc. și soții se trezescū, își închipuie că reacțiunea face revoluție și deci baricadéză ușa; a doua-đi deminătă a-

flă că a fostu alătura unde-vă o petrecere și căo meni după ce s'au chefaluitu au împușcatu, cu totu ordinulu poliției care opresce împușcăturile în orașu.

D'ale Carnavalulu ie prea complicată spre a putea fi aretată în scurtu, destulă că și în iewa ni se zugrăvescū mahalagii : unū bărbieriu, calfa lui, nisce prieteni de-ai bărbieriului, unū subcomisariu etc. Toți mergū la balu mascatū unde se face unū balamucū întregū de complicații. Acēsta cade cu desăvârșire în farsă.

În generalū ceea ce strică piesele lui Caragiali, ie tendința lorū reacționară, nepotrivită cu starea lucrurilor din țară ; dacă d-lu Caragiali arū fi pututu fi progresistū, și să aibă totu atâta talentū câtū are, altū-feliu de piese arū fi făcutū și altū succesū aru fi avutū. Așă cum stau lucrurile, piesele vorū fi primite din ce în ce mai rece ; „D'ale Carnavalulu“ au fostū șuerate la Bucuresci și, dacă tendința lorū și mai cu samă a acestei din urmă va ajunge lămurită pentru publicū, ie de temutū să nu fie primită din ce în ce mai dușmănesce.— Tôte piesele au fostū publicate în „Convorbiri literare“. *)

N. Xenopolū, de locū din Iași, a scrisū romanulū „Brađi și putregaiū“. În descrierea vieței păturei așă dișe culte, deși cam ie dusū prea departe de talentulū său mai multū satiricū, ne dă tablouri adevărate ; ne arată de asemenea destulū de bine pe proprietari, înse pe țerani nu-i înțelege și fôrte probabilū nici nu-i cu-

*) Despre comediile lui Caragiali veđi *I. Gherea* în „Contemporanulū“ an. IV.

nósce. Talentulú satiricú alú D-luí N. Xenopolú se arată și în „Aventurile unui americanú în România“ scriere care, nu scimú de ce, a ramasú necomplectá. În acésta sub exagerarea intenționată a întâmplárilor vedemú cum fie-care linie lovesce în vre unú abusú

Ispirescu. Sub numele de „Unú compositoríu tipografú“ a publicatú o mulțime de basme din Muntenia; dar nu fără a le preface. Admiramú basmele publicate de D-sa, nu înse și „Povețele uncheșului sfátosú“, banalități nesărate și cu tentinți ciúdate. D-lú Ispirescu trăesce la Bucureși.

T. D. Speranță s'a făcutú cunoscutú prin anecdotele populare puse'n versuri, fórte cu multú talentú. Firesce cá anecdotele publicate de Speranță nu potú fi privite ca o simplá colecție de anecdote populare, ar fi nedreptú și neesactú; anecdotele sîntú, ca se dicemú asá, inspirate de cele populare, dar fórte adese plasticisate și complectate de autoriú. Speranța și-a publicatú tóte anecdotele în „Contemporanulú“. A mai scrisú și schițe sau nuvele, din care „Mórtea Cuvioșiei sale“, „Cinstea de la Șleahú“ sîntú fórte exacte tablouri din viéta de la țara.

St. Besărăbeaun a scrisú schițe și nuvele din viéta din Besarabia, din Dobrogia și din Muntenia. Voiú citá din cele di'ntáiú; „Ionú Butucú“, „Sosește!“ etc.; cele de-alú doilea: „Furtuna“, „Matula“ (publicată în „Dr. Omului“), „Spirca“; din cealalte: „Moșú Zaharia“, „Doi Prieteni“ etc. Autoriulú are darulú de a ne zugrăvi firesce viéta ómenilorú simpli de josú. Și-a

publicatū cele mai multe scrieri în „Contemporanul“.

V. G. Morțunū a publicatū mai multe schițe din viața politică, și câte-vă poiesii în prosă; dar lucrarea lui de căpetenie, până acuma, ieste „Stefanū Hudici“, dramă într'un actū. Ie întâiea dramă românescă bună și luată din viața reală. Unū mare meritū alū lui V. G. Morțunū ie limba în care scrie: la dînsulū stilulū ie fôrte îngrijitū, dar totū o dată nu ie încărcatū cu cuvinte puse așa numai pentru că-sū frumoșe: stilulū represintă exactū ideea și ne sugerăză tabloulū. Stilulū și limba lui se pôte vedeà și în traduceri: „Tamanū“, „Marmeladof“, etc.... Acéstă mare îngrijire pentru limbă ie, putemū spune, fără exemplu în țara nóstră; la noi artiștii socotū că trebuie să pună pe hârtie totū ce le trece prin capū și apoi le pare lucru laudă că nu sciu bine romănesce.

N. Beldiceanu, de locū din Moldova, ie unū exemplu fôrte curiosū de talentū variatū: în perioda întâiea a scrisū, în genulū lui Alexandri, poiesii de totū felilū, totū așa de bune ca și ale acestuia; poiesiile filosofice i s'au respinsū sistematicū de la „Convorbiri literare.“ Acuma de câți-vă ani scrie la „Contemporanul“ poiesii cu totulū de altū genū de câtū cele publicate în „Convorbiri:“ unele sîntū scrise de demultū; altele, cele mai multe, sîntū nouē și publicate în „Contemporanul“. Din cele mai bune voiū cită: „Lăutariulū“, „Capulū de mortū“, „Só-rele nenorocișilorū“, tóte din cele făcute de curêndū. Ca mai toți poieșii noștri și Beldiceanu a căđutū sub înriurirea lui Eminescu; dar ie de netăgăduitū că a sciutū să aducă altă notă și să-și păstreze și apucături originale.

D-lu *A. C. Cuza* ie de locu din Moldova. Ie unu poetu eminescianu ; deşi într'o vreme, la începutu, ieră originalu, acuma s'a datu după Eminescu, nu numai în privința formeî, lucru ce-aru fi de înțelesu, dar și în a fondulu. Se înțelege înse că astă absorbire în Eminescu, i-a stricatu cu atâta mai multu domnuluî Cuza, cu câtu D-sa are cu totulù altu talentu. Acestu poetu ie forțe înzestratu cu spiritu, întâpă reu prin epigrame, dar epigramele lui n'au altu meritù de câtu că întâpă ; altă chestie dacă are dreptate ori nu. Ie de notatu că în domnulù Cuza s'a făcutu, în cursulù câtoru-và ani, o metamorfosă, ne pare reu că trebuie să spunemù așa, spre reu și anume din douë puncte de vedere : din artistu originalu s'a făcutu imitatoriù ; din omù care simpatisà cu *Caliculù*, cu *Barbu lăutariulù*, cu poporulù—acuma a ajunsu aliatu cu reacționariî și firesee nu pôte să nu fie împotriva celorù scrise mai înainte. Ie păcatu de talentu, dar așa merge lumea.

D-lu *Const. C. Mille* ie de locu din Iași, a publicatu unu volumù de poiesii, meritulu lorù ieste între altele că sîntu originale, unele di'ntr'însele sîntu bune : *Indignarea*, *Unu Viteazu*, *Țarulù* etc. Mai slabe sîntu cele de dragoste. În timpulù din urmă a publicatu unu volumù intitulatu „Dinu Milianù“, unu feliu de amintiri ale lui Dinu : din copilărie, de la școlă și până la plecarea în străinătate. Autoriulù crede că „Dinu Milianù“ ie romanù, dar afară de câte-và (patru cinci) capitole cari samênă a poiesii în prosă, celelalte sîntu mai multu o cronică. D-lu Mille pretinde că și-a alcătuitu ro-

manulü după adevărü, că a spusü adevărulü și numai adevărulü, adauge înse că realitatea a fostü vedută prin prisma personalității autoriului. Dacă ie așa, apoi trebuie să fie grozavü de sucită acea prismă, fiindü că nu numai a falșificatü realitatea, dar a și aretatü lucruri cari n'au fostü nici o dată. Ori cum Dinu Milianü ie unü tipü fôrte interesantü de studiatü, în ielü a aretatü autoriulü cum se póte oglindì o mișcare seriósă în mintea unü tînerü care caută numai prilejü de a străluci, de a face lumea să-lü privéscă dacă nu cu admirare, celü puținü cu gróză.

* * *

Mai sîntü mulți poieți tineri despre cari nu putemü vorbi aice mai pe largü, voiü cită înse pe unulü : *D. A. Teodoru*, de la Huși, care a și publicatü multe poiesii fôrte bune ; cu tóte că se luptă încă voïnicesce cu forma, ie de netăgăduitü că are mare talentü și deci mare viitoriü literarü. A scrisü „Zbuciumulü Vieței“ etc.

A P E N D I C E

Din Cronica lui „Nestorŭ Ureche“ (pag. 178 și pag. 195
din Tom. I „Cronicile României“ de M. Cogălniceanu).

De Mórtea lui Stefanŭ celŭ Mare.

În anul 7012, nu multă vreme dacă s'aŭ întorsŭ Stefan Vodă de la Pocuția, la scaunul seŭ, la Sucéva, fiindŭ bolnavŭ și slabŭ de ani, ca unŭ omŭ ce era într'atâția ani în *patruzeci și șapte*, totŭ în răsboie și ostenele, și neodihnă, în tóte părțile, de se bătea cu toți, și după multe răsboie cu norocŭ ce aŭ făcutŭ, cu mare jële aŭ răposatŭ Marți, Iulie în 2.

Era acestŭ Stefan Vodă omŭ nu mare la statŭ, mâniosŭ, și degrabă vërsa sânge nevinovatŭ; de multe ori la ospete omora fórá județŭ. Éra întregŭ la minte, nejenevosŭ, și lucrul seŭ scia sē-lŭ acopere; și unde nu eugetai, acolo îlŭ aflaí. La lucruri de răsboie m-șterŭ; unde era nevoie, însuși se vîra, ca vedēndu-lŭ ai sei sē nu îndérépteze. Și pentru aceea, rarŭ răsboiŭ de nu

biruia. Aşijderea şi unde-lă biruiaău alţii, nu perdea nădejdea ; că sciindu-se căđutu josă se rēdica deasupra biruitoriloră.

Ēră dupē mórtea lui, şi fiul seă Bogdan Vodă urma lui luase de lucrurile vitezesci ; cum se tēmplă din popul bună şi ródă bună se face. Ingropat-aă pre Stefan Vodă in monastirea Putna, cu multă jele şi plingere tuturoră locuitoriloră țerei, câtă plingeaă toți ca dupē ună părinte a loră ; că cunosceaă toți că s'aă seăpată de multă bine şi apērare. Ce dupē mórtea lui, îi diceaă *sfântul Stefan Vodă*, nu pentru sufletă, că este in mâna lui Dumneđeă, că elă âncă aă fostă omă cu pēcate, ci pentru lucrurile sele cele vitezesci, carele nimeni din Domni, nice mai nainte, nice dupē acela, nu 'l-aă agiunsă.

Fost-aă mai 'nainte de mórtea lui Stefan Vodă, într'același ană, iērnă grea şi gerósă, câtă n'aă mai fostă iērnă ca aceea nice o dată. Ēră peste vară aă fostă ploă grele şi povoe de ape, câtă s'aă făcută multă înnecare.

Domnit-aă Stefan Vodă 47 de ani, 2 luni şi 3 sēptēmăni ; şi aă zidită 44 de monastiri şi biserici ; *şi era însuși țitoră peste tótă țera.*

Ēră înaintea sēvărşirei sele, chemat-aă Vlădicii, şi toți sfetnicii seă, boieri mari, şi alții toți căți s'aă prilejită, arētându-le cum nu voră putea ține țera, precum o aă ținută elă ; ci socotindă de câtă toți mai puternică pre Turcă şi mai înțeleptă, aă dată învēțatură se se închine Turculă.

Fuga lui Petru Rareș.

Vedându Petru Vodă că 'l-au împresuratū vrājmașii de tôte părțile, și ai sei 'l-au părăsitū toți, lăsat'au scaunul, și s'au datū spre munți; unde, cunoscându că nice acolo nu se va pute mistui, au socotitū sē trecă la țera Unguréscă. Și așa, aflându-și cale deschisă pren tîrgū pren Pétră, au trecutū pre lângă monastirea Bistriței; și, lăsându-se ca sē pótă cevași odihni în munte, deasupra monastirei, vedut'au, unde ca unū roiū den tôte părțile, încungiurată monastirea, ca sē'lū pótă prinde. Dece, cunoscându elū aceste, au încălecatū pre calū, și singurū au fugitū sē hălăduéscă, in 18 zile Septemvrie, intrându in munte într'adîncū *). Fōră drumū, fōră povață, au datū la strimțuri ca acele, de nu era nice de ealū nice de pedestru; ce 'i-au căutatū a lăsare calul. Și așa in șese zile învăluindu-se pren munte, flămîndū și truditū, au nimeritū la unū pârîu in giosū **), au datū peste nisce pēscari, carii, dacā i-au luatū séma, cu dragoste 'l-au primitū. Éră Petru Vodă, înfricoșându-se de ei, s'au spăimântatū, éră ei cu giurămētū s'au giuratū înainte-i cum îi vorū hi cu direptate, și nemică sē se témă. Éră elū le-au datū lorū 70 de galbeni, bani de aurū; și vedëndū ei galbenii, cu bucurie 'i-au luatū,

*) Aū nimeritū la unū sihastru duhovnicū, unde este acum monastirea Bisericanii, și 'i-au arătatū cale spre țera Unguréscă.— Adaos de Mironū Costinū.

***) Ce cură spre țera Unguréscă, spre Sēcui, și eșindū pe pârîul acela, aū nimeritū de nișce pascari. idem.

și 'l-aū dusū la otacul lorū, de 'l-aū ospĕtatū cu pāne și cu peșce friptū, ospĕțū pĕscārescū, de ce mānca și ei. Și dacā aū înseratū, 'l-aū îmbrācatū cu haine prōste de a lorū, și i-aū datū comānacū in capū, și l-aū scosū la Ardĕl. Și fiindū óste Ungurĕscā de strajā, la margine, 'l-aū întrebātū pre dĕnșii ce ómenī suntū ; ei aū đisū : suntemū pĕscari. Și așa aū trecutū pren strajā Ungurĕscā, și nimene nu 'l-aū cunoscutū. Dece, pĕscarii 'l-aū dusū la casa unui boierinū Ungurescū, carele aū fostū avĕndū prieteșugū mare cu Petru Vodā ; ce pre Domnul nu 'l-aū aflatū acasā, numai pre giupānesa lui ; și pre tainā spuserā ei de Petru Vodā ; carea. înțelegĕndū de Petru Vodā, cu dragoste 'l-aū primitū la casa ei, și 'i-aū făcutū ospĕțū. Érā unū voinicū óre cine, ce fusĕse aprodū la Petru Vodā, prilejindu-se într'acelū satū, fiindū scāpatū și elū dintr'acele rĕutāți, îi spuserā lui de pĕscarii acia ce venise den munte, și sciindū elū cā Petru Vodā aū intratū in munți, și nimicā de dĕnsul nu se scie, și cugetāndū întru inima sa, cumarū putea înțelegĕ ceva de Domnul seū, aū mersū la pĕscari sĕ'i întrebe ; și dacā i-aū vĕđutū, indatā aū cunoscutū pre Domnul seū, Petru Vodā ; și aū cāđutū de i-au sĕrutatū piciórele. Atunce vĕđĕndū Petru Vodā pre credinciósa sluga sa, multū s'aū bucuratū și s'aū māngāetū, și multe cuvinte de tainā i-aū vorovitū, și imblāndindu-i-se inima, aū adormitū puțintel. Nice zābavā multā făcĕndū, pānā a odihnire Petru Vodā, érā acea giupānesā aū gātītū légānū cu cai, și 12 voinici intr'armați ; și dacā 'l-aū deșĕptatū, aū șĕđutū in légānū numai cu a-

celu aprodū, și au mersu pe locuri fōră de drumū, până au sositū la casa unui boiarin Ungurescū, care și acela era prietenū lui Petru Vodă; și acela, dacā 'l-au vēdūtū, cu dragoste 'l-au primitu și 'l-au ospētatū, și indata i-au gātītū légānū cu șese cai, că locū de zābavā nu era, că den urmă prinsese de veste óstea ce era la straja Ungurēscā, cum Petru Vodă au trecutū pentru dēnșii, și nu 'l-au cunoscutū, și s'au pornitū dupē dēnsul a'lū cerca, ca s'elū pōtā agiunge. Ce, Dumneđeū, cēl ce'i ocārmuitorū tuturorū celorū ce i se rōgā cu credință, au acoperitū pe Petru Vodă, și i-au datū cale deschisā; și mergēndū cu nevoință au sositū la Ciceū; și Sāmbātā, in rēsārita sōrelui, Septemvrie 28, au intratū Petru Vodă in cetatea Ciceului, și au inchisū porțile. Ērā cēl ce'lū goniaū den urmă, vēdēndū că au hālādūtū Petru Vodă dinaintea lorū, s'au intorsū inapoi. Acolo plāngere și tānguire era de Dómna sa, Elena, și de fiii sei, de Iliășū și Stefāniță, și de fiică-sa Ruesanda, și de alți cāsași, pentru multā scārbā ce le venise asupra-le, sciindu-se den cātā mārire au cāđutū la atātā pedēpsā. Deci Petru Vodă au intratū in bisericā de s'au inchinatū, mulțāmindū lui Dumneđeū că 'l-au isbāvitū de mānele vrājmașilorū sei *).

*) Cetatea Ciceul, in țēra Ungurēscā, era datā de Mătiașū, Craiul Ungurescū, in Stefan Vodă bētrānul, dupē ce se impācase amēdoī, cum s'au scrisū mai susū la rōndul seū; și era slobodā acea cetate de Craii Unguresci, Domnilorū de Moldova, s'ēși ție acolo averea cu ómenii lorū.— *Nicolaī Costinū.*

Éră Sultan Suleiman, Impăratul turcescū, cu óstea sa, in urma lui Petru Vodă, la Moldova, multă pradă și scădere făcēndū țerei, și călcānd-o, aū agiunsū până la Sucéva, cu mare urgie și pedépsă tuturorū locuitorilorū.

Din Cronica lui Mironū Costinū după „Operile complete“ publicate prin îngrijirea d-lui V. A. Ureche (pag. 448—452) tom. I an. 1886.

„Impărăția Turcului avēnd trébă totū cu Némții pentru Craia Ungurésca, bucurósă era că se sfădesce Ieremia Vod cu Mihai Vod. Așia s'aū trasū cuvēntulū până astădi, cum să fie trimisū cu taină 40,000 de galbeni de aur la Ieremia Vodă, să facă oști asupra lui Mihai Vod, și dires, ce'i dīc ei atīșerifū de Domnie vécinică lui și seminției lui.

Simțind Mihai Vod că 'i totū vin asupra'i Lésii cu Ieremia Vod, 'și au mai înglotit óstea, și 'și au ales loc de a dare a rēsboiū Leșilor pe apa Teléjinului Avea la acelu rēsboiū Mihai Vodă 60,000 de ómeni Unguri, Munteni, Sêrbi și Némți încă avea puținī, au toemitū óstea pe malul celu de dincolo. Calăreți aū pus de ambe părțile la aripī, éră pedestri-mea cu puscile o aū toemitū tocmai asupra Vadului, unde era vadul, și așia aū așteptatū pe Lési, puind apa ca o pedecă între oști, până vor deprinde oștēniū lui acel felū de óste, și să vadă până în cât sunt de sâmeți Leșii la rēsboiū.

Óstea lui Zamoiskii era la număr ales 30,000 de Lési, și 10,000 la Ieremia Vod, óste de țéră. Inse, ós-

tea Leșescă era alésă totu în léfă, că și lefecii cei vechi, ce le dîcū ei Cvarcana, erau toți cu Zamoiskii, și lefecii noi, cari i făcuse Craiul sé fie împotriva Șvedului, toți era cu Zamoiski, fără ómeni de pre la Domni, ginerii lui Ieremia Vod. De tótă óstea cu Zamoiskii și cu Ieremia Vod 40,000 era, între cari era 4000 de Husari. Acel fel de óste este totu în her, temeinică óste fórte, și neînfrântă, ales de oștile care sînt ale nóstre și Muntenesci.

Décă aū sosit la Telejin și Lésii, precum era oștile lui Mihaï Vod tocmita, așa aū tocmitu și Zamoiskii. Aripa ținea din adrépta Petru Laski óstea călărăscă; di'ntr'acole era și Husarii. Din a stînga, Ieremia Vod cu óstea sa și cu o sémă de Leși. Érá Zamoiskiî singurū cu pedestrima și cu armata, adecă cu puscele, aū ținută miđilocul, și dreptū împotriva pedestrima lui Mihaï Vod aū statut cu óstea.

Cu atâta era mai meșterū Zamoiskii de cât Mihaï Vod, că câtū aū sosit, îndată aū făcutū cu pedestrima sa băsci de pămêntū înalte. și acolo aū suit îndată puscele. Tótă đioa aceea a statut răsboiul; numai den tunuri unii la alții și den senéte dau peste apă.

A doua đi, mai sémêț Zamoiski de cât Mihaï, aū trimis de aū cercat mai sus pre apă, despre munte, și aū aflat vadū: și îndată tótă aripa ceea ce sta den dirépta, stoluri după stoluri, aū pornit la vad; statut'aū singur cu focul asupra vadului mai tare decât în đioa d'întâin.

Mihaï Vod, vedênd că trece óstea călărăță a Lési-

lor pren alt vadū, aū întărit pedestrimea și el cu șanțuri; érá el cu tótă óstea călare aū mers împotriva oștii ceí Leșeșci. Vedënd Zamoiski că lipsésece tótă óstea cea călărétă a lui Mihaí Vod, aū pornit si el tótă óstea sa și cu Husarii într'acolo cu Petru Lasci.

Miratu-s'aū Mihaí Vod de semeția Leșilorū, cu ce sirguélă aū apucat vadulū, și aū stătat acolo un răsboiū mare acolo, pentru vadū. Singur Mihaí Vod, ca un leū, în fruntea răsboiului; și aū fost răsboiul câte-va césuri până aū sosit și Husarii. Nedepriusă óstea lui Mihaí cu acelū felū de óste ce saū pomenit, Husarii.

Acel fel de óste este tot în her, numai ochii și vergele se ved; mulți pun și aripī, tocmite de péne de hultur, saū de alte pasēri mari; și ceí mai de fire, cu pardoși peste platoșe; érá slugile carii n'aū pardoși pun scórțe de ceste Turcesci; érá în fruntea cailor pun o tablă de her, și mulți și pe la peptul cailor, pentru ferélă de glonțuri. Nice hie ce calū încalecă Husarii, ci tot cai mari, groși, se póta birui a purta tarulū, și tot friji de ceí Nemțesci, séu cai Turcesci, la ceí mai de hire. La răsboie nici-odată nu alérgă mai mult din trépădul calului, séu numai când sar asupra pedestrimei, ori taberei; că asupra oștii sprintare, cum éste Tătarul, nici-odată nu-i slobod, că se răschiră Tătarii, și nu face cu sulița nici o trébă. Sulițele lor sunt câte opt coți de lungi, cu prapure până in pământ. Ca un ȕid staū la răsboiū.

Dacă aū sositū tótă óstea Leșilorū peste vadū, și Husarii s'aū stolit și aū purces asupra oștii lui Mihaí

Vod, și de la cel-l-altă vad au biruit focul lui Zamoiski pe pedestrirea lui Mihaï Vod. Și cum au împins'o de la mal, din șanțurile lui Mihaï Vod, au și cuprins'o călărimea ce mai era cu Zamoiski; și au cădut tótă pedestrirea lui Mihaï Vod, cu tótă armata, pe mâna lui Zamoiski.

Au datū scire lui Mihaï Vod de pedestrirea lui că s'au spartū de la vad; și acolo iarăși nu era puintă să se înfrîngă óstea Leșescă. Numai ce au căutat a dare dos oștile lui Mihaï Vod, însă, nu de tot in rēsipă, ce cu tocmelă, întorcându-se singur Mihaï Vod unde era greul; și tot așa au mersū apărându-se până la un oraș. ce se dice Târgușorul.

Sciind Zamoiski de Mihaï Vod cine este la rēboie, se nu se mai depărteze óstea lui cea călărētă, temându-se cumva in gónă de smintelă, au trimis trîmbițași de au dis se se întórcă óstea, și cu poroncă la capete numai, să se întórcă; și saū intors óstea Leșescă. Cădut'au la acela rēsboiū 1000 de trupuri, de âmbe părțile; iară vii mulți prinși din óstea lui Mihaï Vod. Fost'au acestū rēsboiū in anul 7108.

Se urise Munténilorū cu domnia lui Mihaï Vod tot cu oști și cu rēboie. Ce, după fuga lui Mihaï Vodă, trei zile au ședut Domniū, Ieremia Vod, și Simeon Vodă, și Zamoiski, pre loc, până au început a veni toți boiarii țerei Muntenesci și slujitoriū, priimind, pre Simeon Vod Domn, cu giurămēt; și au mersū și Ieremia Vod până în Bucuresci, și au aședatūla scaunū pre frate-său Simeon Vod lāsând și Zamoiski

trei mii de óste Leşescă cu Iani Potočki, Starostele de Caminița. Jeremia Vod și cu Zamoiski s'aũ întorsũ la Sucévã.

Din cronica lui Ioanũ Neculce (pag. 320 t. II din „Cronicile Romãniei“ de Mihail Cogãlniceanu).

„Împãratulũ Moskului, nesciindũ rîndulũ locului acestuia, așjdere și Dimitrașco Vodã nu scia, fiindũ de copilũ micũ în Țarigradu, și cu venitulũ la Iași și cu cele cinsti și tefericii multe se hãmeise de nu se putea sã se mai grijascã nimicã; și precum este firea Moskali-lorũ temãtoare de viclesugũ, cu nime nu se sfãtuia din boierii Moldovei, numai cu Dumitrașco Vodã. Așjdere și Dumitrașco Vodã, vedẽndu-se în cinste mare de la Moskali, se vãtnosise, și cu nime nu se mai sfãtuia, ce ținea pe Turci istoviți de totũ de Moscali. Ca cum arũ lua óre cine cãrpa unei femei din capũ, așã țineau ieĩ, cã orũ lua și orũ bate puterea Împãrãției Turcesci; și au purcesũ óstea netocmitã în giosu carii cum puteau; óstea Moldovenescã de la tefericia cea din Iași, giumatate împrãstietĩ pre la bejenii sã se mai grijeascã de bucate, alții pentru jaculũ, precum suntũ Moldovenii gata la jacuri.

Atuncea s'au fãcutũ trei obuzurĩ: unũ obuzũ, ca vr'o șapte mii de óste, mergea înainte ușori cu Ianãși Generalulũ. Alu doile obuzũ, ca vr'o cinspredece mii de óste, mergea cu Împãratulũ și cu Șeremetũ și cu Dimitrașco Vodã. Alũ treele obuzũ, mai pre urmã, cu tótã

greimea pedestrime, mergea Repninū Generalulū. Și așa mergea de departe unū obuzū de altulū, cale ca de două césuri, Érá din gura Jijiei până în gura Sărăței, pe Prutū, se tēmplase țacelū locū, totū māncată érba de lăcuste, câtū ierā numai pāmēntulū de nu aveañ ce mānca caii. Decī, cele două obuzuri ce erau mai ușóre a Împēratului și a lui Ianōșū Generalulū, s'au depărtațū înainte, ca sē agiungā la gura Sărăței, unde era érbā, și siliau sē agiungā acolo și sē aștepte greimea; decī, rămāsese obuzulū celū cu pedestrimea departe înnapoi de cele două obuzuri, fiindū óstea leșinată și bolnavā, și ca vr'o sutā de care pline de ómeni bolnavi, și pre alții îi mână cei mai sãnătoși de'napoi ca pre vite. Atunce óstea Moskicéscā, cum mergea înșirată pre de céstā parte de Prutū, érá Tătārimea erā pre de ceea parte, trecusē de códa oștii Moskicesci în susū pre câmpū. Se vedeau focurile ca steléle, și nu treceau Tătarii din cea parte la Moskali dincóce, nici Moskali cęștia dincóce nu trecéu la Tătari la ceialți dincolo, nici făcéu zāhāélā nimică unii altora. Érá óstea Moschi-céscā arāta preste sémā de multā, fiindū care multe, și Tătarii încă așteptaū de orū bate Moskalii pre Turci, sã se închine și ieī la Moskali. Decī, cum aū sositū Ianōșū Generalū, într'o Sâmbătă spre amédă-đi, în luna lui Iulie în șese đile împrotiva gurei Sărăței, lūngā o baltā, de au descălecatū ca în laturi de Prutū, érá Turcii au și sositū și ieī împrotiva lorū la Prutū, și au și făcutū trei poduri, și au începutū a trecere Prutulū în céstā parte. Decī Ianōșū Generalū au scrisū la Împē-

ratulū, sē pāzescā sē vie mai tare, sē se afle până în
điuā tōtā óstea la unū locū, séu elū sē se întórcă în-
apoi la nópte, că Turcii suntū multī, și n'a puté elū
sē le stea împotrivā cu câtā óste are, sē'i sprijinescā,
și póte să'lū spargā. Împératulū după ce au vedutū
scrisorile lui Ianōș Generalū, au socotitū că iel cu o-
buzulū lui, ce ieste lūngā dēnsulū, póte sē agiungā la
nópte, dérā pedestrimea este departe înapoi, nici a doua-
đi n'a agiunge ; că era pe la Răbīie ; érá Împératulū
era în gura Prutețului la casele Banului. Deci, au so-
cotitū și au scrisū la Ianōșū sē se rădice la nópte, sē
vie înapoi la obuzulū lui. Deci, Ianōș Generalū, cum
aū vedutū scrisorile Împératului, că'i serie sē se în-
tórcă înapoi, cum au înoptatū, la două-trei césuri de
nópte, au și purcesū înapoi ; érá Turcii, auđindū huetulū
carelorū 'și-aū și făcutū spaīmā, și au și începutū sē
fugā ; érá unū Pașā au disū Vezirului că vuetulū se
pare că se duce, érá nu vine. Deci, fiindū unū Buluc-
bașā, fie némulū séu Sērbū, turcitū, de la Bosna, anume
Colcégū, și'l trimesese sē mérgā să vadā, și cum s'au
dusū au și luatū limbā că fuge obuzulū ; si așa, au în-
cetată Turcii de a fugi, și vērtosū au începutū a trece
Prutulū tōtā nóptea. Érá Colcégū, dintru acea limbā
au agiunsū cu vreme de este acum Pașā la Hotinū.
Deci, obuzulū lui Ianōșū Generalū, întru acea nópte au
mersū cu pace, și au sositū până în điuā la obuzulū
Împératului, în gura Prutețului, la casele Banului. Érá
Turcii a doua-đi, Duminică diminéța, în luna lui Iulie
în șapte đile, veniau care cum puteau în puterea cai-

lorū ; atunce au scosū Moskalii afară din obuzū vr'o patru mii de Moskali mai giosū pe lîngă balta Prutețului, ca trii-patru pistrele de săgétă, și au ieșitū și Moldovenii împrotiva celorū patru mii de Moskali, alătore, mai pre despre câmpū și cu Dimitrașco Vodă, și cu puținei Donți și Căzaci, alătore cu Moskalii. Deci, Turcii aū și începutū ânteiū cu Moldovenii a'si da palme și a se hărăți ; ce, până au începutū Turcii a se îngloti, stau ôre-ce bine și bieții Moldoveni, macarū că era ôste de strânsură, negijiți bine, și fără de arme și neînvățați la rēzboiū, că ei nu avusese ôste de de multū ; érá apoi înglotindu-se Turcii mulțime, nu mai puteau se ție rēzboiulū, că Turcii aveau totū focū și cai buni. Érá Moskali cālări cu focū denapoia Moldovenilorū sē'i rătuéscă nu erau ; că, cālărimea cea cu cai buni, o trimisese Împēratulū cu Toma la Brăila ; ce, le au căutatū numai a dare dosū asupra obuzului. De miratū era încă și câtū stătuse de s'aū bătutū ; ce putincioși erau ei sē se bată cu ôste Turcéscă. Atunce Turcii, vēdēndū că Moldovenii au dositū la obuzū au începutū a dare năvală asupra celorū patru mii de Moskali ce erau afară de obuzū, și a Donțiloru ; deci, așa le dau năvală, câtū se părea că orū trece Turcii cu cai peste dēnșii ; érá Moskalii îi sprijiniau tare din focū : érá pre Donți și pre nisce Căzaci, îi purtaū totū vârtejū prin pregiurulū Moskalilorū, numai sē'i deslipéscă de lîngă Moskali ; ce aveau norocū de balta Prutețului, că era de o parte de dînșii, că i-arū fi deslipitū de lîngă Moskali. Atunce, vēdēndū că Turcii totū se a-

daogü, le au căutatü numai și acelorü patru miı de Moskali de au venitü érá la obuzü, și cu acei Donți și puțini Cázaci. Deci, până în sară, întru acea ți Duminică, totü veniaü Turcii vırtosü din giosü, și se aședase pre cóstă la délü, érá Tătărimea totü trecea în susü spre Huși, dreptü pradă, pre la bejenii, ca lupii; cum arü trece nisea löcuste, așa treceaü de mulți. Ce, cum dau Turcii câte o dată návala la obuzü, dară îi împroșeau Moskalii, și obuzulü ședea pre lüngă balta ce se chiamă Prutețulü, alătore, óste înșirată; ieșiau hărăți din óste moskicească, și de la noi Moldoveni, și de la Turci, de se hărățiau, până ce au înseratü. Érá obuzulü celü mare moskicescü au totü venitü la un locü, să se împreune cu obuzulü Împératului, și n'au pututü într'acea ți se ajungă, ce numai până la Stănilesci au venitü. Érá Împératulü, vedëndü că nu mai vine obuzulü celü mare, pedestrima, tare s'au îngrijitü. Atunce m'au chiematü pre mine, flindü Hatmanü și 'mı-aü țișü: Cuteza-voi eu cu doă sute de Draguni și cu o sută de Moldoveni s'elü scotü pre Măriea sa și pre Împératésa, că va puté merge calare, s'eı scotü în țera Ungurésca; — că în țara Leșască nu cutezau, că-ı scriea Împératului Kneazulü Dalhoruki din țera Leșască, că Leșii îi suntü neprietenı, și au strânsü óste nu ca s'eı dee agiutorü, ci ca s'eı stee împotriva, — și să lese pre Șeremetü și pre Dimitrașco Vodă în urmă cu obuzulü ca să se bată cu Turcii? Ce, ieu i-am răspunsü că ıeste unü lucru prea cu grijă mare a ispiti; căci, astădi tótă țiua au vedütü Măria să cum au tre-

cutū Tătarii și Turcii totū în susū, ca cum arū merge nisece lōcuste ; cine îi scie câtū locū orū fi cuprinsū în susū. Și noi, în cestă nópte, sau omū puté să eșimū din trînșii, sau ba. Apucându-ne đioa este unū lucru prea cu primejdie se lāsămū óstea cea multă, și se mergemū cu o mână de ómenī. Măriea sa este Împēratū, și este unū lucru fōrte cu grijă să nu cadă la vre-o primejdie : că, de arū fi unū omū mai de-giosū, de s'arū tēmpla și primejdie, n'arū fi atâta lucru mare, — Decī, Împēratulū, auđindū aceste cuvinte ale mele, au socotitū și elū că'i đicū bine, și nu s'au cutezatū. Și îndată s'au rădicatū Împēratulū cu obuzulū lui de acolò, de lūngă casele Banului, și au purcesū nóptea în susū prin întunerieū, de nu se vedé mâna, și au mersū tótă nóptea, și până în điuā au agiunsū la Stănilesci suptū dealū. Érá de focurile Turcilorū și a Tătariilor erā cuprinsă tótă costișa până pre subt pădure, totū câmpulū acela, până în Huși : érá Turcii și Tătarii de la focuri auđiau hreamētutū obuzulū, și nimicā nu se clin-teau de la focuri. ca cum arū fi fostū nisece ómenī morți, până în rēversatulū đorilorū. Érá când au fostū în rāvērsatulū đorilorū, de începuse a se lumina de điuā, Lunī, atunce s'au tēmpinatū Împēratulū cu tótă grei-meā pedestrimeī ce era la obuzulū lui Repninū Generalū, în satū în Stănilesci ; decī, îndată cum s'au tēmpinatū, au și începutū pedestrimeā a se înșirā cu păr-canele în spate, unū rândū pre de o parte a taberei, altū rīndū pre de altā parte a taberei ; érá obuzulū Împēratului totū păzia de intra în miđilocū în cela-l-altū

obuză, în pedestrime. Ce, n'aū apucatū a intra tôte carele Impēratului în celū-l-altū obuzū, în pedestrime se se încheie pārcanele, și aū și lovitū Turcii și cu Tātariū denapoī obuzulū ; și așa aū făcutū unū chiotū mare, și aū datū o nāvalā strașnică, câtū aū rumptū vr'o sutā de care și le-aū luatū, cari care nu apucase a intra în pārcane ; și într'acele care ce aū luatū Turcii, s'aū tēmplatū de aū luatū și vr'o trei cāruțe pline de bani Impērātesci.

Mai dat'aū și alții nāvalā în cōstele obuzului din giōsū, și alții în cōstele obuzului de susū ; ce, aceia n'aū pututū strica nimicā, mai multū își-au stricatū lorū, cā erau pārcanele înșirate și tocmite bine. Deci, cum aū datū nāvalā Turcii, érá Moskaliū aū și slobođitū pārcanele la pāmēntū și aū slobođitū toți odatā foculū într'ēnșii ; și așa cădeaū Turcii ca cândū arū cădea nisce pere cōpte dintr'unū perū cândū ilū scutură ómenii. Érá bieții Moldoveni, câtū se putuse ține la unū locū de stéguri de nu se rāsipisē nóptea prin obuzuri, ei mergeaū înainte obuzului afarā din pārcane ; deci, Turcii, vedēndu'i afarā din pārcane, așa le-aū datū o nāvalā ca o nōjā de lupi într'o turmā de oi ; ce, Moldovenii, neputēndu'i sprijini, aū și plecatū fuga înapoi asupra obuzului ; éará Turcii gonindu-i, pe cari cum îi ajungeaū îi luaū în sulite și-i omorīaū ; și se făcea mare chiotū. Deci, agiungēndū Moldovenii în fruntea obuzului, iearū Moskaliū n'aū vrutū să le deschidā pārcanele ca se intre în lāuntru în obuzū, ce, le-aū făcutū semnū de aū puresū alāture cu obuzulū a fugire, și la jumātate de o-

buză, le-au deschisă parcanele de le-au făcută pörtă, și au începută Moldovenii a intrare prin cöstele obuzului în obuză. Érá Turcii totă îi goniau, ca nisce lupi, pre lüngă obuză, érá Moskalii stau de'i privéau până s'au apropiată Turcii apröpe, și au intrată Moldovenii mai toți în obuză ; atunci Moskalii, aflându vreme, odată au sloboditū foculū din pörta ce o făcuse până în fruntea obuzului, și așa au oboritū pre Turci, ca cum i-arū mătura cu o mătură Apoi, Turcii sau speriată a mai da năvală la obuzulū moskicescū, ce mergeau pe departe, ca la o mie și mai bine de pași bărbătesci, fără câtū numai ce eșiau de se hărățiaū câte doi-trei, și de la noi așijdere, de se loviau cu dênșii, și din ofițerii Moskicesci și din Moldoveni ; că ofițerii Moskicesci mergeau totă pre din afara părcanelorū, cinesi dreptū stégulū sëu ; érá pe din lăuntru, alătore cu parcanele, mergeau câte cincî rânduri de draguni pedestri, și în miđilocolulū lorū, carele și altă öste. Érá în cöda obuzuluđi d'napoi se totă băteaū vartosū cu Turcii, că începuse a agiunge și pedestrimea Turcéscă, Enicerii ; deci, mergeau câte puținelū, și iearū stau de așteptăū pe cei din urmă că cei din urmă aveau greū mare, bătându-se necontentitū, și cândū sta obuzulū. Moskalii aveau câte o pușcă mare pe la stéguri ; și unde vedeau câte unū bulucū de Turci, câte dece-cincî-spre-dece la unū locū, ei și întorceau câte o pușcă cu căruța și dau în Turci ; și așa îndreptăū pușca de bine câtū nu era nici odată să nu lovéscă, orî calū orî omū. Deci așa au mersū luni totă diua până în vremea chindiei, de la Stănilesci de

sub délū până la Prutū. Și dacă aū sositū la Prutū aū mai rēsufatū óre ce la apă ; că tótă ziua nu băuse apă, nici ei nici caii lorū. Éra Turcii în scurtă vreme aū începutū a se înmulțire peste samă ; și aū agiunsū și Vezirulū cu tótă puterea ; și de ceea parte de Prutū încă aū începutū a sosire óste Turcésca, și Leși^I a lui Voevoda Chiovski ; și era unū délū mare împotriva obuzulū moschicescū de ceea parte de Prutū, și nu puté óstea Turcésca se se pogóre la vale, se se apropie de Prutū, de reulū puscilorū moskicesci, că'i împoșcau Mokalii prea tare. Norocul Moskalilorū era, că nu aveau Turcii de ceea parte pușce mari, acei din délū dimpotriva obuzulū, că ar fi stricatū reū obuzulū moskicescū ; éra de césta parte se pusese Turcii în dosulū unorū spinī, și făceau stricaciune Moskalilorū de după spinī. Impératulū aū poroncitū de aū eșitū din obuzū toți Moldovenii de aū datū năvală Turcilorū la spinī, și i-aū gonitū pre Turci de la spinī, și s'aū mai măritū părcelele de aū cuprinsū spinii înlăuntru în obuzū.

Atunce aū prinsū și pe unū tureū viū, și 'lū au dusū la Impératulū ; și acelū tureū aū spusū Impératulū câtă óste Turcésca este, o sută doă-zeci mii de Eniceri pedestrime, și douē sute și cincī-zeci de mii Spahii călărime, și patru-zeci de mii Sirdengisti, carii suntū giurați de mergū înaintea războiului ; așjdere și Hanulū din Krîmū, și cu Sultanulū din Bugégū cu Tătărimea, și Voevoda Chiovski cu Leșii și cu Șveđii, căți orū fi de mulți nu scie. Și aū mai spusū că aū venitū cărți

de la Impăratul Turcesc, scriind la Vezirul, de a socoti că nu va putea birui pe Moskali, să caute să facă pace, și ce ară cere Moscalii să le dea, să nu se bată.

Deci, Impăratul Moskicesc, înțelegându vorba acelu turc, a pus pre Șeremetu de a scris o carte de la dânsul la Vezirul într'acesta chip: „Precum noi am avut pace cu voi, și voi v'ati potrivit Craiului Șvedului, de ati trimesu pe Hanul și pe Sultanul de a pradatu astă erna în țera noastră fără de nici o vină; și încă n'au agiunsu cu atâta, și te-ai sculat acum și Măria ta cu totă puterea de vii asupra noastră. Deci, Impăratul nostru, oblicind de acéstă faptă, m'au alesu pe mine cu acéstă oște să iesu înainte întru întempinarea Măriei tale, ca se sta să vorovescu cu Măria ta, și să punem la o cale pentru acéstă pradă ce ne-ati făcutu, ca să facem pace; că noi nu suntem bucuoși ca să stricăm pacea, că noi ținem pace. Era Măria ta cum ai vedutu oștea mea, cum ai prinsu a bate, și nu stai să vorbim. Pentru acésta te poftescu să'mi faci scire, să știu cum oi scrie la stăpânul meu, la Impăratul; căci, eu n'am venit pre batae, ce, pre pace.“ Intr'acést chip a scrisu cartea cu numele lui Șeremetu, tainuindu-se Impăratul Moschicesc că nu'i în obrazu; și a dat'o la acelu turc, și așași atunce Lunī sara ilu a trimis la Vezirul. Turcii atunce sara a făcutu dova după cum li-i obiceiul de strigă cu toții tare cându facu dova, adecă se rógă lui Dumneđu; eru Impăratul Moski-

cescū, dacă aū auditū așa, în grabă aū săritū, gândindū că aū datū năvală Turcii, de ie-aū spartū obuzulū, și întreba ce este. Érá Dimitrașco Vodă aū spusū că facū Turcii rugă la Dumneđeu ; érá Impēratulū s'aū zimbītū a ride, și aū đisū : „macarū că suntū păgāni, dar se rógă și ei tare lui Dumneđeu“.

Deci, aū istovitū Turcii dova, sau și apucatū a dare năvală de trei-patru părți în obuzulū Moskicescū ; și așa se băteau, câte unū ceasū și mai bine ținea năvala ; érá Moldovenii ședeau acolo în miđiloculū obuzului, ca cumū arū ședeau la casele lorū, așa nu aveau nici o grijă ; că puscele turcesci nu le meșterșugua bine, și treceau peste obuzū ; și aruncau Turcii și cumbarale de cele mari, și suindu-se susū, nu apucau se cadă josū și se spargeau ; și, de și cădea vre una, cădea în laturi, și nu nemeria în obuzū. Și cândū sta câte odată bătatea, atunce și începeau trāmbițele Moskicesci a đicere ; și pe atāta cunóscemū că n'aū spartū Turcii obuzulū Moskicescū ; și așa tótă nóptea s'aū bātutū. Dicea Impēratulū Moskicescū că are și elū doă cumbarale de cele mari făcute cu altū meșteșugū, cu otravă, care ilū ținea una câte cincī-đeci pungi de bani, și se căia că n'aū luatū mai multe ; că acum arū arunca și elū vre una ; darū n'are la cine arunca, că ordia Turcilorū încă nu era strānsă să fie aședată la unū locū ; că acelū felū de cumbarale, suntū nu numai hiearele ce suntū într'insele sē fie otrāvite, ce și mirosulū pe cine ajunge cade de móre. Ce, orī cum, diminēță di'nt'r'acele doă cumbarale a arunca una unde a vedea ordia Turcilorū strānsă.

Dimitrașco Vodă își lăsase dómna în Iași cu unŭ poleŭ de Moskali și cu vre-o doă sute de Căzaci, dîcîndŭ și Impĕratulŭ căși va lăsa Impĕrătésa în Iași, iarŭ apoi n'aŭ lăsat'o, ce aŭ luat'o cu dânsulŭ; érá dómna aŭ rémasŭ în Iași. Disu'i-aŭ atunci câți-va boieri sĕ nu-și lase Dómna în Iași; și mai vîrtosŭ i-amŭ dîsŭ eŭ să o trimeată la Hotinŭ sau la Cameniță, că fiindŭ vreme de nepace, și de s'arŭ întĕmpla vre-o primedie, îi va fi cu greŭ, că nu va avea nici vezetei, nici slugi, și cine scie cum s'a întĕmpla; érá de va fi pe voia creștinilorŭ, lesne 'i va fi a se întórce ca să vie la Iași. Érá Dimitrașco Vodă s'aŭ mániatŭ și mi-aŭ răspunsŭ sĕ'mi iaŭ eŭ muierea, de mă temŭ, sĕ o trimitŭ unde mi'i voia; érá elŭ pre Dómna din Iași n'a eláti'o nicăiri. Érá apoi, dupĕ ce aŭ vedŭtŭ că aŭ încungîuratŭ Turcii obuzulŭ, elŭ tare s'aŭ spĕriatŭ că arŭ fi trimisŭ Turcii niscai óste Turcésca la Iași, și'i vorŭ lua Dómna și coconii; și plîngea și întreba în tótă óstea cine s'arŭ afia unŭ voinicŭ sĕ ésa pre furișŭ sĕ se slobódă la Iași, sĕ dee scire Dómnei sĕ fugă, și-i va da pentru acea slujbă o sută de galbini de aurŭ, séu și doă; și nime nu cuteza sĕ se apuce sĕ mérgă. Apoi, Dimitrașco Vodă, vedĕndŭ că nu se păsese nime, se ispitia elŭ singurŭ sĕ mérgă, și cu Brahă, Căpitanŭ de dărăbani, și își găsisĕ și cealmale și haine Turcesci sĕ se îmbrace sĕ ésa nóptea din obuzŭ sĕ intre în óstea Turcésca, ca dóră arŭ putĕ strĕbate la Iași la Dómna sĕ o iee și sĕ fugă. Ce, din obuzŭ nu putea eși nime, că nu'i lăsa Moskalii la părcane fōră de ucazŭ; și s'aŭ

duşă Dimitraşco Vodă şi la Impăratul de i-au spusă ce va să facă, şi au cerşut ucaz; ce, Impăratul n'au vrut să se dea ucaz; şi i-au dăşă că pôte să luă prindă Turcii, şi 'l-oră omorî; érá la Iaşi, său oră fi mersă Turcii, său ba; érá așa dăca 'l-oră prinde, 'l-oră omorî şi pre dăşul, şi oră merge apoi şi la Iaşi; şi se nu se tēmă, că de oră şi merge Turcii la Iaşi, nimică n'oră strica. Ce, elă avea grijă şi mare jële, şi nu numa¹ elă, ce şi noi cu toţi, căti ni erau casele în Iaşi.

Rugămă pre Dumneavóstră, iubiţilor cetitori tineri, să luaţi sēma acestei scrisori; că, de s'ară tēpla vre odată să măi vie nisce lucruri ca aceste în țera nóstră a Moldovei, să vă sciţi chivernisi, să nu păţiţi şi voi ca şi noi.

Moskalii la Turci nici odată năvală nu măi dă, ce totă Turcii dău năvală la Moskali, până își istovia focul, şi apoi érá se dău înapoi; érá Moscalii, totă cătinelă dupe dēşii mergeau; şi se lărgise şiragurile cele de Moskali în laturi; cătă alergai cu calulă, atăta se lăţise Moskalii de la carele loră. Érá cândă au fostă Marti diminēţa, Turcii s'au strānsă toţi departe, şi acolo şi-au făcută metereză, şi şi'au aşedată tóte puscele cele mari, şi au începută a se batere pré vrăjmaşă, cătă nu se vedea razele sórelui, şi se întunecăse lumea de nu se vedea omă cu omă, ce numaí se vedea para cum eşia din pusce ca cum ară arde nisce stuhă mare, trestiepe nisce vântă mare, așa se vedea foculă eşindă diu pusce. Numaí, ce voiă să dăcă, pôte fi, Dumneđeu feresce la rēşoiă, că dintr' o mie de sinețe abia se tēm

plă de lovesce unū omū; că de arū fi nemeritū totū foculū câtū slobođia, n'arū fi mai rămasū nici la Turci, nici la Moskali, omū de poveste; după cum ȃice un cuvântū Mironū Logofetulu: „mare este omulū,  r  la r sboi  mic   i este ținta“. ȃis'a  atunci Dimitrașco Vod  Imp ratului, să lege t te carele la un  locu a taberei, și să lase pre Migorodski Polco, nicul  cu cinci-șese mi  de Cazaci ce avea, și do -trii polcuri de Moskali s  r m te s  apere carele de c l rimea Turcului, de or  vrea să le dee n val ;  r  cu cealaltă  ste Moskic sc , cu soldații, s  dee n val  asupra Enicerilor  la meterez , că or  bate pre Eniceri, și or  lua și puscele Turcesci, și atunci or  fugi și cei-alți, călărime; că aș  li este obiceiul ; ȃic nd  că el  a  v duț  c nd  a  b tuț  Nemții pre Turci la Varadin , că după ce a  b tuț  Nemții pre pedestrima Turc sc , pre Eniceri,  r  c l rimea Turcului a  și purces  a fugire care cum putea.  r  Imp ratul  a  și r spuns  lui Dimitrașco Vod  ȃic ndu-i: „ți se pare, și ai vr  și ai pofti, tic l se  me, să fie pentru binele t n ; d r  de oi  și bate pedestrima, c l rimea este multă, și n'am  cu cine o goni.“ Că sta c l rimea cum ar  sta pădurea  mpregiurul  obuzului, de nu'i agiungea pușca; sta și privea cum se b t ; și Imp ratul  tot  nădăjduia că'i va veni r spuns  la ce scrisese n pțea, precum s'a  pomenit  mai sus . Și Vezirul  nu'i făcea r spuns , și tot  păzia de se bătea. Intru acea vreme, c nd  se băteau, venit-a  un  nouaș  cam  mică și stropia de plóie, și av m  grijă să nu dee atunci n val  c l rimea Turc sc , și oră per-

de atunce Moskaliî foculü. Érá Moskaliî nici se mîraü, şi ne îmbărbătaü, şi ne diceaü că mai pre mari ploî se băteaü ei cu Şvedii ; că aveaü mantale în spate, şi țineau flintele subt mantale ; şi mai greü era de foculü turcescü, de câtü de celü moskicescü. Şi n'aü ținutü multü acelü nouraşü, ce numai ca giუმეტate de cîfertü de césă, şi aü şi lucitü sórele cu mare ferbintélă, cum fî în luna lui Iulie.

Moskaliî cei din răsboiü trăgeaü atunce mare greü de sete, că n'aü obiceiü ca Turcii, se le care apă cu sacalele ; deci, Impëratulü aü poroncitü la Moldoveni, se le care apă cu polobóce, cu plosee, cu fedeleşe, cu ce orü puté ; deci, s'aü pornitü cu toţii de căraü apă. Vër-saü mîedurile şi vinurile de prin polobóce de căraü apă, şi duceaü la soldaţi, şi'i seriaü comisarii împëratesci la isvodü, şi le daü bani acelora ce căraü apă. A doa, mai trăgeaü greü Moskaliî că Inicercele Turcilorü eraü mai lungi şi de ferü mai bunü, şi băteaü mai departe de câtü flintele Moskalilorü ; şi Enicerii nu se prea apropiaü de Moskali, şi slobodîaü Inicercele ; dërá Moskaliî, fiindu-le flintele mai scurte şi mai slabe la ferü, nu le slujîa foculü de departe se agiungă foculü pre Eniceri ; érá de le arü fi venitü lorü pre îndamănă se le bată puscele departe, ca a Turcilorü, n'arü fi pututü ține Enicerii atâta de lungü răsboiulü ; seü, de arü fi datü vre o dată Moskaliî năvală, încă n'arü fi pututü ține Turcii răsboiü ; dërá ei nu daü nici o dată năvală, ce staü numai de se apăraü.

Acum venise Moskaliî de se apropiese de meterezulü

Turcilorū și de puscele unde erau aședate pré multū, de erau ca o sută și cinzeci de pași de departe Turcii de Moskali. Și era unū Generalū Némțū, anume Vitmanū ; acesta s'aū dusū la Impēratulū, și aū începutū a'lū mustrare tare pre Impēratulū, și'i đicea : "Ce este acesta, Impērate, de âmbłămū toți, nisce ómeni hămeiți, și nu ne căutămū orânduéla rēsboiului, după cum îlu scimū că se cade ? Că eū în multe rēzbóe a Némțului amū fostū, și sciū leaculū Turcilorū ce trebuesce ; ce'mi dă comanda oștii în mâna mea, că eū în doă-trii césuri oiū face ce sciū, și oiū curați pre Turci de nu îi vedé pre aice." Deci, Impēratulū, auđindū așa, i-aū datū ukazū aceluī Generalū ca s'ei fie tótă comanda oștii în zama lui, și se asculte toți Generaliī, precum li va poronci.

Éră aceluī Generalū, cum aū luatū comanda oștii în sama lui, aū și pusū ómenii lui de aū âmblatū împregiurulū obuzului, dândū scire tuturorū slujitorilorū, cum îi comanda oștii în sama Generalului Vitmanū, se fie gata toți de năvală. Și aū luatū câte unū rōndū de soldați din códă, și i-aū mai îndesitū în fruntea obuzului unde era rēsboiulū ; éră în códă unde erau mai suptiri rōndurile soldațilorū, împotrivă pe lūngă care, aū mai pusū pre lūngă soldați Moldoveni și Căzaci. Și așa era socotéla lui se facă : se se rumpă Moskali de la unū locū, rōndurile cele mai gróse, și se dee năvala asupra meterezului turcescū, și se'lū încangiure ; éră rōndurile cele mai suptiri se apere, de orū năvali asupra carelorū niscai-va călărime turcescă. Deci, gătindū óstea într'a-

cesta chipu, mers'aũ la temeiulũ oștii unde se bătea, și aũ mersũ și Impãratulũ cu dẽnsulũ, sã vadã ce va face. Èrã acelu Generalũ, cumũ aũ vedutũ pre unũ porucinicũ Moskicescũ, cã âmbã ferindu-se, 'l-aũ și junghiatũ cu șpaga sa ; și aũ și trecutũ înainte, ca cinspredece pași, în fruntea rãboiului cu șpaga gólã în mână, și aũ începutũ a striga : stupai, sã pãșescã mai iute înainte, și sã fie gata de nãvalã ; și'i îmbãrbãta, și a dice grenadirilorũ sã începã a arunca combaralele în Eniceri. Deci, cumũ aũ purcesũ soldații a pãși iute înainte, și Grenadirii începẽdũ a slobodi combarale, atunce Turcii aũ și începutũ a înderẽptare și a intrare în meterezũ ; èrã unii începuse sã se apuce de pușce sã le tragã sã fugã. Atunce, într'acelu cãsũ ce era numai sã dee nãvalã, 'l-aũ și nemeritũ o pușcã mare Turcescã pre acelu Generalũ, și aũ cãdutũ mortũ la pãmẽntũ ; așijdere și pre altũ Generalũ, pre anume Volkovski, totũ o datã 'l-aũ lovitũ cu o inicercã prin peptũ și aũ eșitũ pre subtũ subsiõrã ; ce, n'aũ muritũ, mai pre urmã s'aũ tãmãduitũ. Și Impãratulũ încã, de multã vãrsare de sânge ce vedea atunce, aũ ametitũ de milã ; și s'aũ dusũ la cortũ de 'l-aũ udatũ Impãrãtesa cu nisce apã și s'aũ tresvitũ Soldații atunce, perindu-le capulũ, s'aũ pãrãsitũ de nãvalã, și aũ mai contenitũ foculũ ; dẽrã și Turcii încã aũ stãtutũ, și s'aũ lãsatũ de a mai facere nãvalã. Deci, Vezirulũ aũ poroncitũ sã mai dee Enicerii nãvalã încã doã cãsuri ; și de orũ vede cã nu potũ face nimicã, s'èi lase și sã se întõrcã înapoi, și sã rãdice toți Bugegenii s'èi trecã Dunãrea în ceea parte. Și mer-

gându zapcii Eniceriloru de 'i silia ca se mai dee năvală, așijderea și călărimea Turciloru se gătia se mai dee și ei năvală ; érá Enicerii aú începutu a se sfădire cu zapcii lorú, și a strigare că ei nu mai potú se dee năvală, că dóră de îi voia Veziruluí se se prăpădescă toți Enicerii ; că nu era multú acum, de arú fi năvalitú Moskalii cumú purcesese, nici unú Enicerú n'arú fi remasú. „Ce, mai bine se faci pace, după cumú este poronca Impératuluí ; că noi amú peritú mai bine de giunătate, și câți și amú scapatú suntemú mai toți răniți, și n'omú mai merge.“ Deci, înțelegendú Veziruluí că gâlcevescú Enicerii, și Moskalii nu ca altă-dată aú începutu a se bate, socotit'aú și elú pre urmă se nu greșescă mai reú, și aú alesú pre Cerkezú Mehmetú Pașa Imbrihorulú, și 'l-aú trimisú la Impératulú Moskulú cu cuventú de pace. Atunce aú stătatú de âmbe părțile armele de a se mai batere.

Atunce Șeremetú și Generalii Moskicesci, și alți boieri Moskicesci, li părea bine că dóră s'ará împăca cu Turcii, că li se supérase de câți ani se băteau mai înainte cu Șvedii ; și îndemnaú pre Impératulú se facă pace ; așijdere și Impérátésa, iarăși îlú îndemna se facă pace. Érá Generalii cei străini Nemții, nu primiaú, și diceau Impératuluí se nu facă pace, că se va căi pre urmă. Așijdere și unú dascalú alú Impératuluí, Moskalú, și acela nu primia pace, și striga în gura mare se nu cređa pre păgâni ; și ținé reú și pre boierii și pre Generalii moskicesci pentru ce îndemná pre Impératulú se facă pace cu păgâni. Așijdere și Dimitrașco Vodă

cu boierii Moldovinesei încă căutaă reu, și grăiaă și ei să nu facă pace ; dără nu'i mai asculta nime ; căci, Moskaliloră tuturoră li era voia. Căđut'aă boierii Moldoveni, și ei, cu rugăminte la acelu dascalu să stee tare la Impăratulă să nu facă pace ; și sta Impăratulă în cumpene ; numai, n'aă pututu, că sta Impărătesa virtosă numai să facă pace. Impăratulă Moskicescū aă alesū trei boieri, anume pre Șeferū Ministrulă, și pre feciorulă lui Șeremetū, și pe Sava Rogojinski, și i-aă trimisū la Vezirulă ; și se temea Sava că'lă voră cunósce Turcii, că mai înainte vreme trăise la Ragusa cu neguțitorii, dără apoi nu 'l-oră cunósce. Deci, mergēndū la Vezirulă, aă tăgăduitū că nu este Impăratulă în obuzū, ce este înapoi ; ce în obuzū este numai Șeremetū. Atunce aă cerșutu la Vezirulă pentru prada ce făcuse Tatarii în țerile Moskicesci, să dea Turcii Dunărea hotarū Moskalului, după cumū aă venitū și solū, carele 'l-aă trimisū Brâncovanulă Vodă cu poronca Porții la Moskali, anume pre Makedon Comisulă, precumū s'aă scrisū mai susū. Éra Vezirulă aă risū și aă răspunsū că atunce aă fostū unū tērgū, éra acumū este altulă. „Că Tătarii aă prădatū, că de multū n'aă luatū cojōce de la voi, precumū erați tocmiți cu dēnșii de le dați câte treiđeci de mii de cojōce pe anū, ca să nu vă prăde în țerile vōstre ; ce, acumū eū voiū se cerū de la voi, éra nu voi de la mine“. Atunce aă đisū Vezirulă să lase pre Craiulă Șvedului să mérgă cu pace la țera lui, și să'i dea ce i-aă luatū, locū și cetăți. Ce, Moskalii n'aă primitū ca să'i dea înapoi nimică, fōră

câtă s'îl lase să mîergă cu pace cu treideci mii deoste prin țera Leșescă la țera lui; și după ce va merge acolo, oră sta la pace, fiindă și alți Crai megieși la miđlocu, să socotescă și să judece. Deci Vezirulă au lăsată se fie așa, că nu se prea silia nici Vezirulă pentru Șvedu, căci Șvedulă se ținea de fire, și n'au vrută să vie la Vezirulă, ce elu gîndia că a merge Vezirulă la dînsulă. Noroculă Moskaliloră, că n'au venită Șvedulă atunce de la Tighiné, că n'ară fi scăpată picioră de Moskalu, că elu ară fi sciută ce ară fi făcută.

Din „Psaltirea în versuri“ întocmită de Dosofteiă mitropolitul Moldovei 1671—1686 publicată de pe manuscrisul original și de pe edițiunea de la 1673 de prof. I. Bianu. 1887 (pag. 27 și 28 și pag. 49 și până la 56).

Doamne Domnulă nostru, cum ț'ai făcut nume—De să minunedă 'n toate părți de lume, — Și prin toate ceriuri tu dai cuviință. 4. Sugarii din brate-ți cîntă cu credință,— Cînd vii să cerci iadulă, să legi pre vrăjmașul,— Să-i culegi dobînda și să-i strică sălașulă.— Vădă că-i făcut ceriul de mînule tale— 8. Cu toată podoba, și-i pornit cu cale.— Ai tocmit și luna să crească, să scadă, — Să-și ia de la soare lucoare și radă. — Stiale luminate ce lucescă pre noapte,— 12. De daă cuviință, tu léi urdătoate.— Ce poate fi omulă de-lă aducă aminte?— De cerci pentru dînsulă folos înaintă? Sau fiu său doară ce ț-i cu credință— 16. De gri-

jești de dînsul și-î faci socotință?— Puțânū nu de-
tocma cu îngerî în slavă— Î-a 'ntriacce și 'n cînste fără
de zăbavă. — Mare cuviință i-ai dat și cunună—20. Să
dîa 'nvățatură cu tocmală bună. — L'ai pusu-lū mai
mare, toate să-lū asculte—Câte sîntū pre lume cuvîntū
să nu-î mute.— Și i-ai supusū toate suptū a lui picîoa-
re:—24. Oile și boii și totū de suptū soare,—Dobitocū
sălbatecū de câmpū și de luncă, — Jigâniî siriape, ce
stricâ ș'apucă,— Pasărilor toate, ce sînt zburătoare—28.
De vîntū și de apă ce-s înnotătoare,— Pre chiții cei ma-
re, pre tot fialî de piaște,— Și 'nū totū ce-î în mare
elū oblăduiaște,— Doamne Domnulū nostru, cum ț'ai fă-
cut nume.—32. De să minunedă 'n toate părți de lume.

Iubi-te-voi, Doamne, că'tu-mî ești putiare.—Mi-î Dom-
nulū vîrtute 'n vriame de cădiare,—Și locū de scăpare
și de mîntuînță.— 4. Dumnedăū, ce-mă iaste nedajde 'n
credință.— Că scutul âm iaste la cîas de navală,—Cornū
de mîntuînță și de sprijinélă.— Lăudînd pre Domnulū
âl voîu striga 'n trébă,—8. Și de toțz pizmașii mă va
scoate 'n grabă.— Și cînd mă'mpresoară greutăți de
moarte,— Răuri de păcate, de-mî turburâ foarte,— Și cu
durorî iadulū cînd mă ocoliaște—12. Cu lațuri de moarte
de mă oviliaște,

Cătră tine, Doamne, strig cu jiale multă,—O Dum-
nedăū sfinte, tu vinū de mî-agîută.—Și să mî-ascuți
glasulū dîn sfînta ta casă,—16. Mișiaoa mia rugă nain-
te-ți să iasă.— Să-ți între 'n uriache glasulū mieū de
rugă,— Să nu ducū pedépsă preste vriame lungă.— De
tine pămîntulū tremurâ cu frică,— 20. Délurile, munțai

pieru ca o nemică.— Ție toată lumia cu frică-ți slujiaște,— Că dé ta mânie fumulū să lățiaște. — Fața ta cé sfintă cu focū pistrelédă, — 24. Cărbuni de la tine s'aprinđu de daū rađă.— Ție ța să plécă ceriul și tés-cultă,— Cînd pogori în țară, și stă 'n groază multă.— Scripiaște lumina suptū sfinte-ți picioare — 28. Cu negurâ groasă de gria strălucoare.— Cînd vei să faci cale, unde ți i cuvîntulū, — Ai heruvimi gata de-s riapedi ca vîntul. — Pus-ai întuniarecū de-ți ascunđi lumina,— 32. Cu sălaşū de ape céi făcut cu mâna.

Și pre denainte-ți nuorii facū cale,— Cu ploae aprinsă cură ca o vale.— Piatră cu jeratecū, cu foc âmpreună,— 36. Cu multă tărie Domnulū din ceri tună. — Da-ș-va de sus glasulū, săgeți va trimite,— Greșiții să-și moae inemi înpietrite. — Pre pizmași goni-î-va cu fulgere multe,— 40. Și le va da spaimă cu săgeți mânunte.— Mările săca-va de s'a vedîa fundulū,— Âpele fugi-vorū dé rămăne prundulū — De îngrozătură și de ria 'nfo-care. — 44. Cé să slobođască Domnulū cu suflare,— Ce tu, Doamne sfinte, la cias de năvală — De sus âm trimite a ta sprijinélă,— Și mă ia la tine de la ape multe,— 48. Trage de mă scoate de la pizmaș iute,— Ce mi-i cu urgie și mă sărguiaște— La đă de nevoae de mă sprejiniaște. — Sfînția ta Doamne, âm ești rađam tare,—52. M'ai scos la lărgime, locū de alintare.

Mi-i scoate la tine, dărui-mi-vei plată — Pentru dreptate și milă bogată.— Și mânulorū miale vei da curățae,— 56. Să iaū de la tine darū cu bogățae.—Și căile tale, cialia ce-s de viață — Să le păzască, Doamne, cu

multă dulcătă, — O Dumneșău sfinte, și nu m'oi abate.
60. Dintr'a ta poruncă să mărgu în păcate. — Giudia-
țele tale âm sîntu toate 'n față, — A ta dereptate o țâu
cu dulcătă. — Că eū pentru tine voi fi fără vină, — 64.
Feritū de greșală și curat de tină. — Și mă voi feri-mă
și de străbătate — Pentru să-mă dia Domnulū după
dereptate. — Și mânulorū miale după curățae, — 68. Na-
inté sa Domnulū să mă dia bogățae. — Cu pré cuviosulū
cuvios ti-ī face, — Cu nevinovatulū ț'va fi viața 'n pace.
— Iară cu aleșii bunū te vei aliage, — 72. Cu cel îndă-
răpnicū ti-ī strămba din liage.

Că oamenii sméreni, carii n'au mîndrie, — Ia mântul
Domnulū și lé da tărie. — Iară ochii cei nalți a sâ-
meți și falnici — 76. Âi va smeri Domnulū ca nește ne-
harnicē. — Și tu, Domne sfinte, âm trimiți lumină, —
De-mi luminedi față cu rașă senină. — Ș'alū mieū în-
tuniarecū dobîndiaște rașă — 80. Dintr'a ta lucoare ce
străluminéșă. — Și de la primejde scapū, Dumneșău sfin-
te, — Cu a ta putiare de năpăști cumplite. — Și tu mă
vei triace preste zidiuri nalte, — 84. Prin căile tale ciale
strecurate. — Cuvintele tale sîntu arse ca foculū — Și
sîntu strecurate de scripăscū cu totul. — Și tuturorū
Doamne, tu le ești scutință, — 88. Ce-și aū cătră tine
nediajde 'n credință. — Dară cine-ī altulū Domnū fără
de tine? — Saū Dumneșău altulū gios saū la nălțame? —
Dumneșăul cel sfîntū ce mă 'ncingi cu armă, — 92. Și
mi-ai pusu-mi calia 'ntrégă fără samă.

Picioarele miale li-ai tocmit să salte — Ca șerbulū
pre déluri preste măguri nalte. — La război mi-ai datu-

mî bună 'mvățătură,— 96. Brațe de aramă la săgetă-
tură.— Și mî-ai dat ū scutință să mă sprejinescă—Sfînta
ta muștrare să mă 'ndereptiade,— 100. Muștraré ta 'm
bine sfârșit să-mî așiađe.— Și mî-ai dat vărute de mî-ai
lărgit pașii,—Să poci păși lute, să mî-agiungŭ pizma-
șii.— Déca-i voi agiunge să facŭ într'înși cărduri,—
104. Să să concenescă, să trecŭ preste stărvuri.— Să
n'aibă putiare să să sprejinescă,—Nice s'aibă nime să
le folosască,—Ce cumŭ đacŭ pologii nainte-mî să cađă,—
108. Putiaré ta sfîntă, ce mî-ai dat, să vađă.— Că tu,
Doamne sfînte, mî-ai încinsŭ vărute,— Cu arma céi
datu-mî de-i prăvălescŭ iute.— Până i-am înfrîntu-i de
diaderă dosul, — 112. Ceia ce-mŭ vria răul ș'vađură fo-
losulŭ.

Că i-ai concenitu-i de sîntŭ de ocară — Pizmașii miei,
Doamne, cât s'or muștra 'n țară, — Vorŭ striga cu jiale
și nu lé 'nțaliage — 116. Să le folosască celor fără
liage. — Nici a căŭta Domnulŭ dé lorŭ greŭ și sâlă,—
Și-i voi călca 'n țárnă și'n prav fără milă. — Străvurile
'n cîmpuri đacînd aruncate—120. Să strîngă troiane de
vicol suflate.— Și tu mă vei scoate de toi de glăciavă,—
Limbilorŭ mi-i pune cap fără zăbavă.—Oamenî și nă-
roade, ce nu-mî sînt știute,— 124. Mie să-mŭ slujască
și să mă asculte. — Fii ceî fățarnicŭ ce mă 'nstrei-
nară — De cătră priință, mințindu-mă 'n țară.— Să li
să vechiască haîne 'n căi departe, — 128. Să să șcope-
tiade 'n călțamiînte sparte. — Viŭ Dumneđăŭ sfînte, ce
ești cu ferice,— Măritŭ să fiî, Doamne, că nu lașŭ să-mŭ
strice.

Ce mi-ai dat izbîndă și vîrtute mare,— 132. Pre țări
de năroade mi-ai datû aședare. — M'ai scos din pizma-
șii ce-mă țânia mînie. — De carii să scoalâ 'ntr'a lorû
sâmețâe.— Mă vei înnâlța-mă și tu mă vei scoate—136.
De om fără liage, de scrâbele toate.—Și eû pentr'acesta
tutinderia 'n lume—Voi dâce ferice sfîntului tău nume,—
Și-țz voi cînta, Doamne, sfînta ta putiare— 140. Prin
limbile toate fără de tăciare.—Că tu l'ai măritu-lû pre
'mpăratulû s'aibâ —Milâ de izbîndâ la vriame de trébâ.—
Ce l'ai însămnatu-lû cu unsoare sfîntâ—144. Să împă
rățascâ David fără smîntâ,—Și a lui sāmîntâ în viacû
oă trăiascâ— Cu scaunû de cinste sé să'mpărățascâ.

